

שבוע פרשת מסעי

(20 – 26 July 14)

כ"ב – כ"ח תמוז תשע"ד

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַוְרָה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְרֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲפֹד: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על ידי ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָבְךָ וּדְפַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ שְׁמָעוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְהָ אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנִתַּתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנִתַּתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֹתְךָ, וְאֶכְלָתוּ וְשִׂבְעוּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא תֵּתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבָדְתֶּם מִחֵרֶה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אֲתֶם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לְתַת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקֶּבֶל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילות שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁינְגָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.

אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה לחשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספי הפרטי (שניתן לו מתורו או שקיבל בפרס ... שבחן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הִלְלוּהָ | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מְעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְזֶרְח־שָׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ מִהֶלֶל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־כְּלָגוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִיהוָה יֵלֵהֵנוּ הַמִּגְבִּיהִי לְשָׁבֶת: ו הַמְשַׁפִּילִי לְרֹאשׁוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימִי מַעֲפָר
 דָּל מֵאֲשַׁפֶּת יָרִים אֲבוֹנוֹ: ח לְהוֹשִׁיבִי עִם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבִי | עֲקָרַת הַפֶּיֶת
 י אִם־הַבָּנִים שְׂמֵחָה הִלְלוּהָ:

קיד.

בו מכבד מופני מזה זכה יהודה למלכות:

א בִּצְאַת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעוֹ: ב הִיִּתָּה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
 ג הֵיִם רָאָה וַיִּגַּם הִירְדֵן יֹסֵב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבְּנֵי־צֶאֱן: ה מִהֶלֶךְ
 הֵיִם כִּי תִגּוֹם הִירְדֵן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבְּנֵי־צֶאֱן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
 חוֹלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲגַם־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מַיִם:

המשך ביאור למסכת מגילה ליום שבת קודש עמ' ב

27 מלכו של עולם, והתעורר להושיע את ישראל. ורָבֵנָּה אָמַר, נִדְרֹו
 28 עֲלֵינוּ נִדְרֹו תַּחֲנוּנִים – המלאכים נדרו להדיר את שנת
 29 אחשוורוש והיו מבהילים אותו כל הלילה, ואמרו לו, כפוי טובה,
 30 שלם תמורה למי שעשה לך טובה. רָבֵנָּה אָמַר, שְׁנַת הַמֶּלֶךְ
 31 אַחֲשֻׁרוּשׁ מִשֵּׁשׁ נִדְרָה, מִשּׁוּם דִּנְפָלָה לִיה מִלְּתָא בְּרַעְיָתָה – עלתה
 32 מחשבת חשד בלבו ואָמַר, מֵאֵי דִקְמֵן דְּוַמִּינְתִּיה אֲסַתֵּר לְהֶמֶן – מהו
 33 הדבר החדש הזה שבא לפני, שאסתר מזמנת את המן למשתה,
 34 דְּלִמָּא עֲצָה קָא שְׁקָלִי עֲלֵיָה דִּהְהוּא גִבְרָא לְמַקְטִילָה – אולי יש
 35 מחשבות בלב אסתר והמן להרגני. הָדָר אָמַר – אחר כך חזר בו
 36 ממחשבה זו, דָּאֵי הָכִי – אם אכן הם חושבים כך, וכי לא הָיָה גִבְרָא
 37 דְּרָחִים לִי דִּהְיָה מוֹדַע לִי – האם לא היה אדם שאוהב אותי ובא
 38 להודיעני. הָדָר אָמַר – שוב חזר למחשבה הראשונה, אכן הם
 39 חושבים להרגני, ומה שאין אדם שבא להודיע לי על כך, דְּלִמָּא
 40 אִכָּא אִינִישׁ דְּעָבַד כִּי מִיבֻתָּא וְלֹא פִרְעָתִיה – אולי יש אדם שעשה
 41 לי טובה ולא פרעתי לו טובה על כך, וּמִשּׁוּם הָכִי מִימְנָעִי אִינִישִׁי וְלֹא
 42 מְגַלּוּ לִי – ולכך אנשים נמנעים מלגלות לי, שיודעים שלא תצמח
 43 להם שום טובה מזה. מִיָּד הִחֲלִית לַתְּקֵן דְּבַר זֶה, וַיֹּאמֶר לְהִבְיָא אֶת
 44 סֵפֶר הַזְכָּרֹנוֹת דְּכָרֵי הַיָּמִים, שיחפשו שם מי עשה לי טובה ולא
 45 קיבל גמול על כך.
 46 וַיְהִי נִקְרָאִים. מְלָמֵד שֶׁהַדְּבָרִים שְׁהוּ כְּתוּבִים בְּסֵפֶר, נִקְרָאִים
 47 מֵאִלְיָהוּ, שאם משרתי המלך היו קוראים אותו, היה הכתוב אומר
 48 וַיְהִי קוראים.
 49 וַיִּפְצֵא כְּתוּב. שואלת הגמרא: הרי ספר זכרונות ומעשה מרדכי
 50 נכתב זמן רב קודם לכן, ואם כן מדוע נאמר 'כתוב', כְּתִבּ מִכְּעִי לִיה.
 51 אלא מְלָמֵד

1 וְהַשְׁכָּרְתִּים לְמַעַן יַעֲלוּ וְיִשְׁנֻ שְׁנַת עוֹלָם וְלֹא יִקְצֻ, כלומר, אכין
 2 שיהא משתיהם בעת החום, כדי שמוחמת הצמאון ישתו הרבה
 3 וישתכרו ותבוא להם פורענות, ואכן בלשצר וסיעתו היו חמים
 4 ועייפים וישבו לשתות והשתכרו, ובאותו הלילה נהרג בלשצר,
 5 הרי שמשתה הרשעים מביא להם פורענות, ואף אסתר אמרה,
 6 שמוחך המשתה תבוא פורענות לרשעים.
 7 מספרת הגמרא: אֲשַׁכְּחִיהּ –מצאון רָבָה כִּי אֲבִיהָ לְאֵלֶיהָ, אָמַר לִיה
 8 רבה לאליהו, כְּמֵאֵן חֲזִיא אֲסַתֵּר וְעָבְדָא הָכִי, כלומר, איזה טעם
 9 מכל הטעמים הנוכחים הביא את אסתר להזמין את המן למשתה.
 10 אָמַר לִיה אליהו, כְּבוֹלְהוּ תִנָּא וְכְבוֹלְהוּ אֲמוֹרָאִי – מכל הטעמים
 11 שאמרו התנאים והאמוראים.
 12 וַיִּסְפֹּר לְהֶם הֶמֶן אֶת כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וְרֵב כְּנִי'. מבררת הגמרא: וְכָפֵה
 13 וְרֵב כְּנִי', שמלשון 'רוב' משמע שהיה חידוש בדבר. אָמַר רַב,
 14 שְׁלֹשִׁים בָּנִים הָיוּ לַהֶמֶן, עֲשָׂרָה מֵהֶם מָתוּ בַּמִּיתָה טְבַעִית, וְעֲשָׂרָה
 15 אֲחֵרִים נָתְלוּ כַּמְסוּפֵר בַּמַּגִּילָה, וְעֲשָׂרָה אֲחֵרִים הָיוּ רַעֲבִים לַלֶּחֶם
 16 וּמִתְחַרְצִין עַל הַתַּחֲתִים. וְרָבֵנָּה בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַב אָמַר, אוֹתָן
 17 שִׁמְחוּרִין עַל הַתַּחֲתִים שְׂבָעִים הָיוּ, מִלְּבַד הָעֲשָׂרִים שִׁמְתוֹ וְנִתְלָהוּ
 18 דְּכִרְתִּיב (שמואל א' ב' ה') 'שְׂבָעִים כָּלָהֶם נִשְׁכְּרוּ', ואי אפשר לפרש
 19 כִּפְשׁוּטוֹ, שְׁהָרִי אִם הֵם שְׂבָעִים מְדוּעַ נִשְׁכְּרוּ בִּשְׁבִיל לֶחֶם, אֵלָּא אֵל
 20 תִּקְרִי 'שְׂבָעִים' אֵלָּא 'שְׂבָעִים', והכוונה לשבעים בני המן שחזרו על
 21 הַתַּחֲתִים לִבְקֵשׁ לֶחֶם. וְרַמִּי כִּי אִכָּא אָמַר, בְּנֵי הַמֶּן כּוֹלֵן – שִׁמְתוֹ
 22 וְשִׁנְתּוֹ וְשִׁרְעוֹ לִלְחֵם, מֵאֲתָם וּשְׁמוֹנָה הָיוּ, שְׁנָאֵמֵר וְרֵב כְּנִי',
 23 גִּימַטְרִיא שֶׁל 'ורב' הוא מאתים ושמונה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: הִרִי
 24 וְרֵב' כְּגִימַטְרִיא מֵאֲתָן וְאַרְבִּיסֵּר הָיוּ. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב נַחֲמָן
 25 כִּי יִצְחָק, וְרֵב' חֹסֵר כְּתִיב.
 26 כְּלָלָהּ הָיָה נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ. אָמַר רַבִּי תַנְחוּם, כְּבִיכּוֹל נִדְרָה שְׁנַת

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ..... ג
- (ג) מאמר ד"ה שיר המעלות בשוב הוי' וגו'
ש"פ מסעי, מברכים החודש מנחם אב, ה'תשכ"ז ..... ה
- (ד) שיחת שבת פרשת מסעי,
מבה"ח מנחם אב, ה'תשכ"ז ..... יא
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת מסעי
(בלה"ק) כרך יג ..... כו
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... לא
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת מסעי ..... לד
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת מסעי ..... לה
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת מסעי ..... נט
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת מסעי ..... ס
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת מסעי ..... עא
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... עג
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת מסעי ..... עו
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת מסעי ..... צד
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת מסעי ..... קא
- (טז) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק טז-יז, תהלים פרק כז ..... קג
- (יז) משניות – מסכת ערכין
ביאור קהתי ..... קה
- (יח) עין יעקב מסכת יומא ..... קיג
- (יט) מסכת מגילה עם ביאורים
מדף ט עד דף טו ..... קיד
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן ..... קמד
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן ..... קמד
- (כב) תורה אור
אדמו"ר הזקן ..... קמה
- (כג) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי ..... קמו
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" ..... קמו
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש ..... קמז
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב ..... קמז
- (כז) ספר המאמרים – קונטרסים חלק א'
אדמו"ר מוהרי"צ ..... קמח
- (כח) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ ..... קמט
- (כט) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ ..... קנג
- (ל) הלכות בית הבחירה ..... קנה
- (לא) ביאורים לפרקי אבות פרק ב ..... קנז
- (לב) חומש לקריאה בציבור ..... קנח
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת מסעי ..... קסו
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש ..... קסז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

41 **בְּחִלּוֹם אֲשֶׁר הוּא נִהְרָג אוֹ מֵת וְאַחֲר־כֵּן הוּא חַי בְּרִגְעַ**
 42 **אֶחָד מִמֶּשׁ, דָּבָר שְׂכֻמוֹכָן לֹא יִתְכַּן בְּמִצִּיאוֹת הַמוֹחֲשִׁית אוֹ כְּמוֹ**
 43 **שִׁיחְלוֹם שֶׁהוּא כָּאֵן וּבְאַסְפִּמְיָא מְקוֹם רְחוֹק בְּרִגְעַ אֶחָד,**
 44 **וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה, דָּאֵף שֶׁהֵם הִפְכִּיִּים מִן הַקָּצָה אֶל הַקָּצָה, לֹא**

45 זו בלבד שאלה הם שני דברים סותרים
 46 ומנוגדים אלא שהסתירה והניגוד הם
 47 קיצוניים ביותר כמו חיים ומוות או שני
 48 מקומות רחוקים מאד זה מזה, בכל
 49 זאת יתחברו כְּאֶחָד בְּשַׁעַת
 50 הַחִלּוֹם והאדם יחשוב וידמה כאילו
 51 שניהם קיימים יחד, וְלֹא יִקְשֶׁה לוֹ
 52 הַדָּבָר כָּלֵל והדבר יראה לו כמובן
 53 מאילו ולא כפלא ותמיהה.

54 וְדוּגְמָתוֹ בְּנִמְשָׁל בַּעֲבוּדַת
 55 הָאָדָם, עֲבוּדַת ה' הַרוֹחֲנִית
 56 שֶׁבְּשַׁעַת הַתַּפְלָה הָרִי הוּא
 57 קוֹרָא קְרִיאַת־שְׁמַע בְּכוֹנָה,
 58 ואומר שְׁמַע יִשְׂרָאֵל גּוֹ' הוֹי'
 59 אֶחָד⁴ בְּרִצְיֹנוֹת ומתוך התבוננות
 60 מעמיקה במושג אחדות ה', וְנִרְגָּשׁ
 61 אֲצִלּוֹ ההתבוננות מביאה אותו לירי
 62 הכרה והרגשה פנימית אֲשֶׁר אֵין
 63 עוֹד מִלְּבָדוֹ⁵ שאכן אין שום
 64 מציאות מלבד הקדוש ברוך הוא, ורק
 65 הוא המציאות האמיתית היחידה,
 66 וְאַחֲר־כֵּן לאחר סיום התפילה
 67 במהלכה הגיע לידי הכרה פנימית
 68 עמוקה באחדות ה' הוֹלֵךְ לַעֲסָקוֹ
 69 וּמִתְיַגֵּעַ בעמל רב בְּמִלִּי
 70 דְּעִלְמָא בעניני העולם בְּצִרְכֵי
 71 עוֹלָם הַזֶּה בְּעִנְיֵי פְּרִנְסָה
 72 גִּשְׁמִית, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁶ בְּזַעַת
 73 אֶפְיָף הֵינּוּ בִּיגִיעָה וטרחת ולא
 74 בקלות תֹּאכַל לָחֶם, אֵף שֶׁזֶה
 75 אחדות ה' מצד אחד והעיסוק בביגיעה
 76 רבה בעניני העולם הזה דָּבָר
 77 וְהִפּוּכּוֹ מִמֶּשׁ, וְלִכְאוּרָה
 78 סְתָרֵי אֶהְדִּי, שני הדברים הללו
 79 סותרים זה לזה דְּכִיּוֹן שְׁאֵין עוֹד
 80 מִלְּבָדוֹ ומלבד האלוקות אין שום

1 **שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוֹב הוֹי' אֵת שִׁיבַת צִיּוֹן הֵינּוּ כְּחוֹלָמִים¹.**
 2 לפי פשוטו, הכתוב אומר (על־פי 'מצודת דוד'): כאשר ה' ישיב את בני ציון
 3 מגלות בבל, הם יאמרו שכל הצרות שעברו עליהם הם כאילו חלמו חלום, כי
 4 מרוב הטובה שתהיה להם כאשר ישובו, ידמה בעיניהם כאילו הצרות לא היו

5 באמת ורק חלמו חלום שהיו להם
 6 צרות. וּמִבָּאֵר כ"ק אֲדַמוּ"ר
 7 ה'צִמַח צֶדֶק' בְּמִאֲמָרוֹ דְּבוּר־
 8 הַמִּתְחִיל מאמר חסידות שלו הפותח
 9 בפסוק זֶה² "שיר המעלות... היינו
 10 כחולמים" (וּמִפְּרָטִי הַעֲנִינִים
 11 שֶׁבְּמִאֲמָרָה של אדמו"ר ה'צִמַח צֶדֶק',
 12 נִרְאֶה שֶׁהוּא מְיוֹסֵד מְבוסֵס עַל
 13 מאמר דְּבוּר־הַמִּתְחִיל זֶה
 14 שֶׁבְּתוֹרָה אוּר'³ לאדמו"ר הזקן),
 15 שֶׁלְעֵתִיד־לְבָא, בימות המשיח,
 16 בְּשׁוֹב ה' אֵת שִׁיבַת צִיּוֹן,
 17 כאשר הקדוש ברוך הוא יחזיר לציון
 18 את בני ישראל שגלו ממנה, אֲזִי יֵרָאוּ
 19 כּוֹלָם כל באי עולם אֲשֶׁר כָּל
 20 מִשְׁךְ הַגְּלוּת הֵינּוּ כְּחוֹלָמִים,
 21 המצב הרוחני של בני ישראל לאורך
 22 כל שנות הגלות היה מצב שיש להגדיר
 23 אותו כ"חלום" שהוא דמיון ולא

24 מציאות אמיתית, כפי שיבואר להלן.
 25 אֲלֹא שֶׁעֲתָה בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת
 26 חֲשָׁכוֹ עֲיִנֵיהֶם מִרְאוֹת זֹאת
 27 וחושבים בטעות שהמצב הוא נכון
 28 ואמיתי, כפי שממשיך.

29 וּמִבָּאֵר אדמו"ר ה'צִמַח צֶדֶק'
 30 במאמרו (מבוסס על דברי אדמו"ר
 31 הזקן במאמר שלו), שֶׁעֲנִינֵי הַחִלּוֹם
 32 הוּא שֶׁמִּנְחָבֵר שְׁנֵי הַפְּכִיִּים
 33 בְּנוֹשָׂא אֶחָד, ושני דברים
 34 שבמציאות לא יתכן שיהיו יחד
 35 מופיעים שניהם כאחד וּמִבָּאֵר עַל
 36 זֶה מִשָּׁל ("א שֶׁאֲרַפְעָר
 37 מִשָּׁל" משל 'חריף' ועוֹבִיטוֹ לְגַבִּי
 38 הַמִּשָּׁל הַמוּכָא בְּתוֹרָה אוּר'
 39 "כמו ספינה רצה באוויר"), שִׁיכּוֹל
 40 האדם הישן וחולם חלום לְרִאוֹת

בס"ד. שבת פרשת מסעי, מברכים החודש מנחם־אב, ה'תשכ"ז

(הנחה בלתי מוגה)

1 **שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוֹב הוֹי' אֵת שִׁיבַת צִיּוֹן הֵינּוּ**
 2 **כְּחוֹלָמִים¹. וּמִבָּאֵר כ"ק אֲדַמוּ"ר ה'צִמַח**
 3 **צֶדֶק' בְּמִאֲמָרוֹ דְּבוּר־הַמִּתְחִיל זֶה² (וּמִפְּרָטִי**
 4 **הַעֲנִינִים שֶׁבְּמִאֲמָרָה, נִרְאֶה שֶׁהוּא מְיוֹסֵד עַל**
 5 **דְּבוּר־הַמִּתְחִיל זֶה שֶׁבְּתוֹרָה אוּר'³), שֶׁלְעֵתִיד־**
 6 **לְבָא, בְּשׁוֹב ה' אֵת שִׁיבַת צִיּוֹן, אֲזִי יֵרָאוּ כּוֹלָם**
 7 **אֲשֶׁר כָּל מִשְׁךְ הַגְּלוּת הֵינּוּ כְּחוֹלָמִים, אֲלֹא**
 8 **שֶׁעֲתָה בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת חֲשָׁכוֹ עֲיִנֵיהֶם מִרְאוֹת זֹאת.**
 9 **וּמִבָּאֵר, שֶׁעֲנִינֵי הַחִלּוֹם הוּא שֶׁמִּנְחָבֵר שְׁנֵי הַפְּכִיִּים**
 10 **בְּנוֹשָׂא אֶחָד, וּמִבָּאֵר עַל זֶה מִשָּׁל ("א שֶׁאֲרַפְעָר**
 11 **מִשָּׁל" לְגַבִּי הַמִּשָּׁל הַמוּכָא בְּתוֹרָה אוּר'),**
 12 **שִׁיכּוֹל לְרִאוֹת בְּחִלּוֹם אֲשֶׁר הוּא נִהְרָג אוֹ מֵת**
 13 **וְאַחֲר־כֵּן הוּא חַי בְּרִגְעַ אֶחָד מִמֶּשׁ, אוֹ כְּמוֹ**
 14 **שִׁיחְלוֹם שֶׁהוּא כָּאֵן וּבְאַסְפִּמְיָא בְּרִגְעַ אֶחָד,**
 15 **וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה, דָּאֵף שֶׁהֵם הִפְכִּיִּים מִן הַקָּצָה אֶל**
 16 **הַקָּצָה, יתחברו כְּאֶחָד בְּשַׁעַת הַחִלּוֹם, וְלֹא יִקְשֶׁה**
 17 **לוֹ הַדָּבָר כָּלֵל. וְדוּגְמָתוֹ בְּנִמְשָׁל בַּעֲבוּדַת הָאָדָם,**
 18 **שֶׁבְּשַׁעַת הַתַּפְלָה הָרִי הוּא קוֹרָא קְרִיאַת־שְׁמַע**
 19 **בְּכוֹנָה, שְׁמַע יִשְׂרָאֵל גּוֹ' הוֹי' אֶחָד⁴, וְנִרְגָּשׁ**
 20 **אֲצִלּוֹ אֲשֶׁר אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ⁵, וְאַחֲר־כֵּן הוֹלֵךְ**
 21 **לַעֲסָקוֹ וּמִתְיַגֵּעַ בְּמִלִּי דְּעִלְמָא בְּצִרְכֵי עוֹלָם הַזֶּה**
 22 **בְּעִנְיֵי פְּרִנְסָה גִּשְׁמִית, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁶ בְּזַעַת אֶפְיָף**
 23 **תֹּאכַל לָחֶם, אֵף שֶׁזֶה דָּבָר וְהִפּוּכּוֹ מִמֶּשׁ,**
 24 **וְלִכְאוּרָה סְתָרֵי אֶהְדִּי, דְּכִיּוֹן שְׁאֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ,**

(1) תהלים קכו, א. (2) כנראה הכוונה לד"ה זה שנדפס לאח"ז במאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' קפד ואילך. וראה גם ד"ה להבין ענין החלומות באוה"ת בראשית כרך ו' תתש, ב ואילך. (3) וישב כח, ג ואילך. (4) ואתחנן ו, ד. (5) שם ד, לה. (6) בראשית ג, יט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מאחר שפְּטָלִים לְגַבִּי בְּתַכְלִית הַבֵּיטוּל, ולגדרי המציאות של כל
 אחד מהם אין חשיבות לְכָף מִתְחַבְּרִים יָחַד, וכמו שְׂקֵתוֹב בְּמָקוֹם
 אַחֵר⁷ בתורת החסידות על פסוק⁸ עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרְמוּי, שְׁעַל
 זֶה דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁹ במדרש ש"במרומיו" הכוונה למלאכי מרום
 המלאך מִיִּכְאֵל שֶׁר שֶׁל מִים
 העובד ה' במידת החסד וְגַבְרִיאֵל
 שֶׁר שֶׁל אֵשׁ העובד את ה' במידת
 הגבורה, וְאִין מְכַבִּין זֶה אֶת זֶה,
 והם נמצאים ופועלים ביחד זה לצד זה,
 למרות שהם עובדים את ה' בשני
 אופנים שונים וסותרים זה לזה כמו
 שהאש והמים הם סתירה זה לזה כִּי
 הַקֶּבֶ"ה עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בִּינֵיהֶם,
 ומגלה שבעצם אין ביניהם סתירה
 אמיתית, וזאת על-יְדֵי גִילוי
 הָאֶרֶה רַבָּה כו' אור אלוך בדרגה
 נעלית שְׁלֹמֶעֱלָה מְשֻׁנֵּיהֶם גם
 יחד, ולגביו אין משמעות להבדלים
 ביניהם, שְׁזָהוּ בְּחִינַת הַמְקִיף
 הָעֲלִיּוֹן שְׁלֹמֶעֱלָה מהתלבשות
 פנימית ולמעלה מכל הגדרים
 וההבדלים ולגביו אין סתירות וניגודים.
 וּבְעוֹמֶק יוֹתֵר, למבואר לעיל
 שלאמיתו של דבר, לגבי הקדוש ברוך
 הוא עצמו, כלל אין מקום לניגודים
 וסתירות בין נבראים שונים, ולאמיתו
 של דבר כל המציאות היא דבר אחד
 הבטל לאלוקות, יש משמעות עמוקה
 יותר, והיא שְׁלֹא זֶה בְּלִבְד שְׁעַם
 הַיּוֹתֵם הַפְּכִיִּים זֶה מְזָה,
 ולמרות שלכל אחד מהשניים יש גדרים
 שונים לחלוטין משל זולתו ולכאורה
 הם אפילו סותרים זה לזה בצורה
 קיצונית הֲרִי הֵם עוֹמְדִים יָחַד
 והסתירה והניגוד ביניהם לא מקבלים
 כל ביטוי בְּגִלְל בֵּיטוּלם לגבי האור האלוך הנעלה ("מקיף העליון"),
 כְּמוֹ שְׁנֵי שָׂרִים שְׁעוֹמְדִים בְּבֵיטוּל לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ עִם הַיּוֹתֵם
 הַפְּכִיִּים זֶה מְזָה ולמרות שכאשר הם לא נמצאים אל מול פני המלך
 הניגודים הללו מורגשים ובאים לידי ביטוי, אֲלֵא יִתְרָה מְזָה, שְׂאִינִם
 הַפְּכִיִּים זֶה מְזָה קָלָל, בעומק יותר, הם באמת לא הפכיים זה מזה ולא
 מנגידים זה לזה וְכֵמוֹ הַמְדוּת, מידת החסד, מידת הגבורה וכן שאר
 המידות שֶׁבְּהִיּוֹתָן בְּהִתְגַּלּוּת בצורה ניכרת ומורגשת בגלוי הֲרִי הֵן
 בְּבִחִינַת הַתְּחַלְקוּת כללית לשני קוֹיִן שונים זה מזה לחלוטין, יְמִין

מציאות אמיתית שראוי להתחשב בה ולהתייחס אליה ברצינות אִם-כֵּן אֵיךְ
 הוּא טְרוּד ועמל ויגע בְּפִרְנָסְתוֹ וּפְרָנָסְתוֹ בְּנִי בֵּיתוֹ והרי כל העולם
 הזה וענייניו הם חסרי כל ערך, אֲלֵא שְׁזָהוּ כְּמִשַּׁל הַחֲלוּם שְׁחוֹלֵם
 דְּכָר וְהִיפּוּכּוֹ בְּנוֹשָׂא אַחֵד, ורואה שני דברים סותרים ומנוגדים כאילו
 שניהם נמצאים וקיימים יחד וְלֹא
 יִקְשֶׁה לוֹ הַדְּכָר קָלָל בְּשַׁעַת
 הַחֲלוּם ורק לאחר שמתעורר
 מהשינה הוא מבין שלאמיתו של דבר
 שני הדברים הסותרים אכן לא יכולים
 להתרחש ולהופיע בבת אחת.
 (ב) וּמוֹסִיף אדמו"ר ה'צמח צדק'
 בְּמֵאֵמָר שְׁלוֹ (אֲכַל בְּתוֹרָה
 אור' לרבנו הזקן לִיתָא עֲנִין זֶה לֹא
 מופיע), שְׂבִאָמָת אֵין זֶה סוֹתֵר
 לְזֶה קָלָל לאמיתו של דבר, כל
 הדברים בעולם הנראים לנו כסותרים
 זה לזה, ואפילו הנראים כסותרים
 במידה קיצונית, בעצם אינם סותרים
 כלל. הכיזד? כִּי שְׁנֵיהֶם, הַדְּכָר
 וְהִיפּוּכּוֹ, נִסְבּוּ מִן שְׁמֵים כו',
 מקורם משמים, כלומר נבראו על ידי
 הקדוש ברוך הוא, ומאחר שלגביו
 הכול בטל, הרי בעומק ובפנימיות
 הדברים, הגדרים המיוחדים של כל
 דבר בפני עצמו לא באמת מובדלים
 ומחלקים בינו לדברים אחרים, אפילו
 אלה שנראים כסותרים לו, כפי
 שממשיך ומפרט. וּמֵאֵמָר אדמו"ר
 ה'צמח צדק' במאמר, שְׁשָׂרְשׁוֹ שֶׁל
 הַחֲלוּם הוֹשֵׁר הַרוּחָנִי הַעֲלִיּוֹן של
 תופעת החלום בו דברים סותרים זה
 לזה באים יחדיו הוּא מְבַחֲנִית
 הַמְקִיף הָעֲלִיּוֹן האור האלוך
 מאיר בעולמות בשני אופנים –
 בהתלבשות פנימית של אור מוגבל
 ומצומצם בכל עולם ובכל נברא לפי מהותו והתכונות שלו, ובהארה של אור
 בלתי מוגבל המאירה בדרך 'מקיף' שְׁהוּא 'המקיף העליון' סוֹבֵב וּמְקִיף
 כָּל עֲלָמִין את כל העולמות בְּשׁוּרָה ומבחינתו אין משמעות להבדלים
 שבין העולמות והנבראים השונים, וּמוֹפְשֵׁט אור עליון זה מְגַדֵּר
 הַתְּחַלְקוּת לְגַמְרִי, כי הוא בלי גבול ומפשט מכל הגדרה לְכָף פּוֹלָל
 כָּל הַפְּכִיִּים יָחַד, מבלי שלהבדלים בין הפכיים תהיה משמעות כלשהי
 מֵאֵחֶר שְׁהוּא האור ה'מקיף' העליון לְמַעְלָה מְשֻׁנֵּיהֶם, וְלַגְבִּיָּה
 ביחס אליו שְׁוִים שְׁנֵיהֶם, מבלי שההבדלים ביניהם יהיו ניכרים כלל כי

(7) ראה תניא אגה"ק סי"ב. לקו"ת תזריע כג, ג. (8) איוב כה, ב. (9) ראה במדב"ר פ"ב, ח. שהש"ר פ"ג, יא. תנחומא ויגש

שיר המעלות בשוב הוי' את שיבת ציון היינו כחולמים

ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 וְלֹכְנֵי בִּזְמַן הַגָּלוּת, כַּאֲשֶׁר זָעִיר־אֲנַפִּין "מַעֲוָבָר בְּכֶטֶן
45 אִימָא", הַמִּידוֹת מְכֻסּוֹת וְנַעֲלָמוֹת בְּסִפִּירַת הַבֵּינָה, אֲזִי הָיִינוּ
46 כְּחֹלְמִים מִמֶּשׁ, לִהְיוֹת מִתְחַבְּרִים הֶהָפְכִים זֶה לָזֶה, כִּשֶּׁם
47 שֶׁבְּחִלּוֹם יֵשׁ חִיבוֹר שֶׁל דְּבָרִים הַפְּכִיִּים, כִּמְבֹאֵר לַעֲלִי, בִּינֵן שְׂבַחְיָנָה
48 אִימָא סִפִּירַת הַבֵּינָה דְּאֶצִּילוֹת
49 הוּא הַמְּקִיף הָעֲלִיּוֹן הַמְּחַבֵּר
50 אֶת כָּל הֶהָפְכִים יַחַד, שְׁנִכְלָלִים שָׁם בִּיחוד אֲמִיתִי
51 כְּלִי הַתְּחַלְקוֹת כָּלָל, כִּשֶּׁם
52 שֶׁבְּעִיבוֹר אֵין חֲלֻקָּה מוֹגֵדֶרֶת וּבִרְוֵרָה
53 בֵּין הָאֲבָרִים הַשּׁוּנִים. וְעַל זֶה
54 נֶאֱמַר¹³ אֲלִבִּישׁ שְׁמִים קְדֻרוֹת
55 חֲשִׁיכָה וְשֶׁק אֲשִׁים כְּסוּתָם,
56 לְשׁוֹן הָעֵלֶם וְהַסֹּתֵר, פִּירוּשׁ,
57 שֶׁהַשְּׁמִים שֶׁהֵם בְּחִינַת
58 הַמְּקִיפִים שְׁלֹמְעֵלָה, כִּשֶּׁם
59 שֶׁהַשְּׁמִים כִּפְשׁוּטִים הֵם מֵעַל הָאָרֶץ
60 יִתְלַבְּשׁוּ בְּלִבוֹשִׁים אֲחֵרִים
61 נּוֹסְפִים לְהִסְתַּתֵּר וּלְהַתְּעַלֵּם
62 בָּהֶם בְּלִבוֹשִׁים הַנּוֹסְפִים בְּהַעֲלֵם
63 וְהַסֹּתֵר גָּדוֹל, וְהֵינּוּ
64 הַתְּלַבְּשׁוֹתָם שֶׁל הַמְּקִיפִים הָעֲלִיּוֹנִים
65 בְּלִבוֹשׁ שֶׁק שֶׁהוּא הַחֲלוֹם
66 שְׁלֹמְעֵלָה, שָׁבוּ מְלֻבָּשׁ הַמְּקִיף
67 הָעֲלִיּוֹן בְּהַעֲלֵם וְהַסֹּתֵר,
68 שְׁלֹכֵן יוֹכֵל לְחַבֵּר שְׁנֵי
69 הַפְּכִים, כִּי לַעֲוֹמַת הַמְּקִיף אֵין
70 הַבְּדִילִים וְאֵין סְתִירוֹת וְכֵן בִּזְמַן
71 הַגָּלוּת מִתְלַבֵּשׁ הַמְּקִיף עֲלִיּוֹן
72 דְּבִינָה דְּאֶצִּילוֹת שׁוֹרֵשׁ הַמִּידוֹת
73 שֶׁבֹה הַבְּדִילִים לֹא נִרְאִים וְלֹא נִכְרִים
74 בְּלִבוֹשִׁים וּמְסָכִים לְהִסְתַּתֵּר
75 וּלְהַתְּעַלֵּם בָּהֶם, וְהַמְּקִיף הָעֲלִיּוֹן
76 מְכֻסֶּה וְלֹא מֵאִיר בְּגִלּוֹי וְלֹכְנֵי הָיִינוּ
77 כְּחֹלְמִים, וְבַהֲעֵדֵר בְּגִלּוֹי אֲלוֹקוֹת,
78 עֲבֹדֶת ה' הִיא עִם סְתִירוֹת וְנִיגוּדִים
79 שְׁמִתְּפִלָּל בְּכֹנָה כו' וּמִיטֵל לֵאלֹקוֹת, וּמִיֵּד
80 אַחֵר הַתְּפִלָּה עוֹסֵק בְּצָרְכִים גְּשָׁמִיִּים לְפָרֶנְסֵת בֵּיתוֹ, וְעוֹשֶׂה
81 זֹאת בִּיגִיעָה רַבָּה וְשָׁקוֹעַ בְּדַבָּר כֵּאלֹו שֶׁכֹּה בָטֵל לֵאלֹקוֹת, וְכֵן הָאֵדֶם
82 מִנְהֵל אֶת חֵירוֹ הַרוֹחֲנִיִּים אֵף שֶׁזֶּה דָּבָר וְהִיפּוּכּוֹ, אֵף בְּאֵמַת אֵין
83 זֶה סוֹתֵר לָזֶה כָּלָל, בְּהִיּוֹת שְׁתֵּי הַסִּיבּוֹת גַּם הַתְּפִילָּה עִם הַתְּבוֹנָנוֹת
84 וְהַכְּרָה בִּאֲחֻדוֹת ה' וְגַם הַעִיסוֹק הַמִּיִּיגֵעַ וְהַמְּסִרֵּד בְּעִינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה נִסְבּוּ
85 מִן שְׁמִים, דְּהֵינּוּ (נּוֹסֵף עַל פְּשׁוּטוֹת הָעֲנָנִים, שֶׁהַכְּנָפָה מִן

1 וְשִׁמְאֵל (וּבְפִרְטִיּוֹת יוֹתֵר נְחֻלְקוֹת לְשֵׁשׁ מִדּוֹת שֶׁלֹּא אַחַת מֵהֶן
2 יֵשׁ תְּכוּנוֹת מִיּוֹחֲדוֹת לֹה), שֶׁהֵם הַפְּכִיּוֹת זֶה מִזֶּה, אֲבָל בְּהִיּוֹתָן
3 כִּאֲשֶׁר הַמִּידוֹת כְּלוּלוֹת יַחַד בְּסִפִּירַת הַבֵּינָה, שֶׁהִיא מְקוֹר כָּל
4 הַמְּקִיפִים בְּנוֹדָע¹⁰, בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת, אֵינֵן הַפְּכִיּוֹת כָּלָל¹¹
5 וּבְהִיּוֹת שֵׁם, בְּשׁוֹרֵשׁ וּמְקוֹר הַמְּקִיפִים,
6 אֲכֵן אֵין הַבְּדִילִים בֵּין הַמִּידוֹת וְכוּלָּן
7 עֲנִין אֶחָד וְתוֹכֵן אֶחָד.
8 וְזֶהוּ הַמְּשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַנּוֹכַח
9 לַעֲלִי שְׁבִזְמַן הַגָּלוּת הָיִינוּ
10 כְּחֹלְמִים, מִצֵּבֶם הַרוֹחֲנִי שֶׁל בְּנֵי
11 יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנֵי הַגָּלוּת נִמְשַׁל לְחֵלּוֹם כִּי
12 עֲנִין הַגָּלוּת הוּא בְּחִינַת
13 "עִיבוֹר דְּזָעִיר־אֲנַפִּין הַמִּידוֹת
14 הָעֲלִיּוֹנוֹת (וְהַקְּרָאוֹת פְּנִים קִטְנוֹת,
15 בְּשׁוֹנָה מִ"אֲרִיךְ אֲנַפִּין" וּבְשׁוֹנָה
16 מִהַמּוֹחִין בָּהֶם מֵאִיר אֹרֶךְ רַב לַעֲוֹמַת
17 הַמִּידוֹת) בְּכֶטֶן אִימָא סִפִּירַת הַבֵּינָה
18 (מְקוֹר הַמִּידוֹת, הַקְּרָאָה "אֵם הַבְּנִים")
19 דְּאֶצִּילוֹת שֶׁל עוֹלָם הָאֶצִּילוֹת וְהִיא
20 בְּמִצֵּבֶם שֶׁל "עִיבוֹר", כִּמְבֹאֵר הוֹלֵד שֶׁטֶרֶם
21 נּוֹלַד וְעֵדִיין לֹא בָא לִידֵי גִלּוֹי אֵלָּא
22 נִמְצָא בְּהַעֲלֵם וְהַסֹּתֵר בְּהַתְּפִלָּלוֹת
23 תָּלַת גּוֹ תָּלַת כו'¹²,
24 וְהַתְּכַלּוֹת וְהַהֲעֵלֶם הִיא בְּאֹפֶן שֶׁל
25 שְׁלוֹשׁ בְּתוֹךְ שְׁלוֹשׁ, כִּמְבֹאֵר בְּכַמָּה
26 מְקוֹמוֹת בְּחִסְדוֹת, וּבָהֶם בִּאֲחֵד
27 מִמֵּאֲמָרֵי אֲדֹמָ"ר הָאֲמַצְעִי: "וְהַעֲנִין
28 הוּא שֶׁבְּחִינַת מוֹחִין חִב"ד [שֶׁמִּתְחַלֵּקֶת
29 לְשְׁלוֹשׁ, חֲכָמָה, בִּינָה, דַּעַת] בְּהַעֲלֵם
30 בַּחג"ת [חֲסֵד, גְּבוּרָה, תַּפְאֶרֶת] וַחג"ת
31 [נִמְצָאָה בְּהַעֲלֵם] בְּנֵה"י [בְּנִצּוּחַ, הוֹד,
32 יִסּוֹד] שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת עִיבוֹר תָּלַת גּוֹ תָּלַת
33 [שְׁלוֹשׁ בְּתוֹךְ שְׁלוֹשׁ] שֶׁהוֹלֵד רָאשׁוֹ בֵּין
34 בְּרִכּוֹי וְכֵן גַּם בְּעִיבוֹר כִּפְשׁוּטוֹ, הָרֹאשׁ
35 – הַמְּסַמֵּל אֶת הַמוֹחִין – נִעֲלָם בֵּין
36 הַבְּרִכּוֹיִים, בְּחִינַת נִצּוּחַ־הוֹד־יִסּוֹד
37 כִּידוּעַ וְאֵין הַתְּגַלּוֹת רַק בְּחִינַת נֵה"י, וַחג"ת מִתְּעַלְמִים בָּהֶם וַחב"ד מִתְּעַלְמִים
38 בַּחג"ת נִמְצָא בְּחִינַת חִב"ד בְּב' הָעֲלָמוֹת בְּנֵה"י שֶׁזֶהוּ בַּח"י הַקִּטְנוֹת דְּמוּחִין
39 בְּתַכְלִית אֲבָל [עַל־כֵּל־פְּנִינִים] בְּחִינַת נֵה"י הֵן בְּגִלּוֹי בְּמִקְוָמָן בְּבִלְתִּי נְפִילָה כֹּלָל
40 לַמְּטָה רַק שֶׁהַמוֹחִין בָּהֶם מִצּוּמָצֵם בִּיּוֹתֵר כִּמְשַׁל בּוֹלֵד שֶׁהַמוֹחִין שֶׁל בְּהַעֲלֵם
41 וְהַקִּטְנוֹת בְּרָאשׁוֹ שְׁמוֹנֶה בֵּין בְּרִכּוֹי כו' (וְכֵן בְּנִשְׁמוֹת שֶׁבְּגוֹף מִצּוּמָצֵם בְּחִינַת
42 הַמוֹחִין דְּנִפְשׁ הָאֲלוּקִית בְּהַעֲלֵם וְקִטְנוֹת בַּחג"ת וַחג"ת בְּנֵה"י בְּהִיּוֹתוֹ טְרוּד
43 בְּעַסְקֵי גּוֹפֵר) שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת הַגָּלוּת בְּכֹלָל שֶׁנִּמְשַׁל לְעִיבוֹר תָּלַת גּוֹ תָּלַת".

(10) תו"א וישלח כו, ב. ובכ"מ. (11) ראה תו"ח נח מו, ד ואילך. נז, סע"ג ואילך. נח, א ואילך. (12) ראה זח"ב (תוספתא) נ, א. עץ חיים שער הכללים פ"ב.ג. (13) ישע"י נ, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 השמים היא שתהיה התפלה בכוונה, ויהיה גם העסק
2 בפרנסה כו' ושני הדברים בהתאמה מלאה ולא בסתירה לרצון ה'
3 ה"מקיף עליון דאימא" המחבר אותם כאחד, ומבחינתו הם
4 באמת לא סותרים זה לזה, כמבואר לעיל, עד שאין אנו מרגישים
5 איך שאנו כחולמים, והדבר לא
6 נראה בעינינו כסתירה וניגוד מצד
7 הסתרת הלבוישים המלבישים
8 את המקיף העליון וגורמים לנו
9 לא לדעת ולהכיר בכך שבאמת אין
10 בבריאה סתירות וניגודים. אבל
11 לעתיד-לבא שישורו
12 הלבוישים ואור המקיף העליון
13 יתגלה ויאר בגילוי, אז יבינו
14 וישפילו כולם אשר בכל משך
15 הגלות היינו כחולמים ולא
16 הייתה לנו היכולת לראות את המציאות
17 כפי שהיא באמת לאמיתה.
18 ג) אף צריך להבין מה
19 שכתוב בשב הנו' את שיבת
20 ציון, מהו ענין התשובה
21 והחזרה של ציון עצמה? והענין
22 בזה, דהנה אמרו רבותינו
23 ז"ל¹⁴ שתשובה וימות
24 המשיח קדמו לעולם, ומעלתם
25 גדולה וחשובה יותר מזו של העולם
26 והינו, שעולם נקרא כל סדר
27 ההשתלשלות, מראשית הקו
28 עד סיומו, האור האלוני היורד
29 ונמשך לתוך העולמות בא בסדר
30 מסודר מדרגה לדרגה (והדרגות
31 קשורות ואחוזות זו בזו כמו טבעות
32 של שרשרת) והדרגה הראשונה ב'סדר
33 השתלשלות' היא ראשית הקו, הוא
34 התחלת האור האלוני המצומצם
35 ומותאם לעולמות שהאיר לאחר
36 הצמצום הראשון באורו האלוני
37 המקורי שהוא בלי גבול כלל, ובהגדרה
38 "עולם" נכלל ה"קו" מתחילתו (בדרגה
39 העליונה ביותר של "סדר
40 השתלשלות") עד סופו (בדרגה
41 הנמוכה ביותר של "סדר השתלשלות")
42 שהוא המקור לכל האורות שמאירים במידה מוגבלת ובהתאמה
43 ליכולת הקליטה של העולמות והנבראים, הם האורות המלבישים בתוך
- הכלים כו', אבל תשובה קדמה לעולם [והינו, שהיא
התשובה שקדמה לעולם לא רק למעלה מספירת הבינה שהיא
מקור כל המקיפים (פנ"ל), אלא היא התשובה למעלה מכל
סדר השתלשלות למעלה אפילו מ"ראשית (התחלת) הקו"], להיותה
מבחינת ה'רשימו' של אור
אין-סוף הנשאר בחלל
ומקום פנוי¹⁵ כמבואר בקבלה
וחסידות שבהתחלה, כאשר עלה
ברצונו של הקדוש ברוך הוא לברוא
עולמות מוגבלים, האור האלוני
האינסופי הבחתי מוגבל היה ממלא את
כל המציאות, ובעלות הרצון לעולמות,
סילק הקדוש ברוך הוא, כביכול, את
אורו הגדול ונוצר 'חלל ומקום פנוי'
(במובן הרוחני, היינו נתינת מקום
ואפשרות) לבריאת העולמות, אך גם
לאחר צמצום וסילוק האור הגדול הלא
מוגבל נותר "רשימו" (רושם וסימן
ממנו) מבחינת מטי ולא
מטי¹⁶, מגיע ולא מגיע, היינו האור
האלוני שמאיר ומתגלה אבל יחד עם
זה גם מתעלם, כי הוא אור נעלה
מלבוא בגילוי ממש שזהו למעלה
גם מראשית הקו, שלכן אין
בעולם וב'סדר השתלשלות' כלי
שיוכל להכיל אור התשובה,
להיותה למעלה ממקור
האורות והכלים שהוא
ראשית הקו.
וזהו שאמרו רבותינו ז"ל¹⁷
במקום שבעלי-תשובה
עומדים אין צדיקים גמורים
יכולים לעמוד, מאחר שבעלי
התשובה נעלים מאד ביחס לצדיקים
פי צדיקים גמורים ממשיכים
מבחינת אור פנימי אור
המתלבש בצורה פנימית שהכלים
יכולים להכיל אותו, שזהו
כל סדר ההשתלשלות
מראשית הקו ועד סיום הארת הקו
כו', אבל בעלי-תשובה
מבחינת ה'רשימו' הרושם מהאור
האין סוף שנעשה מבחינת מטי ולא מטי, הדרגה שלא באה

(14) ראה פסחים נד, א. נדרים לט, ב ובשיטה מקובצת שם. (15) ראה עץ חיים שער א (דרוש עגולים ויושר) ענף ב. (16) ראה גם המשך תער"ב ח"א ע' תנו. ועוד. (17) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

שיר המעלות בשוב הוי' את שיבת ציון היינו כחולמים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 הקדושה, עבודת התשובה, שְׁלֹכֶן דְּוָקָא אֲזַ19 בימות המשיח, ולא בזמן
45 הזה יִמְלֵא שְׁחוֹק פִּינוּ20 כמאמר חכמינו ז"ל, "אמר רבי יוחנן משום
46 רבי שמעון בר יוחאי: אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה, שנאמר אז
47 ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה אימתי? בזמן שיאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות
48 עם אלה", וְלֹכֶן לְעֵתִיד-לָבָא
49 בְּגִמְרָא כָּל הַבְּרוּרִים, יֹאמְרוּ
50 בְּגוֹיִם הַגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם
51 אֵלֶּה, כִּי כָּל הַהִגְדָּלָה דְּשֵׁם
52 הַוְי' בָּאָה מִתּוֹךְ הַהִיפּוֹף
53 דְּוָקָא, שְׁהֵם הַנִּיצוּצִים
54 שְׁנִתְבָּרְרוּ מֵהֶם מִתּוֹךְ הַקְּלִיפּוֹת
55 שֶׁל הִיפּוֹף הַקְּדוּשָׁה דְּוָקָא21 דווקא
56 עבודת ה' של בירור והתעלות מתוך
57 הִיפּוֹף הַקְּדוּשָׁה, בדוגמת עבודת
58 התשובה היא הגורמת "גדולה",
59 כביכול, בשם ה'.
60 (ה) וַיֵּשׁ לְקֹשֶׁר עֲנִין זֶה עִם
61 פְּרִשְׁת מִסְעִי, אֵלֶּה מִסְעֵי בְּנֵי
62 יִשְׂרָאֵל וּגְו'22, שחנו ונסעו בהם
63 מהצִיָּאָה ממצרים ועד שבאו לארץ
64 יִשְׂרָאֵל דְּהִנֵּה, בְּפִירוּשׁ רִש"י
65 אֵיתָא מובא לְמָה נִכְתְּבוּ בְּתוֹרָה
66 בְּפִירוּשׁ כֹּל הַמִּסְעוֹת הַלְלוּ,
67 לְהוֹדִיעַ חֲסָדָיו שֶׁל מְקוֹם
68 הַחֲסִידִים שַׁעֲשֵׂה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבְנֵי
69 יִשְׂרָאֵל, שְׁאֵף-עַל-פִּי שְׁגֹר
70 עֲלֵיהֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא (בעקבות
71 חטא המרגלים) לְטַלְטֵלָם
72 וְלַהֲנִיעֵם בְּמִדְבָּר, לֹא תֹאמַר
73 אֵל תַּעֲשֶׂה לַחֲשׁוֹב וְלֹאמַר שְׁהִיו
74 נָעִים וּמְטוֹלְטָלִים מִמֶּסַע
75 לְמִסַּע כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה, בְּלִי
76 הַפֶּסֶק וְלֹא הֵיטֵה לָהֶם מְנוּחָה
77 וְכו'. אלא מוכח מהפסוקים שבמשך
78 שלושים ושמנה שנים נסעו רק עשרים
79 מסעות כך שבמשך השנים היו גם
80 תקופות ארוכות של חנייה. וּמוֹסִיף
81 רש"י בהמשך פירושו על הפסוק "אלה
82 מסעי" דְּרָשָׁה אַחֲרָת, מָשַׁל
83 לְמָלְךְ שְׁהִיָּה בְּנוֹ חוֹלָה
84 וְהוֹלִיכּוֹ לְמִקְוֶה רַחוּק
85 לְרַפְּאוֹתוֹ, בִּינּוֹן שְׁהִיו חוֹזְרִין,
86 הַתְּחִיל אֲבִיו מוֹנֶה כָּל הַמִּסְעוֹת. אָמַר לוֹ, כָּאֵן יִשְׁנֶנּוּ, כָּאֵן

1 ומאירה בגילוי ממש, כאמור, שְׁהוּא לְמַעְלָה גַם מִרְאשִׁית הַקּוֹ הוּא
2 תחילת האור של "סדר השתלשלות".
3 וְזֶהוּ גַם מַה שְׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל18 בזהר שְׁמִשָּׁה רַבְּנּוּ זָכָה
4 לְתִשְׁבּוּכָה קוֹדֶם מוֹתוֹ, וקודם לכן היה צדיק ולא זכה למעלת התשובה
5 שהיא למעלה ממעלת הצדיק כִּי
6 מִשָּׁה רַבְּנּוּ הָיָה צָדִיק גָּמּוּר
7 שְׁהוּא מִבְּחִינַת אֹרֹת
8 פְּנִימִיִּים הַמְּלֻבָּשִׁים בְּכָלִים,
9 כמבואר בחסידות שעבודת הצדיקים
10 היא בעלייה מחיל אל חיל מדרגה
11 לדרגה בצורה הדרגתית ומסודרת,
12 בשונה מעבודת התשובה שהיא בדרך
13 דילוג וקפיצה ממצב נחות למצב נעלה
14 לאין שיעור וְנִרְק קוֹדֶם מוֹתוֹ הגיע
15 לדרגה גבוהה יותר מאשר הדרגה שלו
16 במהלך השנים, ואז זָכָה לְבְּחִינַת
17 הַתִּשְׁבּוּכָה שְׁלִמְעָלָה מְגֹדֶר
18 הַכָּלִים, שְׁקָדְמָה לְעוֹלָם,
19 כִּנ"ל שֶׁעַל יְדֵי עֲבוֹדַת הַתִּשְׁבּוּכָה
20 נמשך אור אלוקי שלמעלה מ"סדר
21 השתלשלות" ואפילו למעלה מהדרגה
22 הגבוהה ביותר ב"קו" שמאיר לאחר
23 הצמצום. וְכִמְדּוּ בֵּן בְּרוּמָה לַעֲבוֹדַת
24 הַתִּשְׁבּוּכָה גַם יְמוֹת הַמִּשְׁחָה שֶׁבָּהֶם
25 יאיר אור אלוקי שלמעלה מגדרי
26 העולם קָדְמוֹ לְעוֹלָם, וְלֹכֶן
27 לְעֵתִיד-לָבָא בימות המשיח יִגְיַעו
28 לְבְּחִינַת הַתִּשְׁבּוּכָה בְּדִרְגָּה הַכִּי
29 נעלית שְׁקָדְמָה לְעוֹלָם, וְהִינוּ
30 שְׁתִּשְׁבּוּכָה וְיְמוֹת הַמִּשְׁחָה
31 עֲנִינִים אֶחָד.
32 (ד) וְזֶהוּ גַם מַה שְׁפָתוֹב19
33 בהמשך פרק זה של "שיר המעלות..."
34 היינו כחולמים" אֲזַ יֹאמְרוּ בְּגוֹיִם
35 הַגְדִּיל הַוְי' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה,
36 כִּי עֲנִין הַתִּשְׁבּוּכָה בָּא מִן
37 הַהִיפּוֹף דְּוָקָא, מתוך מצב שהוא
38 הִיפּוֹף הַקְּדוּשָׁה וְהוּא עֲנִין פִּירוּר
39 הַפִּרְדַּת הַטּוֹב שֶׁל הַנִּיצוּצוֹת
40 דְּקָדוּשָׁה מִן הָרַע שֶׁל הַקְּלִיפּוֹת
41 (וְכִידוּעַ שְׁעֲנִין זֶה דְּוָקָא
42 מְגִיעַ בְּבְּחִינַת תַּעֲנוּג הָעֲלִיּוֹן,
43 הַתַּעֲנוּג הָעֲלִיּוֹן נִגְרַם דווקא על ידי עבודה שמבדרת את הקליפות שהם הִיפּוֹף

(18) ראה זח"ג (רע"מ) רעה, א. לקו"ת שמע"צ צב, ב. 19) תהלים שם, ב. 20) ראה ברכות לא, א. 21) ע"כ תוכן מאמר
הצ"צ. 22) ריש פרשתנו (לג, א).

ביאור בדרך אפשר

29 כָּךְ נִתְהַפֵּף הַדָּבָר מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה, שֵׁנִיצָא לְחֵרוֹת בֵּיד
 30 רְמָה²³, כפי שהיה ביציאת מצרים וברכוש גדול (באופן יחסי),
 31 וְעַד כְּדֵי כֶּךָ, שְׁאֵלוּ שְׁאֲסְרוּ אוֹתוֹ, הֵם עֲצָמָם שֶׁחָרְרוּ אוֹתוֹ,
 32 וְהָרִי זֶה הִתְהַפְּכוֹת מֵהִיפֵךְ הַטּוֹב לַטּוֹב וּבְאוֹפֶן שֶׁרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ
 33 גַּם אֱלֹהֵי שְׂאִנִּים יְהוּדִים שֶׁהִפְלִיא
 34 ה' וְהַגְדִּיל לַעֲשׂוֹת בְּאָרֶץ, כְּפִי שֶׁהָיָה בְּגֵאוֹלַת רַבְּנוֹ
 35 הַזֶּקֶן בִּי"ט כְּסֻלּוֹ²⁴ כפי שכתב
 36 אדמו"ר הזקן עצמו עם צאתו
 37 מֵהַמַּאֲסָר.
 38 וְזֶהוּ אִירועִי י"ב-ג' תמוז בימים
 39 הָהֵם גַּם נִתְיַנֵּת פֶּחַ לְכָל אֶחָד
 40 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל עֲתָה, בּוֹמֵן הוּא
 41 לְהַפּוֹף אֶת סִיבַת הַגְּלוּת, שֶׁהִיא
 42 מִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ²⁵, הִפִּיכָה מִן הַקֶּצֶה
 43 אֶל הַקֶּצֶה בְּאוֹפֶן שֶׁזְדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ
 44 לוֹ כְּזָכוֹת²⁶, וְכִינּוֹן שֶׁתִּבְטַל
 45 סִיבַת הַגְּלוּת, "מִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ", וְלֹא
 46 שִׁיתְבַּטְלוּ אֱלֹהֵי שִׁיתִּהֲכּוֹן מִ"דוֹנוֹת"
 47 ל"זכוֹת" אֲזִי יִתְבַּטַּל בְּדֶרֶךְ
 48 מִמִּילָא גַּם הַמְּסוֹכָב הַתּוֹצֵא
 49 שֶׁהִיא הַגְּלוּת, וְיִקְוִים הִיעוֹד²⁷
 50 הַנְּבוּאִי עַל יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ שְׁדוּמָה
 51 בְּתוֹכָנוּ לִפְסוֹק הַפּוֹתָח מֵאִמֵּר זֶה
 52 הַמְּדַבֵּר עַל הַשִּׁיר שִׁיחִיה "בְּשׁוּב ה'" אֵת
 53 שִׁיבַת צִיּוֹן וּפְדוּיֵי הָרָגִי, יְשׁוּבוּן
 54 וּבְאוֹ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׁמְחָה
 55 עוֹלָם עַל רֵאשִׁים.
 56

1 חֲשִׁשָׁת אֶת רֹאשָׁךְ וְכוּ' ויש מפרשים שזהו משל לכך שהקדוש ברוך הוא
 2 טיפל בבני ישראל במדבר מאהבתו אותם כמו אב המטפל בבנו, ויש מפרשים
 3 שהדברים הם תוכחה והכוונה היא למנות את כל המקומות שבהם בני ישראל
 4 הכעיסו את הקדוש ברוך הוא. וְתוֹכֵן ב' הַפִּירוּשִׁים (שֶׁלְכַאוֹרָה הֵם
 5 הַפְּכִיִּים זֶה מִזֶּה כִּי הַפִּירוּשׁ
 6 הֵרָשׁוֹן בְּרִש"י אומר שלמרות כל
 7 המסעות הרבים לא היו טלטולים קשים
 8 ביותר, ואילו הפירוש השני – לפי
 9 האפשרות השנייה האמורה לעיל –
 10 מפרט את הקשיים והתלאות שהיו
 11 בדרך כמו חולה החושש בראשו)
 12 הוּא, שֶׁגַּם הָעֲנָן הַבִּלְתִּי רָצוּי,
 13 כָּאֵן חֲשִׁשָׁת אֶת רֹאשָׁךְ וְכוּ',
 14 מִתּוֹךְ חוֹלִי וְכַאֲב, פְּנִיתוֹ הַמְּטָרָה
 15 וְהַכוֹנֶה הַפְּנִימִית שֶׁל כָּל דָּבָר לֹא רָצוּ
 16 הִיא שִׁיתְהַפֵּף מֵהִיפֵךְ הַטּוֹב לַטּוֹב
 17 לְהוֹדִיעַ חֲסְדֵי שֶׁל מְקוֹם.
 18 וְכִפִּי שֶׁהָיָה גַּם בְּמַאֲסָר
 19 וְהַגְּאוֹלָה שֶׁל הַרְבֵּי הַרִּי"צ דִּי"ב
 20 י"ג תמוז, בִּשְׁנַת תרפ"ז
 21 שֶׁבִּתְחִילָה הָיָה עֲנָן בִּלְתִּי
 22 רָצוּי הַמַּאֲסָר שֶׁהִתְחִיל עַל-יְדֵי
 23 יְהוּדִים שֶׁהָיוּ בְּמַעֲמָד וּמַצָּב
 24 דִּחְשִׁשָׁת אֶת רֹאשָׁךְ בְּחוֹלִי רוּחִי
 25 (דִּהְיִנִּי הִיבְסָקְצִיא יִיבְרִיסקִיא
 26 סִקְצִיא=הַמַּחֲלָקָה הַיְּהוּדִית שֶׁל
 27 הַמַּפְלָגָה הַקוֹמוּנִיסְטִית בְּרוֹסִיָּה
 28 הַסּוֹבִיֵּטִית שֶׁל הַיָּמִים הָהֵם), וְאַחֲרֵי

(23 לשון הכתוב - בשלח יד, ח. 24) ראה אגרות-קודש אדמו"ר הזקן ח"א ס"ע צז. 25) לשון תפלת מוסף דיו"ט. 26) יומא פו, ב. וראה תניא פ"ז. 27) ישע"י לה, יר"ד. נא, יא.

המשך ביאור למסכת מגילה ליום ראשון עמ' ב

13 באהל מועד קרב בבמה גדולה.
 14 **משנה**
 15 אין בין קדושת שילה כשהיה שם המשכן לקדושת ירושלים
 16 כשנבנה המקדש, אלא ששילה אוכלין בזמן קדושתה קדשים קלים
 17 ומעשר שני בכל מקום הרוּחָה – שיכול לראות משם את עיר
 18 שילה, ואילו בירושלים אוכלים אותם רק לפנים מן החומה של
 19 ירושלים.
 20 וכאן וכאן ו-שילה וירושלים, קדשי קדשים שקדושתם חמורה
 21 נאכלין רק לפנים מן הקלעים של חצר המשכן, ובבית המקדש
 22 בתוך העזרה שקדושתה שזה לחצר המשכן.
 23 חילוק נוסף: קדושת שילה

1 חובה כלל, ובבמה גדולה הרי הקריבו קרבנות ציבור שהם חובה,
 2 ומדוע שנו שהחילוק הוא רק בפסחים. מתרצת הגמרא: אֵימָא –
 3 תפרש שהחילוק הוא בקרבנות ציבור שהם פָּעִין פְּסָחִים, והיינו
 4 שיש להם זמן קבוע (וכגון תמידים ומוספים) בקרבן פסח שזמנו
 5 קבוע ב"ד ניסן, שקרבים רק בבמה גדולה. וקרבת ציבור שאין זמנו
 6 קבוע, אינו קרב אף בבמה גדולה.
 7 מבארת הגמרא: מִי – מי התנא ששנה שבמה גדולה עדיפה רק
 8 לענין קרבן ציבור שזמנו קבוע בפסחים, רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא וְלֹא רַבֵּנן,
 9 דְּתַנִּיא בְּבִרְיָתָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אֵיף צָבִיר לֹא הִקְרִיבוּ בַּבְּמָה
 10 גְדוֹלָה, אֵלֹא פְּסָחִים וְחוֹבוֹת שֶׁקָּבַע לָהֶם יָמֵן, אֲבָל חוֹבוֹת שֶׁאֵין
 11 קָבַע לָהֶם יָמֵן, כִּגוֹן פַּר הָעֵלָם דָּבָר וְשִׁעְרֵי עֲבוּדָה זֶרָה, הָכָא וְהָכָא
 12 – בֵּין בַּגְּדוֹלָה וּבֵין בַּקְטָנָה לֹא קָרְבַּ. ורַבֵּנן סוֹבְרִים שֶׁכָּל מִזֶּה שֶׁקָּרַב

בס"ד. שיחת ש"פ מסעי, מבה"ח מנחם-אב, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

- א. על הפסוק¹ "אלה מסעי בני ישראל וגו'", שואל רש"י: "למה נכתבו המסעות הללו" (ובפרט שיש ביניהם כו"כ ענינים שכבר נזכרו בפרטיות בפרשיות שלפנ"ז), ומביא ב' פירושים: (א) "להודיע חסדיו של מקום, שאע"פ שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר . . כל ל"ח שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות", (ב) "משל למלך שהי' בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאותו, כיון שהיו חוזרין, התחיל אביו מונה כל המסעות, אמר לו, כאן ישננו כאן הוקרנו כאן חששת את ראשך וכו'" (וכמשנ"ת בפעם הקודמת² מדוע מביא רש"י מדברי המדרש רק ג' ענינים אלו).
- ונמצא, שיש כאן ב' ענינים הפכיים: (א) ענין טוב - "חסדיו של מקום" לבנ"י, (ב) ענין לא טוב - "מלך שהי' בנו חולה . . כאן חששת את ראשך וכו'", שזהו"ע הקשור עם הנהגת בנ"י באופן בלתי רצוי כו'.
- ב. וענין זה קשור עם תוכן הזמן שבו קורין פרשה זו בתורה - כמדובר כמ"פ שמכל פרשה למדים הוראות בקשר ושייכות לזמן זה³ - שיש בו ב' ענינים אלו:
- מחד גיסא - נמצאים אנו בימי "בין המיצרים", שלעולם קורין בהם את שלשת הפרשיות מטות מסעי ודברים (ולפעמים קורין בימי בין המיצרים גם פ' פינחס, ואז פרשיות מטות-מסעי מחוברים), ובזה גופא, הנה פרשת מסעי (או פרשיות מטות-מסעי כשהן מחוברים) קשורה גם עם תשעת הימים (שהרי קורין אותה בשבת מברכים חודש מנ"א, או בימי חודש מנ"א עצמו), שאז הענין הבלתי-רצוי ד"בין המיצרים" הוא בתוקף יותר.
- ולאידך גיסא - באים אנו מימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז,
- ובהדגשה יתירה בשנה זו, שמלאו ארבעים שנה לגאולה, שזהו הזמן שבו "קאי איניש אדעת' דרבי"⁴, ומתחיל הענין ד"נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"⁵ -
- שהתחילו אמנם לפני ימי "בין המיצרים", אבל ההמשך שלהם הוא בימי "בין המיצרים", כולל ובמיוחד - יום הברית (י"ט תמוז), שאז הוא "תחלת כניסת נפש זו הקדושה"⁶, וכמבואר בזה⁷, שכניסת נפש הקדושה היא תיכף משנולד, אלא שבאה בהתגלות בעת המילה, כמו פעולת המילה עצמה שהיא "בריתי בבשרכם"⁸ בגילוי, וכן הוא בנוגע לגאולה, שהתחילה אמנם ב"ב תמוז, אבל המשכחה והתגלותה הי' בימים שלאח"ז, בימי "בין המיצרים".
- ג. ויש להוסיף, שגם בנוגע לכללות הענין הבלתי-רצוי דימי "בין המיצרים", הרי ישנם השבתות שבהם, שהם בבחי' הקדמת רפואה למכה (כמבואר ברשימה קצרה של הצ"צ⁹).
- והענין בזה - שביום השבת צ"ל "כאילו כל מלאכתך עשוי"¹⁰, ו"אין עצב בה"¹¹, וכאשר הקביעות דשבעה עשר בתמוז ותשעה באב היא ביום השבת, אזי דוחה השבת את התענית, ועד שגם בתשעה באב עצמו עושים סעודה "כסעודת שלמה (ומוסיפים) בשעתו"¹² - בעת מלכותו¹³, שהי' יושב על כסא הוי'¹⁴,

(8) לך לך יז, יג.

(9) אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א'צו.

(10) מכילתא ופרש"י יתרו כ, ט.

(11) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתורה מ"ד - מו"ק כג, ב.

(12) טושו"ע או"ח סתקנ"ב ס"י.

(13) פרש"י ב"מ פג, א.

(14) דברי הימים א כט, כג.

(1) ריש פרשתנו.

(2) שיחת ש"פ מטו"מ תשכ"ה סי"ב ואילך (תו"מ חמ"ד ע' 140 ואילך). וש"נ.

(3) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 378. וש"נ.

(4) ע"ז ה, ריש ע"ב.

(5) תבוא כט, ג.

(6) שו"ע אדה"ז או"ח (מהדר"ב) סוס"ד.

(7) ראה גם תו"מ חמ"ו ע' 280. וש"נ.

- 1 ו"קיימא סיהרא באשלמותא"¹⁵, שהי' זה מעין ודוגמת המעמד ומצב דלעת"¹⁶ ("יום שכולו שבת ומנוחה
2 לחיי העולמים"¹⁷), בבחי' "טועמי' חיים זכו"¹⁸.
- 3 וכן הוא גם בנוגע לענין הגאולה די"ב-י"ג תמוז - שעי"ז נעשה הענין דאתהפכא חשוכא לנהורא¹⁹,
4 ועד"ד "ודונות נעשות לו כזכיות"²⁰, שדוקא לאחרי (וע"י) המאסר ניתוסף עליו גדול יותר בהפצת
5 המעיינות ביתר שאת מכמו שהי' בכל הדורות שלפנ"ז, ועד"ד הפתגם הידוע²¹ בנוגע ל"ט כסלו, "הזית
6 כשכותשין אותו מוציא שמנו"²², שזהו העילוי שניתוסף בהתגלות תורת החסידות לאחרי פטרבורג דוקא,
7 ועד"ז בנוגע ל"ב-י"ג תמוז, שדוקא לאח"ז ניתוסף בהפצת המעיינות ע"י הדפסת ספרי חסידות. שכן,
8 אף שגם לפנ"ז נדפסו כו"כ ספרי חסידות, הרי זה שלא בערך לגבי אופן הדפסת ספרי החסידות לאחרי
9 י"ב-י"ג תמוז²³.
- 10 ואף שלכאורה י"ל שטעם הדבר הוא בגלל שבמדינה ההיא היו קשיים והגבלות מצד חוקי המדינה,
11 משא"כ לאחרי שיצא למדינה אחרת שבה לא היו קשיים והגבלות כו' - הרי גם בזמנים שלפנ"ז שלא
12 היו הגבלות כו', כמו בזמן הצאר, לא הדפיסו כי אם מרביתו הזקן, אדמו"ר האמצעי וקצת מהצמח-צדק,
13 - ולהעיר מהידוע²⁴ שהם כנגד ג' מוחין, והרי ידוע²⁵ שבבחי' המוחין לא שייך כ"כ ענין הגלות,
14 שעיקרו הוא בבחי' המדות, שלכן הנה עיקר העבודה בזמן הזה היא (לא כ"כ בענין המוחין, כי אם)
15 בענין ז' המדות שהם כנגד ז' עממין -
- 16 ואילו עיקר הענין דהפצת המעיינות ע"י הדפסת ספרי חסידות, וגם מרביתו נשיאינו שלאח"ז, התחיל
17 לאחרי הגאולה די"ב-י"ג תמוז.
- 18 ד. ובהמשך לזה, יש להתעכב על מאמר של י"ב תמוז, בספר המאמרים תש"ו-תש"ז, שיצא לאור
19 בדפוס זה עתה²⁶;
- 20 המאמר של י"ב תמוז בספר המאמרים הנ"ל²⁷ מדבר אודות ענין הגאולה - שזהו "דבר בעתו"²⁸, כי
21 י"ב תמוז הוא חג הגאולה, ולכן הרי זה שייך לגאולה הכללית, ומתחיל בפסוק²⁹ "מי יתן מציון ישועת
22 ישראל בשוב הוי' שבות עמו".
- 23 ומביא על זה מאמר המדרש³⁰ "משל לבן מלך שאירס לבת מלך, וקבעו פרוסטגמא (זמן קבוע) ליום
24 פלוני, בנו של מלך מצפה לשמחתו, בתה של מלך מצפה לשמחתה, ומי מעכב, הוי אומר פרוסטגמא
25 מעכב, כך הקב"ה מצפה לישועתן של ישראל, וישראל מחכים לישועתו של הקב"ה, ומי מעכב,
26 פרוסטגמא, שנאמר³¹ כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה".
- 27 ובפירוש הפסוק "יום נקם בלבי", מביא מאמר הגמרא³² "מאי יום נקם בלבי .. ללבי גליתי, לאברי
28 לא גליתי", וכמאמר המדרש³³ "ביקש קהלת לעמוד על הקץ מתי .. א"ל הקב"ה כבר הכתבתיהו על
29 ספר הישר, כי יום נקם בלבי וגו' .. לבא לפומא לא גליא, פומא למאן גלי".

(25) ראה בארוכה מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א בתחלתו. וש"נ.
(26) תאריך ה'פתח דבר' - ימי הגאולה, תמוז ה'תשכ"ז.
(27) ע' 114 ואילך.
(28) משלי טו, כג.
(29) תהלים יד, ז.
(30) מדרש תהלים עה"פ.
(31) ישעי' סג, ד.
(32) סנהדרין צט, א.
(33) קה"ר פי"ב, יו"ד.

(15) זח"א קנ, א. רכג, א"ב. ועוד. וראה גם שמו"ר פט"ו, כו.
(16) ראה תו"מ סה"מ כסלו ע' מה, ובהערה 5 שם. וש"נ.
(17) תמיד בסופה.
(18) ראה לקו"ש ח"כ ריש ע' 173. וש"נ.
(19) זח"א ד, א. תניא ספ"י.
(20) יומא פו, ב.
(21) סה"ש תורת שלום ע' 26.
(22) ראה מנחות נג, ב. שמו"ר פל"ו, א.
(23) ראה גם לעיל ס"ע 236.
(24) ראה סה"ש תרצ"ו ס"ע 141. תרצ"ז ע' 215. תרצ"ט ע'
(322). תש"ב ריש ע' 19. תש"ה ע' 60. ועוד.

- ובסיום המאמר³⁴ מביא פירוש רבינו הזקן על הפסוק³⁵ "גם את העולם נתן בלבם", ש"דבר הנעלם מעין כל, והוא קץ הגאולה, ניתן בלב כאו"א מישראל".
- נ"יש לומר הביאור בזה - כי על בני נאמר³⁶ "אדם אתם", "אתם קרויים אדם"³⁷, ע"ש "אדמה לעליון"³⁸, וכיון שענין הקץ נתגלה בלב שלמעלה, "ללבי גליתי", לכן ניתן גם בלב כאו"א מישראל].
- ומבאר, ש"אברי ופומא הם ז"א ומלכות" (וענינם בעבודה: "אברי" הו"ע המדות, ו"פומא" הו"ע הדיבור או גם מעשה), "וזהו לאברי ולפומא . . לא גליתי, לפי שבבחי' ז"א ומלכות אינו מאיר גילוי זה, אבל ללבי גליתי, דלבי הוא בחי' בינה, וללבי גליתי, דהתגלות עתיק בבינה³⁹, והעיקר בשער נו"ן דבינה, דשם מאיר פנימיות עתיק⁴⁰, ופנימיות עתיק הוא הגילוי דלעתיד".
- "וזהו שאמר רבינו נ"ע שדבר הנעלם מעין כל ניתן בלב כאו"א מישראל", כי אצל בני ישנה גם העבודה דפנימיות הלב [שזהו ענין הלב כפי שהוא למעלה מאברים, שלכן, "ללבי גליתי" אף ש"לאברי לא גליתי"], "רעו"ד . . הרצון הפשוט שלמעלה מטו"ד, והיא נקודת הלב, שהיא נקודת היהדות . . והיא התקשרות עצמי שבכאו"א מישראל לאו"א, שעל ידה תופס כביכול בהעצמות . . שהוא הגילוי דלעתיד לבוא".
- ומסיים: "וזהו מי יתן, דמ"י הוא בחי' בינה, ומספרו נו"ן, שהוא פנימיות בינה, פנימיות הלב, והוא רעו"ד, שע"ז הוא ישועת ישראל, וישועה זו באה מציון, שהוא בחי' יחידה",
- וכמשנ"ת גם בקונטרס חג הגאולה י"ב-י"ג תמוז תרצ"א⁴¹, בפירוש הכתוב⁴² "יברכך הוי' מציון", ש"ציון" היא נקודת הנשמה, בחי' יחידה, והיינו, לפי שהיא רק "ציון", סימן ורמז, על "יחידו של עולם"⁴³ -
- כי מצד בחי' היחידה ישנו מעמד ומצב של גאולה, ולכן ע"י גילוי בחי' היחידה נמשך ומתגלה ענין הגאולה גם ל"פומא" ול"אברי".
- "וזהו הקב"ה וישראל שניהם מצפים ומחכים לגאולה, ומי מעכב, היום, דיום הוא גילוי . . והיינו דבהגלות נגלות בכאו"א מישראל נקודת היהדות . . הנה אז תהי' ישועת ישראל כו".
- ה. וענין זה קשור גם עם הפצת המעיינות חוצה - כי ענינם של ה"מעיינות", פנימיות התורה, הוא בחי' היחידה שבתורה⁴⁴, ולכן ע"י התגלות המעיינות והפצתם חוצה, נמשך ומתגלה קץ הגאולה. וזהו כללות הענין ד"ב תמוז, כאמור, שאז ניתוסף בהפצת המעיינות חוצה ביתר שאת.
- וענין זה מהוה גם נתינת כח לכאו"א מההולכים באורחותיו של בעל השמחה והגאולה, אשר "בתר רישא גופא אזיל"⁴⁵.
- ולהעיר, שהענין ד"בתר רישא גופא אזיל" הוא לא רק כפי שחושבים עמא-דבר שזהו כאשר הגוף מחובר להראש (שהגוף מתנהג ע"פ רצון הראש), אלא החידוש בזה שכן הוא אפילו כאשר הגוף נפרד ח"ו מהראש, כפי שמצינו במסכת סוטה⁴⁶ בנוגע לאופן המדידה בדין עגלה ערופה, שכאשר "נמצא ראשו

(34) ע' 121.

(35) קהלת ג, יא.

(36) יחזקאל לז, לא.

(37) יבמות סא, רע"א. וש"נ.

(38) ראה של"ה ג, רע"א. כ, ב. ועוד.

(39) ראה זח"ג קעח, ב.

(40) ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ ה'ש"ת ס"ע 49

ואילך. וש"נ.

(41) נדפס בהוצאה מיוחדת - ג' תמוז תשכ"ז (ראה מכתב ט'

תמוז; י"א תמוז שנה זו - אג"ק חכ"ד ע' שנט; ע' שסא). ושם,

בד"ה שאו ידיכם קודש תרפ"ז בתחלתו (סה"מ קונטרסים ח"א

קפח, א. סה"מ תרפ"ז ע' ריז).

(42) תהלים קכח, ה. קלד, ג.

(43) ראה לקו"ת פ' ראה כה, א.

(44) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות (תו"מ

חמ"ה ע' 260 ואילך).

(45) עירובין מא, א.

(46) מה, ב. וראה רמב"ם הל' רוצה ושמירת נפש פ"ט ה"ט.

1 במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין . . הגוף אצל הראש" [וכדי להדגיש את החידוש שבזה, מצינים
2 תמיד למסכת סוטה דוקא⁴⁷], והיינו, שגם כאשר חטא ופגם ועבר את הדרך, שעי"ז נפרד הגוף מהראש
3 ח"ו, הנה גם אז ישנו הכלל ש"בתר רישא גופא אזיל".

4 ו. וכאמור לעיל - זהו הענין הטוב שבימי "בין המיצרים", שבהם נמשך ומתגלה ענין הגאולה די"ב
5 תמוז, שמאז ניתוסף בהפצת המעיינות חוצה, ועי"ז נמשך ומתגלה קץ הגאולה.
6 ומזה מובן, שאף שצריך להתבונן גם בענינים הבלתי-רצויים הקשורים עם ימי "בין המיצרים",
7 ובלשון רש"י: "כאן חששת את ראשך וכו'" - הרי אין זה באופן שמביא לידי עצבות ח"ו, כי אם לידי
8 מרירות, כפי שמבאר רבינו הזקן בתניא⁴⁸ החילוק שבין עצבות למרירות, ש"עצבות היא שלבו מטומטם
9 ואין חיות בלבו, אבל מרירות . . אדרבה הרי יש חיות בלבו להתפעל ולהתמרמר כו'", וככל שמתמרמר
10 יותר על הענינים הבלתי-רצויים שהיו בעבר, שזהו כללות הענין ד"חטאינו", שזהו סיבת החורבן והגלות,
11 "מפני חטאינו גלינו מארצנו"⁴⁹, אזי ניתוסף יותר בתוקף וחוזק הקבלה על להבא בנוגע לקיום התומ"צ
12 בשלימות, ועי"ז מתבטלת סיבת הגלות, ובהבטל הסיבה, מתבטל בדרך ממילא גם המסובב, הגלות.

13 וזוכים לקיום היעוד⁵⁰ "הפכו ימים אלו לששון ולשמחה", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח
14 צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בעגלא דידן, בקרוב ממש.

* * *

15 ז. נזכר לעיל (ס"ב) שכיון שבשנה זו מלאו ארבעים שנה להגאולה די"ב תמוז, אזי מתחיל הענין
16 ד"קאי איניש אדעתי דרביי", ומתחיל הענין ד"נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע",
17 שזוהי נתינת כח מיוחדת למלעלה שהיא באין-ערוך לגמרי לגבי מה שיכולים להשיג ע"י עבודת המטה
18 מצד עצמה, כמבואר בדרוש של רבינו הזקן בלקוטי תורה, ובארוכה יותר בדרוש של הצ"צ ב'אור
19 התורה', על פסוק זה⁵¹.

20 וכבר נתבאר לעיל⁵² שכאשר ישנו הענין ד"קאי אדעתי דרביי", "לב לדעת וגו'", ביחס לענין הגאולה
21 שהי' לפני ארבעים שנה, אזי יכול וצריך להיות כן גם בנוגע לשאר עניני בעל השמחה והגאולה - שהם
22 באותו סוג - אף שלא עברו ארבעים שנה מאז, כמו הענינים שהיו בשנים תר"צ ות"ש עד לשנת תש"י,
23 והמשכם בדורנו זה, עד לשנה זו - שגם בהם ישנו הענין ד"קאי אדעתי דרביי", "לב לדעת וגו'".

24 וכדמוכח ממ"ש⁵³ "ולא נתן ה' לכם לב לדעת גו' עד היום הזה", וכפי שמפרש רש"י⁵³ ש"לפיכך לא
25 הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואילך יקפיד, לפיכך, ושמרתם את דברי הברית הזאת
26 וגו'" (כהמשך הכתוב) - שהקפדת המקום מכאן ואילך היא לא רק בנוגע למצוות שנצטוו לפני ארבעים
27 שנה, אלא בנוגע לכל המצוות, גם אלו שנצטוו בשנת הארבעים, להיותם ענינים שהם באותו סוג.

28 [ורק כאשר מדובר אודות ענין מיוחד שיש בו עילוי שבאין-ערוך, שזהו סוג בפני עצמו - אזי יש
29 צורך שיעברו ארבעים שנה מענין זה, בשביל שיתוסף בו הענין ד"לב לדעת וגו'"].

30 ח. וענין זה נוגע גם למאורעות שאירעו לאחרונה⁵⁴, בימים שלפני זמן מ"ת בשנה זו - שהם באותו
31 סוג של "האותות והמופתים גו'" (כלשון הכתוב⁵⁵ בנוגע לענין ד"נתן ה' לכם לב לדעת גו'") - שגם
32 ביחס אליהם ניתוסף עתה מצד הענין ד"נתן ה' לכם לב לדעת וגו'".

(47) ראה גם אג"ק ח"ט ע' קמ. חכ"ב ע' שצו. לקו"ש דלקמן ואילך).
בפנים (סי"ח) הערה 34. תו"מ ח"ג ע' 11.
(48) פל"א.
(49) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.
(50) ראה זכרי' ח, יט. רמב"ם הל' תעניות בסופן.
(51) לקו"ת ס"פ תבוא (מג, ג ואילך). אוה"ת שם (ע' תתש

ואילך).
(52) שיחות י"ב תמוז סי"ד ואילך; וש"פ פינחס ס"ג (לעיל ע'
165 ואילך; ע' 233).
(53) תבוא שם, ו.
(54) במלחמת ששת הימים (המו"ז).
(55) תבוא שם, ב.

ולפלא, שלמרות שכבר דובר בענין זה, ובתוספת ציוני מראה-מקומות⁵⁶, שהכוונה בזה היתה כדי
שילמדו ויעיינו בזה, וידעו מה להשיב כו', הנה בנוגע לפועל, כאשר בא משהו ושואל שאלות -
שלאמיתו של דבר אין בהם ממש, וגם נערים היו יכולים להשיב עליהם - מתבלבלים לגמרי ("מ'פאָרלירט
זיך אינגאַנצן"), ולא יודעים מה להשיב.

ולכן ידובר עתה ראשי-פרקים בענין זה⁵⁷.

ט. ולכל לראש - בנוגע להאמור⁵⁸ שהיתה זו "מלחמת מצוה":
ישנם השואלים, שבזמן הזה לא שייך לכאורה "מלחמת מצוה", כי בשביל "מלחמת מצוה" יש צורך
במינוי מלך [כמובן מזה ש"שלש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ, למנות להם מלך . . ולהכריז
זרעו של עמלק וכו'⁵⁹, ו"מינוי מלך קודם למלחמת עמלק"⁶⁰], ו"אין מעמידין מלך בתחילה אלא ע"פ
בית דין של שבעים זקנים וע"פ נביא"⁶¹, שכל זה אינו שייך בזמן הזה.

ומוסיפים להביא רא' לדבריהם - אף שאין זה בסגנון הרגיל בדרך הפלפול כו' - שאם נאמר שגם
בזמן הזה שייך הענין ד"מלחמת מצוה", היו צריכים לכלול בשולחן-ערוך גם פרטי הדינים דמלחמת
מצוה (כידוע החילוק בין הרמב"ם לשו"ע⁶², שהרמב"ם מביא גם דינים השייכים לזמן הבית, משא"כ
בשו"ע הובאו רק דינים השייכים בזמן הזה), ומזה שבשו"ע לא הובאו דיני מלחמת מצוה, מוכח, שאין
זה שייך בזמן הזה.

י. ובכן:

לכל לראש יש להעיר, שלפי דבריהם שהגדר ד"מלחמת מצוה" תלוי במינוי מלך - נמצא דבר תמוה
ביותר ("א' וילדע זאך"):

המלך הראשון בישראל הי' שאול⁶³. ולדעת הרמב"ם - גם ליהושע הי' דין מלך⁶⁴, וכן משה רבינו
מלך הי'⁶⁵.

ועפ"ז נמצא שכל המלחמות שהיו לאחר מות יהושע עד המלכת שאול (שאז לא היו מלכים בישראל,
כי אם שופטים כו') - כולל גם המשך ורוב המלחמות דכיבוש הארץ, החל ממ"ש⁶⁶ "ויהי אחרי מות
יהושע . . ויאמר יהודה לשמעון אחיו עלה אתי . . ונלחמה בכנעני וגו'" - לא הי' להם גדר של "מלחמת
מצוה"!

ואפילו אם נדחוק לומר שכיון שהתחלת המלחמה דכיבוש ארץ ישראל היתה ע"י יהושע, שהי' מלך,
לכן גם כל המשך המלחמות דכיבוש הארץ (וכלשון חז"ל⁶⁷ - שהובא גם בפירוש רש"י⁶⁸ - "שבע
שכבשו") הם בגדר "מלחמת מצוה" - עדיין נצטרך לומר בנוגע למלחמות שהיו בימי דבורה ובימי
יפתח, שלא היו בגדר "מלחמת מצוה", שזהו היפך פשטות ושטחיות הענינים!

וכמו"כ נצטרך לומר כן בנוגע למלחמת החשמונאים:

אף שהיו אז מלכים - הרי כיון שלא היו מבית דוד, ולא נמשחו ע"י נביא, אין להם דין מלך
לאמיתות⁶⁹. וכיון שכן, הרי מלחמתם אינה בגדר "מלחמת מצוה".

ולאידך גיסא, מצינו בדברי ימי ישראל דסוף בית שני, שמינו "משוח מלחמה"⁷⁰, והרי מינוי "משוח
מלחמה" שייך ל"מלחמת מצוה" דוקא.

56 ראה גם מענה מקיץ שנה זו - נדפס באג"ק חכ"ד ס"ע תג ואילך.

57 בהבא לקמן - ראה גם אג"ק הנ"ל.

58 שיחת יום ב' דח"ש ס"מ (לעיל ע' 67). ש"פ פינחס ס"ג (לעיל ע' 241 ואילך).

59 רמב"ם ריש הל' מלכים.

60 שם ה"ב.

61 שם ה"ג.

62 ראה גם תו"מ חכ"ג ס"ע 228 ואילך. וש"נ.

63 ויק"ר פכ"ו, ז.

64 ראה הל' סנהדרין ספ"ח. הל' מלכים פ"א ה"ג.

65 הל' ביהב"ח פ"ו ה"א.

66 ס' שופטים בתחלתו.

67 ב"מ פט, א. זבחים ק"ח, ב. ועוד.

68 פינחס כו, נג. מטות לב, כד. ראה יב, ח. יהושע יד, יו"ד.

שם, טו.

69 ראה לקו"ש חכ"ה ע' 112 הערה 68. וש"נ.

70 ראה יוסיפון פס"ז. סדה"ד ג"א תתכ"ה.

- 1 וכן יש להוכיח מהסיפור אודות בן כוזיבא, כמ"ש הרמב"ם⁷¹ ש"רבי עקיבא . . הי' אומר עליו שהוא
- 2 המלך המשיח" ("עד שנהרג . . נודע להם שאינו"), ועכ"ל, שהיו לו הסימנים של המשיח, כמ"ש
- 3 הרמב"ם⁷² שאחד מהם הוא ש"ילחם מלחמות ה'", וכפי שמביא⁷³ את הפסוק⁷⁴ "כי מלחמות ה' אדוני
- 4 נלחם", והרי מלחמה זו היא בודאי "מלחמת מצוה" (ודוחק לומר ש"מלחמות ה'" ו"מלחמת מצוה" הם
- 5 גדרים שונים). ועכ"ל, ש"מלחמת מצוה" - שנלחם בן כוזיבא שלא הי' אז מלך - אינה תלוי' במלך
- 6 דוקא.
- 7 יא. ועוד והוא העיקר:
- 8 בהמדובר אודות "מלחמת מצוה" - לא היתה הכוונה לגדר ההלכתי של "מלחמת מצוה" בכל הפרטים,
- 9 אלא הכוונה היא למלחמה שמצוה להשתתף בה, שזוהי המלחמה להגן על ישראל - כדברי הרמב"ם⁷⁵: "אי
- 10 זו היא מלחמת מצוה כו", ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם", וענין זה בודאי אינו תלוי במינוי מלך.
- 11 ואכן דין זה הובא (לא רק ברמב"ם, אלא) גם בשו"ע - בהלכות שבת⁷⁶: "עכו"ם שצרו על עיירות
- 12 ישראל . . יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת", ו"מצוה על כל ישראל שיכולין לבוא
- 13 לצאת ולעזור לאחיהם שבמצור ולהצילם מיד הגוים בשבת"⁷⁷.
- 14 ומה גם שענין זה אינו שייך לארץ ישראל דוקא, אלא כן הוא גם בחוץ לארץ, כדאיא בגמרא⁷⁸
- 15 בנוגע לדין "עיר הסמוכה לספר" לגבי "נכרים שצרו על עיירות ישראל" - "ובבל כעיר הסמוכה לספר
- 16 דמיא, ותרגומא (אי זו עיר בבבל דהויא סמוכה לספר) נהרדעא".
- 17 יב. ועד"ז בנוגע לטענה שיש להתייחס גם לסיבת המלחמה - שכל זה הי' בגלל ענין בלתי-רצוי כו',
- 18 והרי זה בבחינת מלאכה שאינה צריכה לגופה כו'.
- 19 והמענה על זה - מהנס דפורים וחנוכה:
- 20 בנוגע לפורים - אמרו רז"ל⁷⁹ ש"נתחייבו שונאיהם של ישראל שבאותו הדור כלי", ובגלל זה היתה
- 21 הגזירה כו'.
- 22 ועד"ז בחנוכה - כמבואר בספרי מוסר, ובארוכה יותר בספרי קבלה וחסידות⁸⁰, שהמצב הרוחני של
- 23 בנ"י הי' אז בשפל המדריגה, שלכן היתה יכולה להיות התגברות מלכות יון הרשעה באופן ש"טמאו כל
- 24 השמנים", ולא נשאר אלא "פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כהן גדול"⁸¹, שזהו"ע בחי' היחידה
- 25 כו'.
- 26 ונמצא, שהן בפורים והן בחנוכה הי' הצורך בנס בגלל מעמד ומצב בלתי-רצוי, ואעפ"כ, ברור הדבר
- 27 שאין זה גורע בגודל מעלת הנס, ומברכים עליו ברכת הנסים בשם ומלכות כו'. ומזה מוכח, שאין נפק"מ
- 28 מהי הסיבה שבגללה הוצרכו לענין של נס.
- 29 ולהעיר גם מדברי הגמרא⁸² אודות אדם שנעשה לו נס: "אדרבה, כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי
- 30 בראשית", ואעפ"כ אין זה גורע מגודל מעלת הנס.
- 31 יג. ועד"ז בנוגע לטענה שמנצלים את תוצאות הנס לענינים בלתי-רצויים כו'.
- 32 והמענה על זה:
- 33 בנוגע לחטא העגל - שורש וסיבת כל החטאים שלאחריו - ידועה התמיהה: איך יתכן שתיכף ומיד

(77) רמב"ם הל' שבת פ"ב הכ"ג.

(78) עירובין מה, א (ובפרש"י).

(79) מגילה יב, א.

(80) ראה תו"מ סה"מ כסלו ע' קסג ואילך. וש"נ.

(81) שבת כא, ב.

(82) שם נג, ב.

(71) הל' מלכים פ"א ה"ג.

(72) שם ה"ד.

(73) שם ספ"ז.

(74) שמואל"א כה, כח.

(75) הל' מלכים רפ"ה.

(76) שו"ע אור"ח סשכ"ט ס"ו.

1 לאחרי מתן-תורה נכשלו בחטא הכי חמור? ! ומהביאורים בזה - כדאיתא במדרשי חז"ל⁸³ שכאשר ירד
2 ה' על הר סיני במ"ת יחד עם המרכבה כו', ראו בני"י "פני שור" שבמרכבה, ונתקנאו בזה, ולכן עשו את
3 העגל בדמותו כו'.

4 ונמצא, שכתוצאה מהענין ד"וירד ה' על הר סיני⁸⁴, ה' הענין הכי חמור של חטא העגל, אשר עד
5 היום הזה לא יכולים להשלים את הפרעון כו', כמ"ש⁸⁵ "וביום פקדי ופקדתי", ש"אין פורענות באה על
6 ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל⁸⁶.

7 ובכן: האם יעלה על הדעת לומר שבגלל התוצאה דחטא העגל, יגרע ח"ו מגודל מעלת הענין ד"וירד
8 ה' על הר סיני", עם המרכבה כו', שעי"ז נפעל ביטול הגזירה⁸⁷ שעליונים לא ירדו לתחתונים? ...!

9 וענין זה נוגע גם להלכה:

10 איתא במשנה⁸⁸: "שאל פרוקלוס בן פלוספוס (מין עובד כוכבים הי') את ר"ג בעכו שהי' רוחץ במרחץ
11 של אפרודיטי (שם עבודת כוכבים והמרחץ עומד בחצרה), אמר לי', כתוב בתורתכם לא ידבק בידך
12 מאומה מן החרם⁸⁹, מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי, אמר לו . . אני לא באתי בגבולה, היא
13 באה בגבולי" (שהמרחץ קודם לה, והמרחץ נעשה לכל הבא למרחץ, ולא כל הימנה שתהא גוזלת את
14 הרבים).

15 ועד"ז איתא במשנה⁹⁰: "שאלו את הזקנים ברומי, אם אין רצונו בעבודת כוכבים, למה אינו מבטלה,
16 אמרו להן, אילו לדבר שאין צורך לעולם בו היו עובדין, ה' מבטלו, הרי הן עובדין לחמה וללבנה
17 ולכוכבים ולמזלות, יאבד עולמו מפני השוטים" (בתמי'), והגמרא מסיימת: "אלא עולם כמנהגו נוהג,
18 ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין".

19 וכן הוא בנדר"ד: וכי מפני השוטים, שנכנסה בהם רוח שטות, וניצלו את התגלות המרכבה באופן
20 בלתי-רצוי, ימנע הקב"ה את התגלות המרכבה? !

21 וכן בנוגע להנאה גשמית מהשמש והירח, כמ"ש⁹¹ "ממגד תבואות שמש וממגד גרש ירחים" -
22 ש"מפני השוטים" שעובדין לחמה וללבנה, לא ימנע הקב"ה את ההנאה מהשמש והירח.

23 ועד שאפילו בנוגע להנאה מ"מרחץ של אפרודיטי", הנה למרות שענין הרחיצה אינו אלא דבר
24 הרשות, ומה גם שאינו מוכרח לרחוץ במרחץ זה דוקא, שהרי ישנם עוד מרחצאות, אעפ"כ, אין לו
25 להימנע מלרחוץ בה, כיון ש"היא באה בגבולי", ו"לא כל הימנה שתהא גוזלת את הרבים"; אם ישנו
26 ענין בלתי-רצוי, יש לגרשו ולבטלו, ולא להיפך!

27 יד. המורם מכל האמור לעיל בנוגע למאורעות שאירעו לאחרונה:
28 אין נפק"מ אם יש לזה גדר הלכתי של "מלחמת מצוה" אם לאו, מה הסיבה שגרמה לזה, ומה הן
29 התוצאות שבאים מזה; אלא יש לבחון את המצב ע"פ התורה - שזוהי הבחינה היחידה.

30 ובכן: ברור הדבר, שהי' זה מעמד ומצב שהוצרכו "עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם", ולא רק בנוגע
31 לאחד מישראל, או עשרה מישראל כו', אלא בנוגע למספר גדול ביותר של בני"י שנמצאים בארצנו
32 הקדושה, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁹², אשר ע"פ פס"ד הרמב"ם⁹³
33 בהכרח שתמיד יהיו יהודים בארץ ישראל, ועד שהי' זה נוגע גם לכלל ישראל בכל קצוי תבל; וכמו"כ
34 ברור הדבר שההצלה היתה באופן נסי, למעלה מדרך הטבע.

(83) תנחומא תשא כא. שמו"ר פ"ג, ב. פמ"ב, ה. פמ"ג, ח.

(84) יתרו יט, כ.

(85) תשא לב, לד.

(86) פרש"י עה"פ.

(87) שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו. ועוד.

(88) ע"ז מד, ב (ובפרש"י).

(89) פ' ראה יג, יח.

(90) שם נד, ב.

(91) ברכה לג, יד.

(92) עקב יא, יב.

(93) סהמ"צ מ"ע קנג. וראה צפע"נ לרמב"ם הל' קידוה"ח ספ"ה.

(93) סהמ"צ מ"ע קנג. וראה צפע"נ לרמב"ם הל' קידוה"ח

- 1 וכיון שכן, יש להתבונן במאורע זה, ולהודות להקב"ה על הנסים הגדולים כו', ובלשון פירוש רש"י
2 בהתחלת פרשתנו: "להודיע חסדיו של מקום"!
- 3 - ח"ו לקבוע על זה "יום טוב", באמירת הלל וכו', שהרי אין להוסיף "ימים טובים".
- 4 ובפרט ע"פ המבואר בספרי קבלה⁹⁴ שה"ימים טובים" הם כנגד הספירות: ג' הרגלים פסח שבועות
5 וסוכות (שהם כנגד ג' האבות⁹⁵) הם כנגד חג"ת, חנוכה ופורים הם כנגד נצח והוד (כב' הדעות בזה⁹⁶),
6 ולעת"ל יתוספו ה"ימים טובים" שיהפכו משבעה עשר בתמוז ותשעה באב, כנגד יסוד ומלכות, כך, שאין
7 מקום להוסיף עוד "ימים טובים" שיהיו בגדר של יו"ט בנוגע לאיסור מלאכה, אמירת הלל וכו"ב.
- 8 וכן הוא בנוגע ל"ב תמוז, שהוא אמנם "יום חג גאולת ישראל כו'", כדברי בעל הגאולה⁹⁷: "לא
9 אותי בלבד גאל הקב"ה ב"ב תמוז, כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הק', שומרי מצוה, וגם את אשר
10 בשם ישראל יכונה" (היינו שהשם ישראל הוא אצלו בבחי' כינוי בלבד, שאין זה עיקר השם⁹⁸), אבל,
11 בודאי לא עלה בדעתו של אף אחד לומר הלל, אפילו ללא ברכה!
- 12 זהו יו"ט פרטי, וכפי שמצינו דוגמתו אצל כמה גדולי ישראל שקבעו יו"ט להם ולמשפחתם ביום
13 שנעשה להם נס כו'⁹⁹, על מנת להתבונן בנס ולהודות להקב"ה על חסדיו, כולל ובמיוחד - לנצל זאת
14 להתעוררות והתחזקות בעניני תומ"צ, וכדברי בעל הגאולה בנוגע ל"ב תמוז⁹⁷: "לקובעו ליום התועדות
15 והתעוררות לחיזוק התורה והיהדות כו".
- 16 ועד"ז בנוגע למאורעות הנ"ל - שנוסף על ההודי' להקב"ה על חסדיו, יש לנצל זאת גם להתעוררות
17 והתחזקות בעניני התומ"צ כו'.
- 18 ולדוגמא - המדובר בהתועדות שלפנ"ז¹⁰⁰ שכיון שבהשגחה פרטית אירע הדבר בימים הסמוכים
19 ל"זמן מתן תורתנו", יש ללמוד מזה בנוגע למ"ת שבכל יום (כנוסח ברכת התורה שאומרים בברכות
20 השחר, לפני התפלה, התחלת עבודת היום - "נותן התורה", לשון הוה¹⁰¹):
- 21 (א) כללות הענין דהקדמת נעשה לנשמע, "עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו"¹⁰², שזהו ענין
22 עיקרי בהנהגת הצבא,
- 23 (ב) ענין הערכות - "כל ישראל ערבים זה בזה"¹⁰³, והיינו, שגם הנהגת איש פרטי נוגעת לכלל ישראל,
24 כפס"ד הרמב"ם¹⁰⁴ שמעשה אחד של איש פרטי יכול להכריע את עצמו ואת כל העולם כולו "לכף זכות"
25 או להיפך ח"ו - כפי שראו במוחש בעיני בשר [כך, שאין צורך להתווכח ולשכנע כו' ("איינקנעלן מיט
26 אים"), כמו בשעה שלומדים פסק ההלכה ברמב"ם...], שאצל כל אחד הי' מונח בפשיטות שאם לא
27 ישמור על ד' אמותיו, הרי זה נוגע לא רק אליו, אלא בכך הוא עלול להעמיד בסכנה גם את חבריו, ועד
28 לכלל ישראל.
- 29 טו. ויה"ר שההתבוננות בכל הנ"ל באופן שתביא לידי התעוררות והתחזקות בעניני תומ"צ, תמהר
30 ותזרז עוד יותר את גמר הגלות,
- 31 - שהרי לעת עתה, הנה לא זו בלבד שעדיין לא באה הגאולה, אלא נמצאים עדיין בחשכת הגלות,
32 חושך כפול ומכופל, ולא עוד אלא שהחושך הולך ומתגבר מיום ליום; אך ע"י העבודה באופן האמור
33 בוקעים את חשכת הגלות, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁰⁵, שצריך לשרוף את כתלי הגלות -

(100) שיחת י"ב תמוז סל"ה ואילך (לעיל ע' 185 ואילך).

(101) ראה של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ובכ"מ.

(102) שבת פח, סע"א.

(103) שבועות לט, סע"א. וש"נ.

(104) הלי' תשובה פ"ג ה"ד.

(105) ראה אג"ק שלו ח"ו ע' שעב (נעתק ב"היום יום"

בתחלתו).

(94) ראה תקו"ז חדש צג, ג"ד ובנצ"ז שם. לקו"ת דרושי ר"ה

נח, א. תו"מ חמ"ו ע' 154. ועוד.

(95) זח"ג רנז, ריש ע"ב.

(96) ראה תו"מ חל"ו ע' 212. וש"נ.

(97) אג"ק ח"ב ע' פ. וש"נ.

(98) ראה תו"מ ח"ג ע' 176. וש"נ.

(99) ראה גם תו"מ שם ע' 191. וש"נ.

1 ואז תבוא הגאולה, ע"י משיח צדקנו, אשר "הנה זה עומד אחר כתלנו"¹⁰⁶, ויבוא ויגאלנו ויוליכנו
 2 קוממיות לארצנו, בגאולה האמיתית והשלימה, שאין אחרי' גלות¹⁰⁷, וכמ"ש¹⁰⁸ "ופדויי ה' ישובון ובאו
 3 ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם".

* * *

4 טז. שנה זו היא "שנת הקהל" (שהרי הענין ד"הקהל" הוא כמו כל ענין שישנו במשך השנה, שפועל
 5 על כל השנה כולה)¹⁰⁹, ונותרו רק ב' חדשים עד לסיומה, בערב ר"ה. וליתר דיוק, כיון שהענין דהקהל
 6 מתחיל במוצאי יו"ט ראשון של חג הסוכות¹¹⁰, נמשכת "שנת הקהל" עד לחג הסוכות הבא.
 7 [ואף שהענין ד"הקהל" פועל גם על כל ז' השנים שלאחריו, עד לשנת הקהל הבאה, כשם ששנת
 8 השמיטה פועלת על כל ז' השנים שלאחריו, עד לשנת השמיטה הבאה¹¹¹ - הרי זה רק הארה בלבד,
 9 ואילו עיקר הענין ד"הקהל" הוא בשנת הקהל עצמה, כשם שדיני שמיטה הם רק בשנת השמיטה].
 10 וכיון שהתחלת כל הענינים היא בתורה, ישנו הענין ד"הקהל" בתורה - עי"ז שכו"כ מישראל נקהלים
 11 יחדיו על מנת ללמוד תורה, שזהו התוכן הפנימי ד"הקהל" (לא רק ע"פ פנימיות התורה, אלא התוכן
 12 הפנימי בפשטות), "למען ישמעו ולמען ילמדו וגו'"¹¹².

13 ובפרט בנוגע ללימוד פנימיות התורה, תורת החסידות - הנה אלו שהם כבר חסידים (כך, שזהו דבר
 14 שאינו יכול להיעשות ע"י אחרים), צריכים להקהיל יהודים נוספים שנמצאים בסביבתם וללמוד עמם
 15 חסידות, ולפעול עליהם שגם הם יהיו חסידים.

16 וכמו"כ ישנו הענין ד"הקהל" בנוגע לקיבוץ ספרי וכתבי ("ביכלאך") חסידות, על מנת להתעסק
 17 בהגהתם וסידורם לדפוס, שע"ז נעשית ההפצה הכי גדולה, ות"ל שכבר הגיעו לכאן כו"כ ביכלאך
 18 חסידות, אבל יש עוד כו"כ ביכלאך שלא הגיעו עדיין¹¹³.

19 ובעמדנו בשנת הקהל - הרי זה הזמן המתאים וראוי לכך במיוחד.

20 ובענין זה יש לציין, שלפני יום הש"ק הגיעו לכאן כמה "ביכלאך" חסידות, ע"י יהודי שהוא לאו
 21 דוקא מ"שפיץ חב"ד", אלא רק לאחרונה התקרב ליהדות וחסידות; (כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת
 22 שחוק: אינני יודע אם הוא מניח גם תפילין דר"ת, אבל עכשיו הוא יהודי שומר תומ"צ בכל הפרטים,
 23 ודוקא הוא הביא כו"כ ביכלאך חסידות ממדינתנו מלפנים, מתוך מסירת נפש כו').

24 [ולהעיר מהמדובר כמ"פ¹¹⁴ בענין "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו וגו'"¹¹⁵ (על יסוד
 25 המבואר ב'תורה אור'¹¹⁶), שיש מעלה יתירה באנשים פשוטים שהם בבחי' "רגלי", בשנים או בלימוד
 26 ועבודת החסידות. ועד"ז בנדוד, שדוקא יהודי הנ"ל הביא את ה"ביכלאך", ואילו ה"ביכלאך" שנמצאים
 27 אצל "שפיץ חב"ד", לא הגיעו עדיין... ובכל אופן, אין זה נוגע לתוכן הענין שאודותיו ידובר עתה].

28 ובין ה"ביכלאך" שהגיעו, ישנו מאמר ד"ה שיר המעלות בשוב הוי' את שיבת ציון, שניכר שהוא של
 29 הצמח-צדק, ומיוסד על מאמר ד"ה זה ב'תורה אור'¹¹⁷, לא רק בנוגע לכללות תוכן המאמר, אלא גם
 30 בנוגע לפרטי הענינים שבו.

31 יז. מאמר (כעין שיחה) ד"ה שיר המעלות בשוב הוי' את שיבת ציון גו'.

* * *

(112) וילך לא, יב.
 (113) ראה גם תו"מ שם ע' 241.
 (114) ראה גם לעיל ע' 41. וש"נ.
 (115) בהעלותך יא, כא.
 (116) בראשית א, ב.
 (117) וישב כח, ג ויילך.

(106) שה"ש ב, ט. וראה סה"ש תרצ"ט ע' 316.
 (107) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתור"ה ה"ג ונאמר -
 פסחים קטז, ב.
 (108) ישע"י לה, יו"ד. נא, יא.
 (109) ראה גם תו"מ חל"ט ריש ע' 222. וש"נ.
 (110) רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ג.
 (111) ראה גם תו"מ חמ"ח ע' 340.

- 1 יח. בנוגע לפירוש רש"י, מסתמא פירסמו כבר, שביום הש"ק זה - שקשור כבר עם ר"ח אב, שבו
2 נסתלק אהרן הכהן¹¹⁸ - ידובר אודות פירוש רש"י על הפסוק¹¹⁹ "וישמע הכנעני", "כאן לימדך שמיתת
3 אהרן היא השמועה, שנסתלקו ענני הכבוד, וכסבור שניתנה רשות להלחם בישראל".
4 הביאור בפירוש רש"י בפרשתנו, בהשוואה לפירוש רש"י בפ' חוקת¹²⁰: "וישמע הכנעני, שמע שמת
5 אהרן ונסתלקו ענני הכבוד .. ועמלק מעולם רצועה מרדות לישראל מזומן בכל עת לפורענות"¹²¹,
6 - שכיון שבסיפור מיתת אהרן שבפרשתנו ניתוספו פרטים עיקריים שלא נאמרו בסיפור מיתת אהרן
7 בפ' חוקת (שמת בנשיקה, זמן ההסתלקות, ושנות חייו), לכן מפרש רש"י ש"כאן לימדך (ענין נוסף
8 במיתת אהרן שמורה על גדלותו)¹²² שמיתת אהרן (כשלעצמה, לא רק מצד התוצאה של סילוק ענני
9 הכבוד) היא השמועה" שגרמה למלחמת ה"כנעני" - לא רק מצד התכונה המיוחדת של עמלק ("הכנעני
10 .. יושב הנגב", "זה עמלק"¹²⁰) שהי' "מעולם רצועה מרדות לישראל", גם בחיי אהרן (אלא, שכל זמן
11 שענני הכבוד הקיפו והגינו על בני", לא היתה לו אפשרות להלחם בישראל¹²³, ולכן מיד כש"שמע שמת
12 אהרן ונסתלקו ענני הכבוד", אזי "וילחם בישראל"¹²⁰), אלא גם בתור "כנעני" בלבד (שלכן לא נאמר
13 כאן "יושב הנגב", אלא רק בתור סיפור: "והוא יושב בנגב בארץ כנען"¹¹⁹), שנלחם בישראל רק לאחר
14 שהי' "סבור שניתנה רשות להלחם בישראל"¹²⁴, מצד מיתת אהרן¹²⁵ -
15 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ח ע' 192 ואילך.

* * *

- 16 יט. בהמשך להאמור לעיל (סי"ח) אודות פרטים עיקריים במיתת אהרן שניתוספו בפרשתנו, יש
17 להתעכב גם על פירוש רש"י על הפסוק¹¹⁸ "ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וימת שם", "מלמד
18 שמת בנשיקה" - דלכאורה צריך להבין:
19 א) מדוע כותב רש"י "מלמד שמת בנשיקה", שמשמעותו שזהו לימוד מדבר צדדי - לכאורה הרי זה
20 פירוש הכתוב "על פי ה'" (כי נשיקה היא בפה), וא"כ, הול"ל "על פי ה'", "בנשיקה", כמ"ש בפסוק¹²⁶
21 "וימת שם משה על פי ה'", "בנשיקה"?
22 ב) לאידך גיסא: לכאורה אי אפשר לפרש מ"ש "על פי ה'" גבי מיתת אהרן, "שמת בנשיקה", שהרי
23 התיבות "על פי ה'" קאי על מ"ש לפניו "ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה'" (ורק לאח"כ נאמר
24 "וימת שם"), ולא כמו במיתת משה, דכתיב "וימת שם משה על פי ה'", וא"כ, מהו הכרחו של רש"י
25 לפרש שאהרן "מת בנשיקה"?

(פרש"י תצא כה, יח. וראה לקו"ש שבפנים הערה 23). וכן
במעפילים: "ויעפילו לעלות אל ראש ההר", ע"י יציאתם מן
המחנה שהי' מוקף בענני הכבוד, בה בשעה ש"ארון ברית ה'
ומשה לא משו מקרב המחנה", ולכן, "וירד העמלקי והכנעני ..
ויכום גו'" (שלח יד, מד"מ).
(124) משא"כ לפניו, כיון ש"נמוגו כל יושבי כנען" (בשלח
טו, טו).
(125) וזהו שרש"י מסיים: "לפיכך (כדי ללמדנו גודל מעלתו
של אהרן) חזר וכתבה".
(126) ברכה לד, ה.

(118) פרשתנו לג, לח.
(119) שם, מ.
(120) כא, א.
(121) כ"ק אדמו"ר שליט"א פירט את הקושיות, באמרו,
שכאשר מקדימים לשאול קושיות, אזי מתקבל הענין ("עס לייגט
זיך אָפּ") באופן טוב יותר, כידוע.
(122) ואילו בפ' חוקת ההדגשה היא על מעלתו של משה -
"ויעש משה כאשר צוה ה'", "אע"פ שהדבר קשה לו, לא עיכב"
(כ, כז ובפרש"י).
(123) אא"כ היו יוצאים מחוץ לענן, כמו ברפידים, שהיו
"הנחשלים", "חסרי כח מחמת חטאם שהי' הענן פולטן"*

(*) וי"ל שבמשך כל הזמן שלאח"כ הי' מעמד ומצב ד"אתם הרבקים בה' אליכם גו'" (ואתחנן ד, ד), ושוב לא היו "נחשלים" ש"הי'
הענן פולטן".

מפרשי רש"י¹²⁷ מבארים ש"על פי ה' נדרש לפניו ולאחריו", והיינו, שקאי הן על מ"ש לפניו ויעל
אהרן אל הר ההר", והן על מ"ש לאח"ז "וימת שם";

אבל לכאורה אי אפשר לומר ש"על פי ה'" קאי אלאחריו, דכיון שטעמו ב"טיפחא", הרי זה מורה
על גמר הפיסקא - כמובן מפירוש רש"י על הפסוק¹²⁸ "הכתובה בספר התורה הזה", "ולמעלה הוא
אומר¹²⁹ גם כל חלי וכל מכה וגו' בספר התורה הזאת, הזאת לשון נקבה, מוסב על התורה. הזה לשון
זכר, מוסב על הספר, וע"י פיסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות. בפרשת הקללות ה"טיפחא" נתונה
תחת בספר, והתורה הזאת דבוקים זה לזה, לכך אמר הזאת. וכאן ה"טיפחא" נתונה תחת התורה, נמצא
ספר התורה דבוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל אחריו, שהלשון נופל על הספר", ומזה מובן גם
בנדוד, שה"טיפחא" שבסוף התיבות "על פי ה'" מורה על ההמשך לפניו ("ויעל אהרן גו' על פי ה'").
כ. ויש לומר הביאור בזה:

התיבות "על פי ה'" - קאי בודאי על "ויעל אהרן גו'" (כנ"ל), אבל אם כוונת הכתוב לומר שעליית
אהרן אל הר ההר היתה ע"פ ציווי ה', הול"ל "ויעל אהרן גו' כאשר צוה ה'", ולמה נאמר "ויעל אהרן
גו' על פי ה'?"

ובהקדמה - שהחילוק בין ב' הלשונות מובן בפשטות לבן חמש למקרא, עד כדי כך, שרש"י לא צריך
לפרש מאומה, כפי שרואים בפרשתנו גופא:

בנוגע לשידוך של בנות צלפחד - מסופר¹³⁰ ש"ראשי האבות למשפחת בני גלעד גו' בן מנשה
ממשפחות בני יוסף" טענו שאם בנות צלפחד ינשאו לאחד מבני שאר השבטים, אזי תגרע נחלתן מנחלת
מנשה ויתוסף בנחלת שבט אחר, ועז"נ¹³¹ "ויצו משה את בני ישראל על פי ה' לאמר כן מטה בני יוסף
דוברים", "זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד לאמר לטוב בעיניהם תהיינה לנשים אך למשפחת מטה
אביהם וגו'"; ורש"י אינו צריך לפרש החילוק בין ב' הלשונות, "על פי ה'", או "אשר צוה ה'", כיון
שהדבר מובן מעצמו.

וכפי שהבן חמש למקרא יודע כבר הפירוש ד"על פי ה'" - כפי שלמד בפ' בהעלותך¹³²: "על פי ה'
יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו", שענין זה לא הי' ע"י דיבור מפורש (כמו "אשר צוה ה'"), אלא ע"י
רמז וסימן מלמעלה: "לפי העלות הענן .. יסעו בני ישראל ובמקום אשר ישכן שם הענן שם יחנו"¹³³.

וכמובן גם ממ"ש ביוסף שפרעה אמר לו "על פיך ישק כל עמי" ("כל צרכי עמי יהיו נעשים על
ידך")¹³⁴, "ובלעדיך לא ירים איש את ידו גו'"¹³⁵, לשאת כלי זיין¹³⁶ - הרי בודאי אין הכוונה לומר שכל
אחד מהמצריים שנשא כלי זיין, הי' צריך לשמוע ציווי מפורש מיוסף לשאת כלי זיין, אלא הפירוש הוא
שהדבר נעשה על ידו וברשותו.

ועפ"ז אינו מובן מדוע נאמר כאן "ויעל אהרן אל הר ההר על פי ה'" - הרי בנוגע לכל פרטי הענינים
הקשורים עם מיתת אהרן הי' ציווי מפורש, כמ"ש בפ' חוקת¹³⁷ "ויאמר ה' אל משה .. קח את אהרן ואת
אלעזר בנו והעל אותם הר ההר והפשט אהרן את בגדיו והלבשתם את אלעזר בנו ואהרן יאסף ומת
שם"!!

כא. וכיון שאי אפשר לפרש מ"ש כאן "על פי ה'" שכוונת הכתוב לומר שלא הי' ציווי מפורש,
עכצ"ל, שכוונת הכתוב להוסיף ולהדגיש שכל פרטי הענינים החל מעליית אהרן אל הר ההר ועד
למיתתו¹³⁸, היו אך ורק "על פי ה'", היינו, ללא התערבות מלאך המות וכיו"ב.

(134) מקץ מא, מ (ובפרש"י).

(135) שם, מד.

(136) ראה פרש"י עה"פ.

(137) כ, כג"כ.

(138) שבדאי לא היתה בבעלותו של אהרן, שהרי החובל

בעצמו חייב בדיני שמים (תוספתא ב"ק ספ"ט).

(127) רא"מ ושפתי חכמים.

(128) נצבים כט, כ.

(129) תבוא כח, סא.

(130) סוף פרשתנו (לו, א ואילך).

(131) שם, ה"ו.

(132) ט, יח.

(133) שם, יז.

- 1 וכיון שכן, נשאלת השאלה: איך הי' הענין ד'וימת שם"? - ועכצ"ל, ש"מת בנשיקה".
- 2 וזהו שכתב רש"י: "על פי ה', מלמד שמת בנשיקה" - שאין זה פירוש הכתוב (שהרי לא נאמר "וימת
- 3 שם על פי ה'", כמו במשה), אלא שמזה שכללות הענין הי' "על פי ה'", למדים "שמת בנשיקה".
- * * *
- 4 כב. בהמשך להמוזכר לעיל (סי"ח) אודות פירוש רש"י על הפסוק "וישמע הכנעני" בפ' חוקת, יש
- 5 להוסיף ולהתעכב גם על המשך פירוש רש"י:
- 6 "יושב הנגב", "זה עמלק, שנאמר¹³⁹ עמלק יושב בארץ הנגב". ואעפ"כ נאמר בכתוב "וישמע הכנעני",
- 7 כיון שהי' נראה כמו כנעני - כי "שנה את לשונו לדבר בלשון כנען, כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה
- 8 לתת כנענים בידם, והם אינם כנענים. ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים, ולשונם לשון כנען, אמרו,
- 9 נתפלל סתם, שנאמר¹⁴⁰ אם נתון תתן את העם הזה בידי".
- 10 וצריך להבין:
- 11 (א) בילקוט¹⁴¹ - ששם הוא המקור של פירוש רש"י - איתא "לבוש כנעני לבש ולמד שיחת כנענים
- 12 כו'", וכפי שמובא בתוס' במסכת ר"ה¹⁴² מה ש"יסד הפייט בפזמון של פרשת זכור¹⁴³ (ע"פ דברי המדרש
- 13 הנ"ל) כסות ולשון שינה היות כמלך ערד"; ואילו רש"י כותב רק "שנה את לשונו לדבר בלשון כנען",
- 14 ואילו לבושיהם היו "כלבושי עמלקים"?
- 15 ולהעיר, שבנוגע להשינוי בב' הענינים ד"כסות ולשון", הנה לכאורה נקל יותר לשנות את הלבוש
- 16 מאשר לשנות את הלשון, שהרי לימוד לשון חדש דורש משך זמן, כך, שאי אפשר לשנות זאת מהיום
- 17 למחר, כמו שינוי הלבוש שיכול להיעשות תיכף ומיד. וא"כ, גם אם נאמר שבפשוטו של מקרא אין
- 18 הכרח ששינוי ב' הענינים, אלא די שינוי בענין אחד - הי' לו לרש"י לבחור את השינוי בלבוש, שהוא קל
- 19 יותר מאשר השינוי בלשון.
- 20 (ב) בילקוט: "כיון שבאו, ראו צורת פניהם משל עמלק, ולבושיהן ושיחתן של כנענים"; ואילו רש"י
- 21 - משמיט "צורת פניהם", וכותב שראו "לבושיהם כלבושי עמלקים, ולשונם לשון כנען"?
- 22 כג. ויש לומר הביאור בזה:
- 23 דובר כמ"פ שאין ענינו של רש"י להעתיק מדרשי חז"ל, אלא לבאר כל ענין הדורש ביאור בפשוטו
- 24 של מקרא.
- 25 ובנדו"ד: כיון שבמלחמת עמלק ברפידים נחל עמלק מפלה ע"י תפלת משה, כמ"ש¹⁴⁴ "והי' כאשר
- 26 ירים משה ידו וגבר ישראל.. ואהרן וחור תמכו בידי.. ויהי ידיו אמונה גו'", "פרושות השמים בתפלה
- 27 נאמנה"¹⁴⁵ - הרי ביחד עם תכסיסי המלחמה ("סטרטגיה") וכו', הי' עמלק צריך להבטיח
- 28 ("באָוּאַרענען") שלא יהיו לו צרות מתפילת בני, ככפעם הקודמת.
- 29 ועל זה מבאר רש"י, שאכן דאג עמלק לכך - ש"שנה כו' כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת
- 30 כנענים בידם, והם אינם כנענים".
- 31 והטעם שרש"י כותב "שנה את לשונו לדבר בלשון כנען", אף שלכאורה קל יותר לשנות את הלבוש
- 32 מאשר את הלשון, כנ"ל בהקושיא - הנה הקושיא טוב, והתירוץ פשוט¹⁴⁶ - "א' בעל-הבית שער תירוץ":
- 33 כדי להטעות את בני"י שיחשבו אותם לכנענים - אין צורך שכל אנשי הצבא ילמדו לדבר בלשון כנען,

(143) פסקא "זכור איש".

(144) בשלח יז, יא-יב.

(145) פרש"י שם, יב.

(146) לשון אדה"ז - לקו"ת נצבים נג, סע"ג.

(139) שלח יג, כט.

(140) חוקת שם, ב.

(141) יל"ש עה"פ (רמז תשסד).

(142) ג, רע"א.

אלא די בכך שאלו שצועקים ("די שרייער'ס") ומכריזים את הפקודות יצעקו בלשון כנען, וכל השאר ישתקו; משא"כ אם ירצו לשנות את הלבושים - יצטרכו להשיג עבור כל אנשי הצבא "מדים" ("מונדיר") חדשים, שזוהי הוצאה מרובה, וגם דורשת משך זמן.

ורש"י אינו יכול לפרש ש"ראו צורת פניהם משל עמלק" - כי:

הבן חמש למקרא למד כבר בפירוש רש"י בפ' וישלח על הפסוק¹⁴⁷ "בת ענה בת צבעון", "אם בת ענה לא בת צבעון וכו', והודיעך הכתוב שכולן בני ממזרות היו".

וכיון שבני עשו היו מתערבים זה בזה, הרי מובן, ש"עמלק" (שהי' מבני עשו) לא היתה לו "צורת פנים" משלו ("א' אייגענער פנים"), כך, שלא הי' שייך להכיר מ"צורת פניהם" שהם "משל עמלק".

ועפ"ז מובן גם מדוע לא יכול רש"י לומר שהיו "לבושיהן ושיחתן של כנענים" (כבילקוט), ובלשון המובא בתוס': "כסות ולשון שינה" - כי:

ממש"נ בתפלת בניי "נתן נתן את העם הזה בידי", ולא "את הכנעני", מוכח, שהיתה סיבה שבגללה חשדו בניי שאינם כנענים, אלא עמלקים. וכיון שלא יכלו להכירם מצורת פניהם, הנה אם היו "לבושיהן ושיחתן של כנענים", לא הי' מקום לחשוד שהם עמלקים. ולכן הוצרך רש"י לפרש ש"ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים", ולאידך גיסא, "לשונם לשון כנען", ובגלל זה "אמרו נתפלל סתם .. אם נתון נתן את העם הזה בידי".

כד. הביאור בפירוש רש"י ד"ה "דרך האתרים"¹⁵⁰, "דרך הנגב שהלכו בה המרגלים, שנאמר¹⁴⁸ ויעלו בנגב. ד"א דרך האתרים, דרך התייר הגדול הנוסע לפניהם, שנאמר¹⁴⁹ דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה"¹⁵⁰,

- שמ"ש כ"י בא ישראל דרך האתרים", אינה השמועה ששמע הכנעני (שהרי השמועה ששמע היא "שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד"), אלא הכתוב בא לבאר מהו הטעם שבגלל השמועה שמת אהרן, נתעורר דוקא הכנעני להלחם בישראל (אף שגם שאר האומות שמעו זאת); וביאור ב' הדרכים בעבודה: "דרך שהלכו בה המרגלים", ו"דרך התייר הגדול" -

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁵¹ בלקו"ש חל"ח ע' 78 ואילך.

כה. וההוראה מזה¹⁵² - בנוגע ליציאה לשליחות:

כאשר יוצאים לשליחות, מכתלי הישיבה לעולם - צריך לידע שזוהי "דרך האתרים", לשון רבים, שזוהי כללות הענין ד"רשות הרבים", טורי דפרודא¹⁵³, ובאופן ש"מראין את הפסולת כו'" (כפירוש רש"י על הפסוק "עלו זה בנגב"), ולא עוד אלא שיכול להיות שיפגוש שם את הכנעני-העמלקי, שירצה לקרר ולהחליש אותו מעבודתו,

(147) לו, ב. וראה גם פרש"י שם, יב; כד.

(148) שלח יג, כב.

(149) בהעלותך י"ד, לג.

(150) נתבאר גם שפי' הא' אינו מספיק, כיון שעדיין דרוש ביאור: למה נקראת "דרך הנגב שהלכו בה המרגלים" - על שמם, הרי: (א) בודאי לא היו המרגלים היחידים שהלכו בדרך זו, אלא דרך זו היתה עבור כולי עלמא, (ב) דרך זו - לא בחרו המרגלים עצמם, אלא כך נצטוו ע"י משה (בשעה ש"כשרים היו") - "עלו זה בנגב" (שלח שם, יז). ובכלל אינו מובן: מדוע צריך להזכיר את ענין המרגלים, תקלתן של ישראל?! - ולכן מביא רש"י פירוש הב': "דרך האתרים, דרך התייר הגדול הנוסע לפניהם כו'".

אך גם פירוש הב' אינו מספיק, ואדרבה, פירוש זה רחוק יותר מפשוטו של מקרא - כי, נוסף על הקושי מדוע נאמר "דרך האתרים" לשון רבים, אינו מובן: מהו הטעם שבגלל הליכת בניי

"דרך התייר הגדול כו'", לכן בא להלחם בישראל?!

[יש מפרשים (פי' הרא"ם), שענין זה בא בהמשך לשמועה "שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד", שמאז לא היו נוסעים אלא אחרי הארון בלבד. אבל, כד דייקת שפיר, אי אפשר לפרש כן, שהרי בכתוב לא נאמר שבניי הלכו אחרי הארון (שאו אפשר לפרש שנסעו אחרי הארון בלבד, ולא אחרי ענני הכבוד), אלא הכתוב מדבר אודות ה"דרך" - "דרך התייר הגדול הנוסע לפניהם", היינו, שסלילת הדרך היתה ע"י הארון, שהי' "נוסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה", והרי ענין זה הי' גם קודם שנסתלקו ענני הכבוד].

ולכן, פירוש הא' הוא היותר קרוב לפשוטו של מקרא.

(151) בשילוב שיחת מוצאי ש"פ חוקת תשל"ח (ושם צויין

בטעות תשל"ט).

(152) ראה גם לקו"ש שבפנים ע' 83 ואילך.

(153) ראה תניא ספ"ג.

- 1 ואעפ"כ, אין לו מה להתפעל מזה (כולל גם - שלא להתפעל מזה שפוגש יהודי שלמד ויודע פחות
2 ממנו, ולהזהר שלא ללמוד ממנו, אלא אדרבה, ללמד אותו כו'), בידעו שהולך בשליחותו של משה,
3 "התייר הגדול" - "הגדול" דייקא, שלכן, אינו מתפעל מאף אחד, אלא אדרבה: כולם מתפעלים ממנו.
4 - יש לו אמנם כח הבחירה, ועליו לבחור לילך בשליחותו של משה (ולא לילך בדרך המרגלים), אבל,
5 לאחר שבוחר בכך, שוב אין לו מה להתפעל מהעולם, כיון שהולך בשליחותו של משה.
6 כו. ולהעיר:
7 יש מי שטוען: למה לו לצאת לעולם, ל"רשות הרבים", ששם יצטרך להתעסק עם היצה"ר, עם פסולת
8 כו' - מוטב שישאר כאן בברוקלין, ויעסוק בתורה כו'.
9 ובכן: האמת היא, שגם כאן בברוקלין ישנו היצה"ר, ואדרבה, כמה פעמים ככה!...
10 הוא טוען שיושב ולומד כו', אבל, הלימוד הוא רק מתי שרוצה ללמוד; אין השגחה, אין קבלת עול,
11 כי אם פריקת עול; מבטלים ומבזבזים את הזמן - "מ'צורייבט די צייט, מ'צורייבט זיך און מ'צורייבט
12 יענעם"; ישנים כמה שרוצים, מסתובבים ברחוב, קוראים עיתונים - שהרי צריכים לדעת מה קורה בעולם,
13 מה קורה בוואשינגטאן, מה אמר גוי פלוני ומה אמר גוי אלמוני, ומה קורה עם האפרו-אמריקאים
14 במילוואקי, אף שאין לו שום השפעה בזה, לא לטוב ולא למוטב כו'.
15 הוא טוען אמנם שעושה זאת "לשם שמים", אבל האמת היא - שמרמה את עצמו כו', וכידוע פתגם
16 אדמו"ר מהר"ש¹⁵⁴: את הקב"ה - אי אפשר לרמות, וגם את העולם לא מרמים, אלא מאי, הוא מרמה
17 את עצמו, וא"כ, מהו ה"קונץ" לרמות טיפשו?!...
18 עם כמה יהודים הנחת תפילין במשך החודש האחרון?! - אפילו לא עם יהודי אחד!... ולמה - להיותו
19 נכבד בעמיו!... ובכן, מה עשית עם הכבוד - "אין כבוד אלא תורה"¹⁵⁵ - למדת 18 שעות במשך
20 המעט-לעת?! - בשביל זה אין לו כח; כאשר מבארים ענין ברמב"ם או בפירוש רש"י על התורה - ישן
21 הוא... אבל לטייל ברחוב ולקרוא עיתון - יש לו כח!...
22 אינך מניח תפילין עם אחרים - הנח תפילין בעצמך, כלומר, עליך לשעבד את המוח ואת הלב, שזהו
23 תוכן ענינה של מצות תפילין, כמ"ש רבינו הזקן בשו"ע¹⁵⁶, והרי שעבוד הלב פירושו - לא לעשות מה
24 שרוצה, אלא אדרבה, לעשות היפך רצונו, שזהו כללות הענין דקבלת עול, וכדאיתא בזהר¹⁵⁷: "כהאי תורא
25 דיהבין עלי' עול בקדמיתא כו'".
26 וזוהי מעלה נוספת שיש ביציאה לשליחות - ששם אינו יכול לעשות מה שרוצה, כיון שמסתכלים
27 עליו, איך הוא לומד ואיך הוא מתפלל וכו'.
28 כו. ועוד ענין בזה - ש"התייר הגדול", "ארון ברית ה'", "נוסע לפנייהם דרך שלשת ימים":
29 הוא חושב ש"ארון ברית ה'" נמצא כאן, אבל האמת היא, ש"ארון ברית ה'" הוא ה"תייר הגדול"
30 שנמצא דוקא שם - בריחוק מקום, "דרך שלשת ימים".
31 וכאשר נוסעים לשם - אין זה בכדי שימנו אותו ל"גענעראל", ויעניקו לו "מדלי", ורק אז הוא יסע;
32 לא זו היתה דרישת כ"ק מו"ח אדמו"ר; הרבי אמר פעם¹⁵⁸, שנוטלים בול-עץ ("אָ קלאַץ"), מצליפים בו
33 ("מ'גיט אים אַ שמיץ") ונעשה "סייח" ("לֶאָשעק") שמושך את העגלה...
34 וכאמור לעיל - סדר ההליכה היא: "עלו זה בנגב", ש"מראין את הפסולת כו'", וגם רואה "ערים
35 גדולות ובצורות בשמים"¹⁵⁹, "וזה פרי"¹⁶⁰, "כשם שפרי' משונה כך עמה משונה"¹⁶¹; ואעפ"כ, לא
36 מתפעלים מזה, כיון שיודעים שהולכים בכח "התייר הגדול הנוסע לפנייהם".

(158) ראה גם תו"מ ח"ג ע' 336.

(159) דברים א, כח.

(160) שלח שם, כז.

(161) פרש"י שם, כג.

(154) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד סכ"א (תו"מ חמ"ז

ע' 173). וש"נ.

(155) אבות פ"ו מ"ג.

(156) או"ח סכ"ה ס"א. וש"נ.

(157) ח"ג קח, א. הובא בתניא פמ"א.

ואז מובטחים שיבואו "אל המנוחה ואל הנחלה"¹⁶² - שהרי הכוונה אינה כדי לייגע ("צו מאַטערן")¹
ח"ו - מנוחה אמיתית כו'.²

וזוהו גם מה שהנהיג רבינו נשיאנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, שבזמן הקיץ יסעו התלמידים בשליחות
ה"מרכז" למקומות הנ"ל¹⁶³.

ועי"ז מהפכים את "דרך האתרים", לשון רבים, ועושים ממנה "דרך התייר הגדול"¹⁶⁴.

שיחת י"ב תמוז ה"ל בסופה (ת"מ שם ע' 197). וש"נ.
(164) חסר הסיום (הנו"ז).

(162) פ' ראה יב, ט.
(163) ראה סה"ש תש"ט ע' 324, ובהערה 61 שם. וראה גם

המשך ביאור למסכת מגילה ליום רביעי עמ' א

שְׁהִכְנִיחַן גַּם לְבֵיתוֹ וְהַחֲזִיקָתוֹ. פירוש נוסף: בְּמִתְנִיתָא – [בברייתא]
תָּנָא, לעולם הושיבין רק בְּחֶצֶר ולא בגינה ובביתו, ומה שנאמר 'גינת
ביתו', היינו שפָּתַח לָהֶם שְׁנֵי פְתָחִים מהחצר, פתח אֶחָד לְגִינָה ואֶחָד
לְבֵיתוֹ, שמי שירצה לטייל באמצע הסעודה יוכל לטייל שם ולחזור
למקומו.
עוד נאמר בפסוק, שהושיבם במשתה על 'חור בְּרָפֶם ותְּכַלֵּת'.
מבארת הגמרא: מֵאִי 'חור'. רַב אֲמַר, חֲרֵי חֲרֵי – מצעות עשויות
מעשה מחט שיש בה נקבים. וְשְׂמוּאֵל אָמַר, 'חור' מלשון חיוּר,
שְׂמִילָת לְכָנָה – צמר לבן דק ונקי] הַצִּיעַ לָהֶם תַּחְתֵּיהֶם לשבת עליו.
'בְּרָפֶם', אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶר חֲנִינָא, נוטריקון 'כר פס', והיינו בָּרִים שֶׁל
פָּסִים – של צמר משובח.
עַל גִּילְיָלִי כֶּסֶף וְעַמּוּדֵי שֶׁשׁ מִטּוֹת וְהָב וְכֶסֶף. וצריך ביאור כיצד היו
המטות גם מכסף וגם מזהב. מבארת הגמרא: תָּנָא, רַבִּי יְהוֹדָה
אָמַר, שְׁנֵי סוּגֵי מִיטוֹת הָיוּ, והושיבו אותם לפי חשיבותם, הפשוט
הָרָאוּי לְמִיטַת כֶּסֶף, לְכֶסֶף, והחשוב הָרָאוּי לְמִיטַת זָהָב, לְזָהָב. אָמַר
לֹא רַבִּי תַּחְמִינִי, אִם לֹא הוֹשִׁיבו כֹּלָם, אִם בֶּן אֶתָּה מְטִיל קָנָא
בְּפַעֲוֵדָה, שהיושב במיטת כסף יקנא בחבירו שבמיטת זהב. אֵלָּא כֹל
המִיטוֹת הָיוּ שוֹתִים, אֵלָּא שֶׁהֵם – מוֹשֵׁב הַמִּיטוֹת, הָיוּ מְשַׁל כֶּסֶף,
וְהַלֵּיָהוּ הָיוּ מְשַׁל זָהָב.
עַל רִצְפַת בִּהְמָ וְשֶׁשׁ. מבארת הגמרא מה היא 'בהט': אָמַר רַב אֲסִי,
אֲבָנִים נְדִירוֹת וִיקָרוֹת שְׂמִתְחוּמָּטוֹת עַל פְּעֻלָּתָן – שבעליהן צריכים
לטרוד ולחטט הרבה להשיגם בדמים מרובים. וְכֵן הוּא אָמַר (זכריה
ט ט) שְׁנֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיוּ חֹשְׁבִים וִיקָרִים לַעֲתִיד לְבוֹא בֵּין הָאוֹמֹת
כְּאֲבָנֵי נֹזֵר מִתְּנוּסָסוֹת עַל אֲדָמָתוֹ, ו'מתנוססות' היינו שבאות אחר
נסיגות מרובים ויש לחפש הרבה כדי למוצאן.
וְדָר וְסֻחָרָת. מבארת הגמרא מהו 'דר וסוחרת': רַב אֲמַר, 'דר' היינו
שורה, ו'סוחרת' הוא מלשון סחור סחור, שפירושו 'סביב', והיינו
דָּרִי דָּרִי – שורות שורות סביב. וְשְׂמוּאֵל אָמַר, אֲבָן מִזְבֵּחַ יֵשׁ בְּכַרְכֵּי
תָּנָא [בערים שמעבר לים] וְדָרָה' שָׂמָה, והושיבה אחשוורוש בְּאֲמָצַע
מְקוֹם הַפַּעֲוֵדָה וּמֵאִירָה לָהֶם הָאֵבָן בְּאוֹר הַצִּהָרִים. ו'סוחרת' היא
מלשון סוחרת ואור. רַבִּי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא, 'דר וסוחרת' היינו

שְׁקָרָא דְרוֹר לְכָל פְּעֻלָּתוֹ, ופטרם ממכס על סחורתם.
'וְהַשְׁקוֹת בְּכָל יוֹם וּבְכָל יוֹם מִכָּלִים שׁוֹנִים'. מבררת הגמרא: מהו לשון
'שונים', אִם הַכוּוֹנָה שֶׁהַכָּלִים לֹא הָיוּ דוֹמִים אֶחָד לַחֲבִירוֹ, אִם כֵּן
'שׁוֹנִים' מִיָּבֵעִי לִיה לכתוב, שהוא לשון שִׁנּוּי, ומדוע נקט לשון
'שונים' שמשמעותו חזרה וכפילות. מבארת הגמרא: אָמַר רַבָּא, בֹּא
ללמד שִׁנְיָתָה פֶּת קוֹל מִן הַשָּׁמַיִם וּמֵאִירָה לָהֶם לַאֲחַשְׁרוּשׁ וּשְׁרִי, וְרַאשׁוֹנִים – [בלשצר וחבורתו] כֹּל מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁוּ בְּכָלִים שֶׁל בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ, וְאַתָּם שׁוֹנִים וְחוֹזְרִים עַל עוֹן זֶה שֶׁהִיא בְּהֶם.
'וְיִין מְלָכּוֹת רַב'. ויש לבאר מדוע לא נכתב 'הרבה'. מבארת
הגמרא: אָמַר רַב, 'רב' היינו גדול, וּמֵלָמַד שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד
מִהַמְּסוּבִים הִשְׁקִיחוּ הַמֶּלֶךְ יוֹן יֵשׁן שֶׁגָּדוֹל הִימְנוּ בְּשָׁנִים.
'וְהַשְׁתִּיחַ בֶּת (אֵין אֵנֶם)'. מבארת הגמרא: מֵאִי 'בֶּת', אָמַר רַבִּי חֲנָן
מִשּׁוֹם רַבִּי מֵאִיר, בֹּא ללמד שהיתה השתיה בֶּת שֶׁל תוֹרָה –
כְּשֵׁתִיית הַמִּזְבֵּחַ הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה, מֵה דֵת שֶׁל תוֹרָה – הַקֶּרֶת
הַקֶּרְבָּנוֹת בְּמִזְבֵּחַ, אֲכִילָה מְרֻבָּה מִשְׁתִּיָּה – הַבְּהֵמָה וּמִנְחַת הַסּוּלָת
שֶׁעָמָה מְרֻבָּה מֵהֵינן שֶׁמִּנְסֵךְ עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֵף בְּפַעֲוֵדָה שֶׁל אוֹתוֹ
רָשָׁע הִיתָה אֲכִילָה מְרֻבָּה מִשְׁתִּיָּה.
'אֵין אֵנֶם'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מֵלָמַד שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מִהַמְּסוּבִים
הִשְׁקִיחוּ הַמֶּלֶךְ מִיֵּין מִדִּינָתוֹ שְׁרָגִיל בּוֹ, וְלֹא יִשְׁתַּכֵּר מִמֶּנּוּ.
'לְעֻשׂוֹת פְּרָצוֹן אִישׁ וְאִשָּׁה'. אָמַר רַבָּא, הַכוּוֹנָה לְעֻשׂוֹת פְּרָצוֹן מְרַדְּכִי
הַצִּדִּיק וְהַקָּדוֹן הַרְשָׁע, שְׁהָיו שְׂרֵי הַמִּשְׁקִים בְּמִשְׁתָּה. ומרומם בתיבות
'איש ואיש', שֶׁכֵּן מְרַדְּכִי נִקְרָא 'איש', דְּכֵתִיב (אסתר ב ה) 'אִישׁ יְהוּדִי',
וְכֵן הָקָן נִקְרָא 'איש' שֶׁכָּתוּב (שם טז) 'אִישׁ צִר וְאִיִּב'.
'וְשֵׁם הַמֶּלֶכָה עֲשָׂתָה מִשְׁתָּה נָשִׁים בֵּית הַמְּלָכּוֹת'. מבררת
הגמרא: מדוע נקט לשון 'בית המלכות', הֲלֹא 'בֵּית הַנָּשִׁים' מִיָּבֵעִי
לִיה לומר, שהוא מקום צנוע המיועד לנשים, ואֵין הָאֲנָשִׁים נִכְנָסִים
לָשָׁם. מבארת הגמרא: אָמַר רַבָּא, בֹּא ללמד שֶׁשְׁנֵיָהוּ – [אֲחַשְׁרוּשׁ
וּשְׁתִּי] לְהִכָּר עֲבִידָה נִתְכַּוְּנוּ – שהושיבו את האנשים והנשים יחד
בְּתַעֲרוּבוֹת בְּבֵית הַמְּלָכּוֹת, כְּדֵי שִׁיבֹאוּ לִידֵי עֲבִירָה.
וְהֵינִי דְאָמְרִי אֵינְשֵׁי – זה מה ששגור בפי העולם, אִיהוּ בְּכָרִי –
הָאִישׁ בְּדִלּוּעִים גְּדוֹלִים, וְאַתָּתִיָּה – אִשְׁתּוֹ

לקוטי שיחות פרשת מסעי כך יג

15 (ג) בענין הגורל דרשו רבותינו ז"ל על הפסוק
16 בפרשתנו¹² "צו את בני ישראל ואמרת אליהם"
17 (לענין גבולות הארץ) "להזהיר¹³ בית-דין על כך
18 שלא יציאו לעז על הגורלות", ובתשובות
19 הגאונים¹⁴ הוסיפו בביאור חומר הענין: העובר על
20 הגורל כעובר על עשרת הדברות.

21 ולכאורה תמוה: הן אמת דדברי הגאונים אין
22 מוכרחים למקור בש"ס¹⁵ וכו' כי כל דבריהם דברי
23 קבלה¹⁶, אבל - מהי השייכות בין גורל לעשרת
24 הדברות? ואף-על-פי שנאמר¹⁷ בחיק יוטל את
25 הגורל ומהו? כל משפטו - הרי זה עובר על משפט
26 ה' ולא עשרת הדברות דוקא¹⁸.

27 ב. ויובן כל זה בהקדים מה שמצינו ג' ענינים
28 בנוגע לתורה¹⁹: (א) ירושה²⁰ - כמו שנאמר²¹
29 "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת²² יעקב". (ב)
30 מכר - כמאמר רבותינו ז"ל²³ "אמר הקב"ה
31 לישראל מכרתי לכם תורתי כו'". (ג) מתנה -

1 א. בחלוקת הארץ המבוארת בפרשתנו¹
2 (ובפרשת פינחס²) - כמה פרטים הדרושים ביאור,
3 ומהם: (א) דבר והיפוכו - חלוקה על-פי שכל דוקא.
4 וכמו שנאמר³ "לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט
5 גו'": ובפרט על-פי דרש רבותינו ז"ל⁴ (הובא
6 בפירוש רש"י⁵) דלא נתחלקה הארץ במדה (חלקים
7 שווים בחיצוניות, בכמות) אלא בשומא (חלקים
8 שווים באמת, באיכות)⁶,
9 לאידך גיסא נצטוו⁷ "והתנחלתם את הארץ
10 בגורל" (ו"אך⁸ בגורל יחלק את הארץ"⁹).

11 (ב) קודם שהפילו הגורל היה אלעזר אומר ברוח
12 הקודש על-ידי האורים ותומים "אם שבט פלוני
13 עולה, תחום פלוני עולה עמו"¹⁰. ועל-פי-זה תמוה
14 למה נצטוו להפיל גורלות¹¹?

(1) לג, נד, לד, יג.

(2) כו, נב-נו.

(3) פינחס כו, נד. פרשתנו לג, נד (בשינוי לשון).

(4) ספרי פינחס שם.

(5) פינחס שם (בסופו).

(6) לא מיבעי לפירש"י (פינחס שם. וראה ספרי פינחס שם
(ע"פ איש לפי פקודיו). תו"ת שם) ד"לשבט שהי' מרובה
באוכלוסין נתנו חלק רב.. לא היו החלקים שווים הרי הכל לפי
ריבוי השבט חלקו החלקים, ונמצא שלכא"א מבני הגיע חלק
שווה; אלא גם למסקנת הגמ' (כ"ב קכב, א. וראה רמב"ן פינחס
שם) ד"לשבטים איפלוג, "שיקח כל שבט ושבט מה שיתן לו
הגורל, בין שהי' מגיע לו חלק מרובה כגון שבט שיש בו אנשים
מעט בין וכו'" (רשב"ם ב"ב שם) - הרי החלוקה להמשפחות
שבכל שבט היתה ש"לרב תרבה נחלתו כו' למשפחת כו' המרובה
עד"מ נרבה נחלתו ולמשפחת כו' המועטת נמעט" (רמב"ן שם).

(7) פרשתנו שם.

(8) פינחס שם, נה.

(9) ראה פירש"י פינחס שם: ואע"פ שלא היו החלקים שווים
כו' לא עשו אלא ע"י גורל כו'. וגם החלוקה למשפחות (ראה
לעיל הערה 6) היתה ע"פ גורל כמפורש בפרשתנו (שם)
והתנחלתם את הארץ בגורל למשפחותיכם". וראה רמב"ן פינחס
שם, נה.

(10) פירש"י פינחס (שם, נד) מב"ב (קכב, א) ותנחומא (פינחס
שם).

(11) מל' רש"י (שם) "והגורל הי' ע"פ רוח הקודש כמו
שמפורש בב"ב כו' משמע לכא"ו שהאורים ותומים הוכיחו*
שהגורל הי' ע"פ ה' ברוה"ק (ולא באקראי), ולפ"ז אי"ז שני
ענינים שונים - אבל (נוסף ע"ז שעצ"ע מה תועלת בהגורל, הרי)
מסיום פירש"י שם (וראה גם תנחומא שם) "והגורל עצמו הי'

צוות ואומר אני הגורל כו' ובפירש"י שם פסוק נו "הגורל הי'
מדבר.. מגיד שנתחלקה ברוה"ק לכך נאמר ע"פ ה' הרי הגורל
עצמו צוות שהוא ע"פ ה', וא"צ לאורים ותומים. וראה בתשובות
הגאונים (שהובא לקמן בפנים) "שאין הגורל אלא מפי שמים
שנא' ע"פ הגורל תחלק הארץ".

(12) לד, ב.

(13) פס"ז ע"פ.

(14) קושטא, של"ה. ירושלים, תש"כ - סי' ס'. ווילנא תרמ"ה

סי' נז.

(15) בסנהדרין (מג, ב) איתא (רק) ד"א"ל (יהושע לעזק)
בבקשה ממך אל תוציא לעז על הגורלות שעתידי א"י שתתחלק
בגורל". וראה הערת המו"ל (דפוס ווילנא, ירושלים) בשו"ת
הגאונים שם: לא ידעתי לע"ע מקומו.

(16) ראה יד מלאכי כללי הגאונים אות ב.

(17) משלי טז, לג.

(18) ראה שד"ח (פאת השדה) כללים מערכת הגימ"ל סי' י"ד
בתחילתו. אנציקלופדיא תלמודית מע' גורל.

(19) ראה בכ"ז בארוכה: המשך וככה תרל"ז פרק סו. סח. ד"ה
אם רוח המושל תרל"פ פ"ג. ד"ה תורה צוה תרנ"ד. ד"ה אם רוח
המושל תרצ"ה פ"ד ואילך (סה"מ קונטרסים ח"ב - שסא, א
ואילך). ד"ה תורה צוה תש"ב.

(20) ונוגע להלכה, ראה סנה' נט, א.

(21) ברכה לג, ד.

(22) לכא"א מקהלת יעקב (ולא להכלל ע"ד גזל השבט (ירוש'
תרומות פ"ק, ה"ג)) - ראה פסחים מט, ב.

(23) שמור"ר פל"ג, א (ושם: הה"ד (משלי ד, ב) כי לקח טוב
נתתי גר', עיי"ש). וראה ברכות ה, א: בא וראה שלא כמדת
הקב"ה כו' אדם מוכר חפץ כו'.

* אף שבגורל הבכורים (במדבר ג, ו) והזקנים (בהעלותך יא, כו) לא
הוזקקו להוכיח כלל, גם לא לפתקין כמספר כולם - שהרי לא הביא
רש"י דעה זו (ירוש' סנה' פ"א, ה"ד. ובמדב"ר פ"ד, י) בפירושו שם.

28 ככל מצב שהוא נמצא³⁰, ואין אדם יכול ליפטר
29 עצמו מחיוב זה³¹.

30 (ב) בחינת מכר שבתורה - הוא חלק ההבנה
31 שבתורה, שבא להאדם על-ידי עבודתו ויגיעתו,
32 ולא יגעת ומצאת אל תאמין³², דוגמת מכר שעל
33 הקונה לשלם תמורת חפץ הנקנה, ועל בחינה זו
34 אמרו רבותינו ז"ל³³ "התקן עצמך ללמוד תורה
35 שאינה ירושה לך".

36 ובזה יש חילוקי מדריגות בין כל אחד ואחד
37 שהרי "אין דעותיהן שוות"³⁴ - ותלוי בטיב
38 הכשרונות, אופן היגיעה וכו'.³⁵ וכן בחיוב הלימוד
39 אין אחד שווה לשני³⁶, דיש יוצא ידי חובתו
40 בלימוד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, או גם
41 פחות מזה, אבל מי שאפשר לו לעסוק בתורה כל
42 היום חייב לקיים מצות "והגית בו יומם ולילה"
43 כפשוטה³⁷.

44 (ג) בחינת מתנה שבתורה - מה שניתן לאדם
45 במתנה מלמעלה ענינים בתורה שהם (לא כב')
46 בחינות הנ"ל המדודות ומוגבלות לפי ערך האדם
47 (ונברא), שהרי נמשכות אליו מצד מציאות שלו
48 (כבירושה) והבנה שלו (כבמכר), כי-אם למעלה
49 מאפשרויות הנברא להשיגו בכח עצמו, ובאים בדרך
50 מתנה מלמעלה מצד הקב"ה³⁸, ועל-דרך מאמר

1 כמאמר רבותינו ז"ל²⁴ ג' מתנות טובות נתן
2 הקב"ה לישראל כו' תורה כו'. וננוסח התפילה
3 זמן מתן תורתנו²⁵.

4 וההפך ביניהם יובן מהחילוק שבין ירושה,
5 מכר ומתנה בפשטות ענינים:

6 ירושה היא דבר שאינו תלוי במעמד ומצב
7 המקבל (היורש), גדול (בכמות או באיכות) או קטן
8 וכו'. ובלשון המשנה²⁶: תינוק בן יום אחד.. נוהל
9 ומנחיל, מכר הוא דבר שהקונה צריך לשלם
10 תמורתו.

11 והנה בב' ענינים אלו, ירושה ומכר, צריכה להיות
12 להמקבל שייכות ואחידה וערך להם: בירושה -
13 הרי היא דוקא בקרובו של המוריש - שהירושה
14 נכסיו²⁷. במכר - הלוקח צריך לשלם מנכסיו תמורת
15 דבר הנמכר,

16 מה-שאינ-כן במתנה - אפשר שמצד-עצמו לא
17 יהיה להמקבל שום שייכות וערך למתנה, ובכל
18 זאת ניתנה לו מצד חסדו וטובו של הנותן.

19 ג. על-דרך-זה ישנם בתורה ג' ענינים אלו:
20 (א) בחינת ירושה שבתורה - כל אחד ואחד
21 מישראל, יהיה מי שיהיה, הרי הוא בכלל "קהלת
22 יעקב", ולכן התורה היא "מורשה" שלו, וידוע²⁸
23 דישראל ראשי-תיבות יש ששים רבוא אותיות
24 לתורה, דכל אחד ואחד מישראל יש לו אות
25 בתורה²⁹.

26 ויש לומר דעל-פי-זה תומתק הסברת החיוב
27 שהוא שווה בכל אחד ואחד מישראל ללמוד תורה

(24 ברכות שם. וראה ב"ר פ"ו ה: ג' דברים מתנה לעולם
התורה כו'.

(25 בהמשך וככה פרק עא: וי"ל מתן תורה הוא בחי' מתנה
שבתורה. ובברכת התורה "ונתן לנו כו' נותן התורה" י"ל דקאי
על כל ג' הענינים שבתורה (אף שבמרו"ל המפורשים - מחלקים
בין ה"מכר" וה"נותן" (מתנה) - להעיר משו"ע חו"מ סרט"ו ס"ו
הנותן קרקע קנה המקבל כל כו') בלא תיבת "במתנה"
שברמב"ם (הל' מכירה פכ"ו ה"ה) - בכמה דפוסים שאינה בדפוס
רומי ר"מ ובל' הרמב"ם שהביא בב"י שם). וראה לעיל הערה 23.

(26 נדה מג, סע"ב.

(27 ראה המשך וככה שם פרק סח: הגם שגם לירושה אינה
מה שמרויח ע"י יגיעתו עכ"ל יש לו שייכות.. הרי שענין הירושה
בא למי שיש לו קישור וחבור ושייכות עמו כו'.

(28 מגלה עמוקות אופן קפו (הובא בילקוט ראובני ר"פ
בראשית. בילקוט חדר ערך תורה סי' קעח. ועוד). וראה ז"ח רות
עה"פ וזאת לפנים בישראל.

(29 ראה ד"ה אם רוח המושל תרצ"ה ספ"ה דזה שייך לענין
ירושה שבתורה.

(30 רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ח. שו"ע אדה"ז חא"ח ר"ס קנה.
וראה רמב"ם (שם רפ"ג) והל' ת"ת לאדה"ז (רפ"ד): בשלשה
כתרים כו' כתר תורה הרי מונח כו' לכל ישראל שנא' תורה צוה

לנו משה מורשה קהלת יעקב כו'.
(31 בהנסמן בהערה 19 מבואר דבחי' ירושה הו"ע ירושת
אורות דתהו ע"י עבודת הבריורים כו', וג"ז שייך לענין התורה -
ראה ד"ה אם רוח המושל תר"ל שם. ובתוצאה (שבהערה 29)
ובסופו שם: ע"י אור התורה יורש נצוצות דתהו.. בפ"א שחרית
ופ"א ערבית שבזה כל ישראל שוין שיש להם דין ירושה. וראה
גם אוה"ת תשא ע' א'תתקע.

(32 מגילה ו, ב.

(33 אבות פ"ב מ"ב.

(34 ראה סנה' לח, א.

(35 וראה תניא רפ"ד "ושרש נפשו למעלה".

(36 ראה הפרטידינים שבזה - הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג.

(37 וצ"ע לאיזה בחינה שייך ה"חלק" שבתורה שיש לכא"א
- כידוע בענין חלקי ה' אמרה נפשי (ראה שער הגלגולים הקדמה
יו (וכי"כ ג"כ בש' רוח"ק בענין היתורים על קברי הצדיקים
הקדמה ב' (קח, ב). לקוטי מהרח"ו זלה"ה שבסוף מאמרי רז"ל
להאריז"ל). וראה הפס"ד בשו"ע אדה"ז הל' פד"ס שבתורה.
וראה אגה"ק ס"ז. ד"ה אשרנו תרצ"ו (סה"מ קונטרסים ח"ב ע'
728) בסופו (ועוד): אשרנו מה טוב חלקנו בהעבודה שע"פ טו"ד.
ובד"ה אשרנו ה"ש"ת בסופו: חלקנו הם הכחות פרטים.

(38 כי מתנה היא בחי' אתעדל"ע שאין אתעדל"ת מגעת שם
(לקו"ת תזריע כב, א. במדבר ה, א. ואתחנן ב, ד. וראה בהנסמן
בהערה 19).

ומצאתי תאמן", ונתבאר⁴⁸ הפירוש ב"ומצאתי":
 מלשון מציאה שבאה בהיסח הדעת - דעל-ידי
 יגיעת האדם מתגלה אצלו הבנה והשגה עמוקה
 בענין שלומד, הרבה יותר מערך יגיעתו -

כי אף שבא בדרך "מציאה", בכל-זאת הרי זה
 בא על-ידי היגיעה גופא, היינו שהיגיעה ממשכת,
 ועד שמכריחה התגלות השכל⁴⁹ - שלכן יגעתי ולא
 מצאתי - אל תאמין⁴⁴, אלא שממשיך יותר מכפי
 ערך יגיעתו. ובמילא מובן, שכל זה הוא עדיין
 בחינה השייכת והיא בערך ומדריגת הנבראים.

אבל בחינת מתנה שבתורה היא הבחינה בתורה
 שמצד הבורא, שלמעלה מעבודת ומדריגת
 הנבראים. ולכן באה בדרך מתנה (מתנת חנם)
 מלמעלה, והכנת המקבל היא רק מה ש"עביד
 נייחא לנפשיה" - נטיית הנפש של הנותן אל
 המקבל, אבל אינה מכריחה את המתנה).

דוגמת ענין זה מצינו גם בגורל: איתא
 ב"שאלות-ותשובות חוות יאיר"⁵⁰ "שקרוב הדבר
 שאם הגורל כהוגן ידבק בו השגחה עליונה כו'
 מסוגל להשגחה אם נעשה כהוגן", והיינו, עם היות
 שהגורל בא מלמעלה על-פי "השגחה עליונה" ואינו
 תלוי כלל בעבודת ובחירת האדם, בכל-זאת צריך
 להיות "כהוגן" שאז נעשה "מסוגל להשגחה
 (עליונה)".

ועל-דרך-זה הוא בבחינת מתנה וגורל
 שבתורה: בחינה זו ניתנת להאדם רק כש"עביד
 נייחא לנפשיה" - להקב"ה, על-ידי שלימות
 עבודתו כפי יכלתו (של הנברא): ורק אז ניתן לו
 מלמעלה במתנה מה שלמעלה מעבודת האדם⁵¹,
 ועל-דרך מאמר רז"ל הנ"ל בנוגע למשה, דלאחר
 ש"היה לומדה" בכח עצמו ככל יכלתו, ניתנה לו
 מלמעלה במתנה, באופן נצחי.

ה. ובזה יש לבאר בדרך-אפשר מה ששנו
 חכמים במשנתם⁵²: "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו

1 חכמינו ז"ל³⁹ "בתחילה היה משה למד תורה
 2 ומשכחה עד שניתנה לו במתנה", היינו שכדי
 3 שהתורה תהיה באופן נצחי למעלה מ(גדר נברא
 4 שיש בו) שכחה, היה צורך שתינתן לו מאת הקב"ה
 5 במתנה.

6 ובחינה זו נקראת גם בשם "גורל"⁴⁰: כשם
 7 שמתנה היא דבר שאינו תלוי בדעת המקבל, ורק
 8 בדעת הנותן; כן הוא ענין ה"גורל", שאינו תלוי
 9 בדעת האדם מטיל הגורל⁴¹, אלה מה יפול
 10 הגורל⁴². ולכן רומז גורל על מה שלמעלה מטעם
 11 ודעת האדם⁴³.

12 ד. אמנם עם היות דמתנה באה אך ורק מרצונו
 13 של נותן המתנה ולא מצד עבודתו של המקבל,
 14 אף-על-פי-כן אמרו רבותינו ז"ל⁴⁴ "אי לאו דעביד
 15 ליה נייחא לנפשיה לא הוה יהיב ליה", שגם מתנה
 16 קשורה בעבודת המקבל, שאין נותנים מתנה אלא
 17 למי שראוי לה, אלא שבכל-זאת נקראת בשם מתנה
 18 (מתנת חנם) - כי עבודת המקבל ענינה רק שגורמת
 19 נייחא - ובמילא - נטיית הנפש של הנותן אל
 20 המקבל, אבל אין עבודת המקבל מכריחה שתינתן
 21 לו המתנה, ואינו יכול לתבוע את המתנה בשביל
 22 עבודתו, ובאה רק מרצונו הטוב של נותן המתנה⁴⁵;
 23 היינו, שהמתנה אינה כלל מערכה ומהותה של
 24 עבודת המקבל⁴⁶.
 25 (ואין זה מה שאמרו רבותינו ז"ל⁴⁷ "יגעתי

(39) נדרים לח, א. שמו"ר פמ"א, ו. תנחומא תשא טז.

(40) ועפ"י י"ל דג' הענינים - מכר ירושה ומתנה - מתאימים
 לג' השונות בנוסח התפילה: אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים
 גורלנו ומה יפה ירושתנו - ד"חלק" י"ל שהוא דוגמת בחי'
 "מכר" שבתורה המדוד לפ"ע היגיעה (ראה מאמרי ד"ה אשרנו
 שבהערה 37. ולהעיר מטענת דוד (ש"א ל, כד) לענין שלל
 מלחמה שצ"ל "יחדי יחלוקר". אבל ראה הערה הנ"ל), ו"גורל"
 הוא דוגמת בחי' "מתנה" שבתורה, ככפנים.

אבל ראה תהלים יהל אור (ע' תנא ואילך), ד"ה אשרנו הש"ת
 (בתחלתו וסופו) ביאור ג' לשונות הנ"ל באו"א.

(41) ראה תו"א צג, ד. קבא, א. קבא, ג.

(42) ראה תשובות הגאונים שם: שאין הגורל אלא מפי שמים.

וראה שו"ת חו"י המובא לקמן בפנים ס"ה.

(43) ראה אגה"ק סי' ז (בסופו). אוה"ת פינחס ע' א"ס ואילך.
 ד"ה אך בגורל תרכ"ו. ד"ה אשרנו תרצ"ו פ"ד. ד"ה אך בגורל
 תשל"ב.

(44) מובא בכ"מ - המשך וככה שם. תר"ל שם. המשך תרס"ו
 ע' קלא. ד"ה ועתה גו' הודיעני תש"ה פ"כ. ועוד. וראה גיטין נ,
 ב. טז, א.

(45) ראה המשך וככה שם. ד"ה אם רוח המושל תרצ"ה ספ"ד.
 (46) ד"ה ועתה שם.

(47) מגילה שם.

(48) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1165. ועוד.

(49) ראה בארוכה ד"ה ואברהם זקן, וד"ה ויתן לך - המשך

תרס"ו.

(50) סי' סא.

(51) דגם אתעדל"ע שבאה בדרך מתנה "אינו שורה ומתגלה
 אלא כשיש שלימות במעשה התחתונים כו'" (לקו"ת שה"ש כד,
 סע"א ואילך. ובכ"מ). וראה בארוכה בהנסמן בהערה 19.

(52) אבות פ"ה מ"כ.

ועל-פי-זה מובן מה שמקדים בתפילתו "שיבנה
בית המקדש במהרה בימינו" - כי אמינית בחינת
"מתנה" שבתורה תתגלה לעתיד-לבוא⁵⁸ בתורתו
של משיח⁵⁹.

ו. ההפרש בין בחינת ירושה ומכר שבתורה
(שהן מצד בחינת הנבראים) ובחינת מתנה שבתורה
(שמצד הבורא) ניכר גם באופן נתינת התורה
לישראל:

אמרו רבותינו ז"ל⁶⁰: "תורה צוה לנו משה,
תורה בגימטריא תרי"א הוי, אנכי ולא יהיה לך מפי
הגבורה שמענו". היינו, שכל מצוות התורה נמסרו
לישראל על-ידי משה, לבד מב' דברות הראשונות,
אנכי ולא יהיה לך, ש"מפי הגבורה שמענו".

והטעם: לימוד כל מצוות התורה הוא חלק
ההבנה והשגה שבתורה שהיא בערך הנבראים.
ולכן נמסרו לישראל על-ידי משה, מפני שהוא
המשיך את התורה עד לאופן דהבנה והשגה לכל
אחד ואחד מבני ישראל.

אבל ב' דברות הראשונות, אנכי ולא יהיה לך,
תוכן ענינם אמונה וקבלת עול מלכות שמים
שלמעלה מטעם ודעת, ועיקרן בא להאדם בדרך
מתנה מלמעלה. ולכן ב' דברות אלו נאמרו לישראל
שלא על-ידי ממוצע, אפילו לא באמצעות משה -
כי-אם שמעו אותן "מפי הגבורה".

ומצד התגלות זו ד"וידבר אלקים גו"⁶¹ נקרא
יום נתינת התורה לישראל בשם "מתן תורה"
(מתנה), כי באה בדרך מתנה מלמעלה, ההכנות
ועבודות בני ישראל שקדמו למתן-תורה, כולל מה
שהקדימו נעשה לנשמע⁶², שהוא ביטול במציאות
להקב"ה⁶³, הרי זו עבודה וביטול של נברא, ואינו
בערך ההתגלות דמתן-תורה ד"וירד ה' על הר סיני
גו"⁶⁴, "וידבר אלקים גו".

(58) יותר מלימוד הנשמות בג"ע, שלכן יבואו לעת"ל ללמוד
תורתו של משיח (לקו"ת צו יו, א. שער האמונה פנ"י ואילך).
(59) ראה בהנסמן בהערה 19 (וכ"ה באוה"ת תשא ס"ע
א'תקפא ואילך) דבחי' מתנה שבתורה היא בחי' טל תורה, סתים
דאורייתא (שתתגלה בעיקר בתורתו של משיח).
(60) מכות סג, סע"ב ואילך.

(61) יתרו כ', א.
(62) משפטים כד, ז. שבת פח, א. וראה פרש"י (משפטים שם,
א), תוס' שבת (שם ד"ה כפה) דהקדמת נעשה לנשמע הי' קודם
מ"ת. הדיעות בזה נסמנו בתר"ש למשפטים שם ובמילואים שם
ס' כז.

(63) ראה לקו"ת בהעלותך לד. ד. שה"ש כב, א. ובכ"מ.

(64) יתרו יט, כ.

ואלקי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו
ותן חלקנו בתורתך" - דלכאורה אינו מובן⁵³:

(א) מהו תוכן הבקשה והתפילה "ותן חלקנו
בתורתך" - ממה-נפשך: אם ילמוד כפי כחו, אזי
ודאי ישיג, כהבטחת חכמינו ז"ל "יגעת ומצאת
תאמין", ובאם לאו - הרי גם התפילה לא תועיל,
כסיום דברי חכמינו ז"ל "לא יגעת ומצאת אל
תאמין"?

(ב) מהי השייכות בין ב' ענינים אלו "שיבנה
בית המקדש במהרה בימינו" - "ותן חלקנו
בתורתך"?

(ג) מהו דיוק הלשון (א) חלקנו - דמשמע
שהחלק כבר שייך אליו עוד קודם שניתן לו, (ב)
בתורתך (תורה שלך) - לכאורה הוה-ליה-למימר
"ותן לנו חלק בתורה"?

והביאור בזה: עיקר תוכן תפילה זו הוא על
בחינת "מתנה" שבתורה⁵⁴, הבאה מלמעלה והיא
שלא בערך עבודת ויגיעת האדם, ולכן צריך על זה
תפילה ובקשה.

לאידך, צריכה להיות הקדמת עבודת המקבל,
ע"בד נייחא לנפשיה", כנ"ל, ולכן באה בקשה זו
רק לאחר שכבר רכש ה"חלק" שלו בתורה,
שהשיג בתורה כפי כחו ויכלתו: ולאחר שכבר יש
לו ה"חלק" שלו בתורה, מתפלל: "ותן חלקנו
בתורתך" - "חלק" זה בתורה שיש לו כבר
("חלקנו"), יותן לו (ילמדנו - כמו שהוא)
"בתורתך" - באופן הלימוד דבחינת מתנה שבתורה
("ותן" - מלשון מתנה), התורה כפי שהיא למעלה
מגדר הנבראים - "תורתך" דייקא תורתו של הקב"ה.

דוגמת מאמר רבותינו ז"ל⁵⁵ בנוגע ללימוד
התורה בג'עידן - שצריך להיות ותלמודו (שלמד
בעולם הזה ובאופן הלימוד שבעולם הזה) בידו,
ולומדו (ומשיגו) בגן-עדן על דרך הסוד⁵⁶.

ועל-דרך הנ"ל במשה - שחלקו שלמד (כבר)
בתורה ניתן "בתורתך" ש"אין שכחה לפני כסא
כבודך"⁵⁷.

(53) אבל ראה ביאורי הגר"א שם בסוף הפרק. כפי' שעל
הסידור (עיון תפלה. דובר שלום. ועוד).

(54) ראה אוה"ת ראה ס"ע תשכב ואילך - אבל שם מפרש
"חלקנו" באו"א, עיי"ש.

(55) פסחים נ, א.

(56) ראה אגה"ק סי"ז. לקו"ת ואתחנן ו, ב ואילך.

(57) להעיר מהל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סי"י.

34 הקב"ה (ואדרבה: לא היה ביכולתם לשמוע ולהבין
35 את הדברות כפי שיצאו "מפי הגבורה"), רק שמעו
36 את קול הקב"ה, שהקול דה' המשיך בשומעי הקול
37 (בבני ישראל) האמונה בה' וקבלת עול מלכותו גם
38 בח' הדברות - בקיום כל אחת ואחת מהמצוות.
39 וזהו שאמרו בתשובות הגאונים "העובר על
40 הגורל כעובר על עשרת הדברות": עבירה על ענין
41 הגורל היא דוגמת עבירה (לא רק על חלק ההבנה
42 והשגה שבתורה, אלא) על בחינת "גורל" שבתורה
43 - הן עשרת הדברות⁷⁰, שניתנו לישראל בדרך מתנה
44 וגורל מלמעלה, כנ"ל בארוכה.
45 ח. על-פי כל הנ"ל יובן מה שחלוקת ארץ
46 ישראל היתה על-פי גורל דוקא: ענינה של ארץ
47 ישראל הוא כמו שנאמר⁷¹ "תמיד עיני ה' אלקיך
48 בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", שבה מאיר
49 אלקותו יתברך בגילוי, בלי ההעלמות והסתרים של
50 עולם הזה⁷². ודבר זה שבעולם הזה הגשמי
51 והחומרי יהיה מקום שבו יאיר אלקות בגילוי, הוא
52 למעלה מעבודת הנבראים, ובא בדרך מתנה
53 מלמעלה, וכמאמר רבותינו ז"ל⁷³ "ג' מתנות כו'
54 ארץ ישראל כו'".
55 ולכן גם אופן חלוקת הארץ היה צריך להיות
56 על-ידי גורל דוקא, שהיא חלוקה שלא על-פי טעם
57 ודעת של האדם אלא מה' יפול הגורל על-פי
58 "השגחה עליונה".
59 וכשם שנתבאר לעיל דבחינת מתנה וגורל באה
60 לאחר שלימות עבודת הנברא, כן בנידון זה: רק
61 לאחר הציווי "לרב תרבה גו' ולמעט תמעט" -
62 להכין הכל על-פי טעם ודעת, אזי היתה הטלת
63 הגורל, שעל-ידיה נתגלה חלוקת ארץ ישראל כמו
64 שהיא על-פי "השגחה עליונה" - בגילוי מאת
65 הקב"ה.

1 ומזה שגם שאר ח' הדברות היו חלק מהתגלות
2 זו דמות תורה, מובן שגם הן - עם היותן ציוריים
3 שעל-פי טעם ודעת - שייכות הן לבחינת מתנה
4 שבתורה, כדלקמן.
5 ז. ידועה שיטת הרמב"ן⁶⁵ ועוד⁶⁶ דבח' דברות
6 האחרונות שמעו בני ישראל קולו של הקב"ה, אבל
7 לא הבינו⁶⁷ מה שנאמר, והוצרך משה רבינו לחזור
8 ולפרשן בשבילם. ולכאורה אינו מובן: (א) מהי
9 התועלת בשמיעת קול הדברות מבלי להבינן? (ב)
10 מהו טעם החילוק בין ב' דברות הראשונות -
11 ששמעו בני ישראל מפי הקב"ה והבינו אותן, לח'
12 דברות האחרונות שרק שמעו את הקול?
13 והביאור בזה: על-ידי הדברות "אנכי ולא יהיה
14 לך" נמשכו לבני ישראל האמונה בה' וקבלת עול
15 מלכותו בדרך מתנה מלמעלה, כנ"ל, ולכן שמעו
16 אותן "מפי הגבורה" שלא על-ידי אמצעות משה.
17 אמנם אין מספיק שאמונה וקבלת עול אלו תהיינה
18 אצל האדם באופן כללי, אלא צריכות הן להאיר
19 עבודתו בקיום כל אחת ואחת מהמצוות, שבעת
20 קיום מצוה פרטית יורגש אצלו⁶⁸ שמקיימה מפני
21 אמונה וקבלת עול אלו.
22 ובכדי לקשר ולחבר האמונה והקבלת-עול עם
23 כל אחת ואחת מהמצוות, לא הספיקה שמיעת ב'
24 דברות הראשונות לבד מפי הגבורה, אלא היה צריך
25 להיות קול (וגילוי והמשכה מ)הקב"ה, בני ישראל
26 היו צריכים לשמוע את כל עשרת הדברות - שבהן
27 רמוזות כל תרי"ג מצוות התורה⁶⁹ - מפי הקב"ה.
28 אבל לאידך גיסא, מכיון שזה שהוצרכו לשמוע
29 את כל עשרת הדברות מפי הקב"ה היה (לא מצד
30 חלק ההבנה וההשגה שבדברות, כי-אם) מצד
31 הקבלת-עול והאמונה שלמעלה מטעם ודעת
32 שצריכות להיות בקיום המצוות, לכן לא שמעו בני
33 ישראל את שאר הדברות באופן שיבינו אותן מפי

(משיחת יוס' ב' דחגה"ש תשכ"ד)

70 ראה אה"ת וד"ה אך כגורל שבהערה 43 דבחי' גורל
בנפש האדם הו"ע האמונה שלמעלה מהשכל כו'.
71 עקב יא, יב.
72 ראה תו"א יג, א. לקו"ת פרשתנו פט, ג. שמע"צ צב, ג.
ובארוכה ד"ה וידעת תרנ"ז בסופו. ועוד.
73 נסמן לעיל הערה 24.

65 שם כ, ז.
66 ראה בהנסמן בתו"ש יתרו בילואים סי' ג"ד.
67 ל' הרמב"ן שם.
68 ועד שמכרך (ומודיע) עובר לעשייתן "קדשנו במצותיו
וציונו".
69 אזהרות הרס"ג - הובא בפרש"י משפטים כד, יב. הדיעות
בזה בפרטיות נסמנו בתו"ש יתרו במילואים סי' א.

קח

ביאור דיוקי לשון הוזהר, דבהאות ברית קודש, יש ג' דרגות: א) עצם מצות מילה, ב) שנוטר הברית לפרו ורבו ולא לביאות האסורות ח"ו וכו', ג) מקדש עצמו במותר לו. וזהו ש"ברית" בגימטריא ג' פעמים צדי"ק, כנגד הג' דרגות וכו'.

כל' מאן דאתגזר ירית ארעא וכו' וכל מאן דאתגזר אקרי צדיק דכתיב ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ. כל מאן דאתגזר ונטיר האי את קיימא אקרי צדיק. תא חזי מן יוסף דכל יומי לא אקרי צדיק עד דנטיר ההוא ברית את קיימא קדישא, כיון דנטר ל' אקרי צדיק יוסף הצדיק. ספר הוזהר חלק ב' דף כג, ע"א

כאן לענין ירושת הארץ נקט רק דאתגזר ואח"כ נקט אתגזר ונטיר. ונקט התם האי את קיימא, וביוסף נקט דנטיר ההוא (ולא האי), ברית (ומקודם לא נקט ברית), את קיימא קדישא (ומקודם לא נקט קדישא).

יש לפרש, ברי"ת גימטריא ג' פעמים צדי"ק.³

והוא לנגד הג' שלישים שיש ביסוד. וסדרן מלמטה למעלה הוא,

א', עטרת היסוד שהעטרה דיסוד הוא שיעור שלישייתו כמ"ש במשנת חסידים מס' קטנות רחל פ"א מ"ג ע"ש.

ב', עצם היסוד שלמטה מהעטרה הוא ג"כ שלישי.

ג', שלישי העליון שהוא מה שיסוד דבוק ומחובר בגוף, והוא מה ששליש העליון הוא בגופא דתפארת, שלכן גוף

(1) [תרגום ללה"ק] כל מאן דאתגזר ירית ארעא (שכל מי שנמול יורש את הארץ), וכל מאן דאתגזר אקרי צדיק (וכל מי שנמול נקרא צדיק), דכתיב ועמך כולם צדיקים (ולכן רק הם) לעולם יירשו ארץ (לפי שכולם נמולים), כל מאן דאתגזר ונטיר האי את קיימא אקרי צדיק (כל מי שנמול וגם שומר לאות ברית אז נקרא צדיק), תא חזי מן יוסף (בא וראה ראי' לדבר מיוסף), דכל יומי לא אקרי צדיק עד דנטיר ההוא ברית את קיימא קדישא (שכל ימיו אפילו שהי' נמול לא הי' נקרא צדיק עד ששמר להוזהר ברית, האות ברית קודש), כיון דנטר ל' אקרי צדיק, יוסף הצדיק (כיון ששמר את הברית נקרא צדיק והיינו יוסף הצדיק).

(2) ראה ביאורי הוזהר לאדמו"ר האמצעי פרשת נח דף ה, א (ד"ה ר' חייא פתח וכו') וז"ל: הנה בחי' צדיק הוא בחי' יסוד שהוא גוף האור השפע הנשפע מלמעלה למטה, וזהו הנקרא צדיק להיותו ממשך שפע זאת, כמו הצדקה שהוא ההשפעה, והמשפיע נק' צדיק שמשפיע צדקות... שנק' צדיק באמת ע"י בחי' השפעתו בתמידות כמו משה רעי' מהימנא להשפיע כל התורה לישראל, וכן בכל דור בחי' המשפיע לישראל נק' צדיק וע"ז נאמר וצדיק יסוד עולם ע"ש.

(3) ראה תורת מנחם – תפארת לוי יצחק שמות סימן פג.

(4) ראה וזהר פרשת פנחס דף רל"ה ע"ב. תורת מנחם – ספר המאמרים ח'תשי"ז עמוד קיד ואילך.

וברית כחד חשבינן.

והנה שלישי התחתון שהוא בעטרת היסוד נקרא אות, כי הרי מילה נק' אות, ומילה הוא רק בחלק העטרה דהאבר שצריך להסיר עור הערלה ולפרוע עור הפריעה בחלק הזה ולא יותר למטה מהעטרה, ואות פירושו גילוי מלשון אתא בקר', כי בחי' זו דיסוד הוא בגילוי, ועיין במאורי אור מע' אות, ושבת נקרא אות בסוד עטרת יסוד ע"ש.

(ולכן מלכות שהיתה מתחלה עטרת יסודו נקראת א"ת, ואת פירושו טפל כמו' את בשרו את הטפל לבשרו⁸ כי הרי היא טפילה לו שהיא בעטרתו).

שליש האמצעי דיסוד שהוא עצם היסוד נקרא קיימא שהוא קם, כי הרי מובן שאבר היסוד עצמו אימתי הוא ניכר ביותר כשהוא בהקמה בקישוי, בסוד הקמת ברית.

ושלישו העליון שהוא בתפארת דז"א, הנה תפארת נקרא קדוש, בחי' זו דיסוד נקרא ג"כ קדוש, והיינו קדישא.

וכשיש כל הג' בחי' יחד נקרא ברי"ת שמספרו ג' פעמים צדי"ק, להורות שיש כל הג' בחי' יחד וכו'.

והנה המשכת והתגלות שלישי התחתון דיסוד, שהוא עטרת היסוד, הוא ע"י מילה כנ"ל, כי מאחר שנימול נתגלה העטרה.

והמשכת והתגלות שלישי האמצעי דיסוד שהוא הקמת האבר, הוא ע"י שהוא גם נוטר הברית, לא בהוצאת זרע לבטלה ולא בביאות אסורות רחמנא ליצולן, שכל זה שייך רק כשהאבר הוא בהקמה, הנה אם נשמר בזה שלא להתגאל בזרע לבטלה ובביאות אסורות אז נמשך ומתגלה שלישי האמצעי ג"כ.

והמשכת והתגלות שלישי העליון דיסוד שבתפארת שהוא בחי' קדוש, הוא ע"י שהוא נוטר הברית גם במותר לו, דהיינו באשתו כשהיא מותרת לו הנה הוא מתקדש את עצמו שהעונה תהי' רק בלילי שבת כמו' עונתן של ת"ח מלילי שבת ללילי שבת ששבת הוא קדש, וגם אז הוא בקדושה יתירה שמשמש לא לשם תאוה ח"ו אלא רק לשם שמים לשם מצות פרו ורבו ולהוליד בנים כשרים ומהוגנים ונוזהר בכל הזהירות מגלה טפח ומכסה טפחיים¹⁰ וכדומה שאז הוא קדוש, הנה נמשך ומתגלה בזה השליש העליון דיסוד שבתפארת הנק' קדישא.

(5) בראשית יז, יא. "ונמלתם את בשר ערלתכם והי' לאות ברית ביני וביניכם".

(6) ישעי' כא, יב.

(7) שמות כא, כח.

(8) עירובין ד'.

(9) כתובות סב, ב.

(10) נדרים כ, ב.

שהעין אינו רואה אותו כי הוא בהעלם.
וכאן הוסיף תיבת בריית כי עתה שיש גם שליש העליון
דיסוד, הרי נשלם תיבת בריית שהוא ג' פעמים צדי"ק
כנ"ל.

והיינו מה שנקט כאן ג' לשונות, את, קיימא, קדישא,
שהוסיף תיבת קדישא.

את, הוא שליש התחתון.

קיימא, שליש האמצעי.

קדישא, שליש העליון, יסוד שבתפארת.

כיון דנטר ל' אקרי צדיק, הוא בחי' צדיק דשליש
האמצעי (והוא משום שנטר ל' מביאה אסורה שלא שכב
עם פוטיפרע).

יוסף הצדיק, הצדיק בתוס' ה', הוא בחי' צדיק
דשליש העליון דיסוד, והוא מפני שנטר ברית כו' שאפילו
באשתו המותרת לו, מלבד זה שקידש את עצמו ביותר
בשעת תשמיש, עוד זאת קידש את עצמו באופן כזה
שהבנים שיולדו ממנו יהיו כל כך צדיקים וכשרים שלא
יולדו אפילו בשנת הרעב כמ"ש¹⁶ וליוסף יולד שני בנים
בטרם תבוא שנת הרעב, שזה מותר מן הדין כי רק בשני
רעבון עצמו אסור לשמש מטתו¹⁷, אבל קודם הרעב
מותר¹⁸ לשמש, לוא יהא שהלידה תהי' בזמן הרעב, ויוסף
הצדיק נזהר גם בזה, ועיין בזה"ק¹⁹ פרשת מקץ דף ר"ד

ראה תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשי"ז עמוד קיד ואילך. (וראה
לעיל סימן סט בנוגע בחי' רחל ולאח).

(16) בראשית מא, ג. [ראה בבאור פירש"י עה"פ בלקוטי שיחות חלק
כ' פרשת מקץ שיחה (א) עמוד 192].

(17) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק הטעם, דברית הלשון תלוי בברית
המעור. ספר יצירה פ"ו משנה ז. (ראה לעיל סימן קו הערה 3).

(18) להעיר מ"ש בסדר הדורות – אלף השלישי – דאפרים ומנשה
נולדו בשנת ב' אלפים רלג, ושנות הרעב התחילו בשנת ב' אלפים רלו,
דאפרים ומנשה נולדו ג' שנים קודם שנות הרעב, נמצא דיוסף נזהר
מלשמש לכל הפחות ט' חדשים קודם שנת הרעב, שלא יהי' עוד לידה
בשנת הרעב וד"ל.

(19) וז"ל: ורוא דמלה דלא לאפקא מבועא דברית קדישא ביומי רעב
בשנת הרעב (וסוד הדבר שלא להוציא המעיין של ברית קודש בימי
הרעב ובשנת הרעב, דהיינו שלא לשמש מטתו), ובגין כך יוסף דאיהו
רוא דברית סתים מבועיה בשנת הרעב (לכן יוסף שהוא סוד הברית
סתם מעיינו בשנת הרעב), ולא יחב ליה דוכתא לאסגאה בעלמא (ולא
נתן מקום להקליפה להתגדל ולהתרבות בעולם), ובגין דא בעי ליה
לבר נש (ובשביל זה צריך אדם לדעת) דכד שלטא שנת הרעב דיסתם
מבועא דברית קדישא דיליה (שכאשר שולטת שנת הרעב שיסתם
מעיינו של ברית קודש שלו), בגין דלא יחב ליה דוכתא לאסגאה
בעלמא וכו' (כדי שלא יתן מקום להקליפה להתגדל ולהתרבות
בעולם. (רד"ק וכו"פ ומפרשים).

ובגין כך יוסף צדיקא רוא דברית סליק וסתים מבועיה בשנת הרעב
וכו' (ובשביל זה יוסף הצדיק שהוא סוד הברית נסתלק מלשמש מטתו
וסתם מעיינו בשנת הרעב). ועל דא כתיב (ועל זה כתוב) וליוסף יולד
שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב, דהא מההוא זמנא דשלטא שנת

ואז יש בו ברית שמספרו ג' פעמים צדיק בשלימות
שנמשך ומתגלה גם שליש העליון דיסוד.

וזהו מה שאמר מתחלה וכל מאן דאתגזר אקרי
צדיק, היינו ע"ז אתגזר בלבד, מילה, ג"כ אקרי צדיק,
כי הרי ע"ז נמשך ונתגלה שליש התחתון דיסוד העטרה
הנק' אות, והיינו אתגזר הוא אתגזר שגזר ופורע העור
הגס והעור הדק מעל בחי' את, ואקרי צדי"ק שהוא מספר
שליש דברית, ובכאן הוא שליש התחתון העטרה.

ורית ארעא כי הרי הארץ היא כמדת שליש היסוד
כמ"ש¹¹ וכל בשליש עפר הארץ, לכן ע"ז מילה אתגזר
שנמשך ומתגלה העטרה רית ארעא. ואמר רית כמ"ש
בפסוק יירשו ארץ ירושה דוקא שירושה אין לה הפסק¹²,
כי הרי זהו ע"ז מילה ומילה מאחר שנימול אין לה הפסק
כי א"א שיהי' עוד בלתי נימול ונשאר זה בו לעולם בלי
הפסק לכן כמ"כ מה שנוטל הארץ הוא בירושה שאין לה
הפסק.

אח"כ אמר כל מאן דאתגזר ונטיר האי את
קיימא אקרי צדיק, הוסיף כאן ונטיר, הוא שהוא גם
נוטר הברית שנמשך ומתגלה גם שליש האמצעי דיסוד.

וזהו שאמר, את קיימא.

את, לנגד אתגזר שנתגלה בחי' את העטרה.

קיימא, לנגד נטיר שנתגלה שליש האמצעי.

(ומ"מ אינו יוצא מידי פשוטו שאת קאי ג"כ על ונטיר,
כי הרי בביאות אסורות ר"ל די בהכנסת העטרה בלבד,
שמערה¹³ כגומר, אלא שאימתי הוא כשהאבר בהקמה
(ולא באבר מת) זהו את קיימא, שקיימא הוא הקמה כנ"ל).
ואמר האי שפירושו זה, כי הרי שליש האמצעי דיסוד
הוא ג"כ בגילוי במקומו דיסוד.

אח"כ אמר תא חזי מן יוסף דכל יומיו לא אקרי
צדיק כו', זהו בחי' צדיק עוד יותר גבוה, והוא בחי'
צדיק דשליש העליון דיסוד שבתפארת, בחי' צדיק זה
לא אקרי יוסף כל יומיו עד דנטיר ההוא ברית את
קיימא קדישא, כאן נקט ההוא בלשון נסתר, כי בחי'
זו דיסוד אינו בחי' יסוד הגלוי אלא בחי' יסוד שבתפארת
שהוא נסתר העולם ולא בגילוי.

והוא מה שנאמר על בן¹⁴ פורת השני (שקאי על בחי'
יסוד שבתפארת שבחזה, משא"כ בן פורת הא' הוא יסוד
התחתון הגלוי כמ"ש בלקוטי תורה להאריז"ל פרשת
ויחי¹⁵ בפסוק זה ע"ש) עלי עין שהוא למעלה מבחי' עין

(11) ישע"י מ, יב.

(12) בבא בתרא קכט, ב. קלג, א.

(13) ראה רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק א' הלכה י'.

(14) בראשית מט, כב.

(15) וז"ל: בן פורת יוסף, אמר על יסוד תחתון המזווג עם רחל, ובן
פורת עלי עין אמר על בחי' היסוד העליון המזווג עם לאה וכו' עכ"ל.

והראי' על כל מאן דנטיר שאקרי צדיק שהוא בחי' צדיק דשליש האמצעי דיסוד הוא מן יוסף שנטיר (במה שלא שכב עם פוטיפרע) ואקרי צדיק. וביוסף עצמו הי' עוד מעלה שנטיר במה שאתקדש בזה במה שמותר לו וכנ"ל שזה מגיע בשליש העליון דיסוד ולכן הוא יוסף הצדיק בה' הידיעה ג"כ וכנ"ל.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזוהר שמות-דברים עמוד מו ואילך

"דאה תורת מנחם – תפארת לוי יצחק שמות סימן טג"

שכלם נמולים ויש להם חלק ביסוד שמעבירים משם העולה ולכן נאחזים בארץ שבעבור המילה מאירים אותה. עכ"ל.

ע"א, ובמה שנרשם²⁰ בגליון שם בס"ד ע"ש.

ומן הפסוק ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ הוא ראי' שמאן דאתגזר אקרי צדיק, כי הרי כלם צדיקים כתיב ואיך הוא כולם הרי יש בהם בעלי חטאים ועונות ר"ל, אלא ע"כ משום שכולם נימולים, ועיין בניצוצי אורות כאן או"ק²¹ ר'. וראי' שצדיק רית ארעא כמ"ש יירשו ארץ.

הרעב אסתים מבעויה וסילק מקוריה וכו' (כי מאותו הזמן ששלטה שנת הרעב סתם מעיינו ובטל מקורו מלמשמ מטתו).

(20 מובא גם בפניני לוי יצחק עה"ת פרשת מקץ (מא, נ).

(21 וז"ל: ועמך כולם צדיקים, דאי אפשר לומר שכולם חסידים ובעלי מעשים טובים שהרי יש בעלי עונות, אלא דנקרא צדיקים על שם

המשך ביאור למסכת מגילה ליום שני עמ' ב

הקדוש ברוך הוא במפלתן של רשעים, והא כתיב כשהאביר ה' את העמונים, והמלך יהושפט העמיד משוררים ואמרו הלל לה' (דהי' כ כא) 'בצאת לפני החלון ו- לפני המזוינים בכלי מלחמה, ואומרים הודו לה' כי לעולם חסדו, ואמר רבי יוחנן, מפני מה לא נאמר 'כי טוב' בהודאה זו כמו שאמר דוד בתהילים (קס) 'הודו לה' כי טוב', לפי שאין הקדוש ברוך הוא שם במפלתן של רשעים, וכיון שמתו שם הרשעים, לא נאמר 'כי טוב'. וכן אמר רבי יוחנן לענין קריעת ים סוף, מאי דכתיב (שמות יד ב) 'ולא קרב זה אל זה כל הילילה' – מדוע נקט לשון 'זה אל זה', משום שפקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני ה', ואמר הקדוש ברוך הוא, הרי המצרים שהם מעשה ידי מוציין בם, והיאך אתם אומרים שירה. והיינו שלא קרבו המלאכים זה אל זה לומר שירה באותו לילה. הרי שאין ה' שמח במפלת רשעים, ואיך כתוב 'שיש להרע אתכם'. אלא אמר רבי אלעזר, לעולם הוא – והקב"ה אינו שש במפלת רשעים, אבל אחרים – את האויבים הבאים לאבדם, הוא משיש שיבואו להרגם בשמחה. ודיקא נמי כפירוש זה מהפסוק, דכתיב 'בן ישיש' שמשמע שמשמח אחרים, ולא כתיב 'ישיש' שישמח בעצמו. מסיימת הגמרא: שם מינה שכוונת הפסוק שהוא משיש אחרים. ורבי יהושע בן לוי דרש פסוק זה לענין פורים, משום שכשנגזר להשמיד את ישראל, היו אויביהם שמחים על מפלתם. רבי אבא בר כהנא פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא, נאמר (קהלת ב ב) 'כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה ולחוטא נתן ענין ולאסוף ולכנוס לתת לטוב לפני האלהים', ודרש, 'לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה' זה מרדכי הצדיק, שהיה חכם גדול, ועל ידו נתקיימה השמחה לכלל ישראל על ידי הישועה. 'ולחוטא נתן ענין ולאסוף ולכנוס' זה הקן, שאסף הון רב. וכל עושרו היה כדי לתת לטוב לפני האלהים' שזה מרדכי ואסתרי. דכתיב אחר שנהרג המן (אסתר ח א) 'ותשם אסתרי את מרדכי על בית הקן'. רבה בר עופרין פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא, נאמר (ירמיה מלח) 'ושמתי כסאי בעלים והאבדתי משם מלך וישרים', ודרש, 'מלך' זו ושתיה שהיתה מלכה בת בלשצר המלך, ו'ישרים' זה הקן ועשרת בניו שהיו שרים במלכות אחשורוש. רב דימי בר יצחק פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא,

אם כן יש לתמוה, ארון גופיה תיבא הוה קאי – היכן הוא עמד, הרי כל קודש הקדשים היה עשרים על עשרים אמה, וכן החלל שמהארון ולכתלים גם הוא עשרים אמה. אלא לאו שם מינה כרבי לוי, שמקום ארון אינו מן המידה ובגם היה עומד. הגמרא מביאה פתיחת הדרשות של אמוראים שדרשו בענין המגילה: רבי יוחנן פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא – כשדרש מענין המגילה התחיל לדרוש מפסוק זה (ישעיה יד כב), שנאמר לגבי הפורענות שיביא ה' על בבל, 'וקמתי עליהם וגו' והכרתי לבבל שם ושאר גוין ונגד נאם ה', ודרש, 'שם' זה הכתב – שיבטל כתבם וישתמשו בשל אומה אחרת. 'שאר' זה לשון – שתתבטל שפתם. 'גוין' זה מלכות – שתיבטל מלכותם. 'ונגד' זו ושתיה נכדת נבוכדנצר מלך בבל שנענשה במיתה. רבי שמואל בר נחמני כשדרש מענין פורים, הוה פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא (שם נה יג), 'תחת הנעוצין יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדם והיה לה' לשם לאות עולם לא יכרת', ודרש, 'תחת הנעוצין' היינו תחת המן הרשע שעשה עצמו עבודה וזה שנקראת נעוצין, כדכתיב (שם יט) 'ובבל הנעוצים ובבל הנחללים', שפירשו עבודה וזה. 'יעלה ברוש' זה מרדכי, שנקרא ראש לכל הבשמים, שנאמר (שמות ל ב) 'ואתה קח לך בשמים ראש מר דוד', ומתרגמין 'מרי דבי', שמרמו למרדכי שהוא ראש לבשמים. והיינו שהמן ירד מגדולתו, ותחתיו יעלה מרדכי. 'תחת הסרפד' היינו תחת ושתיה הרשעה שהיא בת בנו של נבוכדנצר הרשע שנקרא 'סרפד' על שם ששרף רפידת בית ה', ששם הוא מקום השכינה, על שם הכפורת שהיתה משכב ומשכן לשכינה, דכתיב על הכפורת (שה"ש ג א) 'רפידתו זהב', 'יעלה הדם' זו אסתרי הצדיקת שנקראת הדסה, שנאמר (אסתר ב ז) 'ויהי אמן את הדסה היא אסתרי'. והיינו שושתי תרד מגדולתו, ותחתיה תעלה אסתרי. והיה לה' לשם' זו מקרא מגילה, שעל ידי קריאת המגילה מתגדל שמו. 'לאות עולם לא יכרת' אלו ימי פורים שנאמר בהם (שם ט כב) 'וזהבם לא יסוף מן העם'. רבי יוחנן בן לוי פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא, נאמר בתוכחה בפרשת כי תבוא (דברים כח ט) 'והיה באשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם בן ישיש לתרע אתכם'. וקשה, ומי תדי – וכי שמח

לג, ב – ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם

א. נראה שנכתבו בכאן אלו המסעות בשם ה', להשרישנו שרש ובטחון גדול בגאולה העתידה ובענין הצרות העוברות עלינו ולחזק ידים רפות, לפי שהשם צופה ומביט עד סוף כל הדורות וראה הגליות שיעברו עלינו, ובפרט הגלות הרביעי החזק. וכתב אלו המסעות להבטיחנו בטחון גדול וחזק, כי אף על פי שנעבור צרות רבות ורעות, השם יחיינו ויוציאנו מגלותינו, כמו שעשה ביציאת מצרים שהיו מעונים זה כמה שנים בעבודת פרך, והשם שלח להם מושיעים להצילם מצרותם.

ולכן התחיל ואמר אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים ביד משה ואהרן, וכי עד עכשיו לא ידענו שמשה ואהרן עשו את כל המופתים לפני פרעה להוציא את בני ישראל ממצרים, שכתב בכולן שיצאו ביד משה ואהרן. אבל הרמז בזה כי כמו שישראל אף על פי שלא היו ראויים לצאת ממצרים לפי מעשיהם, נגאלו ביד משה ואהרן בזכותם. כן יהי' בגאולות העתידות שישלח להם מושיע רב להושיעם, ובפרט בגאולה הרביעית יגאל על ידי שני משיחים משיח בן יוסף ומשיח בן דוד.

ולפי שיש באלו השנים וארבעים מסעות דבר גדול בסוד גאולתנו, אמר ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי השם, להורות שנכתבו על פי השם, ושם ה' בס רמז בהם, שהוציאם מצרה לרוחה, ואפילו שעברו רעות רבות וצרות ויצאו מרעה אל רעה, לא עשה בהם כלה בסוד השם הרמז באלו המסעות.

וזה להבטיחנו כי כן יעשה השם בגאולה העתידה, שאף על פי שנהי' נעים ונדים מהר לגבעה וממלכות למלכות ומגירוש לגירוש, מארץ ישראל לחוצה לארץ ומצרפת לספרד ומספרד למלכות ישמעאל ויענונו, ויושב קדם סלה ישמרנו, כי בעוונותינו גלות ירושלם אשר בספרד כבר נתגרשו כולם ולא נשאר איש בכל המלכיות, זולתי הנשארים אשר נשארו מן השבי ומן המלקוח ומן הדבר והרעב, נסים ופליטים מחרב אדום למלכות פרס ולמלכות ישמעאל, והנם כל המון ישראל מכל גלות ספרד במלכות פא"ס, עד שנתקיים בנו בעוונותינו (דברים ד, כז) ונשארתם מתי מספר תחת אשר הייתם ככוכבי השמים לרוב, ואנו בטוחים בה' שיוציאנו מגלותינו ומדלותינו כמו שהוציא לאבותינו ממצרים, אף על פי שלא נהי' ראויים וכל זה מצד רחמינו.

ויש לנו להבין ולחקור באלו המסעות, שלא לחנם נכתבו בתורה כאומרו אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו על ידי משה ואהרן. ולא די זה אלא שכתב ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה', והזכיר כל המסעות בפרט ויסעו מרעמסס וכו', וכל המסעות היו שנים וארבעים מסעות שהלכו בארבעים שנה, והתורה כתבה כמתמה, מזה ראו דבר גדול אלה מסעי בני ישראל, וכן ראו דבר גדול כי הנם כתובים על ספר הישר על פי ה' להצטער בצרתם. ואם כן כשיבא אותו עת הרמז בדברי הנביאים באחרית

הימים, ויקשב ה' וישמע התלאות והמסעות והמאורעות הכתובות בספר זכרון לפניו, מיום אשר גלינו מארצנו עד היום הזה שהוא קרוב מאלף וחמש מאות שנה, יעלו המסעות לאין מספר כשתוציא אלף וחמש מאות שנה לארבעים ארבעים שנה, ובכל ארבעים שנה ארבעים ושנים מסעות, וכל שכן וכל שכן שאם נמנה המסעות שהלכנו מעת שגלינו מספרד' עד היום שהם שמונה שנים, תמצא שהם יותר מאלף מסעות בים וביבשה.

בענין שראוי שכל אלו המסעות יהיו כתובים בספר זכרון על פי השם ויזכור תלאותינו ומהומותינו, ויראה עניינו ועמלנו ולחצינו ודחקינו, כמו שראה עוני אבותינו במצרים ובמסעות המדבר, וישלח לנו שני המושיחים להושיענו כיד ה' הטובה עליהם כמו ששלח למשה ולאהרן להושיעם ממצרים, וכמה וכמה טובה כפולה מכופלת למקום עלינו לפי רוב הצרות והתלאות ורוב המסעות. וזה הנראה בענין אלו המסעות, מלבד הדברים העתיקים אשר נמסרו לחכמים. ומלבד הנראה גלוי ומפורסם לכל העמים, כי תמצא שהזכיר באלו המסעות רמזיה מוטבות ישראל שהיו להם כשהיו טובים, והרעות שהיו להם בסבת עונותם. ואם כן כל זאת הפרשה הבטחה גדולה לנו, ויש בה רמזים גדולים ודברים עתיקים, בענין שלא לחנם אמר ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה', אלא להורות כי פי ה' ורוחו הולכת עמנו באלו הגליות והמסעות, כמו שהי' עם אבותינו בצאתם ממצרים. וזהו חיותנו וקיומנו ועל פיו אנו חיים, ולא על הלחם לבדו יחי' האדם כי על כל מוצא פי ה', וזהו ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה'.

צדור המור

ב. אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן. ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם. ויש לפרש דמרמז בזה לאמץ לבות בני ישראל על גאולה העתידה על פי המדרש דראשי-תיבות "אלה מסעי בני ישראל הוא ד' גליות אדום מדי בבל יון, ועל ידי שהי' גאולת מצרים יהי' מופת לישראל על תקות הגאולה השלימה, ועל ידי שהי' גאולת מצרים על ידי בני אדם לכך יש אחרי' עוד גלות, אבל גאולה העתידה כיון דהשי"ת השכין שכירתו בתוך ישראל כל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם הוא מופת על הגאולה שתהי' על ידי השי"ת ותהי' שלימה שאין אחרי' עוד גליות.

וזה פירוש אלה מסעי בני ישראל, היינו ד' גליות על ידי שיצאו בני ישראל ביד משה ואהרן היינו בני אדם. ומטעם זה ויכתוב משה את מוצאיהם ממצרים כדי לחקות בלבות בני ישראל. למסעיהם על פי ה' היינו שהשכין שכירתו עם בני ישראל הנקרא פי ה', ועל ידי זה ואלה מסעיהם שהיא בצירוף שכירתו עמנו הוא מופת על הגאולה למוצאיהם שתהי' על ידו יתברך גאולה שלימה במהרה בימינו וז"ב.

באר שבע

♦ יום ראשון כ"ב תמוז ♦

לג (א) אֵלֶּה מַסְעֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵבְרָתָם בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

א אלץ מטלגי בני ישראל די נפקו מארעא דמצרים לחיליהון בידא דמשה ואהרן:

כ"א אֵלֶּה מַסְעֵי. למה נכתבו המסעות הללו? להודיע חסדיו של מקום, שאף-על-פי שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר, לא תאמר שהיו נעים ומטלטלים ממסע למסע כל ארבעים שנה ולא היתה להם מנוחה, שהרי אין כאן אלא ארבעים ושנים מסעות; צא מהם י"ד, שכלם היו בשנה ראשונה קדם גזרה, משנסעו מרעמסס עד שבאו לרתמה שמשם נשתלחו המרגלים, שנאמר (לעיל יב): "ואחר נסעו העם מחצרות וגו'", (שם יג): "שלח-לך אנשים וגו'". וכאן הוא אומר: "ויסעו מחצרות ויחנו ברתמה", למדת, שהיא במדבר פארן. ועוד הוצא משם שמונה מסעות שהיו לאחר מיתת אהרן – מהר הקר עד ערבות מואב בשנת הארבעים נמצא שכל שמונה ושלשים שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות. זה מיסודו של רבי משה הדרשן. ורבי תנחומא דרש בו דרשה אחרת: משל למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאותו, כיון שהיו חוזרין, התחיל אביו מונה כל המסעות. אמר לו: כן ישננו, כן הוקרנו, כן חששת אַת ראשך וכו' (במדבר רבה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 227)

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים (לג, א) נשאלת השאלה, הרי בני ישראל יצאו ממצרים במסע אחד בלבד (המסע מרעמסס לסקפות), ומדוע נאמר מסעי לשון רבים. ומבאר בחסידות, דהנה מצרים היא לשון מצר וגבול, וכל עוד לא הגיעו בני ישראל ל'יבדן ג'יחו' (לקמן פסוק מח), רמז למשיח ש'מורח ודאין' (סנהדרין גג, ב) – הם עדין בתוך המצר והגבול של 'ארץ מצרים'. לכן נאמר מסעי לשון רבים, כי מטרת כל המסעות היא – לצאת מכל מצר וגבול ולהגיע לגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו.

רש"י כפשוטו – מהדורות לשם

שמונה ושלשים שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות, הרי שלא היו נעים וינדים כל כך ברוב שנות הגזירה. זה מיסודו של רבי משה הדרשן. ורבי תנחומא דרש בו דרשה אחרת: משל למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאותו, כיון שהיו חוזרין התחיל אביו מונה כל המסעות, ואת התלאות שעברו עליהם באותם המסעות, אמר לו: 'כאן ישננו (ס"א: ישבנו) בנחת ובשלום', 'כאן הוקרנו' – היצטננו וסבלנו מן הקור, 'כאן חששת בראשך' – חלית וכאב לך ראשך. כך אמר לו הקב"ה למשה: מנה להם לישראל את כל המקומות היכן הכעיסוני, כדי שיעלו בזכרונם היסורים שפקדו אותם במסעות אלו על שהמרו את דבר ה', וכן את החסדים שהיטיב עמקם בנסים ונפלאות שעשה להם ה' במסעות אלו (גרא, בא"ט: תורה ב)

פארן, ובאותו מקום נאמר למשה: 'שלח לך אנשים ויחקרו את ארץ כנען' (לעיל יג, ב), כמו שנאמר (שם פסוק א) 'וישלח אתם משה ממדבר פארן, ואילו כאן (להלן פסוק יח) הוא אומר 'ויסעו מחצרות ויחנו ברתמה', מכך למדת ש'רתמה' היא במדבר פארן (והשם שפאן היא נקראת 'רתמה' – ראה ברש"י להלן פסוק יח), הרי שכל המסעות עד רתמה היו לפני מעשה המרגלים. נמצא כי ארבעה עשר מסעות שהיו בשנה הראשונה לא היו כלל בזמן הגזירה, ומשנגזרה עליהם הגזירה לא נסעו אלא עשרים ושמונה מסעות; ועוד הוצא משם (מעשרים ושמונה מסעות אלו). שמונה מסעות שהיו לאחר מיתת אהרן, שנסעו מזהר החר עד ערבות מואב, ומסעות אלו היו בשנת הארבעים [שכן מיתת אהרן בהר הקר היתה בשנת הארבעים כמו שנאמר (להלן פסוק לח) 'וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים']. נמצא שכל

לג (א) אֵלֶּה מַסְעֵי. למה נכתבו ופורטו כל המסעות הללו? להודיע חסדיו של מקום, שאף-על-פי שגזר עליהם הקב"ה בשביל מעשה המרגלים לטלטלם ולהניעם במדבר ארבעים שנה [כמו שנאמר (לעיל יב, א) 'ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה'], לא תאמר שהיו נעים ומטלטלים ממסע למסע כל אותן ארבעים שנה ולא היתה להם מנוחה, שכן פירוט המסעות מוכיח שברוב השנים הללו היו יושבים במנוחה, ולא היו מטלטלים במסעות. ומבאר רש"י כיצד פירוט המסעות מוכיח: ס: שהרי בסוף כל המסעות שפירט הכתוב אין כאן אלא ארבעים ושנים מסעות, צא מהם ארבעה עשר מסעות, שכולם היו בשנה ראשונה קודם גזירה, וארבעה עשר מסעות אלו הם משנסעו מרעמסס עד שבאו לרתמה, שמשם נשתלחו המרגלים, שנאמר (לעיל יב, טז) 'ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר

ב וכתב משה את מוצאייהם למסעיהם על-פי יהוה ואלה מסעיהם למוצאייהם:

ג ונטלו מרעמסס בירתא קדמאה בחמשה עשר יומא לירחא קדמאה מבתר פסחא נפקו בני ישראל בריש גלי לעיני כל מצראי:

ד ומצראי מקברין את אשר הפה יהוה בהם כל-בכור ובאלהיהם עשה יהוה שפטים:

ה ונטלו בני ישראל מרעמסס ושרו בסכת:

ו ונטלו מסכת ושרו באתם די בסטר מדברא:

ז ונטלו מאתם ותב על פום חירתא די קדם בעל צפון ושרו קדם מגדל:

ח ונטלו מן פום חירתא ועברו בגו ימא למדברא ואזלו מהלך תלתא יומין במדברא דאתם ושרו במרה:

ט ונטלו ממרה ויבאו אילמה ובאילם שתים עשרה עינת מים ושבעים תמרים ויחנו-שם:

י ונטלו מאילם ושרו על ימא דסוף:

יא ונטלו מימא דסוף ושרו במדברא דסין:

יב ונטלו ממדברא דסין ושרו בדפקה:

יג ונטלו מדפקה ושרו באלוש:

יד ונטלו מאלוש ושרו ברפידם ולא הוה תמן מיא לעמא למשתי:

טו ונטלו מרפידם ושרו במדברא דסיני:

(ב) וכתב משה את-מוצאייהם למסעיהם על-פי יהוה ואלה מסעיהם למוצאייהם:

(ג) ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל-מצרים:

(ד) ומצרים מקברים את אשר הפה יהוה בהם כל-בכור ובאלהיהם עשה יהוה שפטים:

כ"א ומצרים מקברים • טרודים באכלם.

(ה) ויסעו בני-ישראל מרעמסס ויחנו בסכת:

(ו) ויסעו מסכת ויחנו באתם אשר בקצה המדבר:

(ז) ויסעו מאתם וישב על-פי החירת אשר על-פני בעל צפון ויחנו לפני מגדל:

(ח) ויסעו מפני החירת ועברו בתוך-הים המדברה וילכו דרך שלשת ימים במדבר אתם ויחנו במרה:

(ט) ויסעו ממרה ויבאו אילמה ובאילם שתים עשרה עינת מים ושבעים תמרים ויחנו-שם:

(י) ויסעו מאילם ויחנו על-ים-סוף:

(יא) ויסעו מים-סוף ויחנו במדבר-סין:

(יב) ויסעו ממדבר-סין ויחנו בדפקה:

(יג) ויסעו מדפקה ויחנו באלוש:

(יד) ויסעו מאלוש ויחנו ברפידם ולא-היה שם מים לעם לשתות:

(טו) ויסעו מרפידם ויחנו במדבר סיני:

נתינת טעם על האמור בפסוק הקודם, שבני ישראל יצאו ביד רמה לעיני כל מצרים' (משכ"ל): תורה ה

לומר שמאחר שהיו המצרים טרודים באבלם על מיתת בכוריהם, לכן לא נתנו את לבם לעבב את ישראל. וזהו

(ד) ומצרים מקברים את אשר הפה ה' בהם כל בכור. הנפיר הכתוב את התעסקות המצרים בקבורת הבכורים,

שיעור יומי ליום ראשון כ"ב תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת מסעי

לז

(טז) וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרַת הַתְּאֻוָּה:

טז ונטלו ממדברא דסיני ושרו בקברי דמשאלי:

(יז) וַיִּסְעוּ מִקִּבְרַת הַתְּאֻוָּה וַיַּחֲנוּ בְּחִצְרֹת:

יז ונטלו מקברי דמשאלי ושרו בחצרות:

(יח) וַיִּסְעוּ מִחִצְרֹת וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה:

יח ונטלו מחצרות ושרו בריתמה:

יט וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה • עַל שֵׁם לְשׁוֹן הָרֶעַ שֶׁל מִרְגָּלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קכ): "מִה יִתֵּן לָךְ וּמִה יוֹסִיף לָךְ לְשׁוֹן רְמִיָּה חֲצִי גְבוּר שְׁנוּנִים עִם גְּחֲלֵי רִתְמִים".

(יט) וַיִּסְעוּ מִרִתְמָה וַיַּחֲנוּ בְּרִמֹן פָּרִץ:

יט ונטלו מריתמה ושרו ברמון פרץ:

(כ) וַיִּסְעוּ מִרִמֹן פָּרִץ וַיַּחֲנוּ בְּלִבְנָה:

כ ונטלו מרמון פרץ ושרו בלבנה:

(כא) וַיִּסְעוּ מִלִּבְנָה וַיַּחֲנוּ בְּרִסָּה:

כא ונטלו מלבנה ושרו ברסה:

(כב) וַיִּסְעוּ מִרִסָּה וַיַּחֲנוּ בְּקַהֲלָתָה:

כב ונטלו מרסה ושרו בקהלתה:

(כג) וַיִּסְעוּ מִקַּהֲלָתָה וַיַּחֲנוּ בְּהַר־שֹׁפֵר:

כג ונטלו מקהלתה ושרו בטורא דשפר:

(כד) וַיִּסְעוּ מִהַר־שֹׁפֵר וַיַּחֲנוּ בְּחִרְדָּה:

כד ונטלו מטורא דשפר ושרו בחרדה:

(כה) וַיִּסְעוּ מִחִרְדָּה וַיַּחֲנוּ בְּמִקְהֶלֶת:

כה ונטלו מחרדה ושרו במקהלות:

(כו) וַיִּסְעוּ מִמִּקְהֶלֶת וַיַּחֲנוּ בְּתַחַת:

כו ונטלו ממקהלות ושרו בתחת:

(כז) וַיִּסְעוּ מִתַּחַת וַיַּחֲנוּ בְּתִרְחָ:

כז ונטלו מתחת ושרו בתרח:

(כח) וַיִּסְעוּ מִתִּרְחָ וַיַּחֲנוּ בְּמִתְקָה:

כח ונטלו מתרח ושרו במתקה:

(כט) וַיִּסְעוּ מִמִּתְקָה וַיַּחֲנוּ בְּחִשְׁמֹנָה:

כט ונטלו ממתקה ושרו בחשמנה:

(ל) וַיִּסְעוּ מִחִשְׁמֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּמִסְרוֹת:

ל ונטלו מחשמנה ושרו במסרות:

(לא) וַיִּסְעוּ מִמִּסְרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּבִנֵי יַעֲקֹן:

לא ונטלו ממסרות ושרו בבני יעקן:

(לב) וַיִּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקֹן וַיַּחֲנוּ בְּחֹר הַגִּדְגָד:

לב ונטלו מבני יעקן ושרו בחור הגדגד:

(לג) וַיִּסְעוּ מִחֹר הַגִּדְגָד וַיַּחֲנוּ בְּיִטְבָּתָה:

לג ונטלו מחור הגדגד ושרו ביטבתה:

(לד) וַיִּסְעוּ מִיִּטְבָּתָה וַיַּחֲנוּ בְּעִבְרָנָה:

לד ונטלו מיטבתה ושרו בעברנה:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

רמיה; חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים] מה תועלת יש לך מן הלשון המדברת רעה בדברי שקר, שהם הורגים פחצים מחזידים ביד הגבור, וכגחלי רתמים הבוערים מבפנים גם כשהם נכבים מבחוץ] (בא"י: תורה יט

רמיה; על שם לשון הרע של המרגלים, כדי לרמוז על מאורע שליחת המרגלים שהיה במדבר פארן (ראה רש"י פסוק א). שכן בלשון הרע נאמר לשון רתמים, כמו שנאמר (תהלים קכ, ג) 'מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון

(יח) ויחנו בריתמה. 'ריתמה' זו מדבר פארן, שהרי כאן נאמר 'ויסעו מחצרות ויחנו בריתמה', ואילו בפרשת בהעלתך (לעיל יב, טז) נאמר 'ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן', אלא שבאין כינה הכתוב את המקום

(לח) וַיִּסְעוּ מֵעֵבְרָה וַיַּחֲנוּ בְּעֵצִין גִּבֹּר:

לה ונטלו מעברנה ושרו בעצין גבר:

(לח) וַיִּסְעוּ מֵעֵצִין גִּבֹּר וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר־צֶן הוּא קִדְשׁ:

לו ונטלו מעצין גבר ושרו במדברא דצן
היא רקם:

(לח) וַיִּסְעוּ מִקִּדְשׁ וַיַּחֲנוּ בְּהַר הָהָר בְּקֶצֶה אֶרֶץ אֲדוֹם:

לז ונטלו מקדם ושרו בהר טורא בספי
ארעא דאדום:

(לח) וַיַּעַל אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֶל־הָהָר עַל־פִּי יְהוָה וַיָּמָת שָׁם בְּשַׁנַּת הָאָרְבָּעִים לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ:

לח וסלק אהרן כהנא להר טורא על מימרא
די ומית תמן בשנת ארבעין למפק בני
ישראל מארעא דמצרים ברחא חמשאה
בחד לרחא:

כ"י על-פי ה' • מלמד שמת בנשיקה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 412)

וַיָּמָת שָׁם . . . בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ (לג, לח) מיתת אהרן, שהיתה בראש חדש מנחם-אב, קשורה בחרבן הבית, שהיה אף הוא בחדש זה, כמאמר רז"ל (ראש השנה יח, ב) שקולה מיתתו של צדיקים כשפרפת בית אלקינו. דהנה, יום מיתת צדיק הוא זמן של בכי ואבלות, אבל יחד עם זה הוא גם זמן ללמוד ממעשיו הטובים וללכת בדרכיו, שאז, כאשר זרעו בחיים, אף הוא בחיים (תענית ה, ב). ואף בחרבן הבית כך: מצד אחד, יש חיוב להתאבל על ירושלים, אף לאידך, הרי דוקא בין המצרים הוא זמן מיוחד לעסק בהלכות בית הבחירה, שאז מעלה עליו הכתוב כאלו עוסקים בבנין הבית (תנחומא צו יד). ויש בזה הדגשה מיוחדת: סבת חרבן בית שני היתה שנאת חנם (יומא ט, ב), והתקון הוא אהבת חנם: הוי מתלמידיו של אהרן . . . אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

(לח) וַאֲהֲרֹן בֶן־שִׁלֵּשׁ וְעֶשְׂרִים וּמֵאָת שָׁנָה בָּמָוֶתוֹ בְּהַר הָהָר:

לט ואהרן בר מאה ועשרין ותלת שנין פד
מית בהור טורא:

(מ) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עָרֹד וְהוּא יֹשֵׁב בְּגִבְעַת בָּאֶרֶץ בְּנֵעֹן בָּבֶא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

מו ושמע כנענאה מלכא דערד והוא יתב
בדומא בארעא דכנען במיתי בני ישראל:

כ"י וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי • (ר"ה ג) כאן למדך, שמיתת אהרן היא השמועה, שנסתלקו ענני כבוד, וכסבור שנתנה רשות להלחם בישראל, לפיכך חזר וכתבה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 290)

וּכְסָבוֹר שֹׁנְתָנָה רְשׁוּת לַהֲלָחַם בְּיִשְׂרָאֵל (לג, מ) יש לדיק בזה, הרי מדבר בעמלק, כפרוש רש"י לעיל (חקת כא, א): וישמע הכנעני . . . זה עמלק. והרי עמלק הוא רצועת מרדות לישראל, מזמן בכל עת לפרענות (רש"י שם), והוא נלחם בישראל גם ברפידים, בחייו של אהרן, ומה הכנעני שסבור שנתנה רשות להלחם בישראל? אלא פנות רש"י היא, שעמלק יצא למלחמה לא פעמלק, שנתנה לו **הזדמנות** לפגוע בישראל, מחמת סלוק ענני הכבוד, אלא כנעני, שסבור שנתנה רשות להלחם בהם. הכתוב מלמדנו גדל חשיבות מיתת אהרן: מיתתו עצמה (לא סלוק ענני הכבוד) יצרה את הרשם שנתנה רשות להלחם בישראל.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

היא שגרמה לו לבוא להלחם בישראל, לפי שפשמת אהרן נסתלקו ענני כבוד שהקיפו את ישראל והגנו עליהם בוכותו של אהרן, וכסבור היה עמלק משום כך שנתנה רשות לאומות העולם להלחם בישראל. ולפיכך חזר הכתוב וכתבה כאן אחר שהזכירה מיתת אהרן (ראשי-השנה א: תורה מא)

במ"ח: תורה לט
(מ) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי. גם בפרשת חוקת (לעיל בא, א) נאמר בסמוך לפרשת מיתת אהרן וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים, וילחם בישראל, ומפני מה חזר כאן הכתוב לספר על שמיעת הכנעני? **ללמדך שמיתת אהרן היא השמועה** ששמע הכנעני מלך ערד, ושמועה זו

(לח) על-פי ה'. מקרא זה נדרש הן לפניו – ויעל אהרן הכהן אל הר הקר על פי ה', והן לאחריו – על פי ה' ומת שם. ובכך מלמד הכתוב שמת בנשיקה – שנטל הקב"ה את נשמתו בנשיקה, ולא מת על ידי מלאך-המוות [מיתת נשיקה = דרך משל, שהנשמה מתאחדת עם יוצרה, באדם הנושק את אוהבו ורוחו מתדבקת בו] (רא"ם,

(מא) וַיִּסְעוּ מֵהָר הָהָר וַיַּחֲנוּ בְּצִלְמָנָה:

מא ונטלו מהר טורא ושרו בצלמנה:

(מב) וַיִּסְעוּ מִצִּלְמָנָה וַיַּחֲנוּ בְּפוֹנִן:

מב ונטלו מצלמנה ושרו בפונן:

(מג) וַיִּסְעוּ מִפוֹנִן וַיַּחֲנוּ בְּאַבְתָּ:

מג ונטלו מפונן ושרו באבת:

(מד) וַיִּסְעוּ מֵאַבְתָּ וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֵבְרִים בְּגִבּוֹל מוֹאָב:

מד ונטלו מאבת ושרו במקצת עבראי בתחום מואב:

רש"י: «בְּעֵי הָעֵבְרִים» לשון חֲרָבוֹת וְגָלִים, כְּמוֹ (מִכָּה א) : "לְעֵי הַשָּׂדֶה", (תהילים עט) : "שָׁמוּ אֶת־יְרוּשָׁלַיִם לְעֵיִים".

(מה) וַיִּסְעוּ מֵעֵיִם וַיַּחֲנוּ בְּדִיבֶן גָּד:

מה ונטלו ממקצתא ושרו בדיבן גד:

(מו) וַיִּסְעוּ מִדִּיבֶן גָּד וַיַּחֲנוּ בְּעֵלְמָן דְּבִלְתִּימָה:

מו ונטלו מדיבן גד ושרו בעלמן דבלתימה:

(מז) וַיִּסְעוּ מֵעֵלְמָן דְּבִלְתִּימָה וַיַּחֲנוּ בְּהָרֵי הָעֵבְרִים

מז ונטלו מעלמן דבלתימה ושרו בטורי דעבראי דקדם נבו:

לִפְנֵי נְבוֹ:

(מח) וַיִּסְעוּ מֵהָרֵי הָעֵבְרִים וַיַּחֲנוּ בְּעֶרְכַּת מוֹאָב עַל

מח ונטלו מטורי דעבראי ושרו במישריא דמואב על ירדנא דירחו:

יֶרֶדָן יֶרֶחוֹ:

(מט) וַיַּחֲנוּ עַל־הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיִּשְׁמָת עַד אֶבֶל הַשָּׁטִים

מט ושרו על ירדנא מבית ישימות עד מישר שטין במישריא דמואב:

בְּעֶרְכַּת מוֹאָב: ׀

רש"י: «מִבֵּית הַיִּשְׁמָת עַד אֶבֶל הַשָּׁטִים» כָּאֵן לְמִדָּה שְׁעוֹר מִחֲנֶה יִשְׂרָאֵל י"ב מִיל, דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה: «לְדִידֵי חֲזִי לִי הֵהוּא אֶתְרָא וְכוּ'»: אֶבֶל הַשָּׁטִים • מִישוֹר שֶׁל שָׁטִים "אֶבֶל" שָׁמוּ.

♦ יום שני כ"ג תמוז ♦

(ג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶרְכַּת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן

וַיֹּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּמִישְׁרֵיָא דְּמוֹאָב עַל יֶרֶדָן דִּירְחוֹ לְמִיָּמָר:

יֶרֶחוֹ לְאִמָּר:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(מד) בְּעֵי הָעֵבְרִים. 'עֵי' הוּא לְשׁוֹן חֲרָבוֹת וְגָלִים – בְּתִים חֲרָבִים וְגָלִי אֲבָנִים, כְּמוֹ: 'וְשִׁמְתִי שְׁמִרוֹן לְעֵי הַשָּׂדֶה' (מִכָּה א, ו) [נְבוּאָת נְפִילַת שׁוֹמְרוֹן בִּידֵי סַנְחֶרִיב, שְׁתַּרְעָה בְּחֹרֶבְנָה כְּשֶׁדָּה הִמְלִיָּה גָלִי אֲבָנִים]. וְכֵן: 'שָׁמוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם לְעֵיִם' (תהלים עט, א) [קִינָה עַל חֹרֶבֶן יְרוּשָׁלַיִם, שְׁהֲאוּיָבִים עֲשֹׂאוּהָ תַל חֲרָבוֹת מְלָאָה גָלִי אֲבָנִים] [ראה רש"י לעיל כא, יא]: תורה מה (מט) מִבֵּית הַיִּשְׁמָת עַד אֶבֶל הַשָּׁטִים. כָּאֵן לְמִדָּה הַכְּתוּב כִּי שִׁיעוֹר הַמָּקוֹם

שֶׁל מִחֲנֶה־יִשְׂרָאֵל הָיָה שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מִיל, דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה: 'לְדִידֵי חֲזִי לִי הֵהוּא אֶתְרָא, וְהָיָה תִּלְתָּא פְּרָסִי עַל תִּלְתָּא פְּרָסִי – אֲנִי רְאִיתִי אֶת הַמָּקוֹם שֶׁמִּבֵּית הַיִּשְׁמָת עַד אֶבֶל הַשָּׁטִים, וְהוּא שְׁלֹשׁ פְּרָסָאוֹת עַל שְׁלֹשׁ פְּרָסָאוֹת. וְכָל פְּרָסָה הִיא אַרְבָּעָה מִילִים. הָרִי שֶׁמִּחֲנֶה יִשְׂרָאֵל הָיָה שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מִיל (עירובין נה):

אֶבֶל הַשָּׁטִים. בְּאוֹנְקְלוֹס תִּירְגְּמוּ 'מִישֵׁר שְׁטִין', אוֹלָם אֵין זֶה מִשׁוֹם שְׁתִּיבַת 'אֶבֶל' פִּירוּשָׁה 'מִישוֹר', אֲלָא

הַמִּישוֹר שֶׁל שָׁטִים 'אֶבֶל' שָׁמוּ [שְׁהָרִי אֶת הַתְּרָגוֹם 'מִישֵׁר' מְצִינוּ גַם לְגַבֵּי לְשׁוֹנוֹת אַחֲרִים: 'אֵיל פֶּאֶרְן' – מִישֵׁר פֶּאֶרְן; 'אֵלוֹנֵי מִמְרָא' – מִישְׁרֵי מִמְרָא; 'כֶּכֶר הַיַּרְדֵּן' – מִישֵׁר יֶרֶדְנָא; 'בַּעַל גָּד' – מִישֵׁר גָּד, וְלֹא יִתְּבֵן שְׁכוּלָם לְשׁוֹן מִישוֹר הֵם. אֲלָא כָּל אֵלוֹ שְׁמוֹת פְּרָטִיִּים הֵם שֶׁל הַמִּישוֹרִים, וְתַרְגוּמָם בְּאוֹנְקְלוֹס הוּא לְפִי מִשְׁמַעוּתָם וּמוֹכְנָם, וְאֵינוֹ תַּרְגוּם הַתִּיבּוֹת מִמֶּשׁ] (רש"י בראשית יד ה, רא"ם): תורה נ

(נא) דְּבַר אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם
נא מלל עם בני ישראל ותימר להון ארי
אתון עבריו ית ירדנא לארעא דכנען:
עֲבָרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן:

רש"י כי אתם עברים את־הַיַּרְדֵּן וגו' והורשתם וגו'. והלא כמה פעמים הזהירו על כך? אלא כך אמר
להם משה: כשא אתם עוברים בַּיַּרְדֵּן בַּיָּבֶשָׁה, עַל־מַנֵּת כֵּן תַּעֲבֹרוּ. ואם לאו – מים באין ושוטפין אתכם;
וכן מצינו שאמר להם יהושע בעודם בַּיַּרְדֵּן.

(נב) וְהוֹרַשְׁתָּם אֶת־כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם
וְאִבַּדְתֶּם אֶת כָּל־מִשְׁכְּבֵיתָם וְאֶת כָּל־צִלְמֵי מִסְכַּתָּם
תֹּאבְדוּ וְאֶת כָּל־בְּמוֹתָם תִּשְׁמִידוּ:
נב ותתרכון ית כל יתבי ארעא מן קדמיכון
ותבדון ית כל בית סגדתהון וית כל צלמי
מתכתהון תבדון וית כל במתהון תשצון:

רש"י והורשתם וגרשתם. משכיתם. כתרגומו: "בית סגדתהון", על שם שהיו מסכין את הקרקע
ברצפת אבנים של שיש להשתחוות עליהם בפשוט ידים ורגלים, כדכתיב (ויקרא כו): "וְאָבֵן מִשְׁכִּית לֹא תִתְּנוּ
בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ". מסכתם. כתרגומו: מתכתהון.

(נג) וְהוֹרַשְׁתָּם אֶת־הָאָרֶץ וַיִּשְׁבְּתֶם־בָּהּ כִּי לָכֶם נָתַתִּי
אֶת־הָאָרֶץ לְרִשְׁתָּהּ:
נג ותתרכון ית יתבי ארעא ותיבון בה ארי
לכון יהבית ית ארעא למירת יתה:

רש"י והורשתם את־הָאָרֶץ. והורשתם אותה מיושביה, ואז ויִשְׁבְּתֶם־בָּהּ – תוכלו להתקיים בה, ואם לאו
– לא תוכלו להתקיים בה.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

ושני הלשונות משמשים לתיאור
יצירת כלי מתכות על ידי המסכת
בדום ויציקתם לפי הצורה הרצויה]
(בא"י, לש"י): תורה נג
(נג) והורשתם את הארץ. על אף
שלא נאמר כאן והורשתם את יושבי
הארץ כמו בפסוק הקודם, מכל מקום
אף כאן לשון גירוש הוא, ופירושו:
והורשתם אותה מיושביה. וחזר
ואמר להם כן, לפי שתנאי נוסף הוא
שהתנה עמהם כדי שיגרשו את
יושבי הארץ [מלבד התנאי על
העברת הירדן האמור בפסוק
הקודם]. וכך מתפרש המשך הכתוב
'וישבתם בה; ואז – כאשר תגרשו
אותם, וישבתם בה; ואם לאו – שלא
תגרשו אותם, לא תוכלו להתקיים
בה (קצ"מ, במד"א): תורה נד

המשך הכתוב: והורשתם את כל יושבי
הארץ מפניכם' (ג"א):
משכיתם. פירושו כתרגומו
באונקלוס: 'בית סגדתהון' – בית
השתחויה לאילניהם, ונקרא 'משכית'
שהוא לשון כיסוי, על שם שהיו
מסכין (מכסים) את הקרקע ברצפת
אבנים של שיש להשתחוות עליהם
בפשוט ידים ורגלים, כדכתיב (ויקרא
כו, א) 'וְאָבֵן מִשְׁכִּית לֹא תִתְּנוּ
בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ' [אזכרה
שלא להשתחוות בפשוט ידים ורגלים
על רצפת אבנים מחוץ לבית המקדש]
(רש"י שם):
מסכתם. פירושו כתרגומו באונקלוס:
'צלמי מתכתהון' – צלמים העשויים
ממתכת [מסכה הוא מגזרת 'נסף'
שמשמעו יציקת נוזלים, ומתכת הוא
מגזרת 'התוך', שמשמעו המסה בדום.

(נא-נב) כי אתם עברים את הירדן
וגו' והורשתם את כל יושבי הארץ
וגו'. והלא כמה פעמים הזהירו
ישראל על כך, לגרש את כל יושבי
הארץ ולאבד את אליהם (שמות כג, כד
לא; שם לד יג), ולמה הזהירם שוב עתה
על כך? אלא כך אמר להם משה:
'כשא אתם עוברים בַּיַּרְדֵּן בַּיָּבֶשָׁה –
עַל־מַנֵּת כֵּן תַּעֲבֹרוּ, שְׁתַּקְבְּלוּ עֲלֵיכֶם
לְגֶרֶשׁ אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְלֹאֲבֹד אֶת
אֱלֹהֵיהֶם; וְאִם לֹא – אִם אֵין אַתֶּם
מְקַבְּלִים עֲלֵיכֶם דְּבַר זֶה, מִיּוֹם בָּאִין
וְשׁוֹטְפִין אֶתְכֶם'. וכן מצינו שאמר
להם יהושע בעודם בַּיַּרְדֵּן, שאין
הירדן נבקע להם אלא אם מקבלים
עליהם לגרש את יושבי הארץ (סוטה
דד): תורה נב
(נב) והורשתם. אינו מלשון 'גרשה',
אלא פירושו: וגרשתם, וכמו שמוכיח

♦ יום שלישי כ"ד תמוז ♦

(נד) וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֶת־הָאָרֶץ בְּגֹרֶל לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם
לְרֹב תִּרְבּוּ אֶת־נַחֲלָתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעִיט אֶת־נַחֲלָתוֹ
אֶל אֲשֶׁר־יֵצֵא לוֹ שְׁמָה הַגּוֹרֵל לוֹ יִהְיֶה לְמִטּוֹת
אֲבֹתֵיכֶם תִּתְנַחֲלוּ:

נד ותתקננו ית ארעא בעדבא לזרענתכון
לסגיא תסגון ית אחסנתהון ולזעירי
תזעירון ית אחסנתהון לדיפוק לה תמן
עדבא די לה יהי לשבטי אבהתכון
תתקננו:

נח"א אל אשר יצא לו שמה • מקרא קצר הוא זה: אל מקום אשר יצא לו שמה הגורל, לו יהיה. למטות
אבותיכם • (ב"ב קיז) לפי חשבון יוצאי מצרים. דבר אחר: בשנים עשר גבולין כמנין השבטים.

(נה) וְאִם־לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה
אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ מֵהֶם לְשָׁפִים בְּעֵינֵיכֶם וּלְצִנִּינִם בְּצַדֵּיכֶם
וְצָרְרוּ אֹתְכֶם עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ:

נה ואם לא תורישו את יושבי הארץ מפניכם והיה
אשר תותירו מהם לשפים בעיניכם ולצנינים בצדיכם
וצררו אתכם על הארץ אשר אתם יושבים בה:

נח"א והיה אשר תותירו מהם • יהיה לכם לרעה. לשפים בעיניכם • ליתדות המנקרים עיניכם. תרגום
של יתדות: "סיפא". ולצנינים • פותרים בו הפותרים לשון מסוכת קוצים הסוככת אתכם לסגר ולכלא
אתכם מאין יוצא ובא. וצררו אתכם • כתרגומו.

(נו) וְהָיָה כֹּאֲשֶׁר דִּמְיִיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲעֲשֶׂה לָכֶם: פ
לד (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר:
(ב) צו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־אַתֶּם בָּאִים
אֶל־הָאָרֶץ כְּנָעַן וְזֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפֹּל לָכֶם בְּנַחֲלָה
אָרֶץ כְּנָעַן לְגִבְלֹתֶיהָ:

נו ויהי כמא די חשביית למעבד להון אעבד
לכון:
א ומליל יי עם משה למימר:

ב פקד ית בני ישראל ותימר להון ארי אתון
עלין לארעא דכנען דא ארעא די תתפלג
לכון באחסנא ארעא דכנען לתחומהא:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(נד) אל אשר יצא לו שמה הגורל לו
יהיה. מקרא קצר הוא זה, והרי הוא
כאילו נאמר: אל 'מקום' אשר יצא לו
שמה הגורל לו יהיה (הוכרח):
למטות אבותיכם תתנחלו. בא
הכתוב ללמד, שהארץ נתחלקה לבאי
הארץ לפי חשבון יוצאי מצרים.
כלומר, תחילה נתחלקה הארץ לפי
מספר באי הארץ, כשכל אחד מקבל
חלק שוה, ולאחר מכן שוב חלקה
בניהם לפי מספר יוצאי מצרים,
כאילו נתחלקו אותם החלקים ליוצאי
מצרים, והם הורישו את חלקם
לצאצאיהם שנקנסו לארץ (בבא-בבא
קד) (ראה רש"י לעיל כו, נח). דבר אחר: אין
הכתוב מדבר כאן על החלוקה
הסופית לבאי הארץ, אלא פונת

הכתוב היא על חלוקת הארץ לשבטי
ישראל, שתתחלק על-פי הגורל ב"ב
גבולין (חלקים) כפי מנין השבטים.
שתחילה היו מחלקים את הארץ על פי
גורל לכל השבטים, ואחר כך היו
נשיאי כל שבט מחלקים את נחלתם
לכל בני השבט (ראה רש"י להלן לה,
יז: תורה נה)
(נה) והיה אשר תותירו מהם וגו'.
'והיה' אינו מוסב על הרעות האמורות
בהמשך הכתוב, שכן לא נאמר 'והיה'
בלשון רבים, אלא נקט הכתוב לשון
קצר, ובאילו נאמר: 'והיה' אשר תותירו
מהם יהיו לכם לרעה, וכלומר: 'והיה'
דבר זה, שאילו שתותירו יהיו לכם
לשיפים בעיניכם וגו' (בא"י):
לשפים בעיניכם. ליתדות המנקרות

עיניכם. וכלומר, האויבים שתותירו
יהיו לכם ביתדות מחדדים וקוצים
בעיניכם, שילחמו בנגדכם תמיד. שכן
התרגום באונקלוס של 'יתדות' (שמות
לה, ט) הוא 'סיפא', מלשון 'שיפים'
(רמב"ן, במד'י):
ולצנינים. פותרין בו הפותרים
(המפרשים את מובנן של תיבות
המקרא) שהוא לשון מסוכת קוצים –
גדר של קוצים, וכלומר אלו שתותירו
יהיו לכם בגדר של קוצים הסוככת
אתכם – המקיפה וסוגרת בעדכם,
לסגור ולכלוא אתכם מאין יוצא
ובא, ותהיו שרויים במצור (שע"א):
וצררו אתכם. פירושו כתרגומו
באונקלוס: 'יעיקון לכו' – ויצרו לכם,
מלשון צרה ומצור (הוכרח): תורה נו

כ"ד זאת הארץ אשר תפל לכם וגו'. לפי שהרבה מצוות נהגות בארץ ואין נזהגין בחוצה לארץ, הוצרך לכתב מצרני גבולי רוחותיה סביב. לומר לה: מן הגבולים הללו ולפנים המצוות נהגות. תפל לכם. על שם שנתחלקה בגורל, נקראת חלוקה לשון נפילה. ומדרש אגדה אומר: על-ידי שהפיל הקדוש-ברוך-הוא שריהם של שבעים אמות מן השמים וכפתן לפני משה, אמר לו: ראה, אין בהם עוד פח!.

(ג) והיה לכם פאת-נגב ממדבר-צן על-ידי אדום והיה לכם גבול נגב מקצה ים-המלח קדמה:

כ"ד והיה לכם פאת-נגב. רוח דרומית אשר מן המזרח למערב. ממדבר-צן. אשר אצל אדום מתחלת מקצוע דרומית-מזרחית של ארץ תשעת המטות. כיצד? שלש ארצות יושבות בדרומה של ארץ-ישראל זו אצל זו: קצת ארץ מצרים, וארץ אדום פלה, וארץ מואב פלה; ארץ מצרים במקצוע דרומית-מערבית, שנאמר בפ'שה זו: "מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאותיו הימה". ונחל מצרים היה מהלך על פני כל ארץ מצרים, שנאמר (יהושע יג): מן-השיחור אשר על-פני מצרים. ומפסיק בין ארץ מצרים לארץ-ישראל, וארץ אדום אצלה לצד המזרח, וארץ מואב אצל ארץ אדום בסוף הדרום למזרח, וכשיצאו ישראל ממצרים, אם רצה המקום לקרב את כניסתם לארץ, היה מעבירם את הנילוס לצד צפון ובאין לארץ-ישראל, ולא עשה כן; וזהו שנאמר (שמות יג): "ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים", שהם יושבים על הים במערבה של ארץ כנען – כענין שנאמר בפלשתים (צפניה ב): "ישבי חבל הים גוי כרתים". ולא נחם אותו הדרך, אלא

רש"י כפשוטו – מהדרת לשם

מצרים (הנילוס), והגבול נמשך עמו עד שמסתיים בים הגדול שהוא הגבול המערבית. ונחל מצרים היה מהלך על פני כל ארץ מצרים, שנאמר (יהושע יג, א) מן השיחור אשר על פני מצרים, הרי שהשיחור שהוא הנילוס נחל מצרים מקיף את כל קצה מצרים, ונחל הנילוס הוא הגבול המפסיק בין ארץ מצרים לארץ-ישראל. וארץ אדום יושבת אצלה (סמוכה לארץ-ישראל) לצד המזרח, וארץ מואב יושבת אצל ארץ-אדום בסוף הדרום למזרח – בקצה המזרחי של הגבול הדרומי.

ומוסיף רש"י לבאר על פי זה כמה מקראות בענין הליכתם של בני ישראל ממצרים: וכשיצאו ישראל ממצרים, אם רצה המקום לקרב את כניסתם לארץ, היה מעבירם את הנילוס לצד צפון, וכך היו באין ונכנסין משם מיד לדרומה של ארץ ישראל, שכן הנילוס מפסיק בין מצרים לארץ-ישראל. ולא עשה כן הקב"ה, וזהו שנאמר (שמות יג, ז) 'ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים', שהיא הדרך הקרובה אל ארץ-ישראל, לפי שהם (הפלשתים) היו יושבים על הים במערבה של ארץ כנען, בצד הצפוני של הנילוס, כענין שנאמר בפלשתים

ממנו' (לעיל יג, לא) (תנחומא) (לש"ר): תורה ב (ג) והיה לכם פאת נגב. לשון פאה' האמור כאן אין פירושו פינה וזוית, אלא כל אורך הצד קרוי כאן 'פאה', ופאת נגב' פירושו: כל רוח דרומית אשר מן המזרח למערב – כל צד דרום מן הקצה המזרחי ועד הקצה המערבי (ראה רש"י שמות כו, יח) (ראה מפה בסוף החומש) (א"ש):

ממדבר צין על ידי אדום והיה לכם גבול נגב וגו'. כלומר, במדבר צין אשר הוא סמוך אצל אדום, שם מתחיל מקצוע (זוית) דרומית-מזרחית של ארץ תשעת המטות – הארץ שנחלו אותה תשעה וחצי שבטים [נאילו שבט גד וראובן וחצי שבט מנשה קיבלו נחלתם בעבר הירדן, כאמור להלן (פסוק יד-טו)]. כיצד? שלוש ארצות יושבות בצד דרומה של ארץ-ישראל זו אצל זו, ומקיפות את הגבול הדרומי של הארץ: קצת ארץ מצרים, וארץ אדום פולה, וארץ מואב פולה. ארץ מצרים סמוכה לארץ-ישראל במקצוע דרומית-מערבית, כמו שנאמר בפ'שה זו (להלן פסוק ה) 'ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאותיו הימה' [הגבול הדרומי לאחר שיוצא מעצמון מגיע אל נחל

לד (ב) זאת הארץ אשר תפול לכם וגו'. לשם מה נצטווה משה ללמד את ישראל על גבולות הארץ לפריטיהם? לפי שהרבה מצות נהגות בארץ ואין נזהגין בחוצה לארץ, הוצרך לכתוב את מצרני גבולי רוחותיה סביב – הקו המגביל את הארץ סביב מארבע רוחותיה, לומר לה, מן הגבולים הללו ולפנים המצוות נהגות. ולפיכך נאמרה פ'שה זו בלשון ציווי 'צו את בני ישראל וגו' זאת הארץ אשר תפל לכם, לפי שהוא ציווי הנוגע לגבי המצוות הנהגות בארץ (לש"ר):

תפול לכם. על שם שהארץ נתחלקה בגורל נקראת חלוקה זו בלשון נפילה, כי בגורל שייך לשון נפילה [כמו: 'הפיל פור הוא הגורל' (אסתר א, ג)], לפי שדרך הגורל לעשותו על ידי הפלת אבן קטנה. וזהו פירושו לפי פשוטו של מקרא, ומדרש-אגדה אומר, שלפיכך נאמר לשון נפילה, על-ידי שהפיל הקדוש-ברוך-הוא שריהם של שבעה אומות מן השמים וכפתן לפני משה, ואמר לו, ראה, אין בהם עוד פח, כדי שלא יאמינו ישראל למרגלים שהוציאו דבה על הארץ ואמרו 'לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא

הסבן והוציאם דרך דרומה אל המדבר, והוא שקראו יחזקאל (יחזקאל כ): "מדבר העמים", לפי שהיו כמה אמות יושבות בצדו והולכין אצל דרומו מן המערב כלפי מזרח תמיד, עד שבאו לדרומה של ארץ אדום, ובקשו ממלך אדום שיניחם לעבר דרך ארצו ולהפנס לארץ דרך רחבה, ולא רצה. והצרכו לסבב את כל דרומה של אדום, עד בואם לדרומה של ארץ מואב, שנאמר (שופטים יא): "וגם אל-מלך מואב שלח ולא אבה". והלכו כל דרומה של מואב עד סופה, ומשם הפכו פניהם לצפון עד שסבבו כל מצר מזרחי שלה לרחבה; וכשכלו את מזרחה, מצאו את ארץ סיחון ועוג, שהיו יושבין במזרחה של ארץ פנען ומירדן מפסיק ביניהם; וזהו שנאמר בפיפתח (ש): "וילך במדבר ויסב את-ארץ אדום ואת-ארץ מואב, ויבא ממזרח-שמש לארץ מואב". וכבשו את ארץ סיחון ועוג, שהיתה בצפונה של ארץ מואב, וקרכו עד הירדן, והוא כנגד מקצוע צפונית מערבית של ארץ מואב. נמצא, שארץ פנען שבעבר הירדן למערב – היתה מקצוע דרומית-מזרחית שלה אצל אדום.

(ד) ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבם ועבר צנה והיו תוצאתיו מנגב לקדש ברנע ויצא חצר-אדר ועבר עצמנה:

כ"ד ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבם. כל מקום שנאמר "ונסב" או "ויצא" מלמד שלא היה המצר שזה אלא הולך ויצא לחוץ. יוצא המצר ועוקם לצד צפונה של עולם באלכסון למערב ועובר המצר בדרומה של מעלה עקרבם. נמצא מעלה עקרבם לפניו מן המצר. ועבר צנה • אל צין, כמו "מצרימה".

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

מואב, וכך קרבו לצד צפון-מזרח עד הירדן, וליד הירדן התעכבו במקום הנקרא 'ערבות מואב', ואותו מקום שעמדו ישראל הוא כנגד מקצוע צפונית-מערבית של ארץ מואב. ומסכם רש"י את הנוגע לפירוש הכתוב כאן: נמצא שארץ פנען שבעבר הירדן למערב, היתה מקצוע דרומית-מזרחית שלה סמוך אצל ארץ אדום, ולפיכך נאמר 'והיה לכם פאת נגב ממדבר צין על ידי אדום', שהגבול הדרומי מתחיל ממדבר צין אשר סמוך לאדום (מפרשים: תורה א).

(ד) ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבם. כל מקום שנאמר 'ונסב' או 'ויצא', ולא נאמר 'ועבר', מלמד שלא היה המצר שזה אלא הולך ויצא לחוץ – לא היה קו הגבול מישר אלא בולט ומתרחב החוצה. וכך מתפרש הכתוב ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבם; שהיה יוצא המצר ועוקם לצד צפונה של עולם באלכסון למערב – קו הגבול הדרומי התעקם ויזר לצד דרום [שהוא צפונה של שאר העולם, שמחוץ לארץ-ישראל] וממשיך באלכסון כלפי מערב, והיה עובר המצר בדרומה של מעלה עקרבם, וכך נמצא שמעלה עקרבם

להם, שנאמר (שופטים יא, יז) 'וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה', ולפיכך המשיכו לצד מזרח והלכו והקיפו את כל דרומה של ארץ מואב עד סופה, ומשם הפכו פניהם לצפון – הפסיקו ללכת לצד מזרח ופנו לצד צפון, עד שסבבו כל מצר מזרחי שלה לרחבה – עד שהקיפו את כל הגבול המזרחי של רוחב ארץ-מואב. וכשכלו את מזרחה של ארץ מואב, מצאו את ארץ סיחון ועוג, שהיו יושבין במזרחה של ארץ פנען, ורק הירדן היה מפסיק ביניהם (בין ארץ-פנען לארץ סיחון ועוג), וזהו שנאמר בפיפתח (שופטים יא, יח) שפירט למלך עמון את הליכתם של בני ישראל ממצרים: 'וילך במדבר ויסב את ארץ אדום ואת ארץ מואב, ויבא ממזרח שמש לארץ מואב' [לאתר שהקיפו את כל דרומה של אדום ומואב, הלכו לצד צפון עד קצה מזרחה של ארץ מואב, ושם התחילה ארץ סיחון ועוג], וכשעמדו מול ארץ סיחון ובקשו ממלך סיחון לעבור דרך ארצו אל ארץ פנען, לא נתן להם לעבור בארצו ויצא להלחם בישראל, וכבשו ישראל את ארץ סיחון ואת ארץ עוג שהיו בצפונה של ארץ

(צפניה ב, ה) 'יושבי חבל הים גוי ברתים דבר ה' עליכם פנען ארץ פלשתים' [בבואת פורענות על הפלשתים והעם הכנעני היושבים על שפת הים הגדול במערב הארץ], ולא נחם (לא הנהיגם) הקב"ה באותו הדרך, אלא הסיבן – הטה אותם מן הדרך הפשוטה והקצרה אל הדרך הרחוקה, והוציאם ממצרים את מצרים בצד דרום. והוא שקראו יחזקאל 'מדבר העמים' (יחזקאל ב, לה), לפי שהיו כמה אומות יושבים בצדו. והויליכם אצל דרום מן המערב כלפי מזרח – ודרך המדבר בדרומה של מצרים הויליכם מצד מערב אל צד מזרח, עד שבאו לדרומה של ארץ אדום, ובקשו ממלך אדום שיניחם ליפנס בארצו ולעבור דרך רחבה וליפנס לארץ, ולא רצה מלך אדום שיעברו דרך ארצו [כמו שנאמר (לעיל ב, יד-כא) 'וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום... נעברה נא בארצך וגו', וימאן אדום נתן את ישראל עבר בגבולו], והוצרכו לסבוב את כל דרומה של ארץ אדום, והמשיכו ללכת לצד מזרח, עד בואם לדרומה של ארץ מואב, וגם ממנו בקשו לעבור דרך ארצו ולא נתן

וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו • קְצוּתָיו. בְּדִרְוֹמָה שֶׁל קֹדֶשׁ בְּרִנְעָה. וַיֵּצֵא חֲצֵר-אֲדָר • מִתְפַּשֵּׁט הַמֶּצָר וּמִרְחִיב לְצַד צִפּוֹן שֶׁל עוֹלָם וְנִמְשָׁךְ עוֹד בְּאַלְכֶסוֹן לְמַעַרְב וְכֵן לוֹ לְחֲצֵר-אֲדָר וּמִשָּׁם לְעֶצְמוֹן וּמִשָּׁם לְנַחַל מִצְרִים. וְלִשְׁוֹן "נֶסֶב" הָאֲמֹר כָּאֵן לְפִי שֶׁכָּתֹב וַיֵּצֵא חֲצֵר-אֲדָר, שֶׁהַתְּחִיל לְהִרְחִיב מִשְׁעֵבֶר אֶת קֹדֶשׁ בְּרִנְעָה. וְרִחֵב אוֹתָהּ רְצוּעָה שֶׁבִּלְטָה לְצַד צִפּוֹן הִיָּתָה מְקֻדֶּשׁ בְּרִנְעָה עַד עֶצְמוֹן, וּמִשָּׁם וְהִלָּאָה נִתְקַצֵּר הַמֶּצָר וְנֶסֶב לְצַד הַדְּרוֹם וְכֵן לוֹ לְנַחַל מִצְרִים, וּמִשָּׁם לְצַד הַמַּעַרְב אֶל הַיָּם הַגָּדוֹל, שֶׁהוּא מֶצָר מַעַרְבָה שֶׁל כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. נִמְצָא, שֶׁנַּחַל מִצְרִים בְּמִקְצוֹעַ מַעַרְבִית דְּרוֹמִית.

(ה) וְנֶסֶב הַגָּבּוֹל מִעֶצְמוֹן נִחְלָה מִצְרִים וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו
הַיִּמָּה:
הַיִּסְחָר תְּחוּמָא מִעֶצְמוֹן לְנַחְלָא דְּמִצְרִים
וַיְהוֹן מִפְּקֻנְהִי לְיָמָא:

כ"ד וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו הַיִּמָּה • אֶל מֶצָר הַמַּעַרְב, שָׁאִין עוֹד גָּבּוֹל נֶגֶב מֵאֲרִיף לְצַד הַמַּעַרְב מִשָּׁם וְהִלָּאָה.

(ו) וְגָבּוֹל יָם וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וְגָבּוֹל זֶה-יְהִיָּה
לָכֶם גָּבּוֹל יָם:
וַיִּתְּחוּם מַעַרְכָא וַיְהִי לְכוֹן יָמָא רַבָּא
וַתְּחוּמָה דִּין יְהִי לְכוֹן תְּחוּם מַעַרְכָא:

כ"ד וְגָבּוֹל יָם • וּמֶצָר מַעַרְבִי מִהוּ? וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל • לְמֶצָר. וְגָבּוֹל • הַנֶּסֶב שֶׁבְּתוֹךְ הַיָּם, אֵף הֵם מִן הַגָּבּוֹל, וְהֵם אֵימִם שֶׁקוֹרִין "אִיזל"ש".

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

קְצוּתָיו שֶׁל הַגָּבּוֹל הַדְּרוֹמִי מִסְתַּיִם וּמִגִּיעַ אֶל מֶצָר הַמַּעַרְב, שָׁאִין עוֹד גָּבּוֹל נֶגֶב מֵאֲרִיף לְצַד הַמַּעַרְב מִשָּׁם וְהִלָּאָה [תִּיבַת 'יָם' בְּפִרְשָׁה זוֹ יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי מִיבָנִים: א. יָם מִמֶּשׁ. ב. צֶד מַעַרְב, הַנִּקְרָא 'יָם' עַל שֵׁם הַיָּם הַגָּדוֹל שֶׁבְּצֶד מַעַרְב אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל. כְּאִשֶּׁר כְּוִוֶּנֶת הַכְּתוּב הִיא לָכֶם מִמֶּשׁ מִצִּין שְׁמוֹ שֶׁל הַיָּם: 'יָם הַמֶּלַח', 'יָם הַגָּדוֹל', 'יָם בְּנֵינִת'. וְכֵן אִשֶּׁר נִקְרָא 'יָם' בְּלֶכֶד אוֹ 'יָמָה' הַכְּוִוֶּנֶה לְצַד מַעַרְב] (לש"י: תורה ו)

(ו) וְגָבּוֹל יָם. כְּלֹמֶר, וּמֶצָר מַעַרְבִי מִהוּ? וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל. לְמֶצָר – לְגָבּוֹל הַמַּעַרְבִי: וְגָבּוֹל. תִּיבַת 'וְגָבּוֹל' יְתוּר לִשׁוֹן הִיא, שֶׁהִרִי אֵינָהּ מוֹסְבֶּת עַל הַמִּשְׁךְ הַכְּתוּב, שֶׁכֵּן הִיא מוֹטְעָמַת בְּטַעַם 'אֶתְנַחְתָּא', וְיָמָה אִם כֵּן בָּאָה תִּיבָה זוֹ לְלִמְדָנוּ? אֵלָּא אַחֵר שֶׁאִמֵּר הַכְּתוּב כִּי הַגָּבּוֹל הַמַּעַרְבִי הוּא הַיָּם הַגָּדוֹל, מוֹסִיף הַכְּתוּב לוֹמֵר, שֶׁלֹּא תִפְרֹשׁ שְׁקוֹ הַגָּבּוֹל הוּא שִׁפְתַּי הַיָּם, כְּאִשֶּׁר שֶׁהֵיכָל כּוֹלֵל הוּא מְחוּץ לְתַחֲנוּם, אֵלָּא אֵף הַיָּם עֶצְמוֹ יֵשׁ בּוֹ חֶלֶק שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַגָּבּוֹל, לְכָךְ נִקְרָא 'וְגָבּוֹל', כְּלֹמֶר: 'הַיָּם עֶצְמוֹ אֵף הוּא בְּתוֹךְ גָּבּוֹלוֹת הָאֶרֶץ' [גָּבּוֹל? וְהִפְרִיחוּ הַתְּחוּם עֶצְמוֹ, כְּלֹמֶר 'כָּל שְׁטַח הָאֶרֶץ, וְלֹא כְּשֶׁאֵר 'גָּבּוֹל' הָאֲמֹרִיִּים בְּפִרְשָׁה, שֶׁפִּירוּשָׁם קוֹ הַגָּבּוֹל הַמִּקְיף אֶת הָאֶרֶץ וּמִצִּין אֶת 'קִצָּה שְׁטַח

צִפּוֹן וְעוֹלָה לְנַחַל מִצְרִים. וְלִשׁוֹן 'נֶסֶב' הָאֲמֹר כָּאֵן – 'נֶסֶב הַגָּבּוֹל מִעֶצְמוֹן נִחְלָה מִצְרִים', אֵין פִּירוּשׁוֹ שֶׁהִתְעַקֵּם וְהִתְרַחֵב לְצַד דְּרוֹם הָאֶרֶץ, כְּמוֹ 'נֶסֶב' הָאֲמֹר בְּפִסּוּק הַקּוֹדֶם, אֵלָּא כָּאֵן פִּירוּשׁוֹ שֶׁהִתְעַקֵּם וְהִתְקַצֵּר לְצַד צִפּוֹן הָאֶרֶץ, וְלְפִי שֶׁכָּתֹב 'וַיֵּצֵא חֲצֵר-אֲדָר' שֶׁמִּשְׁמָעוֹ שֶׁהַגָּבּוֹל הִתְעַקֵּם וְהִתְרַחֵב לְצַד דְּרוֹם, לְכָךְ נִקְרָא כָּאֵן לִשׁוֹן 'נֶסֶב' כִּי כָּאֵן הִתְעַקֵּם וְהִתְקַצֵּר לְצַד צִפּוֹן, שֶׁהַגָּבּוֹל הַתְּחִיל לְהִרְחִיב מִשְׁעֵבֶר אֶת קֹדֶשׁ בְּרִנְעָה, וְרִחֵב אוֹתָהּ רְצוּעָה שֶׁבִּלְטָה מִקוֹ הַגָּבּוֹל הַיִּשָּׁר לְצַד צִפּוֹן שֶׁל עוֹלָם] שֶׁהוּא צֶד הַדְּרוֹם שֶׁל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל [הִיָּתָה מְקֻדֶּשׁ בְּרִנְעָה עַד עֶצְמוֹן, וְהוּא שְׁנִי אֲמֹר 'וַיֵּצֵא חֲצֵר-אֲדָר וְעָבֵר עֲצֻמָּה', וּמִשָּׁם וְהִלָּאָה נִתְקַצֵּר הַמֶּצָר וְנֶסֶב לְצַד הַדְּרוֹם שֶׁל עוֹלָם] שֶׁהוּא צֶד הַצִּפּוֹן שֶׁל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל] וְכֵן לוֹ לְנַחַל מִצְרִים, וְהוּא שְׁנִי אֲמֹר 'נֶסֶב הַגָּבּוֹל מִעֶצְמוֹן נִחְלָה מִצְרִים', וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ הַגָּבּוֹל וְעוֹלָה עִם הַנַּחַל לְצַד הַמַּעַרְב עַד שֶׁהוּא מִסְתַּיִם וּמִגִּיעַ אֶל הַיָּם הַגָּדוֹל שֶׁהוּא מֶצָר מַעַרְבָה שֶׁל כָּל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, וְהוּא שְׁנִי אֲמֹר 'וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו הַיִּמָּה'. נִמְצָא שֶׁנַּחַל מִצְרִים הוּא קוֹ הַגָּבּוֹל בְּמִקְצוֹעַ מַעַרְבִית-דְּרוֹמִית: תורה ו

(ה) וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו הַיִּמָּה. כְּלֹמֶר,

הִיא לְפָנִים מִן הַמֶּצָר בְּתוֹךְ אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל [כְּלֹמֶר, אֵילוֹ הִיָּה קוֹ הַגָּבּוֹל מִיִּשָּׁר, הִרִי שֶׁמַּעֲלָה עֲקֵרִים הִיָּה מְחוּץ לְגָבּוֹל, לְכָךְ אִמְרָה תוֹרָה שִׁיָּהִי הַגָּבּוֹל יוֹרֵד בְּשִׁפּוּעַ וּמִקְיף אֶת מַעֲלָה עֲקֵרִים מִדְּרוֹמָה, כְּדִי שִׁיָּהִי נִכְלָל בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל] (ר"ד):

וְעָבֵר צִנָּה. כְּלֹמֶר, וּמִשָּׁם עָבֵר הַגָּבּוֹל בְּקוֹ יִשָּׁר אֶל צִין. וְכָךְ הוּא דֶּרֶךְ הַכְּתוּב, שֶׁהָאוֹת ה"א בְּסוֹף הַתִּיבָה מִשְׁמָשֶׁת לְפַעְמִים בְּמִקוֹם לְמ"ד בַּתְּחִילַת הַתִּיבָה, כְּמוֹ 'מִצְרִימָה' בְּמִקוֹם 'לְמִצְרִים' (שע"א):

וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו מִנֶּגֶב לְקֹדֶשׁ בְּרִנְעָה. כְּלֹמֶר, קְצוּתָיו שֶׁל קוֹ הַגָּבּוֹל הַיִּשָּׁר הַמִּתְחִיל אַחֲרֵי מַעֲלָה עֲקֵרִים, מִסְתַּיִם בְּדִרְוֹמָה שֶׁל קֹדֶשׁ בְּרִנְעָה (רש"י לזלן פסוק ח):

וַיֵּצֵא חֲצֵר-אֲדָר וְעָבֵר עֲצֻמָּה; וְנֶסֶב הַגָּבּוֹל מִעֶצְמוֹן נִחְלָה מִצְרִים. כְּלֹמֶר, מִדְּרוֹמָה שֶׁל קֹדֶשׁ בְּרִנְעָה הִיָּה מִתְפַּשֵּׁט הַמֶּצָר וּמִרְחִיב לְצַד צִפּוֹן שֶׁל עוֹלָם – קוֹ הַגָּבּוֹל הַתְּרַחֵב וְיֹרֵד לְצַד גָּבּוֹל צִפּוֹן הָעוֹלָם [שֶׁהוּא צֶד הַדְּרוֹם שֶׁל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל]. וְנִמְשָׁךְ עוֹד בְּאַלְכֶסוֹן לְמַעַרְב – שֶׁלֹּא יֵרֵד בְּקוֹ יִשָּׁר לְצַד דְּרוֹם אֵלָּא הִיָּה יוֹרֵד בְּאַלְכֶסוֹן וּמִתְקַדֵּם לְצַד מַעַרְב, וְכֵן לוֹ לְחֲצֵר-אֲדָר, וּמִשָּׁם מִתְקַדֵּם הַגָּבּוֹל בְּקוֹ יִשָּׁר לְעֶצְמוֹן, וּמִשָּׁם מִתְעַקֵּם הַגָּבּוֹל לְצַד

(ו) וְהָיְתָה לָכֶם גְּבוּל צִפּוֹן מִן־הַיָּם הַגָּדֹל תִּתְּאוּ לָכֶם הָר הַהָר: וְיָדִין יְהִי לָכֶן תַּחֲסֹם צִפּוֹנָא מִן זַמָּא רַבָּא תַכְוִינֵן לָכֶן לְהָר טוֹרָא:

ס"ו גבול צפון. מצר צפון. מן-הים הגדל תתאו לכם הר ההר. שהוא במקצוע צפונית מערבית וראשו משפיע ונכנס לתוך הים, ויש מרחב הים לפניו הימנו וחוצה הימנו. תתאו. תשפיעו לכם לנטות ממערב לצפון, אל הר ההר. תתאו. לשון סבה, כמו (ד"ה ב יב): "אל-תא הרצים", (יחזקאל ז): "ותאי השער" – היציע, שקורין "אפנדי"ץ", שהוא מסב ומשפיע.

(ח) מהר ההר תתאו לבא חמת והיו תוצאות הגבול צדדה:

ס"ז מהר ההר. תסבו ותלכו אל מצר הצפון לצד המזרח, ותפגעו ב"לבא חמת" זו אנטוכיא. תוצאת הגבול. סופי הגבול. כל מקום שנאמר תוצאות הגבול, או המצר פלה שם לגמרי ואינו עובר להלן כלל, או משם מתפשט ומרחיב ויוצא לאחוריו להמשך להלן באלכסון יותר מן הרחב הראשון. ויענין רחב המדה הראשון קראו "תוצאת", ששם פלטה אותה מדה.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

כלומר, מהר ההר תסבו ותלכו אל מצר הצפון לצד המזרח – הטו עצמכם לכיוון מזרח ובקדמת החיל קו הגבול הצפוני, ותפגעו ב'לבא חמת' – בדרך המוליכה לחמת, ו'חמת' זו אנטוכיא – עיר בסוריא הסמוכה לגבול ארץ-ישראל שבנאה אנטוכוס מלך יון (רש"י עמוס ו ב, ריב"ש לעיל יא): תוצאות הגבול. 'תוצאות' הוא לשון קצה וסוף, וכלומר סופי הגבול. ומוסיף רש"י: כל מקום בפרשה זו שנאמר בו לשון 'תוצאות', הכוונה היא לאחד משני אפנים אלו: או שהמצר פלה הגבול של רוח זו מסתיים שם ואינו ממשיך יותר, וכגון האמור בגבול הדרומי 'והיו תוצאותיו הימה' (פסוק ח), או שמשם מתפשט קו הגבול ומרחיב ויוצא לאחוריו להמשך להלן באלכסון יותר מן הרחב הראשון, ואף שאין הגבול מסתיים שם, מכל מקום לענין רחב המדה הראשון קראו 'תוצאות', לפי ששם פלטה אותה מדה – שם מסתיים קו הגבול הישר ומתחיל להתרחב, וכגון האמור בגבול הדרומי (פסוק ד) 'והיו תוצאותיו מנגב לקדש ברנע', שכו הגבול הישר מסתיים מדרום לקדש ברנע, וכך גם מתפרש הכתוב 'והיו תוצאות הגבול צדדה', שכו הגבול הישר המתחיל מהר ההר מסתיים בצדדה, ומשם מתעקם קו הגבול ומתרחב לצד צפון (לש"י: תורה ט

המצרבי של הר ההר, הוא המצויין גם היכן יקבע קו הגבול המערבי של הארץ בתוך הים, שכל שטח הים הנמצא לפניו מהר ההר, כלומר ממזרחו ומדרומו של הר ההר, הרי הוא בכלל ארץ ישראל, וכל שטח הים הנמצא מחוצה לו, כלומר ממערבו ומצפוניו של הר ההר, אינו נכלל בתחום ארץ ישראל. וזהו שריבה הכתוב לעיל (פסוק וראה רש"י שם) בתיבת 'וגבול', שגם הים עצמו יש בו חלק הנכלל בתחומי ארץ ישראל (ש"ל): תתאו. תשפיעו לכם – הטו עצמכם בשיפוע ואלכסון, לנטות ממערב לצפון, כדי להגיע אל קצהו המערבי של הר ההר, כדי להקיפו ולהכלילו בתחומי הארץ: תתאו. לשון סיבה – הסבה והסיה אל הצד. וכדוגמתו מצינו במקרא לשון 'תא' במשמעות זו, כמו 'אל תא הרצים' (מלכים א יד, כח) [תדר בצדי הבנין שבו היו הרצים משרתי המלך רחבעם נותנים את המגינים שהיו נושאים לפניהם], וכן: 'ותאי השער' (יחזקאל מ, י) [החדרים שבצדי השער], והוא לשון היציע שקורין אפנדי"ץ (תוספת מבנה מאחורי הבית). שהוא מוסב ומשופע – בולט בשיפועו מצדי הבנין. ואף כאן אין הגבול נמשך מן הים בקו ישר מדרום לצפון, אלא פונה לכיוון מערב אל הר ההר (ש"ל, לש"י: תורה ח

הארץ. ומצינו הרבה במקרא לשון 'גבול' במשמעות זו, כגון: 'ולא יראה לך שאר בכל גבולך' (שמות יג, ז), ובא הכתוב לרבות בזה, שהנסיין שבתוך הים אף הם מן הגבול, ונסיין הם אים בתוך הים, שקורין איזול"ס. ללמדנו שכל המצוות וההוגות בארץ ישראל נוהגות גם באיים הללו, השוכנים בחלק הים הסמוך לארץ ישראל ונכלל בתחומה, גדלהלן (גישן ת) (רש"י גישן שם, הוכרח, לש"י: תורה ז

(ז) גבול צפון. כלומר, מצר צפון – הקצה הצפוני של שטח הארץ [לשון 'גבול' זה פירושו בכל 'גבול' האמור בפרשה, שאין פירושו 'כל התחום' כבפסוק הקודם, אלא 'קצה התחום', קו הגבול המצוין את קצה הארץ מצד צפון] (לש"י: מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר. כלומר מן הים הגדול תפנו עוד כלפי צפון-מערב אל הר ההר שהוא במקצוע צפונית-מערבית, וראשו משפיע ונכנס לתוך הים – הר ההר אינו נמצא בקו ישר עם חוף הים הגדול, אלא היה בולט לצד מערב ונכנס לתוך הים. לפיכך נאמר לשון 'תתאו' (ראה פירושו להלן), שיש לנטות משפת הים הגדול לכיוון מערב-צפון כדי להגיע לקצהו המערבי של הר ההר. ומוסיף רש"י: ויש מרחב הים לפניו הימנו וחוצה הימנו – מכיון שהר ההר היה בולט כלפי מערב לתוך הים, הרי שקצהו

(ט) וַיֵּצֵא הַגָּבֹל וּפְרָנָהּ וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו חֲצֵר עֵינָן
וְהָיְתָה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן:
וַיֵּצֵא הַגָּבֹל וּפְרָנָהּ וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו חֲצֵר עֵינָן
לְחֲצֵר עֵינָן דִּין יְהִי לָכֹן תַּחֲסִים צָפוֹנָא:

כ"ט"ו וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו חֲצֵר עֵינָן • הוא הָיָה סוֹף הַמִּצָּר הַצָּפוֹנִי, וְנִמְצְאוּ חֲצֵר עֵינָן בְּמִקְצוֹעַ צָפוֹנִית-מִזְרָחִית.
וּמִשָּׁם הִתְאֵוִיתָם לָכֶם אֶל מִצָּר הַמִּזְרָחִי.

(י) וְהִתְאֵוִיתָם לָכֶם לְגְבוּל קְדָמָה מִחֲצֵר עֵינָן שְׂפָמָה:
כ"ט"ו וְהִתְאֵוִיתָם • לְשׁוֹן הַסֶּבֶה וְנִטְיָה, כְּמוֹ "תְּתָאוּ". שְׂפָמָה • בְּמִצָּר הַמִּזְרָחִי וּמִשָּׁם הִרְבֵּלָה.
יִתְכַּנְּנוּ לָכֹן לַתַּחֲסִים קְדוּמָא מִחֲצֵר עֵינָן
לְשָׁפָם:

(יא) וַיֵּרֶד הַגָּבֹל מִשָּׁפָם הַרְבֵּלָה מִקֶּדֶם לְעֵין וַיֵּרֶד
הַגָּבֹל וּמַחָה עַל-כֶּתֶף יָם-כְּנָנִית קְדָמָה:
יִתְכַּנְּנוּ לָכֹן לַתַּחֲסִים קְדוּמָא מִשָּׁפָם לְרֵבֵלָה מִמִּדְנָח
לְעֵין וַיֵּרֶד הַגָּבֹל מִשָּׁפָם לְעֵין וַיֵּרֶד הַגָּבֹל וּמַחָה עַל-כֶּתֶף יָם-כְּנָנִית קְדָמָה • שְׂפָמָה • שְׂפָמָה
קְדוּמָא:

כ"ט"ו מִקֶּדֶם לְעֵין • שֵׁם מְקוֹם, וְהַמִּצָּר הוֹלֵךְ בְּמִזְרָחוֹ. נִמְצָא הָעֵין לִפְנֵים מִן הַמִּצָּר, וּמִמִּצָּר יִשְׂרָאֵל הָיָא.
וַיֵּרֶד הַגָּבֹל • כָּל שֶׁהַגָּבֹל הוֹלֵךְ מִצָּפוֹן לְדָרוֹם, הוּא יוֹרֵד וְהוֹלֵךְ. וּמַחָה עַל-כֶּתֶף יָם-כְּנָנִית קְדָמָה • שְׂפָמָה • שְׂפָמָה
יָם כְּנָנִית תּוֹךְ לְגְבוּל בְּמַעֲרָב, וְהַגָּבֹל בְּמִזְרָח יָם כְּנָנִית, וּמִשָּׁם יוֹרֵד אֶל הַיַּרְדֵּן, וְהַיַּרְדֵּן מוֹשֵׁף וּבָא מִן הַצָּפוֹן
לְדָרוֹם בְּאֶלְכָסוֹן נוֹטָה לְצַד מִזְרָח וּמִתְקַרֵּב לְצַד אֶרֶץ כְּנָעַן כְּנָגַד יָם כְּנָנִית וּמוֹשֵׁף לְצַד מִזְרָחָהּ שֶׁל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל
כְּנָגַד יָם כְּנָנִית עַד שְׁנוּפֵל בָּיָם הַמֵּלַח, וּמִשָּׁם כָּלָה הַגָּבֹל בְּתוֹצְאוֹתָיו אֶל יָם הַמֵּלַח, שְׂמִמְנוּ הַתְּחִלָּה מִצָּר
מִקְצוֹעַ דְּרוּמִית מִזְרָחִית, הָרִי סוֹבֶבֶת אוֹתָהּ לְאַרְבַּע רִחוּתֶיהָ.

(יב) וַיֵּרֶד הַגָּבֹל הַיַּרְדֵּנָה וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו יָם הַמֵּלַח
זֹאת תִּהְיֶה לָכֶם הָאָרֶץ לְגְבוּלָתָהּ סָבִיב:
יִתְכַּנְּנוּ לַתַּחֲסִים קְדוּמָא לְיַרְדֵּנָא וְהָיוּ מִפְּקָנֶיהָ
לְיָמָא דְּמִלְחָא דָּא תִּהְיִי לָכֹן אֲרַעָא
לְתַחֲסִימָהּ סָחֹר סָחֹר:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

שְׂמִימָא בְּפִסְטוֹק הָבָא וַיֵּרֶד הַגָּבֹל
הַיַּרְדֵּנָה. וְהַיַּרְדֵּן מִתְחִילָת מוֹצְאוֹ
לְמַעַלָּה מִן הַכְּנָנִית, מוֹשֵׁף וּבָא מִן
הַצָּפוֹן לְדָרוֹם בְּאֶלְכָסוֹן, כִּי בְּתַחֲלִילָה
הוּא נוֹטָה לְצַד מִזְרָח - מִחוּץ לְגְבוּל
אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, וּבְהִמְשָׁךְ הוּא מִתְקַרֵּב
בְּאֶלְכָסוֹן לְמַעֲרָב לְצַד אֶרֶץ-כְּנָעַן
כְּנָגַד יָם-כְּנָנִית, וְלֵאחֹר שֶׁהַיַּרְדֵּן חוֹצֶה
אֶת הַכְּנָנִית הוּא מִמְּשִׁיף וּמוֹשֵׁף לְצַד
מִזְרָחָהּ שֶׁל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל כְּנָגַד יָם-
כְּנָנִית, עַד שְׁנוּפֵל בָּיָם הַמֵּלַח וְהִמְשָׁךְ
הַפִּסְטוֹק הָבָא וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו יָם הַמֵּלַח
פִּירוּשׁוֹ: וּמִשָּׁם - מִן הַיַּרְדֵּן שֶׁכְּנָגַד
הַכְּנָנִית, כָּלָה הַגָּבֹל בְּתוֹצְאוֹתָיו אֶל
יָם הַמֵּלַח, שְׂמִימָנוּ - מִן הַקֶּצֶה
הַדְּרוּמִי שֶׁל יָם הַמֵּלַח, הַתְּחִלָּה מִצָּר
מִקְצוֹעַ דְּרוּמִית-מִזְרָחִית. הָרִי
סוֹבֶבֶת אוֹתָהּ (אֶת אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל)
לְאַרְבַּע רִחוּתֶיהָ - וְנִתְבָּאֲרוּ כָּל
הַגְּבוּלוֹת הַסּוֹבְבִים אֶת אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל
(מִפְּרָשִׁים): תוֹרָה יב

הַרְבֵּלָה אֲשֶׁר מִמִּזְרָח לְמַעֲיָן, אֵלָּא
'עֵין' הוּא שֵׁם מְקוֹם, וּמִקֶּדֶם לְעֵין
פִּירוּשׁוֹ שֶׁהַמִּצָּר הוֹלֵךְ בְּמִזְרָחוֹ שֶׁל
עֵין. נִמְצָא הָעֵין לִפְנֵים מִן הַמִּצָּר,
וּמִמִּצָּר יִשְׂרָאֵל הָיָא:
וַיֵּרֶד הַגָּבֹל. לְפִיכָּה נִמְצָא כָּאֵן לְשׁוֹן
יַרְדֵּה, כִּי כָּל שֶׁהַגָּבֹל הוֹלֵךְ מִצָּפוֹן
לְדָרוֹם, הוּא יוֹרֵד וְהוֹלֵךְ, לְפִי
שֶׁהַקֶּרֶקַע בְּצַד צָפוֹן אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל
גְּבוּהָהּ מֵאֲשֶׁר בְּצַד הַדְּרוֹם, שֶׁכֵּן מִן
הַצָּפוֹן וּזְרָמִים הַנִּזְחָלִים עַד יָם הַמֵּלַח
שֶׁבְּדָרוֹם (מִפְּרָשִׁים):
וּמַחָה עַל כֶּתֶף. 'כֶּתֶף' פִּירוּשׁוֹ עֵבֶר -
צִד [וְנִקְרָא כֵּן עַל שֵׁם שֶׁהַכֶּתֶף מִצּוּדָהּ
בְּצִדוֹ שֶׁל הַגּוֹף]:
יָם-כְּנָנִית קְדָמָה. כְּלוֹמֵר, וְעֵבֶר הַגָּבֹל
עַל צִדָּהּ הַמִּזְרָחִית שֶׁל הַכְּנָנִית, שֶׁהִיא
יָם-כְּנָנִית תּוֹךְ לְגְבוּל בְּמַעֲרָב - תּוֹךְ
תַּחֲסִים הָאֶרֶץ מִמַּעֲרָב לְקוֹ הַגָּבֹל,
וְהַגָּבֹל עוֹבֵר בְּמִזְרָח יָם-כְּנָנִית,
וּמִשָּׁם יוֹרֵד הַגָּבֹל אֶל הַיַּרְדֵּן, כְּמוֹ

(ט) וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו חֲצֵר עֵינָן. שְׂפָמָה
הָיָה סוֹף הַמִּצָּר הַצָּפוֹנִי, וְנִמְצְאוּ
חֲצֵר עֵינָן בְּמִקְצוֹעַ צָפוֹנִית-מִזְרָחִית,
וּלְשׁוֹן 'תוֹצְאוֹת' הָאֲמוּר כָּאֵן פִּירוּשׁוֹ
שֶׁהוּא קֶצֶה הַגָּבֹל הַצָּפוֹנִי, וּלְפִיכָּה
נִמְצָא בְּפִסְטוֹק הָבָא שְׂמִימָם (מִחֲצֵר
עֵינָן) וְהִתְאֵוִיתָם לָכֶם אֶל מִצָּר
הַמִּזְרָחִי - הָטוּ עֲצָמְכֶם מִן הַגָּבֹל
הַצָּפוֹנִי לְצַד דְּרוֹם אֶל הַגָּבֹל
הַמִּזְרָחִי: תוֹרָה י
(י) וְהִתְאֵוִיתָם. הוּא לְשׁוֹן הַסֶּבֶה
וְנִטְיָה. כְּמוֹ 'תְּתָאוּ' הָאֲמוּר לְמַעַלָּה
(רֹאה רש"י לעיל פִּסְטוֹק ז):
שְׂפָמָה. אֵין פִּירוּשׁוֹ 'מִחֲצֵר עֵינָן'
שֶׁבְּשָׁפָם, אֵלָּא שְׁנֵי מְקוֹמוֹת הֵם,
וּמִחֲצֵר עֵינָן שֶׁבְּמִקְצוֹעַ צָפוֹנִית-
מִזְרָחִית נוֹטָה הַגָּבֹל לְעֵבֶר שָׁפָם
שֶׁבְּמִצָּר הַמִּזְרָחִי. וּמִשָּׁפָם יֵרֵד הַגָּבֹל
הַרְבֵּלָה (פִּסְטוֹק יא): תוֹרָה יא
(יא) מִקֶּדֶם לְעֵין. אֵינוֹ מוֹסֵב עַל
'הַרְבֵּלָה' הָאֲמוּר לְפָנָיו, וּכְלוֹמֵר

יג ויפקיד משה ית בני ישראל למימר דא
ארעא די תתחטון יתה בעדבא די פקיד יי
למתן לתשעת שבטין ופלגות שבטא:

יד ארי קבילו שבטא דבני ראובן לבית
אברהמהון ושבטא דבני גד לבית אברהמהון
ופלגות שבטא דמנשה קבילו אחסנתהון:

טו תרין שבטין ופלגות שבטא קבילו
אחסנתהון מעברא לירדנא דירחו קדומא
מדינחא:

טז "קדמה מזרחה • אל פני העולם, שהם במזרח, שרוח מזרחית קרויה "פנים" ומערבית קרויה "אחור",
לפיכך דרום לימין וצפון לשמאל.

(יג) וַיִּצֵן מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאָרֶץ
אֲשֶׁר תִּתְּנַחֲלוּ אֹתָהּ בְּגוֹרָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת
לְתִשְׁעַת הַמַּטֹּת וְחֻצֵי הַמַּטֵּה:

(יד) כִּי לָקַחוּ מַטֵּה בְנֵי הָרְאוּבֵנִי לְבֵית אֲבֹתָם וּמַטֵּה
בְּנֵי־הַגָּדִי לְבֵית אֲבֹתָם וְחֻצֵי מַטֵּה מְנַשֶּׁה לָקַחוּ
נַחֲלָתָם:

(טו) שְׁנֵי הַמַּטֹּת וְחֻצֵי הַמַּטֵּה לָקַחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר
לִירְדֵן יֶרֶחוֹ קְדָמָה מִזְרָחָה: פ

♦ יום רביעי כ"ה תמוז ♦

טז ומליל יי עם משה למימר:

(טז) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

יז אליו שמעת גבריא די יחסנון לכוון ית
ארעא אעצור פהנא ויהושע בר נון:

(יז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־יִנְחֲלוּ לָכֶם אֶת־
הָאָרֶץ אֲלֻעֹזֵר הַכֹּהֵן וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן:

יח "אשר-ינחלו לכם • בשבילכם. כל נשיא ונשיא אפוטרופוס לשבטו, ומחלק נחלת השבט למשפחות
ולגברים, ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון. ומה שהם עושין יהיה עשוי כאלו עשאים שלוחים. ולא יתכן
לפרש "לכם" זה, ככל "לכם" שבמקרא, שאם כן היה לו לכתב "ינחילו לכם", 'ינחלו' – משמע שהם
נוחלים לכם בשבילכם ובמקומכם, כמו (שמות יד): "ה' ילחם לכם".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בעצמם. ולא יתכן לפרש 'לכם' זה
ככל 'לכם' שבמקרא, שהנשיאים
יורישו לכם את הארץ, שאם כן היה
לו לכתוב 'ינחילו לכם', ואילו
'ינחלו' משמע שהם עצמם נוחלים,
ולפיכך יש לפרש שתיבת 'לכם'
משמעה 'בשבילכם ובמקומכם'.
ומצינו במקרא כדוגמת 'לכם' האמור
כאן, כמו: 'ה' ילחם לכם' (שמות יד, יד)
[דברי משה לישראל על ים-סוף
בראותם את המצרים רודפים
אחריהם: ה' ילחם למענכם עם
המצרים (ראה רש"י שם)] (רא"ם,

בא"י: תורה יח

כאן אינו מתפרש בשאר 'לכם'
שבמקרא, וכלומר 'אשר יורישו לכם',
אלא 'לכם' האמור כאן משמעותו
בשבילכם. וכלומר, אשר ירשו
למענכם את הארץ, שכל נשיא
ונשיא היה אפוטרופוס לשבטו לקבל
את הנחלה שעלה בגורל השבט
[אפוטרופוס = ממונה לנהל נכסים
של אחרים], והנשיא היה מחלק את
נחלת השבט למשפחות ולגברים
של בני השבט, ובורר לכל אחד
ואחד חלק הגון, ומה שהם
(הנשיאים) עושין יהיה עשוי כאילו
עשאים שלוחים לכוון, ולפיכך
נחשבים הנשיאים כאילו הם היורשים

(טז) קדמה מזרחה. 'קדם' הוא לשון
'פנים', וכלומר הצד הפונה אל פני
העולם שהם במזרח, לפי שמשם
עולה השמש להאיר. וכך הוא דרך
הכתוב לכנות את ארבע רוחות
העולם, שרוח מזרחית קרויה 'פנים',
ורוח מערבית קרויה 'אחור' שהוא
היפוכו של 'פנים', ולפי שהמעמיד פניו
למזרח, נמצא צד צפון בשמאלו וצד
דרום בימינו, לפיכך רוח דרום
נחשבת לימין ורוח צפון נחשבת
לשמאל, כמו שגאמר (תהלים פט, יג)
'צפון וימין אתה בראתם'

(מפרשים: תורה יז

(יז) אשר ינחלו לכם. 'לכם' האמור

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 297)

כָּל נָשִׂיא וְנָשִׂיא אֶפְסָרוּפּוֹס לְשִׁבְטוֹ, וּמַחֲלָק נַחֲלַת הַשִּׁבְט לְמִשְׁפָּחוֹת וְלִגְבֵּרִים וּבֹרֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד חֶלֶק הַגָּזֶן (לד, יז) יש לשאול, מניין לו לרש"י שהנשיאים חלקו את נחלת השבט למשפחות, ולא שחלקו את הארץ לשבטים? ויש לומר, דהנה תפקידו של הנשיא נחלק לשנים. א. מצד **ישראל** – הוא שלוחם של ישראל לספוק כל צרכיהם, ודאגתו מצד תפקיד זה היא בעקר לצרכי **הכלל**, וכדרך העולם, שכל קבוץ של אנשים ממונה מנהיג שדואג לצרכי הכלל. ב. מצד **הקב"ה** – הקב"ה מנה אותו (על ידי משה) להיות נשיא שבטו, ומצד מנוי זה פעלתו פוללת גם את צרכי **הפרט**, שהרי הוא נשיאו של כל אחד בפרט. והנה, בפסוק נזכרו אלעזר ויהושע, שקבלו מנוי מיוחד מאת ה', ומזה למד רש"י שאף לגבי הנשיאים כן: מדרך מנוי מיוחד מאת ה' להיות ממונים ו'בעלים' על כל עניני השבט. לכן מפרש רש"י שכל נשיא הוא אפסרופוס לשבטו והוא דואג לצרכיו של כל יחיד פפרט.

(יח) וְנָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמִּטָּה תִּקְחוּ לַנָּחַל אֶת־הָאָרֶץ: יח ורבא חד רבא חד משבטא תסבון לאחסנא ית ארעא:

רש"י: לנחל את-הארץ • שיהא נחל וחלק אותה במקומכם.

(יט) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לְמִטָּה יְהוּדָה כָּלֹב בֶּן־יִפְנֶה: יט ואלין שמות גבריא לשבטא דיהודה כלב בר יפנה:

(כ) וּלְמִטָּה בְּנֵי שְׁמֵעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן־עֲמִיהוּד: כ וּלשבטא דבני שמעון שמואל בר עמיהוד:

(כא) לְמִטָּה בְּנִימִן אֶלִּיָּד בֶּן־פְּסִלֹן: כא לשבטא דבנימין אליד בר פסלון:

(כב) וּלְמִטָּה בְּנֵי־דָן נָשִׂיא בָקִי בֶן־יִגְלִי: כב וּלשבטא דבני דן רבא בקי בר יגלי:

(כג) לְבִנֵי יוֹסֵף לְמִטָּה בְּנֵי־מְנַשֶּׁה נָשִׂיא חֲנִיָּאל בֶּן־אֶפַד: כג לבני יוסף לשבטא דבני מנשה רבא חניאל בר אפד:

(כד) וּלְמִטָּה בְּנֵי־אֶפְרַיִם נָשִׂיא קִמּוּאֵל בֶּן־שַׁפְטָן: כד וּלשבטא דבני אפרים רבא קמואל בר שפטן:

(כה) וּלְמִטָּה בְּנֵי־זְבוּלֹן נָשִׂיא אֶלִּיצָפָן בֶּן־פְּרִנָּה: כה וּלשבטא דבני זבולן רבא אליצפן בר פרנה:

(כו) וּלְמִטָּה בְּנֵי־יִשָּׁשְׁכָר נָשִׂיא פִּלְטִיָּאל בֶּן־עֶזֶן: כו וּלשבטא דבני יששכר רבא פלטיאל בר עזן:

(כז) וּלְמִטָּה בְּנֵי־אָשֶׁר נָשִׂיא אַחִיהוּד בֶּן־שְׁלֹמִי: כז וּלשבטא דבני אשר רבא אחיהוד בר שלמי:

(כח) וּלְמִטָּה בְּנֵי־נַפְתָּלִי נָשִׂיא פְּדֵהָאֵל בֶּן־עֲמִיהוּד: כח וּלשבטא דבני נפתלי רבא פדהאל בר עמיהוד:

(כט) אֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַנָּחַל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: פ כט אלין די פקיד יי לאחסנא ית בני ישראל בארעא דקנען:

רש"י: לנחל את בני ישראל • שהם ינחילו אותה להם למחלקותיה.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

אֹתָהּ לְבִנֵי שְׁבָטוֹ, כְּאִילוּ הוּא עוֹמֵד בְּמִקְוֵמָכֶם (בא"י): תורה יט (כט) לַנָּחַל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כָּאֵן נֶאֱמַר 'לַנָּחַל', שֶׁהוּא כְּמוֹ 'לְהַנְחִיל' בְּלָשׁוֹן מִפְּעִיל, לְפִי שְׂכָאן מְדַבֵּר הַכְּתוּב עַל חֲלוּקַת נְחָלוֹת הַשְּׁבָטִים עַל יְדֵי הַנְּשִׂאִים, שֶׁהֵם יִנְחִילוּ אֹתָהּ לָכֶם לְמַחֲלֻקְתֶּיהָ – שִׁוְרִישׁוֹ לָכֶם אֶת

(יח) לַנָּחַל אֶת הָאָרֶץ. אף כָּאֵן נֶאֱמַר לָשׁוֹן 'לַנָּחַל', שֶׁמִּשְׁמַעוֹ שֶׁהַנְּשִׂאִים הֵם הַיּוֹרְשִׁים בְּעֶצְמָם, וְכִלּוּמֵר שִׁיְהִיָּא כָּל נָשִׂיא נֹחַל אֶת נְחֻלַּת הַשְּׁבָט וְחֹלֶק

♦ יום חמישי כ"ו תמוז ♦

א ומליל יי עם משה במישורא דמואב על
ירדנא דירחו למימר:

לה (א) וידבר יהוה אל־משה בערבֹת מואב על־ירדן
ירחו לאמר:

ב פקד ית בני ישראל ויתנון ללואי
מאח־סנת אחויהוהון קרוין למתב ורוח
לקרויא סחריניהו תתנון ללואי:

(ב) צו את־בני ישראל ונתנו ללואים מנחלת אחוזתם
ערים לשבת ומגֹרֶשׁ לערים סביבתיהם תתנו
ללואים:

חש"י ומגֹרֶשׁ • רוח מקום חלק חוץ לעיר סביב להיות לגוי לעיר, ואין רשאים לבנות שם בית ולא לנטע
פרם ולא לזרע זריעה.

ג ויהוה קרויא להוה למתב וירחייהוהו יהוה
לבעירהוהו ולקנניהוהו ולכל חניתהוהו:

(ג) ויהו הערים להם לשבת ומגֹרֶשׁיהם יהיו
לבהמתם ולרכשם ולכל חיתם:
חש"י ולכל חיתם • לכל צרכיהם.

ד וירחי קרויא די תתנון ללואי מבתל קרתא
ולברא אלה אמין סחור סחור:

(ד) ומגֹרֶשׁ הערים אשר תתנו ללואים מקור העיר
וחוצה אלה אמה סביב:

חש"י אלה אמה סביב • (ערוכין כא) ואחריו הוא אומר: "אלפים באמה". הא כיצד? אלפים הוא נותן להם
סביב, ומהם אלה הפנימיים למגֹרֶשׁ והחיצוניים לשדות וקרמים.

ה ותמשחון מברא לקרתא ית רוח דקומא
תריין אלפין אמין ונת רוח דרומא תריין
אלפין אמין ונת רוח מערבא תריין אלפין
אמין ונת רוח צפונא תריין אלפין אמין
וקרתא במציעא דין יהי להוה וירחי קרויא:

(ה) ומדתם מחוץ לעיר את־פאת־קדמה אלפים
באמה ואת־פאת־נגב אלפים באמה ואת־פאת־ים
אלפים באמה ואת פאת צפון אלפים באמה והעיר
בתוך זה יהיה להם מגֹרֶשׁ הערים:

ו ונת קרויא די תתנון ללואי ית שית קרוי
שזכותא די תתנון למערק תמן קטולא
ועליהוהו תתנון ארבעין ותרתי קרוין:

(ו) ואת הערים אשר תתנו ללואים את שש־ערי
המקלט אשר תתנו לגם שמה הרצח ועליהם
תתנו ארבעים ושתים עיר:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

שהמגֹרֶשׁ הוא אלה סביבות
העיר, ואילו בכתוב האמור **אחריו**
(פסוק ה) **הוא אומר** 'ומדתם מחוץ
לעיר... אלפים באמה', **הא כיצד**
יתשובו שני הכתובים? אלא **אלפים**
אמה **הוא נותן להם סביב** בסף הכלל,
ומהם **אלף** אמה **הפנימיים** לצורך
מגֹרֶשׁ, ואלף אמה **החיצוניים** נותנים
להם לצורך **שדות וקרמים** (ראה
איור) (סוטה כז): תורה ה

לזרוע זריעה, לפי שאין העיר נאה
בשאיין שטח פנוי סביבה (ערכין
לג): תורה ג
(ג) **ולכל חיתם**. אין פירושו לכל
החיות שלהם, שהרי כבר נאמר
'לבהמתם' וזוהי בכלל בהמה היא,
אלא פירושו **לכל חיותם**, כלומר,
לכל צרכיהם – לכל הדרוש למחיתם
(הוכרין ע"פ נדרים פא): תורה ד
(ד) **אלף אמה סביב**. כאן נאמר

נחלתכם על ידי חלוקתה לכל אחד
את חלקו הראוי לו, ולענין החלוקה
נחשבים הנשיאים כמורשים לבני
שבטם, ואינם נחשבים כיורשים
בעצמם (באי): תורה א
לה (ב) **ומגֹרֶשׁ**. תרגמו אונקלוס:
'ריוח', והוא מקום חלק שמשאירים
חוץ לעיר סביב, ותכליתו להיות
לגוי לעיר, ואין רשאים לבנות שם
בית ולא לנטוע שם פרם ולא

(ו) כָּל־הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אֲרֻבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר אֶתְהֶן וְאֶת־מִגְרֵשֵׁיהֶן:

(ח) וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאַחֲזַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הָרֶבֶךְ תִּרְבּוּ וּמֵאֵת הַמַּעֵט תִּמְעִיטוּ אִישׁ כְּפִי נִחְלָתוֹ אֲשֶׁר יִנְחָלוּ יִתֵּן מֵעָרָיו לַלְוִיִּם: פ

♦ יום שישי כ"ז תמוז ♦

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(י) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אֲרֻצָּה כְּנָעַן:

(יא) וְהַקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְגַם שָׂמָּה רֹצֵחַ מִכַּה־נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה:

כ"י וְהַקְרִיתֶם • אֵין "הַקְרִיָּה" אֵלָּא לְשׁוֹן הַזְמָנָה; וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בראשית כז): "כִּי הִקְרָה ה' אֶלְהִיךָ לְפָנֶיךָ".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 596)

וְגַם שָׂמָּה רֹצֵחַ מִכַּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה (לה, יא) נֶפֶשׁ – רִמּוֹז לְנֶפֶשׁ הַשְּׂנִית בְּיִשְׂרָאֵל (תנ"ך ריש פ"ב), שֶׁהִיא חֵלֶק אֵלּוּה מִמַּעַל מִמַּשׁ. מִכַּה נֶפֶשׁ – רִמּוֹז לְחֻטָּא וְעוֹן, שְׁגוֹרֵם לְשִׁפְכֵת הַדָּם וְהַחַיִּית שֶׁל 'אָדָם דִּקְדוּשָׁה' ב'אָדָם דְּקִלְפָּה', כְּמִבְּאֵר בְּחֻסְדוֹת. בִּשְׁגָגָה – בִּיהוּדִי לֹא שִׁיךְ חֻטָּא בְּמִזִּיד, שֶׁהָרִי כָּל יְהוּדִי רוֹצֵחַ לַעֲשׂוֹת כָּל הַמַּצְוֹת וּלְהַתְרַחֵק מִן הָעֲבֻרוֹת (רמב"ם הלכות גרושין ב, כ).

(יב) וְהָיוּ לָכֶם הָעָרִים לְמִקְלָט מִגָּאֵל וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד־עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט:

כ"י מִגָּאֵל • מִפְּנֵי גֹאֵל הַדָּם, שֶׁהוּא קָרוֹב לְנִרְצָח.

(יג) וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ שְׁש־עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם:

כ"י שְׁש־עָרֵי מִקְלָט • (מכות ט) מַגִּיד, שְׁאֵף־עַל־פִּי שֶׁהִבְדִּיל מֹשֶׁה בְּחִיּוֹ שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן, לֹא הָיוּ קוֹלָטוֹת עַד שֶׁנִּבְחָרוּ שְׁלֹשׁ שָׁנָתָן יְהוֹשֻׁעַ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן (ספרי).

רש"י כפשוטו – מהדורת לסם

(יא) וְהַקְרִיתֶם. אֵין 'הַקְרִיָּה' הָאִמּוּרָה כָּאֵן מִלְשׁוֹן 'מִקְרָה' שְׁאִירַע בְּאֶקְרָאֵי לֹלָא כְּוֹנָה, כְּמִשְׁמַעְהָ בְּכָל מְקוֹם, אֵלָּא לְשׁוֹן הַזְמָנָה הוּא, כְּלוֹמֵר, הַזְמִינּוּ וְהַכִּינּוּ עָרִים לְשִׁמּוּשׁ בְּעָרֵי מִקְלָט. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בראשית כו, ט) 'כִּי הִקְרָה ה' אֶלְהִיךָ לְפָנֶיךָ' [מַעֲנֶה יַעֲקֹב לְפָלִיאֵת יִצְחָק אָבִיו אִיךָ מִהָר כָּל

כָּךְ לְמִצּוֹא צִיד וּלְהַכִּין לוֹ מִקְדָּשׁ מִטְעָמִים כְּדִי לְקַבֵּל אֶת בְּרַכְתּוֹ; כִּי זִמְנָן ה' לְפָנֶיךָ אֶת הַצִּיד], הָרִי שְׁמִצִּינוּ 'הַקְרִיָּה' הַמְשֻׁמֶּשֶׁת בְּלִשׁוֹן הַזְמָנָה (ספרי) (באי": תורה יב

(יב) מִגָּאֵל. הָאוֹת מ"ם מְשֻׁמֶּשֶׁת כָּאֵן כְּמ"ם הַסִּיבָה, וְכְלוֹמֵר, הָעָרִים הֵלְלוּ יְשֻׁמִּשׁוּ לְמִקְלָט עֲבוּר הָרֹצֵחַ בִּשְׁגָגָה –

מִפְּנֵי גֹאֵל הַדָּם הַרוֹדֵף אַחֲרָיו לְהַרְגוֹ כְּדִי לְנָקוּם אֶת דַּם הַנִּרְצָח. וְגֹאֵל הַדָּם פִּירוּשׁוֹ, הַקָּרוֹב אֶל הַדָּם שְׁנִשְׁפָּה, שֶׁהוּא הַקָּרוֹב לְנִרְצָח (ע"פ רש"י דפ"ה, רא"ם: תורה יג

(יג) שְׁשׁ עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם. בְּלִשׁוֹן זֶה מַגִּיד הַכְּתוּב, שְׁאֵף־עַל־פִּי שֶׁהִבְדִּיל מֹשֶׁה בְּחִיּוֹ שְׁלֹשׁ עָרִים

~ נקודות משיחות קודש ~ (99 השיחות תשמ"א ב עמ' 494)

שש ערי מקלט תהינה לכם (לה, יג) ספר החנוך נותן סימן לשש המצוות התמידיות – שש ערי מקלט. ויש לבאר את הקשר בין שש מצוות אלה לערי מקלט, דהנה יצרו של אדם 'עובד' **תמיד**, ללא הפסק, ומוכן אפוא שיש צורך במצוות **תמידיות**, שישמרו על האדם מפני יצרו. והרי גם ערי מקלט מגנות על יהודי מפני 'גואל הדם' – השטן והיצר הרע.

ובדרך הרמז: מי שנמצא בששת ימי המעשה ומתעסק בענייני חליו, זקוק למצוות התמידיות שישמרו עליו מפני היצר. אבל מי שנמצא ביום השביעי ומקיים מצוות שבת, אין לו צורך כל כך בשש מצוות אלה. ואדרבה, הוא מקיים אותן בדרך נעלית יותר – לא בתור הגנה מפני היצר אלא בענייני קדשה.

(יד) **את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ פנען ערי מקלט תהינה:** יד תלת קרנא תתנו מעברא לירדנא וית תלת קרנא תתנו בארעא דפנען קרני שובותא יהוין:

רש"י **את שלש הערים וגו' •** (מכות שם) אף-על-פי שבארץ פנען תשעה שבטים וכאן אין אלא שנים וחצי, השווה מנין ערי מקלט שלהם, משום דבגלעד נפיש רוצחים, דכתיב (הושע ו): "גלעד קרית פעלי און עקבה מדם".

(טו) **לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהינה ששה-ערים האלה למקלט לנום שמה כל-מכה נפש בשגגה:** טו לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהינה ששה-ערים האלה למקלט לנום שמה כל-מכה נפש בשגגה:

(טז) **ואם-בכלי ברזל הפכו וימת רצח הוא מות וימת הרצח:** טז ואם במן דפרזלא מחהי וקטלה קטולא הוא אתקטלא יתקטל קטולא:

רש"י **ואם-בכלי ברזל הפכו •** אין זה מדבר בהורג בשוגג הסמוך לו, אלא בהורג במזיד; ובא ללמד, שההורג בכל דבר צריך שיהא בו שיעור כדי להמית, שנאמר בכלם: "אשר-מות בו" דמתרגמינן: "דהיא כמסת דימות בה", חוץ מן הברזל, שגלוי וידוע לפני הקדוש-ברוך-הוא, שהברזל ממית בכל שהוא, אפלו

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

בכל דבר שהוא הורג בו צריך שיהא בו שיעור כדי להמית, וזהו שנאמר בכלם [בהקדו באבן (פסוק ט) ובכלי עץ (פסוק יט)] **'אשר ימות בו', דמתרגמינן באונקלוס: 'דהוא כמסת דימות ביה'** – שהוא כמדת אשר ימות בו, כלומר שיש בגדלו ובחוק ההכאה בכדי להמית, ללמדנו שאינו חייב מיתה אלא כשהקדו בדרך הראוי להמית. ובכלי עץ ואבן נאמר 'אשר ימות בו', לפי שלא כל אבן וכלי עץ יש בהם כדי להמית, חוץ מן הברזל, שלא נאמר בו אלא 'ואם בכלי ברזל הפכו וימת', לפי שגלוי וידוע לפני הקדוש-ברוך-הוא שהברזל ממית בכל שהוא, ואפילו מחט קטנה יכולה להרוג, כשידקדק באברים הפנימיים, כגון בושט או בלב, לפיכך לא נתנה

שלהם, שבשניהם יהיו שלש ערי מקלט, משום דבגלעד נפיש רוצחים – בגלעד שבמעבר הירדן המזרחי מצויים רוצחים יותר מבמקומות אחרים, דכתיב (הושע ה, ט) **'גלעד קרית פועלי און עקובה מדם'** [נבואת תוכחה לשבטי ישראל: גלעד העיר המלאה אנשים עושי רע האורבים לשפוף דם נקי], ולפיכך הוצרכו להרבה ערי מקלט (ספרי, מכות י): תורה טו **(טז) ואם בכלי ברזל הפכו. אין כתוב זה מדבר בהורג בשוגג שהוזכר בפסוק הסמוך לו** – 'לנום שמה כל מכה נפש בשגגה' (פסוק טו), **אלא בהורג במזיד** הכתוב מדבר, ועליו נאמר 'רצח הוא מות וימת הרצח'. ובפסוקים אלו (טז-כא) **בא** הכתוב ללמד שההורג במזיד אינו חייב מיתה בכל אופן, אלא

במעבר הירדן [כמו שנאמר לפני מותו: 'אז יבדיל משה שלש ערים מעבר הירדן מזרחה שמש' (דברים ד, מא)], מכאן מקום לא היו הערים הללו קולטות (משמשות כמקלט עבור הרוצחים) **עד שנבחרו שלש הערים שנתן יהושע בארץ-פנען**. וזהו שנאמר 'שש ערי מקלט תהינה לכם, שכל זמן שלא תהינה לכם שש ערי מקלט מזומנות אין אחת מהן קולטת (ספרי, מכות ט): תורה יד

(יד) **את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ פנען. אף-על-פי שבארץ-פנען ישנם תשעה שבטים, וכאן מעבר הירדן המזרחי אין אלא שנים וחצי שבטים** (ראובן, גד, וחצי שבט מנשה), מכאן מקום השווה מנין ערי המקלט

מחט, לפיכך לא נתנה בו תורה שיעור לכתב בו: "אשר ימות בו". ואם תאמר בהורג בשוגג הכתוב מדבר, הרי הוא אומר למטה: "או בכל-אבן אשר-ימות בה בלא ראות וגו'". למד על האמורים למעלה, שבהורג במזיד הכתוב מדבר.

(יז) **וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר-יָמוּת בָּהּ הִכּוּ וַיָּמָת רֹצֵחַ**
הוא מות יומת הרצח:

רש"י: **בְּאֶבֶן יָד** • (ספרי) שיש בה מלא יד. **אֲשֶׁר-יָמוּת בָּהּ** • שיש בה שיעור להמית, כתרגומו. לפי שנאמר (שמות כא): "והכה איש את רעהו באבן ולא נתן בה שיעור. יכול כל שהוא? לכה נאמר: "אשר-ימות בה".

(יח) **אֹו בְּכִלִּי עֵץ-יָד אֲשֶׁר-יָמוּת בּוֹ הִכּוּ וַיָּמָת רֹצֵחַ**
הוא מות יומת הרצח:

רש"י: **או בְּכִלִּי עֵץ-יָד** • לפי שנאמר (שמות כא): "וכי יכה איש את-עבדו או את-אמתו בשבט". יכול כל שהוא? לכה נאמר בעץ: "אשר-ימות בו", שיהא בו כדי להמית.

(יט) **גֹּאֲלֵ הָדָם הוּא יָמִית אֶת-הָרֹצֵחַ בִּפְגָּעוֹ-בּוֹ הוּא יִמָּתְנוּ:**

רש"י: **בִּפְגָּעוֹ-בּוֹ** • אפלו בתוך ערי מקלט.

(כ) **וְאִם-בִּשְׁנֵאָה יִהְיֶה פָּנָיו אוֹ-הַשְּׁלִיךְ עָלָיו בַּצִּדִּיהַ**
וימת:

רש"י: **בַּצִּדִּיהַ** • כתרגומו "בכמנא" במארכ.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

ומתוך כך יכול הייתי לומר שהאדון חייב מיתה אפילו אם היה המקל כל-שהוא, אם בכל זאת מת מהכה זה – **לכה נאמר** כאן בהורג בכלי עץ **'אשר ימות בו'**, ללמדנו שצריך שיהא בו כדי להמית (רש"י שמות שם): תורה יט

(יט) **בִּפְגָּעוֹ בּוֹ**. מה תלמוד לומר 'בפגעו בו הוא ימיתנו', הרי כבר נאמר קודם לכן גאל הדם הוא ימית את הרצח? ללמדנו שגאל הדם רשאי להמית את הרצח במזיד אפילו בתוך ערי מקלט, אם נמלט שם הרצח שלא ברשות בית-דין, לפי שאין ערי מקלט קולטות אלא את השוגג רא"ם.

בא"ם: תורה כ

(כ) **בַּצִּדִּיהַ**. פירושו **בכמנא** – במארכ, כלומר שארכ לו בכוונה להרגו (ראה רש"י שמות כא, טז): תורה כא

מלא יד – אבן גדולה הממלאת את כף היד (ספרי יד):

אשר ימות בה. שיש בה שיעור להמית, כתרגומו באונקלוס: 'דהיא כמסת די ימות בה', ולפיכך צריך ששיעור האבן יהא כמלא יד. ולפי שנאמר בפרשת משפטים (שמות כא, יח) **'והכה איש את רעהו באבן, ולא נתן בה הכתוב שיעור, ומתוך כך יכול הייתי לומר כי ההורג אדם במזיד חייב מיתה אפילו אם הכהו באבן כל-שהוא** – **לכה נאמר כאן 'אשר ימות בה'**, ללמדנו שאינו חייב מיתה אלא כשהכהו באבן שיש בה כדי להמית (ספרי כא"ם): תורה יח

(יח) **או בְּכִלִּי עֵץ יָד** אשר ימות בו.

לפי שנאמר בפרשת משפטים (שמות כא, כ) בדין אדון המכה את עבדו במקל ומת: **'וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת תחת ידו נקם ינקם'**,

בו תורה שיעור לכתוב בו 'אשר ימות בו'. ואם תאמר מניין שבהורג במזיד מדבר הכתוב, שמא בהורג בשוגג הכתוב מדבר, ובא ללמדנו שאף השוגג חייב מיתה אם הרגו בדבר הראוי להמית? הרי הוא אומר **למטה (פסוק כג) 'או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות וגו''**, וההורג 'בלא ראות' הריהו שוגג, ואף-על-פי כן נאמר בו **'אשר ימות בה'**, ועליו נאמר (פסוק כה) **'והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו'**, הרי שההורג בשוגג אינו חייב מיתה אלא גולה לעיר מקלט, אף בשהרגו באבן שיש בה כדי להמית, ובכך למד על האמורים למעלה (פסוקים טז-כא)

שבהורג במזיד הכתוב מדבר (מפרשים): תורה יז

(יז) **בְּאֶבֶן יָד**. כלומר, באבן שיש בה

כא או בדבבו מְהִי בִידֵה וְקָטְלָה אֶתְקָטְלָה
יִתְקַטֵּל מִחֵיָּא קָטוּלָה הוּא גָּאֵל דְּמָא יִקְטוּל
יֵת קָטוּלָה בְּד אֶתְחִיב לָה מִן דִּינָא:

כב וְאִם בְּתַחֲבָּה בְּלֹא דְבָבו דְּחִי או רְמָא
עֲלוּהִי כָּל מִן בְּלֹא כְּמִן לָה:

רש"י • בַּפֶּתַע • בְּאִנְסָה • וְתַרְגוּמוֹ "בְּתַחֲבָּה", שֶׁהָיָה סְמוּךְ לוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ שְׁהוּת לְהִזְהָר עָלָיו.

כג או בְּכָל אֲכָנָא דְּהִיָּא כְּמַסֵּת דִּי יָמוֹת בַּה
בְּלֹא חֲזִי וְרָמָא עֲלוּהִי וְקָטְלָה וְהוּא לֹא סָנִי
לָה וְלֹא תַבַּע בִּישְׁתָּה:

רש"י • או בְּכָל-אֲכָנָא אֲשֶׁר-יָמוֹת בַּה • הִפָּהוּ • בְּלֹא רְאוּת • שְׁלֹא רָאָהוּ • וַיִּפֹּל עָלָיו • (מכות יא) מִכָּאן אָמְרוּ:
הַהוּרָג דְּרָף יְרִידָה, גּוֹלָה: דְּרָף עָלֶיהָ, אֵינוֹ גּוֹלָה.

כד וַיִּדְוִינּוּן בְּנִשְׁתָּא בִּין מִחֵיָּא וּבִין גָּאֵל דְּמָא
עַל דִּינָיָא הָאֵלִין:

כה וַיִּשְׁזָבוּן בְּנִשְׁתָּא יֵת קָטוּלָה מִיֵּד גָּאֵל
דְּמָא וַיִּתִּיבוּן יָתָה בְּנִשְׁתָּא לְקָרְנִת שְׁזָבוּתָהּ
דִּי עָרָה לְמַחֲנֵה וַיִּתֵּב בַּה עַד דִּימּוֹת בְּהִנָּא
רַבָּא דִּי רַבִּי יִתָּה בְּמִשְׁחָה קוּדְשָׁא:

רש"י • עַד-יָמוֹת הַכֶּהֱן הַגָּדֹל • שֶׁהוּא בֹּא לְהַשְׁרוֹת שְׂכִינָה בְּיִשְׂרָאֵל וּלְהַאֲרִיף יָמֵיהֶם, וְהַרְוִצֵם בֹּא לְסַלֵּק אֶת
הַשְׂכִּינָה מִיִּשְׂרָאֵל וּמִקְצֵר אֶת יְמֵי הַחַיִּים, אֵינוֹ בְּדָא שֶׁיְהִי לִפְנֵי כֵּהֵן גָּדוֹל. דְּבָר אַחֵר: לְפִי שֶׁהָיָה לוֹ לִכְהֵן
גָּדוֹל לְהַתְפַּלֵּל שְׁלֹא תִּתְּרַע תְּפִלָּה זוֹ לְיִשְׂרָאֵל בְּחַיָּיו. אֲשֶׁר-מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ. לְפִי פֶשׁוּטוֹ, מִן

(כא) אוּ בְּאִיבָה הִפָּהוּ בִידּוֹ וַיָּמָת מוֹת-יָוִמָת הַמִּפָּה
רִצָּח הוּא גָּאֵל הָדֵם יָמִית אֶת-הַרִצָּח בְּפָגְעוֹ-בּוֹ:

(כב) וְאִם-בְּפֶתַע בְּלֹא-אִיבָה הִדְּפּוֹ אוֹ-הִשְׁלִיךְ עָלָיו
כָּל-כָּלִי בְּלֹא צְדִיקָה:

(כג) אוּ בְּכָל-אֲכָנָא אֲשֶׁר-יָמוֹת בַּה בְּלֹא רְאוּת וַיִּפֹּל
עָלָיו וַיָּמָת וְהוּא לֹא-אִיבִיב לוֹ וְלֹא מִבְּקֵשׁ רַעְתּוֹ:

(כד) וַיִּשְׁפְּטוּ הָעֵדָה בֵּין הַמִּפָּה וּבֵין גָּאֵל הָדֵם עַל
הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה:

(כה) וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת-הַרִצָּח מִיֵּד גָּאֵל הָדֵם
וְהִשְׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל-עֵיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר-נָס שָׁמָּה
וַיָּשֶׁב בַּה עַד-יָמוֹת הַכֶּהֱן הַגָּדֹל אֲשֶׁר-מָשַׁח אֹתוֹ
בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ:

רש"י כפשוטו – מהדרת לשם

נִבְרָא לְהַאֲרִיף יָמָיו שֶׁל אָדָם],
וּלְעוֹמְתוֹ הַרְוִצֵם בֹּא לְסַלֵּק אֶת
הַשְׂכִּינָה מִיִּשְׂרָאֵל [כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חו"ל
(שבת לג.) 'בַּעֲזוֹן שְׁפִיכוֹת דָּמִים בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ חָרַב, וּשְׂכִינָה מְסֻתֶּלֶקֶת
מִיִּשְׂרָאֵל'], וּמִקְצֵר אֶת יְמֵי הַחַיִּים,
לְפִיכֵךְ אֵינוֹ בְּדָא שֶׁיְהִי לִפְנֵי כֹהֵן
גָּדוֹל – אֵין רָאוּי שֶׁהַרְוִצֵם יְדוּר
בְּכַפִּיפָה אַחַת עִם הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, אֲלֵא
יֵשֵׁב בְּעִיר מִקְלָט כָּל יְמֵי חַיָּיו שֶׁל כֹּהֵן
גָּדוֹל (ספרי). דְּבָר אַחֵר: לְפִי שֶׁהָיָה לוֹ
לִכְהֵן-גָּדוֹל לְהַתְפַּלֵּל שְׁלֹא תִּתְּרַע
תְּפִלָּה זוֹ לְיִשְׂרָאֵל בְּחַיָּיו, לְכָף אֲמָרָה
תּוֹרָה שֶׁתִּהְיֶה גְלוּת הַרְוִצֵם תְּלוּיָהּ בִּימֵי
חַיָּיו שֶׁל כֹּהֵן-גָּדוֹל, וְהַיּוֹשְׁבִים בְּעָרֵי
מִקְלָט מִתְפַּלְּלִים עָלָיו שְׁזִמּוֹת,
וּתְפִלָּתָם מִתְקַבֶּלֶת (מכות יא.) (מפרשים):
אֲשֶׁר מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ. לְפִי
פֶשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, מִן הַמִּקְרָאוֹת

שֶׁמֶת [וַיִּתְּפָרֶשׁ הַכְּתוּב 'אֲשֶׁר יָמוֹת בַּה
בְּלֹא רְאוּת'], אֲלֵא שְׁלֹא רָאָהוּ בְּשֶׁהִכָּה
אוֹתוֹ [וְכִאֲלוֹ נֶאֱמַר 'אוּ בְּכָל אֲכָנָא אֲשֶׁר
יָמוֹת בַּה הִפָּהוּ בְּלֹא רְאוּת'] (רא"ם):
וַיִּפֹּל עָלָיו. מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים:
הַהוּרָג בְּשׁוֹגֵג דְּרָף יְרִידָה – כְּגוֹן
שֶׁיָּרֵד בְּסוּלָם וְנָפַל עַל חֲבִירוֹ, או
הוֹרִיד חֲפֵץ לְמִשְׁחָה וְנָפַל הַחֲפֵץ עַל
חֲבִירוֹ, הָרִי זֶה גּוֹלָה; אֲבָל הַהוּרָג דְּרָף
עָלֶיהָ – כְּגוֹן שֶׁעָלָה בְּסוּלָם וְנָפַל עַל
חֲבִירוֹ, אוּ הִעָלָה חֲפֵץ לְמַעְלָה וְנָפַל
הַחֲפֵץ עַל חֲבִירוֹ, אֵינוֹ גּוֹלָה (מכות
טז: תורה כד)

(כה) עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. מִדָּה עֲנִין
חַיִּי כֹהֵן-גָּדוֹל לְגָלוּת? לְפִי שֶׁהוּא
(הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל) בֹּא לְהַשְׁרוֹת שְׂכִינָה
בְּיִשְׂרָאֵל, וּלְהַאֲרִיף יָמֵיהֶם [עַל יְדֵי
הַקֶּרֶבְנוֹת הַמִּכְבָּרִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חו"ל
(מכילתא יתרו, ראה רש"י שמות כ, כא) 'הַמִּזְבֵּחַ

(כב) בַּפֶּתַע. כְּלוּמַר שְׁלֹא הָיָה מִתְכוּוֵּן
לְכָף כָּלִל, אֲלֵא אִירַע לוֹ הַדְּרָךְ בְּאִנְסָה
[הַכְּוִנָּה לְאוֹנֵס הַדּוּמָה לְשׁוֹגֵג, אֲבָל
אוֹנֵס גְּמוּר אֵינוֹ גּוֹלָה]. וְתַרְגוּמוֹ
בְּאוֹנֵקְלוֹס: 'בְּתַחֲבָּה' – בְּסְמוּךְ, כְּלוּמַר
שֶׁהָיָה הַכְּהֵנָּה סְמוּךְ לוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ
לְהוֹרָג שְׁהוּת לְהִזְהָר עָלָיו שְׁלֹא יִפְגַּע
בוֹ. אֲבָל אִם הָיָה הַכְּהֵנָּה רְחוּק מִן
הַהוּרָג שֶׁהָיָה שְׁהוּת לְהוֹרָג לְהִשְׁמֵר
מִלְּפִגּוּעַ בְּנֶהֱרָג, הָרִי הוּא קְרוֹב לְמוֹיֵד
וְאֵינוֹ גּוֹלָה (וי"א: תורה כג)

(כג) אוּ בְּכָל אֲכָנָא אֲשֶׁר יָמוֹת בַּה.
אֵינוֹ מוּסָב עַל הַפְּסוּק הַקּוֹדֵם, וּכְלוּמַר
'אוּ הִשְׁלִיךְ עָלָיו כָּל אֲכָנָא אֲשֶׁר יָמוֹת
בַּה', שֶׁאֵילוֹ כֵּן הָיָה נֶאֱמַר 'אוּ כָּל אֲכָנָא'
(וְלֹא 'בְּכָל'), אֲלֵא מִקְרָא קֶצֶר הוּא,
וּפִירוּשׁוֹ: אוּ בְּכָל אֲכָנָא אֲשֶׁר יָמוֹת בַּה
הִפָּהוּ (רא"ם, בא"ט):
בְּלֹא רְאוּת. אֵין הַכְּוִנָּה שְׁלֹא רָאָהוּ

המקראות הקצרים הוא, שלא פירש מי משחו, אלא כמו: "אשר משחו המושח אותו בשמן הקדש". ורבותינו דרשוהו במסכת מכות לראית דבר, ללמד שאם עד שלא נגמר דינו, מת כהן גדול ומנו אחר תחתיו, ולאחר מכאן נגמר דינו, חוזר במיתתו של שני, שנאמר: "אשר-משח אותו", וכי הוא משחו לכהן, או הכהן משח אותו? אלא להביא את הנמשח בימיו, שמחזירו במיתתו (מכות יא ב).

(כו) ואם יצא יצא הרצח את גבול עיר מקלטו אשר ינום שמה:

כו ואם מפק יפוק קטולא ית תחום קרית שזכותה די ערק לתמן:

(כז) ומצא אותו גאל הדם מהוין לגבול עיר מקלטו ורצח גאל הדם את הרצח אין לו דם:

כז ונישפח יתה גאל דמא מבדא לתחום קרית שזכותה ויקטול גאל דמא ית קטולא לית לה דמא:

ה"י אין לו דם • (מכות ז) הרי הוא כהורג את המת שאין לו דם.

(כח) כי בעיר מקלטו יושב עד-מות הכהן הגדול ואחרי-מות הכהן הגדול ישוב הרצח אל-ארץ אחזתו:

כח ארי בקרית שזכותה יתב עד דימות כהנא רבא ובתר דימות כהנא רבא יתוב קטולא לארע אחסנתה:

(כט) והיו אלה לכם לחקת משפט לדתיתכם בכל מושבתיכם:

כט ויהיו אליו לכוון לגזרת דין לדריכון בכל מושבתיכון:

ה"י בכל מושבתיכם • למד שתהא סנהדרין [קטנה] נוהגת בחוצה לארץ כל זמן שנוהגת בארץ ישראל.

(ל) כל-מכה-נפש לפי עדים ירצח את הרצח ועד אחד לא יענה בנפש למות:

ל כל דיקטול נפשא לפום סהדין יקטול ית קטולא וסהיד חד לא יסהד פאנש למקטל:

ה"י כל-מכה-נפש וגו' • הבא להרגו על שהכה את הנפש. לפי עדים ירצח • שיעידו שבמזיד ובהתראה הרגו.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(כט) **בכל מושבתיכם**. כלומר, בכל מקום שאתם יושבים. ובכך למד הכתוב שתהא סנהדרין קטנה – בית-דין של עשרים ושלושה דיינים שדנים דיני נפשות, נוהגת גם בחוצה-לארץ, כל זמן שסנהדרין נוהגת בארץ-ישראל (מכות ז): תורה ל

(ל) **כל מכה נפש לפי עדים ירצח את הרצח**. מקרא קצר הוא, וכך פירושו: כל רוצח המכה נפש, כך הוא דינו, שהבא להרגו על שהכה את הנפש לפי עדים יהרגנו (הוכרח):

לפי עדים ירצח. כלומר, לא יהרגנו אלא על פי עדים שיעידו שבמזיד ובהתראה הרגו (ספרי): תורה לא

משחו, והואיל ואין הכתוב מדבר אלא על הכהן והרוצח, הרי שיש לתמונה על לשון זה: וכי הוא (הרוצח) משחו לכהן, או הכהן משח אותו (את הרוצח)? אלא לכהן נקט הכתוב לשון זה, כדי להביא (לרבות) את הכהן הגדול הנמשח בימיו של הרוצח אחרי שרצח, שאף כהן גדול זה מחזירו במיתתו מן הגלות (מפרשים): תורה כו

(כז) **אין לו דם**. כלומר, אין הריגה זו של גואל הדם נחשבת כרציחה, אלא הרי הוא כהורג את המת שאין לו דם, לפי שהותר דמו של הרוצח רש"י שמות כב, א: תורה כח

הקצרים הוא, שלא פירש הכתוב מי משחו, אלא הרי הוא כמו שנאמר 'אשר משחו המושח אותו בשמן הקדש'. ואולם רבותינו דרשוהו במסכת מכות (יא) לראיית דבר – להוכיח מלשון זה דבר-הלכה: שהכתוב בא ללמד, שאם עד שלא נגמר דינו של הרוצח לגלות מת הכהן הגדול, ומינו כהן גדול אחר תחתיו, ולאחר מכן נגמר דינו של הרוצח לגלות, חוזר הרוצח מן הגלות במיתתו של הכהן הגדול השני, אף על-פי שנתמנה אחרי הרציחה. ודבר זה למדנו מתוך שנאמר 'אשר משח אותו', שלא נתפרש בפירוש מי

לא ולא תקבולו ממון על אגש קטול די הוא
חביב למקטל ארי אתקטל יתקטל:

(לא) ולא תקחו כפר לנפש רצח אשר הוא רשע
למות ביימות יומות:

רש"י: ולא תקחו כפר • (כתובות לו) לא יפטר בממון.

לב ולא תקבולו ממון למערוק לקרית
שזכותה למתוב למתב בארעא עד דימות
בהנא:

(לב) ולא תקחו כפר לנזם אל-עיר מקלטו לשוב
לשבת בארץ ערמות הפנה:

רש"י: ולא תקחו כפר לנזם אל-עיר מקלטו • למי שנס אל עיר מקלטו, שהרג בשוגג, אינו נפטר מגלות
בממון לתן כפר לשבת בארץ בטרם ימות הפנה. לנזם • כמו לנזם (בשוא ובקמץ), כמו (מכה ב): "שובי
מלחמה" – ששבו מן המלחמה. וכן (צפניה ג) "נוגי ממועד", וכן (יהושע ה) "כי מלים היו". באשר תאמר "שוב"
על מי ששב כפר, ו"מול" על מי שמל כפר, בן תאמר "לנזם" על מי שנס כפר, וקורוהו "נזם", כלומר
מכרה. ואם תאמר "לנזם" – לברח, ותפרשהו: לא תקחו כפר למי שיש לו לברח, לפטרו מן הגלות, לא
ידעתי היאך יאמר: "לשוב לשבת בארץ", הרי עדין לא נס, ומהיכן ישוב?.

לג ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי הדים
הוא יחניף את הארץ ולא יכפר לדם אשר
שפד-בה בייאם בדם שפכו:

(לג) ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי הדים
הוא יחניף את הארץ ולא יכפר לדם אשר
שפד-בה בייאם בדם שפכו:

רש"י: ולא תחניפו • ולא תרשיעו, בתרגומו ולא תחייבו.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הענין: ואם תאמר כי לשון 'לנזם'
פירושו כאן לברוח, ולפי זה
תפרשהו: לא תקחו כפר למי שיש
לו לברוח, כדי לפטרו מן הגלות (עיי'
ספרי) – לא ידעתי אם בן האיה יאמר
בהמשך הכתוב 'לשוב לשבת
בארץ', הרי עדיין לא נס, ומהיכן
ישוב, אלא על-פירוק במי שפטר
נמלט הכתוב מדבר, ובא ליתן כופר
כדי לשוב (לשון): תורה לג

(לג) ולא תחניפו את הארץ. לשון
'חנופה' האמור כאן אינו מתפרש
במשמעו הפשוט, שהרי בהמשך
הכתוב נאמר 'כי הדים הוא יחניף את
הארץ', ומה שיהי חנופה בדם. אלא
משמעו: לא תרשיעו, בתרגומו
באונקלוס: 'ולא תחייבו'. ולשון
מושאל הוא שפינה הכתוב את הרשע
בלשון 'חנופה', לפי שהרשעים הם
חנפים. וכך גם מתפרש המשך הכתוב:
כי שפיכת הדם ירשיע את הארץ (רא"ם,
גרא): תורה לד

ופירוש הכתוב: לא תקחו כופר לאדם
'נזם' – דהיינו כזה אשר כפר נס
ונמלט לעיר המקלט. ומצינו לשונות
כדוגמת זה, כמו 'שובי מלחמה' (מכה
ב, ח) – ששבו מן המלחמה [תוכחה
לרשעים, שהיו גזלים את הולכי
הדרכים ומותירים אותם בחוסר כל,
כמי שחזרו ממלחמה], וכן 'נוגי
ממועד' (צפניה ג, יח) [פינוי לשארית
ישראל, שהיו מלאי יגון וצער עקב
איחור זמן הגאולה], וכן 'פי מוללים
היו' (יהושע ה, ח) [בני ישראל שיצאו
ממצרים כפר היו מהולים, ולא
הוצרכו למול שנית]. בכל המקראות
הללו, אנו מוצאים לשון 'פעול'
כדוגמת 'נזם' האמור כאן,
שמשמעותו שכבר נעשתה בו
הפעולה: שכן באשר תאמר 'שוב'
על מי ששב כפר, ו'מול' על מי
שמל כפר, בן תאמר 'לנזם' על מי
שנס כפר, וקורוהו 'נזם', כלומר
מוברח. רש"י מוכיח פירושו זה מתוך

(לא) ולא תקחו כפר לנפש רצח. לא
בא הכתוב ללמד שלא יענישו את
הרוצח לשלם ממון בנוסף לעונש
המיתה, אלא בא הכתוב להזהיר
שהרוצח במויד לא יפטר מעונש
המיתה בממון – על ידי תשלום כופר
ליורשי הנרצח (כתובות לו)
(והזכיר: תורה לב

(לב) ולא תקחו כפר לנזם אל עיר
מקלטו. כלומר, למי שנס
אל עיר מקלט מאחר שהרג בשוגג,
אל תקחו ממנו כופר כדי לפטרו בכך
מן הגלות, לפי שרוצח בשוגג אינו
נפטר מגלות בממון. והמשך הכתוב
'לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן'
פירושו: שלא נקבל מן הרוצח שירצה
ליתן כופר כדי לשוב מן הגלות ויוכל
לשבת בארץ בטרם ימות הכהן
(כתובות לו):

לנזם. 'לנזם' האמור כאן, אין פירושו
כמו 'להמלט' לעתיד, אלא כמו
'לנמלט' בעבר, ובאילו נאמר 'לנזם'.

(לד) וְלֹא תִטְמֵא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ
אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי יְהוָה שֹׁכֵן בְּתוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

לד וְלֹא תִטְמֵא אֶת־הָאָרֶץ דִּי אַתְּוֹן יְתִבִּין בָּהּ
דִּי שְׂכִינְתִּי שְׂרָיָא בְּגוּהָ אֲרִי אֲנָא יְיָ דְשִׁכְנִיתִי
שְׂרָיָא בְּגוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

הש"י אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ • שְׁלֹא תִטְמֵא אֶת־הָאָרֶץ. כִּי אֲנִי ה' שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • אֶף
בְּזֶמֶן שֶׁהֵם טְמֵאִים, שְׂכִינָה (שְׂרֻיָּה) בְּיָנֵיהֶם.

♦ שבת קודש כ"ח תמוז ♦

לו (א) וַיִּקְרְבוּ רָאשֵׁי הָאָבוֹת לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גִלְעָד
בֶּן־מְכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי יוֹסֵף וַיִּדְבְּרוּ לְבְנֵי
מֹשֶׁה וּלְבְנֵי הַנְּשָׂאִים רָאשֵׁי אָבוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

א וַיִּקְרְבוּ רִישֵׁי אֲבֹהֵתָא לְזִרְעִית בְּנֵי גִלְעָד
בֶּן מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה מִזִּרְעִית בְּנֵי יוֹסֵף
וּמִלֵּילוֹ קָדָם מֹשֶׁה וְקָדָם רַבְרַבָּא רִישֵׁי
אֲבֹהֵתָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ב) וַיֹּאמְרוּ אֶת־אֲדֹנֵי צִוָּה יְהוָה לָתֵת אֶת־הָאָרֶץ
בְּנַחֲלָהּ בְּגוּרָל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲדֹנֵי צִוָּה בִּיהוָה לָתֵת
אֶת־נַחֲלָתָהּ צֶלְפָּחֵד אֶחָיו אֶחָיו לְבָנָתָיו:

ב וַיֹּאמְרוּ יְת רַבּוּנֵי פְקִיד יְיָ לְמַתֵּן יְת אֲרֻעָא
בְּאַחְסָנָא בְּעֵדְבָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְרַבּוּנֵי
אַתְפָּקֵד בְּמִימְרָא דְיְיָ לְמַתֵּן יְת אַחְסָנָת
צֶלְפָּחֵד אֶחָיו אֶחָיו לְבָנָתָהּ:

(ג) וְהָיוּ לְאַחֵד מִבְּנֵי שִׁבְטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים
וַנִּגְרַעָה נַחֲלָתָן מִנַּחֲלַת אֲבֹתֵינוּ וְנוֹסֵף עַל נַחֲלַת
הַמִּטָּה אֲשֶׁר תַּהְיִינָה לָהֶם וּמִגִּרְלָהּ נַחֲלָתָנוּ יִגְרַע:

ג וְהָיוּ לְחֵד מִבְּנֵי שִׁבְטֵיָא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לְנָשִׁין וְתַתְּמִנַּע אַחְסָנָתָהּ מִנַּחֲסָנָת
אֲבֹהֵתָא וְתַתּוֹסֵף עַל אַחְסָנָתָא שִׁבְטֵיָא דִּי
תְהִינֵן לְהוֹן וּמִצֵּדֵב אַחְסָנָתָא יַתְמָנַע:

הש"י וְנוֹסֵף עַל נַחֲלַת הַמִּטָּה • שְׁהָרִי בְּנֵה יוֹרְשָׁה וְהָבֵן מִתִּיחַס עַל שִׁבְט אָבִיו.

(ד) וְאִם־יִהְיֶה הַיּוֹבֵל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסֵפָה נַחֲלָתָן
עַל נַחֲלַת הַמִּטָּה אֲשֶׁר תַּהְיִינָה לָהֶם וּמִנַּחֲלַת מִטָּה
אֲבֹתֵינוּ יִגְרַע נַחֲלָתָן:

ד וְאִם יִהְיֶה יוֹבֵלָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְתַתּוֹסֵף
אַחְסָנָתָהּ עַל אַחְסָנָתָא שִׁבְטֵיָא דִּי תְהִינֵן
לְהוֹן וּמִנַּחְסָנָתָא שִׁבְטֵיָא דְאֲבֹהֵתָא יַתְמָנַע
אַחְסָנָתָהּ:

הש"י וְאִם־יִהְיֶה הַיּוֹבֵל • מִכָּאֵן הִיא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עֲתִיד הַיּוֹבֵל שִׁיפְסֹק. וְאִם־יִהְיֶה הַיּוֹבֵל • כְּלוֹמֵר אֵין

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(לד) אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ. כְּלוֹמֵר,
אֵל תִּטְמֵאוּ אֶת אֶרְצְכֶם, כִּי זֹאת הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ, וְרָאוּי שְׁלֹא
תִשְׁכְּנוּ אוֹתִי בְטוֹמְאוֹתָהּ (בא"י):
כִּי אֲנִי ה' שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
מֵה תִלְמוּד לומר, הָרִי כְּבֵר נֶאֱמַר
אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ? אֵלָּא לְלַמֵּד
שֶׁאֵף בְּזֶמֶן שֶׁהֵם טְמֵאִים, שְׂכִינָה
שְׂרֻיָּה בְּיָנֵיהֶם. וְלִפְיָךְ עֲלִיָּהֶם לְהַזְהִיר
שְׁלֹא יִטְמֵאוּ אֶת הָאָרֶץ, כִּדִּי שִׁישְׁבוּן
הַקִּבָּה בְּתוֹכָם בְּטִהְרָה וְלֹא בְטוֹמְאוֹהָ
(ספרי) (במ"ד, בא"י): תורה א

לו (ג) וְנוֹסֵף עַל נַחֲלַת הַמִּטָּה אֲשֶׁר
תַּהְיִינָה לָהֶם. שְׁהָרִי בְּנֵה יוֹרְשָׁה, וְהָבֵן
הָרִי מִתִּיחַס עַל שִׁבְט אָבִיו וְלֹא
לְשִׁבְט הָאֵם, נִמְצָא שֶׁהַנַּחֲלָה נִגְרַעַת
מִשִּׁבְט הָאֵם וְעוֹבְרַת לְשִׁבְט
הָאָב: תורה ד
(ד) וְאִם יִהְיֶה הַיּוֹבֵל. תִּיבֵת 'אם'
מִשְׁמַשֶּׁת בְּרֹב הַפְּעָמִים כְּלִשׁוֹן תִּנְאִי
וְסִפְקָא, שֶׁהַדְּבָרִים תְּלוּיִים בְּדִבְרֵי־מֵה אִם
יִהְיֶה אוֹ לֹא יִהְיֶה, וּמִכָּאֵן הִיא רַבִּי
יְהוּדָה אוֹמֵר, שֶׁעֲתִיד הַיּוֹבֵל שִׁיפְסֹק,
לְפִי שֶׁאֵין הַיּוֹבֵל נוֹהֵג אֵלָּא בְּזֶמֶן שֶׁכָּל

יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים בָּאָרֶץ (ספרא ויקרא, ערכין
לב) (גו"א, משכ"ל):
וְאִם יִהְיֶה הַיּוֹבֵל וְגו' וְנוֹסֵפָה נַחֲלָתָן
עַל נַחֲלַת הַמִּטָּה וְגו'. אֵין זֶה טַעֲמָה
נוֹסֵפָת, שֶׁבִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל תִּעֲבֹר הַנַּחֲלָה
לְשִׁבְט הָאָב, שְׁהָרִי הַיּוֹבֵל אֵינָה סִיבָה
לְהַעֲבִיר הַנַּחֲלָה. אֵלָּא הַמִּשְׁךְ דְּבִרְיָהֶם
הָאֲמוּרִים בְּפִסּוּק הַקּוֹדֵם הוּא, וְכְּלוֹמֵר,
הָרִי אֵין זֶה מְכִירָה שְׁחֻזְרָת הַיּוֹבֵל
[כָּל קִרְקָעוֹת הָאָרֶץ הַנִּמְכָּרוֹת
לְאַחֲרִים, חוֹזְרוֹת לְבִעֲלֵיהֶן בִּשְׁנַת
הַיּוֹבֵל בְּלֹא כֶסֶף (ויקרא כה, יא)], אֵלָּא

שיעור יומי לשבת קודש כ"ח תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – לו – פרשת מסעי
 זו מכירה שחוזרת ביוכל, שהירשה אינה חוזרת, ואפילו אם יהיה היוכל, לא תחזור הנחלה לשבטו, ונמצא
 שנוספה על נחלת המטה אשר תהיינה להם.

הופקיד משה ית בני ישראל על מימרא
 דני למימר זאת שבטא דבני יוסף
 ממללין:

ודין פתגמא די פקיד יי לבנת צלפחד
 למימר לדתקין בעיניהון תהוין לנשין ברם
 לזרעית שבטא דאבוהן תהוין לנשין:

זולא תסחר אחסנא לבני ישראל משבטא
 לשבטא ארי גבר באחסנת שבטא
 דאבהתוהי ידבקון בני ישראל:

ח וכל פרטא דרתת אחסנא משבטא דבני
 ישראל לחד מזרעית שבטא דאבוהא תהי
 לאנתו בדיל די ירתון בני ישראל גבר
 אחסנת אבהתוהי:

ט זולא תסחר אחסנא משבטא לשבטא
 אחרנא ארי גבר באחסנתה ידבקון שבטא
 דבני ישראל:

י פמא די פקיד יי ית משה פן עבדו בנת
 צלפחד:

יא והואה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעה
 בנת צלפחד לבני אחי אבוהן לנשין:

כאן מנאן לפי גדלתן זו מזו בשנים ונשאו כסדר תולדותן. ובכל המקרא
 מנאן לפי חקמתן, ומגיד, ששקולות זו כזו.

(ה) ויצו משה את בני ישראל על פי יהוה לאמר
 בן מטה בני יוסף דברים:

(ו) זה הדבר אשר צוה יהוה לבנות צלפחד לאמר
 לטוב בעיניהם תהיינה לנשים אך למשפחת מטה
 אביהם תהיינה לנשים:

(ז) ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה
 כי איש בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני ישראל:

(ח) וכל בית ירשת נחלה ממטות בני ישראל לאחד
 ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה למען יירשו
 בני ישראל איש נחלת אבותיו:

כ"ח וכל בית ירשת נחלה. שלא היה בן לאביה.

(ט) ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר בי איש
 בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל:

(י) כאשר צוה יהוה את משה בן עשו בנות צלפחד:

(יא) ותהיינה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעה
 בנות צלפחד לבני דדיהן לנשים:

כ"ח מחלה תרצה וגו'. (ב"ב ק"ט) כאן מנאן לפי גדלתן זו מזו בשנים ונשאו כסדר תולדותן. ובכל המקרא
 מנאן לפי חקמתן, ומגיד, ששקולות זו כזו.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הואיל והכתוב מדבר בנישואיהן לבני
 דודיהן, ונשאו כסדר תולדותן, שכן
 אין דרך הצעירה להנשא לפני
 הבכירה; ואילו בכל המקרא מנאן
 הכתוב לפי חכמתן. וממה שמנאן
 פעם לפי חכמתן ופעם לפי סדר
 לידתן, בקר מגיד הכתוב ששקולות
 היו זו כזו במעשיהם הטובים ושאר
 מעלותיהן (עין בנא-בתרא קכ). (ג"א):

חטלת פרשת מסעי

אלא בשלא היה בן לאביה: תורה ט
 (יא) מחלה תרצה וחגלה ומלכה
 ונעה. בכל מקום שמנה הכתוב את
 שמותיהן של בנות צלפחד [פעמיים
 בפרשת פנחס (לעיל כו לג כו א), וביהושע
 (י, א)] נאמר: 'מחלה ונעה חגלה מלכה
 ותרצה', ומה שעם שניה כאן הכתוב
 את סדר שמותיהן ואמר 'מחלה תרצה
 וחגלה ומלכה ונעה'? אלא כאן מנאן
 הכתוב לפי גדולתן זו מזו בשנים,

הנחלה שירשו בנות צלפחד מאביהן
 ירושה היא, והדין הוא שהירושה
 אינה חוזרת ביוכל, ואם בן אפילו
 באשר יהיה היוכל לא תחזור
 הנחלה לשבטנו, ונמצא שנוספה
 נחלת אבותינו על נחלת המטה אשר
 בנות צלפחד תהיינה להם לנשים
 (ג"א, ב"א: תורה ה)

(ח) וכל בית ירשת נחלה. כלומר, כל
 בית היורשת נחלה, שאין הבת יורשת

(יב) מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי־מִנְשֶׁה בְּיִיּוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים וְתָהִי נִחְלָתָן עַל־מִטָּה מִשְׁפַּחַת אֲבוֹהֵיהֶן:

יב מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי־מִנְשֶׁה בְּיִיּוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים וְתָהִי נִחְלָתָן עַל־מִטָּה מִשְׁפַּחַת אֲבוֹהֵיהֶן:

(יג) אֵלֶּה הַמִּצְוֹת וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְכַּת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ:

יג אֵלֶּה הַמִּצְוֹת וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְכַּת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ:

חֶזֶק חֶזֶק וְנִתְחַזַּק

קל"ב פסוקים, חול"ה מוחל"ה סימן. חסלת פרשת מסעי

הפטרה לפרשת מסעי לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה בעמ' קסג

המשך ביאור למסכת מגילה ליום חמישי עמ' א

1 הרי כבר נשא את אסתר. מבארת הגמרא: כשראה אחשורוש
2 שאינו מצליח לדעת את עם אסתר, אוֹיֵל שְׁקֵל עֵצָה מִמֶּדְבָּרִי אֵיךְ
3 יפתה אותה שתגלה לו. אָמַר לוֹ מַרְדֵּכִי, אֵיךְ אִשָּׁה מִתְקַנָּה אֵלָּא
4 בְּיָדָהּ חֲבִירָתָהּ – שלוקח בעלה אשה אחרת תחתיה, לכך יעץ לו
5 שיקבץ שוב נערות, ותחשוש אסתר שרוצה אשה אחרת, ותגלה

6 לו את עמה. מיד צוה אחשורוש לקבץ שוב. אבל לא הועיל,
7 ואפילו חָבִי לֹא גָלָה לִיה את עמה, כדכתיב שוב 'אֵין אֶסְתֵּר מְגִידַת
8 מוֹלֶדֶתָהּ וגו'.
9 אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, מֵאֵי דְכֶתִיב (איוב לו ז)

המשך ביאור למסכת מגילה ליום חמישי עמ' ב

1 בבל מדינות מלכות ודתייהם שנות מכל עם ואת דתי המלך אינם
2 עשים ולמלך אין שוה להניחם. אָמַר רַבָּא, לִיכָא דִּידַע לִישְׁנָא בִּישְׁנָא
3 – אין עוד מי שידע לדבר בלשון רע בְּהֶקְדָּם, שטען הרבה טענות נגד
4 ישראל עד שריצה את אחשורוש. תחילה אָמַר לִיה הִמֵּן
5 לאחשורוש, תָּא נִיבְלִינְהוּ – בא נכלה את ישראל. אָמַר לִיה
6 אחשורוש, מִסְתַּפִּינָא – חושש אני מֵאֱלֹהֵי שֶׁל יִשְׂרָאֵל, דְּלֹא לִיעֲבִיד
7 בִּי בְּדַעֲבָר בְּקָמָא – שלא יענישני כמו שעשה לצרי ישראל שקדמו
8 לי. אָמַר לִיה הִמֵּן, אֵיךְ לךְ לחשוש שיענישך, משום שישאל 'שָׁנִי'
9 (=ישנים הם) מִן הַמִּצְוֹת, ואינם מקיימים אותן כראוי, והקדוש ברוך
10 הוא לא יצילם. אָמַר לִיה אחשורוש, אף שאין העם מקיימים מצוות
11 כראוי, עדיין אֵיךְ רָבִנָּן – חכמים וצדיקים, ובזכותם יצילם
12 וינקם מאויביהם. אָמַר לִיה הִמֵּן, לֹא יועילו להם החכמים, משום
13 ש'עַם אֶחָד' הֵן, וגם החכמים אין נוהגים כראוי ואינם ראויים
14 לישועה.

15 הוסיף הִמֵּן, שָׁמָּא תֵּאמַר שֶׁעַל יְדֵי הַרִיגַת הַיְּהוּדִים קָרְחָה אֲנִי עוֹשֶׂה
16 בְּמַלְכוּתָךְ – שתתרוקן מלכות אחת שלימה. אֵיךְ לחשוש מִכָּר,
17 ש'מִפְּנֵי' הֵם בֵּין הָעַמִּים, מִקְצַת בְּמַלְכוּת זוּ וּמִקְצַת בְּמַלְכוּת
18 אחרת ולא תתרוקן מלכות שלימה. עוד הוסיף הִמֵּן, שָׁמָּא תֵּאמַר
19 אֵיךְ תִּנָּחֵם מִיָּנִיחוּ – שמועילים הם לבריות. אֵיךְ הדבר כן, שהוֹאֵר
20 'מִפְּנֵי' בְּפִרְיָהּ זוּ (והבאה מכלאי סוס וחמור) שְׁאִינִה עוֹשֶׂה פִּירִית
21 – אינה מולידה, כִּי יִשְׂרָאֵל אֵינֶם מוֹעִילִים. וְעוֹד הוֹסִיף, שָׁמָּא
22 תֵּאמַר אֵיכָּא מִדִּינָא מִיָּנִיחוּ – שהם דרים במדינה קטנה, וחסרונם
23 יחריב את אותה מדינה. תְּלִמּוֹד לִזְמַר – לכך אמר שהם 'בְּכָל
24 מִדִּינוֹת מַלְכוּתָךְ', ואין אף מדינה שכולה מהם.

25 אחר שהסכים אחשורוש שאין סיבה שלא להרוג את ישראל,
26 הוסיף הִמֵּן לבאר מה חטאו שראויים הם למיתה. בתחילה טען,
27 'דְּתִיבָהּ שְׁנוֹת מִכָּל עָם', כלומר דתם היא להיות שונים ונפרדים
28 מכל העמים ולא להתערב עמדם, והראיה על כך היא ממה דָּלָא

29 אֲכִלִי מִיָּנִיךְ את מאכלינו, וְלֹא נִסְכִּי – ואינם נושאים נשים מִיָּנִי, וגם
30 לֹא נִסְכִּי – אינם משיאים את בנותיהם לָן, והם מקלקלים את
31 אחדות הממלכה. ועוד טען, 'וְאֵת דְּתִי הַמֶּלֶךְ אֵינֶם עוֹשִׂים' –
32 משתמטים הם מלשלם מס למלך, משום דְּמִפְּנֵי לְבֹלָא שְׂתָא –
33 שמעבירים את כל ימי השנה בְּשִׁחָה "פֶּה" – בטענות 'שבת היום'
34 'פסח היום' ואנו אסורים במלאכה, ולכך אין עלינו לשלם מס
35 למלך, וגמצא שגורמים נזק לאוצר המלוכה. עוד טען, 'וְלִמְלָךְ אֵיךְ
36 שוֹה לְהַנִּיחָם' – מצד כבוד המלוכה עצמה ראוי לאבדם, דְּאֶבְדּוּ
37 וְשָׁתוּ וּמָכְרוּ לִיה לְמַלְכוּת, ודוגמא לדבר, שֶׁאֲפִילוֹ אִם נִזְכֵּל וְזָכַב
38 בְּכֹסֶם שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, וזָרְקוּ לְזָכָב וְשִׁוְחָה לִיָּן, ואילו אִם אֲדוּנִי
39 הַמֶּלֶךְ נִזְנַע בְּכֹסֶם וְשֶׁל יָיִן שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, הוּא חֹבְטוֹ (=שופך היין)
40 בְּקֶרֶךְ, וְאֵינִי שׁוֹתֶהוּ, שהמלך משוקץ בעיניהם יותר מהזָכָב.
41 הוסיף הִמֵּן, 'אִם עַל הַמֶּלֶךְ מִזֵּב יִכְתֹּב לְאֶבְדָּם וְעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים בָּבֶר
42 בָּבֶר וגו' אֲשָׁקוּל עַל יְדֵי עֲשֵׂי הַמֶּלֶכָּה לְהִבָּא אֶל גְּנוֹי הַמֶּלֶךְ. אָמַר
43 רִישׁ לְקִישׁ, גְּלוּי וְדִידַע לִפְנֵי מִי שְׁאֵמַר וְהִיה עוֹלָם שְׁעִתִּיר הִמֵּן
44 לְשָׁקוּל שְׁקָלִים עַל יִשְׂרָאֵל וּלְהִתֵּן לְאֶחָד מֵהֶם, כִּי שִׁסְכִּים
45 לאבדם, וְלִפְיָכָה הַקִּדְּשִׁים הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁקָלִיו שֶׁל יִשְׂרָאֵל,
46 שִׁיתֵּנו מַחְצִית הַשָּׁקֶל לְקַרְבָּנוֹת צִיּוֹר, קוֹדֵם לְשָׁקְלֵיו שֶׁל הִמֵּן,
47 ובזכות מחצית השקל נִיצָלוּ מִגְזִירַת הַמֶּן. וְהִינֵנו דְּהִנֵּן (שקלים פ"א
48 מ"א), בְּאֶחָד בְּאֶדָר מִשְׁמִיעִין (=מכריזין) בֵּית דִּין עַל הַשָּׁקָלִים –
49 שִׁבְיָאוּ מַחְצִית הַשָּׁקֶל, כִּי שְׂבָאחַד בְּנִסָּן יִזְכְּלוּ לְהַקְרִיב קִרְבָּנוֹת
50 הַצִּיּוֹר מִהַתְרוּמָה הַחֲדָשָׁה וּמִכְרִיזִים עַל כֶּךָ לִפְנֵי פוֹרִים כִּי
51 לְהַקְדִּים לְשָׁקְלֵי הַמֶּן. וְכֵן מִכְרִיזִים עַל הַבָּלָאִים – שִׁיעֲקֻרוּ
52 מֵהַשְׁדּוֹת את גִּידוּלֵי כְּלָאִי הַזֹּרְעִים שְׁבִין הַתְּבוּאָה, שְׂבֹמָן הוּא
53 כִּי צִמְחוּ הַזֹּרְעִים וְרִישוֹמָן נִכְרָה.
54 'וְאִמַּר הַמֶּלֶךְ לְהִמֵּן הַכֶּסֶף נָתַן לָךְ וְהָעָם לַעֲשׂוֹת בּוֹ כְּמִשְׁכָּן עֲנִיָּה'.
55 כלומר, שוֹתֵר אחשורוש על הכסף שהציע לו הִמֵּן, והסכים לגזור
56 לאבר את היהודים ללא תשלום. אָמַר עַל כֶּךָ רַבִּי אֱבָא,

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ב תמוז מפרק קו עד סוף פרק קז	יום רביעי - כ"ה תמוז פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו
יום שני - כ"ג תמוז מפרק קח עד סוף פרק קיב	יום חמישי - כ"ו תמוז פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
יום שלישי - כ"ד תמוז מפרק קיג עד סוף פרק קיח	יום שישי - כ"ז תמוז מפרק קכ עד סוף פרק קלד
שבת קודש - כ"ח תמוז פרק כ, מפרק קלה עד סוף פרק קלט	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת ה"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ב תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צה, פרק ה. והנה... עד עמ' 190, כדלקמן):

- 1 **פֶּרֶק ה.** בפרק הקודם, פרק ד', הסביר רבנו הזקן, שנשמתו של יהודי,
2 היא חלק משם הוי', כלומר, היא באה מפנימיות האלקות שהיא שם הוי',
3 שלא כמו שאר הנבראים שבאים משם אלקים ומהדיבור שלמעלה,
4 שהוא חיצוניות. אלא, כדי שתוכל הנשמה להתלבש בגוף של עולם הזה,
5 היה עליה לרדת בסתר
6 המדריגות, על ידי ה"דיבור"
7 שלמעלה, במאמר "נעשה אדם". כלומר, הנשמה גם כן
8 עברה אחר כך דרך הדיבור
9 שלמעלה, אבל היא באה
10 בתחילה מפנימיות האלקות.
11 לכן כתוב על הנשמה הלשון
12 "ויפח", שהכוונה ב"ויפח"
13 היא, שזה בא מהפנימיות,
14 שכן "מאן דנפח מתוכיה נפח"
15 (הנופח) – נופח מתוכו
16 ומפנימיותו. וכיוון שהנשמה
17 היא חלק משם הוי', לכן
18 קיימים גם בה עשרה כוחות,
19 בדוגמה לעשר ספירות
20 הכלולות בשם הוי'. בפרק
21 הנוכחי יסביר רבנו הזקן, שגם
22 מה שהנשמה נמשכת למטה בגוף (שעל כך הוסבר לעיל, שזה) על ידי
23 הדיבור "נעשה אדם", ודיבור הוא הרי חיצוניות, אך, מאיזו מדריגה
24 בדיבור נמשכה הנשמה – מפנימיות הדיבור, שזה הענין של הבל (שלא
25 כמו בשאר הנבראים, כולל מלאכים, שהם באים מחיצוניות הדיבור). כך,
26 שגם פנימיות הנשמה וגם חיצוניות הנשמה באות מהפנימיות שלמעלה:
27 פנימיות הנשמה באה מהפנימיות שלמעלה (שהיא שם הוי'), וחיצוניות
28 הנשמה באה מפנימיות הדיבור שלמעלה (כלומר, מהפנימיות של
29 החיצוניות, שכן, דיבור בכלל הוא הרי חיצוניות).
30 **וְהֵנָּה, הַמְשִׁכֶּת וְיִרְדֵּת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְעוֹלָם הַזֶּה**
31 **לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף הָאָדָם,** – שזה בא מהדיבור שלמעלה,
32 מהמאמר "נעשה אדם", נִמְשָׁכָה מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת וּמִקּוֹר
33 הַדִּבּוּר, הוּא הַכֹּל הָעֲלִיּוֹן, הַמְרֻמָּז בְּאוֹת ה' א תתאה –
34 האות ה' האחרונה של שם הוי' בְּנִזְכָּר לְעִיל, – שייכותה של
35 האות ה' ל"הבל", וּבְמֹו שְׂכָתוֹבִי: "וַיִּפַּח בְּאַפִּי נְשָׁמַת חַיִּים,"
36
- 37 **וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה,** – הקב"ה נפח נשמה בגוף, שזה
38 משמעות "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה", נשמה בגוף – "ויפח באפיו
39 נשמת חיים" – שהיה זה באופן של "ויפח", וּמֵאֵן דְּנֶפֶח וְכוּ'. –
40 הנופח – נופח מתוכיותו ומפנימיותו. הרי, שגם ההמשכה של
41 הנשמה בגוף (חיצוניות
42 הנשמה) היא באופן של
43 פנימיות, אלא שהמדובר
44 כאן הוא על פנימיות
45 הדיבור, שהיא הפנימיות
46 של החיצוניות, שלא
47 בפנימיות של הנשמה
48 עצמה הבאה מהפנימיות
49 שלמעלה ממש, וְהוּ
50 שְׂכָתוֹבִי: "כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ,"
51 **וַיַּעֲקֹב חֵבֶל**
52 **נַחֲלָתוֹ,** – כלומר, שישנן
53 בנשמה שתי מדריגות:
54 מדריגה אחת – "חלק
55 מהוי'", פנימיות הנשמה,
56 ומדריגה שנייה – "חבל
57 נחלתו", חיצוניות הנשמה.
58 **פְּרוּשׁ,** – המלה "חבל",
59 הוא בְּמֹו חֵבֶל, עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁלַל, שְׂרָאשׁוּ אַחֵד קָשׁוּר לְמַעַלָּה
60 וְקָצָהוּ לְמַטָּה. – כך הנשמה, הקצה העליון של הנשמה קשור
61 ב"למעלה" והקצה השני לבוש בגוף. כִּי הֵנָּה, פְּשׁוּט – פירוש,
62 הַכְּתוּבִי מֵה שְׂכָתוֹבִי – לגבי הנשמה: "וַיִּפַּח", הוּא לְהוֹרֹת
63 לָנוּ, בְּמֹו שְׁעַל דֶּרֶךְ־מִשְׁלַל בְּשִׁהְיָאָדָם נִפְחַת לְאִיּוֹה מְקוֹם, אִם
64 יֵשׁ אִיּוֹה דְּכָר חוּצָיָן וּמִפְסִיק בִּינָתִים – בין האדם הנופח לבין
65 הדבר שעליו הוא נופח, אֵין חֵבֶל הַנּוֹפֵחַ עוֹלָה וּמֵגִיעַ כָּלָל
66 לְאוֹתוֹ מְקוֹם, – עליו הוא נופח: כִּכָּה מְשַׁל – בנמשל, אִם
67 יֵשׁ דְּכָר חוּצָיָן וּמִפְסִיק בֵּין גּוֹף הָאָדָם לְבְּחִינַת חֵבֶל הָעֲלִיּוֹן.
68 – אינו מגיע אז ההבל שלמעלה שעליו נאמר "ויפח". אִךְ
69 בְּאַמְתָּ, אֵין שׁוֹם דְּכָר גִּשְׁמִי וְרוּחָנִי חוּצָיָן לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי
70 – הרי כתוב: "חֵלָא אֵת הַשְּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מִלֵּא",
71 ו"מִלֵּא כָל הָאָרֶץ בְּבוֹדוֹ", וְ"לִית אַתָּר פָּנָיו מִנִּיה", – אין
72 מקום שהוא פנוי ממנו יתברך, "בְּשְׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ

1. בראשית א, כו. 2. האזינו לב, ט. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היתור ל' פשט הכתוב כו' לנו" (מה ה' חסר בהבנת הענין – בהשמתם?!) – י"ל דמבואר וגם מתרין מה שלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנת"ל הסדר בהמשכת הנשמה מלמעלהמ"ט – פנימיות החיות, אח"כ פני' הדבור (ושניהם נלמדים מל' ויפח – כנ"ל) ואח"כ אותיות הדבור (ולא בנפיקה) "נעשה אדם", ורק אח"כ "נעשה" הבפועל – התלבשות הנשמה בגוף – היינו ד"באפיו" נמשך מדבור ולא מ"ויפח"! ולזה מבאר דפשט הכתוב מה שבא להורות (דלכאורה ה' צ"ל "פירוש" "תוכנו" וכיו"ב או להשמיט התיבה) – על השינוי גם לאחר הפעולה ד"נעשה אדם", דגם אז (אף שאינו מפנימיות) ה"ז עד"מ כשאדם נופח כו' (משא"כ דיבורו נשמע – היינו מגיע – גם כשיש חציצה, ולכן בשאר הנבראים אין ענין הכרת וכו') וענין זה דויפח ישנו בכל הדרגות דהמשכת הנשמה עד לגוף וגם לאח"ז – כל משך היותם "אדם" נשמה וגוף יחד. 4. ב"אגרת התשובה" מהדורא קמא, מביא כאן רבנו הזקן משל – "כגון בריאה של בהמה" – מהניפוח ב"ריאה" של בהמה. הרבי שליט"א הסביר פעם, שבכך רוצה רבנו הזקן להביא משל מתורה (שכן, ע"פ תורה (שו"ע י"ד רסל"ט) צריכה להיות בדיקת הריאה על ידי ניפוח). 5. ירמיה כג, כד. 6. ישעיה ו, ג.

45 שרבנו הזקן מסביר מיד להלן: והוא על־דִרְךָ־מִשָּׁל, מַחְבֵּל עֵב
46 שְׁזוֹר מִתְרִי־ג - 613, חֲבָלִים דְּקִים, כָּכָה חֲבֵל הַהִמְשָׁכָה
47 הַנִּזְכָּר־לְעֵיל בְּלוּל מִתְרִי־ג - 613, מִצּוֹתֶיךָ, - כל מצוה היא
48 חבל דק מהחבל הכללי, וְכַשְׁעוֹבֵר חֲסִיד־שָׁלוֹם עַל אַחַת מֵהֵנָּה
49 - על אחת מתרי"ג

50 המצוות, נִפְסֵק חֲבֵל הַדֶּק

51 - שכנגד אותה מצוה,

52 וְכוּ'. - וכשנפסקים מספר

53 מרובה יותר של חבלים

54 דקים, על ידי שהוא עובר

55 חסידוּשִׁים על כמה וכמה

56 מצוות, נגרמת חלישות

57 גדולה בחבל. ואילו "כרת"

58 הוא ענין שהחבל כולו

59 נכרת ונפסק רחמנא

60 ליצלן. אִךְ גַּם בְּחֵיב בְּרַת

61 ומיתה נשאר עדין בו

62 הַרְשִׁימוּ - הרושם,

63 מִנְפָּשׁוֹ הָאֱלֵקִית, וְעַל־

64 יְדִידוּתָהּ יָכוֹל לַחֲיוּת עַד נ'

65 - אם הוא חייב כרת, או

66 ס' - אם הוא חייב מיתה

67 בידי שמים, שָׁנָה וְלֹא

68 יותר - מזמן נקוב זה.

69 (ומה שְׁכַתוֹב בְּשֵׁם

70 הָאֲרִיזָ'ל שְׁנִכְנֶסָה בּוֹ -

71 במי שעובר על חטא שיש

72 בו כרת או מיתה בידי שמים, בְּחִינַת הַמְּקִיף וְכוּ' - כלומר,

73 למרות שאין הוא יכול לקבל חיות פנימית, שכן, נשמתו נכרתה

74 משרשה, הרי הוא, אבל, מקבל חיות מבחינת ה"מקיף", משם

75 יכול הוא לקבל חיות גם כשנשמתו נכרתה מזההשפעה הפנימית

76 של שם הוי' (ולכאורה, מבחינה זו, יכול היה הרי לחיות יותר

77 מחמשים או ששים שנה? - אלא, האמור לעיל בשם האריז"ל)

78 אֵינוֹ עֵינֵן לַחֲיִי נְשָׁמִיּוֹת הַנּוֹחִיִּים, - שמבחינת ה"מקיף" יוכל

79 לחיות גם כשלא נשאר שום רושם מהנפש האלקית, וּמִיִּירִי -

80 ומדובר, עַד נ' שָׁנָה, - כשעדיין קיים הרושם מהנפש האלקית,

81 שבגלל כך הוא חי בגופו - אז ישנה בו בחינת ה"מקיף", אוּ בְּזִמְנֵן

82 הַיָּה בְּדִלְקָתָן: - כפי שיוסבר להלן, שבזמן הזה, כשחיותו של

83 יהודי באה על ידי התלבשות בענינים שאינם קדושה, הרי

84 ביכולתו לקבל ממילא את חיותו גם אז, כשנשמתו כרותה

85 משרשה בשם הוי', שלכן בזמן הזה יכול גם מי שחייב כרת או

86 מיתה, לחיות יותר מאשר חמשים או ששים שנה. ואז, חיות

87 הקדושה שמוכרח שתהיה ליהודי, נמצאת בו מבחינת ה"מקיף"

88 (כמאמר האריז"ל).

1 מִתַּחַת אֵין עוֹד, - בלעדי הקב"ה, וְ"אִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין

2 וְכוּ'", - הוא יתברך מלא כל העולמות וכו', הרי שהקב"ה

3 נמצא בכל מקום ובכל דבר, כך שלא שייך שום דבר שיסתיר

4 עליו יתברך, אֵלֶּא כִּמּוֹ שְׁכַתוֹב בִּישְׁעֵיהוּ: "כִּי אִם

5 עוֹנוֹתֵיכֶם הִיוּ מְבִדִּילִים

6 בִּינֵיכֶם לְבִין אֱלֹקֵיכֶם".

7 וְהַטָּעַם, - מדוע יש בכוח

8 העוונות לבסות ולהבדיל

9 בין הנשמה לאלקות, הוא:

10 לְפִי שֶׁהֵם - העוונות, נִגְדֵּי

11 רָצוֹן הַעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא

12 הַמְּחִיָּה אֶת הַכֵּל, כִּמּוֹ

13 שְׁכַתוֹב: "כֵּל אֲשֶׁר

14 חָפֵץ ה' עֲשֶׂה בְּשֵׁמִים

15 וּבְאֲרִיזָ' - הכל, מזהשמים

16 עד הארץ, נברא ברצונו

17 של הקב"ה, (וְכִמּוֹ)

18 שְׁנִכְתָּבָר לְעֵיל, - בפרק

19 ד', שֶׁהוּא - הרצון

20 העליון, מְקוֹר הַשְּׁפָעָה

21 שֶׁם הַיָּה, וְנִרְמָז בְּקוֹצוֹ

22 שֶׁל (וִ'ד). - של שם הוי',

23 וכיוון ששם הוי' הוא מקור

24 ההשפעה לכל הנבראים,

25 הרי דבר שהוא נגד מקור

26 ההשפעה של שם הוי'

27 (והוא ענין העוונות), הוא

28 מְנוּגָד לַחֲיוּת הָאֱלֵקִית ומכסה עליה. ואם כך - הרי העוונות הם

29 דבר המכסה ואינו נותן לחיות האלקית שמה"הבל העליון"

30 (עליה נאמר "ויפח") להגיע אל גוף האדם. וְזֶהוּ עֵינֵן הַכֶּרֶת,

31 שְׁנִכְרַת וְנִפְסֵק חֲבֵל הַהִמְשָׁכָה מִשֵּׁם הַיָּה בְּרוּךְ־הוּא,

32 שְׁנִמְשָׁכָה מִזֶּה תַתָּה - האות ה' האחרונה של שם הוי',

33 בְּנִזְכָּר לְעֵיל, - הרי שאין הנשמה שבגוף מקבלת חיות ממקורה

34 שבשם הוי', ובשעה שחיותו של יהודי היא מקדושה בלבד (כפי

35 שהיה למשל בזמן בית המקדש - כך יסביר להלן), מבאי אז דבר

36 זה למיתה גשמית של הגוף, וְכִמּוֹ שְׁכַתוֹב בְּפִרְשֵׁת אֲמִיר:

37 "וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַחַיָּה מִלִּפְנֵי, אֲנִי ה'" - כלומר, משמעות

38 ענין ה"כרת" היא, שהוא נכרת מהוי', ובלשון רבנו הזקן:

39 "מִלִּפְנֵי" דִּיקָא. - ממני דוקא, משמעות הכריתה היא שהוא

40 נכרת מפנימיות האלקות, שהיא (כאמור לעיל) שם הוי'.

41 וּבְשָׂרָא עֲבִירוֹת שְׂאִין בְּהֵן כֶּרֶת - עַל־כִּלְפָּנֵים הֵן פּוֹגְמִין -

42 את הַנֶּפֶשׁ, כְּנוֹדָע; וּפְנִים, הוּא מְלִשּׁוֹן פְּנִימָה הַסְּכִין. - סכין

43 שחיטה פגום, היינו שחסר משהו באותו מקום; כך גם בענינו,

44 שחסר משהו מחבל ההמשכה שמשם הוי' אל הנשמה, כפי

7. נט, ב. 8. תהלים קלה, ו. 9. כב, ג. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש נפלא - דכאו"א מקבל חיות בפועל בעוה"ז ע"י תרי"ג חבלים, אף שמצות כהנים אין שייכות לזרים, כו"כ מצות א"א שתהיינה בב"א ועוד. ואולי מובן עפמשנ"ת בקו"א ד"ה ולהבין פרטי הלכות (קנט, ב).". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקו"ת דברים סב, סע"ג. פג, סע"ב".

יום שני כ"ג תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 190, פרק ו. אמנם זהו... עד עמ' צו, כנודע ל"ח.

אגרת התשובה

פרק ו אמנם זהו בומן שהיו ישראל במדרגה

עליונה כשהיתה השכינה שורה

בישראל בבהמ"ק. ואז לא היו מקבלים חיות לגופם

רק ע"י נפש האלקי לבדה מבחי' פנימי' השפע

שמשפיע א"ס ב"ה ע"י שם הוי' ב"ה כנ"ל. אך לאחר

שירדו ממדרגתם וגרמו במעשיהם סוד גלות השכינה

כמ"ש ובפשעיהם שולחה אמכם דהיינו שירדה השפעת

בחי' ה"א תתאה הנ"ל ונשתלשלה ממדרגה למדרגה

למטה מטה עד שנתלבשה השפעתה בי"ס דנוגה

המשפיעות שפע וחיות ע"י המזלות וכל צבא השמים

והשרים שעליהם לכל החי הגשמי שבעוה"ז וגם לכל

סוף ברוך-הוא על ידי

שם הוי"ה ברוך-הוא, פנוך לעיל. – וממילא, אם נפסק

"חבל ההמשכה" משם הוי', לא היתה יכולת להמשיך לחיות,

כאמור, שבשעה שעל ידי ענין של כרת נכרת ונפסק "חבל

ההמשכה" משם הוי' לנשמתו של יהודי, היה "מת ממש", שכן

לא היתה לו אפשרות לקבל חיותו. אך לאחר שירדו

ממדרגתם, וגרמו במעשיהם סוד גלות השכינה, –

שהשכינה היא בגלות בקליפות וסטרא אחרא, שזה ענין של

סוד, כיצד יתכן הדבר שהשכינה תהיה בגלות בקליפות⁴, כמו

שכתוב⁵: "ובפשעיהם שולחה אמכם"⁶, – "אמכם" היינו

השכינה, "אם הבנים" (כמבואר בחלק א' ריש פרק נ"ב), כנסת

ישראל, מקור נשמות ישראל, בחינת מלכות דאצילות. ובשם

הוי' זה "ה' תתאה" של שם הוי' שכאמור לעיל – משם בא "חבל

ההמשכה" לנשמה, דהיינו שירדה השפעת בחינת ה"א

תתאה – של שם הוי', הנזכר לעיל, ונשתלשלה ממדרגה

למדרגה למטה מטה, עד שנתלבשה השפעתה בי' ספירות

דנוגה, – בקליפת "נוגה" שהיא הקליפה שיש בה גם טוב, יש בה

עשר ספירות לעומת עשר ספירות הקדושה⁸, המשפיעות⁹

שפע וחיות על ידי המזלות וכל צבא השמים והשרים

שעליהם, לכל החי הגשמי שבעולם הזה, – שחיותם באה

מקליפת "נוגה" על ידי המזלות וצבא השמים והשרים, וגם לכל

1 פרק ו. בפרק ד', בו החל רבנו הזקן לפרש ענין התשובה על פי דרך

2 הסוד, הקדים להסביר מה שמהפסוק ומדברי חכמינו ז"ל אנו יודעים,

3 שב"כרת" היה האדם מת לפני שימלאו לו חמשים שנה, וב"מיתה בידי

4 שמים" היה מת ממש לפני שימלאו לו ששים שנה, ומתעוררת על כך

5 השאלה: הרי ראינו הרבה

6 חייבי כריתות ומיתה בידי

7 שמים שחיו את שנותיהם

8 באריכות ימים רבנעמים?¹

9 כדי להבהיר שאלה זו, הסביר

10 רבנו הזקן, שהנשמה היא

11 חלק משם הוי', וגם פנימיות

12 הנשמה וגם חיצוניותה הן

13 שתיהן באופן של "ויפח"

14 ("ויפח באפיו נשמת חיים"),⁷

15 כלומר, מפנימיות האלקות:⁸

16 פנימיות הנשמה באה

17 מפנימיות שם הוי', ושם הוי'¹⁰

18 הוא הרי הפנימיות שבאלקות.¹¹

19 וכן חיצוניות הנשמה

20 הנמשכת (בגוף) על ידי הדיבור "נעשה אדם", היא גם כן באה מפנימיות

21 הדיבור. ושתיהן – פנימיות וחיצוניות הנשמה – הן באופן של "ויפח".

22 שבכך נכללות כל מדרגות ההמשכה של הנשמה כפי שהיא נמשכת

23 בגופו של יהודי, וכפי שהיא כבר נמצאת בתוך גופו של יהודי. על כל זה

24 נאמר "ויפח". דבר המלמד אותנו, שאופן המשכת החיות של נשמה,

25 הנמשכת מאלקות, היא באופן של "נפחיה". שבשעה שקיים דבר החוצץ

26 ומפסיק בין הנופח לבין הדבר אליו הוא נופח, אין חבל הנופח מגיע

27 למקום אליו הוא נופח (שלא כמו בדיבור, שגם אם יש דבר המפסיק,

28 אפשר לשמוע את הדיבור, כלומר, הדיבור מגיע לתעודתו למרות הדבר

29 המפסיק). בכך הסביר רבנו הזקן ענין ה"כרת", בדרך כלל הרי "יעקב חבל

30 נחלתו" שגם בחיצוניות הנשמה ישנו "חבל ההמשכה" של החיות

31 הנמשכת מהנשמה בגוף; אך בשעה שישנו דבר המפסיק, במיוחד ענין

32 של כרת רחמנא ליצלן החותך את חבל ההמשכה – עלולה או החיות

33 שמה"ויפח" שלא להגיע לנשמה שבגוף וממילא היה משפיע הדבר

34 להיות "מת ממש", שמי שהיה חייב כרת מת ממש לפני שימלאו לו

35 חמשים שנה, או מי שהיה חייב מיתה בידי שמים היה מת לפני שימלאו

36 לו ששים שנה. בפרק הנוכחי, פרק ו, יסביר רבנו הזקן, שכן היה רק בשעה

37 שהשכינה שרתה בישראל בבית המקדש, אז היתה כל חיותם של בני

38 ישראל רק מצד הקדושה, מהשפע הפנימי שהשפיע הקב"ה על ידי שם

39 הוי'. ואילו בומן הגלות, כשהשכינה בגלות, ואף חיותם של בני ישראל

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו מראה מדר' ישראל אז". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זהו בכללות העולם, ובנוגע לשכינה, וכן בפרט ובנוגע לאדם – עוד ענין". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו גם כאור" בפ"ע". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועיין לקמן קמ, ב". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה אינו מובן שעי' מעשה בני אדם יבוא גלות השכינה"? ועי' מביא ראי' וגם ביאור: (א) ראי' – שכן הוא (ב) ביאור – מפני שהיא אמכם". 6. ישעי' נ, א. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בפ"ד – בנוגע לכללות העולם. בפ"ה – בנוגע לנשמה דכאור"א". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כבש"א פ"ו". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בלאה"כ (ולא ע"י הגלות שבנדוד"ד, כי אם מחטא עה"ד. ראה קמ, רע"א)".

34 בחירה אם לקבל השפעתו מהיכלות הסטרא אחרא, –
 35 זאת כשהוא חושב, מדבר או עושה ענינים של רע, או
 36 מהיכלות הקדושה¹⁴ שמהם נשפעות כל מחשבות טובות
 37 וקדושות וכו', – כלומר, גם דיבורים ומעשים טובים, שכל
 38 אלה מקבלים חיותם

39 מהיכלות הקדושה. כי
 40 "זה לעצמית זה עשה
 41 האלקים" וכו'¹⁵. –
 42 לעומת כל דבר
 43 שבקדושה, יש כנגדו
 44 בקליפה וסטרא אחרא,
 45 והיכלות ה"סטרא
 46 אחרא" מקבלים
 47 ויונקים חיותם
 48 מהתלבושות

49 והשתלשלות השפע די'
 50 ספירות דננה, – איך
 51 השפע בא ויורד ממדרגה
 52 למדרגה עד שהשפע
 53 יורד בהיכלות ה"סטרא
 54 אחרא", הפלולה –
 55 קליפת "נוגה" כלולה,

56 מבחינת טוב ורע, היא בחינת "עץ הדעת" וכו', – בחינת
 57 עץ הדעת טוב ורע, שיש בו טוב ורע, כנודע ליודעי חן. –
 58 ליודעי חכמת הקבלה. הרי, כיוון שיש בו טוב ורע, נמשך משם
 59 אחרי ריבוי השתלשלות, הרע של היכלות ה"סטרא אחרא",
 60 שמשם מקבל האדם שפע כשהוא עושה ענינים של רע
 61 במחשבה, דיבור או מעשה. להלן יסביר רבנו הזקן, מדוע האדם
 62 החוטא – לא זו בלבד שהוא יכול לקבל חיות מ"סטרא אחרא"
 63 כשאר בעלי חיים, אלא שהוא יכול לקבל זאת ביתר שאת ויתר
 64 עז, מפני שהוא ממשיך לקליפות תוספת יניקה מהשפעת
 65 הקדושה, ומפני שהוא הוא הממשיך להן זאת, הוא מקבל, לכן,
 66 החלק הראשון מההשפעה שהן משפיעות לאחר מכן,

1 הצומח, – שגם חיותם, המתבטאת בענין של צמיחה, שהם
 2 צומחים מקטן לגדול – באה גם כן מקליפת "נוגה" על ידי
 3 המזלות וצבא השמים והשרים, כמאמר רבותינו וברונם
 4 לברכה¹⁰: "אין לה כל עשב מלמטה שאין לו מזל וכו'". –
 5 "למעלה – המכה בו

6 ואומר לו גדל", המשפיע
 7 בו ענין הצמיחה מקטנות
 8 לגדלות. ומאחר שכל
 9 אלה מקבלים חיותם על
 10 ידי קליפת "נוגה", לכן –
 11 ואין יכול גם החוטא
 12 ופושע¹¹ ישראל לקבל
 13 חיות לגופם ונפשם
 14 תהמיית – גם כן
 15 מקליפת "נוגה", כמו
 16 שאר בעלי חיים ממש,
 17 – המקבלים חיותם על ידי
 18 קליפת "נוגה", כמו
 19 שכתוב¹²: – שקיים מצב
 20 שהאדם הוא "נמשל
 21 בבהמות נדמו". –
 22 משולים ודומים לבהמות,

23 ואדרבה – להיפך, לא זו בלבד שהוא גם יכול לקבל חיותו
 24 מקליפה, כמו בהמה ושאר דברים חיים או צומחים שבעולם
 25 הזה, אלא הוא מקבל חיותו משם ביתר שאת ויתר עז, –
 26 יותר מאלה, על פי המבאר מזהר הקדוש פרישת פקודי,
 27 שכל שפע וחיות הנשפעות לאדם התחתון בשעה ורגע
 28 שעושה הרע בעיני ה' במעשה או בדיבור או בהרהורי
 29 עברה וכו'¹³ – בשלשה לבושי מחשבה דיבור ומעשה, הכל –
 30 כל השפע והחיות הללו, נשפע לו מהיכלות ה"סטרא
 31 אחרא" המבארים שם מזהר הקדוש. – וישנם היכלות שונים
 32 של קליפה וסטרא אחרא, מהם באה החיות למעשים, דיבורים
 33 ומחשבות השונים שחיותם היא מקליפה. והאדם הוא בעל

10. ב"ר פ"י, ו. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה צ"ל 'ופושע' ל' יחיד". 12. תהלים מט, יב. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצעק מאי מרבה ב'וכו' – ואולי הכוונה ל'וגם אם אינו כו' (שבח"א פ"א) דל' 'וגם' משמע דאינו ענין בפ"ע לגמרי (דלכן אינו מפרטו בפ"ע – באגה"ת), אבל בכ"ז צריך ריבוי (ולכן מוסיף 'וכו')". 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"ל?! והביאור – שאדרבא הוא חידוש גדול, דאף דשולחה אמכם כו' ונתלכשה ב"ס דנוגה (כנ"ל), בכ"ז בבחירתו – יכול לקבל מהיכלות דקדושה! ואולי יש לבאר: דאז אף שנתלכשה ב"ס דנוגה – קליפת נוגה (הלבוש – בטל להמלוכש, מתהפך לטוב ו) נכללת בקדושה – עדמש"כ לעיל נד, סע"ב ו"א"כ – אינו כמש"כ בס' הר"י שי' קארף. וצ"ע. ועוד י"ל (ואולי שייך יותר לכאן, ממש"כ לעיל אך לאחר כו' האדם הוא בעל בחירה כו') דרך כשירדו ממדרג' האדם בעל בחירה לקבל חיותו מהיכלות דסט"א, משא"כ בזמן הבית, וכדלעיל ספ"ה". 15. קהלת ז, יד.

יום שלישי כ"ד תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צו, והנה יעקב... עד עמ' 192, נאמר וכו':

- 1 ובלשון רבנו הוקן: והנה, "יעקב חבל נחלתו"¹⁶ כתיב¹⁷, —
 2 נשמתו של יהודי היא כמו חבל, על הדרך-משל, כמו החבל
 3 שראשו אחד למעלה וראשו השני למטה, אם ימשך אדם
 4 בראשו השני — ינענע וימשך אחריו גם ראשו הראשון כמה
 5 שאפשר לו להמשך.
 6 וככה ממש בשרש
 7 נשמת האדם ומקורה
 8 מבחינת ה"א תתאה — ה'¹
 9 אחרונה של שם הוי',²
 10 הנזכרת לעיל, — שבשעה
 11 שהוא עושה עבירה, הוא
 12 ממשך ומוריד
 13 השפעתה — של ה'³
 14 תתאה, משם שרשו
 15 ומקורה, על ידי מעשיו¹⁹²
 16 הרעים ומחשבותיו עד
 17 תוך היכלות הסטרא-
 18 אחרא כביכול, שמשם —
 19 מהיכלות הסטרא-אחרא,¹²
 20 הוא מקבל מחשבותיו¹³
 21 ומעשיו. — ולמרות¹⁴
 22 שהסביר לעיל, שבחיב¹⁵
 23 כריתות נפסק "חבל"¹⁶
 24 ההמשכה משם הוי',¹⁷
 25 כיצד, איפוא, הוא יכול על
 26 ידי חבל זה להמשיך תוספת ניקה לסטרא אחרא? — מובא, אבל,
 27 בחסידות, שרושם מהחבל (חיצוניות החבל) נשאר, ולכן הוא
 28 יכול על ידי כך להמשיך תוספת ניקה ב"סטרא אחרא". ומפני
 29 שהוא הוא הממשיך להם ההשפעה, לכן הוא נוטל חלק
 30 בראש, — חלק גדול יותר. אשר לכן, לא זו בלבד שהחוטא יכול
 31 לקבל השפעתו מקליפות וסטרא אחרא, אלא הוא מקבל יותר
 32 השפעה ודי למבין. — אלא, אף-על-פי-כן כתוב בחסידות¹⁸,
 33 שסוף סוף מן ההכרח שההשפעה תיפסק, שכן, יהודי יכול רק
 34 באופן זמני לקבל השפעתו מסטרא אחרא, ולא לזמן ממושך, כי
- אין זה המקום שממנו עליו לקבל חיות. הרבי שליט"א הזכיר דבר
 זה בשיחה קדושה, בשיבות לחיזוק שמירת שבת בבני ישראל,
 שיש להסביר ליהודי, שהריוח שהוא רואה ר"ל מחילול שבת,
 עליו לדעת, שהסוף של ריוח זה וניצול הריוח לא יכול להיות
 טוב, שכן, ברכה והצלחה
 בבני ישראל הן דוקא על
 ידי פרנסה בשמירת שבת
 ודיני התורה בכלל. וזהו
 שאמרו רבותינו זכרונם
 לברכה¹⁹: "אין בדינו
 לא משלות הרשעים
 וכו"²⁰ — שהם חיים בטוב,
 "בדינו" דוקא, כלומר
 בזמן הגלות אחר
 התרגון. — מפני שמקבלים
 אז חיות מהקליפות. וזהו
 פחינת גלות השכינה
 כביכול, — כשמה' —
 תתאה של שם הוי' נמשך
 בקליפות, להשפיע
 להיכלות הסטרא-אחרא
 אשר שנתה נפשו
 יתברך. — יצטרך הקב"ה
 להשפיע להן תוספת
 השפעה, יותר מאשר
 הוקצב להן מראש לינוק מקדושה, וזאת — כדי שיהיה ענין
 הבחירה וענין העבודה. וכשהאדם עושה תשובה נכונה — אזי
 מסלק מהם — מהקליפות, ההשפעה שהמשיך בהן, במעשיו
 ומחשבותיו, כי בתשובתו מחזיר השפעת השכינה
 למקומה. — והריהו נוטל מהן ההשפעה שנמשכה בהן על ידי
 "גלות השכינה" בתוכן. וזהו — מה שהמלה "תשובה" היא "תשוב
 ה" (כמובא לעיל בפרק ד' מהזהר הקדוש), ושובה של ה'
 תתאה היא "תשובה תתאה", תשוב ה"א תתאה — שבה
 מבחינת גלות, וכמו שכתוב²¹: "ושב ה' אלוקיך — מקור

16. האזינו לב, ט. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הסגנון דדבר חדש קמ"ל — קשה, שהרי כל הפרק שלפ"ז מדבר בענין זה! אבל באמת כן הוא, שבא לבאר ענין חדש ואף הפכי מהקודם — ועפ"ז מובנים כמה שינוים מפרק לפרק. — שזהו (כסיום הענין דהכתוב — ע"י) שיעקב — חבל נחלתו, סיום וקצה ההמשכה (ולכן קאמר ראשו כו' וקצהו), מלמעלמ"ט ע"י החבל. בפ"ו — הכתוב יעקב חבל נחלתו (כענין בפ"ע) (ולכן הוסיף כאן: יעקב חבל נחלתו כתיב (ולכן בפמ"ה שא"צ לשלול ענין וביאור שקדמו — לא הוסיף "כתיב") והפכי מהג"ל) — שהלמטה, "ראשו (בנוגע לפעולה) השני", פועל על הראש (בנוגע לחיות) דלמע' וממשיך (ועוד ענין חדש) ומוריד כו' (היכלות כו') (שבזה ב' פרטים חדשים: דהחבל ממשיך לאחריים (ולא ככפ"ה — ליעקב) — ירידה למטה מיעקב חבל — עד תוך היכלות כו' — שלזה מוכרח לתרץ: איך אפשר לחבל שתוריד למטה מהחבל? ולזה כופל שמשם מקבל כו', היינו שבאותו ענין יעקב מקבל (למטה מהמשיך דוקא: 1) דרך רשעים צלחה — ה"ז שאלת ירמי' (יב, א) ומרע"ה (ברכות ז, א). (2) השלוה דבשביל לטירדן (דהרע"ב) קשה הבידינו דוקא: (1) דרך רשעים צלחה — ה"ז שאלת ירמי' (יב, א) ומרע"ה (ברכות ז, א). (2) השלוה דבשביל לטירדן כו' — למה זה לזמן הגלות דוקא? משא"כ להמבורא בפנים — דבזמן הגלות דוקא — הרשע מקבל חיות (וגם יכול להיות בנעימים — כדלעיל רפ"ד —) ומקבל — בראש (וגם באיכות — היינו — שלוה) ובכ"ז אין בידינו כו' כלומר יצאנו כו". ראה להלן עמוד 1239.
 21. נצבים ל, ג.

- 1 נשמתך, את שְׁבוּתְךָ,
2 פְּלוּמֵר עִם שְׁבוּתְךָ, –
3 הוא עצמו ישוב עם שוֹבֵר,
4 וּבִמְאֹמֶר רְבוּתֵינוּ
5 זְכָרֵנוּם לְבִרְכָּה²²: "וְהַשִּׁיב לֹא נֶאֱמַר וְכוּ": – אלא "ושב",
והכוונה היא שהוא עצמו
ישוב מהגלות, על ידי
שיהודי שב מגלות, – שב
"אלקין" מקור נשמתו,
השכינה, מגלות.

יום רביעי כ"ה תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 192, פרק ז. ואולם... עד עמ' צז, ונרכה וכו'.

- 11 פֶּרֶק ז בפרק הקודם, פרק ו', הסביר רבנו הזקן, ש"תשובה תתאה",
12 שלפי פירוש הזהר הקדוש הכוונה היא להשיב את ה' תתאה של שם הוי'
13 למקומה – היא השבת השכינה מגלותה, שכן, על ידי חטאים ועוונות
14 נעשה ענין גלות השכינה, שההשפעה של ה' תתאה שמשם הוי' (היא
15 בחינת השכינה), מקור
16 הנשמה, נמשכת רחמנא'
17 ליצולן אל היכלות הקליפה
18 וה' סטרא אחרא', ממנה
19 מקבל האדם חיות בשעה
20 שהוא עושה חטאים ועוונות,
21 ועל ידי תשובה מחזיר האדם
22 את ההשפעה ומחזיר את
23 השכינה מגלותה.

אגרת התשובה

- פרק ז ואולם דרך האמת והישר לבחי' תשובה
תתאה ה"א תתאה הנ"ל הם ב'
דברים דרך כלל. הא' הוא לעורר רחמים העליונים
ממקור הרחמים על נשמתו ונפשו האלקי' שנפלה
מאיגרא רמה חיי החיים ב"ה לבירא עמיקתא הן
היכלות הטומאה והסמ"א. ועל מקורה במקור החיים
הוא שם הוי' ב"ה וכמ"ש וישוב אל הוי' וירחמהו.
פי' לעורר רחמים על השפעת שם הוי' ב"ה שנשתלשלה
וְהַשִּׁיב לֹא נֶאֱמַר וְכוּ": – אלא "ושב",
והכוונה היא שהוא עצמו
ישוב מהגלות, על ידי
שיהודי שב מגלות, – שב
"אלקין" מקור נשמתו,
השכינה, מגלות.

- 24 וְהַשִּׁיב לֹא נֶאֱמַר וְכוּ": – אלא "ושב",
25 וְהַשִּׁיב לֹא נֶאֱמַר וְכוּ": – אלא "ושב",
26 תַּתְּאָה, ה"א תַּתְּאָה הַנִּזְכָּר לְעֵיל – הם ב' דְּבָרִים דְּרָךְ כָּלָל.
27 – הרבי שליט"א (באחת משיחות הקודש) פירש דברי רבינו הזקן
28 "דרך האמת והישר" – שדוקא זוהי הדרך האמיתית והישרה
29 לתשובה תתאה – על פי מה שלעיל (מיד בפרק א') אמר רבנו
30 הזקן, שעיקר ענין התשובה הוא "עזיבת החטא", שאם האדם
31 מחליט בלב שלם שלא לחזור יותר על מעשה חטא זה, הרי זו
32 כבר תשובה (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכאן – דורש
33 עבודה והכנה ארוכות – אלא שאף שעזיבת החטא ה"ז כו") אך
34 אין זה "דרך האמת", שכן, כשתשובה באה שלא בהכנה
35 מתאימה (דבר שרבנו הזקן עומד להסביר בפרק זה), אפשר אכן
36 שיתעורר בתשובה ויחליט בלב שלם על עזיבת החטא (הערת
37 כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וזה" תשובה וכו"), אך לא תהיה לה
38 קיום, וממילא אין זה אמת, שכן, אמת נקרא דבר שיש לו קיום,
39 כמו שכתוב¹: "שפת אמת תכון לעד"², וכדי שהתשובה תהיה
40 באמת (שיהיה לה קיום) נדרשת ההכנה לתשובה, עליה ידון
41 בפרק זה. לכן אומר רבנו הזקן, ש"דרך האמת" לתשובה תתאה
42 – היא על ידי ההכנה שהוא מסביר אותה להלן, ומה שרבנו
43 הזקן אומר "דרך הישר" הוא, שכן, אפשר שתהיה התעוררות
44 תשובה באמת, אך שתבוא לא על ידי דרך ישרה, אלא על ידי
45 איזו סיבה שהיא, סיבה שהיא עצמה יכולה להיות דבר שהוא
46 היפך מהכנה לתשובה, כפי שהיה בתשובתו של ר' אלעזר בן

22. מגילה כט, א. 1. משלי יב, יט. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וככח"א ספייג". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לקו"ת נשא כג, א. ושי"נ". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' הש"ס חגיגה ה, ב. וברשי"י שבש"ס נשמטה התיבה גג – ואיתא ברשי"י דע"י". 5. ישעיה נה, ז.

נשמתו ועל מקורה, ומיהו ה"מלך" שנמצא בגלות ומבויש – הרי
זה משפיע עליו מרירות גדולה. זה הראשון משני הדברים שהם
"דרך האמת והישר" לתשובה תתאה. **וְהַב' – הדבר השני, הוא:**
לְבַטֵּשׁ וּלְהַכְנִיעַ הַקְּלִיפָה וּסְטָרָא אַחֲרָא, אֲשֶׁר כָּל חַיּוּתָהּ

היא רק בְּחִינַת נְסוּת

וְהַנִּבְחָה, – וממילא,

כשמוכניעים ושוברים

אותה, נוטלים ממנה את

חיותה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב¹¹:

"אִם תִּגְבִּיהַ כְּנֶשֶׁר וְגו',

וּלְכֹן – וְהַכְּמוֹשׁ

וְהַכְּנָעָה עַד עֶפְרַיִם מִמֶּשׁ

– זוֹהִי מִיתָתָהּ וּבִטּוּלָהּ.

– של הקליפה וה"סטרא

אחרא". וְהִינֵנּוּ, – על ידי

מה שוברים ומכניעים את

הקליפה וה"סטרא

אחרא? עַל יְדֵי – שהאדם

פועל בקרב עצמו "לֵב

נִשְׁפָּר וְנִדְבָּה", וְלַחַיּוּת

"נִבְחָה כְּעֵינֵינוּ נִמָּאֵם"

וְכו', – שכן כפי שהוסבר

בפרק כ"ט בחלק הראשון,

עיקר האדם, גם בבנינו,

ובפרט באדם החוטא –

הוא נפשו הבהמית, ועל

ידי שהוא נשבר, נשברת

הרי גם נפשו הבהמית

(הבאה מקליפה) הרי שעל ידי כך הוא שובר ומכניע את

הקליפה ו"סטרא אחרא". וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֶהֱרָה הַקְּדוּשָׁה¹² עַל

פְּסוּקִים¹³: "וּבְחֵי אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבְּרָה, לֵב נִשְׁפָּר וְנִדְבָּה וְכו',

– מהו הזבח לשם אלקים? – כאשר יש "רוח נשברה", נשברת

רוח הסטרא-אחרא, ועל ידי מה נשברת רוח זו? – על ידי "לב

נשבר", על ידי כך שיש לאדם לב נשבר, כפי שהוא מפרש מיד

להלן, בִּי כָּל קֶרְבֶּן מִן הַבְּהֵמָה – הוא לִשְׁם הוֹיָה, היא מִדַּת

הַרְחָמִים, – לכן תמיד נזכר בקרבנות שם הוי': "אדם כי יקריב

מכם קרבן להוי'", "ריח ניחוח להוי'" וכדומה, אָבֵל לִשְׁם

אֱלֹקִים, היא מִדַּת הַדִּין – אֵין מִקְרִיבִין קֶרְבֶּן פְּתָמָה, בִּי אִם

– מהו כן ה"זבח" לשם אלקים (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

דכתב כאן "זבחי אלקים"? לְשֶׁבֶר וְלַהֲעֵבִיר רוּחַ הַטְּמֵאָה

וְהַסְטָרָא אַחֲרָא, וְזֶהוּ "רוּחַ נִשְׁבְּרָה" – זהו "זבחי אלקים",

זבח לשם אלקים. וְהַאִיךְ נִשְׁבְּרָה רוּחַ הַסְטָרָא אַחֲרָא?"

כְּשֶׁחַ"לֵּב נִשְׁפָּר וְנִדְבָּה" וְכו'.¹⁴

86

הַיִּבְלּוֹת הַסְטָרָא אַחֲרָא הַטְּמֵאִים לְהַחְיּוֹתָם, – להמשיך בהן

חיות, עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה אָנוּשׁ – החטאים, וְתַחֲבֻלוֹתָיו,

וּמַחֲשַׁבוֹתָיו הָרָעוֹת; – שכן, גם על ידי מחשבות רעות בלבד,

ממשיכים חיות ב"סטרא אחרא", וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב¹⁵: "מֶלֶךְ אֱסוּר

בְּרִהְיָם" – הקב"ה, מלך

הָעוֹלָם, קשור ברהטים,

בְּרִהְיָ מִחָא וְכו',¹⁶

פירוש כ"ק אדמו"ר¹⁷

שליט"א: "די קארעטעס –

אפטיילונגען פון מוח וואו

עס לויפן די מחשבות (ע"ד¹⁸

רהטים שרצים בם המים),¹⁹

כלומר, במחשבות

החולפות של המוח, שגם

על ידי המחשבות

החולפות במוח, אם הן

מחשבות רעות, הנה על

ידי זה המלך אסור, זה

מביא גלות להשפעה

שממש הוי', היא בְּחִינַת

גְּלוּת הַשְּׁכִינָה, –

שהשכינה, בחינת מלכות

דאצילות, באה על ידי כך

בגלות, כְּנֶזֶר לְעִיל. –

בפרק הקודם²⁰. וְזִמֵּן

הַמִּסְתָּל לָזֶה – שיוכל

האדם להרגיש ברחמנות

שעל נשמתו ועל מקורה,²¹

ולעורר רחמים העליונים, הזמן המסוגל לכך, הוא בְּתִקּוּן

חַצוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסִידוּר בְּהַעֲרָה, עֵין שֵׁם בְּאַרְבֻּכּוֹת. וְזֶהוּ

שֶׁכָּתוּב שָׁם: – ב"תיקון חצות" "נִפְלָה עֲטָרַת רִאשֻׁנוּ, אוי נָא

לָנוּ בִּי חֲטָאוֹנוּ". – שעל ידי החטאים, נופלת ה"עטרה", מקור

הנשמה, וְלָכֵן נִקְרָא הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא "מֶלֶךְ עֲלֹיב" בְּפִרְקֵי

הַיִּבְלּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַרְמָקַן וְכו', – רבי משה קורדבירו

זכרנו לברכה. בִּי אֵין לֶךְ עֲלֵבּוֹן גְּדוֹל מְזֵה²². – מגלות השכינה

בהיכלות הטומאה וה"סטרא אחרא". וּבְפִרְקָא בְּאֲשֶׁר יִתְבּוֹנֵן

הַמִּשְׁפִּיל בְּגִדְלַת אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא, מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין –

מחיה כל העולמות בחיות פנימית מותאמת לנברא, וְסוֹבֵב כָּל

עֲלָמִין, – מקיף כל העולמות, מחיה אותם בחיות שלמעלה

מהם, חיות זו היא רק בבחינה של "מקיף" על העולמות, כָּל

אֶחָד וְאֶחָד לְפִי שְׁעוֹר שֶׁכָּלוּ וְהַכְנָתוֹ – יתעמק בגדולת "אין

סוף" ברוך הוא. וְיִתְמַרְמֵר עַל זֶה מְאֹד מְאֹד: – שכן, בהבינו

גדולתו של הקב"ה, רק אז ירגיש את הרחמנות הגדולה שעל

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שה"ש ז, ו. ועיין הצ"צ שם. וצ"ע". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הוס' לתקו"ז ת"ו". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויש לעיין בכ"ז בח"א פמ"ה (ובהגהות לשם – להצ"צ איכה ע' 22 [אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א' נג]) בהשינויים וכו'". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "פי"ח". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נקרא כו' גדול מזה (ר"ח ש' היראה ספ"י – בשם "מורי" היינו הרמ"ק – הובא בשל"ה ש' האותיות מע' הלל, ובס' משנת חכמים לר"מ חאגיז ס' קעג)". 11. ירמיה מט, טז. עובדיה א, ד. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויקרא ה, א". 13. תהלים נא, יט. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ג"כ – מהמובן מזה"ק".

יום חמישי כ"ו תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צו, והאיך נשבר... עד עמ' 194, בתשובה כנודע).

36 שנאמר לעיל זהו הזבח¹⁸ לשם אלקים. וזהו שאמרו רבותינו
37 וברונם לברכה¹⁹: "רשעים בחייהם קרויים מתים", כלומר –
38 "בחייהם", הכוונה בתוך החיות שלהם, שהחיות עצמה היא ענין
39 של מיתה, שחייהם נמשכים במקום המות והטמאה, –
40 מהיכלות ה"סטרא

41 אחרא", ענין של טומאה

42 ומוות, היפך החיות של

43 קדושה. (וכן מה

44 שכתוב²⁰: "לא המתים

45 יחללו גו", אינו כ"לעג

46 לרש" חסד ושלום²¹, – אין

47 הכוונה למתים ממש, שכן,

48 כשאומרים על מתים ממש

49 שאין הם יכולים להלל את

50 ה', יש בכך משום לעג

51 להם, אלא הכוונה על

52 הרשעים שבהייהם

53 קרויים מתים, – ועליהם

54 אומרים, שאין הם יכולים

55 להלל את ה', שכלבליים

56 אותם במחשבות זרות

57 בעודם ברשעים, ואינם

58 חפצים בתשובה,

59 פנודע). – שגם בשעה

60 שהרשע רוצה להלל את

61 ה', מבלבליים אותו במחשבות זרות, שהחילול לא יהא כדבעי,

62 ומשום כך אומרים עליהם "לא המתים יחללו גו". הנה כל

63 האמור, צריך להביא אותו להיות "לב נשבר", כשהוא מתבונן

64 שהוא כרת את נשמתו ונפשו האלקית, מחיי החיים ברוך הוא,

65 והורידה למקום מיתה וטומאה – וזאת במי שעבר על איסור שיש

66 בו כרת ומיתה בידי שמים, שכפי שהוסבר לעיל, נכרתת על ידי

67 כך הנפש משרשה. להלן, מוסיף רבנו הזקן, שגם מי שלא עבר על

68 איסור שיש בו כרת או מיתה בידי שמים – יכול גם הוא למצוא

69 את עצמו, שכרת את נפשו האלקית מחיי החיים, בדוגמא כפי

70 שהדבר הוא בכרת או במיתה בידי שמים:

אגרת התשובה

והאיך נשבר הלב ונדכה. הנה מעט

מועיר הוא ע"י סיגופים ותעניות בדורותינו אלה שאין

לנו כח להתענות הרבה כדוד המלך כמאמר רז"ל

ע"פ ולבי חלל בקרבי שהרגו בתענית. אך עיקר

הכנעת הלב להיות נשבר ונדכה והעברת רוח הטומאה

וסט"א הוא להיות ממארי דחושבנא בעומק הדעת

להעמיק דעתו ובינתו שעה אחת בכל יום או לילה

לפני תיקון חצות להתבונן במה שפעל ועשה בחטאיו

בחי' גלות השכינה כנ"ל וגם [גרם] לעקור נשמתו

ונפשו האלקי מחיי החיים ב"ה והורידה למקום הטומאה

והמות הן היכלות הסט"א ונעשית בבחי' מרכבה

אליהם לקבל מהם שפע וחיות להשפיע לגופו כנ"ל.

וזהו שאמרו רז"ל רשעים בחייהם קרויים מתים כלומר

שחייהם נמשכים ממקום המות והטומאה (וכן מ"ש

לא המתים יחללו כו' אינו כלועג לרש ח"ו אלא

הכוונה על הרשעים שבהייהם קרויים מתים שמבלבליים

אותם במחשבות זרות בעודם ברשעים ואינם חפצים

בתשובה כנודע).

1 וְהַאִיךְ נִשְׁבֵּר הַלֵּב וְנִדְכָּה? הֵנָּה, מַעֲט מוֹעִיר הוּא עַל יְדֵי

2 סִיגוּפִים וְתַעֲנוּת, בְּדוֹרוֹתֵינוּ אֵלֶּה שְׁאִין לָנוּ כֹחַ לְהִתְעַנּוֹת

3 הַרְבֵּה בְּדוֹד הַמֶּלֶךְ, – שְׁעַם הָרֵבָה, וְעַל יְדֵי כֵךְ, הַסִּיר לְגַמְרֵי אֵת

4 נַפְשׁוֹ הַבְּהִמִית שֶׁמַּצֵּד הַקְּלִיפָה, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ וְכַרּוֹנָם –

5 לְבַרְכָּהּ¹⁵ עַל פְּסוּק¹⁶:

6 "וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי" –

7 שֶׁהִרְגוּ בְּתַעֲנוּת – שֶׁהִרְגַּ

8 אֵת הַיֶּצֶר הָרַע בְּתַעֲנוּת, 2

9 וְאִילוּ אֲנִי, שְׁאִין בְּכוֹחִי 3

10 לְצוּם הָרֵבָה, רַק מַעֲט 4

11 מוֹעִיר בֹּא עַל יְדֵי תַעֲנוּת 5

12 וְסִיגוּפִים. אֲךְ עֵינֶיךָ 6

13 הַכְּנַעַת הַלֵּב, לְהִיּוֹת 7

14 נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה וְהַעֲבַרְתָּ 8

15 רוּחַ הַטְּמֵאָה וְסִטְרָא" 9

16 אַחֲרָא, הוּא לְהִיּוֹת 10

17 מִ"מֵאֲרִי דְחֻשְׁבָּנָא" 11

18 פְּעֻמָּה תִּרְעַת, – לַעֲשׂוֹת 12

19 חֲשׁוֹן צֹדֵק, כְּפִי שְׁעוּשָׁה 13

20 בַּעַל הַחֲשׁוֹן, הַבַּעַל הַבֵּית 14

21 עֲצֻמוֹ, שְׁנוּגֵעַ לוֹ הַחֲשׁוֹן 15

22 בִּיּוֹתֵר, לְהַעֲמִיק דַּעְתּוֹ 16

23 וּבִיּוֹתֵר שְׁעָה אַחַת¹⁷ כָּבֵל 17

24 יוֹם אוֹ לַיְלָה לְפָנֵי תְקוּן 18

25 חֲצוֹת, לְהִתְבּוֹנֵן בְּמָה

26 שֶׁפָּעַל וְעָשָׂה בְּחַטָּאֵי בְּחִינַת גְּלוּת הַשְּׂכִינָה בְּנוֹכַר לְעִיל, –

27 שְׁעַל יְדֵי חַטָּאִים גּוֹרְמִים לְגָלוּת הַשְּׂכִינָה, וְגַם [גֵּרָם] לְעַקֹּר

28 נִשְׁמָתוֹ וְנַפְשׁוֹ הָאֱלֵקִית מִחַיֵּי הַחַיִּים בְּרוּךְ-הוּא, – מִהַקְבִּי"ה

29 שְׁהוּא חַיֵּי הַחַיִּים, וְהוֹרִידָהּ לְמָקוֹם הַטְּמֵאָה וְהַמּוֹת, הֵן

30 הַיִּכְלֹת הַסִּטְרָא-אַחֲרָא, וְנַעֲשִׂית – הַנִּשְׁמָה, בְּבְּחִינַת מִרְכָּבָה

31 אֱלִיָּהם – כְּמוֹ שֶׁמִּרְכָּבָה בְּטֵלָה לְרוֹכֵב הַמִּנְהִיג אוֹתָהּ, כֵּךְ בְּטֵלָה

32 נִשְׁמָתוֹ לְטוֹמָאָה וּלְקִלְפוֹת מִזֶּהן הִיא מוֹשְׁכַת אֵת חִיּוֹתָהּ, לְקַבֵּל

33 מֵהֶם שֶׁפָּעַל וְחִיּוֹת לְהַשְׁפִּיעַ לְגוֹפּוֹ, בְּנוֹכַר לְעִיל. – שֶׁהִשְׁפַּע

34 וְהַחִיּוֹת לְגוֹף הַחוּטָא, בָּאִים מִ'קִּלְפָה' ו'סִטְרָא אַחֲרָא". וְכִשְׁהוּא

35 מִתְבּוֹנֵן וּמִתְעַמֵּק בְּכָל זֶה, נוֹצֵרֵת בּוֹ הַכְּנַעַת הַלֵּב וּלְב נִשְׁבֵּר, שְׁכַפִּי

15 הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ירושלמי ברכות בסופה. וכנזכר גם בח"א פ"א". 16. תהלים קט, כב. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אף שבדוחק י"ל שהכוונה שעה אחת ועד השהי' קודם התפלה". 18. על מה שרבנו הזקן משתמש כאן במלה "זבח" (ולא "קרבן") מעיר הרבי שליט"א: "ראה בזה"ק שם – קרבן אלקים לא כתיב". 19. ברכות יח, ב. 20. תהלים קטו, יז. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דאיסור גמור הוא ועד כ"כ שאחז"ל לא יהלך כו' (ברכות יח, א)".

יום שישי כ"ז תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 194, ואף מי שלא עבר... עד עמ' צח, כנגד כולן:

- 1 ואף מי שלא עבר על עון כרת, וגם לא על עון מיתה ביד
2 שמים שהוא הוצאת זרע לבטלה ובהאי גו'א, – וכדומה,
3 אלא – עבר על שאר עבירות קלות, אף על פי כן מאחר
4 שהן פוגמים בגשמה ונפש האלקית, וכמשל פנימית
5 ופסיקת חבלים דקים
6 כנזק ליעל – בפרק ה',
7 ש"חבל ההמשכה" של 1
8 הנשמה, הוא כמו חבל 2
9 השזור מתרי"ג (613) 3
10 פתילות, ובשעה שהוא 4
11 עובר על אחת מתרי"ג 5
12 המצוות, הרי זה כניתוק 6
13 פתילה אחת מהחבל, הרי 7
14 ברבוי החטאים יכול 8
15 להיות פגם כמו בלאו 9
16 אחד שיש בו כרת או 10
17 מיתה, ואפילו בכפילת 11
18 חטא אחד פעמים רבות 12
19 מאד²², כמו שהמשיל 13
20 הנביא החטאים לעון 20
21 המאפיל – על, אור 15
22 השמש, כמו שכתוב²³: 16
23 "מחיתי קעב פשעיך" – 17
24 הם עבירות חמורות, 18
25 [המבדילים] בין פנימית 19
26 השפעת שם הוי"ה 20
27 ברוך-הוא לנפש 21
28 האלקית, בהבדלת עין 22
29 עב וחשוף, המבדיל בין 23
30 השמש לארץ ולדדים 24
31 עליה²⁴ על-דרך משל; – 25
32 ומה שכתוב: "וכעין חטאתיך" – כעין קל, מחיתי, חטאתיך, –
33 הן עבירות קלות שאדם דש בעקביו, המבדילים בהבדלת
34 עין קל וקלוש על דרך-משל. והנה, כמו שפמשל הנה, –
35 מכיון אור השמש, אם משים אדם נגד אור השמש בחלון
36 מחצות קלות וקלושות לרב מאד, – מחיצות רבות דקות,
37 הן מאפילות – על אור השמש, כמו מחיצה אחת עבה,
38 ויותר – מכך, וככה ממש הוא כנמשל – בעבירות המשולות
- לעננים המעיבים על אור השמש, ככל עונות שאדם דש
בעקביו. – מפאת שהם אינם נחשבים בעיניו כעבירות חמורות,
אבל, מפני שהוא עובר עליהם פעמים רבות, הרי זה כמו הרבה
מחיצות דקות המכסות כמו מחיצה אחת עבה, או יותר מאשר
מחיצה אחת עבה, ומכל
שכן – העוונות
המפורסמות מדברי
רבותינו וזכרונם לברכה,
שהן ממש בעבודה זרה
וגילוי עריות ושפיכות
דמים, כמו²⁵ העלמת
עין מן הצדקה, כמו
שכתוב²⁶: "השמר לך
פן יהיה דבר עם לבבך
כליעל גוי", – להימנע
מענין של צדקה,
ו"כליעל", – אומרים
רבותינו ז"ל, היא עובדי
עבודת אלילים²⁷ וכו', –
הרי שהעלמת עין מן
הצדקה נחשבת כמו
עבודה זרה; והמספר
בגנות חברו, היא לשון
הרע, השקולה בעבודה
זרה וגילוי עריות
ושפיכות דמים²⁸, וכל
הכועס כאלו עובד
עבודה זרה²⁹, וכן מי
שיש בו נפשות הרוע³⁰,
ובהנה רבות בנפשו, –
למרות שלגבי העונש אין
עבירות אלו דומות לעבודה זרה (עליה מגיע הרי מיתת בית דין,
מה שאין כן על עבירות אלו), אך לגבי הפגם הרוחני שהן
פוגמות בנפש, הן דומות לחטאים החמורים – עבודה זרה, גילוי
עריות ושפיכות דמים, ותלמוד תורה – העבירה של ביטול
תלמוד תורה שוקלת כנגד כל, – כנגד כל העבירות
האמורות, כמאמר רבותינו וזכרונם לברכה³¹: "והר
הקדוש-ברוך-הוא על עבודה זרה וכו'". – גילוי עריות

22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכידוע הראי' ע"ז מר"ן (לפס"ד – בשו"ע או"ח ששכ"ח סט"ז – דאדה"ז) דאיסור מה"ת פחות מכשיעור אבל כמה פעמים – חמור מאיסור סקילה! (ומזה ראי' לא רק שהוא "כמור", אלא גם "ויותר" כדלקמן). 23. ישעיה מד, כב. 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מיותר. וי"ל דזהו כנמשל – ב' הענינים: ה"א תתאה (מל', ארץ), נפח"א (דרים עלי'). 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כתובות סח, א". 26. ראה טו, ט. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"כ הוא ע"פ גמרא שם וסנה' קיא, ב". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ערכין טו, ב". 29. זח"ב קפב, ב. רמב"ם הלכות דעות פ"ב ה"ג. 30. ראה סוטה ה, א. 31. פתיחת לאיכה רבה אות ב' (בתחלתה). ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז.

24 – של שם הוי', ותפלה – המבטל מצות תפלה, פוגם באות ה"א
25 – אחרונה של שם הוי', וכו'. – הרי, גם אם לא עבר על שום
26 עבירות חמורות שיש בהן מיתת בית דין, ישנן גם עבירות
27 אחרות שעל פי "קבלה" פוגמות בנפש באותה מדה של
28 העבירות החמורות שיש
29 בהן מיתת בית דין. ולכן
30 על האדם לקבל על עצמו
31 בקריאת שמע, ד' מיתות
32 בית דין, כדי לתקן את
33 הפגם שפגם בנפשו. ומזה
34 יכול המשכיל ללמוד –
35 בקשר לשאר עונות
36 וחסמים, – הערת כ"ק
37 אדמו"ר שליט"א: "לאיזה
38 אות שייכים – ובמלא
39 לאיזה מד' מיתות ב"ד" –
40 ובטול תורה כנגד כלן: – הנה מכל זה יכול האדם להגיע
41 ל"לב נשבר", בהתבוננותו בדעתו בפגם שפגם גם על ידי חטאים
42 אחרים (ולא רק על ידי חטא שיש בו כרת ומיתה בידי שמים).
43 זהו הדבר השני המביא ל"תשובה תתאה" – ה"לב נשבר" שיש
44 לו, השובר ומסיר את "רוח הטומאה" וה"סטרא אחרא", וממילא
45 אפשר לו אז לחזור בתשובה ב"אמת", בחרטה על העבר וקבלה
46 טובה על להבא.

אגרת התשובה

המטה לקבל עליו ד' מיתות ב"ד וכו'. מלבד שעפ"י
הסוד כל הפוגם באות יו"ד של שם הוי' כאילו נתחייב
סקילה והפוגם באות ה"א כאילו נתחייב שריפה ובאות
ויו"ו כאילו נתחייב הרג ובאות ה"א אחרונה כאילו
נתחייב חנק. והמבטל ק"ש פוגם באות יו"ד ותפילין
באות ה"א וציצית באות ויו"ו ותפלה באות ה"א וכו'.
ומזה יכול המשכיל ללמוד לשאר עונות וחטאי' וביטול
תורה כנגד כולן:

1 ושפיכות דמים ולא ויתר על עון ביטול תורה". הרי שעל ידי כל
2 העבירות הללו – למרות שהן אינן עבירות שיש בהן כרת או
3 מיתה בידי שמים, אף-על-פי-כן, מנתקות הן את הנפש האלקית
4 ממקורה בחיי החיים ברוך הוא. ולכן סדרו בקריאת שמע
5 שעל המטה³², לקבל
6 עליו ד' מיתות בית-דין
7 וכו'. – סקילה, שריפה,
8 הרג וחנק, וזאת גם על מי
9 שלא עבר אף פעם על
10 עבירות שעונשן מיתת
11 בית דין, שכן, ישנן הרבה
12 עבירות הפוגמות בנפש
13 כמו העבירות שיש בהן
14 עונש מיתת בית דין;
15 מלבד שעל-פי הסוד, –
16 על פי ה"קבלה", כל
17 הפוגם באות יו"ד של שם הוי"ה – כאילו נתחייב סקילה,
18 והפוגם באות ה"א – הראשונה של שם הוי', כאילו נתחייב
19 שריפה, – והפוגם ובאות ויו"ו – של שם הוי', כאילו נתחייב
20 הרג, – והפוגם ובאות ה"א³³ אחרונה – של שם הוי', כאילו
21 נתחייב חנק; והמבטל קריאת שמע – פוגם באות יו"ד,
22 ותפילין – המבטל מצות תפילין, פוגם באות ה"א, – הראשונה
23 של שם הוי', וציצית – המבטל מצות ציצית, פוגם באות ויו"ו,

יום שבת קודש כ"ח תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צח, פרק ח. והנה... עד עמ' 196, למלאכה וכו').

65 שאמר לעיל). הרי אחרי חשבון הנפש שלפני תיקון חצות או
66 לפני קריאת שמע שעל המטה, יכול האדם לבקש באמת בקשה
67 זו. כי אזי תקבע בלבו באמת גדל הרחמנות על בחינת
68 אלקות שבנפשו ושלמעלה, – במקור נשמתו, כנזכר לעיל.
69 – בפרק ז' – שהרחמנות
70 היא גם על נפשו האלקית
71 וגם על מקור נשמתו
72 למעלה. וכו' יעורר
73 רחמים העליונים מי"ג
74 מדות הרחמים,
75 הנמשכות מרצון העליון
76 ברוך-הוא, הנרמז
77 בקוצו של יו"ד, – של
78 שם הוי', שלמעלה מעלה
79 מבחינת ההשפעה הנשפעת מאותיות שם הוי"ה. – כאמור
80 בפרק הקודם, פרק ז', ישנן עבירות הפוגמות באות יו"ד של שם
81 הוי' או באות ה"א וכו' – ועל ידי הפגם, נפסקת ההשפעה משם
82 הוי', שממנה באה חיות ליהודי, ונמשך ממנה חיות לקליפה'

אגרת התשובה

פרק ח והנה אחרי העמקת הדעת בכל הנ"ל יוכל
לבקש באמת מעומקא דלבא כרוב
רחמין מזה פשעי וכו'. כי אזי תקבע בלבו באמת
גודל הרחמנות על בחי' אלקות שבנפשו ושלמעלה
כנ"ל. וכו' יעורר רחמים העליונים מי"ג מדות
הנמשכות מרצון העליון ב"ה הנרמז בקוצו של יו"ד
שלמעלה מעלה מבחי' ההשפעה הנשפעת מאותיות

47 פרק ח בפרק הקודם, פרק ז, הסביר רבנו הזקן שני דברים המהווים
48 הדרך האמיתית והישרה להגיע ל"תשובה תתאה": – ההתבוננות
49 ברחמנות הגדולה שעל נשמתו (ועל מקור נשמתו) – וחשבון הנפש
50 והתעמקותו בענין גלות השכינה, שהוא גרם על ידי חטאיו; חשבון נפש
51 זה, מביא את האדם להיות
52 בעל "לב נשבר", שיש לו לב
53 שבור, ובכך הוא שובר את
54 רוח ה"סטרא אחרא".
55 והנה, אחרי העמקת
56 הדעת בכל הנזכר לעיל,
57 – ברחמנות הגדולה שעל
58 נפשו האלקית ועל
59 מקורה, ובמה שגרם על
60 ידי חטאיו יוכל לבקש
61 באמת מעמקא דלבא – מעומק הלב, את הבקשה שבפסוק:
62 "ברך רחמין מזה פשעי וגו'", – זה הרי פסוק בפרק
63 התהלים שאומרים בשעת "תיקון חצות" וגם ב"קריאת שמע
64 שעל המטה", שלפניהם הוא הזמן המסוגל לחשבון הנפש (כפי

32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "השייכות לאגה"ת (שאינן ענינה ב' התפלות) – כי קשעה"מ ענינה גם חשבון הנפש ותשובה (ראה ג"כ ח"א ספ"ז)". 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע שמביא כאן – ובב' הפעמים – הוי' שבמילואו בגימ' נד. [בסידורו – מובא בלא מילין]". 1. תהלים נא, ג.

עם הקב"ה. (וּכְמוֹ עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַּל, בְּאֶדָם הַנוֹפֵחַ בְּרוּחַ פִּי, בְּטָרֵם שְׂיוּצָא הָרוּחַ מִפִּיו - הוּא מִיָּחָד בְּנִפְשׁוֹ). - כך גם הנשממה לפני שניתנה בגוף האדם באופן של "ויפח", או היתה הרי מאוחדת בתכלית אתו יתברך, וגם כעת (אחרי התשובה)

תהיה שוב מאוחדת בתכלית אתו יתברך. וְזוֹ הִיא תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה. - אופן התשובה, שהנשממה תהיה מאוחדת אתו יתברך בתכלית - היא תשובה שלימה. וְהִנֵּה, בְּחִינַת יַחֲוֵד זֶה - היחוד שהנשממה מאוחדת שוב אתו יתברך כפי שהיתה לפני שניתנה בגוף האדם, ותשובה זו, היא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עֲלֵאָה - תשובה עליונה הבאה, שְׁלֵאָחַר תְּשׁוּבָה תַתְּמָה, - לאחר התשובה התחתונה שהתבארה לעיל. וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶהֱרָה הַקֶּדוֹשׁ בְּרַעְיָא מְחִימָנָא פְּרַשְׁתִּי נִשְׁאֵר, דְּתְּשׁוּבָה עֲלֵאָה הִיא, דִּיתַעֲסֵק בְּאוֹרֵיָא בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוֹ דְּקִדְשָׁא - בְּרִידֵיהוּא וְכוּ', - שתשובה עילאה היא שיעסוק בתורה מתוך

יראה ואהבה להקב"ה כו', דְּאִיהוּ בֶן י"ה - בִּינָה וְכוּ' - או, אומר בזוהר שם, הוא זוכה לאות ו' שהיא בחינת בן י"ה, בינה. בינה שהיא בחינת תשובה עילאה (שובה של הו"א הראשונה ("עילאה") של שם הוי' המרמזת על מדריגת "בינה") מורכבת מ"בן י"ה" (האותיות שבמלה בינה), והכוונה היא לאהבה ויראה הנולדות מחכמה ובינה שחן כנגד י"ה של שם הוי'. (וּמַעֲלֵת בְּעֵלִי תְּשׁוּבָה עַל צַדִּיקִים גְּמוּרִים בְּזֶה הָיָא, - שלבאורה, הרי ענין לימוד תורה ביראת ה' ואהבת ה', אינו ענין המיוחד לבעלי תשובה, גם צדיקים גמורים לומדים תורה ביראת ה' ואהבת ה', במה, איפוא, מתבטאת מעלתם של בעלי תשובה לגבי צדיקים? - הרי זה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶהֱרָה הַקֶּדוֹשׁ פְּרַשְׁתִּי חַיִּי שְׂרָה, דְּאִינוּן - בעלי התשובה, מְשַׁבֵּי עֲלֵיהוּ - ממשיכים על עצמם, בְּרַעְיָא דְּלֵבָא יִתִּיר - ביותר "רעותא דלבא", רצון פנימי של הלב, וּבְחִילָא סְגִי - ביותר כוח, לְאִתְקַרְבָּא לְמִלְכָּא וְכוּ'): - להיות קרוב יותר להקב"ה, בכך מתבטאת מעלתם של בעלי תשובה, שהתקרבותם להקב"ה היא ברצון ובתוקף חזק יותר מאשר הדבר בצדיקים גמורים.

1 ו"סטרא אחרא". אך בשעה שהוא ממשיך רחמים העליונים מ"ג 2 מדות הרחמים, שהם באות מהרצון העליון שלמעלה משם הוי' 3 - בא על ידי כך התיקון באותיות של שם הוי' ובהשפעת שם 4 הוי' על נשמתו, כפי שרבונו הזקן מפרט מיד: וְלִבָּן - מפני שהן

5 באות מדרגה זו, ה"ג 6 מִדּוֹת הָרַחֲמִים מְנַקִּים 7 כָּל הַפְּגָמִים, וּכְמוֹ 8 שֶׁכְּתוּב: - לגבי י"ג 9 מִדּוֹת הָרַחֲמִים: "נִשְׂאָ עֵוֹן 10 וְנִפְשֵׁי וְנִקְהָ, וְשׁוּב אֵין 11 יִנִּיקָ לְחַיִּיצוּנִים - 12 לְקַלִּפוֹת, וְהַסְטָרָא 13 אַחֲרָא" מִהַשְׁפַּעַת ה"א 14 תַתְּמָה, בְּנוֹכֵךְ לְעֵיל - 15 שֶׁעַל יְדֵי הַחֲטָאִים 16 וְהַעֲוֹנוֹת, יֵשׁ לָחַן יִנִּיקָ 17 מִה' תַתֵּאָה שֶׁל שֵׁם הוִי' 18 אֲךָ כֹּאשֶׁר נִמְשָׁךְ מִי"ג 19 מִדּוֹת הָרַחֲמִים - מִנְקָה 20 הַדְּבַר אֶת הַעֲוֹנוֹת 21 וְהַפְּשָׁעִים וְאֵין לָחַן יוֹתֵר 22 יִנִּיקָ מִה' תַתֵּאָה. (וְכֵן) 23 תְּשׁוּבָה ה"א תַתְּמָה 24 לְמִקְוָמָה, לְהַתִּיחַד 25 בִּיהוֹ, וְדִי לְמִכּוֹן. - 26 זוּהִי מִשְׁמַעוֹת הַמֶּלֶךְ 27 "תְּשׁוּבָה" - "תְּשׁוּבָה ה'" - 28 שְׁהִיא הָאֲחֵרונה שֶׁל 29 שֵׁם הוִי' שְׁבָה לְשַׁלֵּשׁ

30 האותיות הקודמות לה בשם הוי' להיות מאוחדת אתן. וְכֵן 31 מְשַׁשׁ - נַעֲשֶׂה לְמַטָּה בְּנִפְשׁ הַאֱלֹקִית שְׁבָאָדָם, שׁוּב אֵין 32 עֲוֹנוֹתֵיכֶם מִבְּדִילִים, - בֵּין הַנֶּפֶשׁ לְבֵין אֱלֻקוֹת, וּכְמוֹ 33 שֶׁכְּתוּב: - לגבי י"ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים: "וְנִקְהָ" - מִפְּרִשִּׁים 34 חֲכִמֵינוּ ז"ל - "מְנַקֵּה הוּא לְשִׁבְיָם", לְרַחֵץ וּלְנַקוֹת נִפְשָׁם 35 מִלְּבוּשֵׁי הַצּוּאִים, הֵם הַחַיִּיצוּנִים - הַקַּלִּפוֹת הַמְקִיפוֹת אֶת 36 הָאָדָם עַל יְדֵי חֲטָאִים וְעוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּנוֹמְרָא: 37 "מִלְּפָתוֹ וְכוּ'". - הַעֲבִירָה מִלְּפַת וּמְקִיפָה אֶת הָאָדָם 38 וְנַעֲשִׂית לְבוּשׁ לָאָדָם הַחוּטָא - וְהַכוּנָה לְטוֹמָאָה שֶׁל הַעֲבִירָה, 39 הַמְקִיפָה אֶת הָאָדָם כְּמוֹ לְבוּשׁ - וְהַתְּשׁוּבָה מִנְקָה אוֹתוֹ 40 מִלְּבוּשִׁים צוּאִים אֵלֶּה. וּמֵאֲחֵר שְׂרוּחַ עֲבָרָה וְתַתְּמָה, אֵין 41 הָרוּחַ שֶׁל מַחֲיִלָה וְטַהֲרָה, עֲבָרָה אֶת הַנֶּפֶשׁ וְטַהֲרָה אוֹתָהּ, אֵין 42 תּוֹכֵל נִפְשָׁם לְשׁוּב עַד הַיּוֹ"ה בְּרוּחַ-הוּא מְשַׁשׁ, וְלַעֲלוֹת 43 מַעֲלָה מַעֲלָה לְמִקְוָמָה, וְלִדְבָקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ בִּיחֻד נִפְלָא, 44 כְּמוֹ שֶׁחֻתָּה מִיָּחָד בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתַכְלִית הַיְחֻד, בְּטָרֵם 45 שֶׁנִּפְתָּח בְּרוּחַ פִּיו יִתְבָּרַךְ לִירֵד - לִירֵד, לְמַטָּה וּלְהַתְּלַבֵּשׁ 46 בְּגוֹף הָאָדָם - או היתה הרי הנשממה מאוחדת בתכלית היחוד

2. שלח יד, יח. 3. יומא פו, א. 4. סוטה ג, ב. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "איוב לו, כא. ופי' שהרוח מטהר השחקים מעננים".
6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמו במשל - שרוח מפזר ומבטל מציאות העננים - כך פעולת התשובה בהעב דפשע וכו'". 7.
זח"ג קכג, א. 8. קכט, ב.

יום ראשון	יום ראשון	כב תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מטו"מ, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קו"קז. תניא: פרק ה. והנה . . . כדלקמן.			
אאמו"ר אמר: א חסידישער ווארט מאכט קלאר די קאפ און ריין די הארץ. א חסידישע הנהגה טובה מאכט ליכטיג אין שטוב. א חסידישער ניגון שטארקט די תקוה ובטחון בריינגט שמחה און שטעלט אוועק די הויז מיט דער הויז געזינד אין קרן אורה.			
אָדנִי אָבי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרש"ב] אָמר: פֿתָּגַם חֲסִידֵי מִבֵּיא לִ'רֹאשׁ צָלוּל וּמִנֶּקֶה אֶת הַלֵּב. הִנֵּהגָה טוֹבָה חֲסִידִית עוֹשֶׂה אֹרֶךְ בַּבַּיִת. נִגוֹן חֲסִידִי מְחַזֵּק אֶת הַתְּקוּנָה וְהַבְּטָחוֹן, מִבֵּיא שְׂמֵחָה וּמַעֲמִיד אֶת הַבַּיִת וְאֶת בְּנֵי הַבַּיִת בְּקֶרֶן אֹרֶךְ.			

יום שני	יום שני	כג תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שני עם פירש"י. תהלים: קח-קיב. תניא: פרק ו. אמנם . . . צו ל"ח.			
פֿאַשר מִטּוֹת וּמִסְעֵי נִפְרָדוֹת, קוֹרִין - בְּמִנְחַת שַׁבָּת, ב', ה' - לָלוּי עַד סוֹף כָּל הַמִּסְעוֹת.			

יום שלישי	יום שלישי	כד תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שלישי עם פירש"י. תהלים: קיג-קיח. תניא: והנה יעקב . . . נאמר וכו'.			
מִפְתַּגְמֵי הַצ"צ: א פֿנימִי אִיז, אַז בעֲטֵעַן א בִּרְכָה אויף עֲבוּדָה אִיז דאָס אַל יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי הַבַּל, און עס דארף זיין תִּכְבֵּד הָעֲבוּדָה עַל הָאֲנָשִׁים.			
מִפְתַּגְמֵי הַצִּמְח צֶדֶק: "פְּנִימִי" הוּא - שְׁלִבְקֵשׁ בְּרָכָה עֲבוּר 'עֲבוּדָה' הָרִי זֶה "אַל יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי הַבַּל", וְנִחוּץ שִׁיְהִי "תִּכְבֵּד הָעֲבוּדָה עַל הָאֲנָשִׁים".			

יום רביעי	יום רביעי	כה תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מטות-מסעי, רביעי עם פירש"י. תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. תניא: פרק ז. ואולם . . . צו ונדכה כו'.			
אין חסידות איז פאראן צוויי זייער כאראקטעריסטישע אויסשפראכען: א) א איד דערקענט ג-טליכקייט און פילט די איבערנאטירליכקייט און בעדארף אויף דעם קיין באוועזן ניט האָבען. ב) א איד ניט ער וויל און ניט ער קען זיין אָפּגעריסען פון ג-טליכקייט.			
דער אמת איז אז די צוויי אויסשפראכען זיינען איין זאך: א איד דערקענט ג-טליכקייט און פילט דעם למעלה מן הטבע, דערפאר איז ניט ער וויל ניט ער קען זיין אָפּגעריסען פון ג-טליכקייט.			

בחסידות יש שני בטויים מאד אפיניים: (א) יהודי מכיר באלקות וחס את העל-טבעי ואינו זקוק לשום הוכחות על כך. (ב) יהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות מנתק מאלקות. האמת היא, ששני הבטויים חד הם: יהודי מכיר באלקות וחס את ה'למעלה' מן הטבע, לכן אינו רוצה ואינו יכול להיות מנתק מאלקות.

יום חמישי

יום חמישי   כו תמוז   ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: והאיך . . . בתשובה כנודע.

אין לערנען איז די איבערגעגעבענקייט פון מענטשען צו א זאך, וועלכע ער וויל פארשטיין און פארשטייט. אין דאוונען איז די איבערגעגעבענקייט צו העכער ווי פארשטאנד.

אין לערנען תורה פילט זיך א איד ווי א תלמיד בא א רבי'ן, אין דאוונען – ווי א קינד בא א פאטער.

בלמוד – התמסרות האדם היא לדבר שהוא חפץ להבין, ומבין. בתפלה – ההתמסרות היא אל הנעלה מההכנה.
בלמוד תורה מרגיש יהודי עצמו כתלמיד בפני רבו, בתפלה – כבן אצל אביו.

יום שישי

יום שישי   כז תמוז   ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, ששי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תניא: ואף מי . . . כנגד כולן.

אחד מהעלויים המפרסמים, בעל כשרון גדול ועמקן נפלא, בא לליאזנא ושקד בלמוד החסידות, ובגדל כשרונותיו רכש לו במשך זמן קצר ידיעה גדולה ורחבה בתורת החסידות. ביחידות הראשונה שנכנס לרבנו הזקן שאל: רבי, מה חסר לי? ויענהו רבנו הזקן: אין חסר לך מאומה, כי ירא אלקים אתה ולמדן, רק צריך אתה להוציא את הקמץ שהוא הישות וגסות הרוח, ולהכניס מצה שהוא בטול. וכלי שנשתמש בו בישות, שנדמה לו שהוא אור, כגון שפודין, שדוחקין רגלי השכינה, דאין אני והוא יכולין לדור, צריך לבזק. והלבון הוא עד שיהיו הנצוצות דהבורים נתזין ונכללין בהאור האמתי.

שבת קודש

שבת   כח תמוז   ה'תש"ג

מברכים ראש חדש מנחם אב. אמירת כל התהלים בהשקמה. יום התעוררות.
הפטורה: שמעו – אלטיך יהודה. אם תשוב – ובר' יתהלל.

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: פרק ת. והנה . . . למלכא וכו'.

לכל אחד מהרביים [=האדמו"רים] היו מאמרים קבועים ביחוד בשביל זה (לטהר אור העולם), אשר פעם בשנים או בשלש שנים היו חוזרים עליהם ברבים. אחד ממאמרי רבנו הזקן – "החלצו" שב"לקוטי תורה" בלי ההגהות. אחד ממאמרי אדמו"ר האמצעי – "יפה שעה אחת", ותכנון עשרה פרקים הראשונים דדבור המתחיל "הנה כל אחד ואחד אומר אלקי נשמה" [ש] בספר "דרך החיים". אחד ממאמרי ה"צמח צדק" – "מה טבו" שב"לקוטי תורה". אחד ממאמרי אדני אבי מורי ורבי [מהר"ש] – "מי כמוכה באלים". אחד ממאמרי אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] – "וידעת היום", מאסקווא רנ"ז.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

יום ראשון כ"ב תמוז ה'תשע"ד

הבאת קרבן עבור אדם אחר

המפריש הוא הבעלים על הקרבן, וקרבנו מועיל עבור המתכפר מדין 'ערבות', כשם שאדם יכול להוציא את חברו ידי חובה במעשה שלו.

וזה החילוק בין שתי ההלכות:

לעיל מדובר באופן שאינו מקבל על עצמו את עצם החיוב, אלא נותן את הקרבן למתכפר שהוא יהא הבעלים עליו (וזהו 'קרבן מצורע זה' – גוף הקרבן יהא מוטל עלי), ואילו כאן מקבל על עצמו את עצם החיוב ('קרבנו של מצורע זה' – חיובו של האדם יהא מוטל עלי).

ולכן, לעיל נקבע מחיר הקרבן לפי מצבו של המתכפר שהוא הבעלים על הקרבן, וכאן נקבע המחיר לפי מצבו של הנודר שהוא בעל הקרבן.

ולכן כאן לא הביא הרמב"ם את הדוגמא של 'קרבן יולדת זו עלי' כמו בהלכה דלעיל, כי הנודר מקבל על עצמו את חיובו של המתכפר מדין ערבות, ואין איש נעשה ערב לקיום מצוה עבור אשה (צל"ח ברכות כ, ב), ולכן אינו יכול לקבל על עצמו חיובה של אשה אלא של איש, אך לעיל הוא מקנה את הקרבן למתכפר וזה אפשרי גם באשה.

(דו"ח המלך ג, ע"י שיא).

הלכות מחוסרי כפרה פרק ה, הלכה יא: עֲשִׂיר שָׁאֵמַר: קָרְבְּנוֹ שֶׁל מִצְרָע זֶה עָלַי, וְהַמִּצְרָע הָיָה עָנִי – הָרִי זֶה מִבֵּיא עַל יָדוֹ קָרְבָּנוֹת עֲשִׂיר, שֶׁהָרִי יָד הַנּוֹדֵר מִשְׁנָת.

בהלכות מעשה הקרבנות (פי"ד ה"ט) כתב הרמב"ם: "האומר קרבן מצורע זה או יולדת זו עלי, אם היה אותו מצורע או היולדת עניים, מביא הנודר קרבן עני".

ולכאורה, שתי ההלכות סותרות: כאן כתב שערך הקרבן נקבע לפי מצבו של הנודר, ושם כתב שהערך נקבע לפי מצבו של המתכפר (ראה לקוטי שיחות כו עמ' 101 רפניני הרמב"ם).

עוד יש לדייק: לעיל הביא הרמב"ם שתי דוגמאות: 'האומר קרבן מצורע זה או יולדת זו עלי', ואילו כאן הביא רק את הדוגמא של מצורע ולא של יולדת.

ועוד: לעיל כתב 'האומר קרבן מצורע זה עלי', וכאן כתב 'קרבנו של מצורע זה'.

והביאור:

אדם יכול להפריש קרבן עבור חברו בשני אופנים: (א) המפריש נותן את הקרבן למתכפר במתנה והוא נעשה בעל הקרבן, והמפריש מביא את הקרבן בתור שלוחו. (ב)

יום שני כ"ג תמוז ה'תשע"ד

מתי מנתק ה'עשה' את ה'לאו'?

כללים, מע' ס, כלל ס"ו. שו"ת רעק"א סי קסט), ואם כן כל לאו אינו שווה ל'עשה' אלא גדול ממנו? ומיישב:

אף שהסומא מצווה על הלאו ופטור מ'עשה', לענין 'לאו הניתק לעשה' יש לומר כי כיון שה'עשה' בא לתקן את הלאו שנעשה, הרי הוא נגזר אחריו, וגם הסומא צריך לקיים 'עשה' זה, כדי שיוכל לנתק ולבטל את הלאו שעבר עליו.

ועוד מבאר על יסוד דברי ה'תומים' (סי ז סק"ז):

הדין שאין ה'עשה' מנתק ומבטל לאו גדול ממנו, אמור רק כאשר ה'עשה' מתקיים מאליו (כבתמורה, שעם פעולת האיסור (ההמרה) נעשית המצוה 'ותמורתו יהיה קודש'), אבל כאשר קיום ה'עשה' הוא על-ידי פעולה בפני עצמה ('קום ועשה') לדעת הרמב"ם ה'עשה' מבטל את הלאו גם כאשר הלאו גדול מן ה'עשה'.

ולכן בדרך כלל ה'עשה' מבטל את ה'לאו', אף שהסומים פטורים ממצוות עשה ומצווים על לא תעשה - היות ולקיום מצוות עשה נדרשת עשיה ('קום ועשה'), הרי ה'עשה' מבטל את הלאו, אף שאיסורו גדול מן ה'עשה'.

הלכות תמורה פרק א, הלכה א: וְלִמָּחָה לֹקֵחַ עַל הַתְּמוּרָה, וְהָרִי לֹא שָׂבָה נִתַּק לְעִשָּׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם הָמָר יִמְרֶנּוּ וְהָיָה הוּא וְתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ? מִפְּנֵי... שְׁאִין לֹא שָׂבָה שְׁוֹה לְעִשָּׂה; שֶׁהַצִּבּוּר וְהַשְׁתַּפֵּין אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה אִם הַמִּיר, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן מְזַהְרִין שְׁלֹא יִמְרוּ. נִמְצְאָתָּ אוֹמֵר, שֶׁהַיָּחִיד שֶׁהִמִּיר – הָרִי הַתְּמוּרָה קֹדֶשׁ... וְאַחֵר מִן הַשְׁתַּפֵּין שֶׁהִמִּיר... הָרִי זֶה לֹקָה וְאֵין הַתְּמוּרָה קֹדֶשׁ.

'לאו הניתק לעשה' אין לוקים עליו (הל' סנהדרין פי"ט ה"ב) אך הממיר קרבן לחולין לוקה, כי איסור ה'לאו' ('לא ימיר') חל גם על הממיר בהמה של ציבור ושל שותפים, ואילו ה'עשה' ('ותמורתו יהיה קודש') אינו מתקיים בציבור או בשותפים, ו'עשה' שאינו חל על כולם אינו מנתק לאו שכולם חייבים בו.

והקשה ה'תורת חסד' (א"ח סי' ח סק"ב, ועוד)

לפי דברי הרמב"ם כאן, שהממיר לוקה ואין זה 'לאו הניתק לעשה' משום "שאיין לאו שבה שוה לעשה", היינו שאין ה'עשה' מנתק ומבטל לאו הגדול מהעשה, איך יכול לחול דין 'לאו הניתק לעשה', והרי (לכמה דעות) סומא פטור ממצוות עשה וחייב בלא תעשה (ראה בבא קמא פ, ב שד"ח,

יום שלישי כ"ד תמוז ה'תשע"ד

גוף ח"מ

עם גילוי האפשרות להשתלל אברים מגופו של אדם לאחר, עולה השאלה: מהו הרגע שבו נחשב האדם כמת

הלכות טומאת מת פרק א, הלכה טו: הַמֵּת אֵינוֹ מִטְמֵא עַד שֶׁתֵּצֵא נִפְשׁוֹ. אִפְלוּ מִיָּד אוֹ גוֹסֶם.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

מעשה חשוב ד' ע' לד).

אך למעשה נראה שאין להוכיח מדיני טומאת מת לשאלת רגע המוות, כי יתכן שהטומאה חלה עם התחלת תהליך המיתה אף אם הגוף עדיין חי, וכך נראה מלשון ה'שלחן ערוך' (יר"ד סי' שע): "מי שנשברה מפרקתו ורוב בשר עמה . . . אפילו עדיין הוא חי חשוב כמת ומטמא".

ביאור הדברים:

את טומאת המת ניתן לפרש בשני אופנים: (א) הטומאה חלה על ידי סילוק הנשמה. (ב) הטומאה חלה מכוח התוצאה של סילוק הנשמה – מציאות של גוף מת.

ולפי האופן השני בוודאי אין הטומאה יכולה לחול כל עוד נחשב הגוף כחי, אך לפי האופן הראשון יתכן שפעולת סילוק הנשמה כבר התחילה, ולכן הטומאה חלה על אף שהגוף עדיין נחשב חי (לקוטי שיחות יח עמ' 243 והע' 37. יד אברהם אהלות פ"א מ"ו).

ואין בנטילת אברים מגופו משום רצח?

לדעת רוב הפוסקים כל זמן שהלב פועם נחשב החולה חי (שו"ת חת"ס יו"ד שלח. וראה בהרחבה: 'קביעת רגע המוות' ירושלים תשס"ו). אך יש סוברים שאם המוח מפסיק לתפקד ('מוות מוחי') נחשב האדם כמת ומותר להוציא את לבו בעודו פועם כדי להשתילו בגוף אחר.

ויש שכתבו להוכיח כן מהלכה זו: "המת אינו מטמא עד שתצא נפשו, אפילו מגוייד או גוסס", ומבאר הגר"א (אליהו רבא אהלות א, ו): 'מגוייד' הוא מי שגופו נחתך ואין לו סיכוי לחיות, ואינו נחשב מת משום שדעתו עדיין צלולה, ו'גוסס' הוא מי שכבר אין דעתו צלולה, ואינו מטמא משום שיכול להמשיך ולחיות במצב זה.

ואם כן, מצב המשלב את שני התנאים יחד – חוסר הכרה וגם ודאות של מוות מהיר עקב הפגיעה, נחשב מוות על אף שהלב עדיין פועם (ראה 'קביעת רגע המוות' שם ע' 190. שו"ת

יום רביעי כ"ה תמוז ה'תשע"ד

כוחה של דביקות

אב, ראשון וכו'). כלומר, הטומאה מייצרת טומאה פחותה ממנה אצל מי שנגע בה, כי הטמא אינו נטמא מצד עצמו אלא מצד התפשטות הטומאה, והתפשטות הטומאה אין כוחה כעצם הטומאה. וכך באה לביטוי החולשה של ה'התפשטות' שכלל שהיא מתפשטת, כוחה פוחת.

ובהלכה שלפנינו משתקפים הן החולשה שבי'התפשטות' (מצד עצמה), והן הכוח שה'התפשטות' יכולה לינוק מדביקותה בעצם:

מן התורה, הנוגע במת טמא טומאת שבעה. ואם האדם שנגע במת נגע באדם שני, השני טמא טומאת ערב בלבד. אבל מדברי סופרים חילקו, אם הראשון נגע בשני בעוד הוא, הראשון, נוגע במת, גם השני טמא טומאת שבעה. כאן משתקף ההבדל בין 'התפשטות' כשלעצמה להתפשטות במצב של דביקות בעצם: אם הראשון אינו נוגע במת, כלומר אם 'ההתפשטות' אינה דבוקה בעצם, אין בה מן העצם והטומאה שהיא גורמת הינה חלשה, אבל אם הראשון נוגע במת, כלומר שההתפשטות דבוקה בעצם, יש בכוחו להעביר הלאה את עצם הטומאה וגם השני טמא טומאת שבעה כאילו נגע במת עצמו.

(ספר המאמרים תרס"ו עמ' קענ. שני עיונים בדא"ח, עמ' רענ)

הלכות טומאת מת פרק ה, הלכה ב: אִדָּם שֶׁנִּטְמָא בְּמַת וְכֵלִים שֶׁיֵּנֶע בָּהֶן אִדָּם זֶה – מִמָּאִין מִמָּאֵת שֶׁכָּעָה... אֲכָל אִדָּם שֶׁנֵּנֶע בְּאִדָּם שֶׁנִּטְמָא בְּמַת, בֵּין שֶׁנֵּנֶע בּוֹ אַחֵר שֶׁפָּרַשׁ מִמִּטְמָאֵיו בֵּין שֶׁנֵּנֶע בּוֹ בְּשִׁהוּא עֲדֵין נֹגֵעַ בְּמַת – חֲרִי זֶה הַשְּׁנִי מִמָּאֵת עָרֵב.

בתורת החסידות מוסבר ש'הארה' אין בה מעצם הדבר, וזאת, למרות שה'הארה' נובעת מן 'העצם'.

דוגמה לדבר: עצם החיים. העובדה שהאדם חי כשלעצמה היא ה'עצם', ומכלול החיים על מרכיביו והסתעפויותיו הם שתי נקודות נפרדות. לכן, החיות של מכלול האברים ('התפשטות החיות') שונה מאדם לאדם. ויש אדם שבאברים מסוימים אין לו חיות, אבל בעצם החיים כולם שווים. הוי אומר, החיים הם עצם הנקודה, ואף שהפרטים וההתפשטות נובעים מהנקודה אין הם יוצרים את החיים.

לאידך גיסא, העובדה שההארה מסוגלת להמשיך את העצם נובעת מכך שעל ידי הדביקות של ההארה בעצם, נמשך בה כוח העצם.

השתקפות של רעיון זה, מוצאים אנו בהלכות טומאה. ראשית, בכך שיש בטומאה דרגות שונות (אבי אבות,

יום חמישי כ"ו תמוז ה'תשע"ד

איך מודדים את חלל האוהלה?

רצוצה ש"בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת" ואינה מתפשטת לצדדים.

וכתב הראב"ד (כאן ובפי"ב ה"א) שהכוונה לטפח בין הטומאה לגג שעליה, ולא בין הקרקע לגג, כי הטומאה שביניהם ממעטת את החלל. ומסתפק האם גם לדעת הרמב"ם 'קבר סתום' צריך שיהא בו חלל טפח ומדידתו מן הטומאה, או שמא די בטפח מהקרקע לגג ואין הטומאה ממעטת את החלל.

הלכות טומאת מת פרק ז, הלכה ד: אִין תִּקְרַב מִטְמָא מִכָּל סְבִיבָיו עַד שִׁיהִי שָׁם חֲלָל טַפַּח עַל טַפַּח... הִיתָה מִטְמָא רְצוּצָה וְלֹא הִיָּה שָׁם חֲלָל טַפַּח – מִטְמָא בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֵעַת וְיּוֹרֶדֶת.

קבר סתום מכל צדדיו מטמא מכל צדדיו מן התורה, בין בנגיעה בכתליו או בגגו ובין אם מאהיל עליו (לעיל פ"ב ה"ט). וזאת, כאשר החלל בין המת לגג המאהיל עליו הוא לפחות טפח על טפח בגובה טפח. פחות מכך, זוהי טומאה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

פנוי בין המת לכיסוי, הרי זה משום ש'ביטלו' שם את המת (חידושי הגר"ח פ"ב ה"א).

ובספר 'פתח האהל' (כלל ג' סי' ה') ביאר:

אם כל שטח הקרקע מכוסה, אין מודדים את השטח מהקרקע כי "כוסו פני כל הארץ", אך כאשר רק חלק מהקרקע מכוסה, וחלקו (שטח על שטח לפחות) אינו מכוסה, מודדים מהקרקע כי שם 'אוהל' חל על הכל, גם במקום שנתמעט גובהו וכדין 'שפועי אהל' (אהלות פ"ז מ"ב) דהיינו "אהל שהוא שופע ויורד וכלה עד כאצבע", ואם יש טומאה באוהל היא מתפשטת גם תחת השיפוע כי דין אוהל חל על כולו.

וה'כסף משנה' דייק מלשון הרמב"ם (בפ"ב ה"ו) "ארונות של עץ שמניחין בהם את המת אינן כקבר, אלא אם יש בין כסוי הארון והמת גובה טפח חוצץ", שגם לדעתו הכוונה לטפח מהמת וצריך חלל טפח פנוי.

אך הגר"ח מבריסק נקט בשיטת הרמב"ם שדי בחלל טפח בין הקרקע לגג שעליה כדי שיהיה אהל ויחצוץ בפני הטומאה (אלא אם כן זהו 'קבר סתום' המביא את הטומאה לצדדים), והטומאה אינה ממעטת את החלל, אבל אם 'ביטל' את הטומאה ומשאירה שם הרי היא ממעטת את החלל, ויש כאן 'טומאה רצוצה'. ומה שכתב הרמב"ם שארון המת חוצץ בפני הטומאה רק אם יש בו חלל טפח

יום שישי כ"ז תמוז ה'תשע"ד 'אהל זרוק' ברכב ובמטוס

העמים, כי חז"ל גזרו טומאה על האויר עצמו (ולא רק כאשר האדם מאהיל על מת), ואהל זרוק אינו חוצץ מאחר ואינו חשוב כמקום בפני עצמו וממילא בטל האויר שבתוכו לאויר שבחוץ וגם הוא נחשב כאויר חו"ל, אך כאשר הנידון אינו על האויר אלא שהטומאה נמצאת למטה, גם אוהל זרוק חוצץ בין הטומאה לאדם הטהור שבתוכו.

ולפי זה, מאחר ובזמן הזה אין נוהגת טומאת ארץ העמים ואין איסור לכהן לצאת לחו"ל (ראה ש"ך וט"ז י"ד סי' שסט), אלא הנידון הוא רק לגבי האיסור להאהיל על מת (אם עובר מעל קבר), לכך מועיל אפילו 'אהל זרוק' (ראה אהלך באמיתך ע' קצח הע' צג).

למעשה, לגבי רכב יש מקילים על פי דברי ה'משנה למלך' ויש אוסרים (ראה אגרות קודש ח"ו עמ' שמט. טהרת הכהנים כהלכתה ע' קכא). ולגבי מטוס נהוג להקל מכמה טעמים ובעיקר משום שבדרך כלל אין וודאות שבמהלך הטיסה עוברים על גבי קברים ואין זה אלא ספק (טהרת הכהנים כהלכתה ע' שא).

הלכות טומאת מת פרק יא, הלכה ה': הנכנס לארץ העמים בשדה תבא ומגדל הפורחין באויר – טמא; שאהל זרוק אינו קרוי אהל.

האם מותר לכהן לנסוע ברכב או לטוס מעל בית קברות? כאן נפסק שהנכנס לאויר חוץ לארץ (שגזרו עליו טומאה) בתוך שידה או תיבה 'הפורחין באויר' טמא, ואין ה'אהל' שבו הוא נמצא חוצץ מפני הטומאה כי 'אהל זרוק' אינו קרוי אהל. ולפי זה, לכאורה אין המטוס או הרכב חוצצים בפני הטומאה.

אך ה'משנה למלך' (לעיל ה"א ד"ה ודע) מחדש, על פי לשון הרמב"ם 'הפורחין באויר', שרק כאשר האהל נמצא באויר אינו נחשב אהל, אך אם נגרר על פני הקרקע הרי הוא נחשב אהל על אף שנמצא בתנועה. ולפי דבריו יש להקל ברכב הנוסע על פני הקרקע ולהחמיר במטוס הטס באויר.

ואילו ה'תפארת ישראל' (אהלות פ"ח מ"א אות י') חידש שהחיסרון של 'אהל זרוק' הוא רק לגבי טומאת ארץ

שבת קודש כ"ח תמוז ה'תשע"ד מתי אילן נידון כאוהל?

מדאורייתא (אף אם מצד חזקת אינם יכולים לשמש כתקרה). ואם הרווח גדול יותר, אך לא גדול מאוד ורק בשכבת טיט בינונית ('מעזיבה בינונית') הטיט לא יפול, הרי זה אוהל מדרבנן. ובשו"ת 'איתן האזרח' (סי' ה') דן לעניין עצים הנטועים בבית הקברות ומאהילים על הקברים, והביא תשובת הגר"י קאפיל שאין לכהנים לעמוד תחת העצים אפילו אם הענפים אינם ראויים לקבל 'מעזיבה בינונית', כי גם 'אהל רעוע' מאהיל ומביא את הטומאה מדרבנן.

אך לדעתו (הגר"א כהן רפפורט. וכן דעת התוספות יו"ט בתשובה שהביא) אין לאסור אלא אם הענפים הם לפחות טפח על טפח (כי הלכה זו ברמב"ם היא בהמשך לדבריו בהלכה א': "כל טפח על טפח ברום טפח קרוי אהל..."), אבל אם רחבים פחות מטפח אינם אוהל כלל. לכן רשאים הכהנים "לילך תחת האילנות בהיות ענפיהם דקים ורפים ואינם פותח טפח... בהיות שאין השריגים והאילנות סוככים בענפיהם אהדדי, ורק עם עליהם, ואין להם [לעלים] ממשות...".

הלכות טומאת מת, פרק יג הלכה ב': שריני האילנות הסוככים על הארץ, והן הנקראים סככות... אם יבולין לקבל מעזיבה בינונית והן עומדים – הרי אלו מביאין וחוצצין מן התורה; ואם אינן ראויין לקבל מעזיבה בינונית, אלא הן נופלים – הרי אלו מביאין מדבריהם ואינן חוצצין.

לדעת הרמב"ם, ענפי אילן ('סככות') היכולים לקבל 'מעזיבה' (תקרה) בינונית ואינם נשברים, דינם כאוהל ומביאים את הטומאה וחוצצים בפניה, אבל ענפים שאינן ראויין לקבל מעזיבה בינונית ואפשר לתת עליהן רק מעט טיט ('מעזיבה רכה' בלשון המשנה) מן התורה אינו אוהל (כי הוא 'אהל רעוע') והחמירו חכמים שיהיה לו דין אוהל להביא את הטומאה אך אינו אוהל לקולא ואינו חוצץ (כסף משנה).

והראב"ד (כאן) והר"ש (אהלות פ"ח מ"ב) מפרשים שהחלוקה בין הענפים אינה לפי חזקתם אלא לפי צפיפותם, שאם הרווח בין ענף לענף קטן ואם יתנו עליהם שכבת טיט קלה ('מעזיבה רכה') הטיט לא יפול דרך האויר שביניהם – הרי זה אוהל

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ב"ח תמוז ה'תשע"ד

יום ראשון כ"ב תמוז ה'תשע"ד

הלכות מחסרי כפרה

פרק ג

א. כל הימים שהזב רואה בהם זיבות, הרי הוא טמא. וכשיפסק הזיבות, מונה שבעת ימי נקיים כזבה, וטובל בשביעי, ומצריב שמשו [נטהר כשתשקע השמש]; ובשמיני מביא קרבנו, אם היה בעל שלש ראיות. ואם ראה ראיה של זוב, אפלו בסוף יום שביעי אחר שטבל - סותר הכל, ומתחיל למנות שבעת ימי נקיים מאחר יום ראיה האחרונה.

ב. זב שראה קרי באחד משבעת ימי הספירה - אינו סותר אלא יומו בלבד, ומשלים שבעת ימים ומביא קרבנו. כיצד? ראה קרי ביום החמישי - סופר אחריו שלשה ימים, וטובל בשלישי, ומביא קרבנו ברביעי.

ג. זב שבדק ביום ראשון מימי הספירה, ומצא טהור, ולא בדק כל שבעה, וביום השביעי בדק ומצא טהור - הרי זה בחזקת טהור. אפלו בדק ביום הטמא עצמו [לאחר שננטמא], ומצא טהור, ופסק הזוב, ולא בדק למחר בתחלת ימי הספירה, ובדק בשביעי או בשמיני, ומצא טהור - צלו לו ימי הספירה, והרי זה בחזקת טהרה.

ד. כל ראיה שהיא סותרת, אינה מביאה לידי קרבן. כיצד? ראה שתי ראיות בלבד, והפסיק יום או ימים, והרי הוא מונה שבעת ימי נקיים, ובתוך השבעה ראה ראיה של זוב - אינה מצטרפת לשתיים, אלא סותרת; ומתחיל למנות, כמו שבארנו. אפלו ראה בתוך ימי הספירה שלש ראיות זו אחר זו, אפלו ראה אותן ביום אחד, אפלו ראה שלש ראיות בסוף יום שביעי של שבעת ימי נקיים - אינו מביא קרבן; שראיות אלו, לסתינה הן. ראה שלש ראיות בליל שמיני - מביא קרבן, שאין ראיות אלו סותרין. במה דברים אמורים? בזב בעל שתי ראיות. אכל זב בעל שלש שראה שלש ראיות בליל שמיני שאחר שבעת ימי נקיים - אינו מביא קרבן שני על שלש ראיות אלו, אלא קרבן אחד על השלש הראשונות; שאף על פי שאין שלש אחרונות סותרות, הרי לא יצא לזמן שראוי לקרבן; והלילה מחסר זמן הוא לכל - חוץ מילדת שהפילה בליל אחד ושמונים, שהיא מביאה קרבן שני, כמו שבארנו. ודבר זה, מפי הקבלה [מסורת ביד החכמים].

ה. ראה ראיה אחת בליל שמיני, ושתי ראיות ביום שמיני - הרי אלו מצטרפין, ומביא קרבן שני על זיבות זו האחרונה; שהרי ראיה ראשונה של זב, כשכבת זרע

היא חשוכה, ואם ראה אחריה שתיים, מצטרפת עמהן לקרבן. אבל אם ראה שתיים בליל שמיני, ואחת ביום שמיני - אין מצטרפות, ואינו מביא קרבן על זיבות זו האחרונה.

ו. הכל מתטמאין בזיבה - אפלו קטן בן יומו, והגרים, והעבדים, וחרש ושוטה. ויראה לי שמביאין עליהן כפרה כדי להאכילן בקדשים; וחטאתן נאכלת, שהרי הן קטן שאינו בן דעת. וקריס [שנסתרט ע"י] אדם וקריס חמה [מלידה], מתטמאין בזיבה ככל האנשים.

ז. השטמים [סתום ואין מינו ניכר] והאנדורגינס [יש בו סימני זכר ונקבה] - נותנין עליהן חמרי האיש וחמרי האשה: מתטמאין בדם כנשים, ובלבן כאנשים; וטמאתן בספק. לפיכך, אם היה אחד מהן זב בעל שלש ראיות, או זכה שראת דם שלשה ימים זה אחר זה - מביאין קרבן, ואינו נאכל. היה מונה שבעת ימי נקיים ללבן, וראה אדם, או לאדם, וראה לבן - הרי זה אינו סותר.

פרק ד

א. כשיתרפא הצרוע מצרעתו, אחר שמטהרין אותו בעץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים, ומגלחין את כל בשרו, ומטבילין אותו - אחר כל זאת, יבגס לירושלם, ומונה שבעת ימים, וביום השביעי מגלח תגלחת שניה בתגלחת הראשונה, וטובל; והרי הוא טבול יום, ומצריב שמשו [נטהר כשתשקע השמש]. ולמחר בשמיני טובל פעם שניה, ואחר כך מקריבין קרבנותיו. ומפני מה טובל בשמיני, אחר שטבל מאמץ? מפני שהיה רגיל [לגעת] בטמא בימי חלו [בידודו כמצורע], ואינו נזהר משום טמא, ושם נטמא אחר שטבל, לפיכך טובל בשמיני בעזרת הנשים בלשכת המצרעים ששם, אף על פי שלא הסיח דעתו [ונוהר מטומאה].

ב. נתאחר ולא גלח בשביעי, וגלח בשמיני או אחר כמה ימים - ביום שגלח יטבל ויצריב שמשו, ולמחר יביא קרבנותיו אחר שיטבל פעם שניה, כמו שבארנו. כיצד עושין לו? המצרע עומד חוץ לעזרת ישראל כנגד פתח מזרחי, ופגיו למערב; ושם עומדין כל מחסרי כפרה בעת שמטהרין אותם, ושם משקין את השוטות. והכהן לוקח האשם של מצרע כשהוא חי, ומניח אותו עם לג השמן במזרח, בדרך כל התנופות; ואם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו - יצא. ואחר כך מביא את האשם למצרע עד הפתח, ומכניס [המצורע] שתי ידיו לעזרה, וסומך עליו, ושוחטין אותו מיד. ומקבלין שני כהנים את דמו - אחד מקבל בכלי, לזרקו על גבי המזבח, ואחד בידו הימנית, ומערה לידו השמאלית, ומונה [על המצורע] באצבעו הימנית; ואם שנה וקבל בשמאל תחלה, פסל. הכהן

47 יביא אחר, ויתחיל לכתחלה בבהונות; התחיל בבהונות,
48 ונשפף הלג קדם שיגמר - יביא אחר, ויתחיל לכתחלה
49 בבהונות. גמר בבהונות, ואחר כך נשפף הלג, קדם שיתן
50 שאר השמן שבכפו על ראש המטהר - אינו צריך להביא
51 לג אחר; שמתנת הראש אינה מעכבת - שנאמר: "והנותר
52 בשמן", "ומותר השמן".
53 ו. הקדים מתן השמן למתן הדם - ימלא הלג שמן, ויחזור
54 ויתן השמן אחר הדם; הקדים מתן השמן על הבהונות
55 למתן שבע [והחיות כנגד קודש הקדשים] - ימלא הלג,
56 ויחזור ויתן על הבהונות אחר מתן שבע, שנאמר: "וזאת
57 תהיה תורת המצרע", שתהיה כל תורתו על הסדר.
58 ז. נתן שבע המתנות שלא לשמן [לא לשם מצורע זה] -
59 לא הרצה, והקשר המצרע.
60 ח. מצרע שנתנע אחר שהביא אשמו, צריך קרבן אחר
61 לצרעת שניה; וכן אם הביא אשמו, ונתנע, והביא אשמו,
62 ונתנע - צריך קרבן על כל אחת ואחת. אבל אם נתנע,
63 ונתרפא, והביא צפרים, וחזר ונתנע, ונתרפא, והביא
64 צפרים - קרבן אחד לכלו.
65 ט. מצרע שהביא קרבן עני, והעשיר, או עשיר והעני,
66 קדם שיקריב קרבנותיו - הכל הולך אחר האשם: אם היה
67 בשעת שחיטת האשם עשיר, ישלים קרבן עשיר; ואם
68 היה עני, ישלים קרבן עני.
69 י. שני מצרעין שנתערבו קרבנותיהן, ונזרק דם אחת
70 משתי חטאות שלהן, ואחר כך מת אחד מן המצרעים -
71 פיצד עושה זה המצרע חיי? להביא חטאת בהמה, אינו
72 יכול - שמא זו שזנרק דמה חטאתו היא, ואין מביאין
73 חטאת בהמה על הספק; ולהביא חטאת העוף, אינו יכול
74 - שעשיר שהביא קרבן עני, לא יצא. וכיצד יעשה? יכתב
75 כל נכסיו לאחר, ונמצא עני, ויביא חטאת העוף מספק,
76 ולא תאכל, כמו שבארנו; ונמצא אוכל בקדשים.
77 יא. עשיר שאמר: 'קרבנו של מצרע זה עלי', והיה
78 המצרע עני - הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי
79 יד הנזיר משגת. ועני שאמר: 'קרבנו של מצרע זה עלי',
80 והיה המצרע עשיר - הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר,
81 שהרי זה {הנזיר} הנזיר. חייב בקרבנות עשיר.
82 בריך רחמנא דסייען

יום שני כ"ג תמוז ה'תשע"ד

הלכות תמורה

84 יש בכללן שלש מצוות - אחת מצוות עשה, ושתיים מצוות
85 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא ימיר; (ב) שתהיה
86 התמורה קדש, אם המיר; (ג) שלא ישנה הקדשים
87 מקדשה לקדשה. ובאור מצוות אלו - בפסקים אלו.
88

פרק א

89 א. כל הממיר [החליף בהמת חולין בבהמת קודש] - לוקה
90

1 שקבל מקצת הדם בכלי - מוליכו, וזרקו על המזבח
2 תחלה. ואחר כך יבוא הכהן שקבל הדם בכפו אצל
3 המצרע, הכהן מבפנים והמצרע מבחוץ; ומכניס המצרע
4 ראשו [לתוך החלל הפנימי], ונותן הכהן מן הדם שבכפו
5 על תנוף אָנוּ הִמְנִית [הבשר הקשה שבתוך האוזן], ואחר
6 כך יכניס ידו הִמְנִית, ויתן על בהן ידו, ואחר כך יכניס
7 רגלו הִמְנִית, ויתן על בהן רגלו. ואם נתן על השמאל,
8 לא יצא. ואחר כך מקריב חטאתו ועולתו. ואחר שיתן
9 הדם על הבהונות, נוטל הכהן מלג השמן, ויוצק לתוך
10 כפו של חברו השמאלית; ואם יצק לתוך כף עצמו, יצא.
11 וטובל אצבעו הִמְנִית בשמן שבכפו, ומזה שבע פעמים
12 כנגד בית קדש הקדשים - על כל הזיה, טבילת אצבע
13 בשמן; ואם הזיה, ולא כוון כנגד בית קדש הקדשים -
14 כשרות. ואחר כך יבוא אצל המצרע, ויתן מן השמן על
15 מקום דם האשם, בתנוף אָנוּ ובהן יד ובהן רגל; והנותר
16 מן השמן שבכפו, יתננו על ראש המטהר. ואם לא נתן,
17 לא כפר. וישאר הלג, מתחלק לפניהם.
18 ג. שיירי הלג - אינו נאכל אלא בעזרה לזכרי כהנה,
19 כשאר קדשי קדשים; שהרי הקש לאשם. ואסור לאכל
20 מלג השמן, עד שיתן ממנו מתן שבע ומתן בהונות; ואם
21 אכל - לוקה, באוכל קדשים קדם זריקה.

פרק ה

22 א. איזה הוא תנוף אָנוּ? זה גדר האמצעי [הבשר הקשה
23 שבפנים האוזן]. נתן על צדי הבהונות [בצידי הצירור],
24 פָּשֵׁר; נתן על צדי צדיהן [בצד שכנגד הצירור], פָּסוּל. בין
25 שנתן השמן על דם האשם עצמו מלמעלה [כשר, ואין
26 הדם חוצץ], בין שנתן בצד הדם - אפלו נתקנח הדם קדם
27 שיתן השמן - נותן השמן על הבהונות, שנאמר: "על
28 מקום דם האשם". אין לו בהן יד וְמִנִּית, או בהן רגל
29 וְמִנִּית, או שאין לו אָנוּ וְמִנִּית - אין לו טהרה עולמית.
30 ב. אשם מצרע ששחטו שלא לשמו [כגון לשם עולה], או
31 שלא נתן מדמו על גבי בהונות - הרי זה עולה למזבח,
32 וטעון נסכים כנסכי אשם מצרע; וצריך המצרע אשם אחר
33 להכשירו.
34 ג. הקדים [שחיטת] חטאתו לאשמו - לא יהיה אחד ממרס
35 [מערבב] בְּדָמָה [שלא ייקדש, וביתיים ישחטו האשם],
36 אלא תעבר צורתה [תתעפס או תיפסל בלינה], ותצא לבית
37 השרפה.
38 ד. יש לאדם להביא אשמו היום, ולגו [לוג השמן] אחר
39 עשרה ימים; ואם רצה לשנות הלג לאשם מצרע אחר -
40 משנה, אף על פי שקדש בכלי. חסר הלג עד שלא יצק
41 [לכף הכהן], ימלאנו; חסר מאחר שיצק, יביא אחר
42 בתחלה.
43 ה. יצק מן השמן לכפו, והתחיל להזות, ונשפף הלג -
44 אם עד שלא גמר מתן שבע [החיות] נשפף הלג - יביא
45 אחר, ויתחיל במתן שבע; גמר מתן שבע ונשפף הלג -
46

מתוך מהדורת חזק

48 הכהנים קמירין בבכור - שאף על פי שהוא זוכה בו
49 מחיים, אינו זוכה בו מתחלה; שהרי תחלתו, בבית
50 ישראל הוא. אבל הפעלים שהמירו בבכור כל זמן שהוא
51 בביתם - עושין תמורה; וכן כהן שהמיר בבכור שנולד
52 לו, לא בבכור שלקח מישראל - הרי זו תמורה.
53 י. אילו של כהן גדול [שמקריבו ביום כיפור] עושה
54 תמורה; אבל פרו אינו עושה תמורה, אף על פי שהוא
55 משלו - הואיל ואחיו הכהנים מתכפרין בו, הרי הן
56 כשפתין בו.
57 יא. העופות והמנחות - אינן עושין תמורה, שלא נאמר
58 אלא "בהמה".
59 יב. קרבנות בדרך הבית [ושנתו על מנת שיימכרו ודמיהם
60 יהיו להחזקת המקדש] - אינן עושין תמורה, שנאמר
61 במעשר: "לא יבקר בין טוב לרע, ולא ימירנו". והלא
62 המעשר בכלל כל הקדשים היה, ולמה יצא? ללמד על
63 הפלל [לשאר הקרבנות]: מה מעשר קרבן יחיד - יצאו
64 קרבנות צבור, וכן השתפין. מה מעשר קרבן מזבח - יצאו
65 קדשי בדרך הבית. מה מעשר בהמה הקש למעשר דגן,
66 שאין חבין בו אלא ישראל ולא גוים - יצאו קרבנות
67 גוים, שאין עושין תמורה, כמו שבארנו.
68 יג. המקדיש בעלת מום קבוע, אינה עושה תמורה - מפני
69 שלא נתקדש גופה קדוש גמור, ואינה אלא קדשת דמים;
70 אבל המקדיש בעלת מום עובר, או שהקדיש תמימה
71 ואחר כך נולד [נהיה] לה מום קבוע - הרי זו עושה
72 תמורה.
73 יד. אחד הממיר תמים בבעל מום, או בעל מום בתמים,
74 או שהמיר בקר בצאן, או צאן בבקר, או כבשים בעזים,
75 או עזים בכבשים, או נקבות בזכרים, או זכרים בנקבות,
76 או שהמיר אחד במאה, או מאה באחד, בין בבת אחת,
77 בין בזה אחר זה - הרי אלו תמורה, ולוקה כמנען בהקמות
78 שהמיר.
79 טו. אין התמורה עושה תמורה, ולא ולד בהמת ההקדש
80 עושה תמורה, שנאמר: "והיה הוא ותמורתו" - "הוא",
81 ולא ולדו; "ותמורתו", ולא תמורת תמורתו. אבל הממיר
82 בבהמה, וחזר והמיר בה, וחזר והמיר - אפילו אלה, כלן
83 תמורה; ולוקה על כל אחד ואחד, כמו שבארנו.
84 טז. אין קמירין אברים או עפרים בשלמים, ולא שלמים
85 בהן. כיצד? האומר: 'רגלה של בהמה זו', או 'ידה, תחת
86 עולה זו', או שאמר: 'עפר בהמה זו תחת עולה זו' - אינה
87 תמורה. וכן האומר: 'בהמה זו תחת ידה' או 'רגלה של
88 עולה זו', או שאמר: 'בהמה זו תחת עברה של חטאת זו'
89 - אינה תמורה.
90 יז. הממיר בכלאים [נולד מגדי וכבשה], או בטרפה [חולה
91 בחולי המיתת], ויצא דפן [נולד בניתוח קיסרי], או
92 בטמאים [סתום ואין מינו ניכר] ואנדריגנס [יש בו סימני
93 זכר ונקבה] - אין הקדשה חלה עליהן, והרי זה כמו
94 שהמיר בגמל או בתמור, לפי שאין במינן קרבן; ולפיכך

1 על כל בהמה ובהמה שימיר, שנאמר: "לא יחליפנו, ולא
2 ימיר אתו"; ואף על פי שלא עשה מעשה. מפי השמועה
3 [מסורת ממש רבינו] למדו, שכל מצות לא תעשה שאין
4 בה מעשה, אין לוקין עליה - חוץ מנשבע, וממיר, ומקלל
5 את חברו בשם [ה']; שלשה לאוין אלו - אי אפשר שיהיה
6 בהן מעשה כלל, ולוקין עליהן. ולמה לוקין על התמורה,
7 והרי לאו שבה נתק [סמור] לעשה [ואין לוקין עליו],
8 שהרי נאמר: "ואם המיר ימיר". והיה הוא ותמורתו יהיה
9 קדש"? מפני שיש בה עשה, ושני לאוין; ועוד, שאין לאו
10 שבה שנה לעשה [בכל המקרים], שהצבור והשתפין אין
11 עושין תמורה, אם המירו - אף על פי שהן מזהרין שלא
12 ימירו. נמצאת אומר, שהיחיד שהמיר - הרי התמורה
13 קדש, ואפילו המיר בשבת [למרות שאין מקדישים בשבת];
14 ולוקה ארבעים. ואחד מן השתפין שהמיר, או מי שהמיר
15 בקרבן מקרבנות הצבור - הואיל ויש לו בהם שתפות,
16 הרי זה לוקה; ואין התמורה קדש.
17 ב. אחד הממיר בנדון או שהמיר בשנגה - הרי זה עושה
18 תמורה [- שגם החולין נהיה קדוש], ולוקה. כיצד? המתפנן
19 לומר: 'הרי זו תמורת עולה שיש לי', ואמר: 'הרי זו
20 תמורת שלמים שיש לי' - הרי זו תמורה, ולוקה. אבל אם
21 דמה שמתר להמיר, והמיר, או שאמר: 'אכנס לבית זה
22 ואמיר מדעתי' [במזיד], ונכנס ושכח והמיר שלא מדעתו
23 - הרי זו תמורה, ואינו לוקה עליה.
24 ג. אין אדם ממיר בהמתו [- לא חלים דיני תמורה] בקרבן
25 שאינו שלו; ואם אמר בעל הקרבן: 'כל הרוצה להמיר
26 בבהמתי יבוא וימיר' - הרי זה ממיר בה. המיר קרבנו
27 בבהמה שאינה שלו - אינה תמורה; שאין אדם מקדיש
28 דבר שאינו שלו.
29 ד. המתכפר - הוא שעושה תמורה, אבל לא המקדיש.
30 כיצד? הקדיש בהמה שיתכפר בה חברו, כגון שהקדיש
31 קרבנות נזיר שיתכפר בהם פלוני הנזיר - אותו הנזיר, הוא
32 שעושה בהן תמורה; אבל לא זה שהקדיש, לפי שאינן
33 שלו.
34 ה. היושב ממיר. הניח בהמה לשני בניו, ומת - הרי זו
35 קרבה; ואין קמירין בה, שהרי הן בה שתפין, והשתפין
36 אין עושין תמורה, כמו שבארנו.
37 ו. אין קדשי גוים עושין תמורה, מן התורה; אבל מדברי
38 סופרים, שהגוי שהמיר, הרי זו תמורה. הקדיש הגוי
39 בהמה שיתכפר בה ישראל, והמיר בה הגוי - הרי זו ספק
40 תמורה.
41 ז. אחד אנשים ואחד נשים - אם המירו, עושין תמורה.
42 ח. קטן שהגיע לעונת נדרים [בו י"ב] שהמיר - אף על
43 פי שאינו לוקה, יש בו ספק אם עושה תמורה או אינו
44 עושה.
45 ט. אין הכהנים קמירין בחטאת ובאשם [שקייבלו
46 להקריב] - שאף על פי שהן שלחן [- לאכילה], אין זוכין
47 בהן מחיים; שאין להן בפשר, עד שיזרק הדם. ואין

47 שֶׁחֲזָקָה זֶה בְּמִלְקוֹת הַרְבֵּה, הוּאִיל וְיֵשׁ דֶּרֶךְ הַתֵּר, אֵינוֹ מְנִיחַ דְּבַר הַתֵּר, וְעוֹשֶׂה הָאִסוּר. שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שֶׁל
48 הַקֹּדֶשׁ, וְאַחַת מֵהֶן בְּעֵלֶת מוֹם, וְשְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שֶׁל חֲלִין,
49 וְאַחַת מֵהֶן בְּעֵלֶת מוֹם, וְאָמַר: 'הָרִי אֵלּוֹ תַּחַת אֵלּוֹ' - הָרִי
50 הַתְּמִימָה תְּמוּרַת הַתְּמִימָה, וְלֹקָה אַחַת, וּבְעֵלֶת הַמוֹם
51 מְחַלְלֶת עַל בְּעֵלֶת הַמוֹם; שְׂאִינוֹ מְנִיחַ הַתֵּר, וְעוֹשֶׂה
52 הָאִסוּר.
53 ד. הָאוֹמֵר: 'הָרִי זֶה תְּמוּרַת עוֹלָה וְשִׁלְמִים' - דִּבְרֵיו קִזְמִין,
54 וְתִמְכֹּר, וְיָבִיא בְּחֻצֵי דְמִיָּה תְּמוּרַת עוֹלָה, וּבְחֻצֵי דְמִיָּה
55 תְּמוּרַת שִׁלְמִים. אָמַר: 'הָרִי זֶה תְּמוּרַת עוֹלָה וְתְּמוּרַת
56 שִׁלְמִים' - אִם לֶכָּךְ נִתְּבָן מִתְּחִלָּה, דִּבְרֵיו קִזְמִין; וְאִם לֹא
57 נִתְּבָן בְּתַחֲלָה אֵלּא לְתְּמוּרַת עוֹלָה, וְחִזּוֹר וְאָמַר: 'וְתְּמוּרַת
58 שִׁלְמִים' - אֵף עַל פִּי שְׁחִזּוֹר בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוּר - אֵין תּוֹפְשִׁין
59 אֵלּא לְשׁוֹן רֹאשׁוֹן, וְהָרִי הִיא תְּמוּרַת עוֹלָה בְּלִבָּד.
60

פֶּרֶק ג

61 א. בִּיצֵד דִּין הַתְּמוּרָה לְקָרֵב? תְּמוּרַת הָעוֹלָה, תִּקְרַב
62 עוֹלָה; וְאִם הִיָּתָה תְּמוּרָתָהּ נִקְבָּה, אוֹ בְּעֵלֶת מוֹם - תִּרְעָה
63 הַנִּקְבָּה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם, וְתִמְכֹּר, וְיָבִיא בְּדְמִיָּה עוֹלָה.
64 תְּמוּרַת הַחֲטָאִת, תְּמוֹת כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.
65 תְּמוּרַת הָאֵשֶׁם - תִּרְעָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם, וְיִפְּלוּ דְמִיָּה
66 לְנִדְבָה. תְּמוּרַת הַשִּׁלְמִים, כְּשִׁלְמִים לְכָל דָּבָר - טַעֲנוּהָ
67 סְמִיכָה [סְמִיכַת יָדַיִם לִפְנֵי הַשְּׁחִיטָה], וְנִסְכִּים, וְהַנּוֹפֶת חִזָּה
68 וְשׁוֹק. תְּמוּרַת הַתּוֹדָה, כְּתוֹדָה, אֵלּא שְׂאִינָה טַעֲנוּהָ לְהֵם
69 [שְׁמֵבִיאִים עִם הַתּוֹדָה], כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת פִּסּוּלֵי
70 הַמִּקְדָּשִׁין. תְּמוּרַת הַפֶּסַח - אִם הָמִיר בּוֹ קֶדֶם חֲצוֹת יוֹם
71 אַרְבָּעָה עָשָׂר, אֵין תְּמוּרָתוֹ קָרֵבָה, אֵלּא תִרְעָה עַד שִׁיפֹל
72 בָּהּ מוֹם, וְיָבִיא בְּדְמִיָּה שִׁלְמִים; וְאִם הָמִיר בּוֹ אַחֵר חֲצוֹת,
73 הָרִי הַתְּמוּרָה עֲצָמָה תִּקְרַב שִׁלְמִים. תְּמוּרַת הַבְּכוֹר
74 וְהַמְעַשֵּׂר - אֵין קָרֵבִין לְעוֹלָם, שְׁנֵאֲמַר בְּבִכּוֹר: "לֵה'
75 הוּא"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מִסּוֹרַת מִמֶּשֶׁה רַבִּינוֹ] לְמָדוּ, הוּא
76 קָרֵב, וְאֵין תְּמוּרָתוֹ קָרֵבָה; וְדִין הַמְעַשֵּׂר, בְּבִכּוֹר. תְּמוּרָתָן
77 תִּרְעָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם, וְתִאָּכַל.
78 ב. תְּמוּרַת הַבְּכוֹר, לִפְנֵהֵם; וְתְּמוּרַת הַמְעַשֵּׂר, לְבָעֲלִים.
79 וְכֹשֶׁם שְׂאִין פּוֹדִין בְּכוֹר וּמְעַשֵּׂר שְׁנֹפֶל בָּהֶן מוֹם, כְּמוֹ
80 שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ - כִּף אֵין פּוֹדִין תְּמוּרָתָן.
81 ג. בְּהֵמָה שֶׁהִקְדִּישָׁה חֻצִּיהָ עוֹלָה וְחֻצִּיהָ שִׁלְמִים, תְּמוּרָתָהּ
82 כְּמוֹתָ; וְכֵן כָּל בְּהֵמַת הַקֹּדֶשׁ שְׂאִינָה קָרֵבָה מִפְּנֵי תַּחֲלַת
83 הַקֹּדֶשׁ, הָרִי תְּמוּרָתָהּ כְּמוֹתָ. אָמַר: 'חֻצִּי בְּהֵמָה זֶה תְּמוּרָה
84 וְחֻצִּיהָ עוֹלָה', הָרִי זֶה תִּקְרַב עוֹלָה; 'חֻצִּיהָ עוֹלָה וְחֻצִּיהָ
85 מְעַשֵּׂר', תִּקְרַב עוֹלָה; 'חֻצִּיהָ תְּמוּרָה וְחֻצִּיהָ מְעַשֵּׂר' - הָרִי
86 זֶה סֶפֶק, וְאֵינָה קָרֵבָה.
87 ד. הַמִּקְדֵּשׁ בְּעֵלֶת מוֹם עוֹבֵר, וְאֵין צָרִיף לִמֹּר תְּמִימָה,
88 וְאַחֵר כִּף נוֹלֵד בָּהּ מוֹם קְבוֹעַ וְנִפְדִּית, וְהָמִיר בָּהּ אַחֵר
89 שְׁנִפְדִּית [בְּבִהֲמַת חוֹלִין] - הָרִי זֶה [הַחוֹלִין] תְּמוּרָה. וְאֵינָה
90 קָרֵבָה וְאֵינָה נִפְדִּית, אֵלּא מְנִיחָה עַד שֶׁתְּמִימָה; אֵינָה קָרֵבָה,
91 מִפְּנֵי שֶׁבָּאָה מִכַּחַת קִדְּשָׁה דְּחוּיָהּ [שֶׁהִיא שׁוֹנָה נִפְדָּתָה כְּבָר];
92

1 אֵינוֹ לֹקָה. מָה בֵּין אֵלּוֹ לְבָעֵל מוֹם? בָּעֵל מוֹם, יֵשׁ בְּמִינוֹ
2 קָרֵבִין; אֵלּוֹ, אֵין בְּמִינוֹ קָרֵבִין.
3 יח. הָרוֹבֵעַ [שׁוֹר שְׂבֵא עַל אִשָּׁה] וְהַנִּרְבֵּעַ [בַּהֶמָּה שְׂבֵא
4 עַלִּיהָ אִדָּם] - הָרִי הֵן בְּבָעֵל מוֹם, וְעוֹשִׂין תְּמוּרָה; וְכֵן כָּל
5 כְּיוֹצֵא בָּהֶן.
6 יט. בְּהֵמָה שֶׁחֻצִּיהָ קֹדֶשׁ וְחֻצִּיהָ חָל [כַּגּוֹן שֶׁל שׁוֹתֵפִים
7 וְאַחַד הַקִּדְּשֵׁי חֲלָקוֹן] - לֹא עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, וְלֹא נִעֲשִׂית
8 תְּמוּרָה.
9 כ. כָּל הַחֲטָאוֹת שֶׁדִּין שְׂעִמּוֹתוֹ [כַּגּוֹן שִׁמְתּוֹ בְּעַלִּי הַקָּרְבָן],
10 אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה; וְכָל חֲטָאֵת שֶׁדִּינָה שֶׁתִּרְעָה עַד שִׁיפֹל
11 בָּהּ מוֹם וְתִמְכֹּר, עוֹשֶׂה תְּמוּרָה.
12 כא. הַמִּפְרִישׁ נִקְבָּה לְפִסְחוֹ אוֹ לְעוֹלָתוֹ אוֹ לְאֲשָׁמוֹ -
13 עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינָה רְאוּיִין לְקָרֵב; הוּאִיל
14 וְיִרְדּוּ לְקִדְּשַׁת דְּמִים, וְהָרִי הֵן תְּמִימִין - יִרְדּוּ לְקִדְּשַׁת
15 הַגּוֹף. אֲבָל הַמִּפְרִישׁ שְׁעִיר לַחֲטָאֹתוֹ, וְנִשְׂאִי שֶׁהִפְרִישׁ
16 שְׁעִירָה לַחֲטָאֹתוֹ, וְכֵן גְּדוֹל שֶׁהִפְרִישׁ פָּרָה לַחֲטָאֹתוֹ [וְשָׂכַל
17 אֵלּוֹ לֹא הִפְרִישׁוּ קָרְבַּן הָרְאוּיִין לָהֶם] - אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה;
18 שֶׁכָּל הַמְשָׁנָה בַּחֲטָאֵת - לֹא נִתְּקַדְּשָׁה כָּלָל, וְאִפְּלוּ קִדְּשַׁת
19 דְּמִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת פִּסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.
20

פֶּרֶק ב

21 א. הַתְּמוּרָה - הִיא שְׂאִימָר בָּעֵל הַקָּרֵבִין עַל בְּהֵמַת חֲלִין
22 שְׂשִׁישׁ לוֹ: 'הָרִי זֶה תַּחַת זֶה', אוֹ 'הָרִי זֶה תְּחִלְפַת זֶה'; וְאֵין
23 צָרִיף לִמֹּר, אִם אָמַר: 'הָרִי זֶה תַּחַת חֲטָאֵת זֶה', אוֹ 'תַּחַת
24 עוֹלָה זֶה' - שֶׁהִיא תְּמוּרָה. וְכֵן אִם אָמַר: 'הָרִי זֶה תַּחַת
25 חֲטָאֵת שְׂשִׁישׁ לִי בְּתוֹךְ הַבַּיִת', אוֹ 'תַּחַת עוֹלָה שְׂשִׁישׁ לִי
26 בְּמִקְוֵם פְּלוֹנִי' - הָרִי זֶה תְּמוּרָה; וְהוּא שְׂשִׁישׁ לוֹ. אֲבָל אִם
27 אָמַר עַל בְּהֵמַת חֲלִין: 'הָרִי זֶה תַּחַת עוֹלָה', אוֹ 'הָרִי זֶה
28 תַּחַת חֲטָאֵת' - לֹא אָמַר כְּלוּם; וְכֵן אִם אָמַר: 'הָרִי זֶה
29 מְחַלְלֶת עַל זֶה', אֵינָה תְּמוּרָה.
30 ב. הָיוּ לִפְנֵינוּ שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, אַחַת חֲלִין וְאַחַת הַקֹּדֶשׁ שְׁנֹפֶל
31 בָּהּ מוֹם, הֵנִיחַ יָדוֹ עַל בְּהֵמַת חֲלִין וְאָמַר: 'הָרִי זֶה תַּחַת
32 זֶה' - הָרִי זֶה תְּמוּרָה, וְלֹקָה; הֵנִיחַ יָדוֹ עַל בְּהֵמַת הַקֹּדֶשׁ
33 וְאָמַר: 'הָרִי זֶה תַּחַת זֶה' - הָרִי זֶה חֲלָלָה עַל בְּהֵמַת הַחֲלִין,
34 וְאֵין זֶה תְּמוּרָה אֵלּא כְּפֻדָּה בְּעֵלֶת מוֹם בְּזוֹ הַבְּהֵמָה.
35 ג. הָיוּ לִפְנֵינוּ שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת קֹדֶשׁ מִזְבֵּחַ, וְאַחַת מֵהֶן בְּעֵלֶת
36 מוֹם שֶׁהָרִי הִיא עוֹמֶדֶת לְפָדְיוֹן, וְשְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת תְּמִימֹת
37 חֲלִין, וְאָמַר: 'הָרִי אֵלּוֹ תַּחַת אֵלּוֹ' - הָרִי שְׁתֵּים מִן הַחֲלִין
38 תַּחַת שְׁתֵּים הַתְּמִימֹת, וְתְּמוּרָתָן תְּמוּרָה, וְלֹקָה עֲלֵיהֶן
39 שְׁתֵּים. וְהַבְּהֵמָה הַשְּׁלִישִׁית - הִיא תַּחַת בְּעֵלֶת מוֹם
40 שֶׁנִּתְּחַלְּלָה עֲלֶיהָ, וְחֲלָלָה נִתְּבָן וְלֹא לְהָמִיר בָּהּ; שֶׁכֵּן
41 שְׂשִׁישׁ לִפְנֵינוּ דֶּרֶךְ אִסּוּר, וְהִיא הַתְּמוּרָה, וְדֶרֶךְ הַתֵּר, וְהוּא
42 הַחֲלָל - חֲזָקָה הִיא, שְׂאִין אָדָם מְנִיחַ הַתֵּר וְעוֹשֶׂה
43 הָאִסּוּר; וְלִפְיָכָף אֵינוֹ לֹקָה שְׁלֹשׁ מִלְּקִיּוֹת. וְכֵן אִם אָמַר:
44 'עָשָׂר בְּהֵמוֹת אֵלּוֹ תַּחַת עָשָׂר בְּהֵמוֹת אֵלּוֹ', וְאַחַת מֵהֶן
45 בְּעֵלֶת מוֹם - אֵינוֹ לֹקָה אֵלּא תִשַּׁע מִלְּקִיּוֹת; שֶׁהַבְּהֵמָה
46 הָעֲשִׂירִית - לְחֲלָלָה נִתְּבָן, וְלֹא לְהָמִיר בָּהּ; שְׂאֵף עַל פִּי

מתוך מהדורת חזק

עד שיפיל בהם מום, וימכרו ויפלו דמיהם לנדבה; ואם
 ילדה זכר אחר שהקריב אשמו, הולד עצמו יקרב עולה.
 הפריש נקבה לאשמו [ולא זכר, כדיו אשם], וילדה -
 תרעה היא ובנה עד שיפיל בהן מום, וימכרו ויביא בדמי
 שניהם אשמו; ואם כבר הקריב אשמו, ופלו דמיהן
 לנדבה. כבר בארנו במעשה הקרבנות, שכל מקום שאנו
 אומרים: 'פלו לנדבה' - הוא שיתן המעות לשופרות
 [קופות] שהיו במקדש, שבארנו כמה הן בשקלים; ובית
 דין מקריבין באותן המעות עולות נדבה, ונספיקה משל
 צבור, ואינן טעונין סמיכה [סמיכת ידים]. אבל מקום
 שנאמר: 'הוא עצמו יקרב עולה', או 'יביא בדמיו עולה'
 - הרי זו טעונה סמיכה, ונספיקה משלו.
 ו. ולד המעשר, וילד תמורת המעשר, וילד תמורת
 הבכור, וילדי ולדותיהן עד סוף העולם - הרי אלו לא
 יקברו; אלא ירעו עד שיפיל בהן מום, ויאכלו בכבור
 וקמעש שפיל בהן מום. ולדות תמורת הבכור, לפניהן;
 ולדות מעשר ותמורתו, לבעליהן.
 ז. ולד תמורת הפסח, כתמורת הפסח: אם היתה אמו
 קרבה שלמים, ולדה יקרב שלמים; ואם היתה דינה
 שתמכר, ויביא בדמיה שלמים - אף ולדה נמכר, ויביא
 בדמיו שלמים. הפריש נקבה לפסחו ולדה, או שהפרישה
 מעבדת - היא וילדה ירעו עד שיפיל בהן מום, ויביא
 בדמיהן פסח; ואם נשארה נקבה זו עד אחר הפסח, או
 שילדה אחר הפסח - תרעה היא וילדה עד שיפיל בהן
 מום, ויביא בדמיהן שלמים.
 ח. ולדות הקדשים שיצאו דרך דפן [בניתוח], או שילדו
 טמטום [סתום ואין ניכר מינו] ואנדרגניס [יש בו סימני זכר
 ונקבה], וכלאים [נולד מעו וכבשה], וטרפה [נחולה בחולי
 שממית] - הרי אלו יפדו, ויביא בדמיהן קרבן הראוי
 להביא בדמי ולד של זו.
 ט. ולד בעלת מום - הרי הוא פולד התמימה לכל דבר,
 ויקרב פראוי לו.
 י. קדשים שהפילו גפיל או שליה [כיס שהעובר מונח בו]
 - יקברו, והרי הן אסורין בהנחה.
 יא. המשנה את הקדשים מקדשה לקדשה, עובר בלא
 מעשה, שנאמר בכבור: "לא יקדיש איש אתו", שלא
 יעשנו עולה או שלמים; והוא הדין לשאר הקדשים, שאין
 משנין אותם מקדשה לקדשה אחרת - אחד קדשי מזבח,
 ואחד קדשי בדיק הבית. כיצד? אם הקדיש לבדק [החזקת]
 ההיכל, לא ישנה לבדק המזבח; וכן כל פיוצא בזה. ואין
 לזקין על לאו זה.
 יב. כיצד מערימין על הבכור, להקדישו למזבח הקדש
 אחר? מקדישו בבטן קדם שיולד, שנאמר: "אשר יבפר
 לה' בבהמה לא יקדיש איש אתו" - משיבפר, אי אתה
 מקדישו; אבל אתה מקדישו בבטן. לפיכך יש לו לומר:
 'מה שבמעייה של מבפרת זו, אם הוא זכר, הרי זו עולה';

ואינה נפדית, שאין בכת קדשה לתפש פדיונה [לקדש
 את המעות].
 ה. כל התמורות שהיו בעלי מומין קבועין מתחלתן - הרי
 אלו יפדו; ואינן יוצאין לחלין לכל דבר, כדי שיהיו מתרין
 בגנה ועבודה אחר פדיון - שהקדשה חלה בתמורה על
 בעלת מום קבוע, שנאמר: "או רע בטוב" - ו"רע" האמור
 כאן, הוא בעל מום וכיוצא בו שאינו ראוי לקרבן, ואף
 על פי כן פתוב בו: "היה קדש".
 ו. עולה שנתערבה בנכחים [שלמים], והמיר באחד מן
 התערבת - הרי זה מביא בהמה אחרת, ואומר: 'אם
 תמורת עולה היא זו, הרי בהמה זו שלמים; ואם תמורת
 שלמים היא זו, הרי בהמה זו עולה'; ונמצאת בהמה
 שהביא עם התמורה, כעולה ושלמים שנתערבו זה בזה
 [וירעו עד שיפול בהם מום]. חזר והמיר באחת משתייהן,
 ואין ידוע באיזה מהן המיר - מביא זבח [בהמת חולין]
 אחר מתוך ביתו, ואומר על התמורה השניה: 'אם תמורת
 תמורה היא זו, הרי זה שהביא חלין; ואם תמורת עולה
 או שלמים היא, הרי זה שהביא עולה או שלמים'; והרי
 זה שהביא עם התמורה השניה, כזבח ותמורה שנתערבו
 זה בזה. ויבכר בארנו דין התערבת בהלכות פסולי
 המקדשים.
 ז. שלמים שנתערבו בכבור או במעשר, והמיר באחד מהן
 - הרי זה לא יקרב; אלא ירעה עד שיפיל בו מום, ויאכל
 בכבור או במעשר, כמו שבארנו.

יום שלישי כ"ד תמוז ה'תשע"ד

פרק ד

א. כיצד דין ולדות הקדשים? ולד שלמים, וילד תמורת
 שלמים - הרי אלו כשלמים, והן עצמן כשלמים לכל דבר.
 וכן ולד התודה, וילד תמורתה - הרי אלו יקברו כתודה,
 אלא שאין טעונין לחם; שאין מביאין לחם אלא עם
 התודה עצמה, שנאמר: "על זבח התודה" - עליו, ולא על
 ולדה ולא על תמורתה, כמו שבארנו. כמה דברים
 אמורים? בולדות עצמן; אבל ולדי ולדות, אינם קרבים -
 שמתוך מעשיו נכר שהוא משהה אותן לגדל מהן עדרים
 עדרים, ולפיכך קונסין אותן ולא יקריבם.
 ב. ולד החטאת - מות, ואין צריך לומר ולד תמורתה.
 ג. השוחט את החטאת, ומצא בה [בבטנה] בן ארבעה חי
 - הרי זה נאכל בבשר החטאת; שולדי הקדשים, במקצת
 אמן הם קדושים.
 ד. ולד תמורת העולה, וילד ולדה עד סוף העולם - הרי
 אלו כעולה, והן עצמן יקברו עולה. הפריש נקבה לעולתו
 [ולא זכר, כדיו עולה], וילדה - אף על פי שילדה זכר -
 ירעה עד שיפיל בו מום, ויביא בדמיו עולה.
 ה. ולד תמורת האשם, וילד ולדה עד סוף העולם - ירעו

מתוך מהדורת חזק

בְּחֵלֶל, וְלֹא הִזְכִּיר שֵׁם אֹהֶל. וְכֵן הִגִּיד, אֵינּוּ נַעֲשֶׂה טָמֵא
 מֵת; אֲלָא גוֹי שֶׁנִּגְעַע בְּמֵת, אוֹ נִשְׁאָו, אוֹ הֶאֱחִיל עָלָיו - הֲרִי
 הוּא כְּמִי שֶׁלֹּא נִגְעַע. הֵא לָמָּה זֶה דּוּמָה? לְכַהֲמָה שֶׁנִּגְעַע
 בְּמֵת אוֹ הֶאֱחִילָה עַל הַמֵּת. וְלֹא בְּטָמְאָת הַמֵּת בִּלְבָד, אֲלָא
 בְּכָל הַטָּמְאוֹת כָּלָן - אֵין הִגִּיד וְלֹא הִבְהִמָּה מִתְטַמְּאִין
 בָּהֶן.
 יד. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שִׁיְהוּ הַגּוֹיִם כְּזָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶם.
 וְאֵין לָךְ בְּכָל מִינֵי נֶפֶשׁ חַיָּה מִה שֶׁמִּתְטַמֵּא וְהוּא חַי, אוֹ
 מִטָּמֵא וְהוּא חַי - חוּץ מִן הָאָדָם בִּלְבָד; וְהוּא, שִׁיְהִיָּה
 יִשְׂרָאֵלִי. אֶחָד גְּדוֹל וְאֶחָד קָטָן - מִתְטַמְּאִין בְּכָל הַטָּמְאוֹת.
 אֶפְלוּ בְּטָמְאָת הַמֵּת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא -
 אֶחָד הָאִישׁ בָּהּ, וְאֶחָד הַקָּטָן; שֶׁהֲרִי הוּא אוֹמֵר שֵׁם: "וְעַל
 (כָּל) הַנִּפְשוֹת אֲשֶׁר הִיוּ שֵׁם". אֶפְלוּ קָטָן בֶּן יוֹמֹ שֶׁנִּגְעַע, אוֹ
 נִשְׁאָו, אוֹ הֶאֱחִיל הַמֵּת עָלָיו - נְטָמָא, וְהֲרִי הוּא טָמֵא מֵת; וְ
 וְהוּא, שֶׁנּוֹלָד לְתַשְׁעָה (חֲדוּשֵׁי הַרְיוֹן); אֲבָל בֶּן שְׁמוֹנָה - הֲרִי
 הוּא כְּאָבָן, וְאֵינוּ מִקְבֵּל טָמְאָה.
 טו. הַמֵּת אֵינוּ מִטָּמֵא, עַד שֶׁתִּצָּא נֶפֶשׁוֹ; אֶפְלוּ מִגִּיד - גוֹי
 חֲתוּן], אוֹ גּוֹסֵס, אֶפְלוּ נִשְׁחַטוּ בּוֹ שְׁנֵי הַסִּימָנִין - אֵינוּ
 מִטָּמֵא, עַד שֶׁתִּצָּא נֶפֶשׁוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר
 יָמוּת". נִשְׁבְּרָה מִפְּרָקוֹתָיו וְרַב בֶּשֶׁר עֲמָה, אוֹ שֶׁנִּקְרַע כְּדָג
 מִגִּבּוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה רָאוּשׁוֹ, אוֹ שֶׁנִּחְתָּף לְשָׁנֵי חִלָּקִים בְּבִטְנוֹ -
 הֲרִי זֶה מִטָּמֵא, אֲף עַל פִּי שֶׁעֲדִין הוּא מְרַבֵּר [מִפְּרָק] -
 בְּאֶחָד מֵאֲבָרָיו.
פֶּרֶק ב
 א. הַגִּפֹּל - [נולד מֵת בִּאֲמֻצָּה הַרְיוֹנוֹ] - אֲף עַל פִּי שֶׁעֲדִין
 לֹא נִתְקַשְּׁרוּ אֲבָרָיו בְּגִידֵין - מִטָּמֵא בְּמַגַּע וּבְמִשָּׁא וּבִאֲהֶל,
 כְּאָדָם גְּדוֹל שְׁמָת, שֶׁנֶּאֱמַר: "הִנֵּגַע בְּמֵת, לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם".
 וְכֵן כְּזִית מִבֶּשֶׁר הַמֵּת, בֵּין לַח בֵּין יָבֵשׁ כְּחֶרֶשׁ - מִטָּמֵא
 כְּמֵת שְׁלֵם. וְהַנֶּחֱל - כְּבֶשֶׂר, וּמִטָּמֵא בְּכִזִּית. אִיזָה הוּא
 נֶחֱל? זֶה הַבֶּשֶׁר שֶׁנִּמּוּת וְנַעֲשֶׂה לַח סְרוּחָה; וְהוּא,
 שֶׁתִּקְרַשׁ אוֹתָהּ הַלַּחַה הַנִּמְצָאָת מִן הַמֵּת - שֵׁאֵם קֶרֶשָּׁה,
 בְּיָדוֹעַ שֶׁהִיא מִבֶּשֶׁר; וְאֵם לֹא קֶרֶשָּׁה, אֵינָה מִטָּמְאָה -
 שֶׁמָּא כִּיחֹו וְנִיעֹו הוּא.
 ב. אֲף עַל פִּי שֶׁהִשְׁעוּרִין כָּלָן, הִלָּכָה לְמִשָּׁה מִסִּינֵי הֵם,
 אֲמָרוּ חֲכָמִים: "תַּחֲלַת בְּרִיתָהּ שֶׁל אָדָם כְּזִית, וּלְפִיכָף שְׁעוֹר
 טָמְאָת בֶּשֶׁר כְּזִית".
 ג. אֲבָר שֶׁנִּחְתָּף מִן הָאָדָם הַחַי - הֲרִי הוּא כְּמֵת שְׁלֵם,
 מִטָּמֵא בְּמַגַּע וּבְמִשָּׁא וּבִאֲהֶל, אֶפְלוּ אֲבָר קָטָן שֶׁל קָטָן בֶּן
 יוֹמֹ; שֶׁהֶאֱבָרִים - אֵין לָהֶן שְׁעוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל אֲשֶׁר יָגַע
 עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה, בְּחֵלֶל חֶרֶב אוֹ בְּמֵת וְכוּ'", וְהַדָּבָר יָדוּעַ
 שֶׁדִּין חֵלֶל חֶרֶב, כְּדִין חֵלֶל אָבָן אוֹ חֵלֶל שְׁאָר דְּבָרִים; וּמִפִּי
 הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁלֹּא בָּא זֶה, אֲלָא לְטָמֵא נוֹגַע בְּאֲבָר
 שֶׁפִּלְטוּתוֹ - [כִּרְתָּה אוֹתוֹ] הַחֶרֶב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
 בְּשִׁיְהִיָּה הָאֲבָר שְׁלֵם כְּבִרְתּוֹ, בֶּשֶׁר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת -
 שֶׁנֶּאֱמַר: "אוֹ בְּעֵצִים אָדָם", עֵצִים שֶׁהוּא כְּאָדָם: מָה אָדָם,
 בֶּשֶׁר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת - אֲף אֲבָר מִן הַחַי, עַד שִׁיְהִיָּה

כָּלִים (וְאֵין אָדָם וְכָלִים מִקְבָּלִים טָמְאָה אֲלָא מֵאֵב
 הַטָּמְאָה).
 ו. טָמְאָת מִשָּׁא הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּמֵת בֵּין בֶּשֶׁר
 כָּל הַמִּטְמָאִים בְּמִשָּׁא - הוּא שִׁיְשָׁא הָאָדָם הַטָּמְאָה, אֲף עַל
 פִּי שֶׁלֹּא נִגְעַע בָּהּ; אֶפְלוּ הִיָּה בֵּינוּ לְבִינָה אָבָן - וְנִשְׁאָה,
 נְטָמָא. וְאֶחָד הַנוֹשָׂא עַל רֹאשׁוֹ, אוֹ עַל יָדוֹ, אוֹ עַל שְׁאָר
 גּוּפוֹ, וְאֶחָד הַנוֹשָׂא הוּא בְּעֵצָמוֹ, אוֹ שֶׁנִּשְׁאָה אַחֵר וְהִנִּיחָהּ
 לְמַעֲלָה מִזֶּה - [עַל גִּבּוֹ] - הוּאִיל וְנִשְׁאָת עָלָיו מִכָּל מְקוֹם,
 נְטָמָא. וְאֶפְלוּ הִיָּתָה הַטָּמְאָה תְּלוּיָה בְּחוּט, אוֹ בִשְׁעָרָה,
 וְתִלָּה חֲחוּט בִּידוֹ, וְהִגִּבִּיָּה הַטָּמְאָה כָּל שֶׁהוּא - הֲרִי זֶה
 נוֹשָׂא, וְנְטָמָא.
 ז. מִסִּיט - [מִזִּיט], בְּכָלֶל נוֹשָׂא הוּא; וְכָל דְּבָר שֶׁמִּטְמָא
 בְּמִשָּׁא, מִטָּמֵא בְּהֶסֶט. כִּיצַד? קוֹרָה שֶׁהִיא מְנַחֶת עַל הַכֶּתֶל,
 וְעַל צִדָּה מֵת אוֹ נִבְלָה וְכִיּוּצָא בָּהֶן, וְכֹא הַטְּהוֹר לְקַצָּה
 הַקוֹרָה הַשְּׁנִי, וְהִנִּידוֹ - בֵּינוֹן שֶׁהִנִּיד אֶת הַטָּמְאָה שֶׁבִּקְצָה
 הַשְּׁנִי, טָמֵא מִשּׁוּם נוֹשָׂא; וְאֵין צָרִיף לוֹמַר, אִם מִשָּׁף אֶת
 הַקַּצָּה הַשְּׁנִי כְּנֶגֶד הָאֶרֶץ, עַד שֶׁהִגִּבִּיָּה הַטָּמְאָה אוֹ שֶׁגָּרַר
 הַטָּמְאָה עַל הָאֶרֶץ - שִׁזָּה נוֹשָׂא וְדָאִי. וְזוֹ וְכָל כִּיצַצָּה בָּהּ,
 הִיא טָמְאָת הַסֵּט הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם.
 ח. הַנוֹשָׂא בְּתוֹף בֵּית הַסֵּתָרִים [מְקוֹמוֹת מוֹסְתָרִים בְּגוֹף] -
 נְטָמָא. שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין הַנִּיגִיעָה שֵׁם נִיגִיעָה, הַנוֹשָׂא שֵׁם
 נוֹשָׂא הוּא, אֲלָא אִם כֵּן נִבְלָעָה הַטָּמְאָה בְּתוֹף מַעֲיִי;
 שֶׁמֵּאֲחֵר שֶׁהִיגִיעָה לְתוֹף בִּטְנוֹ, אֵינוּ לֹא נִיגַע וְלֹא נוֹשָׂא. וְאִם
 טָבֵל - טְהוֹר, וְאֲף עַל פִּי שֶׁהִטְמָאָה בְּתוֹף מַעֲיִי.
 ט. אֵין מִתְטַמֵּא בְּמִשָּׁא אֲלָא הָאָדָם בִּלְבָד, לֹא הַכָּלִים.
 כִּיצַד? הֲרִי שֶׁהִיָּה מִנֵּחַ עַל יָדוֹ עֲשֻׁרָה כָּלִים, זֶה עַל גִּבִּי זֶה,
 וְהַנִּבְלָה וְכִיּוּצָא בָּהּ בְּכָלִי הָעֲלִיּוֹן - הָאָדָם טָמֵא מִשּׁוּם נוֹשָׂא
 נִבְלָה, וְהַכָּלִים שֶׁעַל יָדָיו כָּלִים טְהוֹרִים, חוּץ מִכָּלִי הָעֲלִיּוֹן,
 שֶׁנִּגְעַע בּוֹ הַטָּמְאָה. וְכֵן כָּל כִּיצַצָּה בָּהּ.
 י. טָמְאָת אֹהֶל - אֵינָה בִּשְׁאָר טָמְאוֹת, אֲלָא בְּמֵת בִּלְבָד.
 וְכֵן שֶׁהֶאֱחִיל הָאָדָם אוֹ הַכָּלִי, אֶפְלוּ מִחַט שֶׁהֶאֱחִילָה עַל
 הַמֵּת, אוֹ שֶׁהֶאֱחִיל הַמֵּת עַל הָאָדָם אוֹ עַל הַכָּלִי, אוֹ שֶׁהִיָּה
 הַמֵּת עִם הָאָדָם אוֹ עִם הַכָּלִים תַּחַת אֹהֶל אֶחָד - הֲרִי אֵלוֹ
 טָמְאִים.
 יא. וְטָמְאָת אֹהֶל הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם - הוּא שֶׁתְּטַמֵּא
 אוֹתָהּ טָמְאָה אֶת הָאָדָם אוֹ אֶת הַכָּלִים, בְּאֲחַת מִשְׁלֹשָׁה
 דְּרָכִים. אֶחָד הַבָּא כְּלוֹ לְאֹהֶל הַמֵּת, אוֹ הַבָּא מִקְצָתוֹ - הֲרִי
 זֶה נְטָמָא בִּאֲהֶל; אֶפְלוּ הַכְּנִיס יָדוֹ, אוֹ רֹאשִׁי אֲצִבְעוֹתָיו, אוֹ
 חֲטָמוֹ לְאֹהֶל הַמֵּת - הֲרִי זֶה נְטָמָא כְּלוֹ. נִגַּע בְּמִשְׁקוֹף, וְצָרִף
 [- חִיבַר] יָדוֹ עִם הַמִּשְׁקוֹף - נְטָמָא, וּכְאֵלוּ בָּא מִקְצָתוֹ. נִגַּע
 בְּאַסְקָפָה [מִפְתָּן] - מִשְׁפַּח וּלְמִשְׁן קְרוֹב לְאֶרֶץ, טְהוֹר;
 וּמִשְׁפַּח וּלְמַעֲלָן, טָמֵא. וְיִרְאָה לִי, שֶׁדָּבָר זֶה מִדְּבָרֵיהֶם -
 מִדְּבָרָן.
 יב. אֶחָד הַמֵּת מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ מִן הַגּוֹיִם - מִטָּמֵא בְּמַגַּע
 וּבְמִשָּׁא.
 יג. וְאֵין הִגִּיד מִטָּמֵא בִּאֲהֶל. וְדָבָר זֶה - קִבְּלָה הוּא [מִמַּשָּׁה
 רַבִּינוֹ]; וְהֲרִי הוּא אוֹמֵר בְּמִלְחָמָת מִדִּין: "וְכָל נִגַּע

עצמות האדם, הרי אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל
 כמת שלם; שאני קורא בהם "עצם אדם". ואלו הן
 העצמות שהן מטמאין כמת: השדרה, והגלגלת, ורב
 בגניו, ורב מנינו. השדרה כיצד? שדרה השלמה, הרי היא
 כמת שלם; ואם חסרה אפלו חלקה אחת משמונה עשרה
 חליות, הרי היא כשאר העצמות. הגלגלת כיצד? גלגלת
 שהיא שלמה, הרי היא כמת; ואם חסרה כסלע, הרי היא
 כשאר העצמות. היו בה נקבים קטנים, כלן מצטרפין
 לכסלע. כל בגניו של אדם - הוא שתי השוקים, והירכיים,
 והצלעות, והשדרה. ורב בגניו של מת, הרי הוא כמת
 שלם; כיצד? בגון שתי שוקיו וזרוע אחת. אם חסר רב
 בגניו כל שהוא, הרי הן כשאר העצמות. רב מנינו כיצד?
 רב מנין עצמות המת, בגון שהיו מאה חמשה ועשרים
 עצם - הרי אלו כמת שלם; היו מאה ארבעה ועשרים,
 הרי הן כשאר העצמות. אף על פי שהיה אדם זה יתר
 באבריו, או חסר באבריו - אין משגיחין אלא על מנין
 רב כל אדם; אלא אם כן היתה אצבע שיש בה צפרן, או
 שהיתה נספרת על גב היד - שהיא עולה למנין, כמו
 שבארנו.
 ט. שאר עצמות המת שאין בהן רב מנין, ולא רב בגניו,
 ולא שדרה שלמה, ולא גלגלת שלמה - אם היה בהן רב
 הקב, הרי אלו מטמאין כמת במגע ובמשא ובאהל; היו
 פחות מרבע הקב, אפלו עצם כשעורה - מטמא במגע
 ובמשא, ואינו מטמא באהל.
 י. היה עצם אחד - אפלו יש בו רבע - הרי זה מטמא
 במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל. טמאת עצם אחד,
 הלכה מפי הקבלה; לפי שזאמר: "ועל" (כל) הנגע
 בעצם - למדו מפי השמועה, אפלו עצם כשעורה,
 מטמא במגע ובמשא; ולפי שטמאתו הלכה [ממשה
 רבינו] - הרי הוא דין תורה, ולא מדברי סופרים.
 יא. מת שהרקיבו עצמותיו בקבר, ונעשה רקב - מלא
 חפנים מאותו רקב, מטמא במשא ובאהל כמת. ואינו
 מטמא במגע - לפי שאי אפשר לגע בכלו, שהרי אינו
 גוף אחד; ואפלו גבולו [עורבו] במים, אינו חבור.
 יב. דם המת, מטמא כמת במגע ובמשא ובאהל -
 שזאמר: "בגוש האדם", וזאמר: "כי הדם הוא הנפש".
 וכמה שעור? רביעית. ואפלו תמצית הדם - [טבעת
 שסביב הדם הקרוש] - כל זמן שיש בו אדמומית, מטמא
 באהל כמת.
 יג. דם החי, אפלו דם נחירה - [הריגה] - הרי זה טהור,
 כל זמן שהוא חי. נתעבר הדם שייצא ממנו באחרונה
 סמוך למיתה, עם הדם שייצא ממנו אחר שמת, וכל
 התערבת רביעית, ואין ידוע כמה יצא מחיים וכמה יצא
 מאחר מיתה - אפלו חצי רביעית מחיים, וחצי אחר
 מיתה - הרי זה נקרא 'דם תבושה', ומטמא במשא ובמגע
 ובאהל; אלא שטמאתו מדברי סופרים.
 יד. הרוג שהיה מטל על המטה, ודמו מנטף כשהוא חי

בכריתו, בשר וגידים ועצמות. אבל הכליה והלשון וכיוצא
 בהן - אף על פי שהן אבר בפני עצמו - הואיל ואין בהן
 עצם, הרי הן כשאר הבשר. חסר מן העצם של אבר כל
 שהוא - הרי האבר פלו טהור. חסר מבשרו - אם נשאר
 עליו בשר שראוי לעלות בו ארוכה [להתרפא] בחי,
 ויתרפא וישלם [יתמלא בשדר] - הרי זה מטמא במגע
 ובמשא ובאהל; ואם לאו - מטמא במגע ובמשא, ואינו
 מטמא באהל. ובשר הפורש מן החי, טהור; וכן עצם בלא
 בשר הפורש מן החי, טהור.
 ד. אבר הפורש מן המת, מטמא במגע ובמשא ובאהל
 כמת; והוא, שהיה שלם בכריתו, בשר וגידים ועצמות.
 חסר עצמו [- עצם שלם] - אם נשאר עליו בשר כזית,
 מטמא כמת שלם. חסר הבשר - אם נשאר עליו כדי
 לעלות ארוכה בחי, מטמא כמת שלם; ואם לאו, הרי הוא
 כשאר עצמות המתים שאין עליהן בשר.
 ה. מח שבתוף העצם, הרי הוא מצלה ארוכה מבחוץ
 [גורם רפואה לבשר שעל העצם]. לפיכך, קולית [- עצם
 הירך] המת, והוא העצם הסתום משני קצותיו - אם יש
 בתוכה מח כדי לעלות ארוכה, הרי זה כמת שלם; היה
 בה מח המתנדנד [- אינו מחובר לעצם] - אם יש בו כזית,
 הרי זה מטמא באהל. אף על פי שהעצם סתום מכל
 צדדיו, טמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת כמו שיתבאר;
 שהמח, כבשר לכל דבר.
 ו. האבר והבשר המדלדלין באדם - אף על פי שאין
 יכולין לחזור ולחיות, טהורים. מת האדם, הרי הבשר
 טהור; והאבר מטמא משום אבר מן החי, ואינו מטמא
 משום אבר מן המת. מה בין אבר מן החי, לאבר מן
 המת? אבר מן החי - בשר הפורש ממנו ועצם הפורש
 ממנו, טהורים. אבר מן המת - בשר הפורש ממנו ועצם
 הפורש ממנו, כפורשין מן המת השלם; ומטמאין
 בשערין.
 ז. ובין אבר מן החי, בין אבר מן המת - אין להם שעור
 [לטמא]. אמרו חכמים: מאתים וארבעים ושמנה אברים
 יש באיש, כל אחד ואחד מהן בשר וגידים ועצם; ואין
 השנים מן המנין. ובאשה, מאתים ואחד וחמשים. כל
 אבר מהם שפרש בכריתו, בין מן החי בין מן המת -
 מטמא במגע ובמשא ובאהל; חוץ משלשה אברים יתרות
 שבאשה, שאינן מטמאין באהל. וכן אצבע יתרה [שישית]
 שיש בה עצם, ואין בה צפרן - אם נספרת - [נמצאת
 בשורת האצבעות] על גב היד, עולה למנין רב האברים.
 ואם אינה נספרת - מטמאה במגע ובמשא, ואינה מטמאה
 באהל; וטמאתה מדבריהם. ואם היתה בה צפרן, הרי היא
 כשאר האברים. ומפני מה גזרו טמאה על אצבע שאינה
 נספרת? גזרה משום הנספרת. ולמה לא טמאה באהל?
 עשו לה הכר, כדי להודיע שטמאתה מדבריהם משום
 גזרה - כדי שלא ישלחו על טמאתה תרומה וקדשים.
 ח. עצמות המת שאין עליהן בשר - אם נפרת בהן צורת

מתוך מהדורת חזק

46 עֲצָמוֹת בָּאֵהָל, וְטִמְאָת רִבְעִיעִית דָּם, וְטִמְאָת אֶבֶר שְׁאִין
 47 עָלָיו בֶּשֶׁר פְּרָאִי [- כשיעור] בֵּין מִן הַמֵּת בֵּין מִן הַחַי -
 48 יֵרָאֶה לִּי, שֶׁכֵּל טִמְאָתָן אֵינָה דִּין תּוֹרָה; שֶׁהָרִי אֵין הַנּוֹזֵר
 49 מְגַלֵּחַ עָלֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּנּוֹזֵרוֹת, וְאֵין חֲבִיבִין עָלֵיהֶן עַל
 50 בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ, וְכָל הַטִּמְאָה בְּטִמְאָה שֶׁל תּוֹרָה - חֲבִיב עַל
 51 בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ. לְפִיכָף אֲנִי אוֹמֵר, שֶׁכָּל טִמְאָה מִן הַמֵּת
 52 שְׁאִין הַנּוֹזֵר מְגַלֵּחַ עָלֶיהָ, אֵינָה דִּין תּוֹרָה.
 53 ד. אֵין רֶקֶב הַמֵּת מְטַמֵּא - עַד שֶׁיִּקְבֹּר עָרֶם, בְּאֶרֶן שֶׁל
 54 שֵׁשׁ אוֹ שֶׁל זָכוּכִית וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וַיְהִיָּה כְּלוֹ שֵׁלֶם. חֶסֶר
 55 מִמֶּנּוּ אֶבֶר, אוֹ שֶׁנִּקְבַּר בְּכִסּוּתוֹ, אוֹ בְּאֶרֶן שֶׁל עֵץ אוֹ שֶׁל
 56 מִתְּכֵת - אֵין רֶקֶב טָמֵא; מִפְּנֵי שֶׁרֶקֶב הַכִּסּוֹת אוֹ רֶקֶב הָעֵץ
 57 אוֹ חֲלָדֹת הַמִּתְכֵּת תִּתְעַרְבּ בְּרֶקֶב הַבְּהוֹתָיו. וְרֶקֶב הַמְטַמֵּא
 58 שֶׁנִּתְעַרְבּ בּוֹ עֶפֶר כֹּל שֶׁהוּא, הָרִי הוּא בְּטִמְאָתוֹ. וְלֹא אָמְרוּ
 59 רֶקֶב, אֲלֵא לְמַת בְּלִבָּר; אֲבָל הָרוּג, אֵין לוֹ רֶקֶב.
 60 ה. קִבְּרוּ שְׁנֵי מֵתִים כְּאֶחָד, אוֹ שֶׁנּוֹזְזוּ שְׁעָרוֹ אוֹ צִפְרָנָיו
 61 וַיִּקְבְּרוּם עִמּוֹ, אוֹ שֶׁקִּבְּרוּ אִשָּׁה עִבְרָה וְעִבְרָה בְּמַעֲיָה - אֵין
 62 לָהֶן רֶקֶב.
 63 ו. טַחֵן הַמֵּת עַד שֶׁנִּצְעֶשֶׂה רֶקֶב, אֵינוֹ מְטַמֵּא - עַד שֶׁיִּקְרִיב
 64 מֵאֲלָיו.
 65 ז. טַחְנוּ כְּלוֹ, וְהִנֵּחוּ עַד שֶׁהִקְרִיב, אוֹ שֶׁהִקְרִיב מִקְצָתוֹ
 66 כְּשֶׁהוּא חַי, וּמֵת וְהִקְרִיב כְּלוֹ - הָרִי זֶה סָפֵק; וְאִם נִטְמָא
 67 לְמֵלֵא חֲפָנִים מִרֶקֶב זֶה, הָרִי זֶה טָמֵא בְּסָפֵק.
 68 ח. מֵלֵא חֲפָנִים וְעוֹד מִעֶפֶר הַנִּמְצָא תַּחַת הַמֵּת, אוֹ מִעֶפֶר
 69 הַנִּמְצָא בְּקֶבֶר, וְאֵין יָדוּעַ מֵה טִיבוֹ, אִם הוּא רֶקֶב שֶׁמְטַמֵּא
 70 בָּאֵהָל, אוֹ אֵינוֹ אֲלֵא עֶפֶר שֶׁנִּתְלַכֵּף בְּנֶצֶל הַמֵּת [- בשרו
 71 הָרוּבּוֹ] וְכֵמוֹ - הָרִי זֶה מְטַמֵּא בְּמִשְׁאֵא וּבָאֵהָל; שֶׁהָרִי יֵשׁ
 72 בְּמֵלֵא חֲפָנִים וְעוֹד, מֵלֵא חֲפָנִים רֶקֶב, וְיֵרָאֶה לִּי, שֶׁאֵף זֶה
 73 טָמֵא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
 74 ט. הַמֵּת שֶׁנִּשְׂרַף, וְשִׁלְדוֹ קָיָמָה, וְהִיא הַשְּׂדֵרָה וְהַצֵּלְעוֹת -
 75 הָרִי זֶה מְטַמֵּא כָּמַת שֵׁלֶם, וְאֵין צָרִיף לוֹמַר אִם נִחְרַף [-
 76 לִיחַכְתּוֹ הָאֵשׁ]; אֲבָל אִם נִשְׂרַף עַד שֶׁנִּתְבַּלְבְּלָה צוּרַת
 77 תְּכֵינִתוֹ, טָהוֹר. וְכֵן שְׁפִיר מִרְקָם [- נִיכְרָה צוּרַת עוֹבֵר] -
 78 שֶׁטָּרְפוּ בָּמִים - טָהוֹר, שֶׁהָרִי נִתְבַּלְבְּלָה צוּרָתוֹ.
 79 י. בֶּשֶׁר הַמֵּת שֶׁנִּפְרַף וְנִצְעֶשֶׂה כְּקַמָּח, טָהוֹר; וְכֵן אֶפֶר
 80 הַשְּׂרוּפִין, טָהוֹר. וְכֵן הַתּוֹלְעִים הַנִּהְיוּ מִבֶּשֶׁר הַמֵּת, בֵּין
 81 חַיִּים בֵּין מֵתִים - טָהוֹרִין. וְכֵבֶר בְּאֶרְנוֹ, שֶׁהִמַּח כְּבֶשֶׁר כָּל
 82 מְקוֹם - בֵּין בָּמָה, בֵּין בְּנִבְלָה וְשֶׁרֶץ.
 83 יא. עוֹר הָאֶדָם - כְּבֶשֶׁרוֹ. אִם עֲבָדוֹ כָּל צָרְפוֹ, אוֹ חֶלֶף [-
 84 דֶּרֶךְ] בּוֹ כְּדֵי עוֹבְדָה [עִיבּוּד] - הָרִי זֶה טָהוֹר מִן הַתּוֹרָה;
 85 אֲבָל מִדְּבָרֵיהֶם, מְטַמֵּא בְּכַזִּית כְּבֶשֶׁר הַמֵּת - גִּזְרָה, כְּדֵי
 86 שֶׁלֹּא לְהַרְגִּיל בְּנֵי אָדָם לַעֲבֹד עוֹרוֹת הָאֶדָם וַיִּשְׁתַּמְשׁוּ בָּהֶן.
 87 יב. עוֹר הַבָּא בְּגִיד פָּנָיו שֶׁל אָדָם כְּשִׁינֹלֵד - בֵּין שֶׁהָרִי חַי
 88 וְאִמּוֹ חַיָּה, בֵּין שֶׁנּוֹלַד מֵת וְאִמּוֹ מֵתָה - הָרִי זֶה טָהוֹר, מִפְּנֵי
 89 שֶׁהוּא כְּמוֹ פֶּרֶשׁ אוֹ צוֹאֵה וְקִיא וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן.
 90 יג. כָּל שְׂבִמָּה - טָמֵא, חוּץ מִן הַשְּׁנֵים וְהַשְּׁעָר וְהַצִּפְרָן,
 91 הַזֵּאֵל וְגִזְעָן מִחֲלִיף [- מִתְחַלְפִּים כְּשִׁנִּיטִילִים]; וּבִשְׂעַת
 92 חֲבוּרָן, הַכֹּל טָמֵא. כִּיצַד? הַמֵּת בַּחוּץ, וְשֶׁעָרוֹ בְּתוֹךְ הַבֵּית

1 וַיִּוֹרֵד לְגִמְהָ, וּמֵת, וְהָרִי הָדָם מְנַשֵּׁף אַחֵר מוֹתוֹ וַיִּוֹרֵד
 2 לְאוֹתָהּ גִּמְהָ - הָרִי כָּל הָדָם שֶׁבָּה טָהוֹר; שֶׁטֶפְהָ טָפָה
 3 רִאשׁוֹנָה וְרִאשׁוֹנָה [- אחת אחת], בְּטִלָּה בְּדָם שֶׁיֵּצֵא מִחַיִּים.
 4 יֵצֵא מִמֶּנּוּ רִבְעִיעִית דָּם בְּלִבָּר, וְסָפֵק כָּלָה מִחַיִּים סָפֵק כָּלָה
 5 לְאַחֵר מֵיָתָה - הָרִי זֶה סָפֵק טָמֵא, כְּשֶׁאֵר הַסְּפָקוֹת;
 6 וְהַנּוֹגֵעַ בָּהּ בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - טָמֵא, בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים - טָהוֹר,
 7 כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּרַר בְּמִקּוּמוֹ.
 8 טו. הַקֶּבֶר - כָּל זֶמֶן שֶׁהִטְמָאָה בְּתוֹכוֹ, מְטַמֵּא בְּמִגָּע
 9 וּבָאֵהָל כָּמַת, דִּין תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אוֹ כָּמַת, אוֹ בְּעֶצֶם
 10 אָדָם, אוֹ בְּקֶבֶר". וְאֶחָד הַנּוֹגֵעַ בְּגִזְרָתוֹ שֶׁל קֶבֶר, אוֹ הַנּוֹגֵעַ
 11 בְּכַתְלָיו; וְהוּא, שֶׁיְהִיָּה בְּנוֹי וְסִתּוּם, וְאַחֵר כֶּף יְהִיָּה כְּלוֹ
 12 מְטַמֵּא בְּמִגָּע וּבָאֵהָל. אֲבָל הַמַּעֲמִיד כְּלִים אוֹ אֲבָנִים
 13 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן בְּצֵדֵי הַמֵּת, וְכִסָּה עָלָיו מִלְּמַעְלָה בְּכִלִּים אוֹ
 14 בְּאֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - זֶה הַכִּסּוֹי הַמְטִיל מִלְּמַעְלָה, נִקְרָא
 15 'גּוֹלָל'; וְאֵלּוֹ הַצִּדְדִּין הַמַּעֲמִידִין אֶת הַגּוֹלָל שֶׁהוּא נִשְׁעָן
 16 עָלֵיהֶן, נִקְרָאִין 'דּוּפֵק'. וְשִׁנְיָה, הַגּוֹלָל אוֹ הַדּוּפֵק -
 17 מְטַמֵּאִין בְּמִגָּע וּבָאֵהָל כְּקֶבֶר, וְטִמְאָתָם מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים;
 18 וְאֵינָן מְטַמֵּאִין בְּמִשְׁאֵא. לְפִיכָף, אִם גָּרַר אֶת הַגּוֹלָל בְּחִבְלִים
 19 עַד שֶׁכִּסָּה בּוֹ הַמֵּת, אוֹ גָּרַר וְשִׁמְטוֹ מֵעַל הַמֵּת, אוֹ שֶׁגָּרַר
 20 הַדּוּפֵק עַד שֶׁהַעֲמִיד עָלָיו הַגּוֹלָל, אוֹ שִׁמְטוֹ בְּחִבְלִים
 21 מִתַּחַת הַגּוֹלָל - הָרִי זֶה טָהוֹר. וְדְבָרִים שֶׁסּוֹמְכִין אֶת
 22 הַדּוּפֵק, וְהֵן הַנִּקְרָאִין 'דּוּפֵק דּוּפֵקִין' - הָרִי הֵן טָהוֹרִין.
 23 טז. שְׂדֵה שֶׁנִּחְרַשׁ בָּהּ הַקֶּבֶר, וְאֶבְדּוּ עֲצָמוֹת הַמֵּת בַּעֲפָרָה
 24 - הִיא הַנִּקְרָאֵת 'בֵּית הַפֶּרֶס'. וְעַפְרָה מְטַמֵּא בְּמִגָּע וּבְמִשְׁאֵא,
 25 שְׂמָא יֵשׁ בּוֹ עֶצֶם כְּשֶׁעוֹרָה; וְאֵינָה מְטַמֵּאָה בָּאֵהָל. וְכֵן כָּל
 26 אֲרָצוֹת הָעַמִּים - עֲפָרָן מְטַמֵּא בְּמִגָּע וּבְמִשְׁאֵא, מִפְּנֵי
 27 הָעֲצָמוֹת שְׁאֵין נִזְהָרִין בָּהֶן; וְטִמְאָת בֵּית הַפֶּרֶס וְאֶרֶץ
 28 הָעַמִּים - מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּרַר.

יום רביעי כ"ה תמוז ה'תשע"ד

פרק ג

31 א. אֵלּוֹ מְטַמֵּאִין בְּמִגָּע וּבְמִשְׁאֵא וּבָאֵהָל: הַמֵּת, אֶפְלוֹ נִפְל
 32 שֶׁלֹּא נִתְקַשְּׂרוּ אֲבָרָיו בְּגִידֵין, וְכַזִּית מִבֶּשֶׁר הַמֵּת, וְכַזִּית נֶצֶל
 33 [- בשר שנינוח], וְאֶבֶר מִן הַחַי וְאֶבֶר מִן הַמֵּת שֵׁשׁ עָלֵיהֶן
 34 בֶּשֶׁר פְּרָאִי, וְהַשְּׂדֵרָה, וְהַגְּלִגְלָת, וְרֵב בְּנִינּוֹ, וְרֵב מְנִינּוֹ [של
 35 הַעֲצָמוֹת], וְרֵבַע עֲצָמוֹת מִכָּל מְקוֹם אֵף עַל פִּי שְׁאִין בָּהֶן
 36 לֹא רֵב בְּנִינּוֹ וְלֹא רֵב מְנִינּוֹ, וְרִבְעִיעִית דָּם, וְרִבְעִיעִית דָּם תְּבוּסָה
 37 [- הִיוֹצֵא בַּעַת הָרִיגָה] - הַכֹּל שְׂתִים עֶשְׂרֵה.
 38 ב. וְאֵלּוֹ מְטַמֵּאִין בְּמִגָּע וּבְמִשְׁאֵא, וְאֵין מְטַמֵּאִין בָּאֵהָל:
 39 אֶבֶר מִן הַחַי שֶׁחֶסֶר בֶּשֶׁרוֹ, וְאֶבֶר מִן הַמֵּת שֶׁחֶסֶר בֶּשֶׁרוֹ אוֹ
 40 עֲצָמוֹ, וְהַשְּׂדֵרָה שֶׁחֶסֶרָה וְאֵין בָּהּ רֵבַע עֲצָמוֹת, וְהַגְּלִגְלָת
 41 שֶׁחֶסֶרָה וְאֵין בָּהּ רֵבַע [הַקֶּב] עֲצָמוֹת, וְעֶצֶם אֶחָד אֶפְלוֹ
 42 כְּשֶׁעוֹרָה, וְאֶרֶץ הָעַמִּים, וּבֵית הַפֶּרֶס - הַכֹּל שְׂבָעָה.
 43 ג. הַגּוֹלָל וְהַדּוּפֵק [- כִּסּוּיֵי הַקֶּבֶר] - מְטַמֵּאִין בְּמִגָּע
 44 וּבָאֵהָל כְּקֶבֶר, וְאֵינָן מְטַמֵּאִין בְּמִשְׁאֵא. הָרֶקֶב [- מֵת שֶׁנִּרְקַב]
 45 - מְטַמֵּא בָּאֵהָל וּבְמִשְׁאֵא, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמִגָּע. טִמְאָת רֵבַע

לפנים מן הבית - נטמא הבית. שני עצמות, ועליהם כשני
 חציי זיתים בשר, והכנים מקצתן לפנים - הבית טמא;
 ואם היה הבשר תחוב בעצמות בידי אדם - הבית טהור;
 שאין חבורי אדם חבור.
 י. מלא חפנים [בשר -] רקב שנתפזר בתוך הבית, הבית
 טמא.
 יא. רביעית דם שנבלעה בתוך הבית, הבית טהור להבא;
 וכל שהיה בו בעת שנבלעה הרביעית בארץ, טמא.
 יב. כזית מן המת שאבד בתוך הבית, ובקש [- חופש] ולא
 נמצא - הבית טהור; ולכשימצא - הבית טמא למפרע,
 מעת שאבד עד שנמצא.
 יג. רביעית דם שנשפך באויר [תחת השמים] - אם קרש,
 או שהיה במקום אשכרן [גומא שנאספים בה מים], והוא
 המקום הנמוך כמו גומא, והאהיל המאהיל על מקצתו -
 נטמא. נשפך על האסקפה במורד [משופע], בין [אם]
 השיפוע [- לפנים בין לחוץ] - הבית טהור, שהרי לא נח
 הדם על האסקפה; ואם הייתה האסקפה אשכרן, או
 שקרש הדם עליה - הבית טמא. רביעית דם שנבלעה
 בכסות - אם מתכבסת, ויוצא ממנה רביעית דם - הרי זו
 הכסות מטמאה במגע ובמשא ובאהל. ואם לאו - אינה
 מטמאה באהל, והרי היא ככסות שנגעה במת; שכל
 הבליע שאינו יכול לצאת, טהור. כיצד משערין אותה?
 מכבסין אותה במים, ומביא מים כמדתן, ונותן לתוכן
 רביעית דם - אם היה מראיהן שוה, או שהיה מי הכבוס
 אדם יותר ממי המזג [- שמזגו לתוכן דם] - בידוע שיצא
 ממנה רביעית.
 יד. המשא והמגע והאהל, שלשה שמות הן. וכל שהוא
 משם אחד - מצטרף, ומטמא; ומשני שמות - אינו
 מצטרף, וטהור. כיצד? הנוגע בכשני חציי זיתים, או
 שנשא שני חציי זיתים בבת אחת, או שהאהיל על כשני
 חציי זיתים, או שהאהיל על חצי זית וחצי זית אחר
 מאהיל עליו, או שהיה הוא וחצי זית תחת האהל, והאהיל
 במקצת גופו על חצי זית אחר או האהיל חצי זית על
 מקצתו - הכל טמאים, מפני שהוא שם אחד. אבל הנוגע
 בחצי זית או הנושא חצי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל
 בחצי זית, או שהאהיל עליו חצי זית אחר, או שהאהיל
 הוא על חצי זית אחר, וכן הנוגע בחצי זית ונשא חצי זית
 אחר - הכל טהורין; שאין המגע מצטרף עם המשא, לא
 במת ולא בשאר טמאות; ולא המגע מצטרף עם האהל,
 ולא האהל מצטרף עם המשא.

פרק ה

א. כל המתטמאין מחמת המת, בין אדם בין בלים -
 טמאין טמאת שבעה [ימים]. כיצד? אדם או בלי שנגע
 בדברים שמתטמאין מן המת במגע, או שנטמא באהל
 באחד מדברים שמתטמאין באהל, וכן אדם שנשא דברים

1 - נטמא כל אשר בבית; וכן הנוגע בשער או בשני או
 2 בצפרניו, כשהן מחברין - נטמא. שער העומד להגזז,
 3 וצפרנו העומד להנטל - הואיל והן עומדין להנטל, יש
 4 בהן ספק; לפיכך, הנוגע בהן - הרי הוא ספק טמא. כל
 5 משקה היוצא מן המת - טהור, חוץ מדמו; וכל מראה
 6 דמים [- אדמיות] מן המת - טמא, כמו שבארנו. ומפני
 7 מה לא גזרו על משקה המת, כדרך שגזרו על משקין
 8 היוצאין מכל הטמאין? מפני שהמת - הכל בדין
 9 [מובדלים] ממנו, לא גזרו על משקיו.
 10 יד. כבד שנמוחה - מטמאה ברביעית, מפני שהיא כדם
 11 קופה [קרוש]. דם [ילד] קטן, שיצא בלו - אם אין בו
 12 רביעית - טהור, אף על פי שהוא כל דם שבו.
 13 טו. ואילו, אם חסרו כל שהוא, טהורין: רביעית דם, וצד
 14 כשעורה, וכזית בשר, וכזית נצל, ומלא חפנים רקב, ואבר
 15 מן החי שחסר מעצמו כל שהוא.

פרק ז

16 א. רביעית דם הבאה משני מתים - טהורה; עד שתהיה
 17 הרביעית ממת אחד. שדרה שנגמרה [נבנתה] משני מתים,
 18 כגון שהיו מקצת החליות מאחד ותשלומן [השאר] ממת
 19 אחר, וכן הגלגלת של שני מתים, ורבע [קב] עצמות משני
 20 מתים, ואבר מן המת משני מתים - כל אלו אינן מטמאין
 21 באהל, אלא במגע ובמשא כשאר כל עצמות.
 22 ב. אבר מן החי משני אנשים, טהור; אפלו מאיש אחד
 23 - אם נחלק לשנים, טהור.
 24 ג. כזית בשר משני מתים, וכזית נצל [בשר נימוח] משני
 25 מתים, ומלא חפנים רקב משני מתים שכל אחד מהן יש
 26 לו [הגדרה של -] רקב - הרי אלו מצטרפין זה עם זה;
 27 וכן כחצי זית בשר, וכחצי זית נצל - מצטרפין זה עם זה.
 28 ושאור כל הטמאות שבמת - אין מצטרפין זה עם זה, מפני
 29 שלא שור בשעוריהן.
 30 ד. עצם כשעורה שנהלק לשנים, מטמא במשא; וכן רבע
 31 עצמות ממת אחד שנגדקדקו [לחתיכות], ואין בכל אחד
 32 מהן עצם כשעורה - מטמאין באהל, כאלו לא נדקדקו.
 33 ה. כזית מן המת שחתכו חלקים, ורדדו [- כתשו] ודבקו
 34 - מטמא באהל ובמשא; ואינו מטמא במגע קצתו, אף על
 35 פי שחברו - שאין חבורי [ידי -] אדם חבור.
 36 ו. כזית חלב שלם, שהתיכו [- עשאו נוזל] - טמא; היה
 37 מפורר, והתיכו - טהור.
 38 ז. שדרה שנגדרו רב חליות שלה - אף על פי ששלדה
 39 קיימת, אינה מטמאה באהל; ובזמן שהיא בתוך הקבר -
 40 אפלו משברת, ואפלו מכתת - מטמאה באהל, מפני
 41 שהקבר מצרפה.
 42 ח. כל המתטמאין באהל שנהלקו, והכניסו לתוך הבית -
 43 האהל מצרפן, ומטמאין באהל.
 44 ט. עצם שיש עליו כזית בשר בידי שמים, והכניס מקצתו

מתוך מהדורת חזק

48 ו. כלי חרש שנגע במת, או שהיה עמו באהל - טמא;
 49 ואינו מטמא לא אדם, ולא כלי חרש, ולא שאר כלים -
 50 שאין כלי חרש נעשה אב הטמאה לעולם, לא במת ולא
 51 בשאר טמאות. וזה הוא דין תורה, אף על פי שהוא
 52 קבלה.
 53 ז. זה כלל גדול בטמאות: כל אב טמאה - מטמא אדם
 54 ומטמא בגדים וכלים, בין כלי מתכות בין כלי שטף בין
 55 כלי חרש; וכל המטמא אדם וכלים בנגיעה, הרי זה אב
 56 טמאה. וכל ולד הטמאות - מטמא אכלין ומשקין; ואינו
 57 מטמא לא אדם וכלים, לא כלי חרש, ולא שאר כלים
 58 ובגדים.
 59 ח. וכל הנוגע באב, הוא הנקרא 'ראשון'; והנוגע
 60 בראשון, נקרא 'שני'; והנוגע בשני, נקרא 'שלישי';
 61 והנוגע בשלישי, נקרא 'רביעי'. והראשון ושלמטה ממנו,
 62 כלן נקראין 'ילד הטמאה'.
 63 ט. כל המתטמא מחמת המת טמאת שבעה, בין אדם בין
 64 כלים - הוא הנקרא 'טמא מת'. והוא אב מאבות הטמאות,
 65 לענין טמאת תרומה וטמאת קדשים כמו שבארנו, כדי
 66 למנות ממנו ראשון ושני, וכדי לטמא אדם וכלים במגע
 67 בשאר אבות הטמאות; ואינו מטמא במשא.
 68 י. כל המתטמא מחמת המת טמאת ערב - הוא ולד
 69 הטמאה, והוא הראשון לטמאה; ואפשר שיהיה הרביעי
 70 מן המת, ראשון לטמאה, כמו שבארנו לענין תרומה
 71 וקדשים.
 72 יא. אדם או כלים שנוטמאו במגע ארץ העמים ובית
 73 הפס, או במשאן, או במגע דם תבוסה - היוצא בשעת
 74 ההריגה [וגולל ודופק] - [כיווי הקבר], או באהלן, וכן
 75 אדם שנוטמא במשא דם תבוסה - הרי אלו כלן וכיוצא
 76 בהם, אבות טמאות של דברי סופרים; וכן בגדים
 77 המתטמאין מחמת אלו טמאת שבעה, כלן אבות הטמאות
 78 של דברי סופרים.
 79 יב. האהל עצמו המאהיל על הטמאה - אף על פי שלא
 80 נגעה בו טמאה - הרי הוא טמא טמאת שבעה מן התורה,
 81 והרי הוא כבגדים שנגעו במת, שנאמר: "וזהה על
 82 האהל". במה דברים אמורים? בשניה האהל בגד או שק
 83 או כלי עץ או עור, אחד עור בהמה וחייה, בין המתין
 84 לאכילה בין האסורין לאכילה - שנאמר: "ויפרש את
 85 האהל על המשכן", אין קרוי אהל אלא אריג ועור
 86 כמשכן. אבל אם היה האהל נסרין של עץ, כגון התקרה
 87 או המחצלת וכיוצא בהן, או שהיה עצם, או של מתכת
 88 - הרי זה טהור; ואין צריך לומר, שאם היה בגד, שהוא
 89 טהור. וכל מקום שנאמר 'הבית טמא', אינו אלא אדם
 90 וכלים שבכל הבית. ואין לה יוצא מן העץ שהוא מתטמא
 91 בטמאת אהלים, אלא הפשתן בלבד.
 92 יג. בגדים הנוגעים במת - אף על פי שהן במת לטמא
 93 אחרים שנגעו בהן טמאת שבעה, אינן במת לטמא באהל
 94 ובמשא; שהמשא למת עצמו אינו מפרש כמו שבארנו,

1 שנוטמאין מן המת במשא - הכל טמאין טמאת שבעה,
 2 שנאמר: "כל הבא אל האהל וכל אשר באהל, יטמא"
 3 שבעת ימים".
 4 ב. אדם שנוטמא במת, וכלים שיגע בהם אדם זה - טמאין
 5 טמאת שבעה, שנאמר: "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי,
 6 וטהרתם". אבל אדם שיגע באדם שנוטמא במת - בין
 7 שנגע בו אחר שפרש מטמאיו, בין שנגע בו כשהוא
 8 עדין נוגע במת - הרי זה השני טמא טמאת ערב, שנאמר:
 9 "והנפש הנוגעת, תטמא עד הערב". זה הוא דין תורה;
 10 אבל מדברי סופרים, הנוגע במת ונגע באדם אחר, ועדין
 11 הוא מחבר במת - שניהם טמאין טמאת שבעה, וכאלו
 12 נגע זה השני במת עצמו. במה דברים אמורים? לענין
 13 תרומה וקדשים; אבל לגזיר ולעושה פסח, בין בשעת
 14 חבור בין אחר שפרש - אינו טמא אלא טמאת ערב, כדין
 15 תורה.
 16 ג. כלים שנוטמאו במת, בין במגע בין באהל - הרי הן
 17 לנוגע בהן, כנוגע במת עצמו; מה המת מטמא הנוגע בו,
 18 בין אדם בין כלים, טמאת שבעה - אף כלים שנוטמאו
 19 במת, הם והכלים או האדם שיגע בהם, טמאין טמאת
 20 שבעה, שנאמר: "בחלל חרב או במת"; מפי השמועה
 21 למדו, שחרב פמת. והוא הדין לשאר כלים, בין כלי
 22 מתכות בין כלי שטף [כלים המיטהרים במקווה] ובגדים.
 23 הרי הוא אומר: "כל הנוגע בכל נגע בחלל"; וכי תעלה
 24 על דעתך, שזה ירה חץ והרג, ורק אכן והרג - נטמא
 25 שבעת ימים! אלא הורג נפש בחרב וכיוצא בה; מפני
 26 שנוטמא בנגיעתו בכלי שהרג בו - שהרי נגע הכלי במת.
 27 ומניין שאף הכלים הנוגעים באדם שנגע בכלים שנוטמאו
 28 במת, טמאים טמאת שבעה? שהרי הוא אומר: "וכבסתם
 29 בגדיכם ביום השביעי, וטהרתם"; הא למדת, שכל אדם
 30 הטמא טמאת שבעה, מטמא בגדים טמאת שבעה.
 31 ד. נמצאת אומר: אדם שנגע במת, ואדם באדם אחר -
 32 הראשון טמא טמאת שבעה, והשני טמאת ערב. כלים
 33 הנוגעים במת, וכלים בכלים - שניהן טמאים טמאת
 34 שבעה; השלישי, בין אדם בין כלים - טמא טמאת ערב.
 35 כלים הנוגעים במת, ואדם בכלים, וכלים באדם - שלשתן
 36 טמאין טמאת שבעה; הרביעי, בין אדם בין כלים - טמא
 37 טמאת ערב.
 38 ה. במה דברים אמורים? לענין תרומה וקדשים; אבל
 39 לחיוב כרת על ביאת מקדש, או על אכילת קדשים - אינו
 40 חייב אלא השנים בלבד, הראשון שנגע במת והשני שנגע
 41 בו, כדין תורה, שנאמר: "וכל אשר יגע בו הטמא,
 42 יטמא". אבל הנוגע בכלים שנגעו באדם, או הנוגע באדם
 43 שנגע בכלים שנגעו במת - פטור, כמו שבארנו בהלכות
 44 ביאת מקדש; שהדברים האלו, אף על פי שהם דברי
 45 קבלה [ממשה רבינו], אינן דין תורה - שהרי לא נהפךשו
 46 בתורה, אלא זה שנוטמא במת שהוא אב, והשני הנוגע בו
 47 שהוא ראשון, בין אדם, בין כלים.

טמאה - כגון שהניח על גבי הקבר אבן, או כלי אדמה, או כלי עץ הבא במדה, או כלי חרש המקף צמיד פתיל, או עור הדג ועצמו, וכיוצא באלו - הנוגע בהן טמא טמאת שבועה, משום נוגע בגולל; ואם פָּרְשׁוּ מִלִּהְיוֹת גּוֹלֵל, או שהסיר המת מתחתיהן - הרי הן טהורין. וכן בהמה שפָּתְתָה וְעָשָׂה אוֹתָהּ גּוֹלֵל - הנוגע בה טמא טמאת שבועה, כל זמן שהיא גולל; היתר הבהמה, הרי היא טהורה כשאר הבהמות. וכן חבית שהיא מלאה משקין ומקפת צמיד פתיל, ועָשָׂה אוֹתָהּ גּוֹלֵל לַמֵּת - הנוגע בה טמא טמאת שבועה, והחבית והמשקין טהורין.

ה. קורה שעשיה גולל לקבר, בין עומדת בין מטה על צדה - אין טמא אלא כנגד פתח הקבר; והנוגע בקצה המנח חוץ לקבר, טהור. עשה ראשה גולל לקבר, והרי היא עומדת על הקבר כמו אילן - הנוגע ממנה בארבעה טפחים סמוך לקבר, טמא משום גולל; ומארבעה טפחים ולמעלה, טהור. במה דברים אמורים? בזמן שהוא עתיד לקץ [לחתור] אותה; ואכל אם אינו עתיד לקץ, כלל גולל. ו. שתי אבנים גדולות של ארבעה ארבעה טפחים שעשין גולל - המאחיל על גבי שתייהן, טמא. נטלה אחת מהן - המאחיל על גבי שניה - טהור, מפני שיש לטמאה דרך שחצא בו.

ז. גל של צורות שעשהו גולל לקבר - אין טמא אלא סדר הפנימי [- שורה תחתונה], שהוא צרכו של קבר; ואכל הנוגע בשאר האבנים, טהור.

ח. ארון שהוא חקוק [חצוב] בסלע, והניח בו המת, וכסחו בגולל - הנוגע בסלע בכל מקום, טהור; והנוגע בגולל, טמא. למה זה דומה? לבור גדול מלא מים, ואבן גדולה על פיו - שאין טמא אלא כנגד חללה. ואם בנה נפש [- חדרון] על גבה - הרי זו קבר סתום, ומטמא מכל סביביו. היתה הארון החקוקה בסלע רחבה מלמטן וצרה מלמעלה, והמת בתוכה - הנוגע בה מלמטן, טהור; ומלמעלה, טמא: שהרי הצדין שלמעלה סככו על גבי המת, ונעשו בגולל. היתה הארון רחבה מלמעלה וצרה מלמטן - הנוגע בה מכל מקום, טמא. היתה שוה - הנוגע בה מטפח הסמוך לקרקעיתה ולמעלה, טמא; מטפח ולמטה, טהור. נקב [- חצב] ארון בסלע, והכניס המת בתוכה כמו נגר [- יתד] - הנוגע בה מכל מקום, טהור; חוץ ממקום פתחה.

ט. מערה שהקבר בתוכה, וחדר לפני המערה - בזמן שהחדר לאורי [- אינה מקורה] - העומד בתוכה טהור, וכלבד שלא יגע בשקוף [משקוף] המערה. ובזמן שהחדר מקרה - אם היה בה ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר, הנכנס לשם טהור; היתה פחותה מארבעה - הנכנס לשם טמא, ואף על פי שלא נגע בפתח המערה.

פרק ז

א. בית סתום שהמת בתוכו, מטמא מכל סביביו; והנוגע בו מאחוריו או מגגו - טמא שבועה, מפני שהוא קבר

ובטמאת אהל הוא אומר: "אדם כי ימות באהל". לפיכך, הנושא בגדים שנגעו במת ולא נגע בהן, וכל המאחיל עליהם, או שהאחילו עליו, או שהיו עמו באהל - הרי זה טהור. וכן אדם שנטמא במת, והאחיל על הכלים - הרי הן טהורין; שאין טמא מת מטמא אלא במגע בלבד. יד. המת אינו מטמא משכב ומושב מתחתיו, ולא מדרך מעל גביו [- בגדים שמעליו]; אלא אחד כלי שיגע במת מצדו, או שהיה תחתיו, או על גביו. ביצר? עשרה בגדים זה על גבי זה, והמת למעלה, ועשרה בגדים אחרים על גבו מלמעלה - כגד הנוגע בו, והכגד השני שנגע בכגד שנגע בו - שניהם טמאים טמאת שבועה; והשלישי - טמא טמאת ערב, בין שלמעלה בין שלמטה; והרביעי, ומה הרביעי ולמטה, ומה הרביעי ולמעלה - כלן טהורין; מה שאין כן במטמאי משכב ומושב, כמו שיתבאר במקומו. במה דברים אמורים, שכל הבגדים או הכלים שתחתיו ושלמעלה ממנו טהורין? בשלא היתה שם טמאה רצוצה [- שאין מעליה חלל טפח] ולא טמאת אהל, או שהיה מבדיל בינו ובין הכלים אבן, כמו שיתבאר.

יום חמישי כ"ו תמוז ה'תשע"ד

פרק ו

א. עצמות הדג ועורו - העושה מהן כלים, אינן מקבלין טמאה כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים; וכן ירוקה שעל פני המים, וכיוצא בה; שכל מה שבים טהור, כמו שיתבאר בהלכות כלים. לפיכך, העושה אהל מעור הדג, או מצמר שגדל בים - אין עצמו של אהל זה מקבל טמאה, אף על פי שמביא את הטמאה לכל אשר יהיה תחתיו כשאר אהלים.

ב. כלי גללים, וכלי אבנים, וכלי אדמה - אינן מקבלין טמאה כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, בין טמאת מת, בין שאר הטמאות. וכן כלי עץ העשוי לנחת [- לעמוד במקום אחד], כגון התבה והמגדל והפנתר שהן מחזיקין ארבעים סאה בלח ויהיה להן שוליים [- תחתית] - אינן מקבלין טמאה כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים; ואלו הן הנקראין 'כלי עץ הבא במדה'.

ג. (כלי עץ - פשוטיהן טהורין, מקבליהן טמאין). כלי חרש - פשוטיהן [- ללא בית קיבול] טהורין, ומקבליהן [- עם בית קיבול] טמאין; ואינן מטמאין אלא מאורן, או בהסט הנזב; אפלו נגע כלי חרש במת מגבו [של כליו], אינו מתטמא. ואם נכנסה טמאה מן הטמאות באורו - ואף על פי שלא נגע בו, נטמא. היה כלי חרש עם המת באהל - נטמא, שהרי הטמאה נכנסה באורו. ואם היה מקף [טור] צמיד פתיל [- כיסוי מהודק] - הוא ומה שבתוכו טהור, כמו שנתפרש בתורה, שאין טמאה נכנסת לו אלא מפתחו, [או -] ובהסט הנזב - שהרי הוא כמי שנגע בכלו.

ד. העושה הגולל [- כיסוי לקבר] מדבר שאינו מקבל

מתוך מהדורת חזק

תבואה או גל של אבנים, וכו' מן המת בתוכו, וכלים בצד
הטמאה, ואין נוגעין בה - הכלים טהורים; וכל כלי שבתוך
הגל מכון כנגד הטמאה מלמעלה או מלמטה - טמא,
שהטמאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת. ואם היה מקום
הטמאה חלול טפח על טפח על רום טפח - הרי הוא כקבר
סתום, ומטמא מכל סביביו.
ו. בית שמלאהו עפר או צורות - הרי זה בטל הבית -
כאילו אינו, והרי הוא כגל של עפר או צורות; ואם היתה
טמאה בתוך העפר - בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת, וכלים
שבצידה בתוך העפר טהורים.
ז. טמאה שהיא רצוצה - אין טפח על גבה] כחל, וסמך
ספה לחל - הספה טמאה; שהרי נעשה הכחל צד מצדי
האהל. ואף על פי שהצדדין טהורים לנוגע, אלו לא היה
עליהן אהל, אבל משנעשה עליהן אהל - האהל כלו טמא,
שהרי הטמאה בתוכו.

פרק ח

א. שדה שאבד [מיקומו של] קבר בתוכה - עפרה מטמא
במגע ובמשא, בבית הפרס; שמה נדוש הקבר בה, ויהיו
עצמות פשעורה בתוך עפרה. וכל השדה כלה - המאהיל
עליה, נטמא. ואם העמיד בתוכה אהל - נטמא כל שיש
באהל; שמה האהל שהעמיד באותה שדה, על הקבר הוא
מאהיל.
ב. בנה בה בית, ועליה על גביו - אם היה פתחה של
עליה מכון כנגד פתחו של בית אחד מעל השני ובאותו
רוחב בדיוק], העליה טהורה; שאפילו היה הקבר תחת
משקוף הבית, העליה טהורה - שהרי היא אהל על גבי
אהל, כמו שיתבאר. ואם לא היה מכון [הפתחים אינם
מכוונים בדיוק זה על זה], אף העליה טמאה; שמה
אסקפת - [מפתן] עליה על הקבר, והרי העליה מאהילה
על הקבר.
ג. ושדה זו - מתר לזרע בתוכה כל זרע, לפי שאין שרשי
זרעים מגיעין עד לקבר; אבל אין נוטעין בתוכה אילני
מאכל, מפני שהשרשין מגיעין עד המת. התלוליות
[גבעות נמוכות] הקרובות לעיר, הסמוכה לבית הקברות
או לדרך בית הקברות - אחד תדשות ואחד ושנות, הרי
אלו בחזקת טמאה; מפני שהנשים קוברות שם את
הנפלים, ומפי שחין קוברין שם אברהם. אבל הרחוקות
התדשות - טהורות; והישנות - טמאות, שמה היו קרובות
מעיר שחרבה או מדרך שאבדה. ואיזה הוא תל קרוב?
כל שאין שם תל אחר קרוב יותר ממנו; וישן, שאין אדם
זוכרו.
ד. שדה בוכין, והוא המקום הקרוב לבית הקברות
שהנשים יושבות שם ובוכות - אף על פי שעפרו טהור,
שהרי לא החזקה שם טמאה - אין נוטעין אותו, ואין
זורעין אותו, שלא להרגיל רגל אדם שם, שמה יש שם
טמאה; מפני שהוא קרוב לבית הקברות, כפר נתיאשו

סתום. נפתח בו פתח, אפלו סתמו - אם לא פרץ את
פצימיו - [המשקוף והמרכיבים שקשורים לדלת] - הנוגע
בו מאחוריו ומגגו טהור, ואין טמא אלא כנגד הפתח.
וכמה יהיה שיעור הפתח? המת, פתחו בארבעה טפחים;
וכו' מן המת, פתחו בטפח; וגדול מכנית - הרי הוא
קמת, ופתחו בארבעה.
ב. המת בתוך הבית, ובו פתחים הרבה - בזמן שפלן
נעולין, פלן טמאין, והיושב בצד כל פתח מהן תחת
התקרה היוצאת על הפתח, נטמא. נפתח אחד מהן, או
שחשב להוציאו באחד מהן, ואף על פי שחשב אחר שמת
המת, אפלו חשב להוציאו בחלון שהיא ארבעה על
ארבעה - הציל על הפתחים פלן, ואינו טמא אלא כנגד
הפתח שגפתח או שחשב עליו; והשאר טהורין - מפני
שהן נעולין, והרי אין הבית כקבר סתום. וכן אם התחיל
לחתר פתח להוציאו בו - משיחתר ארבעה על ארבעה,
הציל על כל הפתחים פלן; היה שם פתח סתום, וחשב
להוציאו בו, והתחיל לפתחו - משיחתחיל לפתח, הציל על
הפתחים פלן. היו בו חלונות הרבה, וכלן מוגפות
[סגורים] - פלן טהורות; נפתחו - פלן טמאות, ולא הצילו
על הפתחים. פתח קטן בתוך פתח גדול - המאהיל על גבי
שניהם, טמא; חשב להוציאו בקטן, טהר קטן את הגדול.
היו שניהם מתאימין [בגובהם] - המאהיל על גבי שניהם,
טמא; חשב להוציאו באחד מהם, טהר את חברו. היה
לבית פתח אחד לצפון, ופתח אחד לדרום, וחשב להוציאו
בצפוני, ואחר כך באו אחיו או קרוביו ואמרו: 'אין מוציאין
אותו אלא בדרומי' - טהר דרומי את הצפוני, ובלבד שלא
יערים - [יתחכם]; ואם הערים, שניהם טמאים.
ג. בתים הפתוחין לאכסדרה [מרפסת], והמת באחד מהם
- אם היה דרכו של מת לצאת בדרך [תכננו להוציאו לא
דרך האכסדרה] - הרי בית שער - [האכסדרה] {טהור},
והבתים טמאים; ואם לאו - בית שער טמא, והבתים
טהורים. חדר שלפנים מן הבית מוגף - [סגור], ונכנסה
טמאה לפנימי - [הבית] דרך חלון - הבית החיצון - [החדר]
טהור, מפני שהטמאה חוזרת ויוצאת דרך החלון שנכנסה
בו.
ד. אין הקבר מטמא מכל סביביו, עד שיהיה שם [בתוכו]
חלל טפח על טפח על רום טפח. אפלו הגביה הבנין על
גבי חלל טפח, עד לרקיע - הפל טמא, שהכל כקבר. היתה
טמאה רצוצה - [לא חלל טפח], ולא היה שם חלל טפח -
טמאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת, ואין טמא אלא הנוגע
כנגד הטמאה מלמעלה, או המאהיל עליה מלמעלה, או
הנוגע כנגדה מלמטה, או מה שתאהיל עליו מלמטה; אבל
הנוגע בצד הבנין, טהור.
ה. זה קלל גדול בטמאות מת: שכל דבר המטמא באהל מן
המת - אם היה רצוצ, שאין לו חלל טפח - הרי הטמאה
בוקעת ועולה עד לרקיע, ובוקעת ויורדת עד התהום;
ואינה מטמאה מן הצדדין. כיצד? כרי - [ערימה] של

יום שישי כ"ז תמוז ה'תשע"ד

פרק ט

א. מי שהיה חופר בשדה, ומצא מתים רבים בגומה אחת, זה על גב זה, או זה בצד זה, או שמצא הרוגים, או שמצא מת יושב, או ראשו בין ברקיו - אינו חושש שמא מקום זה בית הקברות היה; אלא נוטל המת שמצא, ונוטל כל העפר התחתון [וְרַךְ] שתחתיו, וחופר בכתולת קרקע [מקום לא חרוש] שלש אצבעות, ומוציא הכל; וישאר השדה - בחזקת טהרה, כשהיתה מקדם שמיצא. ועפר זה עם שלש אצבעות שחופר, הוא הנקרא 'תבוסת המת'.

ב. שדה שנהרגו בה הרוגים - מלקט כל העצמות שבה, ונהרי היא טהורה; וכן המפנה קבר מתוך שדה - מלקט כל העצמות עצם עצם, ונהרי היא טהורה. וכן בור שמטילים לתוכו נפלים או הרוגים - מלקט כל העצמות שבו עצם עצם, ונהרי היא טהורה.

ג. היה חופר, ומצא מת משכב בדרך שקוברין המתים - נוטלו ואת תבוסתו; וכן אם מצא שנים - נוטל כל אחד מהם, ותבוסתו עמו. וכל השדה טהורה. מצא שלשה מתים, כל אחד מהן מטל בדרך הנקברין - אם יש בין זה לזה מארבע אמות ועד שמונה, כמלא מטה וקובריה - נהרי זה חושש שמא בית הקברות הוא זה. וצריך לבדק מן האחרון עשרים אמה, שהן פשטי מערות וחרצ שביניהן; ואם לא מצא שם מת אחר - נהרי אותן העשרים שבודק טהורות, אף על פי שהן שכונת [בשכונת ל -] קברות. מצא מת אחד בסוף עשרים אמה - צריך לבדק ממנו עשרים אמה אחרות, שרגלים לדבר [מסתבר שבית קברות כאן]. ואם היה אחד מאלו שמצא בתחלה או בסוף הרוג, או יושב, או משכב שלא בדרך, ושהיה ראשו בין ירכותיו - אינו בודק עשרים אמה, אלא נוטלן ואת תבוסתן בלבד; שחזקתן גוים.

ד. הגוים, אין להן טמאת קברות; הואיל ואין מטמאין באהל - הרי הנוגע בקברן טהור, עד שיעצ בעצמה של טמאה, או ישאנה.

ה. מת שחפר אחר שאם ינטל מן החי ימות - אין לו [ולעפר שמקיפו, דין] תבוסה [כי אין העפר סופג את דם הנפש], ולא [דין] שכונת קברות [כי אמה סביבותיו טהורות]. ומתים הנמצאים גלויים על פני השדה - אין להם שכונת קברות, ולא תבוסה, אלא מלקט עצם עצם, והכל טהור. והנקבר שלא ברשות - יש לו תבוסה, ואין לו שכונת קברות.

ו. אחד המוצא שלשה מתים בדרך בתחלה [שלא ידעו על הימצאותם], או שמצא שלשה כוכין [בטלע], או כוף ונקיע [בקרע] ומצא - הרי זה שכונת קברות. מצא שנים, ואחד היה ידוע - יש להם תבוסה, ואין להם שכונת קברות; שהקבר הידוע, אינו עושה [את המקום] שכונה.

בצליו ממנו, לפיכך אפשר שיבוא אדם ויקבר בו, ומפני זה חששו לו. ועושין [מותר לעשות] מעפר מקום זה תנורים לקדש, שהרי לא החזקה טמאה שם.

ה. קבר הנמצא, מתר לפנותו; ואם פנהו - מקומו [סביבתו] טמא, ואסור בהנחה, עד שיבדק כמו שיתבאר. וקבר הידוע [ידוע שרק הוא כאן], אסור לפנותו; ואם פנהו - מקומו טהור, ומתר בהנחה.

ו. קבר שהוא מזיק את הרבים, מפנין אותו; ומקומו טמא, ואסור בהנחה.

ז. הפוגע במת מצנה - אם מצאו בתוך התחום [של בית קברות עד מרחק של אלפיים אמה], מביאו לבית הקברות; מצאו חוץ לתחום - אפלו בתוך שדה פרסם [צמח יקר] - קנה מקומו, ויקבר במקום שנמצא. מצאו על המצר [דרך], מסלקו לצדין. שדה בור [לא חרוש] מצד זה, וישדה ניר [חרוש] מצד זה - קוברו בשדה בור; שדה ניר וישדה זרע - קוברו בשדה ניר; שדה זרע וישדה פרס - קוברו בשדה זרע. שדה אילן וישדה פרס - קוברו בשדה פרס, מפני אהל הטמאה [ענפיהו נמוכים]. היו שניהם שוין, מסלקו לאיזה צד שירצה.

ח. קבר הנמצא, מטמא למפרע; ואם בא אחר ואמר: 'ברי לי שלא היה כאן קבר, אפלו קדם לעשרים שנה' - אינו מטמא אלא משעת מציאה ואילך.

ט. כל המוצא קבר, או מת, או דבר שמטמא באהל מן המת - חייב לציין עליו, כדי שלא יהיה תכלה לאחרים; ובחלו של מועד, היו יוצאין מבית דין לציין על הקברות. אין מצינין על פזות מצמצם [בדיוק] מן המת, לפי שסופו יחסר [ירקב] בארץ. ובמה מצינין? בסיד; ממה, ושופך על מקום הטמאה. אין מעמידין את הציין על גבי הטמאה [בדיוק], אלא יהי עודף מכאן ומכאן בצדי הטמאה, שלא להפסיד את הטהרות; ואין מרחיקין את הציין ממקום הטמאה, שלא להפסיד [לגרוע] את ארץ ישראל [בשטח טהור]. ואין מצינין על הנדיות [טומאות ודאיות], שהרי הן ידועין לכל; אלא על הספקות, כגון שדה שאבד בה קבר, והסככות והפרעות [עצים וחיזים היוצאים מבית הקברות].

י. מצא שדה מצנינת, ואין ידוע מה טיבה - אם אין בה אילנות, בידוע שאבד בה קבר; יש בה אילנות, בידוע שנחרש בה קבר, כמו שיתבאר.

יא. מצא אבן אחת מצנינת, תחתיה טמא. היו שתים - אם יש סיד ביניהן, ביניהן טמא. ואם אין סיד ביניהן, אלא על ראשיהן - אם יש [תחתיות של -] חרש ביניהן - טהור, שאין זה אלא בנן; ואם אין חרש ביניהן, והיה הסיד מרובה [מפורר] על ראשיהן מכאן ומכאן - הרי זה ציין, וטמא. מצא מצר [גבול] אחד מצין - הוא טמא, וכל השדה טהורה; וכן שנים, וכן שלשה. מצא ארבעת מצריה מצנינין - הם טהורין, וכל השדה פלה טמאה; שאין מרחיקין הציין ממקום הטמאה.

מתוך מהדורת חזק

ב. כל הרבוע שהוא בית ארבעת סאין - הרי הוא בית
הפרס, ועפרו מטמא במגע ובמשא כמו שבארנו. ואינו
מטמא באהל; וכן המאהיל על בית הפרס הזה, טהור.
ג. התחיל לחרש את הקבר, והיה חורש והולך, וקדם
שיגמר מאה אמה נער את המחרשה, או שהטיח
[המחרשה] בסלע או בגדר - עד שם הוא עושה בית
הפרס בלבד; והשאר טהור, שהרי לא הגיע אליו במשך
המחרשה. חרש כמו חמשים אמה או יתר, וחרו [אחר
הפסקה] וחרש עד שהשלים המאה - הכל בית הפרס; היה
חורש והולך חוץ למאה אמה - ממאה ולחוץ טהור, שאין
עצמות קבר מגיעות ליתר ממאה.
ד. חזקת העצמות המכסות - שהן של אדם, עד שיודע
שהן של בהמה; וחזקת העצמות המגלות - שהן של
בהמה, עד שיודע שהן של אדם. היה שם חריץ [בור]
מלא עצמות אדם, או שהיו עצמות אדם צבורות על גב
קרע, וחרש עצמות אלו עם השדה, או שחרש שדה
שאבד בה [מיקומו של] קבר (או שנמצא בו קבר) - הרי
זה אינו עושה בית הפרס; שלא גזרו טמאה אלא על שדה
שנחרש בה קבר ודאי. וכן החורש את המת בשדה, אינו
עושה בית הפרס; שכל אלו, דבר שאינו מצוי הוא, ולא
גזרו אלא בקבר שנחרש, שהוא הדבר המצוי.
ה. החורש את הקבר בשדה שאינה שלו - אינו עושה
בית הפרס, שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו; ואפלו שתף,
או ארס [- עובד תמורת יבול], או אפטרופוס - אינו
עושה בית הפרס. חרש קבר בשדה שלו ושל חברו
[הגובל עמו] כאחת - שלו, עושה בית הפרס; ושל חברו,
אינו עושה בית הפרס.
ו. ונכרי שחרש קבר בשדהו - אינו עושה בית הפרס,
שאין בית פרס לגויים.
ז. שדה בית פרס למעלה, ושדה טהורה למטה, וישטפו
גשמים מעפר בית הפרס לטהורה - אפלו היתה אדמה
והלבינה, או לבנה והאדימה [נשתנה צבעה לצבע בית
הפרס] - טהורה; שאין בית הפרס עושה בית הפרס, ולא
גזרו טמאה אלא על גוש [אדמה] ככריתו.
ח. בית הפרס הזה, מתר לנטע בו כל נטע; לפי שהשרשין
יורדין למטה משלשה, ולמטה משלשה בבית הפרס טהור
- שהרי הקבר נפרס [- התפורר] על פני השדה. אבל אין
זורעין בתוכה, אלא זרע הנקצר [ולא הנעקר]. ואם זרע
ועקר - צובר את גרנו בתוכו, וכובר את התבואה בשתי
כברות [- נפות], וקטניות בשלש כברות, שמא יש בהן
עצם כשעורה; ושוחרף את הקש ואת העצה [קש הקטניות]
שם - גזרה, שמא יש בהן עצם כשעורה, ואם תתיר לו
בהניה, מוציאו ומכורו, ונמצא מרגיל [- מפיץ] את
הטמאה.
ט. שדה שהחזקה שהיא בית הפרס, אפלו היא בית

ולא אמרו אלא המוצא שלשה בתחלה, הוא שצריך
בדיקה. כיצד בודק העשרים אמה שאמרנו? חופר עד
שהוא מגיע לסלע, או לבתולה, והיא קרקע הנראית
שאינה צבודה. העצמיק אפלו מאה אמה, ומצא חרש - הרי
זו כבתחלה, וצריך להעמיק עד שיגיע לבתולה; הגיע
למים, הרי זו כבתולה.
ז. אינו צריך לחפר תלם [שורה] אחד, מתחלת העשרים
עד סופן; אלא חופר אמה על אמה ומניח אמה, וחופר
אמה על אמה ומניח אמה, עד סופן - שאין בין קבר
לקבר פחות ממאה.
ח. היה בודק, והגיע בתוך העשרים לנהר או לשלולית
או לדרך הרבים - נפסיק, ואינו צריך לבדק; שהרי נפסקה
שכונת הקברות.
ט. המוציא עפר זה של בדיקה - טהור, אלא אם בן מצא
טמאה במקום שחפר; אבל קדם שימצא, אוכל בתרומה.
והמפקח בגל [נשעל ההרוג] - אינו אוכל בתרומה; שהרי
יודע ודאי שהמתים שם תחת הגל, אלא שאינו מכיר
מקומן.
י. גל טמא שנתערב בשני גלין טהורין - בדיק אחד מהם
ומצאו טהור, הוא טהור והשנים טמאין; בדיק שנים
ונמצאו טהורים, הם טהורים והשלישי בחזקת טמא; בדיק
ששלתם ומצא טהור, כלם בחזקת טמאה - עד שיבדק
ששלתן עד שיגיע לסלע או לבתולה, ויהיו שלשתן
טהורין.
יא. בור שמטילין לתוכו נפלים - המאהיל עליו, טמא
דין תורה; ואף על פי שחלדה וברדלס מצויין שם, אין
ספק מוציא מידי ודאי. אבל אם הפילה שם אשה נפל,
ואין ידוע אם הפילה דבר המטמא או לא הפילה - הואיל
וחלדה וברדלס מצויין שם, הרי זה ספק, וטהור.
יב. דבר ידוע, שפל אלו הטמאות וכיוצא בהן, שהן
משום ספק - הרי הן של דבריהם [מדברונ]; ואין טמא
מן התורה, אלא מי שנטמא טמאה ודאית. אבל כל
הספקות - בין בטמאות, בין במאכלות אסורות, בין
בעריות ושבתות - אין חוששין להן אלא מדברי סופרים,
כמו שבארנו בהלכות אסורי ביאה ובכמה מקומות.
פרק י
א. איזה הוא בית הפרס? זה מקום שנחרש בו קבר, שהרי
נדקדקו עצמות המת בתוך העפר, ונתפרסו בכל השדה.
וגזרו טמאה על כל השדה שנחרש בה הקבר; ואפלו חרש
על גבי הארון, ואפלו היה משקע [טמון ומוגן] ברוכדין
[לוחות שיש] ואבנים, ואפלו היה על גבי הארון רום שתי
קומות - הואיל וחרש קבר, הרי זה עושה בית הפרס. עד
כמה הוא נעשה בית הפרס? מאה אמה על מאה אמה
מקום הקבר.

ובמשא, כמו שבארנו. וכמה שעורן? כחותם המרצופין
[שק הולכי דרכים], והוא כפיקה [כדור חוטי צמר לאריגה]
גדולה של סקאין. עפר בית הפרס ועפר חוצה לארץ
שבאו [לארץ ישראל] בדרך [- עם ירק] - אם יש במקום
אחד כחותם המרצופין, מטמא; ואם לאו, אינו מצטרף;
שלא גזרו אלא על גוש כבדיתו. מעשה שהיו אגרות באות
מחוצה לארץ לבני כהנים גדולים, והיו בהן [בבול],
שיעור של כסא וקסאתים חתומות - ולא חשו להן
משום טמאה, לפי שלא היה כחותם מהן כחותם
המרצופין.
ד. המביא תנורים וספלים וכלי חרש מחוצה לארץ - עד
שלא הסקו [בכבש], טמאים משום ארץ העמים;
משקסו, טמאים משום כלי חרש שנטמא בארץ העמים,
שאינו מטמא אדם וכלים, כמו שבארנו.
ה. המהלך בארץ העמים - ביהרים ובסלעים - טמא
טמאת שבעה; בים ובמקום שהים עולה בזעפו [על
גדותיו] - טהור משום נוגע בארץ העמים, וטמא משום
אויבה. הנכנס לארץ העמים בשדה תבה ומגדל הפורחין
באור - טמא; שאהל זרוק [- ניד] אינו קרוי אהל.
ו. סוירה - עפרה מטמא כחותה לארץ, ואויבה טהור; לא
גזרו על אויבה. לפיכך, אם היתה סמוכה לארץ ישראל
שפה בשפה, ולא היה מפסיק ביניהן, לא ארץ העמים,
ולא בית הקברות, ולא בית הפרס - הרי זה יכול להכנס
לה בטוהרה, בשדה תבה ומגדל; והוא, שלא יגע בגושה.
וכן ארץ העמים הסמוכה לארץ ישראל, ואין ביניהן מקום
טמא - הרי זה נבדקת [מקבר], וטהורה.
ז. מקום ששכנו בו גוים בארץ ישראל - הרי זה מטמא
בארץ העמים עד שיבדק, שמא קברו בו נפלים.
ח. ותרומה וקדשים שנטמאו מחמת מדור [- מגורין]
העמים - תולין, לא אוכלין ולא שורפין. וכמה ישוהו
במקום, ויהיה צריך בדיקה? ארבעים יום, כדי שתתעבר
אשה ותפיל גפל שנטמא. אפלו איש שאין עמו אשה -
אם שהה ארבעים יום, מדורו טמא עד שיבדק; גזרה
משום מדור שתהיה בו אשה. אפלו עבד, או אשה, או
סריס, או קטן בן תשע שנים יום אחד - עושה [טומאת
-] מדור העמים.
ט. מדור גוים שהיה בו עבד מישראל, או אשה, או קטן
בן תשע, משמרין אותו שלא יקברו שם גפל - אינו צריך
בדיקה. ואת מה הן בודקין - את הביבין [תעלות ניקוח
המים] העמקין, ואת המים הסרוחין; וכל מקום שהחזיר
והחלצה יכולין להוליך משם הגפל - אינו צריך בדיקה,
מפני שהן גוררין אותן משם. מדור העמים שחבר, הרי
הוא בטמאתו עד שיבדק.
י. האיציטוניות [- אכסדראות], אין בהן משום מדור גוים,
לפי שהיא גלויה, ואין בה מקום להטמין הנפלים. ועשרה
מקומות, אין בהן משום מדור גוים - לפי שאין דירתן
קבועה, לא גזרו עליהן טמאה. ואלו הם העשרה מקומות:

1 ארבעת כורין, ואפלו משוכה במקום הטיט הרף שאינו
2 נחרש ולא נעשה בית הפרס, ואפלו טהורה מקפת אותה
3 מארבע רוחותיה - הרי היא בחזקתה.
4 י. מצא שדה המצינת [- חסומנת], ואין ידוע מה טיבה -
5 אם יש בה אילן, בידוע שגורש קבר בתוכה [ומותרת
6 בנטיעה]; אין בה אילן, בידוע שאבד קבר בתוכה [אסור
7 לנוטעה], כמו שבארנו; והוא, שהיה באותו מקום זקן או
8 תלמיד חכמים - שאין כל אדם בקיאים בכך וידעין שמתר
9 לנטע בזו ואסור לנטע באחרת.
10 יא. המהלך בבית הפרס על אבנים שאין מתגנדין תחת
11 רגלי אדם בשעה שמהלך עליהן, או שגננס לה והוא רוכב
12 על גבי אדם ובהמה שפחן יפה - הרי זה טהור. אבל אם
13 הלך על גבי אבנים שמדעזעין בשעת הלוך - אף על פי
14 שגשגמו ולא נגד, הרי זה טמא כמי שהלך על העפר
15 עצמו; וכן אם הלך על גבי אדם שפחו רע, עד שתהינה
16 ארפבוטיו נוקשות זו לזו ושוקיו מרעידות כשהוא נושא,
17 או על גבי בהמה שפחה רע, עד שתטיל גללים בשעת
18 רכיבה [מרום מאמץ] - הרי זה טמא, וכאלו הלך ברגליו.
19 יב. המטהר בית הפרס, צריך לטהרו במעמד שני תלמידי
20 חכמים. וכיצד מטהרין אותו? כונס את כל העפר שהוא
21 יכול להסיטו מעל פני כל השדה, ונותנו לתוף בכרה
22 שנקביה דקין, וממחה [מפורר] ומוציא כל עצם כשעורה
23 הנמצא שם, ויטהר. וכן אם נתן על גביו שלשה טפחים
24 עפר במקום אחר, או שנטל מעל כל פניו שלשה טפחים
25 - הרי זה טהור; נטל מחציו אחד שלשה טפחים, ונתן על
26 חציו האחר שלשה טפחים - הרי זה טהור. נטל מעל פניו
27 טפח ומחצה, ונתן עליו טפח ומחצה עפר במקום אחר -
28 לא עשה כלום; וכן אם עקו [סילק אבניו], ובדק בשעת
29 עזוק מלמעלה - לא עשה כלום. ורצו באבנים שאינן
30 מתגנדין מהלוך אדם, הרי זה טהור.

פרק יא

32 א. ארץ העמים - בתחלה גזרו על גושה [- אדמתה]
33 בלבד, בבית הפרס, ולא היו מטמאין אלא המהלך בה, או
34 נוגע או נושא מעפרה. חזרו וגזרו על אויבה שנטמא, ואף
35 על פי שלא נגע ולא נשא, אלא כיון שהכניס ראשו ורבו
36 לאויר ארץ העמים, נטמא; וכן כלי חרש שהכניס אוירו
37 לארץ העמים, ושאר כלים שהכניס רבן לאויר ארץ
38 העמים - נטמאו.
39 ב. טמאת אויר ארץ העמים - לא עשו אותה כטמאת
40 עפרה, אלא קלה היא ממנה: שעל טמאת עפרה, שורפין
41 תרומה וקדשים; והמתטמא בגושה טמא טמאת שבעה,
42 וצריך הוזה שלישי ושביעי. אבל המתטמא באוירה, אין
43 צריך הוזה שלישי ושביעי, אלא טבילה והעבר שמש; וכן
44 תרומה וקדשים שנטמאו מחמת אויבה - תולין, לא
45 אוכלין ולא שורפין.
46 ג. עפר ארץ העמים ועפר בית הפרס - מטמאין במגע

45 גבי ארבעה בני אדם, או על גבי ארבעה כלים, אפלו כלי
46 אבנים וכיוצא בהם מפלים שאין למינם טמאה, ואין צריך
47 לומר, אם היה מנח על ארבעה שפודין או ארבעה קנים
48 שגבוהין טפח, והיתה טמאה וכלים תחתיו - הכלים
49 טמאים. ואם היו כלים על גביו, אפלו שלא כנגד הטמאה
50 - טמאים; ואם היתה טמאה על גבי הלוח, וכלים תחתיו
51 - כל כלים שתחת הלוח טמאין. אבל אם היה הלוח מנח
52 על גבי ארבע אבנים, או על גבי בהמה וחיה, והיתה
53 טמאה תחתיו - הרי הכלים שעל גביו טהורין.
54 ב. היתה טמאה על גביו [- על הלוח המזכר] - הרי כל
55 הכלים שתחתיו טהורין, מפני שהאהל חוצץ בפני
56 הטמאה. וכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה, הבאים
57 במדה [- מכילים מ' טאה ואינם ניידיים] - הרי הם
58 באהלים, ואינם ככלים; ולפיכך חוצצים בפני הטמאה.
59 ג. נסר [- עץ] שהוא נתון על פי תנור חדש, ועודף [-
60 יוצא] מכל צדדיו בפותח טפח, והיתה טמאה תחת הנסר
61 - כלים שעל גביו טהורין; טמאה על גביו - כל הכלים
62 שתחתיו טהורים, מפני שתנור חדש אינו ככלים לענגן זה.
63 ואם היה ישן, הכל טמא.
64 ד. נסר שהוא נתון על פי שני תנורים, אפלו ישנים,
65 ועודף מחוצה לתנור זה ומחוצה לתנור זה, והיתה
66 הטמאה תחתיו בין שני התנורים - ביניהם בלבד טמא;
67 אבל כלים שתחת שתי הקצוות שחוצה לתנורים -
68 טהורים; שהרי הן כשני אהלים זה בצד זה. וכן נסר
69 שהוא נתון על פי תנור, אפלו ישן, ויוצא מזה טפח ומזה
70 טפח, אבל לא מן הצדדין, וטמאה בצד זה - כלים שבצד
71 השני טהורין.
72 ח. אדם שנשא כלי כגון מרדע [- מחרישה] וכיוצא בו,
73 והאחיל צד הכלי האחד על הטמאה - אם היה בהקפו
74 טפח, אף על פי שאין ברחבו אלא רחב אצבע ושלש -
75 הרי זה מטמא את הנשוא, ומביא לו טמאה מדבריהם;
76 גזרו על שיש בהקפו טפח, משום שיש ברחבו טפח. אבל
77 אינו מביא את הטמאה לכלים שתחתיו, ולשאר אדם
78 שיאחיל עליהם ועל הטמאה - עד שיהיה בו רחב טפח.
79 ו. ארונות של עץ שמניחין בהן המת, אינן כקבר; אלא
80 אם יש בין פסוי הארון והמת גבה טפח, חוצץ, והעומד
81 על גבי הארון - טהור מן התורה. ואף על פי שרב ארונות
82 יש בהם חלל טפח - הואיל ויש שאין שם חלל טפח -
83 גזרו על כל הארונות שאינן חוצצין, ושיהיה המהלך על
84 גבי הארון כנוגע במת או בקבר.
85 ז. קורה שהיא נתונה מכתל לכתל, והטמאה תחתיה - אם
86 יש בה [ברחבה] פותח טפח - מביאה את הטמאה תחת
87 פלה; וכל הכלים או האדם שתחתיה טמאין, אף על פי
88 שאין פלה שנה וקצתה [חלק ממנה] פחותה מטפח, מפני
89 שקצתה מקצת אהל הוא. ואם אין בה פותח טפח -
90 טמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, כמו שבארנו. פמה

1 אהלי הערבים, והסכות, והצריפין, והברגנין [מקום קיבוץ
2 פירות], ותקרה שעל גבי העמודים ואין לה דפנות והן
3 בתי הקיץ, וביית [שלפני ה -] שער, ואוירה של חצר,
4 והמרחץ, ומקום שעושין בו החצים וכלי המלחמה,
5 ומקום הלגיונות [- מרוצת הפרשים].
6 יא. התנות - אין בה משום מדור גוים, אלא אם כן היה
7 דר בתוכה. חצר שהיא טמאה משום מדור העמים, הרי
8 בית שער שלה ואוירה טמאין פמה. ואין מדור העמים
9 ולא בתי הפרס בחוצה לארץ.
10 יב. עירות המבלעות בארץ ישראל - כגון סיסית
11 וחרבותיה, אשקלון וחרבותיה - אף על פי שפטורות מן
12 המעשרות ומן השביעית, אין בהן משום ארץ העמים.
13 והזקת דרכים של עולי בבל טהורות, אף על פי שהן
14 מבלעות בארץ העמים.

יום שבת קודש כ"ח תמוז ה'תשע"ד

פרק יב

17 א. טפח על טפח מרבע על רום טפח - מביא את הטמאה
18 וחוצץ בפני הטמאה, דין תורה; שאין קרוי אהל אלא
19 טפח על טפח ברום טפח, או יתר על זה. ביצד? כזית מן
20 המת מנח לאויר, ובצדו כלים כגון מחטין וצנורות וכיוצא
21 בהם, ואינן נוגעין בטמאה - אם האחיל עליהם אהל שיש
22 בו טפח על טפח, והיה גבוה מעל הארץ טפח - הרי זה
23 מביא את הטמאה לכלים, וטמאין; היו כלים אחרים על
24 גבי אהל זה שיש בו טפח על טפח - הרי הם טהורים,
25 מפני שהאהל חוצץ בינם ובין הטמאה. הנה למדת,
26 שכשם שהאהל מטמא כל שתחתיו - כך מציל כל שחוצה
27 לו, וחוצץ בין הטמאה ובין כלים שעל גביו; וכן אם
28 היתה הטמאה על גביו, וכלים תחתיו - הכלים טהורין,
29 שהאהל חוצץ בפני הטמאה. היה האהל פחות מרום
30 טפח, או פחות מטפח על טפח אף על פי שהוא גבוה
31 כמה טפחים - הכלים שבצד הטמאה טהורים. וכלים
32 שלמעלה מן אהל זה - כל שכנגד הטמאה, טמא; מפני
33 שהאחילו על הטמאה, ואין שם אהל לחץ [- לחצון] בפני
34 הטמאה. וכן אם היתה טמאה על גבי אהל זה, וכלים
35 תחתיו - כל שכנגד הטמאה, טמא; שהרי הטמאה
36 האחילה עליהם, ואין שם אהל שיחץ בפני הטמאה -
37 שכל פחות מרום טפח, כנגיעה הוא חשוב [כאילו נגעה
38 הטומאה בכלים], וטמאה שתחתיו, טמאה רצוצה [- שאין
39 מעליה חלל טפח] היא, כמו שבארנו. פמה דברים
40 אמורים? בשלא היה האהל אדם או כלים; אבל אדם או
41 כלים שנעשו אהל על הטמאה - בין שהיו הם עצמם
42 אהל, בין שהיו עמודי האהל, אפלו היו כלים שאין
43 מקבלין טמאה כל עקר - הרי אלו מביאין את הטמאה,
44 ואינן חוצצין בפני הטמאה. ביצד? לוח שהיה מנח על

החמה והגשמים - הרי הן כאילנות, ומביאין וחוצצין; 47
ואלו הן: הארוס, והקיסוס, ותרקות חמור, ודלעת יונת. 48
וכן הסככות, והפריעות, והזיזין והזוזות טריות [סוגי בליטות 49
בכותל], והשוככות, והשקיפין [- בליטות בהר], והסלעין, 50
והגחירים [- שיפוע היוצא מן הקיר], והשננין [שיני סלע 51
בראש הר] - כל אלו מביאין וחוצצין. 52
ד. ואלו מביאין, ולא חוצצין: האדם, וכלי עץ שאינן 53
באין במדה [- נידים] - מפני שהן ככל הכלים, 54
ומחטמאין; ופשוטי כלי עור, ויריעה וסדין ומפץ ומחצלת 55
שאין עשויין אהלים, אלא מתוחין בלבד, ואין להם 56
שפוע ואין שם כתלים; ובהמה וחייה שמתו, ואכלין 57
טמאים או מכשרין, שדבר טמא אינו חוצץ; ורחים של 58
יד, שהרי היא בכלל כלי אבנים. כל אלו מביאין, ואין 59
חוצצין. 60
ה. ואלו לא מביאין, ולא חוצצין: הנרעים והירקות 61
המחברים לקרקע, חוץ מן הארבעה ירקות שמינינו; וכפת 62
[- ערומת] הברד, והשלג, והכפור, והגלד, והמלח; 63
והדולג ממקום למקום [- דגל כאן ודגל כאן], והקופץ 64
ממקום למקום, והעוף הפורח, וטלית המנפנת [ברוח], 65
וספינה שהיא שטה על פני המים. כל אלו לא מביאין, 66
ולא חוצצין - שאף על פי שהאחילו, אינו אהל המתקיים. 67
ו. קשר את הספינה בדבר שהוא יכול להעמידה, כבש 68
בנף השלית באבן - הרי זו מביאה את השמאה. 69
ז. נסר [- גזיר עץ] שהוא צף על פני המים, ושמאה פחת 70
צדו האחד - הרי הכלים שתחת צדו השני טהורים; ושפכר 71
בארנו, שהספינה השטה, אינה מביאה את השמאה. 72
ח. אלו חוצצין, ולא מביאין: מסכת [- מחצלת] פרוסה, 73
וחבילי [חבלים של -] מטה, והמשפלות [- טלי זבל], 74
והסריגות [ורשתות] שבחלונות. כיצד הן חוצצין? שאם 75
היה חלון בין שני בתים, והשמאה בבית אחד, והיה אחד 76
מאלו מתוח בחלון זה וסתמו - אף על פי שיש ביניהם 77
אור, הרי אלו חוצצין, ולא תכנס השמאה לבית השני; 78
והוא, שלא יהיה שם בסריגות אלו, או בעיני [- חורין] 79
המשפלות, או בין חבל לחבל, פותח טפח - שאם היה 80
שם פותח טפח, תכנס בו השמאה, כמו שיתבאר. 81

פרק יד

א. אין טמאה נכנסת לאהל ולא יוצאה ממנו, בפחות 83
מטפח על טפח. כיצד? חלון שבין בית לבית, או שבין 84
בית לעליה - אם יש בו טפח על טפח מרבע, והיתה 85
טמאה באחד מהן - הבית השני טמא; אין בחלון פותח 86
טפח - אין השמאה יוצאה ממנו, ולא נכנסת לאהל השני. 87
במה דברים אמורים? בחלון שעשה אותו האדם 88
לתשמיש; אבל חלון שעשהו האדם לאורה, כדי שיקנס 89
ממנו האור - שעורו כפונדיון [- מטבע], והשמאה יוצאה 90
ממנו. כיצד? היתה טמאה בבית, ובא אדם ונסמך לחלון 91
זה של מאור, או שהניח בו כלי, או שהאחיל עליו אהל 92

יהיה בהקפה [של קורה], ויהיה בה פותח טפח? בזמן 1
שהיא עגלה, שלשה טפחים; ובזמן שהיא מרבעת, 2
ארבעה טפחים. 3
ח. סאה [כלי מדידה עגול] שהיא מטה על צדה [העגול] 4
באור [- תחת השמים] - אינה מביאה את השמאה פחת 5
כלה, עד שיהיה בהקפה ארבעה טפחים ומחצה בקרוב, 6
כדי שיהיה גבה הצד העליון טפח ומחצה, ויהיה הטפח 7
על טפח ממנה גבהו מעל הארץ טפח; לפיכך, אם היתה 8
גבוהה מעל הארץ חצי טפח, והיה בהקפה שלשה - 9
מביאה את השמאה. וכן עמוד עגל שהוא מטל לאור, 10
ומנח על הארץ - אינו מביא טמאה פחת דפנו, עד שיהיה 11
בו הקף עשרים וארבעה טפחים; ואם אין בהקפו עשרים 12
וארבעה טפחים, טמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. זה 13
שהצריכו עשרים וארבעה טפחים, על העקרין שסומכים 14
עליהם חכמים בהשבון כל המשפטים: שכל שיש בהקפו 15
שלשה טפחים, יש בו רחב טפח; וכל טפח על טפח 16
ברביעי, יש באלכסונו טפח ושני חמשין. לפיכך, אם היה 17
בהקף העמוד עשרים וארבעה טפחים - נמצא פחת כל 18
דפנו טפח על רום טפח מרבע ויתר מעט, שחשבונות אלו 19
בקרוב הן; וזו היא צורתו: 20

פרק יג

א. כל טפח על טפח על רום טפח - קרוי אהל, כמו 22
שבארנו; וחוצץ בפני השמאה, ומביא את השמאה; בין 23
שעשהו להאחיל בין שנעשה מאליו, אפלו שלא היה בידי 24
אדם - הרי זה מביא וחוצץ. כיצד? אחד חר שתררוהו 25
מים, או שרצים, או שאכלתו מלחת [הקרקע נאכלה] על 26
ידי המלחים שבקרקע, או שצבר אבנים או קורות ונעשה 27
בהן חלל טפח - הרי זה אהל, ומביא וחוצץ. 28
ב. במה דברים אמורים? בשניה האהל חזק ובריא. אבל 29
אהל רעוע - אינו מביא את השמאה ואינו חוצץ בפני 30
השמאה, מן התורה; אבל מדברי סופרים, מביא את 31
השמאה ואינו חוצץ. כיצד? שריגי האילנות הסוככים על 32
הארץ, והם הנקראין 'סככות', ואבנים היוצאות מן הגדר 33
הסוככות על הארץ, והן הנקראין 'פרעות' - אם יכולין 34
לקבל [לסבול כובד] מעזיבה [- שכבת טיט] בינונית, והן 35
עומדין - הרי אלו מביאין וחוצצין, מן התורה; ואם אינן 36
ראויין לקבל מעזיבה בינונית, אלא והן נופלין - הרי אלו 37
מביאין מדבריהם, ואין חוצצין. וכן כל פיוצא בהן. 38
ג. אלו מביאין, וחוצצין: כלי עץ הבא במדה [מ' טאה 39
שאינו ניד], וכן כלי אבנים, כלי גללים, כלי אדמה הבאין 40
במדה, ופשוטי כלי עור [- ללא בית קיבול], ויריעה וסדין 41
ומפץ [- חצב] ומחצלת שהן עשויין אהלים, ובהמות או 42
חיות בין טמאות בין טהורות; והוא, שיהיה ראש זו בין 43
רגלי זו, ויהיו כלן דבוקות; והעוף ששכן, והחוטט [- 44
חופר] בשבילים מקום לקטן להצילו מן השמש, ואכלין 45
שאין מכשרין כדי שלא יטמאו. ירקות המתקיימין בימות 46

מתוך מהדורת חזק

20 - אם יש במקום אחד טפח על טפח מרבע, מביא ומוציא;
21 ואם לאו, הרי היא כסתומה.
22 ה. חלון שהיא גלויה לאויר, שעורה כפונדיון, מפני
23 שאינה עשויה אלא לאורה, כמו שאמרנו. בנה בית חוצה
24 לה, ונעשת חלון זו תחת תקרה, והרי היא בין שני בתים
25 - שעורה בפותח טפח. נתן את התקרה באמצע החלון
26 [חלקו -] - התחתון [של החלון] שתחת התקרה, שעורו
27 בפותח טפח; ועליון שלמעלה מן התקרה, שעורו
28 כפונדיון, מפני שהוא גלוי לאויר.
29 ו. החר שבדלת, או ששיר בה החרש [- גר] מקום פתוח
30 מלמעלה או מלמטה, או שהגף את הדלת ולא מרקה [-
31 הידקה למשקוף], ונשאר אויר בין שתי הדלתות, או שסגר
32 הדלת ופתחו הרוח - בכל אלו, אם היה הפתוח כאגרוף
33 - הטמאה יוצאה ממנו ונכנסת לו במקום פתוח זה; ואם
34 היה פחות מאגרוף, הרי הוא כסתום.
35 ז. העושה חור בכתל, כדי להניח בו קנה, או מסמר גדול,
36 או לראות ממנו העוברים והשבים, או לדבר עם חברו -
37 הרי זה כחלון העשויה לתשמיש, ושעורה בפותח טפח.

1 בצד הכתל - נטמא כל שבאהל, שהטמאה יוצאה לו;
2 וחלון הנעשה לאורה, הוא שאין עליו תקרה אלא גלוי
3 הוא לשמש.
4 ב. חלון הנעשה שלא בידי אדם - כגון שחרוהו מים או
5 שרצים, או שאכלתו מלחת [נאכל] מאליו על ידי
6 המלחים], או שהיה חלון פקוק [בפקק] ונטל הפקק, או
7 שהיתה בו זכוכית ונשברה - שעורו מלא אגרוף, והוא
8 פראש גדול של אדם; והוא, שלא חשב עליו. אבל אם
9 חשב עליו לתשמיש, שעורו בפותח טפח; חשב עליו
10 למאור, שעורו כפונדיון - שהמחשבה כאן כמעשה.
11 ג. מאור שהתחיל לסתמו, ולא הספיק לגמרו, מפני שלא
12 היה לו טיט, או שקראו חברו, או שחשכה לילי שבת,
13 ונשאר ממנו מעט - אם נשאר ממנו רום אצבעים על רחב
14 הגודל, מביא את הטמאה; פחות מכאן, הרי הוא כסתום.
15 ד. חלון גדול העשוי לאורה, והיה בה שבכה [- רשת]
16 וכיוצא בה - אם יש במקום אחד ממנה כפונדיון, מביא
17 את הטמאה ומוציא את הטמאה; היו נקבי השבכה דקין,
18 ואין באחד מהן כפונדיון - הרי זה כסתומה. וכן חלון
19 העשויה לתשמיש, ובה סבכות ורפפות [- רשתות מנטרים]

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ב כ"ח תמוז ה'תשע"ד

יום ראשון כ"ב תמוז ה'תשע"ד

הלכות שכירות

פרק ט

57 נכרת, והרי היא שוה ארבעה - נותן להם בעל הבית
58 ארבעה; שאילו לא אמר להם לשלוחו 'ארבעה', לא טרחו
59 ועשו שוה ארבעה. אמר לו בעל הבית: 'שכר לי בארבעה
60 ארבעה', והלף השליש ושכר בשלשה שלשה - אף על פי
61 שהרי מלאכתן שוה ארבעה - אין להם אלא שלשה,
62 שהרי קבלו על עצמן; ויש להן תרעמת על השליש. אמר
63 לו בעל הבית בשלשה, והלף השליש ואמר להן בארבעה,
64 ואמרו לו: 'כמה שאמר בעל הבית' - אין דעתם אלא
65 שיתן בעל הבית יתר על ארבעה. לפיכך, שמין מה שעשו
66 - אם שוה ארבעה, נוטלין ארבעה מבעל הבית; ואם אינו
67 ידוע [שווי המלאכה] או אינו שוה, אין להם אלא שלשה.
68 אמר לו בעל הבית בארבעה, והלף השליש ואמר להן
69 בשלשה, ואמרו לו: 'כמה שאמר בעל הבית' - אף על פי
70 שמלאכתם שוה ארבעה, אין להם אלא שלשה; שהרי
71 שמעו שלשה, וקבלו עליהם.
72 ד. השוכר את הפועלים, והטעו את בעל הבית [חזרו
73 בהם], או בעל הבית הטעה אותם - אין להם זה על זה
74 אלא תרעמת [כעס]. במה דברים אמורים? שלא הלכו
75 [למקום העבודה]. אבל הלכו החמרין ולא מצאו תבואה,
76 פועלים ומצאו שדה כשהיא לחה [רטובה], או ששכרן
77 להשקות השדה ומצאוה שנתמלאת מים - אם בקר בעל
78 הבית מלאכתו מבערב, ומצאה צריכה פועלים - אין

38 יום ראשון כ"ב תמוז ה'תשע"ד
39 הלכות שכירות
40 פרק ט
41 א. השוכר את הפועלים, ואמר להם להשכים [מוקדם]
42 ולהעריב [מאוחר] - מקום שנהגו שלא להשכים ולא
43 להעריב, אינו יכול לכופן. מקום שנהגו לזון, יזון; לספק
44 בתמרים או בגרוגרות וכיוצא בהן לפועלין, מספק. הכל
45 כמנהג המדינה.
46 ב. השוכר את הפועל, ואמר לו [שכור יהיה]: 'כאחד
47 וכשנים מבני העיר' - רואין פחות שבשכירות ויתר
48 שבשכירות, ומשמנין [מחלקים] ביניהן.
49 ג. אמר לשלוחו: 'צא ושכר לי פועלים בשלשה', והלף
50 ושכרם בארבעה - אם אמר להם השליש: 'שכרכם עלי'
51 - נותן להם ארבעה; הוא נוטל מבעל הבית שלשה,
52 ומפסיד אחד מביתו. אמר להם: 'שכרכם על בעל הבית',
53 נותן להם בעל הבית כהלכת המדינה. היה במדינה מי
54 שגשפר בשלשה, ומי שגשפר בארבעה - אינו נותן להם
55 אלא שלשה, ויש להן תרעמת על השליש. במה דברים
56 אמורים? בשאין מלאכתן נכרת. אבל היתה מלאכתן

שכרם להשקות השדה, ובא המטר והשקה - אין להם
אלא מה שעשו; בא הנהר והשקה - נותן להן כל שכרן;
מן השמים נסמיעו. במה דברים אמורים? בפועל. אבל מי
שפסק עם אריסו שאם ישקה שדה זו ארבע פעמים, וטל
חצי הפרות, וכל האריסין שהם משקין שני פעמים, אינם
נוטלין אלא רביע הפרות, ובא המטר, ולא הצרך לדלות
ולהשקות - נוטל חצי הפרות כמו שפסק עמו; שהאריס
כשתף, ואינו כפועל.

ז. השוכר את הפועל לעשות מלאכה כל היום, ושלמה
[ונלמה] המלאכה בחצי היום - אם יש לו מלאכה אחרת
כמותה או קלה ממנה, עושה שאר היום; ואם אין לו מה
יעשה, נותן לו שכרו כפועל בטל. ואם היה מן הפופרים
עובדי האדמה וכיוצא בהן, שדרכו לטרח הרבה, ואם לא
יתעשק במלאכה יחלה - הרי זה נותן לו כל שכרו.

ח. השוכר את הפועל להביא [לבצע] שליחות ממקום
למקום, והלף ולא מצא שם מה יביא - נותן לו שכרו
משלם. שכרו להביא קנים לכרם, והלף ולא מצא ולא
הביא - נותן לו שכרו שלם. שכרו להביא פרות לחולה,
והלף ומצאו שמת או שהבריא - לא יאמר לו: 'טל מה
שהבאת בשכרך', אלא נותן לו כל שכרו. וכן כל כיוצא
בזה.

ט. השוכר את הפועל לעשות עמו בשלו, והראהו בשל
חברו [העבירו בשדה חבריו] - נותן כל שכרו, וחוזר
ולוקח מחברו מה שנהנה בזה המלאכה.

י. השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש וכיוצא
בהן, ואמר לו: 'טל מה שעשית בשכרך' - אין שומעין
לו. ואם משקבל עליו [קש ותבן כמשכורת] אמר לו: 'הילף
שכרך, ואני אטל את שלך' - אין שומעין לו.

יא. מציאת הפועל לעצמו, אף על פי שאמר לו: 'עשה
עמי מלאכה היום'; ואין צריך לומר, אם אמר לו: 'עדר
עמי היום', 'נפש עמי היום'. אבל אם שכרו ללקט
מציאות, כגון שחסר [התמעט] הנהר ושכרו ללקט הדגים
הנמצאין באגם - הרי מציאתו לבעל הבית, ואפלו מצא
כיס מלא דינרין.

יום שני כ"ג תמוז ה'תשע"ד

פרק י

א. המלוה את חברו על המשכון - בין שהלוהו מעות בין
שהלוהו פרות, בין שמשכנו בשעת הלוואתו בין שמשכנו
אחר שהלוהו - הרי זה שומר שכר. לפיכך, אם אבד
המשכון, או נגנב - חייב בדימיו; ואם נאנס המשכון, כגון
שנלקח בלסטים מזין וכיוצא בו משאר אגסין - ישבע
שנאנס, וישלם בעל המשכון את חובו עד פרוטה אחרונה.
ב. כל האומר לחברו: 'שמר לי ואשמר לך', הרי זה
שמירה בפעלים [עם הבעלים, ופטור מהכל]. אמר לו:
'שמר לי היום ואשמר לך למחר', 'השאיילני היום

1 לפועלים כלום; מה בידו לעשות? ואם לא בקר, נותן
2 להם שכרם כפועל בטל; שאינו דומה הבא טעון לבא
3 ריקן, ועושה מלאכה לטל. במה דברים אמורים? שלא
4 התחילו במלאכה. אבל אם התחיל הפועל במלאכה, וחזר
5 בו אפלו בחצי היום - חוזר, שנאמר: "כי לי בני ישראל
6 עבדים", ולא עבדים לעבדים. וכיצד דין הפועל שחזר בו
7 אחר שהתחיל? שמין לו מה שעשה, ונוטל. ואם קבלן
8 הוא, שמין לו [ומורידין משכרו שווי של] מה שעתידי
9 לעשות; בין שהוזילו בעת ששכרם, בין לא הוזילו, בין
10 שהוזלה המלאכה אחר כן, בין לא הוזלה - שמין לו מה
11 שעתידי לעשות. כיצד? קבל ממנו קמה לקצר בשתי
12 סלעים [ח' דינרים], קצר חציה והניח חציה, בגד לארג
13 בשתי סלעים, ארג חציו והניח חציו - שמין לו מה
14 שעתידי לעשות. אם היה שנה ששה דינרין - נותן לו שקל
15 [ב' דינרים], או יגמר את מלאכתו. ואם היה הנשאר יפה
16 שני דינרין - אינו נותן להם אלא סלע, שהרי לא עשו
17 אלא חצי מלאכה. במה דברים אמורים? בדרך שאינו
18 אבוד. אבל בדרך האבוד - כגון פשתנו לעלות מן המשרה
19 [מקום ששורין בו], או ששכר חמור להביא חלילין למת
20 או לכלה וכל כיוצא בהן - אחד פועל ואחד קבלן, אינו
21 יכול לחזר בו אלא אם כן נאנס, כגון שחלה, או שמע
22 שמת לו מת. ואם לא נאנס, וחזר בו - שוכר עליהן [על
23 חשבונם] או מטען. כיצד מטען? אומר להן: 'סלע קצצתי
24 לכם, בואו וטלו שתיים', עד שיגמרו מלאכתם; ולא יתן
25 להם אלא מה שפסק תחלה. ואפלו נתן להם השתיים,
26 מחזיר [מוציא] מהם התוספת. כיצד שוכר עליהם? שוכר
27 פועלים אחרים, וגומרים מלאכתם שלא תאבד; וכל
28 שיוסיף לאלו הפועלים האחרים על מה שפסק לראשונים,
29 נוטל מן הראשונים. ועד כמה? עד כדי שכרם של
30 ראשונים. ואם היה להם ממון תחת ידו - ישכר להשלים
31 המלאכה עד ארבעים חמשים וזו בכל יום לכל פועל, אף
32 על פי ששכר הפועל שלש או ארבע. במה דברים
33 אמורים? שאין שם פועלים לשכר בשכרם [בשווי שלהם]
34 להשלים המלאכה. אבל אם יש שם פועלים לשכר
35 בשכרם, ואמרו לו: 'צא ושכר מאלו, והשלם מלאכתך
36 ולא תאבד' - בין שוכר בין קבלן - אין לו עליהם אלא
37 תרעמת; ושמין לשוכר מה שעשה, ולקבלן מה שעתידי
38 לעשות.

ה. השוכר את הפועל, ונאחז לעבודת המלך - לא יאמר
40 לו: 'הריני לפניך' [מחלך גרם, ושלם לך], אלא נותן לו שכר
41 מה שעשה.

ו. השוכר את הפועל להשקות השדה מזה הנהר, ופסק
42 הנהר בחצי היום - אם אין דרכו להפסק, אין להם אלא
43 שכר מה שעשו; וכן אם דרכו שיפסיקו אותו בני העיר,
44 והפסיקוהו בחצי היום - אין להם אלא מה שעשו; שהרי
45 נדעו הפועלים דרכו של נהר זה. ואם דרכו להפסק מאליו
46 - נותן להם שכר כל היום, מפני שהיה לו להודיעם.

מתוך מהדורת חזק

47 הִיָּה מִנְהֵגִם שִׁטְל הָאָרִיס [העובד תמורת יבול] שְׁלִישׁ -
 48 אִם נָטַע הַנוֹטֵעַ וְהַשְּׂבִיחַ וְרָצָה לְהַסְתַּלֵּק, שְׁנִמְצָא בַעַל
 49 הַקֶּרֶקַע צָרִיף לְהוֹרִיד לָהּ אָרִיס - חָרִי בַעַל הַקֶּרֶקַע מוֹרִיד
 50 אָרִיס, וְיִטַּל בַּעַל הַקֶּרֶקַע חֲצִיו, וְלֹא יִפְסִיד מִחֻלְקוֹ כָּלוּם;
 51 וְיִטַּל הָאָרִיס שְׁלִישׁ; וְהַשְּׂבִיחַ הַנֶּשֶׂאֶר יִהְיֶה לְנוֹטֵעַ, שֶׁחָרִי
 52 סֵלֶק עֲצָמוּ בְּרִצּוֹנוֹ.
 53 ז. הַנוֹטֵעַ אֵילָנוֹת לְבָנֵי הַמְּדִינָה שֶׁהִפְסִיד [לא גדלו], וְכֵן
 54 טִבַּח שֶׁל בְּנֵי הָעִיר שֶׁנִּבְּל הַבְּהֵמוֹת, וְהַמְּקִיז דָּם שֶׁחִבֵּל,
 55 וְהַסּוֹפֵר שֶׁטָּעָה בַּשְּׂטֻרוֹת, וְהַמְּלַמֵּד תִּינוּקוֹת שֶׁפָּשַׁע בְּתִינוּקוֹת
 56 וְלֹא לִמֵּד, אוֹ לִמֵּד בְּטָעוֹת, וְכֵל פְּיוֹצָא בְּאֵלוֹ הָאֲמִינִין שְׂאִי
 57 אֶפְשָׁר שֶׁיַּחֲזוֹר הַהִפְסֵד שֶׁהִפְסִידוּ - מִסְּלִקִּין אוֹתָן בְּלֹא
 58 הַתְּרָאָה; מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמִתְרִין וְעוֹמְדִין, עַד שֶׁיִּשְׁתַּדְּלוּ
 59 בְּמִלְאכָתָן, הוֹאִיל וְהַעֲמִידוּ אוֹתָן הַצְּבוּר עֲלֵיהֶן.

יום שלישי כ"ד תמוז ה'תשע"ד

פרק יא

62 א. מִצְוַת עֲשֵׂה לִתֵּן שָׂכָר הַשְּׂכִיר בְּזִמְנוֹ, שְׁנִמְצָא: "בְּיוֹמוֹ
 63 תִּתֵּן שְׂכָרוֹ" וְגו'. וְאִם אַחֲרָיו לְאַחַר זְמַנוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא
 64 תַּעֲשֶׂה, שְׁנִמְצָא: "וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ". וְאֵין לוֹקִין עַל
 65 לֹא זֶה, שֶׁחָרִי הוּא חַיִּב לְשֵׁלֶם. אֶחָד שָׂכָר הָאָדָם, וְאֶחָד
 66 שָׂכָר הַבְּהֵמָה, וְאֶחָד שָׂכָר הַכְּלִים - חַיִּב לִתֵּן בְּזִמְנוֹ; וְאִם
 67 אַחֲרָיו לְאַחַר זְמַנוֹ, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. וְגַר תּוֹשֵׁב [גוי שקיבל
 68 ד' מצוות], יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ"; וְאִם אַחֵר,
 69 אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו בְּלֹא תַעֲשֶׂה.
 70 ב. כָּל הַכּוֹבֵשׁ שָׂכָר שְׂכִיר - כְּאֵלוֹ נִטַּל אֶת נִפְשׁוֹ מִמֶּנּוּ,
 71 שְׁנִמְצָא: "וְאֵלָיו הוּא נִשָּׂא אֶת נִפְשׁוֹ". וְעוֹבֵר בְּאֶרְבַּע
 72 אֲזָרוֹת, וְעֲשֵׂה: מִשּׁוּם כָּל תַּעֲשֵׂק, וּמִשּׁוּם כָּל תַּגְזוּל,
 73 וּמִשּׁוּם "לֹא תִלִּין פְּעֻלַּת שְׂכִיר", וּמִשּׁוּם "לֹא תָבוֹא עָלָיו
 74 הַשֶּׁמֶשׁ", וּמִשּׁוּם "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ". אֵיזָה הוּא זְמַנוֹ?
 75 שְׂכִיר יוֹם גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה, וְעָלָיו נֶאֱמַר: "לֹא תִלִּין פְּעֻלַּת
 76 שְׂכִיר אֲתָף עַד בֹּקֶר". וְשְׂכִיר לַיְלָה גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם, וְעָלָיו
 77 נֶאֱמַר: "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ, וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ". שְׂכִיר
 78 שְׁעוֹת שֶׁל יוֹם גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם, וְשְׂכִיר שְׁעוֹת שֶׁל לַיְלָה גּוֹבֶה
 79 כָּל הַלַּיְלָה. שְׂכִיר שָׁבַת [שבועה ימים], שְׂכִיר חֹדֶשׁ, שְׂכִיר
 80 שָׁנָה, שְׂכִיר שְׁבוּעָה - יֵצֵא בְּיוֹם, גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם; יֵצֵא
 81 בְּלַיְלָה, גּוֹבֶה כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה.
 82 ג. נִתְּן טְלִיתוֹ לְאֶמֶן, גְּמָרָה וְהוֹדִיעוּ - אֶפְלוֹ אַחֲרָיו עֲשֶׂה
 83 יָמִים - כָּל זְמַן שֶׁחִבֵּל בְּיַד הָאֶמֶן, אֵינוֹ עוֹבֵר. נִתְּנָה לוֹ
 84 בְּחֻצֵּי הַיּוֹם - בִּיּוֹן שֶׁשֶּׁקֶעָה עָלָיו חֲמָה, עוֹבֵר מִשּׁוּם כָּל
 85 תִּלִּין; שֶׁהַקְּבִלּוֹת בְּשִׁכְרוֹת הֵיא, וְחַיִּב לִתֵּן לוֹ בְּזִמְנוֹ.
 86 ד. הָאוֹמֵר לְשַׁלּוּחַ: "צֵא וּשְׂכָר לִי פּוֹעֲלִים" - אִם אָמַר
 87 לָהֶם: "שְׂכָרְכֶם עַל בַּעַל הַבֵּית", שִׁנִּיָּהֶם אֵינָן עוֹבְרִין מִשּׁוּם
 88 כָּל תִּלִּין; זֶה [בעל הבית] לִפִּי שֶׁלֹּא שָׂכְרוּ, וְזֶה [השליח]
 89 לִפִּי שֶׁאֵין פְּעֻלָּתָן אֲצִלוֹ. וְאִם לֹא אָמַר לָהֶם "שְׂכָרְכֶם עַל
 90 בַּעַל הַבֵּית", חָרִי הַשְּׂלִיחַ עוֹבֵר. אֵין הַשּׁוֹכֵר עוֹבֵר אֶלָּא

1 וְאֶשְׂאִילָךְ לְמַחֲרָ, 'שְׁמַר לִי הַיּוֹם וְאֶשְׂאִילָךְ לְמַחֲרָ',
 2 'הֶשְׂאִילָנִי הַיּוֹם וְאֶשְׂמַר לָךְ לְמַחֲרָ' - כָּלֵן נִעֲשֶׂה שׁוֹמְרֵי שָׂכָר
 3 זֶה לָזֶה.
 4 ג. כָּל הָאֲמִינִין שׁוֹמְרֵי שָׂכָר. וְכָלֵן שְׁאֲמָרוּ: 'טַל אֶת שְׁלָךְ
 5 [חפצך] וְהִבָּא מַעוֹת', אוֹ שְׁאֲמַר לוֹ: 'גְּמַרְתִּיו', וְלֹא לָקַחוּ
 6 הַבְּעָלִים אֶת הַכְּלִי - חָרִי הָאֶמֶן שׁוֹמֵר חֲנָם; אָבֵל אִם אָמַר
 7 הָאֶמֶן: 'הִבָּא מַעוֹת, וְטַל אֶת שְׁלָךְ' - עֲדִין הוּא נוֹשֵׂא שָׂכָר
 8 כְּשֶׁהִיָּה.
 9 ד. נִתְּן לְאֲמִינִין לְתַקֵּן, וְלִקְלָקֵל - חַיִּבִּין לְשֵׁלֶם. בִּיצֵד? נִתְּן
 10 לְחָרֵשׁ שָׂדֶה תִּבָּה וּמִגְדָּל לְקַבֵּעַ בְּהֵן מִסְמַר, וּשְׂבָרָן, אוֹ
 11 שְׁנִתָּן לוֹ עֲצִים לַעֲשׂוֹת מִתֵּן שָׂדֶה תִּבָּה וּמִגְדָּל, וְעֲשֵׂה מִתֵּן
 12 שָׂדֶה תִּבָּה וּמִגְדָּל וְנִשְׁבְּרוּ אַחֵר שְׁנַעֲשׂוּ - מִשְׁלֵם לוֹ דָּמֵי
 13 שָׂדֶה תִּבָּה וּמִגְדָּל; שְׂאִין הָאֶמֶן קוֹנֶה שְׂבַח הַכְּלִי. נִתְּן צֶמֶר
 14 לַצִּבְעִי, וְהַקְּדִיחְתוּ [שרפתו] יוֹרָה - נוֹתֵן לוֹ דָּמֵי צֶמֶר. צִבְעוֹ
 15 כְּעוֹר, אוֹ שְׁנִתָּנוּ לוֹ לַצִּבְעוֹ אֶדָם וְצִבְעוֹ שָׁחַר, שָׁחַר וְצִבְעוֹ
 16 אֶדָם, נִתְּן עֲצִים לְחָרֵשׁ לַעֲשׂוֹת מִתֵּן כֶּסֶף נֶאֱחָה, וְעֲשֵׂה כֶּסֶף
 17 רַע אוֹ סִפְסָל - אִם הַשְּׂבַח יָתֵר עַל הַהוֹצָאָה, נוֹתֵן לוֹ בַּעַל
 18 הַכְּלִי אֶת הַהוֹצָאָה; וְאִם הַהוֹצָאָה יָתֵר עַל הַשְּׂבַח, נוֹתֵן
 19 לוֹ אֶת הַשְּׂבַח בְּכֹדֶר. אָמַר בַּעַל הַכְּלִי: 'אֵינִי רוֹצֶה בְּתַקְנָה
 20 זוֹ, אֶלָּא מִן לִי דָּמֵי הַצֶּמֶר אוֹ דָּמֵי הָעֲצִים' - אֵין שׁוֹמְעִין
 21 לוֹ. וְכֵן אִם אָמַר הָאֶמֶן: 'הֵא לָךְ דָּמֵי צֶמֶר' אוֹ דָּמֵי עֶצֶד,
 22 וְלָךְ' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שְׂאִין הָאֶמֶן קוֹנֶה בְּשְׂבַח [ברווח]
 23 הַכְּלִי שֶׁעָשָׂה.
 24 ה. הַמּוֹלִיד חֲטִין לְטָחוֹן [לטוחו], וְלֹא לְתִתֵּן [לא השרה
 25 בְּמִים לְצוּר רִיכוּךְ וְהַסֵּר טוֹבִין] וְעֲשֵׂאֵן סָבִין אוֹ מִרְסָן
 26 [קמח עם קליפות], נִתְּן קֶמַח לְנַחְתוֹם, וְצִשְׂאָו פֶת נַפּוּלִין
 27 [מתפורר], בְּהֵמָה לְטָבַח, וְנִבְלָה - חַיִּבִּין לְשֵׁלֶם דָּמִים, מִפְּנֵי
 28 שֶׁהֵן נוֹשְׂאֵי שָׂכָר. לְפִיכָף, אִם הִיָּה טִבַּח מִמְּחָה, וְשִׁחַט
 29 בַּחֲנָם - פְּטוֹר מִלְּשֵׁלֶם; וְאִם אֵינוֹ מִמְּחָה - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
 30 בַּחֲנָם, חַיִּב לְשֵׁלֶם. וְכֵן הַמְּרָאָה דִּינָר לְשִׁלְחָנִי, וְאָמַר לוֹ
 31 'כֶּפֶה', וְנִמְצָא רַע - אִם בְּשָׂכָר רָאָהוּ - חַיִּב לְשֵׁלֶם, אֵף עַל
 32 פִּי שֶׁהוּא בָקִי וְאֵינוֹ צָרִיף לְהַתְלַמֵּד. וְאִם בַּחֲנָם רָאָהוּ,
 33 פְּטוֹר; וְהוּא שִׁיְהִיָּה בָקִי, שְׂאֵינוֹ צָרִיף לְהַתְלַמֵּד; וְאִם אֵינוֹ
 34 בָקִי - חַיִּב לְשֵׁלֶם, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בַּחֲנָם. וְהוּא שִׂיאֵמַר
 35 לְשִׁלְחָנִי: 'עָלִיף אֲנִי סוֹמֵךְ', אוֹ שֶׁהִיוּ הַדְּבָרִים מִרְאִין שֶׁהוּא
 36 סוֹמֵךְ עַל רֵאִיתוֹ, וְלֹא יָרָא לְאַחֲרִים. טִבַּח שֶׁעָשָׂה בַּחֲנָם
 37 וְנִבְל, וְכֵן שִׁלְחָנִי שְׁאֲמַר 'כֶּפֶה' וְנִמְצָא רַע, וְכֵל פְּיוֹצָא בְּהֵן
 38 - עֲלִיָּהֶם לְהִבָּא רֵאִיָּה, שֶׁהֵם מִמְּחִין; וְאִם לֹא הִבִּיאוּ רֵאִיָּה,
 39 מִשְׁלָמִין.
 40 ו. מִקּוֹמוֹת שֶׁנִּהְיָ הַנוֹטֵעַ אֵילָנוֹת נוֹטַל חֲצֵי הַשְּׂבַח,
 41 וּבַעַל הַקֶּרֶקַע חֲצִי, וְנוֹטֵעַ וְהַשְּׂבִיחַ, וְנוֹטֵעַ וְהַפְּסִיד [חלק
 42 הַשְּׂבִיחַ וְחֵלֶק לֹא] - מִחֲשָׁבִין לוֹ חֲצִי הַשְּׂבַח שִׁישׁ לוֹ,
 43 וּמִנְּפִין מִמֶּנּוּ מֵהַפְּסִיד, וְנוֹטַל הַשָּׂאֵר. וְאֶפְלוֹ הַתְּנָה עַל
 44 עֲצָמוֹ, שְׁאֵם הַפְּסִיד לֹא יִטַּל כָּלוּם - חָרִי זֶה אֶסְמַכְתָּא [לא
 45 גמר זאת בליבו], וְאֵין מִנְּפִין לוֹ אֶלָּא מֵהַפְּסִיד. הִיָּה
 46 מִנְּהֵגִם שִׁטְל הַנוֹטֵעַ מִחְצָה, וּבַעַל הַקֶּרֶקַע מִחְצָה, וְכֵן אִם

ט. שכיר שבא להשבע - אין מחמירין עליו, ואין מגלגלין עליו בשבועה [תביעות נוספות] כלל; אלא נשבע שלא נטל, ונטל. וכלל הנשבעין אין מקללין, חוץ מן השכיר שמקלין עליו; ופוחתין לו תחלה, ואומרים לו: 'אל תצער עצמך, השבע ונטל'. אפלו היה שָׁכָר פְּרוּטָה אחת, ובעל הבית אומר 'נתתיה' - לא יטל אלא בשבועה. וכן כל הנשבע ונטל, אפלו לא יטען אלא פְּרוּטָה אחת - לא יטל אותה אלא בשבועה, כַּעֲשֵׂי שֵׁל תוֹרָה.

יום רביעי כ"ה תמוז ה'תשע"ד

פרק יב

א. הפועלים שהן עושין בדבר שגדוליו מן הארץ, וצדין לא נגמרה מלאכתו [למעשר], בין בתלוש בין במחבר, ויהיו מעשיהן הן גמירת המלאכה - הרי בעל הבית מצוה שניית אותן לאכל ממה שהן עושין בו, שנאמר: "כי תבא בכרם רצף וכו' כי תבא בקמת רצף". מפי השמועה למדו, שאין הכתוב מדבר אלא בשכיר; [והראיה]: וכי אלו לא שָׁכָר, מי התיר לו שִׁבּוּא בכרם רָעָה או בקמה שלו, שלא מדעתו? אלא כך הוא אומר: כי תבא ברשות הפועלים לעבודה, תאכל.

ב. מה בין העושה בתלוש, לעושה במחבר? שהעושה בתלוש, אוכל בדבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה, והעושה במחבר כגון בוצר וקוצר, אינו אוכל אלא כשיגמר עבודתו; כגון שיבצר ויתן פסל עד שימלאנו, וינפץ [ידוק] הסל למקום אחר, ויחזר ויבצר וימלאנו - אינו אוכל אלא אחר שימלא הסל. אבל מפני השב אבדה [ומן] לבצלים, אמרו חכמים שיהיו הפועלין אוכלין בהליכתן מאמץ [שורה] לאמץ ובחזירתן מן הגת - כדי שלא יבטלו ממלאכתן וישובו לאכל, אלא אוכלין בתוך המלאכה כשהן מהליכין בטליו.

ג. המבטל ממלאכתו ואכל, או שאכל שלא בשעת גמר מלאכה - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "וחרמש לא תניף וגו'". מפי השמועה למדו, שכל זמן שהוא עוסק בקצירה, לא יניף חרמש לאכילתו; וכן כל פיוצא בזה. וכן פועל שהולך בידו ממה שעשה, או שלקח יתר על אכילתו ונותן לאחרים - עובר בלא תעשה, שנאמר: "וְאֵל כֶּלֶד לא תתן". ואין לזקין על שני לאוין אלו - שאם אכל או הולך, חֵיב לִשְׁלֹם.

ד. החולב והמחבץ [חמאה] והמגבן [גבינה] אינו אוכל, מפני שאין גדולי קרקע. המנפש בבצלים ובשומין - אף על פי שתולש קטנים מבין הגדולים, וכל פיוצא בזה - אינו אוכל, מפני שאין מעשיהן גמר מלאכה. ואין צריך לומר שומרי גנות ופרדסים, וכל דבר המתברר במקשאות [סדה קישואין] והמדלעות - שאין אוכלין כלל.

ה. הבודל [מפריד] בתמרים ובגרגרות אינו אוכל, מפני שנגמרה מלאכתו למעשר. העושה בחטים וכיוצא בהן

בזמן שתבעו השכיר, ולא נתן לו; אבל אם לא תבעו, או שתבעו ולא היה לו מה יתן לו, או שהמחה אצל אחר [נתן לאחר לשלם לו] וקבל - הרי פטור.

ה. המשהה שכר שכיר עד אחר זמנו - אף על פי ששָׁכָר עָבַר בַּעֲשֵׂה ולא תעשה, הרי זה חֵיב לתן מיד. וכל עת שיששה - עובר על לאו של דבריהם, שנאמר: "אל תאמר לרצף, לך ושוב".

ו. כל שכיר ששָׁכָר בַּעֲדִים, ותבעו בזמנו, ואמר בעל הבית: 'נתתי שָׁכָר', והשכיר אומר: 'לא נטלתי כלום' - תקנו חכמים שישבע השכיר בקניטת חפץ [קדוש], ויטל כדין כל נשבע ונטל; מפני שבעל הבית טרוד בפועליו [ושכח], וזה השכיר נושא נפשו לזה. אפלו היה השוכר קטן, הרי השכיר נשבע ונטל. שָׁכָר שלא בַּעֲדִים - מתוך שישכור לומר 'לא היו דברים מעולם' ולא שִׁכְרִיתִי, נאמן לומר 'שִׁכְרִיתִי ונתתי לך שָׁכָר'; וישבע בעל הבית הסת [דרבנן] שנתן, או שבועת התורה אם הודה במקצת כשאר כל הטענות. היה לו עד אחד ששָׁכָר, אינו מועיל כלום. וכן אם תבעו אחר זמנו - אף על פי ששָׁכָר בַּעֲדִים - המוציא מחברו עליו הראיה; ואם לא הביא ראיה, ישבע בעל הבית הסת. הביא ראיה [עדים] שתבעו כל זמנו [ולא פרו] - הרי זה נשבע, ונטל כל אותו היום של תביעה. כיצד? היה עושה עמו ביום שני עד הערב - זמנו כל ליל שלישי, וביום שלישי אינו נשבע ונטל. ואם הביא עדים שהיה תובע כל ליל שלישי - הרי זה נשבע ונטל כל יום שלישי; אבל מליל רביעי והלאה, המוציא מחברו עליו הראיה. וכן אם הביא עדים שהיה תובע והולך עד יום חמישי - הרי נשבע ונטל כל יום חמישי.

ז. בעל הבית אומר: 'שמים קצצתי לך', והשכיר אומר: 'לא קצצת לי אלא שלש' - לא תקנו חכמים שישבע השכיר כן, אלא המוציא מחברו עליו הראיה. ואם לא הביא ראיה - אף על פי ששָׁכָר נתן לו השמים, או שאמר לו 'הילך' - הרי בעל הבית נשבע בקניטת חפץ; ודבר זה [השבועה הזו] תקנת חכמים הוא, שלא ילך השכיר בפחי נפש. במה דברים אמורים? בששָׁכָר בַּעֲדִים, ולא ידעו כמה פסק לו, ותבעו בזמנו. אבל אם שָׁכָר שלא בַּעֲדִים, או שתבעו אחר זמנו - ישבע בעל הבית הסת שלא קצץ לו אלא מה ששָׁכָר נתן לו, או שלא נשאר לו אצלו אלא זה שאמר לו 'הילך', כדין כל הטענות.

ח. הנותן טליתו לאמן, אמן אומר: 'שמים קצצת לי', והוא אומר: 'אחת' - כל זמן שהטלית ביד האמן - אם יכול לטען שהיא לקוחה בידו, הרי האמן נשבע בקניטת חפץ ונטל; ויכול לטען בשָׁכָר, עד כדי דמיה. ואם יצאת טלית מתחת ידו, או שאין לו בה חזקה ואינו יכול לטען שהיא לקוחה בידו - המוציא מחברו עליו הראיה; ואם לא הביא ראיה - ישבע בעל הטלית הסת, או שבועת התורה אם הודה במקצת כדין כל הטענות, שאין זה כדין השכיר.

מתוך מהדורת חזק

תורה אלא לפועל עצמו. אפלו נזיר שהיה עושה בענבים, 48
 ואמר: 'תנו לאשתי ובני' - אין שומעין לו. 49
 יד. פועל שהיה עושה הוא ואשתו ובניו ועבדיו, והתנה 50
 עם בעל הבית שלא יאכלו ממה שהן עושין לא הוא ולא 51
 הם - הרי אלו אינן אוכלין. במה דברים אמורים? 52
 בגדולים, מפני שיש בהן דעת, והרי מחלו. ואם היו 53
 קטנים, אינו יכול לפסוק עליהן שלא יאכלו, שאינן אוכלין 54
 משל אביהן או משל אדוניהן, אלא משל שמם. 55

יום חמישי כ"ו תמוז ה'תשע"ד

פרק יג

א. בהקמה אוכלת כל זמן שהיא עושה בגדולי קרקע, 58
 בין במחבר בין בתלוש; ואוכלת ממשאוי שעל גבה, עד 59
 שתהיה פורקת, ובלבד שלא יטל בידו ויאכילנה. 60
 ב. כל המונע בהקמה מלאכל בשעת מלאכתה - לוקה, 61
 שנאמר: "לא תחסם שור בדישו"; אחד השור ואחד כל 62
 מיני בהמה ותי, בין טמאין בין טהורין. ואחד הדש, 63
 ואחד שאר כל המלאכות של גדולי קרקע; ולא נאמר 64
 "שור בדישו" אלא בהנה [במצוי]. והחוסם את הפועל, 65
 פטור. אחד החוסם אותה בשעת מלאכה, ואחד החוסם 66
 אותה מקדם ועשה בה מלאכה והיא חסומה; אפלו חסמה 67
 בקול [בגדרה], לוקה. שכן בהמה, וחסמה ודש בה - 68
 לוקה; ומשלם לבעלים ארבעת קבין לפרה, ושלשת קבין 69
 לחמור; שמשעת משיכה, נתחייב במונוניה; ואינו חייב 70
 מלקות, עד שיודש בה חסומה. 71
 ג. ישראל הדש בפרתו של גוי [וחסם], עובר משום בל 72
 תחסם; וגוי הדש בפרתו של ישראל, אינו עובר משום בל 73
 תחסם. אמר לגוי: 'חסם פרתי, ודוש בה'; ישב לו קוץ 74
 בפי, ודש בה והרי אינה אוכלת; הרביץ לה ארי מבחוץ, 75
 או שהרביץ בנה מבחוץ; היתה צמאה, ואינו משקה; פרס 76
 עור על גבי הדיש, כדי שלא תאכל - כל זה וכיוצא בו 77
 אסור, ואינו לוקה. היה הדבר שהיא עושה בו רע לבני 78
 מעים ומזיקה, או שהיתה חולה ואם תאכל תתרוי 79
 [תשלשל] - מתר למנעה; שלא הקפידה תורה אלא על 80
 הניתה, והרי אינה נהנית. 81
 ד. פרה של ישראל שהיה הפה דש בה בתרומה, 82
 ובתרומת מעשר של ודאי, וכן פרות הדשות במעשר שני, 83
 ופרות המהלכות על גבי תבואה לפי שריט [התעקס] להן 84
 הדך - אינו עובר עליהן משום בל תחסם. אבל מפני 85
 מראית העין - אם היו דשות בתרומות ובמעשר שני, 86
 מביא מעט מאותו המין ותולה להן בקלסטרין [שק] 87
 שפיהן. 88
 ה. הדש במעשר שני של דמאי [ספק מעשר], ובתרומת 89
 מעשר של דמאי, ובגדולי תרומה - עובר משום "בל 90
 תחסם". 91
 ו. רשאי בעל הבית להרעיב פרתו ולסגפה, כדי שתאכל 92

אחר שעשר, כגון ששכרן לבר [לברור] צורות או לנפט 1
 [לנפות] אותן או לטחן - הרי אלו אוכלין, שעדין לא 2
 נגמרה מלאכתן לחלה. אבל הלש והמקטף [עורר] 3
 והאופה אינו אוכל, מפני שנגמרה מלאכתן לחלה, ואין 4
 הפועל אוכל אלא מדבר שעדין לא נגמרה מלאכתו 5
 למעשר ולחלה. 6
 ו. נתפרסו [נתפרדו] עגוליו [של דבילה], ונתפתחו 7
 חביתיו, ונתחתכו דלועיו, ושכרן לעשות בהן - הרי אלו 8
 לא יאכלו; שהרי נגמרו מלאכתן ונקבעו למעשר, והרי הן 9
 טבל. ואם לא הודיען [מלכתחילה], מעשר ומאכילן. אין 10
 הפועלים אוכלין בשל הקדש, שנאמר: "בכרם רעד". 11
 ז. שכר את הפועלין לעשות בנטע רבעי שלו, הרי אלו 12
 לא יאכלו; ואם לא הודיען, פודה ומאכילן. 13
 ח. הקוצר והדש והזורה והבורר והמוסק והבוצר והדורף 14
 וכל פיוצא במלאכות אלו, הרי אלו אוכלין מן התורה. 15
 ט. שומרי גתות וערמות וכל דבר התלוש מן הקרקע, 16
 שעדין לא נגמרה מלאכתן למעשר - אוכלין מהלכת 17
 מדינה [מכח המנהג]; שהשומר אינו עושה מעשה. אבל 18
 אם עשה באבר מאבריו, בין בידיו בין ברגליו, אפלו 19
 בכתפו - הרי זה אוכל מן התורה. 20
 י. היה עושה בתאנים, לא יאכל בענבים; בענבים, לא 21
 יאכל בתאנים; שנאמר: "בכרם, ואכלת ענבים". והעושה 22
 בגפן זו, אינו אוכל בגפן אחרת. ולא יאכל ענבים ודבר 23
 אחר; ואל יאכל בפת, ולא במלה. ואם קצץ [פירש וקצב] 24
 עם בעל הבית על שעור מה שיאכל - אוכל אותו בין 25
 במלח, בין בפת, בין בכל דבר שירצה. אסור לפועל למץ 26
 [למצוץ ולזרוק השאר] בענבים, שנאמר: "ואכלת ענבים 27
 כנפשוך". ולא יהיו בניו או אשתו מהבהבין לו השבלין 28
 באור [למתקן], ואוכל - שנאמר: "ואכלת ענבים כנפשוך", 29
 ענבים כמות שהן. וכן כל פיוצא בהן. 30
 יא. אסור לפועל לאכל מה שהוא אוכל אכילה גסה 31
 [מדוברה], שנאמר: "כנפשוך שבועך". ומתיר לו למנע עצמו 32
 [מלאכול] עד מקום היפות, ואוכל. ויש לו לאכל קשות 33
 [קישואין] אפלו בדינר, וכותבות [תמרים] אפלו בדינר - 34
 אף על פי ששכרו במעה כסף, שנאמר: "כנפשוך שבועך"; 35
 אבל מלמדין את האדם שלא יהיה רעבתן, ויהיה סותם 36
 את הפתח בפניו [ימנעו מלשוכרו]. היה משמר ארבע או 37
 חמש ערמות, לא ימלא כרסו מאחת מהן, אלא אוכל מכל 38
 אחת ואחת לפי חשבון [בשווה]. 39
 יב. הפועלים שלא הלכו [דרכו] שתי וערב בפת - אוכלין 40
 ענבים, ואין שותין יין; שעדין אינן עושין אלא בענבים 41
 בלבד. ומשידרכו בפת, והלכו בה שתי וערב - יש להן 42
 לאכל מן הענבים, ולשתות מן התירוש, שהרי הן עושין 43
 בענבים ובין. 44
 יג. פועל שאמר: 'תנו לאשתי ובני מה שאני אוכל' 45
 [במקומי], או שאמר: 'הריני נותן מעט מזה שנטלתי 46
 לאכל [לעצמי] לאשתי ובני' - אין שומעין לו; שלא זכתה 47

ראיה, משלם. שאלה ממנו למלאת בה בתוך חרבתו, שאין העדים מצויין שם, או ששאל ממנו דלי למלאת בו בתוך ביתו, ונקרע בבור - אם הביא ראיה, יפטר אף משבועה; ואם לאו - ישבע השואל שמתה בשעת מלאכה, ויפטר. וכן כל פיוצא בזה.

ג. השואל כלי מחברו ונשבר, שמין לו כדרך ששמין לנזקין: אומדין כמה היה שנה שלם, וכמה הוא שנה עתה; ומחזיר לו הכלי או הבהמה השבורים, ומשלם הפקת. וכן אם מתה הבהמה - מחזיר הנבלה, ומשלם הפקת.

ד. השואל בהמה - חייב במזונותיה משעה שמשכה, עד סוף ימי שאלתה. ואם כחש בשורה, חייב לשלם מה שפחתה בדמיה; כחש בשורה מחמת מלאכה - פטור, וישבע שבועת השומרים שמתחת מלאכה כחש.

ה. השואל מחברו כלי או בהמה סתם - הרי המשאיל מחזירו [ונטלו בחזרה] בכל עת שיירצה. שאלו לזמן קצוב - בינן שמשך וזכה, אין הבעלים יכולין להחזירו מתחת ידו עד סוף זמן השאלה; ואפלו מת השואל - הרי היושין משתמשין בשאלה עד סוף הזמן. דין הוא - הלוקח, קונה הגוף קנן עולם בדמים שנתן; ומקבל מתנה, קנה הגוף קנן עולם ולא נתן כלום; והשוכר, קנה הגוף [הדבר המושכר] לפרותיו עד זמן קצוב בדמים שנתן; והשואל, קנה הגוף לפרותיו ולא נתן כלום. בשם שהנותן כמוכר, שאינו יכול לחזור לעולם - כף המשאיל כמשכיר, שאינו יכול לעולם לחזור בתוך הזמן. הניח להן אביהם פרה שאולה ומתה, אינן חייבין באנסיה. דמו שהיא של אביהם, וטבחהו ואכלוה - משלמין דמי בשר בזול [פחות שליש]. ואם הניח להם אביהם נכסים, ומתה או שטבחה - משלמין את דמיה מנכסיו.

ו. השואל כלי מחברו לעשות בו מלאכה פלונית - אין המשאיל יכול להחזירו מתחת ידו, עד שיעשה בו אותה מלאכה. וכן אם שאל ממנו בהמה לילך בה למקום פלוני - אינו יכול להחזירה מיד השואל, עד שילך בה לשם ויחזור.

ז. האומר לחברו: 'השאילני קרדס לעדר בו הפרדס הזה' - עוֹדֵר בו אותו הפרדס בלבד, ואינו רשאי לעדר בו פרדס אחר. אֵמֵר לו 'פרדס' סתם - עוֹדֵר בו פרדס אחד, איזה שיירצה. שאלו לעדר בו פרדסים שלו, עוֹדֵר בו כל הפרדסים שלו; ואפלו נשחת כל הברזל בעדירה, מחזיר לו [אפילו] הנצב [קח] של עץ. וכן כל פיוצא בזה.

ח. השואל כלי מחברו להשתמש בו, ואמר לו: 'השאילני דבר פלוני בטובתך', כלומר: 'אין אתה משאילני דבר זה כדרך כל המשאילין, אלא כפי טובת לבך ונדיבותך, שאין אתה מקפיד על הזמן, אם ארך' - אם קנו מיד המשאיל על דבר זה - הרי השואל משתמש בו לעולם, עד שיבטל הפלי מלעשות מלאכתו; ויחזיר לו שבריו, או שיריו. ואין

הרבה בעת שדשה. ורשאי השוכר להאכילה פקיעי עמיר [אגודות ו], כדי שלא תאכל הרבה מן הדיש. פיוצא בו, רשאי בעל הבית להשקות פועלים יין, כדי שלא יאכלו ענבים הרבה. ורשאין פועלין לטבל את פתן בציר, כדי שיאכלו ענבים הרבה. אבל אין הפועל רשאי לעשות מלאכתו בלילה, ולהשכיר עצמו ביום, או לרדוש בפרתו ערבית, ולהשקינה שחרית; ולא יהיה מרעב ומסוגף עצמו, ומאכיל מזונותיו [של] לבניו, מפני גזל מלאכתו של בעל הבית, שהרי יפשל כחו ותחלש דעתו ולא יעשה מלאכה בכח.

ז. כדרך שמוזהר בעל הבית שלא יגזל שכר עני ולא יעבכנו - כך העני מזהר שלא יגזל מלאכת בעל הבית, ויבטל מעט בכאן ומעט בכאן, ומוציא כל היום במרמה, אלא חייב לדרקק על עצמו בזמן מלאכה. הרי הקפידו חקמים על ברכה רביעית של ברכת המזון שלא יברך אותה. וכן חייב לעבד בכל כחו, שהרי יעקב הצדיק אמר: 'פי בכל פחי עבדתי את אביכן'. לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה, שנאמר: 'ויפרץ האיש מאד מאד'.

ברוך רחמנא דסייען

יום שישי כ"ז תמוז ה'תשע"ד

הלכות שאלה ופקדון

יש בכללן שתי מצוות עשה: (א) דין השואל; (ב) דין שומר חנם. ובאור שתי מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

א. השואל כלי או בהמה, וכיוצא בהן משאר מטלטלין מחברו, ואבד או נגנב - אפלו נאנס אגס גדול, כגון שנשבה או נשברה הבהמה או מתה - חייב לשלם הכל, שנאמר: 'כי ישאל איש מעם רעהו, ונשבר או מת - בעליו אין עמו, שלם ישלם'. במה דברים אמורים? בשנאנס שלא בשעת מלאכה. אבל אם שאל בהמה מחברו לחרש בה, ומתה כשהיא חורשת - הרי זה פטור. אבל אם מתה קרדס שיחרש בה, או אחר שיחרש בה, או שרכב עליה או דש בה, ומתה כשהיא דשה או בשעת רכיבה - הרי זה חייב לשלם. וכן כל פיוצא בזה. וכן השואל בהמה מחברו לילך בה למקום פלוני, ומתה תחתיו באותה הדרך, או ששאל דלי למלאת בו, ונקרע בבור בשעת מלוי, או ששאל קרדס לפצל בו עצים, ונשבר בעת שפצל בו מחמת הבקוע, וכל פיוצא בזה - הרי זה פטור; שלא שאל אלא לעשות בו מלאכה זו, והרי לא שנה.

ב. השואל בהמה מחברו ומתה, וטען השואל שבשעת מלאכה מתה - אם היה המקום ששאלה לילך בו מקום שבגני אדם מצויין שם - יביא ראיה שמתה או נאנסה בשעת מלאכה ושלם שנה בה, ויפטר; ואם לא הביא

40 ואיזו מסכתא שירצה, והיו קבועים [חייבים] לבוא תמיד,
41 ונשמט להם [מותר לו לעבור] ממסכתא למסכתא - הרי
42 הן שאולין אצלו, ואין הוא שאול להן. וביום הפרק
43 [כינוס לפני החג], שהכל באין לשמע ענין אותו מועד -
44 הרי הוא שאול להם, והן אינן שאולין לו.
45 ה. האומר לשלוחו: 'צא והשאל עם פרת' - אינה שאלה
46 בפעלים, שנאמר: "אם בעלי עמו" - הפעלים עצמם, לא
47 שלוחן. אמר לעבדו הפנעני: 'צא והשאל עם פרת' - הרי
48 זו שאלה בפעלים, שיד העבד כיד רבו; נשאל העבד עמה
49 שלא מדעת רבו, אינה שאלה בפעלים.
50 ו. השואל מן האשה, ונשאל לו בעלה - אינה שאלה
51 בפעלים; שכן הן הפרות [שיש לבעל בנכסי אשתו], אינו
52 בקנין הגוף; ואין לבעל אלא הפרות.
53 ז. השואל מאשתו, או שתפין ששאלו זה מזה - הרי זו
54 שאלה בפעלים. ואם אמר השתף לחברו: 'השאלני היום'
55 ואשאלך למחר' - אינה שאלה בפעלים.
56 ח. שאל מן השתפין, ונשאל לו אחד מהן, וכן השתפין
57 ששאלו, ונשאל לאחד מהן - הרי זה ספק אם היא שאלה
58 בפעלים, או אינה. לפיכך, אם מתה, אינו משלם; ואם
59 תפשו בפעלים, אין מוציאין מידם. פשע בה השומר, הרי
60 זה משלם.
61 ט. השואל את הבהמה בפעלים לרבעה, או להראות בה
62 [עשיר], או לעשות בה פחות משנה פרוטה, או ששאל
63 שתי פרות לעשות בהן שנה פרוטה - הרי כל אלו ספק
64 שאלה בפעלים.
65 י. שאלה בפעלים, ושכרה [לפני שהחזירה] שלא בפעלים
66 - פטור, שהשכירות תלויה בשאלה. אכל אם שכרה
67 בפעלים וחזר ושאלה שלא בפעלים, או ששאלה בפעלים
68 וחזר ושכרה שלא בפעלים וחזר ושאלה בפעלים,
69 או ששכרה בפעלים וחזר ושאלה שלא בפעלים וחזר
70 ושכרה שלא בפעלים - כל אלו ספק שמירה בפעלים.
71 יא. אשה ששאלה, ואחר כך נשאת - הרי הבעל כלוקח
72 ממנה, ואינו לא שומר שכר ולא שואל. לפיכך, אם הייתה
73 בהמה ומתה - הבעל פטור, אף על פי שהוא משתמש בה
74 כל ימי שאלתה, אפילו פשע בה, מפני שהוא כלוקח.
75 והאשה חייבת לשלם, כשיהיה לה לשלם. ואם הודיעה את
76 בעלה שהיא שואלה, הרי זה נכנס תחתיה. כל שאמרנו
77 שהיא שאלה בפעלים - כך אם היה שוכר או נושא שכר,
78 הרי היא שמירה בפעלים ופטור. וכל שאינה שאלה
79 בפעלים, כך אינה שכירה בפעלים. וכל שהוא ספק
80 בשאלה, כך הוא ספק בשכירות.

1 השואל רשאי לחזר ולתקן הפלי, או לעשותו [לבנותו]
2 פעם אחרת.
3 ט. האומר לחברו: 'השאלני שקת' [כיוור וכדומה] זו של
4 מי', ונהרסה - אינו יכול לבנותה; וכן כל פיוצא בזה.
5 אמר לו: 'השאלני שקת' סתם, והשאלו שקת ונהרסה -
6 יש לו [יכול] לבנותה. אמר לו: 'השאלני מקום [לבנות
7 בו] שקת' - אם קנו מיד המשאיל, הרי השואל בונה
8 והולך בקרקע המשאיל, עד שתבוא לידו שקת שאפשר
9 לו להשקות ממנה בהמתו או ארצו כמו שהתנה עם
10 המשאיל.
11 י. השואל פונדק [אכסניה] מחברו ללינה, אין פחות מיום
12 אחד; לשביתה, אין פחות משני ימים; לנשואין, אין
13 פחות משלושים יום. שאל חלוק מחברו לילך בו לבית
14 האב, כדי שילך ויחזר; שאלו לבית המשטה, כל אותו
15 היום; שאלו לעשות בו משטה שלו, אין פחות משבועה
16 ימים.

יום שבת קודש כ"ח תמוז ה'תשע"ד

פרק ב

19 א. השואל [חפץ] בפעלים [ומשתמש גם בבעליו] - אפילו
20 נגנב או אבד בפשיעה - פטור, שנאמר: "אם בעליו עמו,
21 לא ישלם"; ובלבד שישאל בפעלים תחלה, או עם החפץ,
22 כמו שבארנו. ואחד השואל את הפעלים, או ששכרן;
23 ואחד השואל את הפעלים לאותה המלאכה, או ששאלן
24 ושכרן למלאכה אחרת או לשום דבר בעולם. אפילו אמר
25 לחברו 'השקני מי', ושאל ממנו בהמתו, והשקהו, ונתן
26 לו את הבהמה - הרי זו שאלה בפעלים, ופטור; משך
27 הבהמה בתחלה, ואחר כך השקהו - אינה שאלה בפעלים.
28 וכן כל פיוצא בזה.
29 ב. השאיל בהמתו או השכירה למשואי, ויצא עמה לסעד
30 [לעזור] השואל או השוכר ולטען עמו במשואי - הרי זו
31 שמירה בפעלים; ואם יצא לבקר המשואי בלבד, ולראות
32 שלא יטענו עליה יתר מן הראוי - אינה שמירה בפעלים.
33 ג. מלמד תינוקות, והנוטע לבגי המדינה, והמקוץ להם
34 את הדם, והסופר שלהם - כל אחד מאלו וכיוצא בהן,
35 ביום שהוא יושב בו לעסק במלאכתו - אם השאיל או
36 השכיר לאחד מאלו שהוא עוסק במלאכתו, הרי זו שמירה
37 בפעלים, ואפילו פשע בו השומר, פטור. אכל הוא ששאל
38 או שכר מהן - חייב, שאינן שאולין לו.
39 ד. הרב שהוא מקרא ברצונו לתלמידים בכל עת שירצה,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - כ"ב-כ"ד תמוז ה'תשע"ד

1

יום ראשון כ"ב תמוז ה'תשע"ד

2

יום שני כ"ג תמוז ה'תשע"ד

40

מצות לא תעשה קו. מצות עשה פז.

41

המצוה הק"ו — האזהרה שהזהרנו מלהחליף את
(בהמת) הקדשים (ולתת בהמה אחרת כחוליה) וזו היא
התמורה, והוא אמרו יתעלה: "לא יחליפנו ולא ימיר
אתו" (ויקרא כו, י). וכבר בא לאו מיוחד בפעש"ל בלבד.
והטעם לכך מה שאמרו בספרא (פרשת בחוקותי), והוא
אמרם: "מעשה בכלל היה ולמה יצא? להקיש אליו:
כשם שהמעשה קדשי מזבח ואסור להמירו — כך
כל הקדשים שהזהיר על תמורתם באמרו: "לא יחליפנו"
אינם אלא קדשי מזבח בלבד; ומי שהמיר — לוקה.
וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת תמורה.

המצוה הפ"ז — הצווי שנוצטוינו שתהא התמורה
(בהמת החולין שהקדישה בתמורת בהמת הקדשים. הרי אף
שלמעשה אינה עומדת במקום זו של קודש, גם היא —) קדש,
והוא אמרו יתעלה: "והיה-הוא ותמורתו יהיה-קדש"
(שם, לג). ובפרוש אמרו בריש מסכת תמורה (ד), שאמרו
יתעלה: "לא ימירנו" הוא מצות לא-תעשה שנתק לעשה
(שקיום העשה — שהתמורה קודש — מנתקת ומבטלת את
הלאו). אמרו: הלא ממיר דלאו שנתק לעשה הוא? ושם
נאמר גם טעם לכך שהממיר לוקה, אף-על-פי שהוא
לא שנתק לעשה: "לא אתי עשה ועקר תרי לאוין".
כלומר: הלאו על התמורה נכפל פעמים: "לא יחליפנו"
ו"לא ימיר אותו" (שם, י), ובא עשה אחד — "והיה-הוא
ותמורתו יהיה-קדש". הנה נתבאר מה-שרצינו. וכבר
נתבאר דיני מצוה זו במסכת תמורה, כלומר: איך
תתקיים ואיך לא תתקיים ומה-דינה ואיך קרבה.

יום שלישי כ"ד תמוז ה'תשע"ד

67

מצות לא תעשה קו. מצות עשה קז.

68

המצוה הק"ז — האזהרה שהזהרנו מלשנות את-
הקדשים מקרבן לקרבן, כגון שהיה שלמים, לעשותו
אשם, או אשם, לעשותו חטאת — שנה וכיוצא בו
בלא-תעשה, והוא אמרו יתעלה בכבוד בהמה: "לא-
יקדיש איש אתו" (ויקרא כו, כו). ובא בקבלה (ערכין פרק
ח משנה ז) "לא-יקדיש איש אתו" — הקדש מזבח.
ולשון ספרא (פרשת בחוקותי): "אין לי אלא בכור, מנין
לכל-הקדשים שאין משנין אותם מקדשה לקדשה?

76

מצות עשה עד. עז.

3

המצוה ה"ע"ד — הצווי שנוצטוינו שכל-איש זב אם
נרפא מזיבותו יקריב קרבן, וקרוב זה הוא: "שתי תרים
או שני בני יונה אחד חטאת ואחד עולה" — וזהו קרבן
הזב, והוא מחסר כפרה עד שיקריבנו (אף שטבל והעריב
היום). והוא אמרו יתעלה: "וכי-יטהר הזב מזובו וגו'
וביום השמיני יקח-לו שתי תרים וגו'" (ויקרא טו, יג-טו).

המצוה ה"ע"ז — הצווי שנוצטוינו שכל-מצרע (שנראתה
לבנונית בעורו) יקריב קרבן אם נרפא מנגעו, והן שלש
בהמות: עולה וחטאת ואשם ולוג שמן. ואם הוא עני —
מקריב כבש לאשם ושתי תרים או שני בני יונה אחד
לעלה ואחד לחטאת, וזהו הרביעי ממחסרי כפרה. והוא
אמרו יתעלה: "וביום השמיני יקח שני-כבשים תמימים
וכבשה אחת" (שם יד, י). ואם יאמר אדם: מדוע אינך מונה
קרוב מחסרי כפרה כלם כמצוה אחת כיון שיש להם ענין
אחד הכוללם, והוא חסור הכפרה, ואז זה היה מין ממיני
הטהרה מן-הטמא והיית אומר: המצוה הפלוגית —
הוא הצווי שנוצטוינו שלא תשלם טהרת מקצת הטמאים,
והם זב וזבה ויוולדת ומצרע, עד שיקריבו קרבן, שהרי כן
אתה מונה טהרה במקנה (מצות עשה קט) מצוה אחת —
יתחבב בה איזה טמא שיהיה, ואינך חושש למין הטמא
שנוטמא בה — כך היית יכול למנות קרבן מחסרי כפרה
כמצוה אחת, ולא תחוש למין טמא? ! השם יודע ועד
שכך היה צריך להיות בהחלט, אלו היה קרבן כל-אחד
מארבעת מחסרי כפרה אלו קרבן אחד שאין בו שוני, כמו
טהרה בפנים (במקוה) שהיא מין טהרה וחובה על כל-
טמא; אבל מפני שנופתנו קרבנותיהם כמו שאתה רואה,
צריך למנות כל-קרבן לבדו בהכרח, כי הדבר שבו נשלמת
טהרתו של זה אינו הדבר שבו נשלמת טהרתו של זה.
והרי זה כמו מי נדה (מי הזאה שבהם היו מערבים את אפר
הפרה) ומי מקנה וארבעה מינין שבמצרע (בהם משתמשים
לטהרתו: צפרים, עץ ארו וכו') שהן שלש מצות, אף-על-פי
שכלן לטהרת טמאים כמו שאבאר (מצות עשה קי).
וארבעת מחסרי כפרה אלו כבר נתבאר דיניהם ודיני
קרבנותיהם בכללות ופרטות בפרק ח' מנזירות וסוף
נגעים ומסכת קנים ובמקומות רבים המפורים בתלמוד,
אלא שרובם בכלם במקומות שהעירנו עליהם.

39

מתוך מהדורת חזק

- 11 **יום חמישי כ"ו תמוז ה'תשע"ד**
 12 **המצוה הק"ז נדפסה ביום רביעי**
 13 **יום שישי כ"ז תמוז ה'תשע"ד**
 14 **המצוה הק"ז נדפסה ביום רביעי**
 15 **יום שבת קודש כ"ח תמוז ה'תשע"ד**
 16 **המצוה הק"ז נדפסה ביום רביעי**

- 1 תלמוד לומר: "בבהמה לא יקדיש איש אתו" — רמז
 2 על מה שנקרא: "אשר יזכר לה' בבהמה לא יקדיש
 3 איש אתו" כאלו אמר: כל-מה שיהא לה' בבהמה לא
 4 יקדיש איש אתו קדשה אחרת, אלא ישאר כמו שהוא.
 5 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ה' מתמונה.
 6 **המצוה הק"ז — הצווי שנקטנינו להיות הית מוטא,**
 7 **ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.**
 8 **יום רביעי כ"ה תמוז ה'תשע"ד**
 9 **המצוה הק"ז — הצווי שנקטנינו להיות הית מוטא,**
 10 **ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.**

המשך ביאור למסכת מגילה ליום שלישי עמ' א

- 38 חזק בכולן, והיתה אימתו מוטלת על מדינות הרחוקות כמו על
 39 הקרובות.
 40 הגמרא מביאה מחלוקת דומה בין רב ושמואל: **ביוצא בדבר אמה**
 41 **אומר**, נאמר על שלמה המלך (מלכים א' ה' ד') **כי הוא רבה בכל עבר**
 42 **הנהר מתפסח ועד עזה**, ונחלקו רב ושמואל, חד אמר, שתפסח
 43 בסוף העולם, ועזה היא בסוף העולם, ופירושו כפשוטו שמלך בכל
 44 העולם. וחד אמר, שתפסח ועזה בחד החדיו הו' קיימי – סמוכות זו
 45 לזו, וממה שנאמר 'בכל עבר הנהר', מוכח שהפירוש הוא, שבשם
 46 שפסח שלטון מלא על תפסח ועל עזה, כך מלך על כל העולם כולו.
 47 נאמר בהמשך הפסוק: שמלך על 'שבע ועשרים ומאה מדינה'. מנו
 48 תחילה את מספר השנים הקטן ולאחריו את מספר השנים הגדול,
 49 אמר רב חסדא, דבר זה בא ללמד, שבתחילה מלך אחשוורוש על
 50 שבע מדינות, ולבסוף ו-אחר זמן גדלה מלכותו ומלך על עוד
 51 עשרים מדינות, ולבסוף הוסיף ומלך על עוד מאה מדינות.
 52 מקשה הגמרא: אלא מעתה שמקום שמנו תחילה את מספר הקטן
 53 של השנים בא לדרשה, אם כן הנאמר (שמות ו' ב') **וישני חיי עמרם**
 54 **שבע ושלשים ומאת שנה** מאי דרשת ביה – מה תדרוש ממנו,
 55 ומוכח שאין לדרוש את סדר השנים.
 56 מתרצת הגמרא: **שאני האב** – באחשוורוש דקרא יתירא הוא –
 57 שמנין המדינות מיותר. דמכדי ו-זהרין בתיב שמלך מהדיו ועד
 58 בוש' ללמד שמלך על כל המדינות, אם כן 'שבע ועשרים ומאה
 59 מדינה' למה לי, שמע מינה שבא ללמד את הדרשה של רב חסדא.
 60 תנו רבנן, שלשה מלכים מלכו בכיפה – תחת כל כיפת הרכיע,
 61 כלומר, בכל העולם. ואלי חן: אחאב, ואחשוורוש, ונבוכדנצר.
 62 מבארת הגמרא: באחאב מצאנו שמלך על כל העולם, דכתיב
 63 שאמר עובדיה לאלחיו (מלכים א' י' ה') **הי ה' אליהו אם יש גוי**
 64 **וממלכה אשר לא שלח אדני** ו-אחאב) שם לבקשך וגו' ואמרו אין
 65 והשביע את הממלכה ואת הגוי כי לא ימצאך. מדייקת הגמרא:
 66 ואי לא דהוה מלך אחאב עליהו – על כל האומות, היכי מצא
 67 משפט לחו – איך יכול להשביעם, הרי לא ישבעו לו, אלא מוכח
 68 שמלך על כל העולם.
 69 וכן נבוכדנצר מלך על כל העולם, דכתיב (ירמיה כו' יח') **ועתה אנכי**
 70 **נתתי את כל הארצות האלה ביד נבוכדנצר מלך בבל**, וגו' והיה
 71 הני והממלכה אשר לא ועבדו אותו את נבוכדנצר מלך בבל, ואת
 72 אשר לא ויתן את צוארו בעל מלך בבל, בחרב וברעב ובדבר אפקד
 73 על הגוי ההוא נאם ה'. הרי שנתן לו ה' ממשלה על כל העולם.
 74 וכן 'אחשוורוש' מלך בכיפה, כהא דאמרן, שנאמר 'המלך מהדיו ועד
 75 בוש', ללמד שמלך על כל העולם כולו.

- 1 הגמרא מביאה מקומות נוספים שהוזכר לשון זה אצל רשעים:
 2 **הוא עשו** (בראשית לו מג), היינו שהוא עמד ברשעו מתחילתו ועד
 3 סופו, בן חמש עשרה שנה מכר את הבכורה, ובסוף ימיו ערער על
 4 קבורת יעקב במערת המכפלה, כמבואר בסוטה (יג). וכן נאמר
 5 (במדבר כו ט) **הוא דתן ואבירם**, והיינו שהן ברשעו מתחילתו ועד
 6 סוף, שבתחילה נאמר עליהם (שמות ב' יג) **ויאמר לרשע למה תכה**
 7 **רעך**, ובסוף הרשיעו במחלוקת קרח. וכן נאמר (דברים כ' כב) **הוא**
 8 **המלך אחי**, והיינו שהוא ברשעו מתחילתו ועד סוף, שמתחילה
 9 מעל בה', ואחר כך כשהצטרף לו הוסיף למעול.
 10 הגמרא מביאה שגם אצל צדיקים מצונו לשון זה: נאמר (שם א' כו)
 11 **אברהם הוא אברהם**, והיינו שהוא בצדקו מתחילתו ועד סוף,
 12 שבהיותו בן שלש שנים הכיר את בוראו, ובסופו נאמר (בראשית יח
 13 יט) **כי ידעתי למען אשר יצוה את בני וגו' לעשות צדקה ומשפט**.
 14 וכן נאמר (שמות ו' כו) **הוא אהרן ומשה**, והיינו שהן בצדקו מתחילתו
 15 ועד סוף – שלא חטאו כלל חוץ ממי מריבה. וכן נאמר (שמואל א'
 16 ז' ד') **וידוד הוא הקטן**, והיינו שהוא בקטנותו ו-בעונותנותו
 17 מתחילתו עד סוף, שבשם שנקטנותו ו-קודם שחלף הקטן עצמו
 18 אצל מי שגדול ממנו בתורה – מפיבושת רבו, כך במלכותו הקטן
 19 עצמו אצל מי שגדול ממנו בתכונה – אחיתופל שנתן לו עצה
 20 להחזיר מי התוהו למקומם, וקראו (תהלים נה יד) **אלופי ומידעי**.
 21 הגמרא דורשת את המשך הפסוק האמור אצל אחשוורוש: **המלך**,
 22 אמר רב, מה שכתוב 'המלך' ולא 'שמלך' בלשון עבר כתחילת
 23 הפסוק ויהי בימי, בא ללמד שאחשוורוש מלך מעצמו ולא היה
 24 מזורע המלוכה. אמרי לה – יש אומרים שדבר זה הוא לו לשבח,
 25 ואמרי לה שהוא לו לגנאי. ומבארת הגמרא: אמרי לה לשבח,
 26 שמורה של מעלה יתירה, דלא הוה איניש דחשיב למלכא בנותיה
 27 – שלא היה אדם אחר הראוי למלוכה יותר ממנו. ואמרי לה לגנאי,
 28 דלא הוה חזן ו-ראוי למלוכה, וממנו יתירא הוא דיהב – ונתן
 29 הרבה כסף, ולכן קם ומלך.
 30 נאמר בהמשך הפסוק: שמלך מהדיו ועד בוש', נחלקו בדבר רב
 31 ושמואל, חד אמר שהודו היא בסוף העולם מצד אחד, וכוש היא
 32 בסוף העולם מצד השני, ופירוש הפסוק הוא כפשוטו, שמלך על
 33 כל המדינות שבין הודו לכוש. וחד אמר שהודו וכוש גבי הודו הו'
 34 קיימי – סמוכות זו לזו, וממה שנאמר בסוף הפסוק שמלך בשבע
 35 ועשרים ומאה מדינה, מוכח שהפירוש הוא, שבשם שפסח על הודו
 36 וכוש שסמוכות זו לזו וקל למשול בהן, כך מלך במאה ועשרים
 37 ושבע מדינות שהם בסוף העולם ועד סוף, והיינו שהיה שלטונו

מלכים ב טז

יח וְאֶת־מִסְדָּךְ (מוֹסֵד קרי) הַשָּׁבַת אֲשֶׁר־בָּנוּ בְּבֵית וְאֶת־מְבֹאֵי הַמֶּלֶךְ הַחִיצוֹנָה הַסָּבִיב בֵּית יְהוָה מִפְּנֵי מֶלֶךְ אֲשׁוּר׃ יט וַיֵּתֶר דְּבָרֵי אֲחָז אֲשֶׁר עָשָׂה הֵלֵא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ כ וַיִּשְׁכַּב אֲחָז עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד וַיִּמְלֹךְ חִזְקִיָּהוּ בֶן־זִכְרְיָהוּ׃ פ

מלכים ב יז

יז א בַּשָּׁנָה שְׁתַּיִם עָשָׂרָה לְאֲחָז מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ הוֹשַׁע בֶּן־אֵלָה בְּשֹׁמְרוֹן עַל־יִשְׂרָאֵל תִּשְׁעָ שָׁנִים׃ ב וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וְכִּי לֹא כַּמְלֶכֶי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנָיו׃

רש"י

אשור ויקח את עיון ואת דן וגו' כל ארץ נפתלי ויגלם אשורה, וזה היה שנת הארבע לאחז, שהיה שמנה שנים ובא עליהם, שנת שנים עשרה לאחז, והגלם לראובני ולגדי, וכשראה הושע בן אלה מרד בו ושלח מלאכים אל סוא מלך מצרים (לקמן יז ד), שהיה שמונה שנים, ובא וצר על שומרון, ונלכדה לקץ שלש שנים, וגלו כול, וזהו שנאמר (בישעיהו ח כג): כעת הראשון הקל ארצה זבולון וארצה נפתלי, הקל אף בשניה, שלא הגלה אלא שני השבטים, אבל האחרון הכביד, טיאת את הכל, כזה שמכבד את הבית ומכל מקום לפי החשבון שכתב כאן את מנין שני מרדו תשע שנים, לא מרד בו עד שנת ארבע עשרה לאחז, שהרי אחז מלך שש עשרה, שלש שנים של אחז היה המרד, ושש שנים בימי חזקיהו: (ב) רק לא כמלכי ישראל. שביטל פרדיסאות שישבו מימי ירבעם על הדרכים, לשמור שלא יעלו ישראל לרגל, וזה בטלן לפי שגלו עגלי הזהב כבר בשתי גליות, בגלות ראשונה, ויקח את עיון ואת דן, הגלה עגל שבדן, ובשניה כשגלו ראובן וגד, נטל עגל שכבית אל, לקיים מה שנאמר (הושע י ח): גם אותו לאשור יובל. ולפי שבטלו פרדיסאות והם נמנעו מלעלות לרגל, לפיכך נחתם גזר דינם לגלות בימיו, שעד עכשיו תלו הקלקלה במלכיהם, ועתה לא היה במי לתלות, וזהו שאמר הושע בן בארי (שם א ג): כי עתה הזנית אפרים נטמא ישראל, עתה נגלית רעתכם:

מצודת ציון

(יח) מוסך. מלשון סכך:

שהושב ירבעם לכל יעלו לירושלים ברגלים:

(יח) מוסך השבת. גג אהל עשוי לצל, לשבת תחתיו בעזרה ביום השבת: ואת מבוא המלך. שהיה בא בו מביתו לבית ה' דרך החוץ, הסב אותו במקום הצנע, מפני מלך אשור שלא יחמוד אותן הכלים, וגם את המבוא הסב, שמא יצטרך להחבא, ויברח בהצנע: (א) בשנת שנים עשרה לאחז וגו'. אי אפשר לומר שמלך הושע בשנת שנים עשרה לאחז, שהרי בשנת ארבע לאחז הרג את פקח ומלך תחתיו, וכשתבדק בשנות פקח תמצא כן, וגם אי אפשר לומר שלא מלך אלא תשע שנים, שהרי מלך משנת ארבע לאחז עד שנת שש לחזקיהו שנלכדה שומרון, הרי יותר משש עשרה שנה, ומה תלמוד לומר תשע שנים, משמרד במלך אשור, כך שנויה בסדר עולם. ואי אפשר לומר שבשנת שנים עשרה לאחז התחיל למרוד, שאם כן תמצא את שני מרדו חמש שנים בימי אחז, ושש שנים בימי חזקיהו הרי אחת עשרה, וכאן הוא אומר תשע, לא הוזכר שנת שנים עשרה לאחז אלא לענין מקרא של אחריו: עליו עלה שלמנאסר וגו', שבשנת שנים עשרה לאחז עלה סנחריב על הושע, והגלה לאותן שבעבר הירדן, וכך שנינו בסדר עולם, ומקרא כתוב בדברי הימים (א ה כו): ויער אלהי ישראל את רוח פול מלך אשור ויגלם לראובני ולגדי, ולא פירש באיזה זמן, וכאן פירש שבשנת שנים עשרה לאחז היה, שלש גליות גלו עשרת השבטים, בשנת עשרים לפקח, כמו שכתוב למעלה (טו כט): בא תגלת פלאסר מלך

מצודת דוד

(יח) ואת מוסך השבת. גם הוריד את מוסך השבת וגו', והוא היה בנין מסוכך ממעל, לשבת תחתיו אנשי המשמר היוצא

קכז. א-ה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְשִׁלְמָה אִם־יְהוָה | לֹא־יִבְנֶה בֵּית שׁוֹא עֲמָלוֹ בּוֹנִיו בּוֹ אִם־יְהוָה לֹא־יִשְׁמְרֵעִיר שׁוֹא |
שָׁקֵד שׁוֹמֵר: ב שׁוֹא לָכֶם | מִשְׁפִּימִי קוֹם מֵאַחֲרֵי־שֶׁבֶת אֲכָלִי לֶחֶם הַעֲצָבִים בֵּן יִתֵּן לִידִידוֹ שֵׁנָא: ג הִנֵּה
נַחֲלַת יְהוָה בָּנִים שָׁכַר פְּרִי הַבֶּטֶן: ד כְּחָצִים בִּיד־גִּבּוֹר פֶּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים: ה אֲשֶׁר־הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר מִלֵּא
אֶת־אֲשַׁפְתּוֹ מֵהֶם לֹא־יָבוֹשׁוּ פִּירִידָבְרוֹ אֶת־אֹיְבָיִם בִּשְׁעָרָ:

רש"י

לעסוק בתורה: לידידו שנא. למגדל מעיניו שינה:
(ג) הנה נחלת ה'. לאותו האיש: בנים. אלו
התלמידים שהוא מעמיד שהם לו כבנים: שכר פרי
הבטן. שכר פרי התורה שבלב שנאמר (משלי כ"ב) כי
נעים כי תשמרם בבטן: (ד) כחצים ביד גבור.
להלחם במ את אויביו: כן בני הנעורים. התלמידים
שאדם מעמיד מנעוריו: (ה) אשרי הגבור אשר מלא
את אשפתו. מאותם חצים, אשפה תיק החיצים שקורין
קויכרין בלע"ז: לא יבושו כי ידברו את אויבים
בשער. תלמידי חכמים שמנצחין זה את זה בהלכה
ונראים כאויבים זה לזה (תוספות):

מצודת ציון

(א) שקד. ענין המהירות והשתדלות כמו שקדו ושמרו (עזרא
ח): (ב) מאחרי. מלשון איחור והעכבה: שבת. מלשון ישיבה:
לידידו. מלשון נדידה: שנא. כמו שנה בה"א: (ה) אשפתו.
הוא הנרתק אשר ישימו בו את החיצים וכן אשפתו כקבר
פתוח (ירמיה ה): בשער. דרך החכמים והשופטים לשבת בשער
וכן אמת ושלוש שפטו בשערים (זכריה ח):

(ב) שוא לכם. וכמו כן טרחתם לכם בחנם אתם המשכימים לקום לעשות מלאכתכם ומאחרים לשבת בעסק המלאכה למיעוט
בטחונם בה' והמה אוכלים הלחם הבא בעצב רב וביגיעת המלאכה: כן יתן. הלא כן יתן ה' די מחסורו למי שמגדל שינה
מעניו ועוסק אז במלאכת שמים ור"ל כמו שמרבית שמירת העיר אין בו תועלת רב כי הכל תלוי בהרצאת המקום כן מרבית
יגיעת המלאכה אין בו תועלת כי בזולת יגיעה רבה נותן המקום די הספוק למי שעמל בתורה: (ג) הנה נחלת ה'. ר"ל ואם
ירבה לעמול במלאכה להרבות הון להנחיל לבניו אחריו הלא הנה הבנים עצמן המה נחלת ה' ונתנם לאשר ישר בעיניו ואם
לא יתצרה לה' מאין לו בנים להנחילם את ההון: שכר פרי הבטן. הבנים שהמה פרי הבטן המה באים בשכר המעשה ומיד
ה' וכפל הדבר במ"ש: (ד) כחצים ביד גבור. ר"ל ובאמת שכר גדול הוא זה כי כמו החצים אשר המה ביד גבור עם שהחצים
הרגו את מי עכ"ז הלא נראה כלל שלא החצים הם הממיתים כ"א הגבור אשר ידה אותם כן הבנים שהאדם מלמד בנערותו ידי
בעוד הכח בידו להדריכם בדרך ישרה הנה עם כי הבנים הם הדורכים בדרך ישרה עכ"ז נראה לכל שכל זה המה מעשה ידי
אביהם להתפאר: (ה) אשר מלא וגו'. ר"ל אשר הרבה בנים כאלה ולפי שהמשילם לחצים אמר בהם לשון הנופל בחצים
שהדרך למלאותם בתוך הנרתק: לא יבושו. לא יבואו לידי בושה כאשר ידברו במקום מושב החכמים כי יתחכמו לדבר בהשכל
ובדעת: את אויבים. ר"ל עם אותם החולקים עמהם בדבר חכמת התורה הנראים כאילו היו אויבים להם לפי המחלוקת:

יהל אור

וזהו ע"ד גבורי כח עושי דברו הנז' בזח"ג בלק קצ"א א' והנה
בנין המל' הוא מע"ס דז"א שממל' שבחכמה נעשה חכמה
שבמל' וממל' דחסד נעשה חסד שבמל' וכן בכל הע"ס. אך
אם ה' יבנה בית י"ל היינו מה שבמל' וממל' שבכח
נעשה כתר שבמל' כו'. ועו"ל כמ"ש סד"ה מזמור דחנוכה
הבית. שעל הבית שורה מקיף למקיף וזהו ענין מה שהוי'
יבנה בית כו'. ואפ"ל ע"ד כי יש אתון זעירין שהם במל'
ואתון כינונים בז"א ואתון רברבין בבניה וע"כ בוניו אין
יכולים להמשיך מאתון רברבין הנקראים אבנים גדולות אלא
ע"י ה' יבנה בית ועמ"ש ע"פ כמגדל דוד צואר:

מצודת דוד

(א) לשלמה. אמר זה על שלמה כי צפה ברוה"ק אשר בעת
יבנה את בה"מ ישא את בת פרעה ועליו אמר מה תועלת א"כ
בבנין כי אם ה' לא יבנה הבית ר"ל אם המקום לא יחפוץ
בבנין על מעשיך אשר לא טובים א"כ הלא לחנם עמלו בו
הבונים כי לא יתקיים: אם ה' לא ישמר עיר. בעבור המעשים
האלה: שוא שקד שומר. הלא לחנם הוא מהירת והתמדת
השומר בשמירת העיר כי בא יבוא האויב העירה ויחרב הבית:

(ב) שוא לכם. וכמו כן טרחתם לכם בחנם אתם המשכימים לקום לעשות מלאכתכם ומאחרים לשבת בעסק המלאכה למיעוט
בטחונם בה' והמה אוכלים הלחם הבא בעצב רב וביגיעת המלאכה: כן יתן. הלא כן יתן ה' די מחסורו למי שמגדל שינה
מעניו ועוסק אז במלאכת שמים ור"ל כמו שמרבית שמירת העיר אין בו תועלת רב כי הכל תלוי בהרצאת המקום כן מרבית
יגיעת המלאכה אין בו תועלת כי בזולת יגיעה רבה נותן המקום די הספוק למי שעמל בתורה: (ג) הנה נחלת ה'. ר"ל ואם
ירבה לעמול במלאכה להרבות הון להנחיל לבניו אחריו הלא הנה הבנים עצמן המה נחלת ה' ונתנם לאשר ישר בעיניו ואם
לא יתצרה לה' מאין לו בנים להנחילם את ההון: שכר פרי הבטן. הבנים שהמה פרי הבטן המה באים בשכר המעשה ומיד
ה' וכפל הדבר במ"ש: (ד) כחצים ביד גבור. ר"ל ובאמת שכר גדול הוא זה כי כמו החצים אשר המה ביד גבור עם שהחצים
הרגו את מי עכ"ז הלא נראה כלל שלא החצים הם הממיתים כ"א הגבור אשר ידה אותם כן הבנים שהאדם מלמד בנערותו ידי
בעוד הכח בידו להדריכם בדרך ישרה הנה עם כי הבנים הם הדורכים בדרך ישרה עכ"ז נראה לכל שכל זה המה מעשה ידי
אביהם להתפאר: (ה) אשר מלא וגו'. ר"ל אשר הרבה בנים כאלה ולפי שהמשילם לחצים אמר בהם לשון הנופל בחצים
שהדרך למלאותם בתוך הנרתק: לא יבושו. לא יבואו לידי בושה כאשר ידברו במקום מושב החכמים כי יתחכמו לדבר בהשכל
ובדעת: את אויבים. ר"ל עם אותם החולקים עמהם בדבר חכמת התורה הנראים כאילו היו אויבים להם לפי המחלוקת:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְשִׁלְמָה אִם־יְהוָה | לֹא־יִבְנֶה בֵּית שׁוֹא עֲמָלוֹ בּוֹנִיו בּוֹ אִם־יְהוָה לֹא־יִשְׁמְרֵעִיר שׁוֹא |
שָׁקֵד שׁוֹמֵר: ב שׁוֹא לָכֶם | מִשְׁפִּימִי קוֹם מֵאַחֲרֵי־שֶׁבֶת אֲכָלִי לֶחֶם הַעֲצָבִים בֵּן יִתֵּן לִידִידוֹ שֵׁנָא: ג הִנֵּה
נַחֲלַת יְהוָה בָּנִים שָׁכַר פְּרִי הַבֶּטֶן: ד כְּחָצִים בִּיד־גִּבּוֹר פֶּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים: ה אֲשֶׁר־הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר מִלֵּא
אֶת־אֲשַׁפְתּוֹ מֵהֶם לֹא־יָבוֹשׁוּ פִּירִידָבְרוֹ אֶת־אֹיְבָיִם בִּשְׁעָרָ:

ה במוציא שם רע להקל ולהחמיר, ביצד? אחד שהוציא שם רע על הגדולה שבכנה, ועל הקטנה שבישראל — נותן מאה סלע. נמצא, האומר בפיו יתר מן העושה מעשה. שכן מצינו, שלא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר, אלא על לשון הרע, שנאמר (במדבר יד, כב): "וַיִּנָּסוּ אֹתִי זֶה עֹשֶׂה פְעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי".

פ ר ק ר ב י ע י

א השג יד — בנזר, והשנים — בנזר, והערכים — בנזר, והערך — בזמן הערך. השג יד בנזר, ביצד? עני שהערך את העשיר — נותן ערך עני; ועשיר שהערך את העני — נותן ערך עשיר.

ב אבל בקרבנות אינו כן. הרי שאמר: קרבנו של מצרע זה עלי; אם היה מצרע עני — מביא קרבן עני; עשיר — מביא קרבן עשיר. רבי אומר: אף בערכין כן. וכי מפני מה עני שהערך את העשיר נותן ערך עני? שאין העשיר חייב כלום. אבל העשיר שאמר: ערכי עלי, ושמע העני ואמר: מה שאמר זה עלי — נותן ערך עשיר.

פירוש ברטנורא

ה נמצא האומר בפיו יתר מן העושה מעשה. שהאומר לא מוצאתי בתולים נותן מאה, והאונס דמוציא בתולים על ידי מעשה נותן חמשים: גזר דין. שלא ליכנס לארץ: זה עשר פעמים. גבי מרגלים חתיב, דמשמע על זה נחתם גזר דין:

ד א השג יד בנזר. תורת דין השגת יד, שעני נדון בערכין כפי השג ידו, בחר נזר אולי, ולא בחר נזר, כדמפרש לקמן: והשנים בניזר. ילד שהערך ערך זקן, נותן ערך זקן, ולא אולי, בחר שנים בניזר. ותנא דקרי למערך נזר, לישנא דקרא נקט, דכתיב (ויקרא כ"ז) על פי אשר תשיג יד הנזר יעריכנו הכהן. ואידי דאמר השג יד בנזר אמר נמי השנים בניזר: והערכים בנזר. קצב הערך דוכר ונקבה, בחר נערך אולי, ולא בחר מעריך, כדמפרש לקמן דאיש שאמר ערך אשה פלונית עלי נותן ערך אשה: והערך בזמן הערך. כדמפרש לקמן, שאם העריך עצמו כשהיה פחות מכן עשרים דהוי ערך קמן, וקודם נתינתו היה כן עשרים, אינו נותן אלא כשעה שהערך:

ב אומר אני אף בערכין כן. אילו מתרמי אף בערכין דומיא דקרבנות, הוי כקרבנות. דהא דאמרת דערכין אינן כקרבנות. משום דלא דמו אהרדי, דמפני מה עני שהערך עשיר נותן ערך עני לפי השג יד, לפי שאין העשיר חייב כלום, ולא דמי למצורע, וזה שאמר על העשיר, לא נתכוין אלא לפי מדת שנותיו של עשיר שפחותים או יתרים על שנותיו שלו, הלכך נדון בהשג יד. אבל עשיר שאמר ערכי עלי דהוי חייב ערך שלם, דומיא דמצורע [עשיר] ושמע העני

משניות מבוארות — קהתי

ברישא לשון "בנזר" על פי לשון הכתוב: "אשר תשיג יד הנזר", ואגב לשון "בנזר" נקטה גם בפסיקה השנייה: "והשנים בניזר". והערכים בנזר — הערכים הקצובים לזכר ולנקבה ניתנים לפי הנערך, אם הוא זכר או נקבה, ולא לפי המערך; והערך בזמן הערך — הערך ניתן לפי שנות הנערך, כפי שהיה גילו בזמן שהעריכו המערך, ולא כפי גילו בשעה שנותן את ערכו, כמבואר להלן במשנה ד. השג יד בנזר, ביצד? עני שהערך את העשיר — שאמר עני על עשיר: ערכו עלי, נותן ערך עני — כפי השגת ידו; ועשיר שהערך את העני — עשיר שאמר על עני: ערכו עלי, נותן ערך עשיר — היינו ערך הקצוב בתורה לפי שנותיו של הנערך.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנן זו המשך המשנה הקודמת והיא באה ללמד, שבענין הכלל ששינוי: "הישג יד בנזר", שונה דין ערכים מדין קרבן עולה ויורד.

אבל בקרבנות — שנאמר בהם דין "הישג יד", כגון במצורע שכתוב בו לאחר טהרתו (ויקרא יד, י, כא-כב): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת תמימה... ואם דל הוא ואין ידו משגת ולקח כבש אחד... ושתי תורים או שני בני יונה אשר תשיג ידו", אינו כן — אין הדין של הישג יד בהם כמו בערכים, כמו שהמשנה מפרשת והולכת: הרי שאמר — אחד: קרבנו של מצרע זה עלי — שנזר להביא קרבנו של מצורע פלוני שנטהר, אם היה מצרע עני — אם אותו מצורע היה עני, מביא — הנזר, קרבן עני — כבש אחד לאשם, ושתי תורים או שני בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה, כמו שהבאנו לעיל; עשיר — אם המצורע היה עשיר, מביא — הנזר, קרבן עשיר — שני כבשים וכבשה, שהולכים אחר הנזר, ולא אחר הנזר. רבי אומר: אומר אני: אף בערכין כן — בזמן שענין ערכים דומה לענין קרבנות, אף הערכים דינם כקרבנות, וכל ההבדל ביניהם הוא משום שאינם דומים זה לזה. וכי מפני מה עני שהערך את העשיר נותן ערך עני? שאין העשיר חייב כלום — אלא העני בלבד הוא שחייב עצמו ליתן להקדש את הערך לפי שנותיו של העשיר, הלכך הוא נידון כפי השגת ידו; לא כן

ב א ו ר מ ש נ ה ה

במוציא שם רע להקל ולהחמיר, ביצד? אחד שהוציא שם רע על הגדולה שבכנה, ועל הקטנה שבישראל — בין שאשתו היתה החשובה שבכנה ובין שהיתה ממשפחה הפחותה שבישראל, אם הוציא עליה שם רע, נותן מאה סלע — שנאמר (דברים כב, יג-טז): "כי יקח איש אשה, ובא אליה ושנאה. ושם לה עלילות דברים והוציא עליה שם רע... ולקחו זקני העיר ההיא את האיש ויסרו אותו. וענשו אותו מאה כסף". נמצא, האומר בפיו — המוציא שם רע, יתר — ענשו, שמשלם מאה סלע, מן העושה מעשה — האונס או המפתח, שאינם משלמים אלא חמישים סלע. שכן מצינו — ויש גורסים: וכן מצינו, שלא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר — שלא להיכנס לארץ, אלא על לשון הרע — שהוציא המרגלים דיבה על הארץ, שנאמר — בפרשת מרגלים: "וַיִּנָּסוּ אֹתִי זֶה עֹשֶׂה פְעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי" — ומשמע ממלת "זה" (שורא מיותרת). שעל עוון זה של דיבת הארץ נחתם גזר דינם שלא יראו את הארץ (ושורא: ברטנורא). ויש מפרשים, שממלת "זה" משמע, שעוון זה שקול כנגד כל עשר הפעמים שלא שמעו בקולו, והוא גרם את העונש, ולא משום שמנין גורם, שעל ידי זה נתמלאה סאתם (יתפאר ישראל).

ב א ו ר מ ש נ ה א

כבר נתבאר בפרקים הקודמים, שהאומר: "ערך פלוני עלי", הריהו נותן להקדש את הכסף הקצוב בפרשת הערכים שבתורה (ויקרא כז, ג-ז) לפי שנותיו של הנערך. ואם אין ביכולתו ליתן את הערך הקצוב, נאמר בו (שם שם, ח): "והעריך אותו הכהן, על פי אשר תשיג יד הנזר יעריכנו הכהן". וכבר שנינו (לעיל ב, א), שאין בערכין פחות מסלע. — פרקנו בא לסכם כללים אחדים בדיני הערכים.

השג יד — מה שהעני נידון בערכים כפי השגת ידו, בנזר — הולכים אחר הנזר, היינו המערך, ולא אחר הנערך, כמו שהבאנו לעיל את הפסוק: "על פי אשר תשיג יד הנזר יעריכנו הכהן"; ועוד יבואר ענין זה להלן במשנתנו; והשנים — והערך הקצוב בתורה לפי השנים, בנזר — הולכים לפי שנותיו של הנזר, היינו לפי הנערך, כמבואר להלן במשנה ד. בגמרא מבואר. שמשנתנו נקטה

היה עני והעשיר, או עשיר והעני — נותן ערך עשיר. רבי יהודה אומר: אפילו עני והעשיר, וחזר והעני — נותן ערך עשיר.

ג אבל בקרבנות אינו כן. אפילו אביו מת והניח לו רבוא, ספינתו בים וכאן ברבואות — אין להקדש בהן כלום.

פירוש ברטנורא

ואמר מה שאמר זה עלי, נותן ערך עשיר: הכי גרסין היה עני והעשיר או עשיר והעני משלם ערך עשיר. היה עני והעשיר קודם נתינה, משלם ערך עשיר, אשר תשיג יד הנודר אמר רחמנא, והרי ידו משנת. עשיר והעני נמי תשיג יד הנודר כתיב, והרי היתה משנת בעת שגד: רבי יהודה אומר אפילו עני והעשיר וחזר והעני נותן ערך עשיר. דכתיב (ויקרא כ"ז) ואם מך הוא מעריך, עד שיחא במכותו מתחלתו ועד סופו. ואין הלכה כרבי יהודה: **ג אפילו אביו מת.** בשעה שנתחייב זה בקרבן היה אביו גוסס ונוטה למות, ומת וירש ממנו רבוא קודם שהביא קרבנו, אינו מביא אלא קרבן עני, כמו שהיה בשעה שנתחייב בקרבן: ספינתו בים. לא שהיתה ספינתו טעונה מסחורות שלו ברבוא, דא"כ עשיר הוא. אלא שהיתה ספינתו מושכרת לאחרים ברבוא שכן, והוא אין בידו אלא אותה ספינה. ומשום שכרה לאו עשיר הוא, דאין שכירות משתלמת אלא בסופה, ונמצא שעכשיו עני הוא. ומשום הספינה עצמה לאו עשיר הוא, דהאי תנא סבר כמאן דאמר לקמן שאם היה המעריך חמר נותן לו הכהן חמורו ואינו נוטל להקדש, ואם היה אבן מניח לו צמד בקרו דהיינו פרנסתו, והכי נמי מניח לו ספינתו:

משניות מבוארות — קהתי

ב אור משנה ג

משנתנו היא המשך הסיפא של המשנה הקודמת, שכן שנינו שם: היה עני והעשיר או עשיר והעני — נותן ערך עשיר. ובאה משנה זו ללמד, שבקרבן עולה ויורד אין הדין כן, אלא לעולם הולכים אחר שעת הבאת קרבנותיו.

אבל בקרבנות — שיש בהם דין הישג יד, כגון במצורע שנתהר, כמו שהבאנו במשנה הקודמת, **אינו כן** — אין הדין כמו בערכים, אלא בין עני והעשיר ובין עשיר והעני מביא קרבנו לפי השגת ידו בשעת הבאת הקרבנות. **אפילו אביו מת והניח לו רבוא** — ירושה של עשרת אלפים זו; בגמרא מבואר: אפילו אביו גוסס ונוטה למות, ומניח לו רבוא (שאילו כבר מת, הרי עשיר הוא). או אפילו **ספינתו בים וכאן ברבואות** — אף בדוגמא זו מבואר בגמרא, שאין הכוונה בה שהספינה טעונה סחורה שלו ברבואות, שאם כן הרי עשיר הוא, אלא שספינתו מושכרת בידי אחרים בשכר של רבוא, והרי שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, ונמצא שעכשיו עדיין אינו עשיר; ומשום הספינה עצמה אינו נחשב לעשיר, שכן התנא של משנתנו סובר, שאין הקדש נוטל מאדם בשביל תשלום נדרו דבר שהוא מתפרנס ממנו, כגון חמורו של החמר או צמד בקר של האכר, והוא הדין לספינתו שהיא מקור פרנסתו; הלכך בכגון זה, אף על פי שעומד להיות עשיר, **אין להקדש בהן כלום** — יש מפרשים, שהסיפא חוזרת לדבר בענין ערכים, והיא באה להשמיענו, שאפילו אביו של המעריך עומד למות בשעה שהכהן מעריכו, והוא מניח ירושה של רבואות, או אפילו ספינתו בים... (כמו שבארנו לעיל), אין הכהן ממתין מלהעריכו עד שימות אביו או עד שיקבל שכר ספינתו, אלא מעריכו כפי השגת ידו בשעה זו (רש"י). ויש מפרשים, שהסיפא מוסיפה לעסוק בקרבנות, כהמשך לרישא ("אבל בקרבנות אינו כן"). והיא באה להשמיענו, שאפילו אם בשעה שנתחייב מצורע זה בקרבן היה אביו גוסס, ואחר כך מת והניח לו רבוא, או ספינתו בים וכו', אף על פי שנעשה עשיר קודם שהביא קרבנו, מכל מקום אין להקדש בהן כלום, ואינו מביא אלא קרבן עני כמו שהיה בשעה שנתחייב בקרבן (רמב"ם בפירושו למשנתנו; דגמ"ה; ברטנורא; ועיין תוספות דיבור המתחיל "אבל", ערכין יז, ב). ויש מבארים, שכונת הסיפא בין לערכים ובין לקרבנות, ששוים הם בדין זה (תוספות דיבור המתחיל "לא צריכא" — ערכין יח, א; ועיין רמב"ם הל' שנגות י, י; ועיין בלחם משנה סס). וכן מובא בתוספתא: "עני שהעריך את עצמו, אין אומרים לו: לך לזה, לך עשה מלאכה, והבא ערך עשיר, אלא מוטב שיביא ערך עני עכשיו ואל יביא ערך עשיר לאחר זמן. רבי יהודה אומר: היה אביו חולה או מסוכן או שהיתה ספינתו במדינת הים, (אין אומרים שימתין) ויביא ערך עשיר, אלא מוטב שיביא ערך עני עכשיו ואל יביא ערך עשיר לאחר זמן. רבי אליעזר אומר: היה חייב קרבן עולה ויורד, אין אומרים לו: לך לזה, לך עשה מלאכה, והבא קרבן עשיר, אלא מוטב שיביא קרבן עני עכשיו ואל יביא קרבן עשיר לאחר זמן". ואין התנאים האלה

במצורע, שהמצורע העשיר חייב להביא קרבן עשיר, הלכך אף הנודר להביא קרבנו של מצורע עשיר זה, חייב להביא קרבן עשיר כמו המצורע עצמו. **אבל** — אם בערכים יהיה ענין דומה לקרבן מצורע, כגון **העשיר שאמר: ערכי עלי** — ונתחייב לשלם ערך עשיר, היינו ערכו הקצוב בתורה לפי שנתו, **ושמע העני ואמר: מה שאמר זה עלי** — שנדר לשלם את הערך שקיבל עליו העשיר, **נותן ערך עשיר** — את הערך שהעשיר חייב ליתן, כמו בדין מצורע. לפי הרמב"ם (בפירושו למשנתנו), לא נחלקו רבי וחכמים במשנתנו, אלא שרבי בא להוסיף על דבריהם, שכן לדעת חכמים, "הרי שאמר: קרבנו של מצורע זה עלי, אם היה מצורע עני, מביא קרבן עני". ומבואר בגמרא: דווקא כשהנודר הוא עני, אבל אם הנודר הוא עשיר, הרי הוא מביא קרבן עשיר; ואם היה המצורע עשיר, מביא הנודר קרבן עשיר. ואפילו היה עני; ואילו בערכין, עני שהעריך את העשיר, נותן ערך עני, והוא שאמר חכמים: אבל בקרבנות אינו כן; ובא רבי והוסיף, שאף בערכין — אם עניינים דומה לענין קרבנות — הדין כן, שכן הנעשיר שאמר: ערכי עלי, ושמע העני ואמר: מה שאמר זה עלי, נותן ערך עשיר. וכן גם פוסק הרמב"ם (הל' ערכין ג, ו). אבל יש מפרשים (שלא כשיטת הרמב"ם), שאמנם רבי וחכמים נחלקו במשנתנו, ולדעת חכמים אף בכגון שהעשיר אמר: ערכי עלי, ושמע העני ואמר: מה שאמר זה עלי, אינו נותן אלא ערך עני (תוספות; הראב"ד; תוספות רבי עקיבא איגר; ועיין "תוספות יום טוב"; ועיין נושאי כלי הרמב"ם סס). **היה המעריך, עני** — בשעה שהעריך, **והעשיר** — קודם שנתן את הערך (רש"י; ברטנורא); ויש מפרשים: והעשיר — קודם שהעריכו הכהן ("תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"), או **עשיר** — שהיה עשיר בשעה שהעריך, **והעני** — קודם שנתן את הערך (רש"י) או קודם שהעריכו הכהן (לפי "תוספות יום טוב"). **נותן ערך עשיר** — בגמרא מבואר הטעם, לפי שנאמר בפרשת ערכים (ויקרא כז, ח): "על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן", ולמדים מכאן, שבין אם משיגה ידו בשעת הנתינה (בשעה שהכהן מעריך אותו). ובין אם היתה ידו מושגת בשעה שגד ("תשיג יד הנודר"). לעולם נותן ערך עשיר. הרמב"ם כותב: מה בין החייב בערך עני להחייב (היינו לעני החייב) בערך עשיר, שהוא הערך הקצוב כולו? שהחייב בערך עני, שלקחו ממנו כל מה שידו משגת, אפילו סלע אחת, ואחר כך העשיר, אינו חייב לשלם. ואם היה חייב בערך עשיר, יישאר שאר הערך עליו עד שיעשיר וישלם הערך שעליו (הל' ערכין ג, ז). **רבי יהודה אומר: אפילו עני** — היה עני בשעה שהעריך, **והעשיר** — אחר כך, **וחזר והעני** — קודם שנתן את הערך (או קודם שהעריכו הכהן). **נותן ערך עשיר** — ומבואר טעמו בגמרא, שנאמר (סס): "ואם מך הוא מעריך..." עד שיחא במכותו מתחילתו ועד סופו. ואין הלכה כרבי יהודה, אלא הואיל והיה עני בשעת הנדר, ועני הוא גם עכשיו בשעת הנתינה, הריהו נותן ערך עני (רמב"ם הל' ערכין ג, ח; עיין הרדב"ז).

ד שנים בנדר, ביצד? ילד שהעריך את הזקן — נותן ערך זקן; וזקן שהעריך את הילד — נותן ערך ילד. וערכים בנדר, ביצד? איש שהעריך את האשה — נותן ערך אשה; ואשה שהעריכה את האיש — נותנת ערך איש. והערך בזמן הערך, ביצד? העריכו פחות מכן חמש, ונעשה יותר על בן חמש; פחות מכן עשרים, ונעשה יותר על בן עשרים — נותן בזמן הערך. יום שלשים — כלמטה ממנו; שנת חמש ושנת עשרים — כלמטה ממנה, שנאמר (ויקרא כו, ז): "ואם מבין שלשים שנה ומעלה אם זכר" — הרי אנו למדים בכלם משנת שלשים: מה שנת שלשים כלמטה ממנה, אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנה. הן? אם עשה שנת שלשים כלמטה ממנה להחמיר, נעשה שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנה להקל? להקל? תלמוד לומר: "שנה, שנה" לגזרה שוה: מה "שנה" האמורה בשנת שלשים כלמטה ממנה, אף "שנה" האמורה בשנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנה, בין להקל בין להחמיר. רבי אלעזר אומר: עד שיהיו יתרות על השנים חדש ויום אחד.

פירוש ברטנורא

ד ילד. מכן עשרים ועד בן שלשים, דהוי ערכו חמשים שקלים: נותן בזמן הערך. דכתיב (ויקרא כ"ז) בערך יקום, אינו נותן אלא בזמן הערך: יום שלשים כלמטה. אם אמר ערך פלוני קטן עלי, ואותו קטן היה באותו יום בן שלשים, הוי כלמטה ולא אמר כלום. דאין ערך לפחות מכן חודש. דהכי כתיב (שם) ואם מכן חודש: מכן שלשים שנה ומעלה. משמע ששלמה שנת שלשים ואז הוא נדון כששים, אבל בשנת שלשים נדון כילד: הן אם עשיו. בתמיה. כלומר, וכי בן הוא, אם עשיו [שנת] שלשים כלמטה להחמיר דערך גדול יש לפחות מכן שלשים חמשים סלע, וליותר מכן שלשים אינו אלא חמשה עשר: כלמטה ממנה להקל. דערך יותר על בן עשרים, גדול הוא פחות מכן עשרים. וכן בבן חמש. כדכתיב בקראי: רבי אלעזר אומר: לעולם שנת חמש ושנת עשרים ושנת שלשים כלמטה, עד שתשלם כל השנה וחודש ויום אחד משנה האחרת. דילף גזירה שוה למעלה למעלה מבכור, נאמר כאן מכן שלשים שנה ומעלה, ונאמר בבכור אדם (בבבא ז"ח) ופריו מכן חודש ומעלה, מה להלן חודש ויום אחד, שאין בכור נפרד פחות מכן חודש ויום אחד, אף כאן עד שיוסיף על שלשים חודש ויום אחד. ושנת חמש ושנת עשרים ילפין בגזירה שוה שנה משנת שלשים כדילף תנא קמא לעיל ואין הלכה כר' אלעזר:

משניות מבוארות — קהתי

חודש, ואינו נותן כלום, שנאמר בפרשת ערכין (ויקרא כו, ז): "ואם מכן חודש" — שנת חמש ושנת עשרים — האומר: ערך פלוני עלי, ובאותו יום שהעריכו נמלאו לנערך חמש שנים, או שנמלאו לו עשרים שנה, כלמטה ממנה — שאם היה בן חמש הריהו נידון כלמטה מכן חמש, ונותן חמש סלעים, ואם היה בן עשרים, הריהו נידון כלמטה מכן עשרים, ונותן עשרים סלע. שנאמר: "ואם מבין שלשים שנה ומעלה, ומשמע ששנת שלשים כלמטה ממנה, הרי אנו למדים בכלם משנת שלשים: מה שנת שלשים כלמטה ממנה, אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנה — ומה שנאמר: "והיה ערכך מכן עשרים שנה", היינו מכן עשרים שנה ולמעלה, וכן: "ואם מכן חמש שנים", היינו מכן חמש שנים ולמעלה. ושאלת המשנה: הן? וכי כן הוא? הנכון הוא לימוד זה? אם עשה — הכתוב — שנת שלשים כלמטה ממנה להחמיר — שכן ערכו של פחות מכן שלשים, שהוא חמשים סלע, מרובה מערכו של יותר מכן שלשים, שהוא חמש עשרה סלע, נעשה — כלום נלמד מכאן, שנעשה שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנה להקל — שהרי ערכם של פחות מכן חמש ושל פחות מכן עשרים מועט מערכם של יותר מכן חמש ושל יותר מכן עשרים, כמפורש בתורה, תלמוד לומר: "שנה, שנה" לגזרה שוה — כלומר שאין הלימוד במידת "מה מצינו", אלא במידת גזירה שוה: מה "שנה" האמורה בשנת שלשים כלמטה ממנה, אף "שנה" האמורה בשנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנה, בין להקל בין להחמיר — שכן הלימוד הנלמד מ"גזירה שוה" הוא בין לקולה ובין לחומרה (תפארת ישראל). רבי אלעזר אומר: עד שיהיו יתרות על השנים חדש ויום אחד — שנת חמש ושנת עשרים ושנת שלשים לעולם כלמטה ממנה עד שהנערך הוא בן חמש וחודש ויום אחד, או בן עשרים וחודש ויום אחד, או בן שלשים וחודש ויום אחד. בבבא מבואר טעמו, שהוא לומר ערכין מפרדין בכור, שאינו בפחות מכן חודש ויום אחד (עיין ברטנורא; "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"). ואין הלכה כרבי אלעזר.

חולקים ביניהם, אלא כל אחד מביא דוגמא אחרת להשמיענו, שחביבה מצוה בשעתה (עיין ספרא על ויקרא ה, יא).

באור משנה ד

משנתנו ממשיכה בבאור הכללים ששינוי במשנה א.

שנים בנדר — שנישנה במשנה א — ביצד? ילד — כלומר צעיר — שהעריך את הזקן — כגון בן עשרים שאמר על בן שבעים: ערכו עלי, נותן — המעריך, ערך זקן — את הערך הקצוב בתורה לבן שבעים, היינו חמש עשרה סלע; וזקן שהעריך את הילד — כגון בן שבעים שאמר על בן עשרים: ערכו עלי, נותן ערך ילד — ערך בן עשרים, היינו חמשים סלע. וערכים בנדר — ששינוי לעיל במשנה א — ביצד? איש שהעריך את האשה — שאמר: ערך אשה זו עלי, נותן ערך אשה — כמו שקצוב בתורה לפי שנותיה, כגון אם היתה מבת עשרים שנה ועד בת שלשים שנה, הרי הוא נותן שלושים סלע; ואשה שהעריכה את האיש — שאמרה: ערך איש זה עלי, נותנת ערך איש — לפי שנותיו. והערך בזמן הערך — ששינוי לעיל במשנה א — ביצד? העריכו פחות מכן חמש, ונמצא ערכו חמש סלעים, ונעשה יותר על בן חמש שנים, ונמצא ערכו חמש עשרה סלע, ונעשה יותר על בן חמש שנים, והרי ערכם שנתן את הערך נעשה הנערך גדול מכן חמש שנים, והרי ערכו עכשיו עשרים סלע; פחות מכן עשרים — או שהעריך את הפחות מכן עשרים, שערכו הוא עשרים סלעים, ונעשה — קודם שנתן את הערך, יותר על בן עשרים — והרי מכן עשרים ועד בן שלשים ערכו הוא חמשים סלע, נותן בזמן הערך — כפי שהיה הנערך בשעה שהעריכו; שאם העריכו פחות מכן חמש, אף על פי שנעשה יותר על בן חמש, אינו נותן אלא חמש סלעים, וכן אם העריכו פחות מכן עשרים, אף על פי שנעשה יותר על בן עשרים, אינו נותן אלא עשרים סלע. והוא הדין לחומרה, שאם העריכו פחות מכן שלשים ונעשה יותר על בן שלשים, הריהו חייב ליתן חמשים סלע כזמן הערך (תוספות יום טוב; "תפארת ישראל"). יום שלשים — המעריך ילד בן שלושים יום, דהיינו שאמר עליו: ערך קטן זה עלי, כלמטה ממנו — כאילו העריך פחות מכן שלשים יום, היינו פחות מכן

א האומר: משקלי עלי – נותן משקלו: אם כסף – כסף, אם זהב – זהב. מעשה באמה של ירמיה, שאמר: משקל בתי עלי, ועלתה לירושלים, ושקלוה, ונתנה משקלה זהב. משקל ידי עלי – רבי יהודה אומר: ממלא חבית מים, ומכניסה עד מרפקו, ושוקל בשר חמור וגידיו, ועצמות, ונותן לתוכה עד שתתמלא. אמר רבי יוסי: וכי היאך אפשר לכוון בשר כנגד בשר, ועצמות כנגד עצמות? אלא שמין את היד כמה היא ראויה לשקול.

פירוש ברטנורא

ב וכמה הוא שוה בלא יד. מפרש בנמרא, שאין שמן אותו כמה יפה בשנקטעה ידו וכמה היה שוה כששתי ידיו שלימות. שמי שנקטעה ידו, כשבאים לשמוע כמה היה שוה תחילה אין שמן אותו אלא כולו, לפי שראים אותו מוחלול, זה האומר דמי ידי עלי הרי לא נקטעה ידו. לכך מפרש, כמה הוא שוה בלא יד. כגון אם מכרו רבו כולו חוץ מידו, שידו מוכתבת לרבו ראשון, ושמן כמה הוא יפה כשברבו מוכר כולו ואולי שירי ממנו לעצמו כלום. וכמה שוה פחות אם שירי רבו ידו אחת ולא מוכרה, והשאת אינו מוחלול, ע"כ הוא נותן להקדים: זה חומר בנדרים מוכרין. ודואל אמר בערכים ערך ידו רגלי עלי, לא אמר כלום, אם כן אמר בדרב השמשעת תלוי בו: וקרי עלי ומת ידיו חורשים. דעך דבר קצוב הוא. ודואל כששמך ערך ידו קודם

בִּידוֹ, וּנְמָצָא שֶׁאֵין הַמִּשְׁקָל מְכוּוֹן? אֲלֵא שְׁמִין אֶת הַיָּד כַּמָּה הִיא רְאוּיָה לְשִׁקּוֹל — וְנוֹתֵן לָפִי אוֹתוֹ אוֹמֵדָן. וְהִלְכָה כְּרִבִּי יוֹסִי.

הַאוֹמֶר: מִשְׁקְלֵי עֲלִי — שֶׁנֶּדֶר לִיתֵן לַהֲקֹדֶשׁ כִּפִּי מִשְׁקֵלוֹ, נוֹתֵן מִשְׁקָלוֹ — כִּמוֹ שֶׁנֶּדֶר: **אֵם בָּסָף, בָּסָף** — אִם פִּירֵשׁ בְּנִדְרוֹ לִיתֵן מִשְׁקֵלוֹ כֶּסֶף, נוֹתֵן לַהֲקֹדֶשׁ כֶּסֶף, **אֵם זָהָב, זָהָב** — וְאִם פִּירֵשׁ זֶהָב, נוֹתֵן מִשְׁקֵלוֹ זֶהָב. בְּגִמְרָא מְבֹאֵר, שֶׁמִּשְׁתַּנּוּ בָּאָה לַהֲשַׁמֵּעַ, שֶׁאִם לֹא פִירֵשׁ אֵלָּא אִמֵּר סֵתֵם: מִשְׁקְלֵי עֲלִי, יִכּוֹל הוּא לִיתֵן כָּל דְּבַר שְׂרֵגִילִים אֲנִשִּׁי מִקוֹמוֹ לִמְכוּר בְּמִשְׁקֵל, וְאִפִּילוֹ זֹפֵת וְאִפִּילוֹ בְּצֵלִים. אֲבָל אִם הִנּוּדֵר אָדָם חֲשׁוֹב הוּא, אָף עַל פִּי שֶׁאִמֵּר סֵתֵם: מִשְׁקְלֵי עֲלִי, וְלֹא פִירֵשׁ מִה נִדֵּר כִּפִּי מִשְׁקֵלוֹ, אוֹמְדִים אוֹתוֹ לִפִּי עֶשְׂרִי; וְכֵן הִיָּה מִעֲשֵׂה פֶאֶמָה שֶׁל יִרְמְיָהּ — כִּךְ הִיָּה שֵׁם בְּתָהּ, שֶׁאֲמָרָהּ: מִשְׁקָל בְּתִי עֲלִי, וְעָלְתָה לִירוּשָׁלַיִם, וְשָׁקְלוּהָ — אֵת הַבֵּת, וְנִתְּנָה מִשְׁקָלָהּ זָהָב — לִמְקֹדֶשׁ, לִפִּי שֶׁהִיָּתָה עֲשִׂירָה מֵאָדָּה. הָאוֹמֶר: מִשְׁקָל דְּרִי עֲלִי — וְהָרִי אִי אֲפָשֶׁר לִשְׁקוֹל אֵת הָרִי, שֶׁכֵּן אִם הָאֹדֶם רוֹצֵה מִכְבִּידָהּ, וְאִם רוֹצֵה מִקֵּל אוֹתָהּ, כִּיֵּצֵר יַעֲשֶׂה? רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִמֵּלֵא חֲבִית מַיִם, וּמִכְנִיסָהּ עַד מִרְפָּקוֹ — וּמִכְנִים אֵת הָרִי לְתוֹךְ הַמַּיִם עַד הַמִּרְפֵּק, הוּא הַפִּרְקַ שְׁבִין הַקֶּנֶה לְזֹרֹעַ, שֶׁכֵּל זֶה נִקְרָא "יֵד" בִּלְשׁוֹן בְּנֵי אֲדָם, וּבְנִדְרִים הוֹלְכִים אַחֵר לִשׁוֹן בְּנֵי אֲדָם, וְכִשְׁמִכְנִיסָהּ נִשְׁפָּכִים מִן הַמַּיִם כִּנְפָחָה שֶׁל הָרִי, וְשׁוֹקֵל בְּשֵׁר חֲמוּר וְכוּ' וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַחֲבִית — כִּפִּי מִה שִׁישׁ בִּיד, וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ — לְתוֹךְ הַחֲבִית, עַד שֶׁתִּתְמָלֵא — הַחֲבִית מַיִם, כִּמוֹ שֶׁהִיָּתָה, וְהַמִּשְׁקֵל שֶׁל הַבֶּשֶׂר וְהַגִּידִים וְהַעֲצָמוֹת הִלּוּ הוּא מִשְׁקֵל יֵדוֹ. יֵשׁ מִפְרָשִׁים, שֶׁמָּה שֶׁשֵּׁנִינוּ כֹּאן: "וְשׁוֹקֵל בֶּשֶׂר חֲמוּר וְגִידִין וְעֲצָמוֹת", הֵייוּ נוֹטֵל בֶּשֶׂר חֲמוּר וְכוּ' וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַחֲבִית עַד שֶׁתִּתְמָלֵא, וְאַחֵר כִּךְ שׁוֹקֵל הַבֶּשֶׂר וְהַגִּידִים וְהַעֲצָמוֹת, וְהוּא מִשְׁקֵל יֵדוֹ (רַמְבַּ"ם בִּפְרִיּוּשׁוֹ לַמִּשְׁנָתוֹ). אֲבָל יֵשׁ מִפְרָשִׁים, שֶׁדוּקָא שׁוֹקֵל בְּמִשְׁקֵל תְּחִילָה אֵת הַבֶּשֶׂר וְהַגִּידִים וְהַעֲצָמוֹת, וְאַחֵר כִּךְ מִכְנִיסִם לַחֲבִית, שֶׁאִם לֹא כֵן, הַמַּיִם הֵיוּ נִבְלָעִים בְּכֵד וְיִמְכְבִּירוֹ עַד מִשְׁקֵלוֹ, וְנִמְצָא מִשְׁקֵל הַבֶּשֶׂר וְהַגִּידִים וְהַעֲצָמוֹת כִּבְד יוֹתֵר מִמִּשְׁקֵל הָרִי (תּוֹסֵפוֹת דִּיבּוּר הַמַּתְחִיל "וְשׁוֹקֵל", עֲרֻכֵי י"ט, ב.). אֲמָר רַבִּי יוֹסִי: וְכִי הֵיָּאָר אֲפָשֶׁר לִכְוֹן בְּשֵׁר כְּנֶגֶד בְּשֵׁר, וְהַעֲצָמוֹת כְּנֶגֶד הַעֲצָמוֹת — שֶׁמָּה בְּבֶשֶׂר הַחֲמוּר (כִּי שְׁנוֹת לְתוֹךְ הַחֲבִית יֵשׁ בֶּשֶׂר אוֹ עֲצָמוֹת יוֹתֵר אוֹ פָחוֹת מִמָּה שִׁישׁ

האומר: **דְּמִי יְדִי עָלַי** — שֶׁנֶּדֶר לִיתֵן לַהֲקֵדֶשׁ דְּמֵי יָדוֹ, **שְׁמִין אוֹתוֹ: בְּכֶמֶה הוּא שְׁנֵה פִדְּוֹ, וְכֶמֶה הוּא שְׁנֵה בְּלֹא יָד** — וַהֲפֹרֶשׁ זֶה נוֹתֵן לַהֲקֵדֶשׁ. בְּגִמְרָא מְבֹאֵר, שֶׁאֵין שְׁמִים אוֹתוֹ כְּמִי שֶׁנִּקְטְעָה יָדוֹ, כְּכֶמֶה הוּא שְׁוֹוֶה עֶכְשָׁיו, וְכֶמֶה הִיָּה שְׁוֹוֶה כְּשִׁשְׁתִּי יָדָיו שְׁלֵמוֹת, שֶׁהָיָה מִי שֶׁנִּקְטְעָה יָדוֹ אֵינוֹ נִישּׁוֹם אֶלָּא בְּזוֹל, לִפִּי שְׂרׁוּאִים אוֹתוֹ מְזוּלָּזֵל, וְרֹאִיִּלוֹ הָאוֹמֵר: "דְּמֵי יָדִי עָלַי", יֵשׁ לְשׁוּמוֹ כֹּאֲדָם בְּרִיא שִׁשְׁתִּי יָדָיו שְׁלֵמוֹת; אֲלֵא שְׁמִים אוֹתוֹ כְּעֶבֶד שֶׁמְכָרוּ רַבּוֹ, כִּמְהָ הוּא שְׁוֹוֶה אִילּוֹ רַבּוֹ מְכָרוֹ כּוֹלּוֹ, וְכֶמֶה הוּא שְׁוֹוֶה אִילּוֹ מְכָרוֹ חוּץ מִיָּדוֹ, הֵינָנו שְׁתִּישְׁמֵר יָדוֹ זֶה לְבַעֲלֵיו וְלֹא יִהְיֶה לְלוֹקֵחַ בָּהּ כְּלוֹם, וְאֵת הַהֲפֹרֶשׁ הוּא נוֹתֵן לַהֲקֵדֶשׁ. **זֶה חֲמֹר בְּנִדְרִים מְבַעֲרֵכִין** — בּוֹזֵה יֵשׁ חֲמוּמָה בְּנִדְרִים שֶׁאֵינָה בְּעִרְכִּים, שֶׁאִילּוֹ בְּעִרְכִּים, הָאוֹמֵר: "עֵרֵךְ יָדִי עָלַי", לֹא אָמַר כְּלוֹם, כְּמִבּוֹאֵר לַהֲלֵךְ בְּמִשְׁתַּנּוֹ. **וְחֲמֹר בְּעִרְכִּין מְבַנְדְּרִים** — וְיֵשׁ חֲמוּמָה בְּעִרְכִּין שֶׁאֵינָה בְּנִדְרִים. **פִּינֵצַ' ? הָאוֹמֵר: עֵרְפִי עָלַי, וְנָמַת** — קוֹדֵם שֶׁנֶּתַן עֲרֻכּוֹ לְמַקְדֵּשׁ, **יִתְּנֵנוּ הַיְּהוּדִישִׁין** — שֶׁהָיָה עֲרֻכּוֹ קְצוֹב בְּתוֹרָה; אֲבָל הָאוֹמֵר: **דְּמֵי עָלַי, וְנָמַת** — קוֹדֵם שֶׁשָּׂמוֹ אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין, **לֹא יִתְּנֵנוּ הַיְּהוּדִישִׁים** — אֵין הַיְּהוּדִישִׁים חַיִּיבִים לִיתֵן כְּלוֹם לַהֲקֵדֶשׁ. **שְׁאֵין דְּמִים לְמָתִים** — שֶׁאֵינָם שְׁוִוִים כְּלוֹם, כְּלוֹמֵר שֶׁהָאוֹמֵר "דְּמֵי עָלַי" אֵינוֹ מִתְחַיֵּב בְּתַשְׁלוּמִים אֶלָּא לֵאחֲרֵי שִׁישּׁוּמוֹ בְּבֵית דִּין אֵת שְׁוִוִיו, וְכִיּוֹן שֶׁמֵּת קוֹדֵם שֶׁשָּׂמוּהוּ, לֹא חָל עָלָיו כָּל חַיִּיב, הֲלָכָה אֵין הַיְּהוּדִישִׁים נוֹתְנִים כְּלוֹם. בְּגִמְרָא מְבֹאֵר, שֶׁאֵף בְּעִרְכִּין אֵין הַיְּהוּדִישִׁים חַיִּיבִים לִיתֵן אֶלָּא אִם כֵּן עֲמַד בְּדִין קוֹדֵם שִׁמָּת, שֶׁבִּכְנֻגֹּז זֶה נִתְחַיֵּב כְּכִרְבִּי לְשַׁלֵּם אֵת עֲרֻכוֹ, וְהָרִי זֶה כְּמִלּוּה בִּשְׁטָר, שֶׁעַל הַיְּהוּדִישִׁים לְשַׁלֵּם; אֲבָל בְּבֵית דִּין, אֵף עַל פִּי שְׁעֲמַד בְּדִין, מִכָּל מָקוֹם כִּיּוֹן שֶׁמֵּת קוֹדֵם שֶׁשָּׂמוֹ בְּבֵית דִּין אֵת שְׁוִוִיו, אֵל מִתְחַיֵּב בְּתַשְׁלוּם דְּמָיו, וְלִכְּן לֹא יִתְּנוּ הַיְּהוּדִישִׁים (עֵינִי וּמִבֵּיט הִל' עֲרִיכָא, כֹּא-בִּ; וְעֵינִי שֶׁם הִשְׁתַּח וְהִרְאֵד וְנוֹשְׂאִי כִלִּי הַחֲמִשִּׁים; וְעֵינִי 'מִשְׁפּוֹת זֵית טוֹב'). הָאוֹמֵר: **עֵרֵךְ יָדִי וְעֵרֵךְ רַגְלִי**

דמים למתים. ערך ידי וערך רגלי עלי — לא אמר כלום. ערך ראשי וערך כבדי עלי — נותן ערך פלו. זה הפלל: דבר שהנשמה תלויה בו — נותן ערך פלו.

ג חצי ערפי עלי — נותן חצי ערפו. ערך חצי עלי — נותן ערך פלו. חצי דמי עלי — נותן חצי דמיו. דמי חצי עלי — נותן דמי פלו. זה הפלל: דבר שהנשמה תלויה בו — נותן ערך פלו.

ד האומר: ערפו של פלוני עלי, מת הנודר והנדר — יתנו היורשין. דמיו של פלוני עלי, מת הנודר — יתנו היורשין; מת הנדר — לא יתנו היורשין, שאין דמים למתים.

ה שור זה עולה, בית זה קרבן, מת השור ונפל הבית — אינו חייב לשלם. (דמי) שור זה עלי עולה, או: (דמי) בית זה עלי קרבן, מת השור ונפל הבית — חייב לשלם.

פירוש ברטנורה

שמת, לפי שאינו חייב בערך אלא אחר שעמד לפני הכהן, כדכתיב (ויקרא כ"ז) והעמידו לפני הכהן. אבל דמי עלי דאינו אלא מה שישומתו בבית דין והרי לא בא לידי כך שהרי מת, אע"פ שעמד בדין הוא מחוסר אומדנא ולא יתנו היורשים: נותן ערך כולו. דערך נפשות כתיב: זה הכלל. לאתווי שאר איברים שהנשמה תלויה בהם:

ג חצי עלי. הוי כערך ראשי וערך כבדי, דהוי דבר שהנשמה תלו בו: דמי חצי עלי נותן דמי כולו. דכתיב (ויקרא כ"ז) נדר בערךך נפשות, הקיש נדר לערך, מה ערך אבר ערך חצי עלי נותן ערך כולו, אף נדר אבר דמי חצי עלי נותן כולו: זה הכלל. לאתווי כל האיברים שהנשמה תלויה בהם, שאם אבר דמי חצי אותו אבר עלי כגון שאמר דמי חצי לבי עלי, או דמי חצי כבדי עלי, נותן דמי כולו:

ד מת הנודר והנדר יתנו היורשים. והוא שעמד בדין קודם שמת, כדפרישנא לעיל. וסיפא אצטריכא ליה, דמיו של פלוני עלי מת הנודר יתנו היורשים, דמהו דתימא אע"ג דעמד בדין, הואיל ומת הנודר קודם שישומו הנדר, לא אשתעבוד נכסיה, קמשמע לן אומדנא גילוי מילתא בעלמא הוא, והואיל ונדר קיים אמדינן ליה:

ה בית זה קרבן, לבדק הבית: ונפל הבית. קודם שהחזיק בו גובר: מת השור וכו' חייב לשלם. ולא אמרינן אין דמים למתים אלא באדם בלבד:

משניות מבוארות — קהתי

הל' ערכין א, כג). האומר: דמיו של פלוני עלי, מת הנודר — לאחר שעמד בדין, אף על פי שמת קודם ששמו את הנדר, יתנו היורשין — את דמיו להקדש, שהואיל והנדר קיים, הרי יכולים לפסוק דמיו, וכיון שהנודר עמד בדין קודם שמת, הרי נתחייב בתשלומים, הלכך שמים את הנדר, והיורשים של הנודר נותנים את דמיו. אבל אם מת הנדר — קודם שפסקו בית דין את דמיו, לא יתנו היורשין — אין יורשי הנודר חייבים ליתן את דמיו להקדש, שאין דמים למתים — כמו שבארנו לעיל (משנה ב).

ב אור משנה ה

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שאין דמים למתים" באה משנה זו להשימנו, שדין זה לא נאמר אלא באדם בלבד, אבל לא בבהמה.

האומר: שור זה עולה, או האומר: בית זה קרבן — היינו הקדש, לבדק בית המקדש, מת השור ונפל הבית — קודם שהחזיק בו גובר ההקדש, אינו חייב באחריותם. אבל אם אמר: (דמי) שור זה עלי עולה, זה, ואינו חייב באחריותם. אבל אם אמר: (דמי) שור זה עלי עולה, או: (דמי) בית זה עלי קרבן — הואיל ואמר "דמי", מת השור ונפל הבית, חייב לשלם — דמי השור או דמי הבית. במשנה שבגמרא אין תיבת "דמי", וכך היא גירסת הסיפא שם: שור זה עלי עולה ובית זה עלי קרבן, מת השור ונפל הבית — חייב לשלם; אבל בגמרא אמרו: "לא שור" (בסיפא, שחייב לשלם), אלא שאמר: דמי שור זה עלי עולה; אבל אמר: שור זה עלי עולה — כיון שאמר "זה", אם מת, אינו חייב באחריותו. (ואף על פי שאמר "עלי"), "עלי להביאו אמר" (לטרוד עד שיקרב — רש"י). מכאן, שבמשנתנו נוספה תיבת "דמי" על פי הגמרא. ברם, בעלי התוספות מקשים על הגמרא: אם כן, ברישא ששנינו: שור זה עולה, ומת השור, אינו חייב לשלם. למה לא נקטה המשנה "שור זה עלי עולה", כדי להשימנו שאפילו אמר "עלי" אינו חייב לשלם? מכאן מבארים הם, שבין ברישא ובין בסיפא מדובר בכגון שאמר "דמי", ובאה המשנה ללמדנו, שהאומר: דמי שור זה עולה, או האומר: דמי בית זה קרבן, מת השור או נפל הבית — פטור מלשלם, שהואיל ולא אמר "עלי", אינו חייב באחריותם; אבל האומר: דמי שור זה עלי עולה, או: דמי בית זה עלי קרבן, מת השור ונפל הבית — חייב לשלם, שהואיל ואמר "עלי" חייב באחריותו.

עלי, לא אמר כלום — שאין דין ערכים באברים אלא באדם כולו. בברייתא מבואר הטעם, שנאמר: בערךך — ערך כולך אתה נותן ולא ערך אברים. וכבר שנינו לעיל, שבענין זה חומר בנדרים מבערכים. אבל האומר: ערך ראשי וערך כבדי עלי — "ערך ראשי עלי", או "ערך כבדי עלי", נותן ערך פלו — שהואיל ובאברים אלו תלויה חיות כל גופו, הרי זה כאילו אמר: ערך כל גופי עלי. זה הפלל: דבר שהנשמה תלויה בו — כל אבר שחיות הנפש תלויה בו, שאם יינטל מן החי ימות, אם אמר עליו: ערכו עלי, נותן ערך פלו — שנאמר (ויקרא כ, ב): בערךך נפשות, ומכאן שהמערך אבר שחיות הנפש תלויה בו, הרי זה כאילו העריך את כל גופו.

ב אור משנה ג

האומר: חצי ערפי עלי, נותן חצי ערפו — כגון אם ערכו חמישים סלע, הריהו נותן עשרים וחמש סלעים. האומר: ערך חצי עלי, נותן ערך פלו — שחציו הוא דבר שהנשמה תלויה בו, וכבר שנינו במשנה הקודמת, שהמערך דבר שהנשמה תלויה בו, נותן ערך כולו. האומר: חצי דמי עלי, נותן חצי דמיו — מחצית שווי כפי שישומהו בית דין. האומר: דמי חצי עלי, נותן דמי פלו — שנאמר (ויקרא כ, ב): "איש כי יפליא נדר בערךך נפשות", מקיש הכתוב נדר לערך, מה ערך — אמר: ערך חצי עלי, נותן ערך כולו, אף נדר — דמי חצי עלי, נותן דמי כולו. זה הפלל: דבר שהנשמה תלויה בו — כגון האומר: דמי ראשי או דמי כבדי עלי, נותן ערך פלו — במשנה שבגמרא הנוסח הוא: נותן דמי כולו; ונראה שהוא הנוסח הנכון, והרי שבאה משנתנו ללמד שבענין דבר שהנשמה תלויה בו דין "דמים" כדין "ערך" (עיין ברטנורה, שמוצא שם פירוש אחר, והוא פירוש הרמב"ם; ועיי' "תוספות יום טוב").

ב אור משנה ד

האומר: ערפו של פלוני עלי, מת הנודר והנדר — היינו המערך והנערך; ומדובר כאן, כשעמד הנערך בדין קודם שמת (גמרא), יתנו היורשין — חייבים היורשים של המערך ליתן את ערכו של הנערך. ברם, אם מת הנערך קודם שעמד בדין, אף על פי שהמערך קיים, הרי זה פטור, שאין ערך למת, והנערך צריך עמידה בדין (רמב"ם

ו חֲבִיבֵי עֲרֻכִים — מְמַשְׁכְּנֵי אוֹתָן. חֲבִיבֵי חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת — אֵין מְמַשְׁכְּנֵי אוֹתָן. חֲבִיבֵי עוֹלוֹת וְשִׁלְמִים — מְמַשְׁכְּנֵי אוֹתָן. אֵף עַל פִּי שְׁאֵין מִתְכַּפֵּר לוֹ עַד שְׂתִירָצָה, שְׁנֶאֱמַר (ויקרא א, ג): "לְרַצְנוֹ" — כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שְׂיֵאמַר: רוּצָה אֲנִי. וְכֵן אֶתָּה אוֹמֵר בְּגִטֵּי נָשִׁים: כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שְׂיֵאמַר: רוּצָה אֲנִי.

פ ר ק ש ש י

א שוֹם הִתּוֹמִים — שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְשוֹם הַהֶקְדָּשׁ — שְׁשִׁים יוֹם. וּמִכְרִיזִין בְּפֶקֶד וּבְעֶרֶב. הַמְקַדֵּשׁ נִכְסִיו, וְהִיתָה עֲלָיו

פירוש ברטנורא

ו ממשכנין אותן. גובר נכנס לביתם ונוטל בעל כרחם: חייבי חטאות ואשמות. כיון דלכפרה אתו לא משהו להו, ואין ממשכנין אותן. וחטאת נזיר, הואיל ולא לכפרה אחיה ואינה מעכבתו מלשתות יין, שכיון שנוקד הדם של אחד מן הקרבנות הותר הנזיר לשתות יין ולהטמא למתים, ומניין דפשה ומשהו ליה, הלכך ממשכנין אותו על חטאתו: חייבי עולות ושלמים. אע"ג דעולה מכפרת על עשה ועל לאו הניתק לעשה, הואיל ולא חובה הוא לא חשיב לה כפרה ואתי לשהוייה, הלכך ממשכנים אותו. ויש מחייבי עולות שאין ממשכנים אותן, כגון עולת מצורע, לפי שהוא מעכבת מחרתו, לא אתי לשהוייה: כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. היכא דבית דין ממשכנים אותו צריך שיאמר רוצה אני: וכן אתה אומר בגמ' נשים. כל מי שדינו שכופין אותו לגרש, ולא רצה לגרש, בית דין של ישראל מכין אותו עד שיאמר רוצה אני, ונותן הגט והוא כשר:

א שוֹם הִתּוֹמִים. בית דין היוורדים לנכסי יתומים למכור להנבות לבעל חוב, שמיין את הקרקע ומכריזין שלשים יום רצופים זה אחר זה, כל הרוצה ליקח יבא ויקח. ואי בעו, מכריזין ששים יום כל שני וחמישי, והכי עדיף טפי. ואע"ג דכי חשבת כל שני וחמישי שבששים יום מתחילת יום שני של הכרזה ראשונה לא משכחת להו אלא תמני סרי יומי, מכל מקום הכי עדיף, כיון דמשכא מלחא טובא ידעי ושמעו: ושוֹם הַהֶקְדָּשׁ. המקדש שדה מקנה, שהוא נפרדת בדמים כמו שהיא שוה: בבוקר ובערב. בשעת הוצאת פועלים ובשעת הכנסת פועלים. דאי איכא דבעי למכור אמר להו לפועלים בשעת יציאתן ראו לי שדה פלונית אם היא יפה, ובשעת הכנסת פועלים כששומע ההכרזה נזכר והולך ושואל. וכשהו מכריזין, אומרים, שדה פלונית שכך וכך סימניה, וכך וכך מצריה, כך היא עושה תבואה וכך שמאה בית דין. ואם מוכרים אותה לכתובה אשה, אומרים, הלוקח יקח על מנת שיתן המעות לכתובה אשה. ואם

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

שוֹם הִתּוֹמִים שְׁלֹשִׁים יוֹם — בית דין הבאים להגבות מנכסי היתומים את חוב אביהם, שמים את הקרקעות שלהם שעומדים למכור, ומכריזים שלושים יום רצופים, שנכסים אלו עומדים למכירה, כדי שיתפרסם הדבר ויבאו לקוחות מרובים וירבו בדמיהם. בגמרא אמרו, שאם רוצים מכריזים ששים יום, כל יום שני וחמישי, ואף על פי שבכגון זה יוצא שאין מכריזים אלא שמונה עשר יום בלבד, מכל מקום יש להעדיף הכרזה זו, הואיל והיא נמשכת יותר זמן, ועל ידי כך גלגל והולך פרסומה; וְשוֹם הַהֶקְדָּשׁ — כשבאים לשוֹם שדה של הקדש, כדי למכרה בשויה, שְׁשִׁים יוֹם — מכריזים עליה ששים יום רצופים. וּמִכְרִיזִין — בשלושים ובששים יום הללו, בְּפֶקֶד וּבְעֶרֶב — בשעה שהפועלים באים למלאכתם ובשעה שהם חוזרים ממלאכתם, שאם בעל הבית ירצה להשתתף במכרו, יוכל לומר לפועליו, בגמרם את מלאכתם, שילכו לראות את השדה שמכריזים עליה, ולמחרת בבוקר כשישמע את ההכרזה, ייזכר לשאול אותם על טיב השדה ושויה. בגמרא אמרו, שבהכרזה אומרים: שדה פלונית עומדים למכור, כך וכך מצריה, כך וכך תבואה עושה היא בשנה, וכך וכך שמוה בית דין. כן מכריזים, לאיוו מטרה מוכרים את השדה, אם בשביל לשלם לבעל חוב או בשביל ליתן המעות לכתובה אשה, לפי שיש אדם שנוה לו יותר לקנות בשביל לפרוע כתובה האשה, הואיל ואין לקנות בשביל לשלם לבעל חוב, משום שבעל חוב אינו מקפיד על המטבעות, והוא נוטל אף חסרים ושבורים (ענין ברטנורא, שמבואר שם, אימתי בית דין נוקטים לנכסי היתומים למכורם). בתוספות מבואר, שאף לגבי כל אדם, אם באים בית דין לשוֹם נכסיו, כדי למכרם ולהגבות מהם את חובו או כתובת אשתו, מכריזים עליהם שלושים יום; ולא נקטה המשנה "שוֹם יתומים" אלא להשמיענו רבותא, שאף לגבי יתומים אין מכריזים יותר משלושים יום רצופים. הַמְקַדֵּשׁ נִכְסִיו, וְהִיתָה עֲלָיו כְּתוּבַת אִשָּׁה — ונמצאו הנכסים משועבדים לכתובה, ואין ההקדש הקדש גמור, ואם הוא מגרש את אשתו, הרי היא גובה מהנכסים הללו (כמבואר במשנה הבאה). רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: פְּשִׁינְרָשָׁנָה, יְדִיד הַנָּאָה — ידיד את אשתו בנדר על דעת רבים, שהוא נדר שאין לו התרה, שלא תיהנה ממנו, כדי שלא יוכל להחזירה לעולם, שכן חוששים שמא הוא מגרשה בערמה, כדי שתגבה את הכתובה מן ההקדש ואחר כך יחזירנה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ

ויש שיטה אחרת בפירוש משנתנו (על פי הגמרא), והיא שיטת הרא"ש. שההבדל בין הרישא לסיפא הוא באמת דווקא בתיבת "דמי", (כפי גירסתנו), שברישא לא אמר "דמי", ובסיפא אמר "דמי", אבל גם ברישא מדובר אפילו אמר "עלי"; כלומר שכשם שהגמרא מגיחה בסיפא: "דמי", כך היא מגיחה ברישא: "עלי"; ופירוש המשנה, שהאומר: שור זה עלי עולה, הואיל ואמר "זה", אף על פי שהוסיף "עלי", אינו חייב באחריותו; אבל אם אמר "דמי שור זה עלי עולה", הואיל והוסיף "דמי", הריהו חייב באחריותו, שהרי קיבל עליו בנדר להביא דמיו לקרבן.

באור משנה ו

חֲבִיבֵי עֲרֻכִים — החייבים לשלם להקדש "ערכים" שקיבלו עליהם; והוא הדין חייבי דמים (דמנא). מְמַשְׁכְּנֵי אוֹתָן — אם שוהים הם מלשלם, גובר ההקדש נכנס לבתיהם ונוטל מהם משכון בעד החוב בעל כרחם. חֲבִיבֵי חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת, אֵין מְמַשְׁכְּנֵי אוֹתָן — הואיל וקרבנות אלו באים לכפרה על חטא, אין החייבים משהים אותם, הלכך אין צריכים למשכנם עליהם. ברם חטאת נזיר, הואיל ואינה באה לכפרה, ואף אינה מעכבתו מלשתות יין, כמו ששינוי (נזיר ו, ט): "כיון שנוקד עליו אחד מן הדמים (משנזקק לשמו דם אחד מן הקרבנות), הותר הנזיר לשתות יין ולהטמא למתים". הרי יש חשש שמא ישהה הנזיר מלהביא, הלכך ממשכנים אותו עליה (גמרא). חֲבִיבֵי עוֹלוֹת וְשִׁלְמִים, מְמַשְׁכְּנֵי אוֹתָן — שלא יבאו להשהותם; ואף על פי שעולה מכפרת על עשה ועל לאו הניתק לעשה, מכל מקום הואיל ואינה חובה עליו יבוא להשהותה, הלכך ממשכנים אותם. ברם, עולת מצורע, הואיל והיא מעכבת טהרתו לא יבוא להשהותה, ולפיכך אין ממשכנים אותה (גמרא). אֵף עַל פִּי שְׁאֵין מִתְכַּפֵּר לוֹ עַד שְׂתִירָצָה — כלומר שאין עולות ושלמים מתקבלים לרצון עד שיתרצה להביאם מצצמו (דבנו גרוסום). שְׁנֶאֱמַר: "לְרַצְנוֹ" — "יקריב אותו לרצונו", כּוֹפִין אוֹתוֹ — כשביט דין ממשכנים אותו, הרי הם כופים אותו, עַד שְׂיֵאמַר: רוּצָה אֲנִי — ודי באמירה זו שיהא נקרא "לרצונו" (ענין תפארות ישראל). וְכֵן אֶתָּה אוֹמֵר בְּגִטֵּי נָשִׁים — בזמן שבית דין כופים את האיש לגרש את אשתו (ענין משנה כתובות ז, י). כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שְׂיֵאמַר: רוּצָה אֲנִי — ויכתוב הגט ויתן לאשתו; ואף על פי שמעיקר הגירושין הוא, שאין אדם מגרש את אשתו אלא לרצונו, בכגון זה שכפו אותו בית דין עד שאמר "רוצה אני" ונתן גט לאשתו, הגט כשר (ענין משנה גיטין ט. ח: שם הבאנו טעם הרמב"ם בענין זה).

פְּתַת אִשָּׁה — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כְּשִׁנְיָרְשָׁנָה, יָדִיר הִנָּאָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ. פִּיּוּצָא בּוֹ אִמֵּר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אִף הָעֶרֶב לֹאִשָּׁה בְּכַתְּבָתָהּ, וְהָיָה בַּעֲלָהּ מְגֻרָשָׁה — יָדִיר הִנָּאָה, שְׁמָא יַעֲשֶׂה קְנוּנִיָּא עַל נִכְסָיו שֶׁל זֶה, וְיַחְזִיר אֶת אִשְׁתּוֹ.

בַּהֲמֻקְדֵּשׁ נִכְסָיו, וְהָיָה עָלָיו פְּתַת אִשָּׁה וּבַעַל חוֹב — אֵין הָאִשָּׁה יְכוּלָה לְגַבּוֹת פְּתַתָּהּ מִן הַהֲקָדֵשׁ, וְלֹא בַּעַל חוֹב אֶת חוֹבוֹ; אֲלָא הַפּוֹדָה, פּוֹדָה עַל מִנַּת לִתֵּן לֹאִשָּׁה פְּתַתָּהּ, וּלְבַעַל חוֹב אֶת חוֹבוֹ. הַקֵּדִישׁ תִּשְׁעִים מָנָה, וְהָיָה חוֹבוֹ מֵאָה מָנָה — מוֹסִיף עוֹד דִּינָר, וּפּוֹדָה בּוֹ אֶת הַנִּכְסִים הֵלְלוּ עַל מִנַּת לִתֵּן לֹאִשָּׁה פְּתַתָּהּ, וּלְבַעַל חוֹב אֶת חוֹבוֹ.

פירוש ברטנורה

מוכרים אותה בשביל בעל חוב, אומרים, על מנת שיתן המעות לבעל חוב. משום דאיכא לוקח דניחא ליה לוקח כדי לפרוע לאשה דנסבא פורתא, ואיכא דניחא ליה טפי לפרוע לבעל חוב שנטול וזוים חסרים ושבורים, שאין דרך סוחרים להקפיד בכך. ואע"ג דקיימא לן דאין בית דין נוקקים לנכסי יתומים למכור, והבא תנן שום היתומים וכו' דמשמע שבית דין מוכרים נכסי יתומים. הא אמרינן דעל שלשה דברים בלבד בית דין נוקקים למכור בנכסי יתומים, על בעל חוב גברי שהיה אביהם חייב לו והיה רבית אוכלת בהן, ועל כתובת אשה משום דאיכא רווחא ליתומים כשתגבה כתובתה, דכל זמן שלא גבתה כתובתה יש לה מונוות מן היתומים, גבתה כתובתה שוב אין לה מונוות. ועל חוב שהורה אביהן בשעת מיתתו שיש לפלוני אצלו מנה, או שנדרתו בית דין על חוב זה ומת בנדון, או שלא הגיע עדיין זמן פריעת החוב כשמת, דלא עבד איניש דפרע בנו זמניה. וכשביט דין נוקקים לנכסי יתומים על שלשה דברים הללו, מעמידים להם אפטרופוס ומוכרים בהכרח, כדנתן במתניתין. והני מילי בקרקעות. אבל במטלטלין, השתא דקיימא לן מטלטלי דיתמי משתעבדי לבעל חוב, הרי בעל חוב נשבע וגובה חובו מן המטלטלין ואין צריך הכרח, שאין מכריזים לא על העבדים ולא על השטרות ולא על המטלטלין: דירינה הנאה. על דעת רבים נדר שאין לו התרה, שלא יחזירה לעולם. דשמא בערמה מגרש לה כדי שתגבה כתובתה מן ההקדש: קנוניא. ערמה: ר' יהושע אומר אינו צריך. לא פליגי ר' אליעזר ור' יהושע הכא אם אדם עושה קנוניא על ההקדש אי לא, דבשכיב מרע תרווייהו מודו דבדואי לעולם אינו עושה קנוניא על ההקדש, דאין אדם חוטא ולא לו. וכברא תרווייהו מודו דעושה קנוניא על ההקדש. כי פליגי, בשאלה דהקדש, ר' אליעזר סבר אין נשאלין על ההקדש, ואפילו אומר לו לחכם לא לדעת כן נדרתי והקדש טעות הוא, אפילו הכי אין חכם מתיר נדרו, דסבר ר' אליעזר הקדש בטעות הוא הקדש, ולפי שהמקדש הוא אינו מוצא חכם שיתירנו לכך עושה קנוניא זו. ור' יהושע סבר נשאלין על ההקדש, וכי אמר לא לדעת כן נדרתי ומעית, מתירין לו, דהקדש שבטעות לא הוא הקדש. הלכך אין צריך לידור הנאה, דאי משום קנוניא עבדי, הוה מתשיל על נדריה ולא היה צריך לגרשה. והלכה כר' יהושע: הערב לאשה בכתובתה. ואין לבעל נכסים, וצריך לערב כתובתה. לא יפרע הערב הכתובה עד שידירנה הבעל תחילה שלא יוכל להחזיר אותה. דחיישין שמא דעתו להחזירה ולאכול כתובתה לאחר שתגבה מן הערב. ופסק ההלכה בדין הערב בכתובה מפורש בסוף בבא בתרא:

ב והיתה עליו כתובת אשה. כגון שקדמו גירושין להקדש, דעכשיו ליכא קנוניא: אלא הפודה פודה. בעלה פודה אותן מן ההקדש כוול דברר מועט כדי לפרוע לאשה כתובתה, דודאי לא חייל עליהו הקדש שהרי אינן שלו. והאי דבר מועט, גזירה שמא יאמרו הקדש יוצא לחולין בלא פדיון: הקדש תשעים וזויה חובו מאה. אע"ג דחובו יותר על הקדשו, לא אמרינן האי לאו אדעתא דהני נכסיה אוזפיה אלא הימני הימניה הלכך לא גבי מהקדש, אלא אמרינן אדעתא דהני נכסי אוזפיה, וגבי מיניה. ועד כמה, עד פלגא. אבל אם הנכסים שהקדש אין שוין חצי החוב, לא גבי מיניה, דודאי לאו אדעתא דהני נכסי אוזפיה, דאין אדם עשוי לקנות קרקע ביותר מפי שנים כמה שהיא שוה:

משניות מבוארות – קהתי

אומר: אינו צריך — להדירה בהנאה. בגמרא מבואר, שאף רבי יהושע סובר, שאדם חשוד לעשות קנוניא (הסכם של ערמה ודמאות) על ההקדש, ולא נחלקו אלא בענין שאלה על ההקדש, שרבי אליעזר סובר: אין נשאלים על ההקדש, ואפילו המקדש אומר לחכם: לא לדעת כן נדרתי והקדש טעות הוא, אין החכם מתיר נדרו, שאף המקדש בטעות הרי זה הקדש (כדעת בית שמאי במסכת נזיר ה. א). וכיון שאינו יכול לשאול על הקדשו, כשמגרש את אשתו חוששים לקנוניא, ולפיכך ידיר הנאה. ורבי יהושע סובר: נשאלים על ההקדש, ואם אמר לחכם, שלא לדעת כן נדר, והקדש בטעות, הריהו מתיר לו נדרו, שהקדש טעות אינו הקדש (כדעת בית הלל שם). הלכך כשמגרש את אשתו אינו צריך להדירה הנאה, שהואיל והוא יכול להישאל על נדרו אין חשש לקנוניא. **פיוצא בו אמר רבן שמעון בן גמליאל:** **אף הערב לאשה בכתובתה** — מי שקיבל עליו ערבות לשלם לאשה את הכתובה שכתב לה בעלה, אם לא יהא בידי הבעל לשלם, **והיה בעלה מגרשה** — ואין לו נכסים, וצריך הערב לשלם לה כתובתה, **ידיר הנאה** — אין הערב משלם לה את הכתובה עד שידירנה בעלה בנדר שלא תיחנה ממנו, כדי שלא יוכל להחזירה, שחוששים אנו, **שמא יעשה קנוניא** — הבעל עם אשתו, **על נכסיו של זה** — של הערב, **ויחזיר את אשתו** — אחר כך, ויאכלו שניהם דמי הכתובה שתקבל מן הערב (עין בבא בתרא י. א).

באור משנה ב

במשנה הקודמת הזכרנו, שהמקדש נכסיו המשועבדים לכתובת אשתו, אין ההקדש הקדש גמור, ואם הוא מגרש את אשתו, גובה היא את כתובתה מן הנכסים הללו. משנתנו באה ללמד, כיצד היא גובה מהם, שכן תחילה יש לפדותם מן ההקדש דברר מועט, כדי שלא יאמרו: הקדש יוצא בלא פדיון. וכן בבעל חוב.

ג אף על פי שאמרו: חִבֵּי עֶרְכִּין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָן — נוֹתְנִין לוֹ מִזֶּזֶן שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְכִסּוֹת שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשׁ, וּמִטָּה מְצַעֲתָה, וְסִנְדְּלִין, וְתַפְלִין. לו, אֲבָל לֹא לְאִשְׁתּוֹ וְלֹא לְבָנָיו. אִם הָיָה אִמֶּן — נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי כָּלִי אֲמוֹנוֹת מִכָּל מִין וּמִין: חֲרָשׁ — נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי מַעְצָדִין וְשִׁתֵּי מְגֵרוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם הָיָה אָפֶר — נוֹתְנִין לוֹ אֶת צִמְדוֹ. חֲמֹר — נוֹתְנִין לוֹ אֶת חֲמוּרוֹ.

פירוש ברטנורא

ג ממשכנין אותן. גזר נכנס לבתייהם ונוטל בעל כרחו: מזון וכסות ומטה וסנדלים ותפילין. על כולן משיירים לו מעות לקנות אם אין לו. דכתיב (ויקרא כ"ז) ואם כך הוא מערכך, ודרשי רבנן לקרא הכי, ואם כך, תעשה שישאר הוא, שיהיה לו הויה וחיות, מערכך, מדמי הערך. ומשמע הוא יש לו הויה וחיות מדמי הערך, אבל לא לאשתו ולא לבניו: מכל מין ומין. מכל אומנות שצרכה ארבעה וחמשה כלים: מעצדים. דולדור"א בלע"ז. שמחליקים בה פני הלוח: מגירה. כעין סכין ארוך מלא פגמיות. ולשון מקרא, משור, סג"א בלע"ז: צמדו. צמד בקר. שאלו הן כלי אומנתו. ואין הלכה כר' אליעזר דצמדו בקר וחמור נכסים ניהו, ולא חשיבי כלי אומנות:

משניות מבוארות – קהתי

מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָן — שגזבר ההקדש נכנס לבתייהם ונוטל מהם משכונות בעל כרחם, כנגד מה שנדרו, נוֹתְנִין לוֹ — היינו משאירים לו, מִזֶּזֶן שְׁלֹשִׁים יוֹם — שאין נוטלים ממנו את המזון, או את המעות לקנות מזון, הנצרך לשלושים יום, וְכִסּוֹת שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשׁ — ובגדים שהוא צריך להם לשנים עשר חודש, וּמִטָּה מְצַעֲתָה — הדרושה לו לישן עליה, וְסִנְדְּלִין, וְתַפְלִין — ובכל אלו, אם אין לו, משיירים לו מעות כדי לקנותם; בגמרא מבואר הטעם, שנאמר בפרשת ערכים (ויקרא כז, ח): "ואם מך הוא מערכך". ודרשו חכמים: החייהו מערכך (שכן משמע: "הוא מערכך") — תן לו הויה וחיות מדמי הערך — ברטנורא. לו — נותנים, אֲבָל לֹא לְאִשְׁתּוֹ וְלֹא לְבָנָיו — שאין משיירים לו מה שצריך לפרנסת אשתו ובניו, אף על פי שהוא חייב במזונותיהם ובכסותם (רמב"ם, שדורשים: הוא מערכך — ולא אשתו ובניו מערכך (גמרא). אִם הָיָה אִמֶּן, נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי כָּלִי אֲמוֹנוֹת מִכָּל מִין וּמִין — כמו שהמשנה מפרשת והולכת: חֲרָשׁ — כגון אם היה חרש, היינו נגר, נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי מַעְצָדִין וְשִׁתֵּי מְגֵרוֹת — שאם יישבר האחד ויצטרך לתקנו, יעשה בינתיים את מלאכתו בכלי האחר; "מעצד" הוא מין גרזן קטן, ו"מגירה" היא מין משור. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם הָיָה אָפֶר, נוֹתְנִין לוֹ אֶת צִמְדוֹ — צמד בקר לחרישה; חֲמֹר — אם היה חמור, היינו מוליך סחורה על חמור מעיר לעיר, נוֹתְנִין לוֹ אֶת חֲמוּרוֹ — שצמד בקר לאכר וחמור לחמור דינע ככלי אומנות. ואין הלכה כרבי אליעזר. שאין אלו נחשבים ככלי אומנות, אלא כשאר נכסים.

גמליאל אומר: אם היה חובו כנגד הקדשו. פודה (בדינר); ואם לאו (שחובו היה יותר מהקדשו), אינו פודה (שאנו אומרים, הואיל והלווהו סכום שהוא מרובה על ערך נכסיו, לא על דעת לגבות מאותם הנכסים הלווהו, אלא משום שהיה נאמן עליו שיפרעהו, הלכך אינו גובה חובו מנכסיו שהקדיש — רש"י; עיין שם פירוש אחר); ובאה משנתנו לחלוק על רבן שמעון בן גמליאל, שאפילו הקדיש תשעים מנה והיה חובו מאה מנה, הריהו גובה מן ההקדש על ידי פדיון בדינר. מכאן נקטה המשנה דוגמה זו, שהחוב היה יתיר על הקדשו, ולא בכגון שהחוב היה כנגד הקדשו. ברם, אם הנכסים שווים פחות ממחצית החוב, הכל מודים, שאינו גובה מן ההקדש, שודאי לא על דעת נכסים אלו הלווהו, הואיל ואין אדם קונה קרקע במחיר כפול משווייה (עיין תוספות ו"תפארת ישראל", שמוצא שם פירוש אחר).

בארנו משנתנו לפי התוספות ולא לפי רש"י (עיין ערכין כג, ב). שכן לשון המשנה מתיישבת ביותר לפי פירוש זה, וכן פירש הרא"ש (עיין שיטה מקובצת), ואף בעל "תפארת ישראל". אבל הרמב"ם מפרש בדרך אחרת, שכן לדעתו הקדש מפקיע מידי שעבוד, ואין בעל חוב יכול לגבות ממנו, אלא אם כן מכר גזבר ההקדש את הנכסים לאחר, ואז טורף בעל חוב מהם את חובו, ולא באה משנתנו אלא להשמיע שכשפודים את הנכסים מיד ההקדש, אומרים כמה אדם רוצה ליתן בפרם על מנת שיתן לאשה כתובתה ולבעל חוב את חובו (עיין הל' ערכין ז, יד-טז; ועיין השגת הראב"ד שם).

באור משנה ג

אף על פי שאמרו — לעיל, פרק ה משנה ו: חִבֵּי עֶרְכִּין

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג תמוז, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מח"י לחדש הגאולה, בו כותב ר"פ מההתועדות דימי חג הגאולה י"ב וי"ג תמוז, ומסיים גם בבשורה טובה בהנוגע...

ויהי רצון שימשיך בבשו"ט בענינים הכללים והפרטים גם יחד, ומהם בנקודה התיכונה, שכאז"א מתעסק בהפצת המעינות חוצה, אשר הפצת המעינות בכלל ובפרט בימי בין המצרים, ענין ושעת הכושר לעורר אשר מפני חטאינו גלינו מארצנו וכו', והתקון לזה ע"י התשובה על הנ"ל והמשכת כל הענינים משרשם ומקורם, שבלמוד התורה ה"ז המשכת התורה ואור התורה - מהמאור שבה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

א. קווינט

מזכיר

ביאור עם "שפה ברורה – עזר והדר"

רש"י

דף סז עמוד א. **תשעים רים** [-שם מידה] היו מירושלים עד הצוק, ו**שבעה ומחצה** ריסין יש **לכל מיל**, ונמצא שהיה המרחק מירושלים לצוק שנים עשר מיל, והיה המשלח הולך את אותם שנים עשר מיל באחד עשר מסעות, מסע ראשון מירושלים עד הסוכה הראשונה מהלך מיל, ובין סוכה לסוכה מיל, נמצא שמהסוכה הראשונה עד האחרונה תשעה מסעות שהם תשעה מיל, ומרוחקת מירושלים עשרה מילין, ומן האחרונה עד הצוק היה מסע אחרון שהוא שני מילא. **על כל סוכה וסוכה** שהיה מגיע בדרכו, היו אנשי אותה סוכה **אומרים לו, הרי מזון וְהרי מים** לפניך, ובכך הוקל לו רעבונו, מתוך שידע שאם יאחזנו בולמוס ויסתכן ימצא מיד מזון ומים.

והיו מליון אותו אנשי כל סוכה **מסוכה לסוכה** הבאה, ושם היו אחרים שליווהו הלאה, **חוץ מאחרון שבהן** - אותו ששהה בסוכה אחרונה **שאינו מניע עמו לצוק** כיון שהמרחק מסוכתו לצוק היה שני מילין, ואסור היה לו ללכת יותר מתחום שבת אלפיים אמה שהוא מיל, **אלא** המשלח ממשיך את דרכו לצוק לבדו, והמלווה **עומד מרחוק ורואה את מעשיו** אם עושה תפקידו כהוגן.

המשנה מבארת את סדר מעשי המשלח בצוק: **מה הָיָה עוֹשֶׂה** כשהגיע לצוק, היה **חולק** לשני חלקים **לשון של זהורית** - צמר המשוך כמין לשון וצבוע באדום, וכשנתכפר לישראל היה הלשון מלבין, **חציו קשור בסלע** - המשלח היה קושר חצי אחד של הלשון בסלע **וחציו השני קשור בין שני קרניים**. ולאחר מכן **דחפו** את השעיר **לאחוריו, והוא** - השעיר היה **מתגלגל ויורד** בגובה הצוק, **ולא הָיָה מניע** **לחצי הָהָר עד שנגעשה אכרים אכרים** מהחבטות שנחבט מסלעי ההר. ולאחר שגמר המשלח את מלאכתו, **בא** - היה חוזר שני מילין, **וישב לו תחת סוכה אחרונה עד שתחשף**.

המשנה מבארת דין טומאת בגדי המשלח: נאמר (ויקרא טז כו) **וְהַמְשַׁלַּח אֶת הַשְּׂעִיר לְעִזְאֵזל יִכְבַּס בְּגָדָיו, וּמֵאֵימָתִי** היה המשלח **מטמא בגדים, משיצא חוץ לחומת ירושלים**. **רבי שמעון חולק ואומר**, רק **משעת דחייתו לצוק**.

גמרא: הגמרא מביאה ברייתא בענין המרחק בין ירושלים לצוק, וכמה סוכות היו בדרך לצוק: **תנו רבנן, עשר סוכות ושנים עשר מילין** היו מירושלים עד הצוק, כמבואר במשנתנו, **דברי רבי מאיר**. **רבי יהודה אומר, תשע סוכות ועשרה מילין** היו בין ירושלים לצוק, ומירושלים עד הסוכה הראשונה היה מיל ובין כל סוכה לסוכה היה מיל, והסוכה התשיעית שהיא האחרונה עמדה במרחק תשע מיל מירושלים, וממנה עד הצוק היה מרחק של מיל, והיה הנמצא בסוכה האחרונה מלווה את המשלח עד הצוק. **רבי יוסי אומר, חמש סוכות ועשרה מילין** היו, ובין כל סוכה לסוכה היו שני מיל, ומירושלים עד הסוכה הראשונה וכן מן האחרונה עד הצוק היה רק מיל אחד, והיו מלוים אותו עד הסוכה הראשונה, **ובולן** - שאר הנמצאים בסוכות היו מלוים אותו **על ידי עירוב**, כלומר שהיו אנשי הסוכה הראשונה נותנים עירובם במרחק מיל מסוכתם לצד הסוכה השנייה, וכן יכלו ללוותו שני מיל עד הסוכה השנייה, וכן עשו שאר אנשי הסוכות, חוץ מאנשי הסוכה האחרונה שלא הוצרכו לערב, כיון שסוכתם היתה רחוקה מהצוק רק מיל.

דף סז עמוד א. **תשעים רים**. היו מירושלים ועד צוק הר גבוה וזקוף כדאמר' בבבא מציעא עלתה לראשי צוקין ונפלה: **שבעה ומחצה רים לכל מיל**. הרי לתשעים רים י"ב מיל והם י"א מסעות מירושלים לסוכה הראשונה מסע אחד ומסוכה לסוכה עד י' סוכות ט' מסעות הרי י' מסעות ומסוכה אחרונה לצוק מסע אחד הרי לכל מסע ומסע מיל חוץ מאחד מהן שיש בו ב' מילין היינו דקתני ומליון אותו מסוכה לסוכה שהמיל הוא תחום שבת חוץ מאחרון שהוא רחוק ב' מילין ומלווהו מיל ועומד מרחוק ורואה את מעשיו והחשבון הזה אינו שוה לחשבון שסדר רבי אלעזר קליר ובשלישים קנים הוא קצב הרים אותו חשבון אינו עולה לאלפים אמה המיל אבל בברייתא דהאזינו בספרי מצינו שם מידת חלוקת ארץ ישראל לעתיד לבוא רוחב גבול כל שבט ושבט שבעים וחמשה מיל וגם רבי אלעזר קליר יסד כן בפיוט ארחץ בנקיון כפות ברוחב ע"ה מיל חריצותיה והם כ"ה אלף קנים שבספר יחזקאל (מה) שנאמר ומן המדה הזאת תמוד וגו' וכל קנה ו' אמות הרי ק"נ אלף אמה תן לכל אלפים אמה מיל הרי ע"ה מיל: **הרי מים והרי מזון**. בגמרא מפרש אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו: **שאינו מניע עמו לצוק**, כמו שפירשתי לפי שהוא רחוק ב' מילין: **חולק לשון של זהורית**. בגמרא מפרש טעמא: **בא וישב לו**. חוזר עד סוכה האחרונה אע"פ שהוצא חוץ לתחום אפילו ברשות אין לו אלא אלפים אמה ממקום שיצא לשם ברשות לזה התירו לפי שהוא מעונה וחלש ועוד שירא לעמוד יחידי במדבר משתחשך: **מאימתי מטמא בגדים**. דכתיב והמשלח את השעיר יכבס בגדיו (ויקרא טז): **גמ' חמש סוכות ועשרה מילין**. וכל אחד מלווהו יותר ממיל או עד הסוכה על יד עירוב:

מהלשון 'ורבותינו התירו יונת' משמע מכלל זה דתנא קמא אסר
 יונת, והרי תנא קמא מתיר בכל לשון. אלא אימא שגורסים כך,
 ספרים נכתבים בכל לשון, ורבותינו לא התירו שכתבו אלא יונת.
 ותנא על זה, אמר רבי יהודה, אף כשהתירו רבותינו יונת, לא
 התירו אלא בספר תורה, ומשום מעשה דתלמי הפלך המבואר
 בסמוך, אבל שאר ספרים לא התירו לכתוב ביונית.
 דתנא, מעשה בתלמי הפלך מלך מצרים, שבינס שבעים ושנים
 וקנים מישראל, והכניסן בשביעים ושנים פתים, כל זקן בנפרד, ולא
 נילה להם קודם שהכניסן על מה בינסן, שלא יטלו עצה זה מזה,
 ונקנס אצל כל אחד ואחד, ואמר להם, כתבו לי תורת משה רבכם
 בלשון יונת. נתן הקדוש ברוך הוא בלב כל אחד ואחד עצה שוה,
 וכך הסכימו כולן לדעת אחת – כינוי לתרגם בשוה, ובכמה פסוקים
 כינוי בשוה כיצד לשנות, שלא יפרשם שלא כהוגן, כדלהלן:
 א. וכתבו לו בלשון יונת, אלהים ברא בראשית, ולא בראשית
 ברא אלהים' (בראשית א א), כדי שלא יפרש ש'בראשית' ברא את
 אלהים, ושתי רשויות הן.
 ב. כתבו 'מעשה אדם בצלם ובדמות', ולא 'עשה אדם בצלמו
 ובדמותו' (שם א ב), שלא יטעה מלשון 'עשה' שיש שתי רשויות.
 ג. כתבו 'ויכל אלהים ביום השביעי וישבת ביום השביעי', ולא 'ויכל
 אלהים ביום השביעי וגו' וישבת ביום השביעי' (שם ב ב), שלא יאמר
 ש'עשה' עשה מלאכה בשבת.
 ד. כתבו 'וכר ונקבה ברא' ולא כתבו 'בראם' (שם ב ב), שלא יאמר
 שנבראו שני גופים נפרדים, וכל גוף היה שני פרצופים זכר ונקבה,
 אלא נברא גוף אחד עם שני פרצופים.
 ה. בדור הפלגה כתבו 'כה אברה אברה ואכלה שם שפתם', ולא 'נרדה
 ונבלה שם שפתם' (שם ז א), שלא יטעה מלשון 'נרדה' שיש שתי
 רשויות.
 ו. בבשורת לידת יצחק, כתבו 'ותצחק שרה בקרוביה' ולא 'בקרביה'
 (שם יח יב), שלא יאמר שיש משוא פנים בדבר, שגם באברהם נאמר
 (שם יז יז) 'ויפל אברהם על פניו ויצחק', ולא הקפיד אלא על שרה,
 אבל 'בקרוביה' משמע שאמרה זאת לקרוביה, ויאמר שלכן הקפיד
 עליה, אבל אברהם אמר רק בליבו.
 ז. בדברי יעקב לשמעון ולוי לפני מיתתו, כתבו 'כי באפם הרנו שור
 וברצונם עקרו אבות', ולא 'כי באפם הרנו איש וברצונם עקרו שור'
 (שם מט ו), שלא יאמר רוצחים היו אבותיכם, שאף אביהם הוכיחם
 שהרגו 'איש', אבל 'שור' משמע שחשובים בעיניו כבהמה, ולא
 הקפיד אלא כאילו הרגו בהמה ועקרו אבוס בהמה.
 ח. כששב משה ממדין למצרים, כתבו 'ויקה משה את אשתו ואת
 בניו ויברכיהם על נישא בני אדם', ולא 'ויברכיהם על החמר' (שמות ד ב),
 שלא ילגלג משה רבכם לא היה לו סוס או גמל, אבל נושא בני
 אדם משמע גם גמל.
 ט. וכתבו 'ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובשאר ארצות
 שלשים שנה וארבע מאות שנה', ולא כתבו רק 'במצרים' (שם יב מ),
 כדי שלא יאמר שכתוב שגר, שבחשבון השנים לא יתכן שישבו
 במצרים ארבע מאות ושלושים שנה.
 י. בקרבנות שהקריבו ישראל קודם מתן תורה, כתבו 'וישלח את
 זאמרי בני ישראל', ולא 'נערי בני ישראל' (שמות כד ה), שלא יאמר
 'גרועים שלכם שלחתם לקבל פני השכינה', ש'נער' הוא לשון
 קטנות, אבל 'זאמרי' הוא לשון חשיבות.
 יא. ובהמשך כתבו 'ואל זאמרי בני ישראל לא שלח ידו' ולא 'ואל
 אצילי בני ישראל' (שם פסוק יא), ואף שכאן לא היה צורך לשנות,
 ש'אצילי' הוא לשון חשיבות, אך מפני שכתבו בתחילה 'זאמרי',
 כתבו שוב כשם הראשון.

כאן – משנתנו שאמרה שספרים נכתבים בכל לשון היינו בגופן
 שלנו – כשגוף האותיות הוא בכתב אשורית, ומשנה רק את
 הלשון, וכן – הברייתא שפסלה שינוי לשון, היינו ששינה גם את
 הכתב, וכתב בגופן שלנו – כתב עברי, ולכן אינו מטמא את הידים,
 ואכן בכתב אשורית מטמא בכל לשון.
 דוחה הגמרא: אמר ליה אבי לרבא, במאי אוקימתא להאי – במה
 העמדת את הברייתא, שכתב בגופן שלנו, אם כן מאי איריא –
 מדוע נקטה הברייתא דווקא מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו
 מקרא, הרי אפילו מקרא שכתבו מקרא ותרגום שכתבו תרגום נמי
 אינם מטמאים את הידים כשנכתבו בגופן שלנו, דהא קתני בסיפא
 שאין הספר מטמא עד שכתבו בכתב אשורית על הספר ברוך,
 אבל ב'כתב עברי' אף שהוא בלשון התורה פסול. אלא ודאי
 שדברי הברייתא 'מקרא שכתבו תרגום' מדובר בגופן שלנו, ופסול
 מחמת שינוי הלשון, וקשה ממשנתנו שמכשירה ספרים בכל לשון.
 מתרצת הגמרא את המשנה באופן אחר: אלא לא קשיא, הא –
 משנתנו שמכשירה ספרים בכל לשון היא דעת רבנן. והא –
 הברייתא שפסלה שינוי לשון היא דעת רבן שמעון בן גמליאל
 שאמר במשנתנו שלא התירו לכתוב ספרים בכל לשון. דוחה
 הגמרא: אי הברייתא היא דעת רבן שמעון בן גמליאל, מדוע אמרה
 שאינו כשר עד שכתבו אשורית, הא איבא לדעתו גם לשון יונת
 שניתן לכתוב בה.
 מתרצת הגמרא את המשנה באופן אחר: אלא לא קשיא, כאן –
 במשנתנו שכל לשון כשר, מדובר בספרים, וכן – בברייתא
 שכשר רק לשון אשורית, מדובר בתפילין ומוזות, שבה אף
 משנתנו מודה. ומבאר הגמרא: תפילין ומוזות מאי טעמא אין
 נכתבות בכל לשון, משום דכתבי בהו – בפרשת שמע המונחת
 בתפילין ומוזות (דברים ו ו) 'והיו הדברים האלה', ומשמע ביהויה
 יהו – כנתינתן מסיני, ולכן כשירות רק בלשון אשורית שבו ניתנו
 מסיני. דוחה הגמרא: אם הברייתא מדברת בתפילין ומוזות, אם
 כן מאי לשון תרגום שכתבו מקרא איבא בהם, הרי אין בפרשיות
 אלו אף תיבה בלשון תרגום. בשללמא אם מדובר בספר תורה מובן,
 דאיבא פסוקים בלשון תרגום, כגון 'וגו' שיהיה 'א' (בראשית לא מ),
 ואמרו שאם כתבו מקרא דהיינו 'גלעד', פסול, אלא הלא –
 בתפילין ומוזות, מאי לשון תרגום איבא בהם.
 מתרצת הגמרא באופן אחר: אלא לא קשיא, משום שכן –
 בברייתא שהכשירה רק אשורית, מדובר במגילה, וכן – במשנתנו
 שהכשירה בכל לשון, מדובר בשאר ספרים. מבאר הגמרא:
 מגילה מאי טעמא נכתבת רק אשורית, דכתבי בה (אסתר ח ט)
 'בכתבם וכלשונם' ללמד שנכתבת רק בלשון ובכתב אשורית, שכן
 נכתבה בתחילה. מקשה הגמרא: אם הברייתא דיברה במגילה,
 מאי לשון תרגום שכתבו מקרא איבא במגילה, הרי כולה בלשון
 הקודש. מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, יש במגילה לשון תרגום,
 'ונשמע פתגם הפלך' (א ב), ו'פתגם' הוא תרגום של 'דבר', והיינו
 'דבר המלך'. רב נחמן בר יצחק אמר, נאמר (שם) 'וכל הנשים ותנו
 קור לבעליהן', ויקר' הוא תרגום של 'כבוד'.
 תירוצ' נוסף: רב אשי אמר, כי תנא הוה שכשר רק לשון אשורית,
 מדובר בשאר ספרים – נביאים וכתובים, ולא ספר תורה, ורבי
 יהודה היא, שסובר שהתירו יונת רק בספר תורה, וממעתם
 שיבואר להלן. דתנא, תפילין ומוזות אין נכתבין אלא אשורית,
 ורבותינו ורבן שמעון בן גמליאל התירו אף בלשון יונת. לפני
 שהביאו דברי רבי יהודה, מקשה הגמרא: כיצד יתכן שהתירו
 תפילין ומוזות בלשון יונת, והכתבי בהם 'והיו', ודרשו בהוייתן
 יהו, שכשרים רק אשורית. אלא איבא שגורסים כך, ספרים נכתבים
 בכל לשון, ורבותינו התירו בלשון יונת. עדיין מקשה הגמרא:

מגילה נקראת – פרק ראשון דף ט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קטו רש"י

גוף – כתיבה. כאן בגוף שלנו – מתניתין דקתני בכל לשון – שלא שינה את הכתב, אלא ששינה את הלשון. ובריייתא בגוף שלהן. הא – דאמר עד שיכתבו בכתב אשורית. רבן שמעון בן גמליאל היא – דפליג אדרבנן במתניתין. אי רבן שמעון בן גמליאל – אמאי קתני בבריייתא עד שיכתבו אשורית. אלא לא קשיא – גרסין. והוי הדברים האלה – כתיב בתפליין ומוזוזות, שכתובין בהן פרשיות של שמע. בשאר ספרים – נביאים וכתובים. מכלל דתנא קמא – בתמיהה דהא תנא קמא שרי בכל לשון רבותינו אמרו – רבן שמעון בן גמליאל. תלמי – מלך מצרים היה. אלהים ברא בראשית את השמים. ולא יאמר בראשית שם הוא, ושתי רשויות הן, וראשון ברא את השני. מעשה אדם – שמכאן פקרו האומרים שתי רשויות הן, דכתיב "עשה אדם" (בראשית א.). ויכל ביום הששי – שלא יאמר אם כן עשה מלאכה בשבת, דהא כתיב "ויכל ביום השביעי". והוא לא יקבל עליו מדרש חכמים שדרשו בו: מה היה העולם חסר – מנוחה. באתה שבת – באתה מנוחה, וזהו גמרו. וזר ונקבה בראו ולא כתבו בראם – דמשמע שני גופין ברא. כל אחד זכר ונקבה שני פרצופין. לכן כתבו בראו, שכן נברא אדם בשני פרצופים. בקרוביה – שלא יאמר על אברהם לא הקפיד דכתיב "ויצחק", ועל שרה הקפיד. לפיכך כתבו בקרוביה, לומר: אברהם בלבו, והיא אמרה בקרוביה. נושא בני אדם – דמשמע גמל. שלא יאמר משה רבכם לא היה לו סוס וא גמל. הרני שור – שלא יאמר רצנים היו אבותיכם, שהרי אביהם מעיד עליהם שהם הרגו איש. לכן כתבו שור, שלא היו חושבין בעיניו אלא כבהמות ולא הקפיד על הבהמות. ובשאר איצט – שלא יאמר שכן כתוב בתורה, שהרי קתה מיורדי מצרים היה וכשאתה מונה שנותיו של קתה ושנותיו של עמרם ושנותיו של משה כולן אין מגיעות לארבע מאות שנה, כל שכן שהרבה משנות הבנים נבלעין בתוך שנות האבות. אלא שמנה הכתוב מיום שנגזרה גזירת גלות מצרים בין הבתרים, ומשם עד שנוול יצחק שלשים שנה, ומשנוול יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה, צא מהם ששים של יצחק ומאה ושלושים שחיה יעקב כשבא למצרים – נשארו מאתיים ועשר. וכן היתה הגזרה "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם" (בראשית טו) ולא נאמר במצרים אלא בארץ לא להם. וכשנוול יצחק היה אברהם גר בארץ פלשתים, ומאו עד שיצאו ממצרים נמצא יצחק זורע, שהן זרעו של אברהם, גרים. ושליש של קדם לכן לא נמנו בגזרה, דהא "זרעך" כתיב. ואמשי – לשון חשיבות. אבל נערי לשון קטנות, ויאמרו: גרועים שלכם שלחתם לקבל פני שכניה. ואל ואמשי בני ישראל – באותה פרשה עצמה. ולפי שכתבו זאטוטי תחילה חזרו וכתבו כשם הראשון, ולא כתבו "ואל אצילי בני ישראל". לא

בשלמא תורה איכא יגר שהדווא – וקשה: אמאי מפסלא בהכי? והלא אילו היה חסר כל אלו השלש חיבות לא מפסיל בהכי, כדאמרין בגיטין (סא); ספר תורה שחסר יריעה אחת אין קורין בו. משמע: דווקא יריעה אחת, אבל פסוק אחד – לא! ודחק הקונטרס לומר דגרע טפי כשהוא כתוב תרגום מכשהוא לא נכתב כלל. ויש לומר דהבא לא בא אלא להשמיענו דהוי טעות, וצריך להגידו. כאן במגילה כאן בשאר ספרים. – וקשה: דרך ברייתא כבאן מתוקמא? לא כרבן שמעון בן גמליאל ולא כרבנן דאי רבנן – אם כן הוה גיה למיתוי במתניתין מגילה גבי תפליין ומוזוזות, שאין נכתבין אלא אשורית. וכרבן שמעון בן גמליאל לא מתוקמא, שהרי הוא מתיר אף יונית. ואין לומר דהני מלי בשאר ספרים ומתיר רבן שמעון בן גמליאל יונית, אבל במגילה מודה שצריך אשורית – זה אינו, דהא בפרק שני (יהא), אמרי רב ושמואל דלעו יונית לכל כשר. ומסיק דאיתו אמור במתניתין שמעון בן גמליאל, ומסיק נמי התיב קא משמע לן דאף במגילה נמי אמרי מלתייהו! ועל כרחך צריך לומר שזה המתיר אין סובר דרבן שמעון בן גמליאל קאי כוותיה דרב ושמואל דלקמן, אלא סובר ליה דרבן שמעון בן גמליאל לא התיר במגילה אלא אשורית, ומשום דכתיב בהו "ככתבם וכלשונם" ורב ושמואל דלקמן דכתיב בהו "ככתיבם וכלשונם". ורבי אשי דבסמוך. ורב אשי אמר דהוא בשאר ספרים ורבי יהודה היא. – וקשה: דהא בפרק "כל כתבי" (שבת קטוב, ושם) אמר רב אשי: אין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבין בכל לשון, ומגילה צריך אשורית בספר ובדיו. אלמא דבשאר ספרים לא צריך לומר דרבי יהודה מחמיר ומצריך כלי האין הוא לא אשכח התיב שום תנא דפליג עליה! ויש לומר: דההיא ד"כל כתבי" (שם) מיידי לענין הצלה מפני הדליקה דווקא, דהכי קאמרי: בשאר ספרים יש להצילם אף על גב דנכתבין בכל לשון, שהרי יש בהן כמה שמות קדושים. אבל במגילה שאין בה שום אברה – אין להצילם אלא אם כן כתובה כהלכתה. והבא מביי להכשיר לקרות בהן.

אלהים ברא בראשית – פירש הקונטרס: שאם כתבו "בראשית ברא" היו אומרים בראשית שם הוא, ושתי רשויות הן. וקשה: שהרי בראשית אין שם כלל, אלא בתחלה. ועוד שכתבו לו בלשון יונית בתחלה ונראה לומר: שהיונים היו יודעים שלעולם יש להחזיר הבורא בתחלה, ואם כן אלו כתבו בראשית קדם היה אומר דשתי רשויות הן, והתיבה הראשונה הוי בורא אחד, ואלהים הוי השני, משום הכי הפכו לו. על נושא אדם – פן יאמר להם: וכי לא היה לו למשה רבכם סוס או גמל? (ואל) זאטוטי בני ישראל – וקשה: אמאי לא כתבו לו "וישאל את אצילי בני ישראל" כדכתיב בסמוך, והוי לשון גדולה! ויש לומר: לפי שלא רצו לשקר, ולכן כתבו לו זאטוטי במקום נערי ובמקום אצילי, דמשמע לשון גדולה, כמו זוטו של ים (בבא מציעא כא.ב), ומשמע נמי לשון השפלה כדאמרין התיב: האומר "לצולה דרבי" (ישעיה מד) – זו בבל, שהוא זוטו של עולם. פי: עמקין ותחתיות, ושפלה מכל ארצות. כדאמרין נמי התיב (שבת קיג.ב): הלכך נקרא שמה בבל, שכל מתי מבורל נעדר שם (ובחים קיג.ב).

אין בין כהן משוח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות. — פירוש: פר כהן משיח — שחטא בשוגג, דעשה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשיתה ואשם בדבר שזדונו כרת. אבל לא מיירי בפר העלם דבר של צבור, דכתיב ביה הכהן המשיח (יחטא), והא מרבינן בתורת כהנים ואפילו כהן הדיוט יכול להביאו, וכל שכן מרובה בגדים. **אין** בין

כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יום הכפורים

— קשה: אמאי נקט לכהן שעבר? דהא אפילו ביום שאירע בו פסול לכהן המשמש, ושמש זה תחתיו, הוא חילוק זה, שדפר בא מן המשמש אף על פי שאין משמש. כדאיתא בירושלמי. ואם כן היה ליה למימר בין הכהן המשמש לכהן שיעבור! ויש לומר: דאי נקט לאותו שיעבור הוה משמע הא לאותו שעבר כבר, דהוי בכל שנה — יש הרבה חילוקים ביניהם. משום הכי נקט לאותו שעבר, לאשמעוניה דאף בדידיה ליכא אלא חילוק זה. ואם תאמר: למאי דפרישית שדפר הוי מאותו שאירע בו הפסול, אף על גב שאין משמש, אם כן קשיא מזה דאמר סוף פרק קמא דשבועות (ידב), "אשר לו" — ולא משל אחיו הכהנים. ואדרבה, היה לו לומר ולא מאותו המשמש תחתיו, דהוי רבותא טפי! ושמן משום דהוי מלתא דלא שכיחא שבקיה, ונקט מידי דשיכיח כל שנה. והדיא נמי ד"הקומץ רב" (מנחות יט, א) דקאמר דגלי רחמנא שדושה בבעלים לא קשה לפירושינהו, דשרי, דכיון דוכי ליה רחמנא — הוי כאילו מקדיש משלו. **ולא** לכהן הדיוט משום מעלין בקדש וכו' — קשיא: למה ליה האי טעמא? תיפוק ליה דכיון דראוי לכהן גדול, אי לאו משום איבה אם כן אינו יכול לשמש בארבעה בגדים משום דהוה ליה מחוסר בגדים! ויש לומר: דמשום האי טעמא לא היינו מקפידין, כיון דעל פי בית דין הוה, אי לאו טעמא דמעלין.

מני רבי שמעון היא דאמר אף צבור לא הקריבו — נראה דכיון דמוקמינן למתניתין כרבי שמעון אם כן סיפא נמי איתא כוותיה, דקתני: זה הכלל כל הנידר ונידר קרב בבמה. וקשה: דהא נזירות דהוי דבר הנידר ונידר, כדאמרינן בפרק שני דחמורה (ידב, ושם), ואפילו הכי אית ליה לרבי שמעון פרק בתרא דובחים (קזא, ושם) דמנחות ונזירות אין קרב אפילו בבמה גדולה! ויש לומר: דהכי מפרשא מתניתין, זה הכלל כל הנידר ונידר, שקרב בבמה גדולה, כגון עולה ושלמים — ליחיד קרב בבמה קטנה, וכל שאינו נידר ונידר, ואף על פי שקרב בבמה גדולה — אין קרב בבמה קטנה. אבל מודה הוא דיש נידר ונידר שאין קרב לא בבמה גדולה ולא בבמה קטנה.

שמעתי

"לא חמד אחד מהם נשאתי"; "אשר חלק ה' אליהו" אתם להאיר לכל העמים"; "הלך ויעבד אלהים אחרים" "אשר לא צויתי לעובדם". וכתבו לו: "את צעירת הרגלים", ולא כתבו לו "ואת הארנבת", מפני שאשנתו של חלמי ארנבת שמה, שלא יאמר: שחקו בי היהודים והפילו שם אשתי בתורה. "רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף בספרים לא התירו שיעתבו אלא ויגית". אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ואמר רבי יוחנן: מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל? אמר קרא: "ופת אלהים לִפְתֵּי וישפן באהלי שם" — דכרוי של יפת יהוי באהלי שם. ואימא גומר ומגוג! אמר רבי חייא בר אבא: היינו טעמא דכתיב: "ופת אלהים לִפְתֵּי" — ופיתו של יפת תהיה באהלי שם. **משנה** אין בין כהן משוח בשמנה בגדים לכהן שעבר ככהן המשמש. כל מצות בחונה שחלה עליו — משמש בשמנה בגדים, לא פורע ולא פורס, ומצווה על הבתולה, ומוזהר על האלמנה, ומקריב אונן, ואינו ראוי — לשמש לא בשמנה בגדים ככהן גדול, ולא בארבעה ככהן הדיוט. רבי היא — וסתמה אליבא דנפשיה. ונסיב ליה אליבא דתנאי — במרובה בגדים סבר לה כרבנן, ובכחן שעבר סבר לה כר' מאיר. **משנה** אין בין כהן — אין הפרש בשעת היתר הבמות בין במה גדולה, זה מובה של משה בעורו בנוב וגבעון, לבמה קטנה — מובה של יחיד, שכל יחיד ויחיד עושה במה לעצמו. קרב בבמה — קטנה. כל שאינו נידר ונידר כו' — בובחים יליף לה בפרק בתרא. **פסחים** וכו' לא — והא קתני סיפא: כל שאינו נידר ונידר — אינו קרב בבמה קטנה. ואילו בגדולה הוי מקריבין קרבנות צבור, תמידין ומוספין. וקא סלקא דעתך דאף חובות צבור שאין קבוע להן זמן הוי קריבין בה. כגון פר העלם דבר של צבור ושעירי עבודה זרה. כעין פסחים — וכל חובות הקבוע להם זמן כפסחים. מני — מתניתין, דקתני דבמה קטנה אין קרב בה שום חובה, ואמר דבמה גדולה לא עדיפא מינה אלא בחובות הקבוע להן זמן. ר' שמעון היא — דאמר בפרק בתרא דובחים: אף צבור לא הקריבו בבמה גדולה שום חובה, אלא פסחים וחובות הקבוע להן זמן. אבל חובות שאין קבוע להן זמן, כגון פר העלם דבר ושעירי עבודה זרה — הוה והכא לא קרב. אבל כדכרנן דהתם לא מתוקמא מתניתין, דהא אמרי: כל שהצבור מקריבין באהל מועד שבמדבר, מקריבין באהל מועד שבגלגל, דהיא במה גדולה, ואפילו פר העלם דבר. ומתניתין קתני פסח וזבחיא בהן. **משנה** בכל הרואה — בכל מקום שיוכל לראות משם את שילה. ובפרק בתרא דובחים יליף טעמא.

מגילה דף ט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קיז

יב. בדברי משה על בני ישראל, כתבו (במדבר טו טו) 'לא חמד אחד מהם נשאתי' ולא 'לא חמור אחד מהם נשאתי', שלא יאמר חמור לא לקח אבל דבר אחר לקח, אבל 'חמד' היינו שלא חמד דבר משלהם.

יג. לענין עבודה זרה, בפסוק (דברים יט) 'ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים וגו' והשתחית להם ועבדתם, אשר חלק ה' אליהם אתם לכל העמים, כתבו 'אשר חלק ה' אליהם אתם להאיר לכל העמים', שלא יאמר שחלק להם כדי לעובדם, וכן נח מותר בעבודה זרה.

יד. וכן כתבו (שם יט) 'ולך ועבד אלהים אחרים אשר לא צויתי לעובדם', והיינו שהוסיפו תיבת 'לעובדם', שלא יפרש שלא צויתי שיבראו, ויאמר אלהות הן ועל כרחו נבראו.

טו. וכתבו לו בחיות האסורות, במקום 'ואת הארנבת' (ויקרא יא ו) 'ואת צעירת הרגלים', שיד הארנבת קצרות מרגליה. ולא כתבו לו 'ואת הארנבת', מפני שאשתי של תלמי ארנבת שמה, וכדי שלא יאמר, שחקו בי היהודים והפילו שם אשתי בתורה בין החיות הטמאות.

טז. שנינו במשנה: רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוני. פוסקת הגמרא: אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, חלקה רבן שמעון בן גמליאל. ואמר רבי יוחנן, מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל שהתירו בספרים חוץ מאשורית רק לשון יונית, אמר קרא בברכת נח לבניו (בראשית כ) 'אפת אלהים ליפת וישבן באחלי שם'. ודרש, דכרו ו-לשון של בני יפת, יהיו באחלי התורה של בני שם, כלומר, שהתורה תכתב בלשון בני יפת, ויון מבני יפת.

מקשה הגמרא: ואימא שהכוונה לשאר לשונות בני יפת, כגון נוקר ומנוג. אמר רבי חייא בר אבא, היינו טעמא שדרשו רק על יון, דכתיב 'אפת אלהים ליפת', ומשמע שפיתו של יפת – הלשון היפה של יפת, הוא יהא באחלי שם, ויונית הכי יפה מלשונות בני יפת.

משנה

קדושת כהן גדול גדולה מקדושת כהן הדיוט, שעבודתו בשמונה בגדים, ומוזהר על האלמנה, ואינו נטמא אף לקרוביו. כהן גדול מתקדש על ידי משיחתו בשמן המשחה ולבישת שמונה בגדים. שמן המשחה הוא השמן שרקח משה רבינו ובו משחו כהנים גדולים בדורות אחריו, ואין עושים עוד שמן אחר. יאשיהו המלך גזר את צלוחית השמן, ומאז לא נמשחו כהנים, והתקדשו על ידי לבישת הבגדים בלבד. כהן שנמשח בשמן המשחה נקרא 'משוח', וכהן שלא נמשח נקרא 'מרובה בגדים'.

כהן גדול שאירע בו פסול, ולא יכול לעבוד במקדש, ממנים אחר תחתיו, וכשעובר פסולו, חוזר הראשון לעבודה ונקרא 'כהן משמש', והשני נקרא 'כהן שעבר', ויש עליו את חומרי כהן גדול.

אין חילוק בין כהן גדול הקשוי בשמן המשחה לכהן גדול שהוא רק מרובה בגדים ולא נמשח בשמן המשחה אלא לענין פר חטאת הקא על כל המצות. כלומר, כהן משוח שהורה היתר בשוגג באיסור לאו שיש בו כרת, וגם עשה כהוראתו, מביא פר לחטאת. ומרובה בגדים דינו ככל אדם, ומביא כשבה או שעירה לחטאת.

אין חילוק בין כהן גדול שמשמש במקדש לכהן גדול שעבר מכהונה גדולה, אלא קרבנות חובה של כהן גדול, שאי אפשר להביא שנים, והם פר חטאת הפנימית ביום הכפורים, ומנחת חבתין שהיא עשירית האיפה סולת מטוגנת במחבת שמקריב כהן גדול כל יום, חצי בבקר וחצי בין הערביים, שאותם מביא כהן משמש ולא כהן שעבר.

גמרא

מדייקת הגמרא: מהמשנה משמע שהחילוק בין כהן משוח למרובה בגדים הוא רק לענין פר הבא על כל המצות, הא לענין הבאת פר יום כפורים ועשירית האיפה, זה וזה ו-משוח ומרובה בגדים שוין להבאה.

הגמרא דנה כמו איזה תנא סוברת המשנה: מתניתין ששנינו

שמרובה בגדים אינו מביא פר הבא על כל המצות, היא דלא כרבי מאיר, דאי כרבי מאיר, [הא תניא], מרוכה כגדים, מביא פר הבא על כל המצות, דכרי רבי מאיר. והכמים אומרים, אינו מביא פר, אלא כשבה או שעירה כחיד. מבארת הגמרא: מאי טעמא דרבי מאיר, דתניא, נאמר 'משחי', אין לי אלא משוח בשמן המשחה, מרוכה כגדים מנין שמביא פר, תלמוד לומר 'משחי' לרבות מרובה בגדים. מקשה הגמרא: קמאי אוקימנא – כמי העמדנו את המשנה, כרבנן ודלא כרבי מאיר, אימא סיפא, ששנינו אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה. משמע, הא לכל דבריהן – שאר דיני כהן גדול זה וזה שוין. ובסיפא זו איתאן – באנו לדעת רבי מאיר ולא רבנן, דתניא, אירע בו בבחן גדול פסול, ומינו כהן אחר תחתיו, ועבר פסולו, הראשון חוזר לעבודתו, והשני אף שעבר, כל מצות כהונה גדולה עליו, דכרי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, הראשון חוזר לעבודתו, והשני אינו ראוי לא לשמש בשמונה בגדים ככהן גדול, ולא לשמש בארבעה בגדים ככהן הדיוט, מהטעם שיבואר. ואמר רבי יוסי, מעשה כרבי יוסף בן אולם מציפירי שאירע בו פסול ככהן גדול שהיה בזמנו, ומינוהו לרבי יוסף בן אולם לעבוד תחתיו. ומשעבר פסולו, כא מעשה לפני חכמים שיכריעו מה דין כהנים אלו, ואמר, ראשון חוזר לעבודתו, ושני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט. לכהן גדול אינו ראוי, משום איבה – שמה יבואו לידי שנאה. ולכהן הדיוט אינו ראוי, משום מעלן בקדוש ולא מורידן – כשמשנים דבר שבקדושה, אין להורידו לקדושה פחותה, אלא להעלותו לקדושה יתירה, ולכן אין להוריד כהן זה מקדושת כהן גדול לקדושת כהן הדיוט. וקשה, שהרישא של המשנה כדעת רבנן של רבי מאיר שמרובה בגדים אינו מביא פר הבא על כל המצות, והסיפא כדעת רבי מאיר שכהן שעבר הוא כהן גדול.

אמר רב חסדא, אין – אכן כך, את הרישא שנו רבנן ואת הסיפא שנה רבי מאיר. ורב יוסף אמר, לעולם לא רבי מאיר ורבנן שנו את המשנה, אלא רבי היא, ונסיב לה אליבא דתנאי – ונקט בכל דין כתנא אחר, שסובר במרובה בגדים כרבנן, ובכהן שעבר כרבי מאיר.

משנה

מזבח שאינו במשכן או במקדש נקרא 'במה', והמקריב עליו בזמן המשכן או המקדש, חייב כרת.

כשנבנסו ישראל לארץ והביאו את המשכן שעשה משה במדבר, היו הבמות מותרות, לפי שלא היה הארון מונח בקביעות עם המזבח, שיצא עמם במלחמות. לאחר ארבע עשרה שנות כיבוש וירושת הארץ, הביאו את המשכן לשילה והיה הארון עם המזבח, ונאסרו הבמות. וכששבו הפלשתים את הארון וחרבה שילה, שוב הותרו הבמות, ואז הביאו את המזבח לנוב, ואחר כך לגבעון, והארון לא היה בנוב וגבעון. ואף כשהחזירו הפלשתים את הארון לא הניחוהו במשכן אלא בקרית יערים, ואחר כך הביאו דוד המלך לירושלים, וכשבנה שלמה את בית המקדש הכניס שם את הארון, ושוב נאסרו הבמות.

המזבח כשהיה בנוב וגבעון, נקרא במשנה במה גדולה. והבמות שבשאר המקומות נקראות במה קטנה.

אין חילוק בשעת היתר הבמות בין כהן גדול – מזבח כשהיה בנוב וגבעון לכמה קמח – מזבח של יחיד שבכל מקום, אלא לענין פסחים, שמקריבים רק בבמה גדולה.

זה חפץ, כל קרבן שאינו חובה אלא שהוא נידב ונידב, כגון עולה ושלמים הבאים בנדבה, הרי זה קרב בקמח קטנה. וכל שאינו לא נידב ולא נידב אלא בא בחובה, אינו קרב בקמח קטנה.

גמרא

שנינו במשנה: אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים. מקשה הגמרא: וכי פסחים בלבד יש ביניהם ותו לא – ואין עוד חילוק, והרי מפורש בסיפא שבבמה קטנה אין מקריבים קרבנות המשך בעמוד י

1 יש אחריה היתר – אחר שחרבה הותרו הבמות ומותר להקריב בכל
2 מקום. ואילו קדושת ירושלים אין אחריה היתר – אף אחר שחרבה
3 אסור להקריב בבמות, לפי שהמקום נתקדש ונבחר למקום
4 המקדש, ולא פקעה קדושתו לעולם.

גמרא

5 הגמרא דנה בתקופה שאחר חורבן הבית, האם הותרו הבמות, או
6 שנשארו הבמות באיסורם: אמר רבי יצחק, שמעתי מרבותי,
7 שמקריבין בבית חוני' – בבמה שבנה חוניו בנו של שמעון הצדיק
8 במצרים, בזמן הזה – אחר שחרב המקדש. מדייקת הגמרא: קסבר
9 רבי יצחק בית חוני' לשם שמים היא, ולא בית עבודה וזה היא.
10 ועוד קא קבר קדושת ראשונה שקידש שלמה את ירושלים כשבנה
11 את בית המקדש הראשון, קידשה לשעתה – בבנינה, ולא קידשה
12 לעתיד לבוא – בחורבנה. ואחר חורבן הבית הותרו הבמות, ומותר
13 להקריב אף בבית חוניו שנבנה לשם שמים.

14 מבאר הגמרא מניין שלא קידשה לעתיד לבוא: דכתיב בענין
15 איסור הבמות (דברים יב דט) 'לא תעשון בכל אשר אנחנו עשים פה
16 היום איש כל הישר בעיניו, כי לא באתם עד צאת אל המנוחה ואל
17 הנחלה'. ודורשים, 'מנוחה', זו משכן שילה, ו'נחלה', זו ירושלים
18 שבה נבנה המקדש, שכשהשכינה שרתה במקומות אלו נאסר
19 הבמות. ומקיש נחלה למנוחה, מה שיהיה ו-שילה) יש אחריה היתר
20 – שאחר שחרבה הותרו הבמות, אף נחלה (ירושלים) יש אחריה
21 היתר, והותרו הבמות אחר חורבנה. ולכן מותר בזמן הזה להקריב
22 בבמות, ואף בבמת חוניו.

23 אמרו ליה חבריו לרבי יצחק, האם אסרת שמותר להקריב בבית
24 חוניו בזמן הזה. אמר להו רבי יצחק, לא אמרתי. אמר רבא, האלהים
25 ו-לשון שבועה, אסרה רבי יצחק להלכה זו, וימירנה לה מצינה –
26 למדתי ממנו דין זה. ומאי טעמא קא הדר ביה – ומדוע חזר בו
27 כששאלוהו, ואמר שלא אמרה, משום קשאי דרב מרי. דמתיב
28 ו-שקשהו רב מרי על דברי רבי יצחק, וכי בטלה קדושת
29 ירושלים, והלא שנינו במשנתנו שקדושת שילה יש אחריה היתר
30 להקריב בבמה, אבל קדושת ירושלים אין אחריה היתר. הרי שאף
31 אחר חורבן ירושלים לא הותרו הבמות. ועוד קשה, דתנן בזבחים
32 (ק"ב), משבטא לירושלים נאסרו הבמות, ולא היה להם עוד היתר
33 לעולם, והיא (ירושלים) היתה לנחלה – היא הנחלה האמורה
34 בפסוק 'ואל הנחלה'. הרי שלא הותרו הבמות אחר שחרבה
35 ירושלים, ולכן חזר בו רבי יצחק.

36 דוחה הגמרא קושיות אלו: דין היתר הבמות אחר חורבן ירושלים
37 תנאי היא – שני במחלוקת תנאים. (דתיא) (דתיא) בעדיות (פ"ה
38 מ"ו), אמר רבי אליעזר, שמעתי מרבותי, שבעשרים ושתים שנה
39 שבנו את בית המקדש השני, בשנהיו בזמן פהיכל, היו עושין קלעים
40 סביב למקום ההיכל, וכן עשו קלעים סביב למקום העזרה, אלא
41 שפיהיכל היו האומנים בזין את החומה החדשה כשהם עומדים
42 מבחוץ לקלעים, כדי שלא יכנסו לתוך ההיכל, והקלעים היו
43 פרושים לפנים מעובי החומה, ואילו בעזרה היו האומנים בזין את
44 חומת העזרה מבפנים לקלעים, והקלעים היו פרושים מחוץ לעובי
45 החומה.

46 מוסיפה המשנה: ואמר רבי יהושע, שמעתי שמקריבין קרבנות על
47 המזבח במקום המקדש, אף על פי שאין בית – שאין בית המקדש
48 קיים. וכן אובליו קדשי קדשים במקום העזרה, אף על פי שאין
49 קלעים לעזרה. וכן אובלים קדשים קלים ומעשר שני בירושלים, אף
50 על פי שאין חומה לירושלים. מפני שקדושה ראשונה שנתקדשה

52 ירושלים, קידשה לשעתה, וקידשה לעתיד לבוא – אחר חורבנה.
53 מדייקת הגמרא: מכלל דברי רבי יהושע שאמר שמותר להקריב
54 אף שלא היו קלעים, משום שקדושה ראשונה קידשה לשעתה
55 וקידשה לעתיד לבוא, ולא צריך לקדש שוב את ההיכל והמזבח,
56 משמע דרבי אליעזר שאמר שבנו קלעים, קבר שקדושה ראשונה
57 לא קידשה לעתיד לבוא, ולכן בזמן בניית בית שני פרושו קלעים
58 סביב, כדי לקדש שוב את חומות ההיכל, ובכך יהא פתח להיכל
59 ויהיה המזבח ליד פתח ההיכל, ויוכלו להקריב קרבנות. וכן דין
60 הקרבה בבמה בזמן הזה, לדעת רבי יהושע שקידשה לעתיד לבוא,
61 לא הותרו הבמות אחר חורבן ירושלים. ולדעת רבי אליעזר, שלא
62 קידשה לעתיד לבוא, הותרו הבמות אחר חורבן ירושלים, וכך
63 סבר רבי יצחק, ולכן התיר להקריב בבמה בזמן הזה.

64 הגמרא דוחה תירוץ זה: אמר ליה רבינא לרב אשי, ממאי שנחלקו
65 רבי אליעזר ורבי יהושע האם קדושה ראשונה קידשה לעתיד
66 לבוא, דלמא דבולי עלמא סוברים שקדושה ראשונה קידשה לשעתה
67 וקידשה לעתיד לבוא, ולא נתכוונו לחלוק, אלא מר (רבי אליעזר)
68 מאי דשמיע ליה מרבו קאמר, והיינו שעשו קלעים, ומר (רבי
69 יהושע) מאי דשמיע ליה מרבו קאמר, והיינו שמקריבים אף שאין
70 בית, ואוכלים קדשים אף שאין חומה.

71 וכי תימא שאם קידשה לעתיד לבוא, קלעים לרבי אליעזר למה לי
72 – למה הוצרכו לעשות קלעים, הרי אפשר להקריב אף שאין הבית
73 קיים מכח קדושה ראשונה. יש לומר שעשו קלעים לצניעותא
74 בעלמא – שלא יהא המקום פרוץ, ולעולם אף ללא קלעים היו
75 יכולים להקריב. וחזרת הקושיא על רבי יצחק, שלא מצאנו תנא
76 הסובר כמותו שקדושה ראשונה בטלה ומותר להקריב בבמה בזמן
77 הזה.

78 מתרצת הגמרא: אלא הנידון אם קדושה ראשונה קידשה לעתיד
79 לבוא, כי הני תנאי – תלוי במחלוקת תנאים אלו. דתנאי בברייתא,
80 אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי, למה מנו חקמים במשנה בערכין (כ"ב)
81 לגבי דין בתי ערי חומה דווקא את ערים אלו שהם מוקפות חומה
82 מימות יהושע, הרי יש בארץ ישראל ערים נוספות המוקפות
83 מימות יהושע. משום שפשיעלו בני הגולה מבבל, מצאו את ערים
84 אלו וקידשו בקדושה שהיתה להן בזמן בית ראשון, אבל
85 הראשונות – הערים המוקפות חומה שקידשו רק בתחילה, בפלו
86 מוקדשותם משפטיה הדרין – בחורבן בית ראשון, ולכן לא מנתה
87 אותם המשנה.

88 מדייקת הגמרא: ממה שאמר שבתל מהן דין בתי ערי חומה אחר
89 חורבן בית ראשון, אלא קסבר שקדושה ראשונה שקידשו את
90 הערים המוקפות, קידשה לשעתה – עד שגלו, ולא קידשה לעתיד
91 לבוא – אחר שגלו. ורבי יצחק שאמר שמקריבים בבית חוניו בזמן
92 הזה, סבר כרבי ישמעאל ברבי יוסי, ולכן הותרו הבמות אחר
93 חורבן הבית.

94 הגמרא מסיקה את דבריה, ומבאר היכן מצאנו תנאים החולקים
95 אם קידשה לעתיד לבוא או לא: וימירנה מברייתא אחרת, אמר רבי
96 ישמעאל ברבי יוסי, מדוע מנו חקמים בערכין רק ערים אלו, וכי
97 אלו בלבד היו מוקפות מימות יהושע, והלא קבר נאמר על ערי
98 ממלכת עוג בבשן (דברים ג דה) 'ששים עיר כל חבל ארצו, ובתיב
99 בהמשך 'כל אלה ערים בצרות חומה גבהה'. הרי שהיו הרבה ערים
100 מוקפות. אלא למה מנו חקמים רק את אלו, משום שפשיעלו בני
101 הגולה מבבל, מצאו את אלו וקידשו בקדושת ערי חומה.

102 לפני שמסיימים את דברי רבי ישמעאל, מקשה הגמרא: וכי
103 קידשו

מגילה נקראת – פרק ראשון דף י עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קיט

רש"י

יש אחריה חיתר – כשחברה שילה הותרו הבמות בדאמרין במסכת זבחים (קט, א) כי לא באתם עד עתה אל המנוחה – זו שילה, שנחו מלכבוש. "ואל הנחלה" – זו ירושלים. למה חלקן הכתוב – כדי ליתן היתר בין זו לזו. **גמרא** בית חוני – מובח חוני. בנו של שמעון הצדיק בנה במה במצרים לשם שמים, בדאמרין במסכת מנחות (קט, ב). קסבר ב' – דאיכא למאן דאמר התם

שבנאה לשם עבודה זרה. וקסבר קדושה – שנתקדשה ירושלים אינה קדושה לעולם, ומשחרבה הותרו הבמות. לעתיד לבא – כלומר, משתחרב. והיא חיתה נחלה – האמור בפסוק "אל המנוחה ואל הנחלה". קלעים להיכל – קא סלקא דעתך במקום חומות היכל, שיהא מוצב הבני בעזרה קרוי "אשר פתח אהל מועד". שאלמלא כן לא היו מקריבין עד שיגמר הבנין. והם התחילו להקריב קרבנות משבאו שם בימי כורש, כמו שכתוב בספר עזרא, ועד עשרים ושנים שנה אחרי כן לא נגמר הבית, בשנת שלש לדרישו האחרון. בונין מבחוץ – שהיו הקלעים פרושים לפנים מעובי החומה, שלא יכנסו הבונים לתוך ההיכל. לאו פבלל ד' – אליעזר – דבעי קלעים, סבר, לא קדשה לאתר חורבן, לפיכך פירסו קלעים במקום בנין, וחזרו וקידשו בתדירות ובשיר, בדאמר במס' שבועות (טז, א). ופר מאי דשמין ליה קאמר – ולא משום צורך קדושה. וכי תימא כר. את אלו – עידות נמנו בפרק בתרא דערבין לענין בתי ערי חומה, לומר שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, ואין שם יותר מתשעה. ולמה מנאום – והלא הרבה היו שם, והתם נמי תנן. וכל כיוצא בהן. ורמינאו – מסקנא דמילתיה דהא, דאמר לעיל הני תנאי פליגי בקדשה ולא קידשה.

יש אחריה חיתר, וקדושת ירושלים אין אחריה חיתר. **גמרא** אמר רבי יצחק: שמעתי שמקריבין בבית חוני בזמן הזה. קסבר: בית חוני לאו בית עבודה זרה היא, וקא סבר: קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא, דכתבי: "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה". "מנוחה" זו שילה, נחלה" זו ירושלים. מקיש נחלה למנוחה: מה מנוחה יש אחריה חיתר, אף נחלה יש אחריה חיתר. אמרו ליה: אמרת? אמר להו: לא. אמר רבא: האלהים! אמרה וגמירנא לה מיניה. וימאי טעמא קא הדר ביה? משום קשיא דרב מרי. דמותיב רב מרי: קדושת שילה יש אחריה חיתר, קדושת ירושלים אין אחריה חיתר. ועוד תנן: משבאו לירושלים נאסרו הבמות, ולא היה להם עוד חיתר, והיא חיתה לנחלה. תנאי היא, דתנאי, אמר רבי אליעזר: שמעתי שפשהו בונין היכל עושין קלעים להיכל, וקלעים לעזרה אלא שפשהיכל בונין מבחוץ ובעזרה בונין מפנים. ואמר רבי יהושע: שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית, ואוכלין קדשי קדשים אף על פי שאין קלעים, קדשים קלים ומעשר שני אף על פי שאין חומה. מפני שקדושה ראשונה קדושה לשעתה וקדושה לעתיד לבוא. מפלל דרבי אליעזר סבר: לא קדושה לעתיד לבוא. אמר ליה רבינא לרב אשי: ממיא? דלמא דכולי עלמא קדושה ראשונה קדושה לשעתה וקדושה לעתיד לבוא. וקור מאי דשמעי ליה קאמר, וקור מאי דשמעי ליה קאמר. וכי תימא: קלעים לרבי אליעזר למה ליה? לצניעותא בעלמא. אלא, פי הני תנאי. דתנאי, אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי: למה מנו חכמים את אלו? שפשעלו בני הגולה מצאו את אלו וקדושים, אכל הראשונות בטלו משפמטלה הארץ. אלמא קסבר: קדושה ראשונה קדושה לשעתה ולא קדושה לעתיד לבוא. ורמינאו: אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי: וכי אלו בלבד היו? והלא כבר נאמר: "ששים עיר כל חבל ארצ", וכתבי: "כל אלה ערים בצרת חומה גבהה"! אלא למה מנו חכמים את אלו? שפשעלו בני הגולה מצאו אלו וקדושים. קדושים?

השתא

שלא היה רצתה לטרוח להוליכו לירושלים? היה מפקירו לעניים, שזילכו אותו ואכלוהו שמה. דאי סבר לא קדשה, והיה צריך לפדותו, כאותו שבחוצה לארץ שצריך לפדותו – אמאי היה צריך להוליך לירושלים וגם מה היו העניים מרוצים אחרי שצריך לפדותו? ויש לומר: משום דבראשונה כרם רבעי שבארץ ישראל היה צריך להוליכו לירושלים, גם כש רבי אליעזר להוליכו משום דכל דבר שנאסר במניין צריך מניין אחר להתירו. ואהא מייתי לה בביצה (ה, ב). ומכל מקום העניים היו מרוצים במה שהיו יכולים לחללו בשוה פרוטה, כדשמואל. וגוי דשמואל לא אמר למליתא אלא בדיעבר, כדמשמע לישנא שחללו – היינו דווקא בזמן שבית המקדש קיים, אבל בזמן הזה – לא, ואפילו לבתחילה. והכי נמי איתא בשאלות דרב אחאי בפרשת "קדושים תהיה" (סוף סימן ק) ומברך על פדיון עובר לעשייתו, וקלי ליה דלמי פדוניה או ישליכס לנהר.

למה מנו חכמים את אלו – קשה: אמאי הך ברייתא, דלא מוכחא אלא דקדושה ראשונה לא בטלה? והאיכא תנא דאית ליה בפרק הערל (במות פב, ב) דקדושה ראשונה ושניה יש לכן, הא שלישית אין לכן, דקדושה אחרונה לא בטלה. וקדושת חוני היתה לאחר קדושה שלישית? ויש לומר: דאפילו למאן דאמר קדושה אחרונה לא בטלה – היינו דוקא לענין

תרומה בזמן הזה, אבל לכל מילי אחריו – ודאי בטלה.

שאר

הבתלים עשר אמות לכל צד. וכל הבית אינו אלא עשרים על עשרים, נמצא שאינו
ממעט כלום. לפני הדביר – חלל בית קדש הקדשים שהוא לפנים מן הדביר, היא
המחיצה המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים. פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהבא
– כשהיה רוצה לדרוש בענין איגרת פורים היה מתחיל לדרוש מקרא זה. וקמתי עליהם
– בפורענות בכל כתיב. זה הכתב – אין לזון
כתב, אלא מאומה אחרת. נין – לשון ממשלה,
וכן "נין שמר" (תהלים עב) – ימשול ויגדל.
בצאת לפני החלון – ביהושפט כתיב, בדברי
הימים, כשיצא להלחם על העמנים והגבעונים
שבאו עליו. הודו לה' כי טוב משמע: טוב
שיקלסו לפניו על זאת. אחרים משיש –
וכשתחייבו בלייה בימי הזמן היו אויביון שמחין
לזון. ושמי כסאי בעלים – שושן הבירה היתה
בעולם, דכתיב בספר דניאל (ח) "בשושן הבירה
אשר בעולם המדינה".

כי

הא אמרי – לקמן בסיפא דהא מתניתין גופה דלא צריכי לקדושי, דקא מסיים ואולי בה:
וכל שתעלה בידך מסורת מאבותיך. כל המצות הללו – הנהגות בערי חומה: שילוח
מזרע, וקריאת מגילה בחמשה עשר, והבית חלוט בה לסוף שנה. אף על פי שאין בו
– אלמא סבירא ליה קדושה קמיתא לא בטלה מחמת חורבן, והיינו תנאי. וחכמי שלוש
וגו' – וציערו, שהוכיחו על ביטול תורה ותמיד
של בין הערבים, כדאמר לעיל בפירקין (ג, א).
ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו – וכתוב
התם "יהי שאול עוין את דוד" בשביל הצלחתו.
אמוץ ואמציה – אמוץ אביו של ישעיה,
ואמציה מלך יהודה. מלמד שכיסתה פניה בבית
חמיה – לפיכך לא הכירה עבשה, שאף בביתו
לא ראה פניה. שיהא מכירה. אינו מן המרה –
אינו אווזו למעט מדת קרקע לכל צדדיו כלום.
דקתני: יש לו עשר אמות לכל רוח. באמצע
בית קדש הקדשים היה יושב, ויש ריוח בינו לבין
לו קודם לכן. "ויהי בימי אחשורוש". אמר רבי לוי

ואיתיקא רבי יונתן: דבר זה מסורת בדינו מאנשי כנסת הגדולה, כל מקום שנאמר "ויהי" אינו אלא לשון צער. "ויהי בימי אחשורוש"
– הנה המן. "ויהי בימי שפט השפטים" – הנה רעב. "ויהי כי החל האדם לרב" – "וירא ה' כי רבה רעת האדם". "ויהי בנסעם מקדם"
– "הבה נבנה לנו עיר" – "ויהי בימי אמרפל" – "עשו מלחמה". "ויהי בהיות יהושע ביריחו" – "וחרבו שלופה בידו". "ויהי ה' את
יהושע" – "וימעלו בני ישראל". "ויהי איש אחד מן הרמתיים" – "כי את חנה אהב וה' סגר רחמה". "ויהי כי יקם שמואל" – "ולא הלכו
בניו בדרך". "ויהי דוד לכל דרכו משכיל וה' עמו" – "ויהי שאול עוין את דוד". "ויהי כי ישב המלך בביתו" – "רק אתה לא תבנה
הבית". והכתוב: "ויהי ביום השמיני", ותנאי: אותו היום היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כיום שנברא בו שמים וארץ. כתיב
הכא: "ויהי ביום השמיני", וכתוב התם: "ויהי בקר יום אחד" – הא שכיב נדב ואביהוא. והכתוב: "ויהי בשמונים שנה וארבע מאות
שנה" – "ויהי כאשר ראה יעקב את רחל" – "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד" – והאיכא שני והאיכא שלישי! והאיכא טובא! אמר
רב אשי: כל "ויהי" איכא הכי ואיכא הכי. "ויהי בימי" אינו לשון של צער. חמשה "ויהי בימי" הוו: "ויהי בימי אחשורוש", "ויהי בימי
שפט השפטים", "ויהי בימי אמרפל", "ויהי בימי אחז", "ויהי בימי יהויקים". אמר רבי לוי: דבר זה מסורת בדינו מאבותינו: אמוץ
ואמציה אחים הוו. מאי קא משמע לן? כי הא דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל פלה שהיא צנועה בבית חמיה וזכה
ויוצאין ממנה מלכים וגבאים. מנלן? מתמר, דכתיב: "ויראה יהודה ויהושבה לזונה כי כסתה פניה". משום דכסתה פניה ויהושבה
לזונה? אלא משום דכסתה פניה בבית חמיה, ולא הוה ידע לה, וכתה ויצאו ממנה מלכים וגבאים. מלכים מדור, גבאים – דאמר
רבי לוי: מסורת בדינו מאבותינו: אמוץ ואמציה אחים היו. וכתוב: "חזון ישעיהו בן אמוץ". ואמר רבי לוי: דבר זה מסורת בדינו
מאבותינו: מקום ארון אינו מן המדה. תנאי נמי הכי: ארון שעשה משה יש לו עשר אמות לכל רוח. וכתוב: "ולפני הדביר עשרים
אמה ארך", וכתוב: "בנה הכרוב האחד עשר אמות, ובנה הכרוב האחר עשר אמות". ארון גופיה היכא הוה קאי? אלא לאו שמע
מינה בנס היה עומד? רבי יונתן פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהבא: "וקמתי עליהם והכרתי לבבל שם וישאר ונין ונכד נאם ה'".
"שם" – זה הכתב; "שאר" – זה לשון; "נין" – זה מלכות; "ונכד" – זו ונשתי. רבי שמואל בר נחמני פתח לה פיתחא להאי פרשתא
מהבא: "תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס". "תחת הנעצוץ" – תחת המן
הרשע. שעשה עצמו עבודה זרה, דכתיב: "ובכל הנעצוצים ובכל הנחללים". "יעלה ברוש"
– זה מרדכי, שנקרא ראש לכל הבשמים, שנאמר: "ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור"
ומתרגמין מרי דכי. "תחת הסרפד" – תחת ונשתי הרשעה, בת בנו של נבוכדנצר הרשע,
שערף רפידת בית ה', דכתיב: "רפידתו זהב". "יעלה הדס" – זו אסתר הצדקת שנקראת
הדסה, שנאמר: "ויהי אמן את הדסה". "ויהי לה' לשם" – זו מקרא מגילה. "לאות עולם
לא יפרת" – אלו ימי פורים. רבי יהושע בן לוי פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהבא: "ויהי
כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם בן ישיש... להרע אתכם". ומי חרי הקדוש ברוך הוא במפלגתן של רשעים? והא כתיב: "בצאת
לפני החלון ואמרים הודו לה' כי לעולם חסדו", ואמר רבי יוחנן: מפני מה לא נאמר "כי טוב" בהודאה זו? לפי שאין הקדוש ברוך
הוא שמת במפלגתן של רשעים. ואמר רבי יוחנן: מאי דכתיב: "ולא קרב זה אל זה כל הלילה"? בקשו מלאכי השרת לומר שיה.
אמר הקדוש ברוך הוא: מעשי די טובעין בים, ואתם אומרים שיהיה? אמר רבי אלעזר: הוא אינו שש, אבל אחרים משיש. ודקא נמי
דכתיב: "בן ישיש", ולא כתיב "ישיש". שמע מינה. רבי אבא בר כהנא פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהבא: "לאדם שטוב לפניו נתן
חכמה ודעת ושמחה" – זה מרדכי הצדיק; "ולחוטא נתן ענין לאספ ולכנוס" – זה המן. "לתת לטוב לפני האלהים" – זה מרדכי ואסתר,
דכתיב: "ותשם אסתר את מרדכי על בית המן". רבה בר עופרן פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהבא: "ושמתי כסאי בעולם והאבדתי
משם מלך ושרים". "מלך" – זו ונשתי; "ושרים" – זה המן ועשרת בניו. רב דימי בר יצחק פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהבא:

שאר זה לשון – קשה: שעדיין הם מספרין
(ובבבל) – בלשון ארמית! וראה דררזה
לומר ולשון מלכות – שהמלכים משתמשין בו,
שאין שאר ונתעם מכירין בו.
רבה בר עופרן – גרסין. ולא גרסין עפרון,
דשם רשעים ירדק, ולא מסקו בשמיהו.
שלשה

כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם בן ישיש... להרע אתכם. ומי חרי הקדוש ברוך הוא במפלגתן של רשעים? והא כתיב: "בצאת
לפני החלון ואמרים הודו לה' כי לעולם חסדו", ואמר רבי יוחנן: מפני מה לא נאמר "כי טוב" בהודאה זו? לפי שאין הקדוש ברוך
הוא שמת במפלגתן של רשעים. ואמר רבי יוחנן: מאי דכתיב: "ולא קרב זה אל זה כל הלילה"? בקשו מלאכי השרת לומר שיה.
אמר הקדוש ברוך הוא: מעשי די טובעין בים, ואתם אומרים שיהיה? אמר רבי אלעזר: הוא אינו שש, אבל אחרים משיש. ודקא נמי
דכתיב: "בן ישיש", ולא כתיב "ישיש". שמע מינה. רבי אבא בר כהנא פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהבא: "לאדם שטוב לפניו נתן
חכמה ודעת ושמחה" – זה מרדכי הצדיק; "ולחוטא נתן ענין לאספ ולכנוס" – זה המן. "לתת לטוב לפני האלהים" – זה מרדכי ואסתר,
דכתיב: "ותשם אסתר את מרדכי על בית המן". רבה בר עופרן פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהבא: "ושמתי כסאי בעולם והאבדתי
משם מלך ושרים". "מלך" – זו ונשתי; "ושרים" – זה המן ועשרת בניו. רב דימי בר יצחק פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהבא:

כי

מגילה דף י עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליים שני) קכא

ואמר לו הנביא (דברי הימים ב' טו) 'דַּק אֶתָּה לֹא תִבְנֶה בְּתִי'.
מקשה הגמרא: וכי בכל מקום שנאמר 'ויהי' יש בו צער, והכתיב
אחר שבעת ימי המילואים (ויקרא טו) 'וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי, וְהוּא הָיָה
יוֹם א' ניסן יום הקמת המשכן. וְתִנָּא, אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיְתָה בּו שְׁמִינָה
לְפָנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּיּוֹם שֶׁנִּבְרָאוּ בּו שְׁמַיִם וָאָרֶץ, וְנִלְמַד בְּגִזְרָה
שׁוֹה מְבִרְיָא דְּהוּלָם, כְּתִיב הָאָה 'וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי, וּבְתִיב הָתָם
בְּבִרְיָא דְּהוּלָם (בראשית א ה) 'וַיְהִי עֶרֶב' וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד. הָרִי
שְׁכֵתוֹב 'וַיְהִי' אָף שֶׁלֹּא הָיָה צֶעֶר. מִתְרַצָּה הַגְמָרָא: הָיָה שֶׁם גַּם
צֶעֶר, דְּהָא שְׂכִיב [-מתן] נִדָּב וְאִבְהִיּוּא בּו בְּיוֹם.
מקשה הגמרא: וְהַכְּתִיב בְּבִנְיַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (מלכים א' ו) 'וַיְהִי
בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מָאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וְגַם וַיִּבֶן הַבַּיִת, וְשֵׁם הָיְתָה שְׁמוּחָה בְּלֹא צֶעֶר. וְעוֹד, הַכְּתִיב בְּבִיּאָה
יַעֲקֹב לַחֲרֹן (בראשית כ ט) 'וַיְהִי בָּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת רַחֵל, וְגַם שֵׁם
לֹא הָיָה צֶעֶר. וְעוֹד, הַכְּתִיב בְּבִרְיָא דְּהוּלָם (בראשית א ה) 'וַיְהִי עֶרֶב
וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד, וְהִיָּתָה אִז שְׁמוּחָה שְׁלִימָה בְּלֹא צֶעֶר. וְעוֹד,
הָאִיכָא 'וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי, וְכֵן הָאִיכָא 'וַיְהִי הַנֶּאֱמָר בְּיוֹם
הַשְּׁלִישִׁי, וּבְכּוֹלָם לֹא הָיָה צֶעֶר. וְעוֹד הָאִיכָא מִזְכָּא - הַרְבֵּה
מִקּוּמוֹת שֶׁנֶּאֱמָר 'וַיְהִי' וְאִין שֶׁם צֶעֶר.
מִתְרַצָּה הַגְמָרָא: אִמָּר רַב אִשִּׁי, אֲכַן כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמָר 'וַיְהִי, אִיכָא
הָיָה וְאִיכָא הָיָה - יֵשׁ מִדֶּשׁ שֶׁשֶׁם צֶעֶר וְיֵשׁ שְׁאִין בְּהֵם צֶעֶר,
וְהַמְסוּתוֹת שֶׁקִּיבֵל רַבִּי לִוִּי מֵאֲנָשִׁי כִּנְסַת הַגְּדוּלָּה הָיָה שֶׁבְּמִקּוֹם
שֶׁנֶּאֱמָר 'וַיְהִי בִּימִי, אִינוּ אֵלָּא לְשׁוֹן צֶעֶר.
מִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא: חֲמִשָּׁה 'וַיְהִי בִּימִי' הָיוּ - יֵשׁ בְּתַנָּךְ, וְהֵם: 'וַיְהִי בִּימִי
אֲחֵשׁוּרִישׁ, שְׁהִיָּה צֶעֶרָו שֶׁל הַמֶּן. 'וַיְהִי בִּימִי שֶׁשֶּׁפֶט הַשְּׁפָטִים' שְׁהִיָּה
צֶעֶר הָרַעַב. 'וַיְהִי בִּימִי אֲמֶרְפֶּל, שְׁהִיָּה צֶעֶר הַמִּלְחָמָה. 'וַיְהִי בִּימִי
אֲחִי בֶן יוֹתָם בֶּן עֲזִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה' (ישעיה א ז), שְׁבִאוֹ מֶלֶךְ אֲרָם וּמֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל לְהִלָּחֵם בּו. 'וַיְהִי בִּימִי יְהוֹיָקִים' (ירמיה א ג), שְׁבִימִי הַתַּחֲחִילוֹ
הַגְּלוּת וְהוֹחֲרֹבָן.
מִסוּרַת נִסְתַּפֵּת שֶׁקִּיבֵל רַבִּי לִוִּי: [וְ]אִמָּר רַבִּי לִוִּי, דְּכָר זֶה מְסוּרַת הוּא
בְּיָדֵינוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ, אֲמוּנָן אֲבִיּוֹ שֶׁל יִשְׁעִיָּה הַנְּבִיא, וְאִמָּצִיָּה מֶלֶךְ
יְהוּדָה, אֲחִים הָיוּ.
מִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא: מָאִי קָא מְשַׁמֵּעַ לִּי רַבִּי לִוִּי בְּמִסוּרַת זֶה, לְלַמֵּד כִּי
הָא דְּאִמָּר רַבִּי שְׁמוּאֵל כִּי נִחְמִי אִמָּר רַבִּי יוֹנָתָן, כָּל כְּלָא שְׁהִיָּה
צְנוּעָה בְּבֵית חֲמִי, זִכָּה בִּזְכוּת זֶה וְיוֹצֵאֵן מִמֶּנָּה מְלָכִים וְנִבְיָאִים.
מִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא: מְנַלְּן דְּבֵר זֶה. מִתְּמָר כִּלְתּוֹ שֶׁל יְהוּדָה. דְּכְתִיב
(בראשית טו ט) 'וַיִּרְאֶה יְהוּדָה וַיַּחֲשֶׁבֶת לוֹנֶנָּה כִּי כִסְתָהּ פָּנֶיהָ, וְתַמּוּהָ,
וְכִי מִשּׁוֹם דְּכִסְתָּהּ פָּנֶיהָ וַיַּחֲשֶׁבֶת לוֹנֶנָּה, הָרִי דֶּרֶךְ הַצְנוּעוּת לְכַסּוֹת
פָּנֶיהָ. אֵלָּא יֵשׁ לְפָרֶשׁ, שְׁאֲכַן כְּשִׁישְׁבָה בְּדֶרֶךְ לֹא כִסְתָהּ פָּנֶיהָ, אֵלָּא
שִׁמְשׁוֹם דְּכִסְתָּהּ פָּנֶיהָ כְּשִׁהִיָּתָה דְּרָה בְּבֵית יְהוּדָה חֲמִי וְלֹא הָיָה
יָדַע לָהּ - לֹא הִכִּירָה מַעֲוֹלָם, לִכֵּן כְּשִׁרָאָה אוֹתָהּ בְּדֶרֶךְ לֹא הִכִּירָה,
וְהַכְּתָה וְיוֹצֵאֵן מִמֶּנָּה מְלָכִים וְנִבְיָאִים.
וּמִדְּבַרִּי רַבִּי לִוִּי נִלְמַד שֶׁזֹּכְתָה לְמַלְכִּים וְנִבְיָאִים: מְלָכִים, מְדוּד
שְׁהִיָּה מִצְאָצִאי פֶּרֶץ בְּנָה, וְנִבְיָאִים, דְּהָרִי אֲמִצִּיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה הָיָה
מוֹזַע דּוֹר, וְאִמָּר רַבִּי לִוִּי מְסוּרַת בְּיָדֵינוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ שְׁאֲמוּנָן אֲבִי
יִשְׁעִיָּהוּ וְאִמָּצִיָּה אֲחִים הָיוּ, וְאִם כֵּן יִשְׁעִיָּהוּ גַם הָיָה מוֹזַע דּוֹר,
וְכְתִיב 'חֲזוֹן' [וְ]נִבּוֹאָתוֹ יִשְׁעִיָּהוּ בֶן אֲמוּנָן, הָרִי שִׁישְׁעִיָּהוּ שִׁיִּצָּא מִתַּמָּר
הָיָה נְבִיא.
מִסוּרַת נִסְתַּפֵּת שֶׁקִּיבֵל רַבִּי לִוִּי: וְאִמָּר רַבִּי לִוִּי, דְּכָר זֶה מְסוּרַת הוּא
בְּיָדֵינוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ, מְקוֹם אֲרוֹן הָעֵדוּת אִינוּ מִן הַמֶּדֶה - לֹא תַפֵּס מְקוֹם
בְּקוֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, וְכִשְׁמִדְּדוּ מִצִּידֵי הָאֲרוֹן לְכוֹתֵלִי קוֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים,
הָיָה שׁוֹה לְמִידַת קוֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים בְּלֹא הָאֲרוֹן.
תִּנָּא נְמִי חֲכִי כְּדְבַרִּי רַבִּי לִוִּי, אֲרוֹן שְׁעִשְׂתָּה מִשָּׁה וְהַעֲמִידוּהוּ בְּאֲמִצֵּעַ
קוֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, יֵשׁ לִי רִחוּץ עֲשֵׂר אַמּוֹת בֵּינוּ
לְכוֹתֵלִי הַבַּיִת לְכָל רֵוַח [וְ]צֵד-א' (מלכים א' ו) 'וְלִפְנֵי הַדְּבִיר
וּמִידַת קוֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים שְׁהִיָּה לְפָנִים מִן הַמַּחֲצִיָּה הַמְּבֻדֶּלֶת בֵּינוּ
וּבֵין הַהִיכָל' עֲשָׂרִים אַמָּה אַרְבָּע וְעֶשְׂרִים אַמָּה רַחֲב, וּבְתִיב 'בִּנְנָה
הַכְּרִיב הָאֶחָד עֲשֵׂר אַמּוֹת וּבְנָה הַכְּרִיב הָאֶחָד עֲשֵׂר אַמּוֹת, הָרִי
שְׁהָאֲרוֹךְ וְהָרֹחֵב שֶׁל קוֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים הָיָה עֲשָׂרִים אַמָּה. וּמֵאֲחֵר
וּשְׁנִינוּ בְּבִרְיָאָה שְׁהִיָּה עֲשֵׂר אַמּוֹת בֵּין הָאֲרוֹן וּלְכַתְּלִים לְכָל צֵד,

הַשְּׁתָּא כְּשֶׁעָלוּ מִבְּבֶל, [הָא] אִמָּר - הָרִי בְּהַמְשָׁךְ דְּבַרִּי אִמָּר רַבִּי
יִשְׁמַעְיָאֵל שְׁכַל עִיר שִׁישׁ בְּה מְסוּרַת שְׁהִיָּה מוֹקֶפֶת מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ
לֹא צְרִיכָא לְקוֹדֶשִׁי מַחֲדָשׁ, שְׁקְדוּשָׁתָם לֹא פִקְעָה, וּמִדּוּעַ הוֹצִרְכּוּ
לְקֹדֶשׁ אֶת הָעָרִים הַמְּנוּיּוֹת בְּמִשְׁנָה. מִתְרַצָּה הַגְמָרָא: אֵלָּא צְרִיךְ
לִמְדָר שְׁבִנֵי הַגּוּלָּה מִצָּאָה אֶת אֱלֹו וְיִמְנָאוֹם, וְאֲכַן לֹא הוֹצִרְכּוּ
לְקֹדֶשׁם.
הַגְמָרָא חוֹזֶרֶת לְדְבַרִּי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל: וְאָף שֶׁמִּנְתָּה הַמִּשְׁנָה עָרִים
מְסוּיּוֹמוֹת, לֹא עָרִים אֱלֹו בְּלָכָד נִחְשָׁבוֹת 'עָרִי חוּמָה, אֵלָּא כָּל עִיר
שֶׁתִּשְׁתַּלֵּחַ לָךְ מְסוּרַת בְּיָדָךְ מֵאֲבוֹתֶיךָ שְׁמוֹקֶפֶת חוּמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
נּוֹן, כָּל הַמְּצוֹת הַלָּלוּ הַנּוֹהָגוֹת בְּעָרֵי חוּמָה, נִזְהָנִין גַּם כְּהָ אָף שֶׁלֹּא
חִזְרוּ לְקֹדֶשָׁה. מִפְּנֵי שְׁקוּדָשָׁה רִאשׁוֹנָה קוּדְשָׁה לְשַׁעֲתָה וְקוּדְשָׁה
לְעִתִּיד לָבֵא, וְלֹא בְטֵלָה קְדוּשָׁתָן.
כַּעַת מְסִימַת הַגְמָרָא אֶת הַתִּירוֹץ הֵיכָן מִצְאָנוּ שֶׁנִּחְלָקוּ תִנְאִים
הָאֵם קְדוּשָׁה רִאשׁוֹנָה קוּדְשָׁה לְעִתִּיד לָבֹא: קְשִׁיָּא סְתִירָה מְדִרְבִּי
יִשְׁמַעְיָאֵל שְׁאִמָּר בְּבִרְיָאָה לְעִיל שְׁהוֹצִרְכּוּ עוֹלִי בָּבֶל לְקֹדֶשׁ אֶת
הָעָרִים הַמּוֹקֶפּוֹת, שְׁקְדוּשָׁה רִאשׁוֹנָה בְטֵלָה. אֲדַרְבֵּי יִשְׁמַעְיָאֵל שְׁאִמָּר
בְּבִרְיָאָה זֶה אֵלָּא צְרִיךְ לְחִזְרוֹ וּלְקֹדֶשׁ מְשׁוֹם שְׁקְדוּשָׁה רִאשׁוֹנָה
לֹא בְטֵלָה. וְלֹא יֵשׁ לְתַרְךְ, תִּרְיָא נִחְמִי נִחְמִי מִשְׁלֹו אִלְיָכָא דְּרַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל
בְּרַבִּי יוֹסִי, תִּנָּא אֶחָד סָבַר שְׁדַעַת רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל בְּרַבִּי יוֹסִי שֶׁלֹּא
קוּדְשָׁה לְעִתִּיד לָבֹא, וְהַתִּנָּא הַשְּׁנִי סָבַר שְׁדַעַתוֹ שְׁקִידָשָׁה לְעִתִּיד
לָבֹא. וְהֵם הַתִּנְאִים שֶׁנִּחְלָקוּ אִם קְדוּשָׁה רִאשׁוֹנָה קוּדְשָׁה לְעִתִּיד
לָבֹא אוֹ לֹא.
תִּירוֹץ נִסְתָּף: וְאִיִּצְעִית אִימָא, הָא - הַבְּרִיָּיתָא הַשְּׁנִיָּה שְׁקִידָשָׁה
לְעִתִּיד לָבֹא, אִינָּה דְּבַרִּי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל בְּרַבִּי יוֹסִי, אֵלָּא רַבִּי אֱלֵעָזָר
בְּרַבִּי יוֹסִי אִמָּרְהָ, שְׁמִצְנִי שְׁסוּבֵר כֶּךְ, דְּתִנָּא, רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי
אִמָּר, כִּי נִאֲמַר לִגְבִי בְתִי עָרִי חוּמָה (ויקרא כה ז) 'בְּעִיר אֲשֶׁר לֹא חָפֵף,
כְּתוּב לֹא, וְהִינֵנוּ שְׁאִין חוּמָה לְעִיר, וּמִסוּרַת הַקְּרִיָּאָה הָיָה לֹא,
וְהִינֵנוּ שִׁישׁ לֵה חוּמָה, לְלַמֵּד שְׁאָף עַל פִּי שְׁאִין לֹא עֲבָשִׁיו חוּמָה וְהָיָה
לִי קוֹדֶשׁ לְכָן - בְּזִמְנֵי יְהוֹשֻׁעַ, נִחְשָׁב עִיר חוּמָה, וְאָף שְׁחִרְבָהּ הָאֲרִיץ
נִשְׁאָרוּ עָרִים אֱלֹו בְּקְדוּשָׁתָן.
מִכָּאֵן עַד סוֹף הַפֶּרֶק דּוֹרֶשֶׁת הַגְמָרָא אֶת פְּסוּקֵי הַמְּגִילָה: 'וַיְהִי בִּימִי
אֲחֵשׁוּרִישׁ, אִמָּר רַבִּי לִוִּי, וְאִיִּתִּיָּא - וְיֵשׁ אֲוִמָּרִים שְׁאִמָּר זֹאת רַבִּי
יוֹנָתָן, דְּכָר זֶה מְסוּרַת הוּא בְּיָדֵינוּ מֵאֲנָשִׁי כִּנְסַת הַגְּדוּלָּה, כָּל מְקוֹם
שֶׁנֶּאֱמָר תִּבְּת 'וַיְהִי, אִינוּ אֵלָּא לְשׁוֹן צֶעֶר - הָיָה שֶׁם עֲנִין צֶעֶר. וְאֵלּוֹ
הֵם הַמְּקוּמוֹת שֶׁנֶּאֱמָר בְּהֵם 'וַיְהִי' וְסִיבִיתָם. א. כִּאֵן נִאֲמַר 'וַיְהִי בִּימִי
אֲחֵשׁוּרִישׁ, וְהַצֶּעֶר הָיָה דְּהָיָה הָמָן הָרַשָּׁע שְׁגוֹר לְהַשְׁמִיד אֶת
הַיְּהוּדִים. מִקּוּמוֹת נִסְתָּפִים שֶׁנֶּאֱמָר 'וַיְהִי' ב. נִאֲמַר (רות א א) 'וַיְהִי
בִּימִי שֶׁשֶּׁפֶט הַשְּׁפָטִים, וְהַצֶּעֶר הָיָה דְּהָיָה רָעָב, כִּנֶּאֱמָר בְּהַמְשָׁךְ
הַפְּסוּק 'וַיְהִי רָעָב בְּאֶרֶץ'. ג. נִאֲמַר בְּדוֹר הַמְּבּוֹל (בראשית ו א) 'וַיְהִי כִי
חָחַל הָאָדָם לְרֹב עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, וְהַצֶּעֶר מְבּוֹאֵר בְּהַמְשָׁךְ הַפְּרָשָׁה,
שְׁהִרְעוּ מַעֲשֵׂיהֶם, וְאַחֵר זֶה 'וַיִּרָא ה' כִּי רָבָה רָעַת הָאָדָם, וְהִבִּיא
עֲלֵיהֶם מְבּוֹל. ד. נִאֲמַר בְּדוֹר הַהַפְּלָגָה (שם יא ב) 'וַיְהִי בְּנִשְׁכָּם מִקְרָב,
וְהַצֶּעֶר הָיָה, שְׁמַחֲמַת שִׁישְׁבוּ יַחַד וְדִירְבוּ בְּשִׁפָּה אַחַת, בָּא רִידִי
מִרִידָה בָּה, וְאִמָּרוּ 'הִנֵּה בְנָה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרָאשׁוּ בְּשָׁמַיִם. ה.
נִאֲמַר בְּמִלְחַמַת אֲרַבְעַת הַמְּלָכִים (שם יד א) 'וַיְהִי בִּימִי אֲמֶרְפֶּל,
וְהַצֶּעֶר הָיָה, שְׁאֲרַבְעַת הַמְּלָכִים 'עֲשׂו מְלָכָה' עִם חֲמִשַּׁת הַמְּלָכִים.
ו. נִאֲמַר בְּכִיבוֹשׁ יִרְחֹו (יהושע ה יא) 'וַיְהִי בְּהִיּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירְחֹו,
וְהַצֶּעֶר מְבּוֹאֵר בְּהַמְשָׁךְ 'וְתִרְבִּי שְׁלֹוֹפָה בְּיָדִי, שְׁצִיעַר הַמֶּלֶךְ אֶת
יְהוֹשֻׁעַ עַל יְדֵי שְׁהוֹבִיחוֹ עַל בִּיטוֹל תּוֹרָה וְתַמִּיד שֶׁל בֵּין הָעָרִיבִים,
כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל (א. ז. וְעוֹד נִאֲמַר שֶׁם (ו כז) 'וַיְהִי ה' אֶת יְהוֹשֻׁעַ',
וְהַצֶּעֶר הָיָה שְׁמִיד אַחֵר כֶּךְ נִאֲמַר (שם א י) 'וַיִּמְעָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַל
בְּחֶרֶם'. ח. נִאֲמַר (שְׁמוּאֵל א' א א) 'וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן הַרְמָתִים, וְהַצֶּעֶר
מְבּוֹאֵר בְּהַמְשָׁךְ (שם א ד) 'כִּי אֶת חֲנָה אֶחָד וְח' סָבַר רַחֲמֵהּ. ט. נִאֲמַר
(שם א א) 'וַיְהִי בָּאֲשֶׁר זָקַן שְׁמוּאֵל יוֹשֵׁם אֶת בְּנָיו שְׁפָטִים לְיִשְׂרָאֵל'. י. נִאֲמַר
וְהַצֶּעֶר מְבּוֹאֵר בְּהַמְשָׁךְ (שם א א) 'וְלֹא הָלָכוּ בְּנָיו בְּדְרָכֵינוּ'. י. נִאֲמַר
(שם יח יד) 'וַיְהִי דָוִד לְכָל דְּרָכֹו מְשֻׁבֵּל [וְ]ח' עֲמוּל', וְהַצֶּעֶר הָיָה
שְׁהַצְלַחְתּוֹ גְּרַמָּה לְקִנְיָתָהּ שְׁאוּל, שֶׁנֶּאֱמָר (שם ט) 'וַיְהִי שְׁאוּל עוֹנֵן אֶת
דָּוִד. יא. אַחֵר מִלְחַמַת דָּוִד בְּפִלְשְׁתִּים נִאֲמַר (שְׁמוּאֵל ב' א ז) 'וַיְהִי כִי
יִשָּׁב הַמֶּלֶךְ בְּבִיתוֹ, וְהַצֶּעֶר הָיָה, שְׁרָצָה לְבָנוֹת אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,

נאמר (עזרא טו ט) 'כִּי עֲבָדִים אָנְחֵנוּ וּבְעֲבָדְתָנוּ לֹא עָנֹכֵנוּ אֱלֹהֵינוּ וַיֵּט
עָלֵינוּ חֶסֶד לִפְנֵי מַלְכֵי פָרַס לָתֵת לָנוּ מַחֲיָה, אִמְתִּי נִתְקִיִּים פֶּסוּק זֶה,
בְּזֶמֶן הָמָן שְׁגוֹר לְהַשְׁמִיד אֶת יִשְׂרָאֵל, וְהָ נִטָּה עָלֵינוּ חֶסֶד לִפְנֵי
אֲחִישֹׁרוּשׁ שְׁהִיָּה מֶלֶךְ פָּרַס, לְבַטֵּל הַגּוֹזֵרָה וּלְהַעֲמִידָנוּ בַּחַיִּים.
רַבִּי הֵינֵנָּה בַּר פֶּפְאָה פֶּתַח לָהּ פֶּתַחא לְהָא פֶּרְשָׁתָא מִהֶבְא, נֶאמַר
(תהלים סו יב) 'הִרְבַּבְתָּ אֱנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ כְּאֵנוּ וּבְמִים, וְדַרְשׁ, 'בְּאֵנוּ
כְּאֵשׁ' בִּימֵי נְבוֹכַדְנֶצַּר הַרְשָׁע, שֶׁהִשְׁלִיךְ לֹאשׁ מִי שֶׁלֹּא הִשְׁתַּחֲוָה
לְעֵלֹם, 'וּבְמִים' בִּימֵי פֶרְעָה, שֶׁהִשְׁלִיךְ כָּל בֶּן שְׁנוּלֵד לֵיִאֹר. וְהִנֵּאמַר
בְּסוּף הַפֶּסוּק 'וַיִּצְאֵנוּ לְרֹנָה' הִיָּה בִּימֵי הָמָן, שֶׁהִצִּיל ה' אֶת יִשְׂרָאֵל
מִיָּדָיו.
רַבִּי יוֹחָנָן פֶּתַח לָהּ פֶּתַחא לְהָא פֶּרְשָׁתָא מִהֶבְא, נֶאמַר (שם צח א) 'וְכִּי
חִסְדּוֹ וְאַמְנוֹתּוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל רָאוּ כָּל אֲפָסֵי אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ,
וְדַרְשׁ, אִמְתִּי רָאוּ כָּל אֲפָסֵי אֶרֶץ – וְהַיּוֹשִׁיבִים בְּקֶצֶה הָאֶרֶץ אֶת
יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ, בִּימֵי מֶרְדֳּכִי וְאַסְתֵּר, שֶׁשָּׁלְחוּ אִיגְרוֹת לְכָל מַדִּינֹת
הַמֶּלֶךְ אֲחִישֹׁרוּשׁ, וּבִכָּן נִתְפָּרְסָם הֵנִס בְּכָל הָעוֹלָם.
רִישׁ לְקִישׁ פֶּתַח לָהּ פֶּתַחא לְהָא פֶּרְשָׁתָא מִהֶבְא, נֶאמַר (משלי כח טו)
'אִרִּי נָהֵם וְדָב שׁוֹקֵק מוֹשֵׁל רָשָׁע עַל עַם דָּל', וְדַרְשׁ, 'אִרִּי נָהֵם' זֶה
נְבוֹכַדְנֶצַּר הַרְשָׁע, דְּכַתִּיב בֵּית (ירמיה ד ז) 'עָלָה אֶרֶץ מִסְכָּב', 'דָּב
שׁוֹקֵק' זֶה אֲחִישֹׁרוּשׁ, דְּכַתִּיב בֵּית (דניאל ז ח) 'וַיֹּאדָם חִזְקִיָּה אֶחָד תַּנְיָנָה
דְּמִיתָ וְהָ – וְהֵנָּה חִיָּה אַחֲרֵת שֶׁנִּיָּה יְדוּמָה לְדוֹב, וְתַנִּי רַב יוֹסֵף,
חִיָּה הַדּוּמָה לְדוֹב אֵלּוּ פֶּרְסִיִּים, שְׂאֹבְלִין וְשׁוֹתִין הִרְבָּה בְּדוֹב
שְׂאֹבְלִין וְשׁוֹתֵה הִרְבָּה, וּמְסוֹבְלִין בְּשֶׁר – וְשִׁמְיָנִים בְּדוֹב, וּמְנַלִּין
שְׁעֵר בְּדוֹב, וְאִין לָהֶם מְנוּחָה בְּדוֹב, שֶׁכִּשְׁהוּא קִשּׁוֹר הוּא הוֹלֵךְ סָבִיב
עֲצָמוּ וְאֵינוּ עוֹמֵד בְּמִקְוָמוֹ. וְאֲחִישֹׁרוּשׁ שְׁהִיָּה מֶלֶךְ פָּרַס נִקְרָא 'דוֹב'.
'מוֹשֵׁל רָשָׁע' זֶה הָמָן שֶׁרָצָה לְהַשְׁמִיד אֶת הַיְּהוּדִים. 'עַל עַם דָּל' אֵלּוּ
יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם דְּלִים מִן הַמַּצּוֹת, וְלִכָּן נִתְחַיִּיבוּ כְּלִיָּה.
רַבִּי אֱלֵעָזָר פֶּתַח לָהּ פֶּתַחא לְהָא פֶּרְשָׁתָא מִהֶבְא, נֶאמַר (קהלת י יח)
'בְּעֲצָלִיתִים יִמָּךְ הַמְּקָרָה וּבְשִׁפּוֹתֵי יָדִים יִדְלָף הַנֶּחֱיָה', וְדַרְשׁ זֹאת עַל
גְּזִירַת הָמָן, שֶׁבְּשִׁבְלֵי עֲצָלוֹת שֶׁהָיָה לָהֶם לִישְׂרָאֵל שֶׁלֹּא עָסְקוּ בְּתוֹרָה,
נַעֲשֶׂה שׁוֹנְאֵי שֶׁל תִּקְדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֶלֶךְ. וְאִין 'מֶלֶךְ' אֵלּוּ אֵנִי, שְׁנֶאמַר
(ויקרא כו ח) 'וְאֵם מֶלֶךְ הוּא מַעֲרֹבָד', שֶׁפִּירוּשׁוֹ שְׁאִין לוֹ לְשַׁלֵּם דָּמֵי
עֶרְכּוֹ. וְאִין 'מֶלֶכָה' אֵלּוּ תִקְדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֶאמַר (תהלים קד א)
'הַמְּקָרָה בְּמִים עֲלִיּוֹתָיו'. וְהֵינִי 'בְּעֲצָלִיתִים', מִשּׁוּם עֲצָלוֹת יִשְׂרָאֵל
שֶׁלֹּא עָסְקוּ בְּתוֹרָה, 'יִמָּךְ הַמְּקָרָה', נַעֲשֶׂה ה' כְּמִי שְׁאִין יִכּוֹל
לְהוֹשִׁיעַם מִגְּזִירַת הָמָן.
רַב נַחֲמָן בַּר יַחֲזָקָה פֶּתַח לָהּ פֶּתַחא לְהָא פֶּרְשָׁתָא מִהֶבְא, נֶאמַר (שם)
קַדְאֵי – 'שִׁיר הַמַּעֲלֹלוֹת לִילֵי ה' שֶׁהָיָה לָנוּ יִמְרָא נָא יִשְׂרָאֵל, לִילֵי ה'
שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוֹם עָלֵינוּ אֲדָם, וְדַרְשׁ מִמָּה שְׁנֶאמַר 'בְּקוֹם עָלֵינוּ אֲדָם'
וְאֵל אֲמַר 'מֶלֶךְ', שְׂבֹא לְרַמּוֹ עַל גְּזִירַת הָמָן שֶׁלֹּא הִיָּה מֶלֶךְ, וְרָצָה
לְהַשְׁמִיד אֶת יִשְׂרָאֵל.
רַבָּא פֶּתַח לָהּ פֶּתַחא לְהָא פֶּרְשָׁתָא מִהֶבְא, נֶאמַר (משלי כט ב) 'בְּרַבּוֹת
צִדִּיקִים יִשְׁמַח הָעָם וּבְמִשָּׁל רָשָׁע יִאֲנָח עַם', וְדַרְשׁ, 'בְּרַבּוֹת' – וְלִשְׁוֹן
רִיבּוֹי וּגְדוּלָּהוּ צִדִּיקִים יִשְׁמַח הָעָם, זֶה מֶרְדֳּכִי וְאַסְתֵּר, כִּי כִשְׁעָלוּ
לְגְדוּלָה שִׁמְחוּ הָעָם, כְּדַכְּתִיב כִּשְׂרִיעָא מֶרְדֳּכִי מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ
מַלְכוּת (אסתר ח טו) 'וְהָעִיר שׁוֹשֵׁן צָהָלָה וְשִׁמְחָה'. 'וּבְמִשָּׁל רָשָׁע יִאֲנָח
עַם' זֶה הָמָן, דְּכַתִּיב כִּשְׁגִידָלוֹ הַמֶּלֶךְ וְנָתַן לוֹ לַעֲשׂוֹת בִּיהוּדִים כְּטוֹב
בְּעִנְיֵי (שם טו ט) 'וְהָעִיר שׁוֹשֵׁן נְבוֹכָדָה'.
רַב מִתְנֶה אֲמַר מִהֶבְא – פֶּתַח לָהּ פִּתְחָא מִהַפֶּסוּק זֶה, נֶאמַר (דברים
ד ז) 'כִּי מִי גוֹי נָדוּל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרִיבִים אֵלָיו בְּה' אֱלֹהֵינוּ בְּכָל
קְרָאָנוּ אֵלָיו, וְדַרְשׁ, שֶׁעַל מַה שְׁנֶאמַר הָמָן שֶׁה' הִרְחִיק אֶת יִשְׂרָאֵל
מִמֶּנּוּ וְהֵם מִפְּחוּרִים בֵּין הָעַמִּים, נֶאמַר שֶׁה' קְרוֹב אֵלֵינוּ וְשׁוֹמֵעַ
תַּפִּלָּתָנוּ בְּכָל פַּעַם שְׁאֵנוּ קוֹרְאִים אֵלָיו.
רַב אֲשִׁי אֲמַר מִהֶבְא – פֶּתַח לָהּ פִּתְחָא מִהַפֶּסוּק זֶה, נֶאמַר (שם פסוק
לד) 'אֹי הִנֵּפֶה אֱלֹהִים וְגו' לְבֹא לְקַחַת לוֹ גוֹי מִקְרָב גוֹי, וְדַרְשׁ 'קְרָב'
מִלְּשׁוֹן 'קְרָבו', כְּלוּמָר, שֶׁלֶקַח ה' אֶת עַם יִשְׂרָאֵל אֵלָיו, וְלִכָּן לֹא
שִׁיךְ שִׁיחָיו מִסּוּלָקִים מִמֶּנּוּ, וְלִכָּן בְּמִצְרִים כִּשְׁנִמְסְרוּ בִּידֵם לַעֲשׂוֹת
בְּהֵם כְּרוֹצָם, הִצִּילָם ה' מִמִּצְרִים. וְכִמוֹ כֵּן כִּשְׁנִמְסְרוּ בִּידֵם הָמָן
לְהַשְׁמִידֵם, הִצִּילָם ה' וְלָקַחֵם אֵלָיו. וְמוֹזֵה יֵשׁ לְלִמּוּד אֶת גּוֹדֵל הֵנִס,

מגילה נקראת - פרק ראשון דף יא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קכג

תוספות

- 1 כי עבדים אנונו — פסוק הוא בספר עזרא, וסיפא "ויט עלינו חסד לפני (שרי) ומלכין" פרס
- 2 לתת ולנו מחיה. באש בימי נבוכדנצר — שהטילו לתוך הכבשן. אימתי ראו כל אפסי
- 3 ארץ את ישועת אלהינו בימי מרדכי — שהדבר נגלה לכל האומות, שהלכו אגרות בכל
- 4 העולם. מסורבלין — מלובשין בבשר. נעשה שונאו של הקדוש ברוך הוא כך — כמי שלא
- 5 היה יכול להרשיע. אדם ולא מלך — זה המן. רב
- 6 מתנה [אמר] מהבא — פתח פתחא. [הרא
- 7 דכתיב בו'] — מה שכתב בתורה "ואין קונה" גזר
- 8 המן. שלא יא אדם רשאי לקנות מזה לעבד.
- 9 ושמואל אמר מהבא — פתחא לא מאסתים וגו'.
- 10 ואם לא תורישו וגו' — אף אלו נעשו על שחמל
- 11 שאול על עמלק. אעשה לכם — אף אלו כמעט כלו. אחיו של ראש — כלומר: דומה לו.
- 12 בן גילו = בן מזל. שניה דעת אחת היה להן. בקש להחריב — יסוד שסדר זרובבל בבית
- 13 המקדש בימי כורש לפני אחשורוש, כמו שאמור בספר עזרא (פרק ד'). שטנה — שנמנה
- 14 לשטן להם, שלא יבנהו. אח — אוי. אברם הוא אברהם — פסוק הוא בדברי הימים.
- 15 שמלך מעצמו — שלא היה מורע המלוכה. כי
- 16 הוא רודה — כתיב בשלמה. כשם שמלך על
- 17 תפסח ועל עוז וכו' — והכי קאמר: כי הוא רודה
- 18 בכל עבר הנדר כמו מתפסח ועד עזה. מלכו
- 19 בכיפה — תחת כל כיפת הרקיע. הא דאמרן —
- 20 מהודו ועד כוש.
- 1 כימן
- 2 שושנה
- 3 חשיב אלכסנדרוס מוקדון — משום
- 4 דלא איירי הכא אלא באותם הדתובים להדיא. אתה

1 "פי עבדים אנונו ובעבדתנו לא עובנו אלהינו ויט
2 עלינו חסד לפני מלכי פרס." אימתי? בזמן המן.
3 רבי חנינא בר פפא פתח לה פתחא להא פרשתא
4 מהבא: "הרפכת אנשו לראשנו באנו באש ובמים."
5 "באש" - בימי נבוכדנצר הרשע; "ובמים" - בימי
6 פרעה. "ותוציאנו לרודה" - בימי המן. רבי יוחנן פתח

7 לה פתחא להא פרשתא מהבא: "וכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו." אימתי ראו כל אפסי
8 ארץ את ישועת אלהינו? בימי מרדכי ואסתר. ריש לקיש פתח לה פתחא להא פרשתא מהבא: "ארי נהם ורב שוקק מושל רשע
9 על עם דל." "ארי נהם" - זה נבוכדנצר הרשע, דכתיב ביה: "עלה אריה מסבכו". "רב שוקק" - זה אחשורוש, דכתיב ביה: "וארו
10 חיוה אחרי תנינה דמיה לדב", ותני רב יוסף: אלו פרסים, שאוכלין ושותין כדוב, ומסורפלין כשור כדוב, ומגדלין שער כדוב, ואין
11 להם מנוחה כדוב, "מושל רשע" - זה המן. "על עם דל" - אלו ישראל, שהם דלים מן המצות. רבי אלעזר פתח לה פתחא להא
12 פרשתא מהבא: "פעצלתים יפד המקרה ובשפלות ידים ידלף הבית" - בשביל עצלות שהיה להם לישראל, שלא עסקו בתורה,
13 נעשה שונאו של הקדוש ברוך הוא מן. ואין "מלך" אלא עני, שנאמר: "ואם מלך הוא מערפד". ואין "מקרה" אלא הקדוש ברוך
14 הוא, שנאמר: "המקרה במים עליותיו". רב נחמן בר יצחק פתח לה פתחא להא פרשתא מהבא: "שיר הפעלות לולי ה' שהיה
15 לנו יאמר נא ישראל. לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם" - "אדם", ולא מלך. רבא פתח לה פתחא להא פרשתא מהבא:
16 "ברבות צדיקים ישמח העם ובמשל רשע יאנח עם." "ברבות צדיקים ישמח העם" - זה מרדכי ואסתר, דכתיב: "והעיר שושן
17 צהלה ושמחה"; "ובמשל רשע יאנח העם" - זה המן, דכתיב: "והעיר שושן נבוכה". רב מתנה אמר מהבא: "פי מי גוי גדול
18 אשר לו אלהים קרבים אליו." רב אשי אמר מהבא: "או הנסה אלהים." "ויהי בימי אחשורוש". אמר רב: וי ויהי. הך דכתיב:
19 "והתמפרתם שם לאביד לעבדים ולשפחות". ושמואל אמר: "לא מאסתים ולא געלתם לכלתם" - "לא מאסתים" - בימי יוונים;
20 "ולא געלתם" - בימי אספסיינוס; "לכלתם" - בימי המן; "להפר בריתי אתם" - בימי רומיים; "פי אני ה' אלהיהם" - בימי גוג
21 ומגוג. במתניתא תנא: "לא מאסתים" - בימי פשוים, שהעמדתי להם דניאל תנינה מישאל ועזריה; "ולא געלתם" - בימי יוונים,
22 שהעמדתי להם שמעון הצדיק, וחשמונאי ובניו, ומתתיה כהן גדול; "לכלתם" - בימי המן, שהעמדתי להם מרדכי ואסתר; "להפר
23 בריתי אתם" - בימי רומיים, שהעמדתי להם של בית רבי חכמי דורות; "פי אני ה' אלהיהם" - לעתיד לבוא, שאין כל אומה
24 ולשון יכולה לשלוט בהם. רבי לוי אמר מהבא: "ואם לא תורישו את ישבי הארץ". רבי חייא אמר מהבא: "והיה פאשר דמיתי
25 לעשות להם אעשה לכם." "אחשורוש" - אמר רב: אחיו של ראש וכן גילו של ראש. אחיו של ראש - אחיו של נבוכדנצר
26 הרשע שנקרא "ראש", שנאמר: "אנת הוא רישא די דבא". בן גילו של ראש שהוא הרג הוא ביקש להרוג, הוא החריב הוא
27 בקש להחריב, שנאמר: "ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על ישבי יהודה וירושלים." ושמואל אמר: שהאשחרו
28 פניהם של ישראל בימיו פשויל קדרה. ורבי יוחנן אמר: כל שזכרו אמר "אח לראשו". ורבי חנינא אמר: שהכל נעשו רשין בימיו,
29 שנאמר: "וישם המלך אחשורוש מם". "הוא אחשורוש" - הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו. "הוא עשו" - הוא ברשעו מתחילתו
30 ועד סופו. "הוא דתן ואבירם" - הן ברשעו מתחילתו ועד סופו. "הוא המלך אחז" - הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו. "אברם
31 הוא אברהם" - הוא בצדקו מתחילתו ועד סופו. "הוא אהרן וישה" - הן בצדקו מתחילתו ועד סופו. "וידוד הוא הקטן" - הוא
32 בקטנותו מתחילתו ועד סופו: כשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בתורה, כך במלכותו הקטין עצמו אצל מי שגדול
33 ממנו בהכמה. "המלך" - אמר רב: שמלך מעצמו. אמרי לה לשבח ואמרי לה גנאי. אמרי לה לשבח: דלא הוה איניש דחשיב
34 למלכא בנותיה. ואמרי לה לגנאי: דלא הוה חזי למלכותא וממונא ותירא הוא דיהב וקם. "מהודו ועד כוש" - רב ושמואל; חד
35 אמר: הודו בסוף העולם וכוש בסוף העולם. וחד אמר: הודו וכוש גבי הדדי הוו קיימי. כשם שמלך על הודו ופוש, כך מלך
36 מסוף העולם ועד סופו. פיוצא בדבר אתה אומר: "פי הוא רדה בכל עבר הנדר מתפסח ועד עזה." רב ושמואל; חד אמר:
37 תפסח בסוף העולם ועזה בסוף העולם. וחד אמר: תפסח ועזה בהדי הדדי הוו קיימי. כשם שמלך על תפסח ועל עזה, כך מלך
38 על כל העולם כולו. "שבע ועשרים ומאה מדינה" - אמר רב חסדא: בתחילה מלך על שבע ולבסוף מלך על עשרים, ולבסוף
39 מלך על מאה. אלא מעתה, "וישני חיי עמרם שבע ושלושים ומאת שנה" מאי דרשת ביה? שאני הכא דקרא ותירא. מפרך פתיב:
40 "מהודו ועד כוש", "שבע ועשרים ומאה מדינה" למה לוי? שמע מינה לדרשה. תנו רבנן: שלשה מלכו בכיפה, ואלו הן: אחאב
41 ואחשורוש ונבוכדנצר. אחאב, דכתיב: "חי ה' אלהיך אם יש גוי וממלכה אשר לא שלח
42 אדני שם לכקשך וגו'". ואי לא דהוה מלך עליהו היכי מצי משבע להו? נבוכדנצר דכתיב:
43 "והיה הגוי ותמלככה... אשר לא יתן את צוארו בעל מלך בכל." אחשורוש - הא דאמרן.

(סימן)

1 סימן שלמה סנהדרין דריוש כורש. לא סליק מלכותיה — לא השלים מלכותו, שהרי נטרד,
2 כדאמרין במסכת גיטין (סח, ב). הניחא למאן דאמר וכו' — במסכת גיטין פרק "מי
3 שאחוז". על העליונים — על השדים. בשבת המלך — משמע: בתחילת מלכותו, והדר
4 כתיב "בשנת שלש". בשנתישבע דעתו — שמתחלה היה דואג שיצאו ישראל מתחת ידו,
5 כשיגמרו שבעים שנה לגלות בבל, ועבשיו
6 נתיישבו ודעתו. מאי היא — חושבניה
7 דבלשצר וטעוניה. לפי מלאות לבבל — כסבור
8 הוא למלכות בבל, מיום שנטלה בבל מלכות.
9 וזה נבוכדנצר, נטל מלכות מאסר חזון מלך
10 אשור. חשב — בלשצר: ארבעים וחמש
11 דנבוכדנצר, ועשרים ושלוש דאחז מלך.
12 ותרתי ידיה — דאשכחן דבלשצר מלך תלת
13 שני, דכתיב בספר דניאל, בשנת שלש למלכות
14 בלשצר המלך חזון נראה אלי אני דניאל" וגו'.
15 גלו בשבע גלו בשמונה — חד גלות הוא וקראי
16 קא דריש. כתיב בגלות יהויכין "בשנת שמונה"
17 למלכות נבוכדנצר בסוף ספר מלכים, ובספר
18 ירמיה בסוף "אשר הגלה נבחראון בשנת
19 שבע". אלא: שמונה למלכות נבוכדנצר, ושבע
20 לכיבוש יהויקים, שכבשו תחתיו בשנה שניה
21 למלכותו ולא הגלוהו, ויהי לו עבר שלש שנים.
22 ושמונה עשרה ותשע עשרה כתיב בגלות
23 צדקיהו בסוף ספר ירמיה, והיינו חורבות
24 ירושלים שהיא אחת עשרה שנה אחר גלות
25 יהויכין, דכתיב "ויהי בעשתי עשרה שנה למלך
26 צדקיהו" וגו'. ומאי שמונה עשרה ותשע עשרה?
27 שמונה עשרה לכיבוש יהויקים ותשע עשרה
28 למלכות נבוכדנצר. דאמר מר שנה ראשונה
29 כיבש נינוה — שהיתה ראש מלכות אשור,
30 שהיה מלך בנינוה. שניה כיבש יהויקים — קראי
31 קא דריש, בסדר עולם, כתיב בראש ספר דניאל
32 "בשנת שלש למלכות יהויקים בא נבוכדנצר
33 בירושלים ויתן ה' את יהויקים בידו" אפשר
34 לומר כן: והלא אל מלך אלא בשנת ארבע
35 ליהויקים. שנאמר בספר ירמיהו (מזח) "הדבר
36 אשר היה בשנת הרביעית ליהויקים היא שנה
37 הראשונה לנבוכדנצר". אלא מה תלמוד לומר
38 בשנת שלש למלכות יהויקים — בשנת שלשה
39 למדוד, לאחר שכבשו עברו שלשה שנים ומרד
40 בו, שנאמר "ויהי לו [ויהויקים] עבד שלש שנים
41 וישב וימרד בו" (מלכים ב' כד). ולמדך כאן
42 שעמד במרד שלש שנים. הרי ששה שנים
43 לכיבוש, ובפעם הזאת נמסר בידו והרג,
44 ונתקיים בו "קבורת חמור יקבר" (ירמיה כב).
45 והמליך את יהויכין בנו תחתיו, ובא לו לבבל
46 (מדרש רבה מצורע פרק יט). אמרו לו ירמיה:
47 האב מרד בך והמלכת בנו? מתלא אמר:
48 מכבלא בישא גוריא טבא לא נפיק. חזר עליו
49 לתשובת השנה והגלוהו, והמליך צדקיהו. וכן
50 כתיב בספר מלכים בסוף. נמצאת גלות יהויכין

51 בשנת שבע לכיבוש יהויקים, והרי הכתוב קורא אותה "בשנת שמונה למלכות
52 נבוכדנצר". בספר מלכים בסוף, למדנו שבשנה שניה למלכותו כיבוש. נשא אויל מרודך
53 מלך בבל וגו' — למדנו שמלך אויל מרודך בשנת שלשים ושבע לגלות יהויכין, וכבר
54 מלך נבוכדנצר שמונה שנים קודם גלות יהויכין, שמונה ושלושים ושבע הרי ארבעים
55 וחמש, ועשרים ושלוש דאחז מלך ושתים
56 דבלשצר. אפיק מאני דכית המקדש — בשנת
57 שלשית למלכותו. אמר — דאחשורוש, איהו
58 ודאי מיטעא טעי. אנא חשיבנא כ' לגלות בבל
59 — תחילת גולה שהגלה את יכניה. כמה בצירן
60 — משבעים משנת שנים לבלשצר תמני, אותן
61 שמונה שנים שמלך נבוכדנצר לפני הגלותו את
62 יכניה, שלא היה לו לבלשצר למנות ומנאן.
63 חשב — דאחשורוש מב' לבלשצר עד שלש שלו.
64 ועייל — הנך תמני תחתיותיו. חזא דבלשצר —
65 דהרי משנת שנים שלמו שבעים שנה לפי
66 מניינו, ושבו מנה שלשית. וחמשה דריוש המדי
67 וכורש הפרסי — דכתיב "ודריוש מלך קביל
68 מלכותא" (דניאל ו) ואחריו מלך כורש הראשון,
69 שנתן רשות לבני הגולה לעלות, שנאמר: "כה
70 אמר כורש וגו'" (עזרא א) וקסלקא דעתך
71 השתא שנוכל בין שנתן חמש שנים, אף על גב
72 דלא כתיב בקרא. ותרתי דאחשורוש — כבר
73 עברו לו שתי שנים. מחורבות ירושלים — גלות
74 צדקיהו, שנשרפה העיר ובו בהדיא כתיב
75 דלחרבות ירושלים בעי למימנא, דכתיב בספר
76 דניאל "למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה".
77 חריסר — שכן עמד הבית אחר גלות יכניה.
78 איהו כמה מלך אריסר — דכתיב בשנת שנים
79 עשרה הפיל פור הוא הגורל, ולשנה אחרת
80 נעשה הנס — הרי שלוש עשרה. דמלכי אומות
81 העולם מתשרי מניין, ונתחדשה השנה בתשרי.
82 וכתיב לשנה אחרת "לקיים את אגרת הפורים
83 הזאת השנית" — הרי ארבע עשרה. בארין —
84 בימי כורש בטילת עבדות בית אלהא, שזוה
85 כורש לבנות חזרו בו על ידי צרי יהודה ובנימין
86 כמו שכתוב בספר עזרא, עד שנת תרתין
87 למלכות דריוש השני שמלך אחר דאחשורוש,
88 ונקרא שלשה שמונה דריוש כורש ארתחשטא.
89 שנים מקופותיו היו — אותן שנים שמניין
90 למעלה יש בהן שנבלעו משל אחרון בראשון.
91 כגון לדריש המדי וכורש שמניין להן חמש
92 שנים לא תמצא אלא ארבע, דכתיב "בשנת
93 אחת לדריש בן דאחשורוש" בספר דניאל "בשנת
94 שלש למלכות כורש" וגו'. ותניא בסדר עולם:
95 לא מצינו למדי שנה בכתובים אלא זו בלבד,
96 ולכורש מצינו שלשה שנים בספר דניאל "בשנת
97 שלש למלכות כורש" וגו'. ותניא נמי בסדר
98 עולם: כורש מלך שלוש שנים מקוטעות — הרי
99 שמונת שנה יתרה, וגם דבשנת נבוכדנצר ואחז
100 מרודך נבלעה שנה, וכנגדו נשתתה הבנין שנים
101 שנים לדריש.

תניא

1 (סימן שס"ד). ותו ליפא? והא איפא שלמה! לא
2 סליק מלכותיה. הניחא למאן דאמר מלך והדיוט.
3 אלא למאן דאמר מלך והדיוט ומלך מאי איפא
4 למימר? שלמה מילתא אחריתי הוה ביה, שפילך על
5 העליונים ועל התחתונים, שפאמר: "וישב שלמה על
6 פסא ה'". והא הוה סנהדרין, דכתיב: "מי בכל אלהי
7 הארצות האלה אשר הצילו את ארצם מיד?"! הא
8 איפא ירושלים לא בפשה. והא איפא דריוש, דכתיב:
9 "דריוש מלכא כתב לכל עממא אפמא ולשניא
10 די דרין בכל ארעא שלמכון ישנא"! הא איפא
11 שבע דלא מלך עליהו, דכתיב: "שפר קדם דריוש
12 והקים על מלכותא לאחשורפניא מאה ועשרין". והא
13 איפא כורש, דכתיב "כה אמר כורש מלך פרס כל
14 ממלכות הארץ נתן לי ה'! התם אשתבחיה הוא
15 דקא משתבח בנפשיה". פנימיה התם בשבת המלך,
16 וכתוב בתריה: "בשנת שלש למלכו". אמר רבא: מאי
17 "בשבת"? לאחר שנתיישבה דעתו. אמר: בלשצר
18 חשב ומעה, אנא חשיבנא ולא מעינא. מאי היא?
19 דכתיב: "כי לפי מלאות לבבל שבעים שנה אפקוד
20 אתכם", וכתוב: "למלאות לחרבות ירושלים שבעים
21 שנה". חשוב ארבעין וחמש דנבוכדנצר, ועשרים
22 ותלת דאחז מרודך, ותרתי ידיה הא שבעים. אפיק
23 מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו. ונבוכדנצר, מנלן
24 דארבעין וחמש שנין מלך? דאמר מר: גלו בשבע, גלו
25 בשמונה, גלו בשמונה עשרה, גלו בתשע עשרה. גלו
26 בשבע לכיבוש יהויקים גלות יהויכין, שהיא שמונה
27 לנבוכדנצר. גלו שמונה עשרה לכיבוש יהויקים גלות
28 צדקיהו שהיא תשע עשרה לנבוכדנצר. דאמר מר:
29 שנה ראשונה כיבש נינוה, שנה כיבש יהויקים.
30 וכתוב: "ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין מלך
31 יהודה בשנים עשר חדש בעשרים וחמשה לחודש
32 נשא אויל מרודך מלך בכל בשנת מלכותו את ראש
33 יהויכין מלך יהודה ויצא אתו מבית הכלא". תמני
34 ותלתין ושבע - הרי ארבעים וחמש דנבוכדנצר;
35 ועשרין ותלת דאחז מרודך - גמרא; ותרתי ידיה -
36 הא שבעין. אמר: השתא ודאי תו לא מיפרקי. אפיק
37 מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו. היינו דקאמר ליה

38 דניאל: "ועל כרי שמיא התרוממת ולמנא די בתייה תיתי קדמך", וכתוב: "כה בלילאי
39 קמיל בלשאצר מלכא בשדאי", וכתוב: "ודריוש מלכא קבל מלכותא פבר שנין שתין ותרתין". אמר: איהו מיטעא טעי. אנא
40 חשיבנא ולא מעינא. מי פתיב: "למלכות בבל"? "לבבל" פתיב. מאי "לבבל"? לגלות בבל. פמה בצירין? תמני. חשיב ועייל
41 תולדותיה. קדא דבלשאצר וחמש דדריוש וכורש, ותרתי ידיה - הא שבעין. פיון דחזי דמלו שבעין ולא אפרוק אמר: השתא
42 ודאי תו לא מיפרקי. אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו. בא שטן וריקד ביניהן והרג את ושתיה. והא שפיר חשיב! איהו נמי
43 מיטעא טעי, דאיבעי ליה למימני מחורבות ירושלים. סוף סוף פמה בצירין? חריסר. איהו פמה מלך? אריסר. באריסר ידיה
44 איבעי ליה למימני בית המקדש. אלמא פתיב: "בארין בטלת עבדות בית אלהא די בירושלים"! אמר רבא: שנים מקופעות הוו.

תניא

מגילה דף יא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קכה

עוד, ולא אענש על השימוש בכלי הקודש.
 נבוכדנצר מלך בבל בא לארץ ישראל ונלחם במלכי יהודה שבאותה
 תקופה והגלם עם ישראל לבבל. ובכל פעם גלו חלק מישראל.
 כמבואר להלן.
 בשנה הרביעית למלכות יהויקים מלך יהודה שהיתה שנה שניה
 למלכות נבוכדנצר בבבל, עלה נבוכדנצר לארץ ישראל וכבש את
 יהויקים תחתיו, והגלוה עם מקצת כלי המקדש, ומיד אחר כך החזירו
 לירושלים שימלך תחתיו ויכנע לו. אחר שלש שנים מרד יהויקים
 בנבוכדנצר, וחזר למלכותו לשלש שנים נוספות, עד ששלח
 נבוכדנצר גודי כשדים שהגלו את יהויקים לבבל.
 בזמן ההוא המלך נבוכדנצר את יהויכין בן יהויקים למלך, ולאחר
 שלשה חדשים הגלה גם אותו לבבל. בגלות זו הגלה עשרת אלפי
 איש מחשובי העם והחכמים והגיבורים, וכן הגלה אוצרות המקדש
 ואוצרות המלכות, והשאיר בארץ את פשוטי העם החלשים, והמלך
 עליהם את צדקיהו.
 אחר אחת עשרה שנה הגלה גם אותו והענישו, והחריב את ירושלים
 והמקדש על ידי השר נבוזראדן, והגלה את העם הנשאר, חוץ ממעט
 עניים שהניח בארץ ישראל שיעבדו את השדות והכרמים. וכן לקח
 לבבל את כל כלי המקדש שנשארו, ואת הנחושת של העמודים
 והמכונות.
 מבארת הגמרא: **מאי היא** – מה היה חשבונו של בלשצר, ומה
 היתה טעותו, **דכתיב** (ירמיה כ ט) **כִּי לִפִּי מָלַת לְבָבְךָ שְׂבָעִים שָׁנָה**
אֶפְקֶי אֶתְּכֶם וְגו' להשיב אתכם אל המקום הזה, כלומר, אחר
 שבעים שנה ישובו בני ישראל לארצם. ו**כתיב** (דניאל ט ב) **לְמַלְאוֹת**
לְחִרְבוֹת יְרוּשָׁלַם שְׁבַעִים שָׁנָה. והבין בלשצר מהפסוק הראשון,
 שמחשבים את שבעים השנים מתחילת מלכות בבל, והשנ
 ו-חשיבו **אַרְבָּעִין וְחָמֵשׁ שָׁנָה** דמלך נבוכדנצר מעת שנטל את
 המלוכה ממלך אשור, ועוד **עֶשְׂרִים וְתֵלֶת וְ-**עשרים ושלש שנה
 דמלך **אוּל מְרוּדַךְ בְּנוֹ**, ועוד **תְּרֵי וְ-**שנתיים דידה – שכבר מלך
 בלשצר עצמו, **הא** – הרי נשלמו **שְׁבַעִים שָׁנָה** למלכות בבל ועדין
 לא נגאלו, הרי שלא יגאלו עוד, ולכן **אַפִּיק מַאֲנִי דְבִי מִקִּדְשָׁא** –
 הוציא את כלי המקדש שהגלה נבוכדנצר, ו**אַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהוּ** במשתה
 שעשה.
 לפני שיבואר מה טעה בלשצר, מבררת הגמרא מנין נלמד כמה
 שנים מלכו נבוכדנצר ואוּל מְרוּדַךְ: ו**נְבוּכַדְנֶצַּר מְלִיךְ דְּאַרְבָּעִין**
וְחָמֵשׁ שָׁנִין מְלָךְ. מבארת הגמרא: **מדאָמַר מַר בְּבִרְיָתָא** על זמן
 תחילת גלות בבל, שמצאנו על כך בפסוקים זמנים שונים,
 ש**בִּירְמִיָּה (נב כח)** כתוב, **זֶה הָעַם אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְרֶאצַּר בְּשַׁנַּת**
שְׁבַעִי, והיינו שגלו בשנת **שְׁבַעִי** לנבוכדנצר, ובגלות יהויכין (מלכים
 ב' כד ט) כתוב, **וַיִּקַּח אֹתוֹ מֶלֶךְ בָּבֶל בְּשַׁנַּת שְׁמֹנֶה לְמַלְכוֹ**, והיינו
 שגלו בשנת **שְׁמוֹנֶה** לנבוכדנצר. ועוד כתוב בירמיה (נב כט), **בְּשַׁנַּת**
שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה לְנְבוּכַדְרֶאצַּר (הגלה) מִירוּשָׁלַם נָפַשׁ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת
שָׁלִשִׁים וְשָׁנִים, והיינו שגלו בשנת **שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה** לנבוכדנצר,
 ומאידך כתוב שם (נב ט) **וְהָיָה שָׁנַת תִּשְׁעָה עָשָׂרָה שָׁנָה לְמֶלֶךְ**
נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל בָּא בְּחֹזֶק־אֶזְרָן רַב טַבָּחִים וְגו', והיינו שגלו
 בשנת **תִּשְׁעָה עָשָׂרָה** לנבוכדנצר.
 מבארת הברייטא: הפסוקים מדברים על שתי גלויות בלבד, את
 הגלות הראשונה אמנם גלו **בְּשָׁבַע** – בשנה השביעית לביבויש
 נבוכדנצר את יהויקים, והיא גלות יהויכין, אבל היא נמנית גם
 לשנה השמינית לנבוכדנצר, כיון שהיא היתה בשנת **שְׁמוֹנֶה**
 ל**מַלְכוּת נְבוּכַדְנֶצַּר**, ובגלות זו גלו עשרת אלפי איש מחשובי העם
 וגיבורי ישראל וחלק מכלי המקדש. והגלות השניה אמנם גלו
 בשנת **שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה לְבִיבּוּשׁ יְהוֹיָקִים**, והיא גלות צדקיהו, אבל היא
 נמנית גם לשנת תשע עשרה לנבוכדנצר, כיון שהיא היתה בשנת
תִּשְׁעָה עָשָׂרָה לְמַלְכוּת נְבוּכַדְנֶצַּר, ואז גלו רוב העם וכל כלי המקדש
 שנשארו. ומבארת הגמרא: מנין שכבש נבוכדנצר את יהויקים
 בשנה השניה למלכותו, דהא **אָמַר מַר**, בשנה ראשונה למלכותו
כִּיבֵּשׁ נְבוּכַדְנֶצַּר אֶת יְנִיָּה עֵיר הַמְּלוּכָה של מלך אשור, ובשנה
כִּיבֵּשׁ אֶת יְהוֹיָקִים.

(סימן לשמות המלכים שהגמרא מקשה מהם, שלמה סנחריב
 דריוש בורש).
 מקשה הגמרא: ו**תו ליכא** – וכי מלבד מלכים אלו לא היו עוד
 שמלכו בכיפה. ו**הא איכא שלמה**, שנאמר בו (מלכים א' ה ד) **כִּי הָיָה**
רָדָה בָּכָל עֵבֶר הַנָּהָר מִתְּפֹסֶס וְעַד עֶזְרָה, ודרשו לעיל (ע"א) שמלך
 על כל העולם. מתרצת הגמרא: לא הזכירוהו משום דלא סליק
 מלכותיה – לא עמדה מלכותו ובסוף ירד ממלכותו, שנאמר (קהלת
 א יב) **אֲנִי קִלְקַלְתִּי יְמִינִי מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַם**, שמשמע שהיה
 מלך וירד ממלכותו.
 מקשה הגמרא: ה**ניחא** – מובן הדבר ל**מאן דאמר** שבתחילה היה
 שלמה מלך ולבסוף היה דריוש עד סוף ימיו, שמשום כך לא
 מנאוהו עם המלכים שמלכו בכיפה עד סוף ימיהם. **אלא ל**מאן****
דאמר שבתחילה היה מלך ואחר כך דריוש ובסוף שוב היה מלך –
 שחזר למלכותו, **מאי איכא למימר** – מדוע לא מנאוהו. מתרצת
 הגמרא: שלמה, מילתא אחריתי תוה ביה – מטעם אחר לא מנאוהו,
 משום ש**מלך על העליונים** ו**על התחתונים** ו-בני אדם, כי
 היה כסא מלכותו בשמים מעל השדים שמשוטטים באויר תחת
 השמים, **שנאמר** (דברים א' כט ב) **וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא ה'**, וכסא ה'
 הוא בשמים, ולכן לא נמנה עם המלכים שמלכו רק בתחתונים.
 מקשה הגמרא: ו**הא תוה** גם סנחריב שמלך בכיפה, דכתיב כשעלה
 סנחריב לכבוש את ירושלים בימי חזקיהו המלך, שאמר שליחו
 בשמו (ושעיה לו ב) **מִי בָכָל אֱלֹהֵי הָאָרְצוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִצִּילוּ אֶת**
אַרְצָם מִיָּד כִּי יֵצֵא ה' אֶת יְרוּשָׁלַם מִיָּד. הרי ששלט בכל
 הארצות. מתרצת הגמרא: **הא איכא ירושלים דלא כבשה**, כמבואר
 שם שנגף ה' את חילותיו ומתו מאה שמונים וחמשה אלף איש
 בלילה אחד, ואף הוא עצמו מת ביד בניו.
 מקשה הגמרא: ו**הא איכא** גם דריוש שמלך בכיפה, דכתיב אחר
 ש**ה' הִצִּיל אֶת דָּנִיֵּאל מִגִּבּוֹ הָאֲרִיּוֹת** (דניאל ו ב) **דְּרִיּוֹשׁ מְלָכָא** כתב
לְכָל עַמְמֵי אֲמִיָּא וְלִשְׁנָא דִּי דְרִין בְּכָל אֲרָעָא שְׁלֵמְכוֹן סִנְאָא –
 דריוש המלך כתב אגרות לכל אומות העולם לספר את הנס,
 וציום לירא מה'. הרי ששלט בכל הארצות. מתרצת הגמרא: אף
 ששלט על ארצות רבות, אבל **הא איכא שבע מדינות דלא מלך**
עליהו, דכתיב (שם ו ט ב) **שֹׁפַר קָרַם דְּרִיּוֹשׁ וְחָקִים עַל מַלְכוּתָא**
לְאַחַשְׁדְּרָפְנָא מֶלֶךְ וְעֶשְׂרִין – הוטב הדבר לפני דריוש והעמיד
 מאה ועשרים שרים, שיהיה כל אחד ממונה על מדינה אחת
 למלכותו. הרי שמלך על מאה ועשרים מדינות. ואילו אצל
 אחשורוש כתוב, שמלך על מאה עשרים ושבע מדינות, נמצא
 שהיו שבע מדינות שדריוש לא מלך עליהם.
 מקשה הגמרא: ו**הא איכא** גם בורש שמלך בכיפה, דכתיב (עזרא א ב)
בַּה אָמַר בְּרַשׁ מֶלֶךְ פָּרַס בַּל מַלְכוּת הָאָרֶץ נָתַן לִי ה', ומדוע לא
 מנאוהו. מתרצת הגמרא: ה**תם אשתיבתי** הוא דקא משתבח
 בנפשיה – הוא התנאה שמוֹלך על כל העולם, אבל באמת לא מלך
 על כל העולם.
 הגמרא חוזרת לבאר את פסוקי המגילה: **בְּיָמִים הָהֵם בְּשַׁבַּת**
הַמֶּלֶךְ, משמע שמיד כשישב על כסא המלוכה עשה משתה.
 ו**כתיב בתריה** – בפסוק אחריו **בְּשַׁנַּת שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוֹ עָשָׂה מִשְׁתָּה**,
 הרי שהמשתה היה רק בשנה השלישית. וכיצד יתיישבו הפסוקים.
 מבארת הגמרא: **אמר רבא**, אכן המשתה היה בשנה השלישית,
 ו**מאי** שכתוב **בְּשַׁבַּת** היינו **לאחר שנתיישבה דעתו**, שבתחילת
 מלכותו דאג שלאחר שבעים שנה לגלות בבל, יצאו ישראל מידו,
 אבל בשנה השלישית למלכותו שאז מלאו שבעים שנה לגלות
 בבל ולפי חשבוננו, וכמו שיבואר להלן ולא נגאלו, חשב ששוב לא
 יגאלו ולא יבנה בית המקדש, ונתיישבה דעתו, ועשה משתה,
 והשתמש בכלי המקדש.
 הגמרא מבארת את חשבון שבעים השנים שחישב אחשורוש: **אמר**
 אחשורוש, **בלשצר** שנענש, הוא משום ש**חשב** שבעים שנה, ו**מקשה**
 בחשבון, שסבר שמלאו שבעים שנה שבע שנים קודם לכן, ולכן
 נענש על שימוש בכלי הקודש, אבל **אמר** ו-**אחשורוש** **חשיבנא**
ולא מעינא – חישובתי שעברו שבעים שנה ולא טעיתי, ולא יגאלו

בשלטון המלוכה, ואתננוי אתנו בהררי – התנו ביניהם, אי מינן
 מלכי – אם יהיו המלכים מאיתנו, מינינו איפרי – יהיו ממכם
 הדוכסים, ואי מינינו מלכי, אז יהיו מינן איפרי. והפסוק 'חיל פרס
 ומדי הפרתמים' הוא בזמן שהמלכים היו מפרס, ומשום כך היו
 הפרתמים ממדי. והפסוק 'למלכי מדי ופרס' הוא בזמן שהמלכים
 היו ממדי, והפרתמים מפרס.
 נאמר 'בהררתו את עשר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו'.
 אמר רבי יוסי בר חנינא, הפסוק מלמד שכלבש אחשורוש את בגדי
 הכהונה של הכהן גדול שהגלה נבוכדנצר מירושלים. דתני הכא
 'קר תפארת גדולתו', וכתביהם – בבגדי כהונה. (שמות כח א)
 'ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכלבדו ולתפארתו'. למדנו מכך,
 שאחשורוש לבש את בגדי הכהן גדול שנקראים 'תפארת'.
 נאמר 'בשנת שלוש למלכו עשה משתה לכל שריו ועבדיו חיל
 פרס ומדי וגו' 'מים רבים שמונים ומאת יום, ובמלואת הימים האלה
 עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן הבירה' וגו'. והיינו שרק
 לאחר שנסתיים המשתה שעשה לכל המדינות, עשה משתה לעם
 שבשושן הבירה. ונחלקו רב ושמואל בדבר, חד אמר, אחשורוש
 מלך פיקח היה, ומחכמה הקדים משתה הרחוקים למשתה בני
 שושן. וחד אמר שכלל מישף היה, ולא מחכמה עשה זאת.
 מבארת הגמרא: מאן דאמר מלך פיקח היה, משום דשפיר עבר –
 שטוב עשה אחשורוש דקריב רחיקא ברישא – שקירב תחילה את
 הרחוקים, משום דבני מאתיה – בני עירו שבשושן, מאחר והם
 סמוכים אליו, כל אמת דבני פנייה לאו – יכול לפייסם בכל עת
 ואין צריך להקדימם, ולכך הקדים את משתה הרחוקים שלא יכול
 לפייסם בכל עת. ומאן דאמר מישף היה, משום דאיבעי ליה – היה
 לאחשורוש לקרובי בני מאתיה ברישא – לקרב קודם את בני עירו,
 שהם חשובים למלכותו יותר מהרחוקים. דאי מרדו ביה הנך
 ו-הרחוקים, הני ו-הקרובים הוו כנימי בהיה – יעמדו לצידו,
 ותתקיים מלכותו, אבל אם הקרובים לא יהיו עמו יפסיד את
 המלכות לגמרי.
 הגמרא דנה איזה חטא גרם לגזירת המן: שאלו תלמידיו את רבי
 שמעון בן יוחאי, מפני מה – מחמת איזה חטא נתתינו שואיתין של
 ישראל ו-היהודים שפאזותו הדרו כליה. אמר להם רבי שמעון,
 אמרו אתם טעם הדבר. אמרו לו תלמידיו, מפני שנהנו מפעולתו של
 אותו רשע – אחשורוש. הקשה להם רבי שמעון, הרי רק היהודים
 שבשושן נהנו בטעודה זו, ואם בן מן הדין שרק היהודים שפשושן
 יתרגו, אבל היהודים שכלל העולם כולו שלא היו בטעודה, אל
 יתרגו, ומדוע היתה הגזירה על יהודי כל המדינות. אמרו לו
 תלמידיו, אם כן אמור אתה מדוע נתחייבו כליה. אמר להם רבי
 שמעון, מפני שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר. אמרו לו תלמידיו,
 אם כן מדוע זכו לנס, ובי משוא פנים יש בדרך – וכי ה' נושא פנים
 בדין. אמר להם רבי שמעון, אף שהשתחוו לצלם, הם לא עשו זאת
 ברצון ולא הורו בליבם לעבודה זרה, אלא עשו לפנים – כלפי חוץ,
 מיראת המלך, לכן אף הקדוש ברוך הוא לא עשה עמהן גזירת כליה
 אלא לפנים – שהיה נראה שרוצה להענישם, ומתוך כך עשו
 תשובה וניצלו. והיינו דתני (איכה ג א) 'כי לא ענה מלכו וגוה בני
 איש' – אם עושה אדם עבירה בלי לב ורצון, מביא לו ה' תוגה כדי
 שיעשה תשובה וניצל מן הצרה.
 נאמר במגילה שהמשתה של בני שושן היה 'בחצר גנת ביתן
 המלך'. וצריך ביאור, שהרי שלשה מקומות שונים הם, שהחצר
 הוא מקום פנוי המיועד להשתמש בו, והגינה היא מקום המיועד
 לגידול ירקות, והביתן הוא מקום נטוע אילנות. ואמרו רב ושמואל
 שהמשתה היה בכל המקומות הללו, אלא שנחלקו בסדר ישיבתם,
 חד מהם אמר, שהושיבו כל אדם לפי כבודו, הפשוט שבעם הראוי
 ליכנס רק לחצר החיצונה, הכניסוהו לחצר, והחשוב ממנו הראוי
 לגינה, הכניסוהו לגינה, והמכובד ביותר הראוי לביתן, הכניסוהו
 לביתן. וחד מהם אמר, שלא ישבו לפי חשיבותם, אלא תחילה
 הושיבו לבאים בחצר, ואחר שהתמלאה החצר ולא החזיקוהו,
 הושיבו גם בגינה, וגם היא לא החזיקוהו כיון שהיו רבים מאד, עד

הגמרא מביאה ראיה שנבלעה שנה במלכות נבוכדנצר ואילו
 מרודך: תניא נמי חכי בסדר עולם (פכ"ח), ועוד שנה אחרת ו-אחת
 חסרה לכל, כלומר, אף שבמיתת בלשצר הסתיימו שבעים שנה
 מתחילת מלכות נבוכדנצר בבבל, מכל מקום עדיין חסרה שנה
 אחת להשלים שבעים שנה מכיבוש יהויקים שהיה בשנה השניה
 למלכות נבוכדנצר, ועמד דריוש והשלימה לשבעים שנה, ומיד
 אחר כך מלך כורש, ונפקדו פקידה במקצת, שנתן להם רשות
 לעלות ולבנות את בית המקדש, ככתוב (עזרא א א) 'מי ככם מכל
 עמנו יהי אלהיו עמו ויעל לירושלים אשר ביהודה ויבן את בית ה'
 קשוה, הרי לעיל מבואר שנבוכדנצר מלך ארבעים וחמש שנה
 ודחינו ארבעים וארבע מכיבוש יהויקים, ואילו מרודך עשרים
 ושלוש שנה, ובלשצר שלש שנים, ואם כן נמצא שעברו שבעים
 שנה אף בלי השלמת דריוש, אלא מוכח שנבלעה שנה במנין
 שנות נבוכדנצר ואילו מרודך, ומלכו יחד רק ששים ושבע שנים.
 אמר רבא, אף דניאל חישב וקעה בהאי חושבנא של שבעים שנות
 גלות בבל, שסבר מתחילה למנות מכיבוש יהויקים, וכשראה שלא
 נגאלו, נתן לבו למנות מחורבן ירושלים. דתני (דניאל ט א) 'בשנת
 אחת למלכו אני דניאל בנית פספרים מספר השנים אשר היה דבר
 ה' אלי וקרמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה'.
 ומדקאמר 'בנית' שהוא לשון ספירה וחשבון, מכלל זה משמע
 שהוצרך לחשב מדוע לא נשלמה גאולתם, ומשום דבתחילה קעה
 וסבר, שמה שכתוב (ירמיהו כט י) 'כי לפי מלאת לכל שבעים שנה
 אפקד אתכם' היינו בנין הבית, וחישב מהזמן שפשטה יד בבל על
 ישראל, והוא בשנה השניה לנבוכדנצר. וכשראה שלא נגאלו
 הבין שיש למנות מחורבן ירושלים שהיה שמונה עשר שנה אחר
 כך.
 מקשה הגמרא: מכל מקום קשו קראי אחר – סותרים הפסוקים
 זה את זה, שברמיה דתני 'כי לפי מלאת לכל שבעים שנה אפקד
 אתכם', שמשמע שחשבון השבעים שנה הוא ממתי שפשטה
 מלכות בבל על ישראל בכיבוש יהויקים. ובדניאל דתני 'למלאות
 לחרבות ירושלים שבעים שנה', שמשמע מחורבן ירושלים.
 מתרצת הגמרא: אמר רבא, הנאמר בירמיה שיעקדו לאחר שבעים
 שנה לכיבוש יהויקים, היינו לפקידה בעלמא – שיתן להם רשות
 לעלות לארץ ולהתחיל לבנות את בית המקדש, וכלשון הפסוק
 'אפקדו אתכם', אבל לא תהיה גאולה שלימה, ואכן פסקה בניית
 בית המקדש, והיינו דבשנה הראשונה לכורש מלך פרס, שהיתה
 שנת שבעים ואחד לכיבוש יהויקים, כתב (עזרא א א), 'בה אמר ברוך
 מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים והוא פקד עלי
 לבנות לו בית בירושלים', ואמר (שם א א) 'מי ככם מכל עמנו יהי
 אלהיו עמו ויעל לירושלים אשר ביהודה ויבן את בית ה', וזו
 הפקידה שנפקדו. ובדניאל נאמר על הגאולה שהיתה שבעים שנה
 אחר חורבן ירושלים.
 הגמרא מוסיפה שכורש לא קיים את המוטל עליו בשלימות: דרש
 רב נחמן בר רב חסדא, מאי דתני (ישעיה מה א) 'בה אמר ה' למשיחו
 לכורש אשר תחזק בימינו', ואינו מובן מדוע כינה את כורש
 'משיחו', ובי בורש משיח היה – האם נמשח בשמן המשחה. אלא
 יש להפסיק בין תיבת 'משיחו' לתיבת 'כורש', והיינו, שאמר לו
 הקדוש ברוך הוא למשיח, קובל אני לך על בורש שלא קיים את
 צווי כראוי, שאני אמרתי 'הוא יבנה ביתי ויבנין גלותי', והיינו
 שיעסוק להשיב את ישראל מהגלות ולבנות את בית המקדש,
 והוא כשהגיע זמנו לקיים הציווי, אמר לישראל (עזרא א א) 'מי ככם
 מכל עמנו ויעל', והיינו שרק נתן להם רשות לעשות, אך לא עסק
 בעצמו.
 הגמרא חוזרת לבאר את פסוקי המגילה. שואלת הגמרא: נאמר
 'חיל פרס ומדי הפרתמים', וממה שממך תיבת 'פרתמים' ו-דוכסים
 לתיבת 'מדי', משמע שהדוכסים היו ממדי, ואילו בסוף המגילה ו'
 ב תני, 'למלכי מדי ופרס', וממה שממך תיבת 'מלכי' למדי,
 משמע שהמלכים היו ממדי, ולא הדוכסים.
 משיבה הגמרא: אמר רבא, הפרסיים והמדיים עשו שותפות

מגילה נקראת - פרק ראשון דף יב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קבז

תוספות

1 תניא נמי הכי - דבשנת נבוכדנצר ואיל מרודך נבלעה שנה. עוד שנה אחת לכבל - הכי יתאב בסדר עולם: "ביה בלילאי קטיל בלשצר מלכא ודריש מדאא קביל מלכותא" הרי
2 שבעים שנה מיום שמלך נבוכדנצר, שבעים חסר אחת מיום שכיבש יהויקים, ועוד שנה אחת לכבל למלאות שבעים שנה מששלט על ישראל, ועמד דריש והשלמה. ואחרי בשנה
3 אחרת מלך כורש בבבל, ונפקדו פקידה במקצת, שאמר "מי בכם מכל עמו ידי אלהיו עמו ויעל וגו'". למדנו מבריייתא זו כשמת בלשצר לא היו לכיבוש יהויקים אלא שבעים חסר
4 אחת, ואנחנו מנינו למעלה שבעים שנה. ארבעים וחמש דנבוכדנצר, ועשרים ושלש דאיל מרודך, ושלשה דבלשצר - הרי שנים מקוטעות דיו. בינותי כפפריים - לשון ספירה וחשבון.

5 כתיב לפי מלאות לכבל - "שבעים שנה אפקד

6 אתכם" בספר ירמיה. וכתיב - בספר דניאל

7 "למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה מספר

8 השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא".

9 לפקידה בעלמא - ואמר "לפי מלאות לכבל

10 שבעים שנה אפקד אתכם" וכך היתה, שנפקדו

11 בשנה אחת לכורש מלך פרס, שהיא שנת

12 שבעים ואחת לכיבוש יהויקים שפשטה בבל על

13 ישראל. משיח - נמשח, כמו שמן המושחה.

14 קובל אני לך כו' - והכי קאמר: "כה אמר ה'

15 למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו" וגו' והוא

16 יבנה את ביתי. תרי קראי כתיבי דסמיכי

17 אהרדי. וניקוד טעם מקרא זה מוכיח על דרש

18 זה, שאין לך טעם ורקא במקרא שאין סגול בא

19 אחריו, ובאן נקד למשיחו בורקא, ולכורש נקד

20 במארק - להפרישו ולנתקו מעם "למשיחו". מי

21 ככם מכל עמו וגו' - והוא עצמו לא נשתל

22 בדבר. כתיב פרי ומדי הפרתמים - סמך

23 הפרתמים אצל מדי, וכתיב "למלכי מדי ופרס"

24 - סמך מלכי אצל מדי. בגי' כחונה - שהיו

25 בידו שם בגי' בהן גדול שהביאן מירושלים.

26 פיקח היה - שהקדים משתה הרוחקים יותר

27 ממשתה בני עירו. שהשתחו לצלם - בימי

28 נבוכדנצר. וכי משוא פנים יש בכבר - איך זכו

29 לנס? הם עשו לפנים - מיראה. הרי חרי -

30 מעשה מחס, מלאכת המצעות היתה עשויה

31 נקבים נקבים. מילת לבנה - חור לשון חור.

32 היאוי לכספ כו' - ממות זהב וכסף קדריש, שר

33 הראוי לזהב - לזהב, וגרוע - לכסף.

34 מתחשפות על בעליהן - רצפה עשה להם

35 באבנים חטוטות, כלומר: שלא באו לידי אדם

36 אלא בטורה, שמחטטים ומחזירים בעליהן

37 אחריהן עד שמוצאין אותן בדמים יקרים. וכן

38 הוא אומר - שהמקרא משבח אבני יקרות,

39 ואומר על יסודות הרבה הן באין "כי אבני נזר

40 מנתוסטות על אדמות" והכתוב מדבר לישראל

41 לעתיד לבוא, שיהיו חשובין ויקרים בין האומות

42 כאבני נזר המתנוססות. דרי דרי = שורות שורות

43 סבים, וסודרת לשון "סודור סודור". בצהרים -

44 והאי וסודרת לשון סודרא הוא. שקרא דודו

45 לכל בעלי פחורה - עשה נחת רוח לבני

46 מלכותו, להעביר מזון מכס של סודרין.

47 הראשונים - כלומר: בלשצר וחבורתו. כרת

48 של תורה - אכילת מזבח מרובה משתיה, פר

49 ושלשה עשרונים סולת לאכילה, ונסך חצי

50 הקין. מין מדינתו - מין הרגיל בו ולא ישכרהו.

51 ולא ישתהו אלא לפי רצונו. ברוצן מרדכי והמן

52 - הם היו שרי המשקים במשתה. איהו בקרי -

53 דלועין גדולות.

בוציני

40 מרובה משתיה. "אין אנם" - אומר

41 רבא: לעשות פרצון מרדכי והמן.

42 נשים בית המלכות. "בית הנשים"

1 תניא נמי הכי: ועוד שנה אחרת לכבל ועמד

2 דריש והשלמה. אומר רבא: אף דניאל טעה בהאי

3 חושבנא, דכתיב: "בשנה אחת למלכו אני דניאל

4 בינתי בפפריים". מדיקאמר "בינתי" מכלל דטעה. מכל

5 מקום קשו קראי אהרדי. כתיב: "מלאות לכבל",

6 וכתיב: "לחרבות ירושלים"! אומר רבא: לפקידה

7 בעלמא. ותינו דכתיב: "כה אמר פרש מלך פרס:

8 כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים והוא

9 פקד עלי לבנות לו בית בירושלים". דרש רב נחמן

10 בר רב חסדא: מאי דכתיב: "כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו"? וכי

11 פורש משיח היה? אלא אומר לו הקדוש ברוך הוא למשיח: קובל אני לך על פורש. אני

12 אומרתי: הוא יבנה את ביתי וקבץ גליותי, והוא אומר: "מי בכם מכל עמו ויעל". חיל

13 פרס ומדי הפרתמים, וכתיב: "למלכי מדי ופרס". אומר רבא: אתנוני אתנו בהרדי. אי מינ

14 מלכי מיניכו איפרכי, ואי מיניכו מלכי מינ איפרכי. "בהרדתו את עשר כבוד מלכותו" -

15 אומר רבי יוסי בר חנינא: מלמד שלכש בגי' כהונה. כתיב הכא: "וקר תפארת גרולתו",

16 וכתיב התם: "לכבוד ולתפארת". "ובמלאות הימים האלה" - רב ושמואל. חד אומר: מלך

17 פיקח היה. וחד אומר: מלך טיפש היה. מאן דאמר מלך פיקח היה, שפיר עבד דקריב

18 רחיקא ברישא, דבני מאתיה כל אימת דבעי מפייס להו. ומאן דאמר טיפש היה, דאיבעי

19 ליה לקרובי בני מאתיה ברישא, דאי מרדו ביה הנך, הני הוו קיימי בהרדיה. שאלו תלמידיו

20 של רבי שמעון בר יוחאי: מפני מה נתחייבו שזנאיהן של ישראל שבאותו הדור פליה?

21 אומר להם: אמרו אתם. אמרו לו: מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. אם בן שבשושן

22 יהרגו, שבכל העולם בולו אל יהרגו! אמרו לו: אמור אתה! אמר להם: מפני שהשתחו

23 לצלם. אמרו לו: וכי משוא פנים יש בדבר? אמר להם: הם לא עשו אלא לפנים, אף

24 הקדוש ברוך הוא לא עשה עמהן אלא לפנים, ותינו דכתיב: "כי לא ענה מלכו". "בחר

25 גת ביתן המלך" - רב ושמואל. חד אומר: הראוי לחצר לחצר, הראוי לגינה לגינה, הראוי

26 לביתן לביתן. וחד אומר: הושיבן בחצר ולא החזיקתן, בגינה ולא החזיקתן, עד שהכניסן

27 לביתן והחזיקתן. במתניתא תנא: הושיבן בחצר ופתח להם שני פתחים, אחד לגינה ואחד

28 לביתן. "חור ברפס ותכלת". מאי "חור"? רב אומר: חרי חרי. ושמואל אומר: מילת לבנה

29 הציע להם. "ברפס" - אומר רבי יוסי בר חנינא: פרים של פסים. "על גלילי כסף ועמודי

30 שש מטות זהב וכסף". תניא רבי יהודה אומר: הראוי לכסף כסף, הראוי לזהב לזהב.

31 אומר לו רבי נחמיה: אם בן אתה מטיל קנאה בפעודה! אלא, הם של כסף, ורגליהן של

32 זהב. "בחס ושש" - אומר רב אסי: אבנים שמתחזקת על פעליהן. וכן הוא אומר: "אבני

33 נזר מתנוססות על אדמתו". "זר וסודרת" - רב אומר: דרי דרי. ושמואל אומר: אבן טובה

34 יש בכרפי הים ו"דרה" שמה. הושיבה באמצע סעודה ומאירה להם פצתיהם. דבי רבי

35 ישמעאל תנא: שקרא דודו לכל פעלי סודרה. "השקות בכלי זהב וכלים מפלים שונים".

36 "משונים" מופיעי ליה? אומר רבא: יצתה בת קול ואמרה להם: ראשונים, כלו מפני כלים

37 ואתם שונים בהם? "ויון מלכות רב" - אומר רב: מלמד שכל אחד ואחד השקחו יין שגדול

38 הימנו בשנים. "והשתיה כדת אין אנם". מאי "כדת"? אומר רבי חנן משום רבי מאיר: כדת

39 של תורה. מה דת של תורה, אכילה מרובה משתיה; אף סעודתו של אותו רשע אכילה

1 אתה מטיל קנאה - ואם תאמר: למאן דמאר

2 לעיל הראוי לגינה לגינה, הראוי לחצר

3 לחצר, אם כן אתה מטיל קנאה בסעודה יש לומר:

4 דסבירא ליה דכיון שלא היו רואין זה את זה ליכא

5 קנאה.

6 כדת של תורה אכילה מרובה משתיה - והא

7 דאמרינן בגדה (כדב ושם): כל

8 שאכילתו מרובה משתיתו עצמותיו סביון -

9 היינו באוכל יותר מדאי.

שפירחה

10 וכן

11 אני

12 חיל

13 מינ

14 -

15 "

16 "

17 "

18 "

19 "

20 "

21 "

22 "

23 "

24 "

25 "

26 "

27 "

28 "

29 "

30 "

31 "

32 "

33 "

34 "

35 "

36 "

37 "

38 "

39 "

40 "

41 "

42 "

בבוציני

שפּרחה בה צרעת — בירושלמי מפרש דילפינן "נגזר" דכתיב גבי ושתי מ"נגזר" דכתיב
גבי עזיה בשנצטרע, דכתיב ביה "נגזר מבית ה'" (דברי הימים ב' כו).

זיל לגבי עמון ומואב דייתי בדוכתייהו כחמרא — וקשה: הווא פרק "תפלת השחר"
(ברכות כחא), פריך: וכי עמון במקומו יושב? והלא בא סנהריב ובלבלו לכך פירש

רבנו תם דגרסינן הכא מואב לחוד, דקרא נמי לא

הזכיר אלא מואב, דכתיב "שאנן מואב", ובברכות

נמי לא גרסינן אלא עמון, ומהו הטעם התייר

ליהודה גר העמוני לבא בקהל, אבל משמע דגרי

אינך לא רצו להתיר לבא בקהל לפי שלא בלב

סנהריב מצרים ולא בלבל מואב ומדיה, קשה:

דבברכות משמע, באותה שהבאתי, שסנהריב

בלבל עמון, ובירמיה חשיב לזו באותן שהגלה

נבוכדנצר? ויש לומר: לפי שסנהריב היה ראשון

שבבלל — נקרא הכל על שמו, ועליו כתיב "ואסיר

גבולות עמים ועתירותיהם שוסתי", אבל דאי

עיקר החורבן היה על ידי נבוכדנצר.

ממוכ — יש מדרש שהיה דניאל, ולפי שהיה

נשוי לשרית שהיתה גדולה ממנו שלא

היה יכול לכופה לדבר בלשונו, יעץ לעשות כן.

כל

בבוציני. "ביום השביעי כטוב לב המלך ביין." אפיו

עד השתא לא טב לביה בחמרא? אמר רבא: יום

השביעי שבת היה. שיישראל אוכלין ושותין, מתחילין

בדברי תורה ובדברי תשפחות. אבל אומות העולם

שאוכלין ושותים, אין מתחילין אלא בדברי תפלות.

וכן בסעודתו של אותו רשע הללו אומרים: מדינת

נאות; והללו אומרים: פרסיות נאות, אמר להם

אחשורוש: כלי שאני משתמש בו אינו לא מדי

ולא פרסי אלא כשדדי. רצונכם לראותה? אמרו לו:

אין, ובלבד שתהא ערומה. שפמדה שאדם מודר

פה מודדין לו, מלמד שהיתה ושותי הרשעה מביאה

בנות ישראל ומפשיטתן ערומות ועושה בהן מלאכה

בשבת. והיינו דכתיב: "אחר הדברים האלה כשד

חמת המלך אחשורוש זכר את ושותי ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה" - כשם

שעשתה כך נגזר עליה. "ותמאן המלכה ושותי". מכדי פריצתא הואי, דאמר מר: שניהן

לדבר עבירה נתפוננו. מאי טעמא לא אתאי? אמר רבי יוסי בר חנינא: מלמד שפּרחה בה

צרעת. במתניתא תנא: פא גבריאלי ועשה לה זנב. "ויקצף המלך מאד". אמאי דלקה ביה

בולי האי? אמר רבא: שלחה ליה בר אחוריידיה דאבא! אבא לקבל אלפא חמרא שתי,

ולא הוי, וההוא גברא אשתפי בחמריה! מיד "וחמתו כערה בו". "ויאמר המלך לחכמים".

מאן חכמים? רבנן. "ידעו העתים" - שידעין לעבר שנים ולקבוע חדשים. אמר להו: דיינוה

לי! אמרו: היכי געביד? נימא ליה קטלה - למחר פסיק ליה חמריה וכעי לה מינן. נימא

ליה שבקה - קא מוּלְלָה במלכותא. אמרו לו: מיום שחבר בית המקדש ונלינו מארצנו,

נישלה עצה מפנו ואין אנו יודעין לזון דיני נפשות. זיל לגבי עמון ומואב דיתבי בדוכתייהו

בחמרא דיתבי על דורדייה. וטעמא אמרו ליה, דכתיב: "שאנן מואב מנעוריו ושקט הוא

אל שמריו ולא הורק מפלי אל כלי ובגולה לא הלך על פן עמד טעמו בו וירחו לא נמר."

מיד - "והקרב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש". אמר רבי לוי: כל פסוק זה על שום

קרבתו נאמר. "כרשנא" - אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבנו של עולם,

כלום הקריבו לפניך פרים בני שנה בדרך שהקריבו ישראל לפניך? "שחר" - כלום הקריבו

לפניך שתי תורין? "אדמתא" - כלום בנו לפניך מזבח אדמה? "תרשיש" - כלום שימשו

לפניך בבגדי כהונה דכתיב בהו: "תרשיש ושהם וישפה". "מרס" - כלום מירסו בדם לפניך? "מרסנא" - כלום מירסו במקחות

לפניך? "ממוכן" - כלום הכינו שלחן לפניך? "ויאמר ממוכן". תנא: ממוכן זה המן. ולמה נקרא שמו ממוכן? שמוכן לפורענות.

אמר רב כהנא: מפאן שההדיט קופין בראש. "להיות כל איש שרר בביתו" - אמר רבא: אלמלא אגרות הראשונות לא נשתייר

משונאיהן של ישראל שרי ופליט; אמרי מאי האי דשדיר לן "להיות כל איש שרר בביתו"? פשיטא! אפילו קרחה בביתה

פרדשכא ליהו! "ויפקד המלך פקידים". אמר רב: מאי דכתיב "כל ערומ עשה ברעת וכסיל יפרש אולת"? "כל ערומ עשה

ברעת" - זה דוד, דכתיב: "ויאמרו לו עבדיו ובקשו לאדני המלך נערה בתולה". כל מאן דהוה ליה ברתא, אייתה ניהליה.

"וכסיל יפרש אולת" - זה אחשורוש, דכתיב: "ויפקד המלך פקידים". כל מאן דהוה ליה ברתא אוימקרה מיניה. "איש יהודי

היה בשושן הבירה איש ימיני". מאי קאמר? אי ליחוסא קאתי, ליחסייה ואזיל עד בגימין! אלא מאי שנא הני? תנא: פולן על

שמו נקראו. "בן יאיר" - בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו; "בן שמעי" - בן ששמע אל תפלתו; "בן קיש" - שהקיש על

שערי רחמים ונפתחו לו. קרי ליה "יהודי" - אלמא מיהודה קאתי, וקרי ליה "ימיני" - אלמא מבגימין קאתי! אמר רב נחמן:

מרדכי מוכתר בגימוסו היה. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי: אביו מבגימין ואמו מיהודה. ורבנן אמרי: משפחות

מתגרות זו בזו. משפחת יהודה אומרת: אנא גרים דמתיליד מרדכי, דלא קטליה דוד לשמעיה בן גרא. ומשפחת בגימין אמרה:

מינאי קאתי. רבא אמר: כנסת ישראל אמרה לאידך גיסא: ראו מה עשה לי יהודי ומה שילם לי ימיני. מה עשה לי יהודי

מגילה דף יב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קכט

לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם, כלום הקריבו לפניך כרים
 ו-כבשים בני שנה בדרך שהקריבו ישראל לפניך. 'שתי' נטריקון
 'שתי תורים', שאמרו המלאכים לפני ה', כלום הקריבו לפניך שתי
 תורים בישראל. 'אדמתא', כלום בנו לפניך מונח אדמה לקרבות
 כישראל. 'תרשיש', כלום שימשו לפניך בבגדי כהונה דכתיב בהו –
 באבני החושן (שמות כח ב) 'תרשיש ושהם וישפה'. 'מרים', כלום מירסו
 ו-עירבו והגיסו בדם לפניך, כישראל שהגיסו דם במזרק שלא
 יקרוש ויהא כשר להזרק על המזבח. 'מריסא', כלום מירסו בנפוחות
 לפניך כישראל שהגיסו ובוללו את המנחות לפניך כשרתן. 'ממוכן',
 כלום הכינו שילחן עבור דלם הפנים לפניך כישראל.
 'אימר ממוכן לפני המלך והשרים'. תנא, 'ממוכן' זה המן, ולמה
 נקרא שמו ממוכן, שמוכן לפורענות להתלות על העץ. אמר רב
 כהנא, מכאן נלמד, שההריוט קופין לדבר בראש – לפני גדולים
 ממנו, שהרי בפסוק שלפני כן נמנה ממוכן אחרון מבין שבעת
 השרים, שהיה הפחות מכולם. ואף על פי כן פתח פיו לדבר
 ראשון.
 וישלח פקדים וגו' להיות כל איש שדר בביתו. אמר רבא, מאגרות
 אלו באה הישועה, שאמלא – אילו לא שלח את האגרות
 הראשונות הללו, לא נשתיר משונאיהן של ישראל, שרדי ופליג,
 שהיו משמידים את היהודים מיד שהגיעו האגרות להשמידם, ולא
 היו ממתנים ל"ג אדר, ולא היה אפשרות לשלוח אגרות אחרונות
 שיהרגו היהודים את הגוים, אבל אחר ששלח אגרות ראשונות
 אלו, אמר בני המדינות, מאי האי – מה היא שטות זו שדיר לן –
 ששלח לנו להיות כל איש שדר בביתו, וכי צריך ציווי לכך, הרי
 הוא פשיטא, שאפילו קרחה ו-איש שפל בביטוי, פדשכא ליהוי
 – הוא שר ושלטי, והסיקו שמלך שוטח הוא, וכשהגיעו האגרות
 להשמיד את היהודים, לא החשיבהו והתעכבו מלקיימו.
 ויפקד המלך פקדים וגו' ויקבצו את כל נערה. אמר רב, מאי
 דכתיב (משלי יג טז) 'כל ערים יעשה בדת ויכסיל יפרש אולת', כלומר,
 כנגד מי נכתב. ובמאור: 'כל ערים יעשה בדת', זה דוד המלך,
 דכתיב כשביקשו לו אשה לעת זקנה (מלכים א' א) 'ואמרו לו עבדיו
 יבקשו לארצי המלך נערה בתולה', שביקש רק נערה אחת, וכל מאן
 דהוה ליה ברתא ו-בת אייתה ניהליה – הביאה אליו, אולי תיטב
 בעיניו. ויכסיל יפרש אולת, זה אחשוורוש, שצויה להביא את כולם,
 בדכתיב ויפקד המלך פקדים וגו' ויקבצו את כל נערה, וכל מאן
 דהוה ליה ברתא, אימקמה מיניה – החביאה שלא יקחנה, שידעו
 שיחלל את כולן ובסוף יבחר רק אחת.
 איש יהודי היה בשושן הבירה וגו' וישמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן
 קיש איש ימיני – משבט בנימין. שואלת הגמרא: מאי קאמר בכך
 שהביא יחוסו. אי ליהובא קאתי – לפרש יחוסו, ליהקיה (ואיל)
 [וליויל] עד בנימין. (אלא) מאי שניא הני – שמות אלו שהזכיר.
 מבארת הגמרא: אכן לא פירש יחוסו, אלא כדכתיב בביריתא,
 שהשמות כולם על שמו של מרדכי נקראו, 'בן יאיר', היינו בן שהיה
 עניינם של ישראל בתפלתו. 'בן שמעי', בן ששמע אל את תפלתו. 'בן
 קיש', שהקיש על שיערי רחמים שנעלו בשעת הגזירה, ונפתחו לו.
 מקשה הגמרא: בתחילה קרי ליה למרדכי 'איש יהודי', מלשון
 יהודה, אלמא משבט יהודה קאתי ו-בא, ובהמשך קרי ליה 'ימיני',
 אלמא משבט בנימין קאתי. מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן, יהודי
 אין הכוונה שבא מיהודה, אלא מרדכי מוכתר בנימוס – בעל
 שמות נאים הוה, וזה אחד מהם. תירוצ' נוסף: אמר רב רב הוה
 אמר רבי יהושע בן לוי, נקרא 'יהודי' וימיני' משום שאביו היה
 מנצנים, ואמו היתה מיהודה. תירוצ' נוסף: ורבנן אמר, אכן היה
 מוצאו מבנימין, אלא משפחת יהודה ובנימין מתנצנים זו בזו מי
 גרם ללידת מרדכי, משפחת יהודה אומרת, אנא גרים דמתליד
 מרדכי, משום דלא קמליה דוד לשמע' בן גרא אף שמרד במלכות,
 ויצא ממנו מרדכי, ומשפחת בנימין אומרת, מינאי קאתי, שבא מזרע
 בנימין.
 רבא אמר, יש לדרוש כך, בנפח ישראל אמה לשונות אלו, ולא ידך
 יקרא – לצד אחר, כלומר לגנאי, וכך אמרה, ראו מה צער עשה לי
 דוד המלך היהודי – מיהודה, ומה רעה שילם לי שאלו המלך הימיני
 – מבנימין.
 מבארת הגמרא: מה עשה לי יהודי,

בבבבב – דלועין קטנות. כלומר כוונת שניהם אחת, שיראו את
 יופיה.
 'ביום השביעי בטוב לב המלך בין אמר וגו' להביא את ושת'.
 מקשה הגמרא: אטו עד השתא – עד יום השביעי לא טב לביה של
 אחשוורוש בחמרא – ביק, הלא כל יום שותה יין. אמר רבא, 'יום
 השביעי' אין הכוונה ליום השביעי מימי המשתה, אלא שבת הוה,
 שהוא יום השביעי בשבוע, ובא ללמד מה בין ישראל לגוים,
 שישאל כשאוכלין ושותין לכבוד שבת, מתחילין לדבר בדברי
 תורה ובדברי תשבוה ליה. אבל עובדי כוכבים שאוכלין ושותין אין
 מתחילין לדבר אלא בדברי תיפלות – זנות ועבירה. וכן היה
 במקדשתו של אותו רשע – אחשוורוש, דיברו דברי תיפלות, וכך
 אמרו, הללו ו-בני מדין אומרים, נשים מדיות נאות משאר נשים.
 והללו ו-בני פרס אומרים, הנשים הפרסיות נאות מכולן. אמר להם
 אחשוורוש, כלי שאני משתמש בו ו-אשתי, אינו לא מדוי ולא פרסי
 אלא פשוטי ונאה היא מאד, האם רצונכם לראותה. אמרו לו
 המסובים, אין, הבא אותה, וכלבד שתהא ערומה.
 והטעם שנגזר עליה ששמים לבא ערומה בשבת, משום שפמדה
 שאדם מורד – במה שעושה רע, בה מודדי לו – בכך נענש משמים.
 ומלמד שהיתה ושת הרשעה מביאה בנות ישראל לשרתה, ומפשיטן
 ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת כדי לבזותן ולצערן, ולכן נגזר
 עליה שתבא ערומה בשבת. מדייקת הגמרא: היינו דכתיב (אסתר ב
 א) 'אחר הדברים האלה בשר חמת המלך אחשוורוש ובר את ושת
 ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה, ללמד שבשם שעשתה
 להעביר בנות ישראל ערומות בשבת, בה נגזר עליה לבא ערומה
 בשבת.
 ויתמאן המלכה ושת לבוא בדבר המלך. מקשה הגמרא: מדי
 פריקתא הוא – הרי ושת היתה פרוצה, כדאמר מר לעיל (ע"א)
 שנייה לזכר עבירה נתכוונו, ואם כן מאי טעמא לא אתאי – לא
 באה. אמר רבי יוסי בר חנינא, מלמד שפרחה בה צרעת ולא רצתה
 שיראה מגונה. בפתניתא תנא – בבריתא שנינו, [בא] נברא
 ועשה לה זכר כבהמה, ולכן לא באה.
 ויקבץ המלך מאד וחמתו בערה בו. מכפל הלשון משמע שכעס
 מאד. מבארת הגמרא: אמאי דלקה ביה בגלי האי – מדוע חמתו
 בערה כל כך. אמר רבא, משום ששלקה ליה ושת לאחשוורוש, בר
 אהורייה דאבא – שומר ארורות הסוסים של אבי בלשצר היית,
 ואתה נוהג כאיש נבער שאינו ראוי למלוך, שאבא – בלשצר,
 במשתה שלו לקבל אלפא חמרא שתי – שותה יין כנגד אלף איש,
 ולא רוי – ולא השתכר. וההוא נברא ו-אתה אשתמי בחמריה –
 השתטה מהדיון. מיד כששמע המלך דבריה, ויחמתו בערה בו.
 ויאמר המלך לחכמים ידעי העתים וגו' בדת מה לעשות במלכה
 ושת. מבארת הגמרא: מאן – מי הם החכמים, רבנן – חכמי
 ישראל, שנקראים ידעי העתים, משום שידעין לעבר שנים ולקבוע
 חדשים.
 אמר להו אחשוורוש לחכמים, ויינייה לי – תדוניו לא את ושת. אמרו
 ו-דנו החכמים ביניהם, היכי נעביה, נימא ליה קמלה – נאמר לו
 להרגה, למחר פסיק ליה חמריה – יפוג יינו מעט מעליו, ובעי לה
 מינן – ויידוש אותה מאתנו, ויאשים אותנו בהריגתה. ואם נימא
 ליה שבתה – הנח לה, ואל תענישנה, קא מולולה במלכותא – יש
 בכך ולזול במלכות. ולכן אמרו לו החכמים, מיום שהרב בית
 המקדש וגלינו מארצנו, נפלה עצב ממונו ו-מעמנו ואין אנו ידעין
 לדון דין נפשות, ואין באפשרותנו לפסוק דין כראוי. ויל לנבי ו-דין
 אצל חכמי עמון ומואב ודכתיב ביה שישבם במקומם
 בחמרא דתיב על הודיה – כיון שנה על שמריו ולא הורק מכלי
 לכלי, ולכן דעתם מיושבת, ויכולים לפסוק כראוי.
 אומרת הגמרא: ופעמא – ויפה אמרו ליה החכמים לאחשוורוש,
 והראיה, דכתיב (דברים מח יא) 'שאנן מואב מנעוריו ושקט הוא אל
 שמריו ולא הורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלה, על כן עמד טעמו
 בו וריחו לא נמר', הרי שכשארם שקט דעתו מיושבת.
 כשראה שאין חכמי ישראל פוסקים בדירה, מיד פנה לשרים
 הקרובים אליו, שנאמר 'והקרב אליי בשרשנא שתי אדמתא תרשיש'.
 אמר רבי לוי, כל השמות שהזכירו בפסוק זה, על שום קרבתם
 נאמר, 'בשרשנא' נטריקון 'כרים בני שנה', שאמרו מלאכי השת

ומכל מקום היתה יפה, מחמת חוט של חסד שהיה משוער עליה מאת
ה'.
נאמר על אסתר 'כי אין לה אב ואם', ובהמשך נאמר 'ובמות אביה
ואמה'. שואלת הגמרא: למה לי לומר שוב שהיתה יתומה. משיבה
הגמרא: אמר רב אחא, כדי ללמד שאפילו יום אחד לא היו לה אב
ואם, שכשעברה אמה, מת אביה, ולא היה לה אב ממתי שראוי
להקראות אב, וכשעברה, מתה אמה, וגם היא לא היתה קרויה
אם.
'ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת'. תנא משום רבי מאיר,
אל תקרי 'לבת' – שאימצה כבת, אלא קרא 'לכית' – שנשאה. וכן
הוא אומר – וכן מצינו פסוק אחר שנדרש כך (שמואל ב' יב ג), 'ולך
ו-אוריה החתי' אין כל כי אם בבשה אחת קטנה ו-בת שבע אשר
קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדיו, מפתח תאכל ומכסו תשנה
ובחיקו תשכב ותהי לו כבת'. וקשה, משום דבחינו תשכב הוות ליה
(לבית) [כבת], אלא יש לקרוא (לכית) [כבת], שרמו לו על אשת
אוריה. והכי נמי כאן, יש לקרוא לבית.
שומר הנשים נתן לאסתר את תמרוקה ומנותיה ו'את שבע הנערות
וגו' הראיות לתת לה מבית המלך. אמר רבא, הטעם שהיו לה
שבע שפחות, משום שהיתה מונה בהן את ימי השבת, שכל שפחה
באה ביום מסוים בשבוע, וכשבאה השפחה של שבת ידעה שהיום
שבת.
'ושנה ואת נערותיה וגו' לטוב בית הנשים'. מבארת הגמרא במה
הטיב לה שומר הנשים: אמר רב, שהאכילה מאכל יהודי. ושמואל
אמר, שהאכילה קדלי דחורדי – בשר חזיר שמן, שהוא מאכל
משוכח, ומשום אנסה לא נענשה על כך. ורבי יוחנן אמר, האכילה
זרעונים – מיני קטניות, שאין בהם חשש כשרות. וכן הוא אומר
אצל דניאל וחבריו שאכלו זרעונים להנצל ממאכל אסור, שנאמר
(דניאל א טו) 'ויהי המלצר נשא ולעצמו את פת כבשם ו-מאכל המלך
אסורו ויין משתייהם ונתן להם זרעונים'.
'ושש חרשים בשמן המר'. מבררת הגמרא: מאי 'שמן המר'. רבי
הייא בר אבא אמר, סמכת – שמן מעורב בבשמים. רב הונא אמר,
שמן עשוי מית שלא הביא שליש בישולו. תנאי, רבי יהודה אומר,
אנפיקונו הוא שמן וית שלא הביא שליש ואינו ראוי לאכילה. ולמה
סבין אותו, לפי שהוא משיך את השיער, ומעצין (מצהיב ומצהיל)
את הפשר.
'בערב היא באה ולבית המלך' ובבבא היא שבה אל בית הנשים
שני. אמר רבי יוחנן, מננותו של אותו רשע שבעל את כולם, למדנו
שכחו, שלא היה משמש מפתו ביום, שהרי כל נערה חזרה בבוקר
לבית הנשים.
'ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל ראייה'. אמר רבי אלעזר, מלמד
שכל אחד אחד ואחד שהיו מאומות שונות, נדמתה לו כאומתו, ולכן
נשאה חן בעיני כולם.
'ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי
הוא חמש טבת'. מבארת הגמרא: בהשגחת ה' היא באה בחדש זה,
לחבבה בעיניו, שהוא ירח (יחדש) שהקור גדול, ונהנה גוף מן
הגוף, לפי שמתחמם בו.
'ויאבה המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל
הבתולות'. אמר רב, כשיביקש אחשורוש למעס באסתר מעס
בתולה, מעס 'ומכל הבתולות', וכשיביקש לטעום מעס בעולה, מעס
'ומכל הנשים'. וכל זה כדי שיהא לו הנאה יתירה מאסתר וישאנה,
ותבוא הצלה לישראל.
'ועש המלך משתה גדול וגו' את משתה אסתר והנחה למדינות
עשה ויתן משאת כיד המלך'. הכל עשה לכבודה, שתסכים לגלות
את עמה. תחילה עבד משתה לכבודה מה שלא עשה לשאר
הנשים, ולא גליא ליה את עמה. הוסיף ודלי ברנא – עשה הנחה
במס לכבודה (והנחה למדינות עשה), ולא גליא ליה. הוסיף ושרר
פרדישני – שלח מתנות לשרים בשמה (ויתן משאת), ולא גליא
לית.
'ובבבבין בתולות שנית' וגו'. יש לבאר מדוע קיבץ שוב בתולות,

המשך בעמוד נח

דלא קמליה דוד לשמעי בן גרא שמרד במלכות וחיבב מיתה, וגרם
דאיתליד מיניה ו-משמעין מרדכי דמיקני ביה המן – שעורר בו את
קנאת המן כשלא השתחוה לו, ולכן גזר להשמיד את היהודים.
ומה שילם לי מיני, דלא קמליה שאל לאנג מלך עמלק, ובכך גרם
דאיתליד מיניה המן דמצער לישראל.
תירוץ נוסף על הסתירה: רבי יוחנן אמר, לעולם מרדכי משבט
בנימן קאתי ולכן נקרא 'מיני', ואמאי קרי ליה 'יהודי', על שום
שכפר בעבודה זרה, שכל הכופר בעבודה זרה נקרא 'יהודי', בדיכתי
כשהשינו הכשדים לנבוכדנצר שחנניה מישאל ועזריה לא
השתחוו לצלם (דניאל ג יב) 'אתי נברין יהודאין' וגו', שקראום יהודים
משום שכפרו בעבודה זרה.
מימרא נוספת שהכופר בעבודה זרה נקרא 'יהודי': רבי שמעון בן
פזי כי הוה פתח לדרוש בספר דברי הימים, אמר כנגד ספר דברי
הימים הכי. כל דבריו אחד הם – יש מקומות שאתה מזכיר שמות
שונים, ובכולם הכוונה לאדם אחד, ואנו יודעין לדורשן למה הם
מרמזים. כגון (דברי א' יד יח) 'ואשתו תהרדה ויהי את ירד אבי גדור
ו'את חבר אבי שוכו ו'את וקתיאל אבי זנוח, ואלה בני בתיה בת
פרעה אשר לקח מרד', ודרש, 'אשתו היהודיה' היא בתיה שנזכרה
בסוף הפסוק, שילדה את משה ברנו וכדלהלן, ואמאי קרי לה
'יהודי' אף שהיתה מצרית, על שום שכפרה בעבודה זרה, בדיכתי
(שמות ב ד) 'ותרד בת פרעה לרחץ על הים', ואמר רבי יוחנן, הכוונה
שיקרה לרחוץ ו-טבילת גרותו מנילו – מעבודה זרה של בית
אביה. הרי שהכופר בעבודה זרה נקרא 'יהודי'.
שואלת הגמרא: וכי בתיה ילדה את משה, והא רק רבויי רביתיה –
גידלה אותו. משיבה הגמרא: לומר לך שכל המגדל יתום ויתומה
מתוך ביתו, מפעלה עליו תפוח פאילו ילדו, ולכן נכתב שילדה את
משה.
ומבאר רבי שמעון בן פזי: כל השמות שנזכרו כאן ו-ירד אבי גדור
וחבר אבי שוכו ויקתיאל אבי זנוח הם אדם אחד. ירד זה משה,
ולמה נקרא שמו ירד, שירד להם לישראל מן בימיו ובזכותו. ונקרא
גם ירדור, שגדור פרוצותיהן של ישראל על ידי התורה שניתנה על
ידו. ונקרא גם יחבר, שחיבר את ישראל לאביהן שבשמים. ונקרא
גם 'סוכו', שנעשה להם לישראל בסוכה, שהגין עליהם כשחטאו
בעגל ובמרגלים. ונקרא גם 'יקתיאל', שקווי ישראל לאל בנימו –
שדור המדבר ציפו כל יום לה' שיתן להם מן ושליו ומים. ונקרא
גם 'זנוח', שהזניח ו-הסיר) עונותיהן של ישראל – שמחמת תפילתו
סלח ה' לישראל. ושלש פעמים נקרא 'אבי', 'אבי גדור' 'אבי סוכו'
'אבי זנוח', משום שהיה אב בתורה, אב בהכמה ואב בנביאות.
עוד נאמר בפסוק, 'ואלה בני בתיה וגו' אשר לקח מרד'. שואלת
הגמרא: וכי מרד שמו של בעלה, והלא כלב שמו. מבארת הגמרא:
בנישואין אלו נקרא כך, שאמר הקדוש ברוך הוא, בדין שיבא כלב
שמרד בעצת מרגלים ולא חטא, וישא את בת פרעה שמרדה בגלולי
בית אביה.
הגמרא חוזרת לבאר את פסוקי המגילה: 'ושמו מרדכי וגו' אשר
הגלה מירושלים עם הגלה אשר הגלתה. אמר רבא, מלשון זה
משמע שגלה מעצמו ומרצונו, ולא בעל כרחו כשאר העם.
'ויהי אמון את הדסה היא אסתר'. בתחילה קרי לה הדסה, ובסוף קרי
לה אסתר. ונחלקו תנאים בדבר. תנאי, רבי מאיר אומר, אסתר הוא
שמה, ולמה נקרא שמה ו-כינאה) הדסה, מפני שהיתה צדקה, ועל
שם הצדיקים שנקראו הדסים. וכן הוא אומר על השכינה שגלתה
לבבל (מכיה א ח) 'הוא עמד בין ההרסים' – בין הצדיקים שבגולה.
רבי יהודה אומר, הדסה הוא שמה, ולמה נקראה שמה אסתר, על
שם שהיתה מסתרת דברה, שנאמר (ספר ב' ס) 'אין אסתר מנרת
מולדתה ואת עמה' וגו'. רבי נחמיה אומר, הדסה הוא שמה, ולמה
נקראה בשם אסתר, משום שהיו אומות העולם קורין אותה על שום
אסתרה – ירה, שהיתה יפה כלבנה. בן עזאי אומר, אסתר שמה,
ונקראה 'הדסה' משום שלא ארוכה מראי היתה ולא קצרה מראי
היתה, אלא בינונית בהדסה, וזה נוי לאדם. רבי יהושע בן קרחה
אמר, אסתר שמה, ונקראה הדסה משום שדקרוקת כהרס היתה,

מגילה נקראת – פרק ראשון דף יג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלא

תוספות

דלא קמליה דוד לשמעני – שהיה חייב מיתה. לאידך ניבא – לצעקה ולא לשבח: איש יהודי ואיש ימיני גרמו לי הצער הזה. איתי גוברין יהודאין בו' – וסיפיה דקרא "לאלהך לא פלחין". כל דברין אחד הן – כנגד הספר היה אומר: כל דברין, דברי הימים, אחת הן. הרבה שמות אתה מזכיר, פלוני ופלוגי, וכולן אדם אחד הן. ואנו יודעין לדורשן – ואף על פי שסתמת אותן אנו נתנין את לבנו עד שאנו יודעין לדורשן. משום דאמרין לעיל כל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי נקט לה הכא. ואשתו היהודית וגו' – והלא בתיה שמה, דהא כתיב בסופיה "ואלה בני בתיה". לרחוין – לטובל ולשון גירות. והלא כלב שמו – שבכלב משתעי קרא. הכי גרסינן: וישא בתיה שמירה בגלילי בית אביה – ולכן נשתנה שמה

בליקוחין הללו. שגלה מעצמו – מרלא כתיב

1 "אשר היה מן הגולה אשר הגלתה" וכתיב
2 "אשר הגלה עם הגולה" משמע שלא היה
3 כשאר נראית שגלו על כרחן, והוא גלה
4 מעצמו, כמו שעשה ירמיה שגלה מעצמו, עד
5 שאמר לו הקדוש ברוך הוא לחזור. בין ההדסים
6 אשר במצולה – בין הצדיקים שגלו לבבל,
7 ובשבינה משתעי קרא. אסתתר = ירח, יפה
8 כלבנה. ייקרקת היתה – כהדסה זו. אלא חוש
9 של חסד משוך עליה – מאת הקדוש ברוך הוא,
10 לכך נראית יפה לאומות ולאשורוש. ובמות
11 אביה ואמה תו למה לי – מאחר דכתיב "כי אין
12 לה אב ואם", אלא ללמדנו שאפי' יום אחד לא
13 היה לה אב ואם. בשעה שנתעברה אמה מת
14 אביה – נמצא שלא היה לה אב משעה שנראה
15 להקרות אב. ובשילוחה אמה מתה – ולא
16 נראית לקרות אם. ולרש אין כל – באוריה
17 משתעי קרא. כבשה אחת – בת שבט. שהיתה
18 מונה כהן ימי שבת – שהיתה משרתת לה אחת
19 באחד בשבת, ואחת בשני בשבת, ואחת בשלישי
20 בשבת, וכן כולן, וכשהגיע יום שפחה של שבת
21 יודעת שהיום שבת. כתיב דחוריי = בקניז'ש
22 שמינית. ומתוך אונסה לא נענשה. וכן הוא
23 אומר – שהורעונים טובים לצדיקים להבדילין
24 ממאכל טמא. ויהי המלצר נושא את פת כנם
25 ויין משתיים וגו' – וכתיב בהוא ענינא
26 "למקצת ימים עשרה נראה מראיהם טוב
27 ובראיא בשר וגו'". אנפקינון שמן זית שלא הביא
28 שלש – גבי מנחות תנו: אין מביאין אנפקינון,
29 ואם הביא – פסול. ועלה קאי ר' יהודה ואמר
30 מהו אנפקינון. מעדן = מצויב. מנחתו של אותו
31 רשע – גנותו הוא זה. שהוא בועל נשים
32 ומשלחן. שהגוף נהנה מן הגוף – מפני הצניעה.
33 והעיד לך הכתוב שהיו מתכונן מן השמים
34 לחבבה על בעלה. ביקש לשעום בו' – לכך
35 נאמר "מכל הנשים ומכל הבתולות". עבד
36 משתאי בו' – חוזר לכמה ענינים לפייסה
37 שתגלה לו מולדתה, ולא הועיל. וסמוך לה
38 להאי קרא "ובהקצין בתולות שנית וגו' אין
39 אסתר מגדת מולדתה ואת עמה וגו' עבד
40 משתאי סעודה לכבודה, מה שלא עשה בשאר
41 נשים. דלי כרנא – אמר: בשביל אסתר אני
42 מניח לכם מכסי גולגולתכם, היינו והנחה
43 למדינות עשה. שדר פרדישני – דורות
44 לשרים בשמה, והיינו דכתיב "ויתן משאת כיד
45 המלך".

לא

כל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי שנאמר
"איתי גוברין יהודאין" על שם יהודי, שהרי
אמר ב"חלק" (סנהדרין צג.) דלא הוה מושבט
יהודה. אשר הגלה שגלה מעצמו – ודרש
ליה מרלא כתיב "הוגלה". קדלי דחוריי –
חם וחלילה, היא לא היתה אוכלת.
וטובלת

דלא קמליה דוד לשמעני, דאתיליד מיניה מרדכי
דמקני ביה הקן. ומה שילים לי ימיני – דלא קמליה
שאול לאנג, דאתיליד מיניה הקן דמצער לישראל. רבי
יוחנן אמר: לעולם מבנימין קאתי. ואמאי קרי ליה
"יהודי"? על שום שפפר בעבודה זרה, שפכל הכופר
בעבודה זרה נקרא "יהודי", דכתיבי: "איתי גוברין
יהודאין..." רבי שמעון בן פזי, כי הוה פתח דברי הימים, אמר הכי: כל דברין, אחד הם,
ואנו יודעין לדורשן. "ואשתו היהודיה ילדה את ירד אבי גדור ואת חבר אבי שזכו ואת
יקותיאל אבי גנוח ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד". אמאי קרי לה "היהודיה"? על
שום שפפרה בעבודה זרה, דכתיבי: "ותרד בת פרעה לרחוין על היאור", ואמר רבי יוחנן:
שירדה לרחוין מגלילי בית אביה. ילדה? והא רבויי רביתיה: לומר לך: שפכל המגידל יתום
ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב פאילו ילדו. "ירד" זה משה, ולמה נקרא שמו "ירד"?
שירד להם לישראל מן בימיו. "גדור" – שגדר פרצותיהן של ישראל. "חבר" – שחבר את
ישראל לאביהן שבשמים. "שזכו" – שזעשה להם לישראל בסופה. "יקותיאל" – שקווי ישראל
לא לבימיו. "גנוח" – שהניח עונותיהן של ישראל. "אבי" "אבי" "אבי" – אב בתורה, אב
בחקמה, אב בגביאות. "ואלה בני בתיה אשר לקח מרד". וכי מרד שמו? והלא כלב שמו!
אמר הקדוש ברוך הוא: יבא כלב שמרד בעצת מרגלים וישא את בת פרעה שמרדה בגלילי
בית אביה. "אשר הגלה מירושלים". אמר רבא: שגלה מעצמו. "ויהי אמן את הדסה". קרי
לה "הדסה" וקרי לה "אסתר". תניא רבי מאיר אומר: אסתר שמה. ולמה נקרא שמה הדסה?
על שם הצדיקים שנקראו "הדסים". וכן הוא אומר: "והוא עמד בין ההדסים". רבי יהודה
אומר: הדסה שמה. ולמה נקרא שמה אסתר? על שם שהיתה מסתרת דבריה, שנאמר: "אין
אסתר מגדת את עמה". רבי נחמיה אומר: הדסה שמה. ולמה נקראת אסתר? שהיו אומות
העולם קורין אותה על שום אסתרה. בן עזאי אומר: אסתר, לא ארופה ולא קצרה היתה,
אלא בינונית בהדסה. רבי הושע בן קרחה אומר: אסתר ירקרקת היתה וחוש של חסד משוך
עליה. "כי אין לה אב ואם" – ובמות אביה ואמה? למה לי? אמר רב אחא: עיפרתה מת
אביה; ילדתה מתה אמה. "ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת". תנא משום רבי מאיר:
אל תקרי "לבת" אלא לבית. וכן הוא אומר: "ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קמנה אשר
קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו מפתו תאכל ומכסו תשתה ובחיקו תשקב ותהי לו
בת". משום דבחיכו תשקב, הוות ליה לבת? אלא בית; הכי גמי לבית. "ואת שבע הנערות".
אמר רבא: שהיתה מונה בהן ימי שבת. "ויושנה ואת נערותיה". אמר רב: שהאכילה מאכל
יהודי. ושמואל אומר: שהאכילה קדלי דחוריי. ורבי יוחנן אומר: ורעונים. וכן הוא אומר: "ויהי
המלצר נושא את פתכנסם... ונתן להם ורעונים". "ששה חדשים בשמן המור". מאי "שמן
המור"? רבי חיאי בר אבא אומר: כספת. רב הונא אומר: שמן זית שלא הביא שלישי. תניא
רבי יהודה אומר: אנפקינון, שמן זית שלא הביא שלישי. ולמה סכין אותו? שמשיר את השיער
ומערדן את הכשר. "בערב היא באה ובבקר היא שבה". אמר רבי יוחנן: מגנותו של אותו
רשע למדנו שבחו, שלא היה משמש מכותו ביום. "ותהי אסתר נשאת חן". אמר רבי אלעזר:
מלמד שלכל אחד ואחד נדמתה לו באומותו. "ותלקח אסתר אל המלך אחשוורוש אל בית

מלכותו בתרש העשירי הוא חדש טבת" – ירח שנהנה גוף מן הגוף. "ויהאב המלך את אסתר מפל הנשים ותשא חן וחסד לפניו
מפל הבתולות". אמר רב: ביקש למעום טעם בתולה טעם, טעם בעולה טעם. "ויעש המלך משתה גדול". עבד משתאי ולא גליא
לה; דלי פרנא ולא גליא ליה; שדר פרדישני ולא גליא ליה. "ובהקצין בתולות שנית". אזיל שקל עצמה ממרדכי. אמר: אין אשה
מתקנאה אלא בירך חברתה. ואפילו הכי לא גליא ליה, דכתיבי: "אין אסתר מגדת מולדתה". אמר רבי אלעזר: מאי דכתיבי:

לא

1 לא יגרע מצדיק עיניו – נותן עיניו במעשה הצדיקים לשלם להם אף לימים רבים מדה
2 במדה. וכתה ויצא ממונה שאלו – שהיה צנוע. וזה ויצאת ממנו אסתר – בתרגום של
3 מגילה מייחס מדרכי ועושהו עשירי לשאלו, ומשאל עד בנימין. וכתוב "היא אסתר בת
4 דוד". ואין לו ראייה אחרת בכתובים שיצאה משאלו. מפרתן – ללאה, והוא צניעות.

5 שלא יתפרסם הדבר שמסר לה סימנין. שנאמר

6 לא יגרע מצדיק עיניו – וסיפיה דקרא "וישיבם
7 לצנח ויגבהו" והיינו גדולה לדורות. ואם הגיס
8 דעתו בו – הכי סמכי קראי: "וישיבם לצנח
9 ויגבהו ואם אסורים בוקים" על ידי שמגידיהן
10 עצמן – באין לידי עניות ויסורים. ויובלת –
11 מחמת נקיות, שלא תהא מאוסה לצדיק
12 משכיבתו של אחשוורוש. ארון על עבריו –
13 "ויקצוץ פרעה על שני סרסירי. לשון מורסי –
14 שם מקום. לא ראינו שינה – מתוך שהיתה
15 חביבה עליו היה מרבה בחשמיש, וצמח
16 לשותות. משמרתו ומשמרתך – אתה ממונה על
17 עבודה אחת, ואני ממונה על עבודה אחרת. הכי
18 גרסינן: אחר הדברים האלה גדל המלך
19 [אחשוורוש] את המן וגו' – בתר גתון ותרש
20 כתיב. וקא בעי חלמודא: אחר מאי – מה העיד
21 עליו הכתוב שלא גידלו עד שבא מעשה הזה.
22 אחר שבא הקדוש ברוך הוא רפואה למכה –

1 "לא יגרע מצדיק עיניו"? בשכר צניעות שהיתה בה
2 ברחל וכתה ויצא ממונה שאלו. ובשכר צניעות שהיה
3 בו בשאלו וזה ויצאת ממונה אסתר. ומאי צניעות
4 היתה בה ברחל? דכתיב: "ויגרד יעקב לרחל כי אחי
5 אביה הוא." וכי אחי אביה הוא? והלא בן אחות
6 אביה הוא? אלא אמר לה: מינסבא לי? אמרה ליה:
7 אין. מיהו אבא רמאה הוא ולא יכלת ליה. אמר לה:
8 אחיו אנא ברמאות. אמרה ליה: ומי שרי לצדיק
9 לסגוי ברמיותא? אמר לה: אין. עם נבר תתבר ועם
10 עקש תתפל. אמר לה: ומאי רמיותא? אמרה ליה:
11 אית לי אחתא דקשישא מינאי ולא מנסיב לי מקמה.
12 מסר לה סימנים. כי מטא ליליא אמרה: השתא
13 מינסבא אחתאי. מסרתינהו גיהלה. ותינו דכתיב:
14 "ויהי בבקר והנה היא לאה" – מכלל דעד השתא לאו
15 לאה היא? אלא: מתוך סימנים שמסרה רחל ללאה

23 העתידה לבא לאחר זמן. ברפאי ישראל – ואחר כן נגלה עון אפרים, על ידי מכה שאני
24 מביא עליה. הפיל פור – ומזה פור הוא הגורל. מיום ליום, באיו יום יפול הגורל. וכן
25 מתודש לחודש, והגורל של כולו הטיל ביום אחד, ונפל לו הגורל על אחד. ובשבעה
26 באר מות משה – שנאמר "והנעם עלו מן הירדן בעשור לחודש הראשון" (דושה ד). צא
27 מהם למפרע שלשים יום באבלו של משה,
28 ושלשה ימים שהכינו להם צידה, שנאמר "הכינו
29 לכם צידה כי בעוד שלשה ימים אתם עוברים
30 וגו'" (שם א) הרי בשבעה באר מות משה.
31 ובשבעה באר גולד – דכתיב: "בן מאה ועשרים
32 שנה אנכי היום" (דברים לא): היום מלאו ימי
33 ושנותי, כדאי להידה שתכפר על המיתה. אית
34 בהו רבון – מתשובתו של המן אנו למדין שכך
35 היה אחשוורוש משביח. קרחה אני עושה
36 במלכותך – שמלכות אחת מליאה מהם.
37 מדינתא – מדינה קטנה. ולא נסכי מינ – נשים.
38 ואת דתי המלך אינם עושים – אנגוריות ומסים
39 וגולגוליות וארנונות אינן נותנין. דמפסי ליה
40 לשאת בשח" פה" – שבת היום, פסח היום,
41 ואנו אסורים במלכות. אין שוה – אין נאה,
42 ואין חשש להניח. משמיעין – בית דין מכריזין
43 שיביאו שקלים למקדש. ועל הכלאים – שגדלו
44 הזרעים קצת. וניצן ניכר, ועוקרין אותו
45 משדותיהן בחברות בית דין.

משל

16 לא תהו ידע עד השתא. לפיכך וכתה ויצא ממונה שאלו. ומה צניעות היתה בשאלו? דכתיב: "ואת דבר המלוכה לא הגיד לו אשר
17 אמר שמואל". וזה ויצאת ממונה אסתר. ואמר רבי אלעזר: בשתקדוש ברוך הוא פוסק גדולה לאדם פוסק לבניו ולבני עד סוף
18 כל הדורות, שנאמר: "וישיבם לצנח ויגבהו". ואם הגיס דעתו, הקדוש ברוך הוא משפילו, שנאמר: "ואם אסורים בוקים". ואת
19 מאמר מדרכי אסתר עשה – אמר רבי ירמיה: שהיתה מראה דם נדה לחכמים. "פאשר היתה באמנה אתו" – אמר רבה בר לימא
20 משמיה דרב: שהיתה עומדת מחיקו של אחשוורוש ויובלת ויושבת בחיקו של מרדכי. "במים ההם ומרדכי יושב בשער המלך קצף
21 בנתן ותרש" אמר רבי תימי בר אבא אמר רבי יוחנן: הקצף תקדוש ברוך הוא ארון על עבריו
22 לעשות רצון צדיק. ומנו – יוסף, שנאמר: "ישם אתנו נער עברי וגו'". עבדים על אדוניהם
23 לעשות גם לצדיק, ומנו – מרדכי, דכתיב: "ויודע הדבר למרדכי". אמר רבי יוחנן: בנתן ותרש
24 שני טרסמים הוו והיו מספרין בלשון טרסם, ואומרים: מיום שבאת זו לא ראינו שינה בעינינו.
25 בא ונפיל ארס בפפל כדי שימות. והן לא היו יודעין כי מרדכי מיושב לשפת הגזית היה,
26 והיה יודע בשבעים לשון. אמר לו: הלא אין משמרתו ומשמרתך שוה? אמר לו: אני אשמור משמרתו ומשמרתך. ותינו דכתיב:
27 "ויבקש הדבר וימצא", שלא נמצאו במשמרתן. "אחר הדברים האלה". אחר מאי? אמר רבא: אחר שפרא תקדוש ברוך הוא רפואה
28 למכה, דאמר ריש לקיש: אין תקדוש ברוך הוא מכה את ישראל אלא אם כן בורא להם רפואה תחילה, שנאמר: "ברפאי לישראל
29 ונגלה עון אפרים". אבל אומות העולם אינו כן, מכה אותן ואחר כך בורא להם רפואה, שנאמר: "ונגף ה' את מצרים נגף ורפואה".
30 "ויבז בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו" – אמר רבא: בתחילה במרדכי לבדו, ולכסוף בעם מרדכי, ומנו – רבנן, ולכסוף בכל היהודים.
31 "הפיל פור הוא הגורל". תנא: ביון שנפל פור בתדש אדר שמוח שמחה גדולה. אמר: נפל לי פור בירח שמת בו משה. ולא היה יודע
32 שבשבעה באר מות ובשבעה באר גולד. "ישנו עם אחר". אמר רבא: ליבא דידע לישנא בישא פהמן. אמר ליה: תא ניכלינהו. אמר
33 ליה: מסתפינא מאלהיו דלא ליעביד בי דרעבד מקמאי. אמר ליה: ישנו מן המצות. אמר ליה: אית בהו רבנן. אמר ליה: עם אחר
34 הן. שמו תאמר קרחה אני עושה במלכותך – מפוזרין הם בין העמים. שמו תאמר: אית הנאה מיניהו – "מפורד", כפרירה זו שאינה
35 עושה פירות. ושמו תאמר: אבא מדינתא מיניהו – "בכל מדינות מלכותך". "ודתיהם שנות מכל עם" – דלא אכלי מינ ולא נסכי
36 מינ ולא מנסכי לן. ואת דתי המלך אינם עושים. "דמפקי כלוא שאת בשח" פה". "ולמלך אין שוה להניחם" – דאכלו ושתו ומכזו
37 ליה למלכות. ואפילו נופל וזבוב בכוסו של אחד מהם, וזרקו ושתוהו; ואם אדוני המלך נוגע
38 בכוסו של אחד מהם חובטו בקרקע ואינו שותהו. "אם על המלך טוב יכתב לאבדו ועשרת
39 אלפים כבר כסף". אמר ריש לקיש: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול
40 שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהו לשקליו. ותינו דתנן: באחד באר משמיעין על
41 השקלים ועל הכלאים. ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך. אמר רבי אבא:

משל

מגילה דף יג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום חמישי) קלג

אחשורוש, ויושבת בחיקו של מרדכי בבתחילה.
 'בזמנים ההם ומרדכי יושב בשער המלך קצף בנות ותרש'. אמר רבי
 חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, רצונם להרוג את המלך, היה
 בהשגחה משמים, שיביא להצלת ישראל על ידי מרדכי הצדיק.
 ומצינו שהקצף הקדוש ברוך הוא ארזן על עקביו, שפרעה כעס על
 שר המשקים ושר האופים, כמו שנאמר (בראשית מ) 'ויקצף פרעה
 על שני סרסיו וגו', כדי לעשות רצון צדיק, ומנו – מי הוא, יוסף,
 שיצא על ידיהם מבית הסוהר, שנאמר בדברי שר המשקים לפרעה
 (בראשית מא יב), 'ישם אתנו נער עברי וגו' ויפתר לנו את חלמתנו,
 ואז צוה פרעה להביאו שיפותר את חלומם. וכאן מצינו שהקצף
 ה' עובדים על אדוניו, שעלה בלב בגתן ותרש להחיות את המלך,
 כדי לעשות גם לצדיק, ומנו, מרדכי, דכתיב 'וידע הדבר למרדכי'
 וגו', והיינו שהציל את המלך, ועל ידי כך הגדילו המלך, ובאה
 ישועה לישראל על ידו.
 ביאור המעשה של בגתן ותרש: אמר רבי יוחנן, בנות ותרש שומרי
 הסף בבית המלך, שני פרסנים הוו, והיו מוספין זה עם זה פלשון
 מורסן. ולא נזוהרו להסתיר דבריהם, משום שבבית המלך לא ידע
 איש שפה זו, ואומרים זה לזה, מיום שפאת זו ו-אסתור לבית המלך,
 לא ראינו שיהא בעינינו, שמרוב חביבותה היה המלך מצוי אצל
 הרבה, והיה צמא לשתות, והיו צריכים להיות נעורים כל הלילה
 להביא לו משקה בכל עת, לכן אמרו, בא ונמיל ארס בפסל ששוחה
 המלך, כדי שימות. והן לא היו יודעין כי מרדכי מיושבי הסנהדרין
 בלשכת הקוית בבית המקדש היה, והיה יודע בשכספים לשון,
 ובכללם לשון טורסי, והבין את דבריהם. אמר לו ו-אחד מהם
 לחבירו, ואלא אין משמרת ומשמרת שנה – אין מלאכתנו שנה,
 שאתה ממונה על עבודה אחת ואני על עבודה אחרת, ואין נוכל
 לעשות זאת. אמר לו חבירו, אני אשמור ואעבוד גם במשמרתי וגם
 במשמרתך, וכשנחיה יחד בעבודה אחת נוכל לעשות הדבר.
 מוסיפה הגמרא: והיינו – מובן לפי זה מה דכתיב 'ויבקש הדבר
 וימצאו', שמצאו שלא נמצאו במשמרתך, ולכן חשדו בהם ונתגלה
 הדבר.
 'אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את הקמן'. מבררת
 הגמרא: (אחר מאי) [מאי אחר] – מדוע הודגש שגדולת הקמן
 היתה אחר מעשה בגתן ותרש. אמר רבא, ללמד שעלה הקמן הרשע
 לגדולה רק אחר שנקרא הקדוש ברוך הוא רפואה למכה, שמעשה
 בגתן ותרש הביא לגדולת מרדכי, שהביא לביטול הגזירה.
 וכדאמר ריש לקיש, אין הקדוש ברוך הוא מכה את ישראל אלא אם
 בן בורא להם רפואה תחילה, שנאמר (דברים יא) 'ברפא' לישראל
 ונגלה עון אפרים'. ודרש, שרק אחר שבורא רפואה לישראל נגלה
 עון אפרים' על ידי שמביא עליהם מכה. אבל אצל אומות העולם
 אינו כן, אלא מכה אותן תחילה, ואחר כך בורא להם רפואה,
 שנאמר (ישעיה יט כב) 'ונגן ה' את מצרים נגף ורפוא', והיינו שתחילה
 מכה אותם, ואחר כך כשחוזרים בתשובה בורא רפואתם.
 כשכעס המן על מרדכי שלא השתחוה לו, נאמר 'ויבן בעיניו לשלח
 יד במרדכי לבדו' כי הגידו לו את עם מרדכי. אמר רבא, בתחילה
 חשב המן לנקום 'במרדכי לבדו', ולכסוף חשב לנקום בעם מרדכי,
 ומנו, רבנן – החכמים חברי מרדכי, ולכסוף לא נחה דעתו, והחליט
 לנקום בכל תיחודים.
 'הפיל פור הוא הגורל'. יש לבאר את כפל הלשון 'הפיל פור הוא
 הגורל'. הלא די לומר 'הפיל גורל'. תנא בברייתא, כיון שראה המן
 שנקם פור בחדש אדר, שחש שמחה גדולה, אמר נפל לי פור בחדש
 (א-חורש) שמת בו משה, וחשב שהוא זמן פורענות לישראל ויפלה
 במזימתו, והוא הגורל' היינו ששמח בדעתו על גורל זה. מוסיפה
 הברייתא: ולא היה המן יודע ששבעה באדר מת משה, וגם בשבעה
 באדר נולד משה, כמו שאמר משה ביום מותו (דברים לא ב) 'בן מאה
 ועשרים שנה אנכי היום', שבים זה מלאו לו מאה ועשרים שנה
 מיום ליום. וכיון שהוא גם זמן לידתו, מתבטלת השפעת מיתתו
 שהיא סימן רע לישראל.
 'ויאמר הקמן למלך אחשורוש ישנו עם אחד מפור ומפורד בין העמים'

לא יגרע מצדיק עניו, והיינו שאין ה' מסיר עניו מלהתבונן
 במעשים הטובים של הצדיקים, ומשלם להם שכר אף אחר זמן רב
 מדה כנגד מדה. ולפיכך, בשכר צניעות שהיתה בה פרחל וכמבואר
 להלן וכתה ויצא ממנה שאול שהיה צנוע (כמבואר להלן). ובשכר
 צניעות שהיה בו בשאול, וכה ויצאת ממנו אסתר שהיתה צנועה,
 הרי שה' משלם לצדיקים אף אחר זמן רב מדה כנגד מדה.
 מבארת הגמרא: ומאי צניעות היתה בה פרחל, דכתיב (בראשית כט ב)
 'ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא, ויש לתמוה שהלא אביה של
 רחל הוא לכן שהיה אח של רבקה, ואם כן קשה, וכן יעקב אחי
 אביה של רחל הוא, והלא בן רבקה אחות אביה הוא. אלא כך אמר
 לה יעקב לרחל, מינסבת לי – האם תנשאי לי, אמרה לה, אין –
 מסכימה אני, מיהו אבא רמא הוא, ואם תרצה לישא אותי הוא
 ירמה אותך ולא יכלת ליה להנצל מרמאותו. ועל כך השיב יעקב
 ואמר לה, אחי' אמא ברמאות, ואני יכול לרמות כמותו. אמרה ליה
 רחל, ומי שרי לצדיק לסגו' ו-ללכת ברמיותא – ברמאות. אמר
 לה אין, כלומר, אף שאסור לרמות, אבל כדי להנצל מרמאות
 הרמאי מותר לרמותו, כמו שנאמר בשירת דוד (שמואל ב' כב כו) על
 דרכי ה' עם ברייתו, 'עם נבר תתקב' – לאיש ברור ונקי תשלם
 בברירות, כפי מעשיו, 'ועם עקש תתפל' – עם ההולך בעקמיותו,
 תתנהג במדתו ותרממו כדי שלא ירמה אותך. אמר לה יעקב, ומאי
 רמיותא שירצה אביך לרמותי. אמרה ליה רחל, אית לי אחתא
 דקיששא מינא – יש לי אחות שגדולה ממני, ולא מנסב לי מקשה
 – ולא יסכים להשיאני לפניה, ובשעת נישואי יכניסה אצלך
 במקומי. כיון ששמע זאת יעקב, מפר לה סימנים שתתן לו כשתכנס
 אצלו בליל הנישואין, ובכך ידע שלא נתנו לו את אחותה. לבסוף
 כי מלא לילא – כשהגיע ליל הנישואין, ראתה רחל שאביה עומד
 להכניס את לאה במקומה, אמרה רחל לעצמה, השתא מינסבת
 אחתאי – עתה כשתיכנס אחותי ולא תדע את הסימנים, ישלחה
 יעקב ותתבייש, לכן מפרתניהו נחלה – מסרה את הסימנים ללאה.
 מוסיפה הגמרא: והיינו – לפי זה מובן מה דכתיב (בראשית כט כח) 'ויחיי
 בבקר והנה היא לאה', דמפלל זה משמע דעד השתא ו-שעד
 הבוקר לאה היא, וקשה, הרי כבר בערב באה אליו לאה. אלא,
 שמתוך סימנין שפסרה רחל ללאה, ונתנה לאה סימנים אלו ליעקב,
 חשב שהיא רחל, ולא הוה ידע שהיא לאה עד השתא – עד הבוקר
 כשראה אותה.
 לעיל אמר רבי אלעזר שרחל היתה צנועה, ולפיכך וכתה ויצא
 ממנה שאול שהיה צנוע. מבררת הגמרא: ומה צניעות היתה
 בשאול. מבארת הגמרא: שמצאנו ששתק ולא פירסם דברים
 מכוסים, דכתיב אחרי שמעש שמואל את שאול למלך וחזר לביתו,
 שאלו דודו מה אמר לו שמואל, והשיב לו שאול (שמואל א' י טו),
 'הגיד לנו כי נמצאו האתונות, ואת דבר המלוכה לא הגיד לו אשר
 אמר שמואל', הרי שצנוע היה ולא רצה לפרסם הדבר, ולכן וכה
 ויצאת ממנו אסתר ששתקה ולא גילתה את עמה ומולדתה.
 אגב שהביאה הגמרא את מה שדרש רבי אלעזר על תחילת
 הפסוק באיוב, מביאה את דרשתו על סוף הפסוק: ואמר רבי אלעזר,
 בשחקדוש ברוך הוא פוסק גדולה לאדם, הוא פוסק אותה גם לבניו
 ולבני בניו עד סוף כל הדורות, שנאמר (איוב לו ז) 'ואת מלכים לכסא
 וישיבם לנצח וינבחהו' (וגו') – שמנבחים לדורות. אמנם כל זה רק
 אם נודע בענוה, ואם הגים דעתו – שמתנאה, הקדוש ברוך הוא
 מושפילו, שנאמר (שם לו דח) 'ויגבהו, ואם אסורים בונים וגו' ולכבוד
 בחבלי עני'. הרי שבא לידי עניות ויסורין.
 'ואת מאמר מרדכי אסתר עשה'. לפי פשוטו הוא מיותר, שכבר
 נאמר: אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה כאשר צוה עליה
 מרדכי. אמר רבי ירמיה, בא ללמד שהיתה אסתר מראה דם נדה
 לחכמים שיפסקו לה אם טהורה היא.
 'אשר היתה כאמנה אתו'. משמע שהמשיכה להתנהג עם מרדכי
 בעלה כמו לפני שלקחה ממנו. אמר רבא בר לימא (משמיה דרב),
 למדנו מזה, שהיתה אסתר עומדת בחיקו של אחשורוש ומוללת
 לשם נקיות, שלא תהיה מאוסה למרדכי הצדיק אחר שכביב

שעדיין אנו עבדי אחשורוש, ובין לרב נחמן שאמר שקריאת
המגילה היא כהלל, קשיא מדוע צריך טעמים אלו, והא תנאי
בברייתא לעיל, שמשנכנסו ישראל לארץ לא הוכשרו כל הארצות
לומר שירה, ואם כן משום זה אין לומר הלל בפורים, ומדוע
הוצרכו לטעמיהם. מתרצת הגמרא: רבא רב נחמן סוברים שדברי
הברייתא נאמרו רק על הזמן שהיו ישראל בארץ קודם שגלו, אבל
בין שגלו ישראל מארצם ונתפזרו בשאר הארצות, הורו שאר
הארצות להקשיך הראשון, שאומרים הלל על נס שאירע בהם,
ואם כן הדין נותן שיאמרו הלל על נס פורים שאירע בעת גלותן
של ישראל, ולכן הוצרכו לומר טעמים אחרים מדוע אין אומרים
הלל בפורים.
שנינו בברייתא, ארבעים ושמונה נביאים נתנבאו לישראל. מקשה
הגמרא: ותו ליכא – וכי לא היו יותר מארבעים ושמונה נביאים,
והכתוב לגבי אלקנה (שמואל א' א א), 'ויהי איש אחד מן הרמתיים
צופים', ויש לדרוש מתיבות 'רמתיים צופים', שהיה אלקנה אחד
ממתיים צופים – נביאים שצופים ברוח קדשם שנתנבאו להם
לישראל, ומוכח שהיו יותר מארבעים ושמונה נביאים. מתרצת
הגמרא: באמת מיתנה מוכא הו – היו נביאים רבים יותר מארבעים
ושמונה, כדתנא, הרבה נביאים עמדו להם לישראל במשך הדורות,
כפלים כיוצאי מצרים, אלא שנבואה שהוצרכה לדורות, ללמוד
ממנה הוראה או כיצד לשוב בתשובה, נכתבה באחד מכתבי
הקודש, ונבואה שלא הוצרכה לדורות לא נכתבה. ומה ששנינו
בברייתא שהיו נביאים כפלים כיוצאי מצרים, היינו נביאים שלא
היתה בנבואתם הוראה או תשובה לדורות, ולכן לא נכתבו. ומה
ששנינו שהיו ארבעים ושמונה נביאים בלבד, היינו נביאים שהיתה
בנבואתם הוראה או תשובה.
הגמרא מביאה פירושים שונים על הפסוק 'ויהי איש אחד מן
הרמתיים צופים': רבי שמואל בר נחמני אמר, 'רמתיים צופים' היינו
אדם הקא משהי רמות – (גבעות) שצופות זו את זו, כלומר
שסמוכות זו לזו עד שניתן לראות מאחת לחברתה, ואלקנה היה
גר באחת מרמות האלו. רבי חנין אמר, 'רמתיים' מלשון רם הוא,
והכוונה שאלקנה היה אדם הקא מנגי אדם – (יוצא חליצהם של
בני אדם) שעומדין ברומם של עולם. מבארת הגמרא: ומאן ניהו
העומדים ברומם של עולם, בני קרח, ודבתיב שנבבלו קרח
ומשפחתו באדמה (במדרב כו יא), 'ובני קרח לא מתו'. וכיצד ניצלו,
תנא משום רבינו, כיון שבני קרח הרהרו תשובה בשעת המחלוקת,
מקום נחבצר להם בגיהנם – התקין להם הקב"ה מקום גבוה בגיהנם
ועמדו עליה, וכך ניצלו ולא מתו. ועל שם כך נקראו עומדים ברומם
של עולם, דהיינו במקום גבוה בגיהנם.
הגמרא מפרשת מי הן שבע הנביאות שהוזכרו בברייתא לעיל.
אומרת הגמרא: שבע נביאות מאן ניהו. שרה, מרים, דבורה, חנה,
אביגיל, חולדה, ואסתר.
מבארת הגמרא: שרה, מנחם שהיתה נביאה, דבתיב (בראשית יא כט)
כשאברהם לקח את שרי לאשה, ונחור אחיו לקח את מלכה, שהן
היו בנות הרן אבי מלכה ואבי יסכה, ואמר רבי יצחק 'יסכה' זו
שרה אשת אברהם, ולמה נקרא שמה 'יסכה', על שם ששכחה
(ראתה) ביום הקדש, שנאמר כשרצתה שרה לגרש את ישמעאל
(שם כא יב) 'ויאמר אלהים אל אברהם וגו' כל אשר תאמר אליך שרה
שמע בקליה, וקולה' הכוונה לרוח הקודש שבה. הרי שהיתה שרה
נביאה.
דרשה נוספת על 'יסכה': דבר אחר, 'יסכה' היינו שהכל סובין
– (ראוים) ביופיה, שהיתה יפת תואר ומראה.
ממשיכה הגמרא לבאר: מרים, מנחם שהיתה נביאה, דבתיב אחר
קריאת ים סוף (שמות טו כ) 'ותקח מרים הנביאה', הרי שהיתה נביאה.
הגמרא דורשת את המשך הפסוק. מבררת הגמרא: מדוע כתוב
'אחות אהרן' שמשמע ולא אחות משה, והלא אף אחות משה היא.
מבארת הגמרא: אמר רב נחמן אמר רב, לפי שהיתה מתנבאה
בשהיא היתה עדיין רק אחות אהרן, קודם שנולד משה, ואומרת,
עתידה אמי שתלך בין שושעי את ישראל מעבודת מצרים, וקשה

משל דאחשורוש והמן, כלומר, יש ללמוד מהתנהגותם של
אחשורוש והמן שגם אחשורוש רצה מעצמו להשמיד את
היהודים, שהרי בשרצה המן לתת לו כסף שיסכים לגזירה, הסכים
לכך אף ללא תשלום, ולמה הרבה דומה, לשני בני אדם, שלאחד
היה לו תל – (ערימת עפר) בתוך שדהו, ולאחד היה לו חרין
(– חפירה) בתוך שדהו. בעל חרין אמר, מי יתן לי תל זה בדמים,
שאמלא בו את החפירה שבשדה להשוותה לכל הקרקע. ובעל
התל אמר, מי יתן לי חרין זה בדמים, שאשליך לתוכו את עפר התל
להשוות את פני הקרקע. לימים נדונו – נדומנו יחדו זה אצל זה,
אמר לו בעל חרין לבעל התל, מבור לי תלך, שאני צריך לעפר.
אמר לו בעל התל, מול אותה כהנם, שגם אני רוצה בסילוק התל
מהשדה שלי, והלאו שתעשה זאת עבורי בחינם. כך גם המן רצה
לשלם לאחשורוש כדי להשמיד את היהודים, והשיב לו
אחשורוש, אינך צריך לשלם לי, כי גם אני הייתי רוצה דבר זה,
ושמח אני שאתה עושה דבר זה בחינם, כי הייתי משלם לך על כך.
ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתנה להמן בן המדנא האגגי
צרר היהודים: אמר רבי אבא בר כהנא, יודלה התועלת של הסרת
טבעת של אחשורוש ונתנתה להמן, ויתר מארבעים ושמונה
נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל והוכיחו אותם, שכל
בנבואתם לא החזירו למוטב לגמרי, ואילו הסרת טבעת של
אחשורוש והגזירה הרעה שנגזרה על ידי כך, החזירנה למוטב
לגמרי, שגורו על עצמם תעניות וחזרו בתשובה שלימה.
תנו רבנן, ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם
לישראל במשך הדורות, ולא פחתו ולא הויתרו – (ולא הוסיפו) על
מה שכתוב בתורה אפילו אות אחת, חוץ ממקרא מגילה שתיקנו
מרדכי ואסתר, שהיא תוספת על הכתוב בתורה.
מבארת הגמרא: מאי דרשו מרדכי ואסתר לתקן כן.
אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה, למדו כן מקל
וחומר, ומה כשיצאו ממצרים, שאז יצאו מעבודת לחירות, אמרין
שירה – אמרו שירת 'אז ישיר' על הים, בנס פורים שיצאו מגזירת
מיתה לחיים בביתול הגזירה, לא כל שכן שיש לומר שירה, שהרי
הצלה ממיתה לחיים חשובה מהצלה מעבודת לחירות.
שואלת הגמרא: אי קבי שהצלת ישראל בפורים חשובה יותר
מהצלת ישראל ביציאת מצרים, הלל נמי נימא – היה לחכמים
לתקן שיקראו גם הלל בפורים, כי גם לענין זה יש ללמוד קל
וחומר מיציאת מצרים. משיבה הגמרא: אמנם יציאה ממיתה
לחיים חשובה מיציאה מעבודת לחירות, אך מכל מקום לא
אומרים הלל בפורים, לפי שאין אומרים הלל על נס שהוציא לארץ,
ונס פורים היה בחוץ לארץ.
שואלת הגמרא: הרי יציאת מצרים דנס שהוציא לארץ הוא, ותיכי
אמרין שירה – (הלל) בפסח. משיבה הגמרא: יש חילוק בין נס
יציאת מצרים לנס פורים, כדתנא, עד שלא נכנסו ישראל לארץ,
הוכשרו כל הארצות, אבל משנכנסו ישראל לארץ ונתקדשה ארץ ישראל,
לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה, ולכן נס יציאת מצרים שהיה
קודם שנכנסו לארץ, אומרים עליו הלל אף שהיה בחוץ לארץ,
אבל נס פורים שהיה לאחר שנכנסו לארץ, לא אומרים עליו הלל.
תירוצ נוסף: רב נחמן אמר, לעולם אף אחר שנכנסו לארץ אומרים
הלל על נס שבחן לארץ ומטעם שיבואר להלן. אמנם בפורים
לא תיקנו חכמים לקרוא הלל, משום דקרייתא – קריאת המגילה
שמתורבי בה הנס, זו תלילא – נחשבת כאמירת הלל.
תירוצ נוסף: רבא אמר, הטעם שאומרים הלל בפסח ואין אומרים
הלל בפורים, לפי דבשלמא היום – בנס יציאת מצרים, ניתן לומר
את מה שנאמר בהלל 'הללו עבדי ה', הואיל ואנו עבדי ה' ולא
עבדי פרעה, שהרי יצאנו מתחת ידו. אלא הקא – בפורים, לא ניתן
לומר 'הללו עבדי ה' שמשמעותו ולא עבדי אחשורוש, לפי שהגם
שניצלנו ממיתה לחיים, אבל אפתי עבדי אחשורוש אנן – נשארנו
עדיין עבדים לאחשורוש.
מקשה הגמרא: בין לרבא שאמר שאין אומרים הלל בפורים משום

מגילה. מגילה נקראת - פרק ראשון דף יד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קלה

תוספות

- 1 משל דאחשורוש והמן בו' — כלומר יש ללמוד מאחשורוש שאף בדעתו היה להשמידן.
- 2 (החזיר) למושב — שגורו עליהן תעניות לתשובה, בדכתיב "צום ובכי ומספר שק ואפר
- 3 יוצע לרבים". חזן במקרא מגילה — ואם תאמר: נר חנוכה? כבר פסקו הגבאים, אבל
- 4 בימי מרדכי היו חגי זכריה ומלאכי. מעבדות לחירות — ביציאת מצרים אמרו שירה על
- 5 הים. הלל נמי נימא — שהיא שירה. הכי גרסינן:
- 6 אמר רבא בשלמא התם בו' ולא עבדי פריעה
- 7 שהרי לחירות יצאו. אבתי עבדי אחשורוש אנן
- 8 — דלא נגאלו אלא מן המיתה. בין לרבא —
- 9 דאמר להבי לא אמרי הלל דאבתי עבדי
- 10 אחשורוש הוו, הא לאו הכי — אמרינן. בין לרב
- 11 נחמן — דאמר קריאת מגילה במקום הלל. [לא]
- 12 הוכשרו שאר ארצות לומר שירה — על נס
- 13 המאורע להם. ותו ליכא — נביאים. נבואה
- 14 שהוצרכה לדורות — ללמוד תשובה או הוראה,
- 15 וכל הנך ארבעים ושמונה הוצרכו. ובהלכות
- 16 גדולות מנזיר מסדר עולם: אבריה יצחק יעקב
- 17 משה ואהרן ידושע, פנחס "ויעל מלאך ה' מן
- 18 הגלגל אל הכוכבים" (שופטים ב) — זה פנחס.
- 19 "רבא איש האלהים אל עלי" (שמואל א' ב) —
- 20 זה אלכנה. עלי, שמואל, גר, נתן, דוד, שלמה,
- 21 עידו — קרא אל המזבח בבית אל, מיכיהו בן
- 22 ימלה בימי אחאב, עובדיה, אחיה השלונג,
- 23 ויהוא בן חנני בימי אסא. עוריה בן עזר, חזקאל
- 24 [והלוי] מבני מתניה, אליעזר בן דודו ממורישיה —
- 25 כולן בימי יהושפט, בדברי הימים (ב' ט) ובימי
- 26 ירבעם בן יואש הושע עמוס, ובימי יותם מיכה
- 19 שלא נכנסו ישראל לארץ הוכשרו כל הארצות לומר שירה. לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה. רב
- 20 נחמן אמר: קרייתא זו הלילא. רבא אמר: בשלמא התם "הללו עבדי ה'" ולא עבדי פריעה, אלא הכא "הללו עבדי ה'" ולא עבדי
- 21 אחשורוש? אפתי עבדי אחשורוש אנן. בין לרבא בין לרב נחמן קשיא: והא תניא: משנכנסו לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר
- 22 שירה! כיון שגלו חזרו להכשרין הראשון. ותו ליכא? והכתיב: "ויהי איש אחד מן הרמתיים צופים" - אחר מקאיתים צופים שנתנבאו
- 23 להם לישראל! מיהוה טובא הוה, כדתינא: הרבה נביאים עמדו להם לישראל, בפלים פיוצאי מצרים. אלא נבואה שהוצרכה לדורות
- 24 נכתבה, ושללא הוצרכה לא נכתבה. רבי שמואל בר נחמני אמר: אדם הקא משתי רמות שצופות זו את זו. רבי חנין אמר: אדם הקא
- 25 מבני אדם שעומדים ברומי של עולם. ומאן ניהו? בני קרח, דכתיב: "ובני קרח לא מתו". תנא משום רבינו: מקום נתבצר להם
- 26 בגיהנם, ועמדו עליה. שבע נביאות מאן ניהו? שרה, מרים, דבורה, חנה, אביגיל, חולדה ואסתר. שרה, דכתיב: "אבי כלפה ואבי
- 27 יספה", ואמר רבי יצחק: "יספה" זו שרה. ולמה נקרא שמה "יספה"? שפכתה ברוח הקדש, שצאמר: "כל אשר תאמר אליך שרה
- 28 שמע בקליה". דבר אחר: "יספה" - שהפיל סוכין ביופיה. מרים, דכתיב: "ותקח מרים הנביאה אחות אהרן". ולא אחות משה? אמר
- 29 רב נחמן אמר רב: שהיתה מתנבאה בשהיא אחות אהרן, ואומרת: עתידה אמי שתלד בן שישמע את ישראל. ובשעה שגולד נתמלא
- 30 כל הבית כולו אורה. עמד אביה ונשקה על ראשה, אמר לה: בתי נתקיימה נבואתי! וכיון שהשליכוהו ליאור עמד אביה ומפחה
- 31 על ראשה ואמר לה: בתי היכן נבואתי? היינו דכתיב: "ותמצב אחות מרחק לדעה" - לדעת מה יהא בסוף נבואתה. דבורה,
- 32 דכתיב: "ודבורה אשה נביאה אשת לפידות". מאי "אשת לפידות"? שהיתה עושה פתילות למקדש. "והיא יושבת תחת תמר". מאי
- 33 שגא תחת תומר? אמר רבי שמעון בן אבשלום: משום יחוד. דבר אחר: מה תמר זה אין לו אלא לב אחד - אף ישראל שפאותו
- 34 הדור לא היה להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים. חנה, דכתיב: "ותתפלל חנה ותאמר לה' ותאמר
- 35 עלץ לבי בה' רמה קרני בה'." "רמה קרני", ולא רמה פפי. דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה
- 36 מלכותן; שאול ויהוא שנמשחו בנף לא נמשכה מלכותן. "אין קדוש פה" פי אין בלתי. אמר
- 37 רב יהודה בר מנשיא: אל תקרי "בלתי" אלא לבלותה. שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת
- 38 בשר ודם. מדת בשר ודם - מעשה דיו מבלים אותו. אבל הקדוש ברוך הוא מבלה מעשה
- 39 ידיו. "ואין צור פאלהינו" - אין ציר פאלהינו. אדם צר צורה על גבי הכותל אינו יכול להפיל
- 40 בה רוח וגשמה, קרבים וגבי מעים. אבל הקדוש ברוך הוא צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח וגשמה, קרבים וגבי מעים. אביגיל,
- 41 דכתיב: "והיה היא רכבת על החמור וירדת בסתר הקר". "בסתר הקר"? "מן הקר" מיפעי ליה! אמר רבה בר שמואל: על עסקי
- 42 דם הקא מן הסתרים. נמלה דם והראתה לו. אמר לה: וכי מראין דם בלילה? אמרה לו: וכי דנין דיני נפשות בלילה? אמר לה:

1 מורד במלכות הוא ולא צריך למדייניה – קשה: אם כן היאך גרס פרק "אחד דיני ממונות"
2 (סנהדרין לו, א ושם) דדיני נפשות מתחילין מן הצד, מדכתיב גבי נבל "ויהגרו איש
3 חרבו ויהגרו גם דוד חרבו" (שמואל א' כה) והא מורד במלכות הוה ולא בעי למדייניה! ועוד
4 קשה: היאך ישב דוד בדין, והא אין מושיבין מלך בסנהדרין, כדאמרין במסכת סנהדרין פרק
5 "בזון גדול!" (יהב) ועוד קשה מפרק "במה בהמה

6 יוצאה" (שבת נו, א) גבי אוריה, דקאמר: שדיה לו
7 לדונו בסנהדרין, ואמאי? והא מורד במלכות היה?
8 ויש לומר: דהבא הכי פירושו: מורד במלכות הוא
9 ולא צריך למדייניה כשאר דיני נפשות, שדין בו
10 ביום לכות וביום שלאחריו לחובה, אלא אפילו
11 בו ביום גמרינן לחובה. והיינו הא דקאמר לה
12 אביגיל: וכי דנין דיני נפשות בלילה, היה לך
13 להמתין לגמור עד למחרת. והוא השיב לה מורד
14 במלכות הוה ואין צריך להמתין עד למחר. אבל
15 לדונו דלא צריך. וגם לא קשה מהא שישב דוד
16 בסנהדרין, דהא דאין מושיבין מלך בסנהדרין,
17 היינו משום דלא הוי כבודו להיות יושב ושותק,
18 אבל גבי מורד כבודו הוה להיות יושב ושותק, לפי
19 שהוא נוגע בדבר.

20 **חבי** גרסינן: מאי מבוא בדמים תרי דמים דם
21 נדה ושפיכות דמים מלמד שגלתה שוקה
22 – ולא גרסינן: איבא דאמרי מלמד שגלתה שוקה.
23 דהא השתא מפרש מאי תרי דמים, ועד השתא
24 לא פריש להו.

25 **שגלתה** שוקה והלך דוד לאורה שלש
26 פרסאות – קשה: היאך אותה צדיקת
27 גלתה שוקה לפני דוד? ועוד קשה: דמחוי כגומא
28 לומר שהלך לאור שוקה שלש פרסאות! ויש
29 לומר: דגמאצא דאמרי מדויקס שנקוד בון
30 לאורה, כלומר לאור שלה, פירוש: נתאזהר דוד
31 והלך באור חמימות שלש פרסאות.

32 **דאיניירה** ונסכה יהושע – קשיא: והאך
33 נסכה? הא אמרינן פרק "הערה"
34 (יבמות ע"א ושם) דאפילו בגירות לית להו
35 חתנות וצריך לומר שלא היה משבעה עממין,
36 אלא משאר עממין ובאת לגור שם. ויש מפרשים:
37 שרצו לומר שלא הוזהרו על לאו דלא תחתוך
38 עד לאחר שנכנסו לארץ. וזה אינו: דאמרין
39 במדרש דנתינים באו להתגיייר בימי משה כמו
40 בימי יהושע, ואף על פי כן לא הותרו לבא בקהל,
41 אלא היו חוטבי עצים ושואבי מים. אלמא דקודם
42 שעברו את הירדן ונכנסו לארץ הוזהרו עליהם.
ארבע

1 מורד במלכות הוא, ולא צריך למדייניה. אמרה לו:
2 עדיין שאול קיים ולא יצאה מכעך בעולם. אמר לה:
3 "ברוך מעמך וברוכה את אשר כליתני היום הזה
4 מבוא בדמים". "דמים" תרתי משמע! אלא מלמד
5 שגילתה את שוקה והלך לאורה שלש פרסאות.
6 אמר לה: השמיעני לי! אמרה לו: "לא תהיה זאת
7 לך לפוקה" – "זאת" מכלל דאיבא אחרית. ומאי
8 ניהו? מעשה דבת שבע. ומסקנא הכי הוה. "והיתה
9 נפש אדני צרויה בצרור החיים". פי הוות מיפמרא
10 מיניה אמרה ליה: "והטיב ה' לאדני וזכרת את
11 אמתך". אמר רב נחמן: היינו דאמרי אינשי: איתתא
12 פהדי שותא פילבא. איבא דאמרי: שפיל ואויל בר
13 אנוא ונעיונהי מוסייפ. חולדה, דכתיב: "והלך חלקיהו
14 הכהן ואחיקם ועכבור". ובמקום דקאי ירמיה היכי
15 מתנבא איהו? אמרי פי רב משמיה רב: חולדה
16 קרבת ירמיה היתה, ולא הוה מקפיד עליה. ויאשיה
17 גופיה היכי שביק ירמיה ומשדר לגבה? אמרי דבי
18 רבי שילא: מפני שהנשים רחמניות הן. רבי יוחנן
19 אמר: ירמיה לא הוה התם, שהלך להחזיר עשרת
20 השבטים. ומנלן דאהדרו? דכתיב: "כי המוכר אל
21 הממכר לא ישוב". אפשר יוכל בטל, ונביא מתנבא
22 עליו שיפלט? אלא מלמד שירמיה החזיר, ויאשיהו
23 בן אמן מלך עליהן, דכתיב: "ויאמר מה הציון הלו
24 אשר אני ראה? ויאמרו אלו אנשי העיר: הקבר איש
25 האלהים אשר בא מיהודה ויקרא את הדברים האלה
26 אשר עשית על המזבח בבית אל". וכי מה טיבו של
27 יאשיהו על המזבח בבית אל? אלא מלמד שיאשיהו
28 מלך עליהן. רב נחמן אמר: מהכא: "גם יהודה שת
29 קציר לך בשובי שבות עמי". אסתר, דכתיב: "ויהי
30 ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות". "בגדי מלכות"
31 מיבעי ליה! אלא שלבשתה רוח הקדש. פתיב הכא:

32 "ותלבש", וכתיב התם: "ורוח לבשה את עמי". אמר רב נחמן: לא יאה ויהירותא לגשי. תרתי
33 גשי יהירן הויין וסגין שמיהו. חדא שמה ויבורתא וחדא שמה פרבוסתא. ויבורתא פתיב בה:
34 "ותשלח ותקרא לברק", ואילו איהי לא אזלה לגביה. פרבוסתא פתיב בה: "אמרו לאיש",
35 ולא אמרה אמרו למלך. אמר רב נחמן: חולדה מבני בניו של יהושע היתה. פתיב הכא: "בן
36 חרחם", וכתיב התם: "בתמנת חרם". איתיהיב רב עינא סבא לרב נחמן: שמונה נביאים והם פהנים יצאו מרחב הזונה. ואילו הן:
37 גריה ברוך, ושריה, מחסיה ורמיה חלקיה, חנמאל ושלים. רבי יהודה אומר: אף חולדה הנביאה מבני בניה של רחב הזונה היתה.
38 פתיב הכא: "בן תקוה", וכתיב התם: "את תקות חוט השני". אמר ליה: עינא סבא! ואמרי לה פתיא אופכא! מיני ומינך תסתתים
39 שמענתא. דאיניירא ונסכה יהושע. וכי הוה ליה זרעא ליהושע? והכתיב: "...ונן בנו יהושע בנו!" בני לא הוה ליה; בנתו הוה ליה.

בשלמא

1 כליתי – מנעת אותי. בדמים – דם נדה ושפיכות דמים. שגילתה שוקה – ונתאזהר לה,
2 ותבעה ולא שמעה לו, כדמסיים ואויל. לפוקה – כמו פיק בריכס (נחום ב). הכי גרסינן:
3 זאת מכלל דאיבא אחריתי ומאי ניהו מעשה דבת שבע ומסקנא הכי הוה – והכי
4 פירושו: מדקאמר לה ולא "תהיה זאת לך לפוקה" מכלל שהתנבאת לו שסופו
5 להכשל בביאה אחרת, ומאי ניהו – בת שבע.
6 ומסקנא הכי הוה – סוף שעלתה לו כך. אלמא
7 נביאה הוות, שנתקיימה נבואתה. כהדי שותא
8 פילבא – עם שהאשה מדברת היא טוהה.
9 כלומר, עם שהיא מדברת עמו על בעלה –
10 הזכירה לו את עצמה, שאם ימות ישאנה.
11 מיישיפי = צופין למרחוק. ודוגמתו במסכת
12 כתובות (ס, א): נטוף עיניך. ובמקום ירמיה היכי
13 מיתנבא היא – הרי ירמיה עומד משנת שלש
14 עשרה ליאשיה, שנאמר "אשר היה דבר ה' אל
15 ירמיה" וגו' (ירמיה א) והספר נמצא בשנת
16 שמונה עשרה ליאשיה, ועליו שלח אצל
17 חולדה. כי המוכר אל הממכר לא ישוב –
18 יחזקאל אמרו, והוא נתנבא בתוך אחת עשרה
19 שנה שבין גלות יבניה לחרבות ירושלים,
20 ומתנבא ומתנבא שיהא בשל היובל והמונר
21 שדחו לא ישוב לו. אפשר יוכל בטל – משגלו
22 עשרת השבטים בימי חזקיה, שנאמר "לכל
23 יושביה" (ויקרא כה) – בזמן שכל יושביה עליה,
24 ולא בזמן שגלו מקצתן. נמצא משגלו שבט
25 ראובן וגד וחצי שבט מנשה וכבר בטלו
26 היובלות, ויחזקאל היה מתנבא לאחר זמן
27 שיבטלו? אלא מלמד שירמיה החזיר – באותה
28 שנה שנמצא הספר, והיא שנת שמונה עשרה
29 ליאשיהו. ובששלח על דברי הספר אצל חולדה
30 לא היה שם ירמיה, וחזרו למנות את היובל, ולא
31 הספיקו למנות אלא שמטות עד שחרב הבית.
32 ויאמר מה הציון הלו – ביאשיהו כתיב, בהיותו
33 בבית אל ושרף עצמות הזבובים בבית אל על
34 המזבח שעשה ירבעם. מה טיבו בבית אל –
35 והלא ושל מלכי ישראל ויהודה, שהרי שם
36 העמיד ירבעם את העגל. שת קציר – עשה חיל
37 וגדולה, כמו "ועשה קציר כמו טע" (איוב יד,
38 ב). לא נאה ויהרא לגשי – לא נאה חשיבות
39 לגשים. וסגין שמיהו = שמוותיהן מאוסות.
40 ויבורתא = בורורה. כרכושתא = חולדה. בן
41 חרחם – ואף על גב דקרא על בעלה קא
42 מסהדי, מיהו במעשיה כתיב. אמר ליה עינא
43 סבא מיני ומינך תסתתים שמענתא – כלומר, על
44 ידי ועל ידך תפרש אמיתו של דבר, הא וזה
45 הוא. נון בנו יהושע בנו – את שבט אפרים
46 מייחס הכתוב עד יהושע, ומידושה למטה לא
47 ייחס איש.

בשלמא

מגילה דף יד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קלז

המקבץ לא ישוב. כלומר, שאם לא יחזרו בתשובה יענשו ויגלו, ואין היובל נוהג בגלות, וממילא קרקע שנמכרה לא תשוב אל המוכר, שחזרת קרקעות היא רק ביובל. ומוכח שהחזירים ירמיה, כי אם לא החזירים קשה, וכי אפשר שהיובל היה כמל ממתי שהתחילו עשרת השבטים לגלות, ועדיין יחזקאל הנביא מתנבא עליו שיבטל בעתיד, הלא כבר בטל הוא. אלא מלמד שירמיה הנביא החזירן מהגלות, ושוב נהג היובל, ובא יחזקאל וזהוהירם שאם לא יחזרו בתשובה יגלו שנית, ושוב יבטל היובל. מוסיפה הגמרא: ואחר שהחזירין ירמיה, יאשיהו בן אמון מלך עליהן, דכתיב כשיאשיהו ביער את העבודה זרה, והוציא מהקברים את עצמות החוטאים (מלכים ב' כג) ויאמר מה חציון הלז אשר אני רואה, ויאמרו אליו אנשי העיר חקבר איש האלהים אשר בא מיהודה ויקרא את הדברים האלה אשר עשית על המזבח בבית אל. ויש להבין, וכי מה מבינו – ענינו של יאשיהו שהיה מלך יהודה, על המזבח שבנה ירבעם בבית אל שהיה אצל מלכי ישראל. אלא מלמד שיאשיהו מלך עליהן אחר ששוב מגלותם. רב נחמן אמר, מהבא נלמד דבר זה, שכתוב (יהושע ו' יא) גם יהודה שת קציר לך – עשה גדולה ושררה בשבועי שבות עמי, והיינו שמלך יהודה על כולם. הגמרא ממשיכה לבאר: אסתר, מנין שהיתה נביאה, דכתיב (אסתר ה' א) ויהי ביום השלישי ולכתיבת האגרות ותלכש אסתר מלכות, שואלת הגמרא: מדוע נאמר שלכשה מלכות, בגדי מלכות מיבעי ליה. אלא הפירוש שלכשה רוח הקודש. ושייך לשון 'לבישה' ברוח, דכתיב הקא ותלכש, וכתיב התם (דניאל ב' יא יט) ורוח לבשה את עמי וגו'. אמר רב נחמן, לא יאה יהירותא לגשי – לא נאה החשיבות לנשים, שהרי תרתי נשי יתירין הויין – היו חשבות, שהיו נביאות, וסניין שמייהו – ושמותיהן מאוסין. תא שמה זיבורתא – דבורה, ותא שמה פרבוסתא – חולדה, והחיות דבורה וחולדה הן שפלות שבבריות. מפרשת הגמרא היכן מצינו שהחשיבו עצמן: זיבורתא – דבורה, כתיב בה (שופטים ד') ותשלח (דבורה) ותקרא לרקה בעלה שיבוא אליה, ואילו אחי לא אולה לגביה – לא הלכה אליו. פרבוסתא – חולדה, כתיב בה כשהשיבה ליאשיהו המלך על דבר הספר הנמצא (מלכים ב' כב טו) אמרו לאיש אשר שלח אתכם אלי, ולא אמרה אמרו למלך, הרי שהחשיבה עצמה כנגד המלך. אמר רב נחמן, חולדה מבני בניו של יהושע בן נון היתה. ונלמד מגזירה שוה, כתיב תא (שם בב יד) חולדה הנביאה וגו' בן חרסם, וכתיב תא (יהושע כד ל) שקברו את יהושע בחתנת חרם. אייתיביה רב עינא סבא לרב נחמן, וכי חולדה היתה מבני בניו של יהושע, הרי שנינו בברייתא, שמונה נביאים והם פהנים יצאו מרחב הזונה, ואלו הן: גריה, פרוה, ושריה, מחסיה, ורמיה, חלקיה, הנמאל, ושולם. רבי יהודה אומר, אף חולדה הנביאה מבני בנייה של רחב הזונה היתה. ונלמד מגזירה שוה, כתיב תא (מלכים ב' כב יד) בן תקנה, וכתיב תאם לגבי רחב (שם בב יח) שאמרו לה המרגלים את תקנה חוט השני הזה תקשרי בחלון. הרי שלא היתה חולדה מבני בניו של יהושע. אמר ליה רב נחמן, עינא סבא – רב עינא הזקן, ואמרי ליה – ויש אומרים שכך פנה אליה, פתא אובכא – כלי שחור, מיני – ומנין שלמדתי שהיתה מיהושע, ומינא – ומנין שהבאת ברייתא שהיתה מרחב, תפתיים שמעיתא – תתברר אמיתות הדבר, ונפרש כך, דאניירא רחב, ונסכתא – נשא אותה יהושע לאשה. ונמצא שהיתה חולדה גם מזרעו של יהושע וגם מזרעה של רחב. מקשה הגמרא: ומי הוה ליה ורעא ליהושע – וכי היה זרע ליהושע, והכתיב בייחוס שבט אפרים (דניאל ו' כו) בן יהושע בן, ואינו ממשיך לייחס אחרי יהושע, הרי שלא היה לו זרע. מתרצת הגמרא: בני – וזכרים) לא הוה ליה, בנתן – ונקבות) הוה ליה.

מאחר וביזה את המלך, מורד במלכות הוא, ולא צריך למדייניה – ולא צריך לדנו, אלא נהרג בלא דין. אמרה לו אביגיל לדוד, נבל לא ידע שאתה מלך כיון שעדיין שאול המלך קיים, ולא יצא סכנה – לא התפרסם שמך בעולם שהנך מלך, ואם כן אין לו דין מורד במלכות. אמר לה דוד לאביגיל 'פרוך מעמך וברוכה את אשר בלתני (היום הזה) מבוא בדמים' (שמואל א' כה לט), כלומר, דוד שיבח אותה וברכה על שהצילתו מלשפון את דמו הנקי של נבל, שכיון שלא התפרסם שמו כמלך אין דינו כמורד במלכות. מדייקת הגמרא: הלשון 'מבוא בדמים' בלשון רבים, תרתי משמע – שני דמים במשמע, ומאלו שני דמים הצילתה. אלא מלמד שגילתה את שווקה, ונתאווה לה דוד והלך לאחריה – לאור חמימותו ממנה שלש פרסאות. אמר לה דוד, השמע לי לשכב עמי ואחר שיהרג את נבל. אמרה לו אביגיל, לא תהיה זאת לך לפוקה' (שם כה לא), כלומר לא תהיה לך ביאה זו למכשול, כי נדה אני, ולא תועיל לך הריגת נבל. ורמיה' הכוונה דם נדה ושפיכות דמים. מדייקת הגמרא: מתיבת 'זאת' משמע שדווקא כאן לא יהיה מכשול, ומכלל זה משמע דאיכא אחריתי – שיהיה בעתיד מכשול אחר שיכשל בו דוד. ומאי ניהו – לאיזה מקרה התנבאה כאן שיכשל, במעשה דבת שבע. מסיימת הגמרא: ומסקנא הכי הוה – בסוף באמת נכשל בבת שבע. וזו היתה נבואת אביגיל, שהתנבאה שיכשל בבת שבע. הגמרא מביאה את המשך נבואת אביגיל: נאמר (שם כה כט) ויהיה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך, היינו שהתנבאה אביגיל לדוד שתהיה נפשו צרורה – קשורה – בצרור החיים – עם הקב"ה, והיינו שאף שיכשל עם בת שבע ימחל לו ה', ואף שיטא יקשה קשור בו. כי הנות מיפטר מניה – כשנפרדה ממנו, אמרה ליה אביגיל לדוד (שם כה לא) והיטיב ה' לאדני וזכרת את אסתר – ביקשה מדוד שיזכרה לטובה. אמר רב נחמן, היינו דאמרי אנשי – זה מה ששגור בפי העולם, איתתא פתרי שותא פילבא – דרך אשה שאף בשעה שהיא מדברת היא טווה חוטים, כלומר, אף כשהיא מדברת על דבר אחד לבה על דבר אחר. וכן כאן בעוד שאביגיל ביקשה על בעלה שלא יהרג, ביקשה מדוד שאם ימות, ישאנה, ועל כך אמרה 'זוכרת את אמתך'. איכא דאמרי, שדומה זה למה ששגור בפי העולם, דשפיל ואויל פראונוא – האווח הולך שפל ומכופף. ועניוה מיפטי – ועניו צופות למרחוק. וכן כאן אביגיל ביקשה על בעלה שלא יהרג, וענייה צפו למרחוק, וביקשה שאחר מיתתו ישאנה. הגמרא ממשיכה לבאר מי הן שבע הנביאות: חולדה, מנין שהיתה נביאה, דכתיב כשיאשיהו המלך שלח אליה לשאול בדבר ספר התורה שנמצא בבית ה' (מלכים ב' כב יד) וילך חלקיהו הכהן ואחיקם ועזכבור וגו' וישפן ועשיה אל חלדה הנביאה. מקשה הגמרא: ובמקום דקא ירמיה – ובמקום שעמד ירמיה היכי מתנבא איהו – חולדה. מתרצת הגמרא: אמרי כי רב משמיה דרב, חולדה קרובה משפחה של ירמיה היתה, ולא הוה ירמיה מקפיד עליה אם תתנבא במקומו, ולכן התנבאה. שואלת הגמרא: ויאשיה המלך גופיה, היכי שביק ירמיה, כלומר, אף שחולדה התירה לעצמה להתנבאות בחיי ירמיה משום שקרובת משפחתו היתה, אבל מדוע יאשיה עזב את ירמיה, ומשדר לגביה – ושלא לחולדה. משיבה הגמרא: אמרי דכי רבי שלא, הטעם ששלח אליה, מפני שהנשים רחמניות הן, ותבקש רחמים שתתהפך הנבואה לטובה. רבי יוחנן אמר, הטעם שיאשיה שלח לחולדה, מפני שירמיה לא הוה קרוב – לא היה בארץ ישראל, מפני שהלך לתחזיר את עשרת השבטים שהגלם סנחריב, כמבואר במלכים (ב' יח יא). מבארת הגמרא: ומכלל דאחריה – שאכן חזרו מהגלות על ידי ירמיה, דכתיב בתוכחת יחזקאל הנביא (יחזקאל י' יא) כי המוכר אל

1 שנינו בברייתא לעיל שהיו שמונה נביאים מזרעה של רחב.
 2 מבררת הגמרא: בַּשְּׁלָמָא אֵינְהוּ – ברוך שריה ירמיה וחנמאל
 3 מִיִּפְרָשׁ – מצינו שהיו נביאים. אֵלָּא אֲבָהֶתְיָהוּ – אבותיהם, נריה
 4 אבי ברוך, מחסיה אבי שריה, חלקיה אבי ירמיה ושלום אבי
 5 חנמאל, מְנַלְל שהיו נביאים. מבארת הגמרא: בְּדַעוּלָא, דְּאִמֵּר עוּלָא,
 6 כָּל מְקוֹם שֶׁשָּׁמָּה שֶׁל הַנְּבִיא וְשֶׁם אָבִיו כְּתוּבִים בְּעֵינֵי נְבִיאִים, בְּדִיעוּ
 7 שֶׁהוּא נְבִיא בֶּן נְבִיא, וְכָל מְקוֹם שֶׁרָק שָׁמָּה שֶׁל הַנְּבִיא כְּתוּב וְלֹא שָׁם
 8 אָבִיו, בְּדִיעוּ שֶׁהוּא נְבִיא וְלֹא בֶּן נְבִיא. וְנִבְיָאִים אֵלּוּ שֶׁהוֹזְכְּרוּ עִם
 9 שְׁמוֹת אֲבוֹתֵיהֶם, סִימָן הוּא שֶׁגַּם אֲבוֹתֵיהֶם הָיוּ נְבִיאִים.
 10 עוֹד הוֹסִיף עוּלָא: שֶׁכֵּל מְקוֹם שֶׁשָּׁמָּה שֶׁל הַנְּבִיא וְגַם שָׁם עִירָו
 11 מִפּוֹרָשׁ, בְּדִיעוּ שֶׁהוּא מֵאוֹתָה הָעִיר הַנּוֹכַחַת. אֲבָל אִם כְּתוּב שָׁמָּה שֶׁל
 12 הַנְּבִיא וְלֹא כְּתוּב שָׁם עִירוֹ, בְּדִיעוּ שֶׁהוּא מִדִּישְׁוֹלִים.
 13 בְּמִתְיָתָא תָּנָא – בברייתא שנינו, כָּל שֶׁמִּעֲשִׂי וּמִעֲשִׂה אֲבוֹתָיו
 14 סְתוּמִין – שלא מפורש בפסוק האם מעשיהם היו טובים, וּפְרָט לָךְ
 15 הַכְּתוּב בְּאֶחָד מֵהֶן – בַּבֹּא אוּ בְבֶן לִשְׁכָּת, בְּגוֹן 'דְּבַר ה' אֲשֶׁר הָיָה אֶל
 16 צִפְנִיָּה בֶּן בּוּשִׁי בֶּן גְּדַלְיָה' (צפניה א א), שֶׁהִיא צִפְנִיָּה נְבִיא, בְּדִיעוּ שֶׁגַּם
 17 כּוֹשִׁי אָבִיו וְגַדְלִיָּה אָבִי אָבִיו הָיוּ צַדִּיקִים, הוּא – צִפְנִיָּה צַדִּיק בֶּן
 18 צַדִּיק, וְכָל שֶׁפָּרָט לָךְ הַכְּתוּב בְּאֶחָד מֵהֶן לִנְגָא, בְּגוֹן 'וְהָיָה בְּחַדָּשׁ
 19 הַשְּׁבִיעִי בָּא שֶׁמֶעָלָא בֶּן נִתְנָה בֶּן אֱלִישָׁמַע' (ירמיה מא א) וְהָרָג אֶת
 20 גַּדְלִיָּה בֶּן אֲחִיקֶם הַצַּדִּיק, בְּדִיעוּ שֶׁגַּם נִתְנִיָּה אָבִיו וְאֱלִישָׁמַע אָבִי
 21 אָבִיו הָיוּ רַשְׁעִים, הוּא – יִשְׁמַעְאֵל רַשָּׁע בֶּן רַשָּׁע.
 22 הַגְּמָרָא מְבַאֵר מִי הִיא הַנְּבִיא מִלֵּאכִי, אִמֵּר רַב נַחֲמָן, מִלֵּאכִי
 23 הַנְּבִיא, זֶה מְרַדְּבִי הַיְּהוּדִי. וְלָמָּה נִקְרָא שָׁמָּה מִלֵּאכִי, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה
 24 מוֹשְׁגָה לְמִלְךְ אַחְשׁוּרוּשׁ, וְהוּא חֲשׁוֹב כְּמִלֵּאךְ.
 25 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִיִּתְרִי, בְּרוּךְ בֶּן נִרְיָה וְשִׁרְיָה בֶּן מַעֲשִׂיָּה וְדִנְיָאֵל
 26 וּמְרַדְּבִי בְּלִשְׁן וְחִנִּי וְכִרְיָה וּמִלֵּאכִי, בּוֹלָן נִתְנַבְּאוּ לְבְנֵי הַגּוֹלָה בְּשֵׁנֵי
 27 שְׁתֵּי מַלְכוּת דְּרִישׁ הַשְּׁנִי בְּנו שֶׁל אַחְשׁוּרוּשׁ, שִׁיחֲרוּ לְבַנְיָת בֵּית
 28 הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהוֹתֵרָה עַל יְדֵי כּוֹרֵשׁ הָרַאשׁוֹן, וְהוּפְסָקָה לְפָנֵי שְׁמוֹנָה
 29 עֶשֶׂר שָׁנִים עַל יְדֵי הַשְּׁמֶרֹנִים. הָרִי שְׁמָנו אֶת מְרַדְּבִי בְּפָנֵי עַצְמוֹ
 30 וְאֶת מִלֵּאכִי בְּפָנֵי עַצְמוֹ, וְלֹא יָתְכֵן שְׁמִלֵּאכִי זֶה מְרַדְּבִי. מִסִּיקָה
 31 הַגְּמָרָא: אֲכַן מְבַרִּיתָא זֶה יֵשׁ תִּיבְקָתָא לְרַב נַחֲמָן.
 32 תָּנִיא, אִמֵּר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן קִרְיָתָא, מִלֵּאכִי זֶה עוֹרָא הַסּוֹפֵר. וְהַכְּמִים
 33 אֲוִמְרִים, מִלֵּאכִי אֵינוֹ כִּינּוֹי לְאָדָם אַחֵר אֲלֹא כִּךְ שָׁמוֹ. אִמֵּר רַב נַחֲמָן
 34 [בְּרִי יִצְחָק], מִסְתַּבְּרָא כְּמָאן דְּאִמֵּר מִלֵּאכִי זֶה עוֹרָא, דְּכִתְבִּים בְּנְבִיאִים
 35 מִלֵּאכִי (מִלֵּאכִי ב י א), 'בְּגִדְהָ יְהוּדָה וְתוֹעֵבָה נַעֲשֶׂתָה בְּיִשְׂרָאֵל וּבִירוּשָׁלַם
 36 בִּי חֲלָל יְהוּדָה קִדָּשׁ ה' אֲשֶׁר אָהֵב וְכַעַל בַּת אֶל נָכֵר' – הַנְּבִיא מִלֵּאכִי
 37 הוֹכִיחַם עַל שֶׁבִּגְדוּ בַּה' וְחָלְלוּ אֶת קְדוּשָׁתָם כְּשֶׁנִּשְׂאוּ נָשִׁים נֹכְרִיּוֹת,
 38 וְכָל זֶה עָשׂוּ בִּפְרָהֲסִיא בְּחֻצוֹת עִיר יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם. וְכָאן אִפְרִישׁ
 39 נָשִׁים נְכָרִיּוֹת – וְכִי הוּא הַנְּבִיא שֶׁהוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁנִּשְׂאוּ
 40 נָשִׁים נֹכְרִיּוֹת, הֲלֹא הוּא עוֹרָא, שֶׁאֲחֵר שְׁעָלוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִגְּלוּת
 41 בָּבֶל הָיוּ מֵהֶם שֶׁנִּשְׂאוּ נָשִׁים נֹכְרִיּוֹת, וְעוֹרָא הוֹכִיחַם וְהַתּוֹרָה
 42 הַתְּפִלָּל לָהּ שִׁיחֲזָרוּ בָּהֶם מִדְּרַכָּם הָרַעָה, וְהוֹעִילוּ תְּפִלּוֹתָיו, וְשָׁבוּ
 43 בְּתַשׁוּבָה. כְּדִכְתִּיב (עוֹרָא י א) 'וַיִּעַן שְׁכַנְיָה בֶּן יִחִיאֵל מִבְּנֵי עֵיִלִם וַיֹּאמֶר
 44 לְעוֹרָא אֲנַחְנוּ מַעֲלָנוּ בְּאֵלֹהֵינוּ וְנָשָׁב נָשִׁים נְכָרִיּוֹת'. וּמִכָּךְ שֶׁהִסְתָּא
 45 שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְתוֹכַחַת הַנְּבִיא שׁוֹיִם בְּשִׁנְיָהֶם, מִסְתַּבֵּר שְׁמִלֵּאכִי זֶהוּ
 46 עוֹרָא.
 47 תָּנִי רַבִּנּוּ, אִרְבַּע נָשִׁים יִפְסִיּוֹת הָיוּ בְּעוֹלָם, וְאֵלּוּ הֵן, שָׂרָה (וְאִבְרָהָם
 48 רַחֵם) [רַחֵם וְאִבְרָהָם] וְאַסְתֵּר. וְכָאן דְּאִמֵּר לְעִיל (יג) שֶׁאִסְתֵּר
 49 יִקְרָקֶת וְיִירוּקָה כְּהִרְסוּ תִּתָּה וְלֹא יָפָה, אֲלֹא שְׁחוּט שֶׁל חֶסֶד הִיא
 50 מְשׁוּךְ עֲלֶיהָ, מִפִּיק – מוֹצִיאָא אֶת אִסְתֵּר מִמִּנֵּן הַנָּשִׁים הַיּוֹפִת, וּמַעֲיִיל – וּמְכַנִּסִּים בְּמִקְוָמָה אֶת נִשְׁתָּה.
 51 תָּנִי רַבִּנּוּ, רַחֵם בְּשִׁמְהָ יִנְגָּה – הַמּוֹכִיר אֶת שְׁמָה נִגְרַר אַחֵר תַּאוֹת
 52 זְנוּת, וְעַל בְּקוֹלָה – הַשּׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלָהּ. אִבְרָהָם בְּכִיבְרָתָה – הַנּוֹכַח בַּה.
 53 מִיכָּל בַּת שְׂאוּל בְּרִאֲמִיתָה – הָרֹאָה אוֹתָהּ. אִמֵּר רַבִּי יִצְחָק, כָּל
 54 הָאִמֵּר רַחֵם רַחֵם, כְּלוֹמֵר כָּל הַמּוֹכִיר אֶת שְׁמָה, מִיָּד נִקְרָא – רֹאָה
 55 קָרִי. אִמֵּר לִיָּה רַב נַחֲמָן לְרַבִּי יִצְחָק, אֲנָא אִמֵּינָא – אֲנִי אֲמַרְתִּי רַחֵם
 56 רַחֵם, וְלֹא אִיכְפַּת לִי – וְאֵינִי חוֹשֶׁשׁ. אִמֵּר לִיָּה רַבִּי יִצְחָק לְרַב נַחֲמָן,
 57 כִּי קָאִמֵּינָא בְּיוֹדְעָה וּבְמִכְרָה – כּוֹנְנִתִּי רַק לְמִי שֶׁהִכִּירָה בַּעֲבֵר.
 58 הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיכָה לְבֹאֵר אֶת פְּסוּקֵי הַמְּגִלָּה: 'וּמְרַדְּבִי יָדַע אֶת כָּל

60 אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה וְגו' וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעִיר וַיִּזְעַק וַיַּעֲקֶה גְדֻלָּה וּמִרְהָ. מְבַרֵּר
 61 הַגְּמָרָא: מָאִי אִמֵּר מְרַדְּבִי בְּזַעְקוֹ. מְבַאֵר הַגְּמָרָא: רַב אִמֵּר, כִּךְ
 62 הָיָה זְעָקָה, נָבִיָּה רַשְׁעוֹת הָמָן מֵאַחְשָׁרוּשׁ – עָלוּ עַל לֵב הָמָן דְּבָרֵי
 63 רַשְׁעוֹת שֶׁלֹּא עָלוּ עַל לֵב אַחְשָׁרוּשׁ. וְשְׁמוּאֵל אִמֵּר, כִּךְ זַעַק, נָבִיָּה
 64 מִלֵּבָא עֵילָאָה מִמִּלְכָּא תַתָּאָה – גִּבֵּר הַמֶּלֶךְ הָעֵלְיוֹן (וְהַקְבִּי"ה) עַל
 65 הַמֶּלֶךְ הַתַּחְתּוֹן (וְהָמָן). וְהוּא בִּלְשׁוֹן סָגִי נְהוּרָה, כְּבִיכּוֹל גִּבֵּר הָמָן עַל
 66 רַצּוֹן ה'.
 67 וְתַתְּחַלְחַל הַמֶּלֶכָה מְאֹד. מְבַאֵר הַגְּמָרָא: מָאִי 'וְתַתְּחַלְחַל'
 68 שְׁפִירוּשׁ שֶׁהַתַּמְסָם חָלַל גּוֹפָה. אִמֵּר רַבִּי, שְׁמַחְמַת הַפַּחַד הַחוּק
 69 שֶׁאֵחָד בָּהּ פִּירְסָה נִדְּהָ. וְרַבִּי יִרְמְיָה אִמֵּר, הַפַּחַד גֵּרָם לֹה שְׁהוֹצֵרָהָ
 70 לְנִקְיָהָ.
 71 וְתִקְרָא אִסְתֵּר לְהַתֵּךְ. אִמֵּר רַבִּי, הַתֵּךְ זֶה דִּנְיָאֵל, שֶׁהִיא מְסִרִּסִּי
 72 הַמֶּלֶךְ הַחֲשׁוּבִים עוֹד מִיָּמֵי בִלְשַׁצַּר וְהוֹעֲמֵד עַל יְדֵי אַחְשָׁרוּשׁ
 73 לְרַשׁוֹת אִסְתֵּר. וְלָמָּה נִקְרָא שָׁמָּה הַתֵּךְ, מִשּׁוּם שֶׁבִימֵי אַחְשָׁרוּשׁ
 74 הִתְבּוּחָהּ – [וְהוֹרִידוּהָ] מִגְּדוּלָתָהּ וְשִׁמּוּהָ כְּאֶחָד הַסִּיסִים. וְשְׁמוּאֵל
 75 אִמֵּר, לֹא נִדְּחָה דִּנְיָאֵל בִּימֵי אַחְשָׁרוּשׁ, וְנִקְרָא כִּךְ, מִשּׁוּם שֶׁכָּל דְּבָרֵי
 76 מַלְכוּת נִתְחַבֵּין – [וּמוֹכְרֵים] עַל פִּיָּה.
 77 וְתִקְרָא אִסְתֵּר לְהַתֵּךְ וְגו' וְתַצְוָהּ עַל מְרַדְּבִי לְדַעַת מַה זֶה וְעַל מַה
 78 זֶה. אִמֵּר רַבִּי יִצְחָק, שְׁלָחָה לֹא אִסְתֵּר לְמִרְדְּבִי רִמּוֹ בְּדַבְרֶיהָ, שְׁמָא
 79 עָבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַמַּשָּׁה חוֹמְשֵׁי תוֹרָה דְּכִתְבִּים בְּהֵן (שְׁמוֹת לֵב טו) 'מִזֶּה
 80 וּמִזֶּה חֶם בְּתוֹכִים'.
 81 וְיִנְדִּי לְמִרְדְּבִי אֶת דְּבָרֵי אִסְתֵּר. וּמִכָּךְ שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּגִּדּוּ מִשְׁמַע
 82 שְׂאִילוֹ אֵיחָד – [וְהַתֵּךְ] לֹא אֶלְ לְגִבְיָה – לֹא הֵלֵךְ לְמִרְדְּבִי לֹמֵר אֶת
 83 דְּבָרֶיהָ שֶׁל אִסְתֵּר שֶׁאֵינָה יֹכֵלָה לְהַכְנִס לְבֵית הַמֶּלֶךְ. אֹמֶרֶת
 84 הַגְּמָרָא: מִכָּאן נִלְמַד מִנְהַג דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שְׂאִין מְשִׁבִּין עַל הַתְּלַקְלָה –
 85 שֶׁלֹּא יִיחָזֵר שְׁלִיחַ לְמַשְׁלַח לֹמֵר שֶׁלֹּא הִצְלִיחַ בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ. וְלָכֵן לֹא
 86 חֲזַר הַתֵּךְ לְמִרְדְּבִי, וְאִסְתֵּר שִׁלְחָה דְּבָרֶיהָ עִם אַחֵרִים.
 87 לָךְ כְּנוֹם אֶת כָּל הַיְּהוּדִים וְגו' הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשֵׁן וְצוּמָה עֲלֵי עֵד
 88 אֲשֶׁר לֹא בָּרַת. אִמֵּר רַבִּי אַבָּא, שְׁלֹא בָּרַת (דִּיחָ) [כָּל יוֹם וְיוֹם] –
 89 שֶׁלֹּא כְּמִנְהַג שֶׁנִּהְיָה עִמּוֹ עַד לְיוֹם זֶה, שֶׁהִיא עַל פִּי דַת הַתּוֹרָה,
 90 שֶׁכָּבֵל יוֹם וְיוֹם עַד עֲקִשְׁיוֹ נִבְעֵלְתִי לְמִלְךְ כְּאִוְנָם, וְעֲבָשְׁיוֹ – מִכָּאן
 91 וְאֵילָךְ אֲבֹא אֵלָיו בְּרָצוֹן, וְאִם כֵּן, 'וְכֹאֲשֶׁר אֲבָרְתִי אֲבָרְתִי, בְּשֶׁם
 92 שְׁאֲבָרְתִי מִבֵּית אַבָּא כְּשֶׁנִּלְקַחְתִּי לְבֵית הַמֶּלֶךְ, כִּךְ אוֹיֵב מִפֶּן –
 93 שֶׁאֲסַר עֲלֶיךָ כְּדִין אֲשֶׁת אֵשֶׁת אֵשֶׁת שֶׁנִּבְעֵלָה לְאַחֵר בְּרָצוֹן שֶׁאִסְרוּהָ
 94 לְבַעֲלָהּ, אִלּוּם עַד הַיּוֹם, שֶׁהִיא זֶה בְּאוֹסֵס, הִיתָה מוֹתֵרֶת לְמִרְדְּבִי
 95 בַּעֲלָהּ.
 96 וְעֵבֶר מְרַדְּבִי וַיַּעַשׂ כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה עָלָיו אִסְתֵּר, שֶׁאִמְרָה
 97 לְהַתְנַעֲנוֹת שְׁלֹשָׁה יָמִים. הַגְּמָרָא מְבַאֵר מִה הַכּוֹנוּנָה 'וַיַּעֲבֹר': אִמֵּר
 98 רַבִּי, שְׁהָעֵבֶר יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח בְּתַעֲנִית – שֶׁעָבַר עַל דִּין תּוֹרָה וְגוֹר
 99 תַּעֲנִית בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח. וְשְׁמוּאֵל אִמֵּר, דְּעֵבֶר עֲרֻקְמָא
 100 דְּמִיָּא – שְׁלוּלִית שֶׁל מִים מְכּוֹסִין, וְהֵינּוּ שֶׁעָבַר לְצִידוֹ הַשְּׁנִי שֶׁל
 101 הַנְּהַר הַחֻצָּה אֶת שׁוֹשֵׁן, לֹאסוֹף אֶת הַיְּהוּדִים שֶׁהָיוּ שָׁם כְּדִי
 102 לְהַתְנַעֲנוֹת.
 103 וְיָהִי בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְתִלְבַּשׁ אִסְתֵּר מַלְכוּת. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְתִלְבַּשׁ
 104 אִסְתֵּר בְּגָדֵי מַלְכוּת מִיָּכָּה לִיָּה לְכַתּוּב. אִמֵּר רַבִּי אֶלְעָזָר אִמֵּר רַבִּי
 105 חֲנִינָא, מִלְּמַד שְׁלִבְשָׁתָהּ – [שֶׁשִּׁרְתָּה עֲלֶיהָ] רוּחַ הַקִּדָּשׁ, וְ'מַלְכוּת'
 106 הַכּוֹנוּנָה לְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ הַנִּקְרָא מַלְכוּת. וְשִׁיךְ לִשׁוֹן לְבִישָׁה עַל
 107 רוּחַ, דְּכִתְבִּים הָכָא 'וְתִלְבַּשׁ', וְכִתְבִּים הָתָם (דְּה"ב יא יט) 'וְרוּחַ לְבִישָׁה אֶת
 108 עַמִּשִּׁי' – רוּחַ רַצּוֹן שֶׁרָתָה עַל עַמִּשִּׁי.
 109 הַגְּמָרָא מְבַאֵר מִימְרוֹת נוספות שאמר רבי אלעזר בשם רבי
 110 חנינא: ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, לעולם אל תהי ברב
 111 הדיוט קלה בעיניך – אל תולול אפילו בברכת אדם פשוט, שהרי
 112 שני גדולי הדור פרנסו שני הדיוטות ונתקיימה בהן, ואלו הן גדולי
 113 הדור, דוד ודניאל. מבארת הגמרא: דוד, דְּכָרְפִיָּה אֲרֻנָּה, דְּכִתְבִּים
 114 אַחֵר שֶׁקֵּנָה דוֹד אֶת גִּרְנוֹ שֶׁל אֲרֻנָּה לְהַקִּים עֲלָיו מִזְבֵּחַ, כְּדִי לַעֲצוֹר
 115 אֶת הַמְּגִיפָה שֶׁנִּגְרַמָּה אַחֵר שֶׁמָּנָה אֶת יִשְׂרָאֵל (שְׁמוּאֵל ב' כד כג),
 116 וַיֹּאמֶר אֲרֻנָּה אֶל הַמֶּלֶךְ וְגו' ה' אֱלֹהֶיךָ יִרְצֶךָ, וְנִתְקִימָה בְּרַכְתּוֹ,
 117 שֶׁנֶּאֱמַר (שם כד כה) 'וַיַּעַתֵּר ה' לְאָרְצָךְ וַתַּעֲצֹר הַמְּגִפָה מֵעַל יִשְׂרָאֵל'.
 118 דִּנְיָאֵל, דְּכָרְפִיָּה דְּרִישׁ, דְּכִתְבִּים שֶׁאִמֵּר לוֹ בַּעַת שֶׁהִשְׁלִיכּוּהוּ לְגוֹב

מגילה נקראת – פרק ראשון דף טו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלט

תוספות

ארבע נשים יפיות היו בעולם – קשה: אמאי לא חשיב חוה? דהא אמרין בפרק "חוקת הבתים" (בבא בתרא נח.א) שרה לפני חוה כקוף בפני אדמוי ויש לומר: דלא חשיב אלא אותן הנולדות מאשה. **כשם** שאבדתי מבית אבא כך אבדתי ממך – ואם תאמר: אמאי לא היה מגרשה ותהא מותרת להחזירנה? יש לומר: לפי שכל מעשה הגט הוא על פי עדים, והיה ירא פן יתפרסם הדבר למלכות. **ביום** השלישי – בזכות תורה נביאים וכתובים. אי נמי: כהנים ליום וישראלים. אי נמי: משה ואהרן ומרים. אי נמי: שלישי דמתן תורה.

בשלמא – ירמיה ותנמאל דכתיב "ויבא אלי תנמאל בן דודי כדבר ה'" (ירמיה לב). ברוך ושריה מצינו שהיו תלמידי ירמיה ברוך – דכתיב "מפיו יקרא אלי את הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו" (ירמיה לו) ושריה בתוך ספר ירמיה (נא): הדבר אשר צוה ירמיה את שריה בן מחסיה וגו'. ומצינו בתלמידי נביאים שהיו נביאים: נחח רוח אליהו על אלישע, ויהושע תלמיד משה. ולקמן תניא בברייתא: ברוך בן נריה, ושריה בן מחסיה, ודניאל, ומרדכי, וחגי, וזכריה ומלאכי, כולן נתנבאו בשנת שתיים לדריוש. ישמעאל בן נתניה – הוא שהרג את גדליה בן אחיקם הצדיק. בשנת שנים לדריוש – האחרון, נתנבאו לבני הגולה שיחזרו לבית המקדש. שנתבטלה המלכות זה שמונה עשרה שנה על ידי שמונים משהתחילו בה בימי כורש. בגדה יהודה – סיפיה דקרא "ובעל בת אל נבר". בשמח יונתה – המזכיר את שמח נגור אחד תאות זנות. נקרי – רואה קרי. הכי גרסינן: מאי אמר – כשצדק צעקה גדולה ומרה מה היה אומר בצעקתו? רב אמר – כך היה צועק. נבה המן מאחשורוש – שמלאכו לבו לדבר מה שלא עלה על לב אחשורוש. נבר מלאך עילאה – כינוי הוא להפוך, בלשון נקדח. ותתחלחל – נתמסמס חלל גופה. שחתכוהו מגדולתו – בימי אחשורוש. שהרי בלשגז השליטו תלתא במלכותו, וכן דריוש המדי, שנאמר "ועלה מנחון סרכיא תלתא די דניאל חד מנחון" (דניאל ו), וכן כורש שנאמר "ודניאל הצלח במלכות דריוש ובמלכות כורש פרסאה" (שם). וכשמלך אחשורוש חתכו מגדולתו. ואילו איהו – דניאל לא אויל להשיב שליחותו. על תקלקלה – שהיתה אסתר מונעת לבא אל המלך, לפיכך לא השיב התך את שליחותו, ואסתר שלחה דבריה על ידי אחרים. עד עכשיו – נבעלתי באונס. ועכשיו – ממאן ואילך מדעת. אבדתי ממך – ואסורה אני לך, ראשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה, וברצון אסורה לבעלה. יום טוב ראשון של פסח – שהרי בשלשה עשר בניסן נכתבו האגרות וניתן הדת בשושן, וארבעה עשר וחמשה עשר וששה עשר התענו, ובששה עשר נתלה המן בערב. דעבר ערקומא דמיא – לאסוף היהודים שבעבר השני. שופת את הקריה – מושיבה על הכירה, היא קריה שפיתה. וזה בא בפרובולי – מרדכי בא אליו בטענת עושר, המן בא בטענת עוני. שמכר המן את עצמו למרדכי קודם לכן ימים רבים בכבדי לחם. כולי – לשון עושר, כדאמרין (גטין לו, א) "ושברתי את גאון עוזכם" – אלו בולאות שביהודה.

דריוש, דכתיב: "אלהה די אנת פלח לה בתדירא הוא ישיזבנה". ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניו, שהרי אבימלך קלל את שרה, "הנה הוא לך כסות עינים" ונתקיים בנרעה, "ויהי כי זקן יצחק ותבכהו עיניו". ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: בא וראה שלא פמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם; מדת בשר ודם, אדם שופת קדרה ואחר כך נותן לתוכה מים, אבל הקדוש ברוך הוא נותן מים ואחר כך שופת הקדרה, לקיים מה שנאמר: "לקול תתן המון מים בשמים". ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: כל האומר דבר בשם אומרו מביא נאולה לעולם, שנאמר: "ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי". אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: צדיק אבד לדורו אבד. משל לאדם שאבדה לו מרגלית, כל מקום שהיא מרגלית שמה, לא אבדה אלא לבעלה. "וכל זה איננו שוה לי". אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: בשעה שראה המן את מרדכי וישב בשער המלך, אמר: "כל זה איננו שוה לי". כדרך חסדא, דאמר רב חסדא: זה בא בפרובולי וזה בא בפרובולי

בפרובולי

בשלמא – ירמיה ותנמאל דכתיב "ויבא אלי תנמאל בן דודי כדבר ה'" (ירמיה לב). ברוך ושריה מצינו שהיו תלמידי ירמיה ברוך – דכתיב "מפיו יקרא אלי את הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו" (ירמיה לו) ושריה בתוך ספר ירמיה (נא): הדבר אשר צוה ירמיה את שריה בן מחסיה וגו'. ומצינו בתלמידי נביאים שהיו נביאים: נחח רוח אליהו על אלישע, ויהושע תלמיד משה. ולקמן תניא בברייתא: ברוך בן נריה, ושריה בן מחסיה, ודניאל, ומרדכי, וחגי, וזכריה ומלאכי, כולן נתנבאו בשנת שתיים לדריוש. ישמעאל בן נתניה – הוא שהרג את גדליה בן אחיקם הצדיק. בשנת שנים לדריוש – האחרון, נתנבאו לבני הגולה שיחזרו לבית המקדש. שנתבטלה המלכות זה שמונה עשרה שנה על ידי שמונים משהתחילו בה בימי כורש. בגדה יהודה – סיפיה דקרא "ובעל בת אל נבר". בשמח יונתה – המזכיר את שמח נגור אחד תאות זנות. נקרי – רואה קרי. הכי גרסינן: מאי אמר – כשצדק צעקה גדולה ומרה מה היה אומר בצעקתו? רב אמר – כך היה צועק. נבה המן מאחשורוש – שמלאכו לבו לדבר מה שלא עלה על לב אחשורוש. נבר מלאך עילאה – כינוי הוא להפוך, בלשון נקדח. ותתחלחל – נתמסמס חלל גופה. שחתכוהו מגדולתו – בימי אחשורוש. שהרי בלשגז השליטו תלתא במלכותו, וכן דריוש המדי, שנאמר "ועלה מנחון סרכיא תלתא די דניאל חד מנחון" (דניאל ו), וכן כורש שנאמר "ודניאל הצלח במלכות דריוש ובמלכות כורש פרסאה" (שם). וכשמלך אחשורוש חתכו מגדולתו. ואילו איהו – דניאל לא אויל להשיב שליחותו. על תקלקלה – שהיתה אסתר מונעת לבא אל המלך, לפיכך לא השיב התך את שליחותו, ואסתר שלחה דבריה על ידי אחרים. עד עכשיו – נבעלתי באונס. ועכשיו – ממאן ואילך מדעת. אבדתי ממך – ואסורה אני לך, ראשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה, וברצון אסורה לבעלה. יום טוב ראשון של פסח – שהרי בשלשה עשר בניסן נכתבו האגרות וניתן הדת בשושן, וארבעה עשר וחמשה עשר וששה עשר התענו, ובששה עשר נתלה המן בערב. דעבר ערקומא דמיא – לאסוף היהודים שבעבר השני. שופת את הקריה – מושיבה על הכירה, היא קריה שפיתה. וזה בא בפרובולי – מרדכי בא אליו בטענת עושר, המן בא בטענת עוני. שמכר המן את עצמו למרדכי קודם לכן ימים רבים בכבדי לחם. כולי – לשון עושר, כדאמרין (גטין לו, א) "ושברתי את גאון עוזכם" – אלו בולאות שביהודה.

דריוש, דכתיב: "אלהה די אנת פלח לה בתדירא הוא ישיזבנה". ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניו, שהרי אבימלך קלל את שרה, "הנה הוא לך כסות עינים" ונתקיים בנרעה, "ויהי כי זקן יצחק ותבכהו עיניו". ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: בא וראה שלא פמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם; מדת בשר ודם, אדם שופת קדרה ואחר כך נותן לתוכה מים, אבל הקדוש ברוך הוא נותן מים ואחר כך שופת הקדרה, לקיים מה שנאמר: "לקול תתן המון מים בשמים". ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: כל האומר דבר בשם אומרו מביא נאולה לעולם, שנאמר: "ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי". אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: צדיק אבד לדורו אבד. משל לאדם שאבדה לו מרגלית, כל מקום שהיא מרגלית שמה, לא אבדה אלא לבעלה. "וכל זה איננו שוה לי". אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: בשעה שראה המן את מרדכי וישב בשער המלך, אמר: "כל זה איננו שוה לי". כדרך חסדא, דאמר רב חסדא: זה בא בפרובולי וזה בא בפרובולי

בפרובולי

1 בוי' - לשון עניות, כמו "והעבד תעביטנו" (דברים טו), במסכת גיטין (לו, א), בשולמי -
 2 נהמא. "בכברות לחם עשרים לחם שעורים" (מלכים ב ד) מותרגמין: עשרין טולמין
 3 דלחמא. לרוח משפט - לשופטים את רוחן יהיה לעטרה. דן את יצרו - כופוהו לשוב
 4 בתשובה, ופתגם על יצרו - אינו הולך אחריו לעבור עבירה. שמשכיתין בו - והיינו
 5 שעה - שעושין ושנעשים שוורים לפתח
 6 דלתות בהשכמה, ולאחר (שם עד) זמן נעילתו.
 7 גם אלה - אלו הרשעים הנידונים בגיהנם. בין
 8 שנו - כלומר: אף הם עשו כהם, לפיכך דנם.
 9 פקו פליליה - לגיהנם נשפטו.
 10 אלי אלי למה עזבתני - במזמור "אילת השחר"
 11 הוא. על אונם - ואף על פין שאני באה אליו
 12 מאלי - אונם הוא. הצילה מחרב נפשי -
 13 באותו מזמור הוא. אמתה של בת פרעה -
 14 "ותשלח את אמתה ותקחה" (שמות ב). בשיני
 15 רשעים - עוג מלך הבשן, במסכת ברכות פרק
 16 "הוראה" (נד, ב); ושעקר דר בת שלש פריס
 17 להשליכו על ישראל ונתנו על ראשו, ושלח
 18 הקדוש ברוך הוא נמלים ותקבחה, ונכנס
 19 בצוארה. בקש לשוטטו - ונשתרבו שיניו לבאן
 20 ולבאן. אל תקרי שברת אלא שרבת - גרסין.
 21 ומשיני רשעים נפיק להאי דרשה, דליכתוב קרא
 22 "ושן רשע" אלא יורד דשיני ויורד מים דרשעים
 23 הרי ששים. ולא דבר שחוצין במלכות - בגין
 24 הבית שהוא באמצע של עולם, כדאמרין בסדר
 25 יומא (נד, ב): אבן שתיה שממנה נשתת העולם.

19 "ולגבורה" - זה הפתגם על יצרו. "משיבי מלחמה" - שגושאין וגוזתין במלחמתה של תורה. "שערה" - אלו תלמידי חכמים
 20 שמשכיתין ומעריבין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. אמרה מרת הדין לפני הקדוש ברוך הוא: רבונן של עולם! מה נשתנו אלו מאלו?
 21 אמר לה הקדוש ברוך הוא: ישראל עסקו בתורה, אוניות העולם לא עסקו בתורה. אמר ליה: "גם אלה בגין שגו ובשכר תעו... פקו
 22 פליליה. אין "פקו" אלא גיהנם, שנאמר: "ולא תהיה זאת לך לפוקה". ואין "פליליה" אלא דינין, שנאמר: "ונתן בפלילים". ויתעמד
 23 בחצר בית המלך הפנימית. אמר רבי לוי: בגין שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה הימנה שכניה. אמרה: "אלי אלי למה עזבתני".
 24 שמה אתה דין על שגוג כמזיד ועל אונם כרצון? או שמה על שקראתיו "כלב", שנאמר: "הצילה מחרב נפשי מיד כלב ויחידתי"?
 25 חזרה וקראתה "אריה", שנאמר: "הושעני מפי אריה". ויהי כראות המלך את אסתר המלכה. אמר רבי יוחנן: שלשה מלאכי השרת
 26 נזדמנו לה באותה שעה. אחד שהגביה את צוארה, ואחד שמשך חוט של חסד עליה, ואחד שמתח את השרביט. וכמה? אמר רבי
 27 ירמיה: שתי אמות היה והעמידו על שתיים עשרה; ואמרי לה: על שש עשרה; ואמרי לה: על עשרים וארבע. במתניתא תנא: על
 28 ששים. וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה, וכן אתה מוצא בשיני רשעים, דכתיב: "שיני רשעים שברת". ואמר ריש לקיש: אל
 29 תקרי "שברת" אלא "שריפת". רבה בר עופרין אמר משום רבי אלעזר ששמע מרבו ורבו מרבו: מאתים. ויאמר לה המלך (לאסתר
 30 המלכה) מה בקשתי... עד חצי המלכות ותעש. "חצי המלכות", ולא כל המלכות, ולא דבר שחוצין למלכות, ומאי ניהו? בגין בית
 31 המקדש. "בא המלך והמן אל המשתה". תנו רבנן: מה ראתה אסתר שזימנה את המן? רבי אלעזר אומר: פחים טמנה לו, שנאמר:
 32 "יהי שלחנם לפניכם לפח". רבי יהושע אומר: מבית אביה למדה, שנאמר: "אם רעב שנאד האכילהו לחם". רבי מאיר אומר: כדי
 33 שלא יפול עצה וימרוד. רבי יהודה אומר: כדי שלא יפירו בה שהיא יהודית. רבי נחמיה אומר: כדי שלא יאמרו ישראל: אחות יש
 34 לנו בבית המלך, ויסירה דעתן מן החרמים. רבי יוסי אומר: כדי שהיא מצוי לה בכל עת. רבי שמעון בן מנסאי אומר: אולי ירגיש
 35 המקום ויעשה לנו גם. רבי יהושע בן קרחה אומר: אסביר לו פנים, כדי שיהרג הוא והיא. רבן גמליאל אומר: מלך הפכפכן היה.
 36 אמר רבן גמליאל: עדיין צריכים אנו למודע, דתנא, רבי אלעזר המודעי אומר: קנאתו במלך קנאתו בשרים. רבה אמר: "לפני שבר
 37 גאון". אביי ורבא דאמרי תרתייהו "בחקם אשית את משתייהם". אשפחיה רבה בר אבוא לאלהו. אמר ליה: במאן חזיא אסתר ועבדא
 38 הכי? אמר ליה ככילהו תנאי וככילהו אמוראי. "ויספר להם המן את כבוד עשרו ורב בניו". וכמה רב בניו? אמר רב: שלשים.
 39 עשרה מתו, ועשרה נתלו ועשרה מחזירין על הפתחין. ורבנן אמרי: אותן שמחזירין על הפתחין שבעים הווי, דכתיב: "שבעים פלחם
 40 נשפרו". אל תקרי "שבעים" אלא "שבעים". ורמי בר אבא אמר: פולן מאתים ושמונה הווי, שנאמר: "ורוב בניו". "ורוב" בגימטריא
 41 מאתן וארביסר הווי! אמר רב נחמן בר יצחק: "ורב" פתיב. "כלילה" הווי נדרה שנת המלך. אמר רבי תנחום: נדרה שנת מלכו
 42 של עולם. ורבנן אמרי: נדרו עליונים, נדרו תחתונים. רבא אמר: שנת המלך אחשורוש ממש. נפלה ליה מילתא בדרעתיא אמר: מאי
 43 דקמן דמינתיא אסתר להמן? דלמא עצה קא שקלי עליה דההוא גברא למקטליה. הדר אמר: אי הכי, לא הוה גברא דרחים לי
 44 דהוה מודע לי? הדר אמר: דלמא איפא איניש דעבר בי טיבותא ולא פרעתיא, משום הכי מימנעי איניש ולא מגלו לי. מיד "ויאמר
 45 להביא את ספר הזכרונות דברי הקמים". ויהיו נקראים - מלמוד שנקראים מאיליהו. "וימצא כתוב". "כתב" מנעי ליה! מלמוד

26 מבית אביה למדה - שמעה התינוקות אומרים כן, ויפיר - במלך, שהיתה שעתו
 27 מצלחת. שהיא מצוי לה - אולי תוכל להכשילו בשום דבר לפני המלך. ירגיש הקדוש
 28 ברוך הוא - שאף אני מקרבת שונאיהן של ישראל. אי נמי ירגיש שאני צריכה להחניף
 29 רשע זה ולזלול בכבודי. שיהרג הוא והיא - שיחשדני המלך ממנו, ויהרג את שנינו
 30 ונסח אור: וכי גורי גזירה ומית חד מנייהו בטלי
 31 הגזירה. מלך הפכפך היה - וחזר בדיבורו,
 32 אמרה: שמה אוכל לפתור ולחרוג, ואם לא
 33 יהא מזומן - תעבור השעה ויחזור בו. בחומם
 34 אשית את משתייהם - על בלשצר וסיעתו
 35 נאמר, בשובם מן המלחמה. שדרישו וכורש היו
 36 צריך על בבל ונצחן בלשצר אותו היום, והיו
 37 עיפיים וחמים, ושובו לשלוח ונשתכרו, ובאותו
 38 היום נהרג. ואף אסתר אמרה: מתוך משתיין
 39 של רשעים באה להם פורענות. שבעים כלחם
 40 נשכרו - יונתן תרגם על בניו של המן. שנת
 41 מלכו של עולם - דוגמא. "ויקץ בישן דה"
 42 (תהלים עז) - לנקום נקמתו. נדרו עליונים -
 43 שהיו מלאכים מבהילים אותו כל הלילה, ואמרו
 44 לו: כפר טובה, שלם טובה למי שנשאה, לשון
 45 מורי. ויש אומרים: ונדרו עליונים כדי שירבו
 46 בתחנונים לבקש על הדבר. מאי דקמן דומינתיא
 47 דלמא: מה זאת הבאה לפני עכשיו דבר חדש
 48 כזה. כהוב - משמע שהיה כתוב מחדש. כתב
 49 משמע מעיקרא, וימצא כתוב בספר זכרון לפניו
 50 אשר הגיד מרדכי.

שמש

מגילה דף טו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קמא

(שם כב כא) 'הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי', מיד חורה וקראתו
 לאחשורוש איהו, שנאמר (שם כב כב) 'הושיעני מפי איהו'.
 ויהי בראות המלך את אסתר המלכה, אמר רבי יוחנן, שלשה
 מלאכי השרת נודמו לה – לאסתר בראותה שעה, אחד שהגביה את
 צוארה כדי ליפותה, ואחד שמשך חוט של חסד עליה, ואחד שמתח
 את השרביט מהמלך עד אסתר, כדי שתגע בראשו. מבאר
 הגמרא: וכמה אמות מתח המלך את השרביט. אמר רבי ירמיה,
 שתי אמות היה השרביט והעמידו המלך על שתיים עשרה אמות.
 ואמר לה, שהעמידו על שש עשרה אמות. ואמר לה על שש
 וארבע אמות. כמאמר אסתר – בבריתא שנו, שהעמידו על ששים
 אמות. וכן אתה מוצא במאמר – (בירד) של פת פרעה, ששלחה ידה
 למשות את משה מהיאר, והתארכה ידה ששים אמות. וכן אתה
 מוצא בשיני רשעים – עוג מלך הבשן, שקרר הר להשליך על
 ישראל, ונקברו נמלים, ונכנס ההר ביצורו, וכשביקש לשטוף,
 התארכו שיניו ששים אמות ונגעצו בה, ולא היה יכול להוציאו.
 ואסמכתא לכך ששיניו של עוג התארכו, דכתיב (תהלים ג ח) 'שני
 רשעים שפתי', ואמר ריש לקיש, אל תקרי 'שפתי' אלא 'שריפת' –
 הגדלת. דעה נוספת כמה התארך השרביט: רבא בר עופרין אמר
 משום רבי אלעזר, ששמע מרבו ורבו מרבו, שאורך השרביט הגיע
 למאתים אמות.
 ואמר לה המלך לאסתר המלכה מה לה אסתר המלכה ומה
 בקשתך עד חצי המלכות ומעט. כוונתו היתה, שיתן לה רק עד חצי
 המלכות, ולא כל המלכות. ועוד רצה לרמוז לה, שלא יתן לה דבר
 שחוצץ למלכות – שנמצא באמצע העולם, וחוצה את המלכות.
 ומאי ניהו – ומזה, זה כנן בית המקדש.
 יבוא המלך והמן אל המשפחה. תנו רבנן, מה ראתה אסתר שזימנה
 את המן למשנה, ולא פעלה בדרך אחרת להציל את ישראל, רבי
 אליעזר אומר, פחים טמנה לו – התכוונה שעל ידי המשנה תביא
 להמן מכשול, שנאמר (תהלים סט כב) 'יהי שלחנם לפניך לפח'. רבי
 יהושע אומר, מבית אביה למדה – שמעה מפי התינוקות את מה
 שנאמר בפסוק (משלי כב כא), 'אם רעב שנאם האכילהו לחם וגו' כי
 גחלים אתה חתה על ראשו. והיינו שסעודה לרשעים היא פתח
 למפלתם. רבי מאיר אומר, אסתר זימנה את המן כדי שייכנע
 לאחשורוש ולא ישול עצה וימרוד באחשורוש, ואז לא תועיל
 השתדלותה אצלו לבטל את הגזירה. רבי יהודה אומר, זימנה את
 המן כדי שלא יכריז בה שהיא יהודית, ולא יפריעו לה להשתדל על
 ישראל. רבי נחמיה אומר, כדי שלא יאמרו ישראל, אחות יש לנו
 בבית המלך, וישימו ביטחונם בה, ויפסחו דעתן מן הרחמים. רבי יוסי
 אומר, כדי שיהא המן מצוי לה בכל עת לפני אחשורוש, אולי
 תמצא דבר להכשילו לפני המלך ויהרגהו. רבי שמעון בן מנסיא
 אומר, אמרה אסתר, אולי ירגיש המקום שאני מקרבת את שונאי
 ישראל וירחם עלינו, ויעשה לנו נס. רבי יהושע בן קרחה אומר,
 אסתר לו פנים – אראה להמן פנים שוחקות, ויחשוד המלך שהוא
 חושק בי, כדי שיהרג הוא והיא – שהמלך יחרוג את שנינו בכעס,
 וכשהיה המן יתבטלו גזירותיו. רבן גמליאל אומר, מלך הפכפכן
 בדעותיו היה אחשורוש, וחששה אסתר שאף אם תצליח לפתותו
 להרוג את המן ולבטל את גזירותיו, אם לא יהיה המן מזומן מיד
 להרוג יכול לחזור בו בינתיים.
 אמר רבי גמליאל, אף אחר כל הטעמים שנאמרו, עדיין צריכין אנו
 לטעמו של רבי אליעזר המודעי. דתניא, רבי אליעזר המודעי אומר,
 קנאנו כמלך קנאנו בשרים – אסתר גרמה להמן קנאה גם מצד
 המלך, שיראה כמה המן חשוב בעיניה, וגם מצד השרים, שיראו
 שהמן חשוב מהם, ועל ידי שכולם יקנאו בו, יחרגוהו ולא יחוסו
 עליו. רבא אמר, טרם מפלת הרשע יש לו גדולה רבה, וזה סימן
 למפלה הקרובה לבוא עליו, שנאמר (משלי טו יח) 'לפני שבר נאון',
 ולכן הביאה אסתר את המן לגדולה רבה, כדי שמיד אחר כך
 תתחיל מפלתו. אפי' ורבא דאמר תרייהו, פורענות הרשעים באה
 להם מתוך משתה, שנאמר על בלשצר כשחזר מהמלחמה שבה
 ניצח את דריוש וכורש (ירמיה נא לו), 'בחקם אשית את משתיהם וגו'

המשך בעמוד ג

בפסוקי – בשטר עניות. שהמן מכר עצמו לעבד למרדכי,
 והדרב השתכה, ובינתיים עלה המן לגדולה, ומרדכי היה מראה
 לו את שטר המכירה, להזכירו שהוא עבדו, ולכן אמר המן
 שכשרואה את מרדכי שמוכיר לו את עבדותו, שוב נכסיו אינם
 שוים לו, שמה שקנה עבד קנה רבו, ונכסיו של מרדכי הם.
 אמר רב פפא, וקרו ליה הבריות להמן בעקבות מכירה זו, עבדא
 דמורדן בטלמי – עבד הנמכר בככרות לחם. שמכירתו היתה עבור
 ככרות לחם שחסרו לו להאכיל את צבאו.
 וכל זה איננו שוה ל'. תיבת 'זה' משמעותה דבר הנמצא לפניו
 ומורה עליו באצבע, ומלמד ונניח של אותו רשע תקיפו על
 לבו – אכן טובה היה נושא על לבו, שמצויר בה מקום אורחותיו,
 וכשעה שרואה את מרדכי יושב בשער המלך הצביע לעבר לבו
 ואמר, כל זה איננו שוה ל'.
 מימרא נוספת: ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, עתיד הקדוש ברוך
 הוא להיות עמרה – להשרות את שכנתה, בראש כל צדיק וצדיק,
 שנאמר (ישעיה כח יד), 'ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעמרת צדי וגו']
 ולצפירת תפארה לשאר עמו, ולרוח משפט ליושב על המשפט
 ולגבורה משיבי מלחמה מבארת כיצד נלמד זאת
 מהפסוק: מאי לעמרת צדי ולצפירת תפארה, לעושי צדיקו
 ולמצפין תפארתו – לעושים את רצון ה' ומצפים תמיד לשבחו
 וגדולתו, יהיה ה' עטרה לראשם. וכל – שמא תאמר, לכל – שכל
 העושים רצונו יזכו לכך, ואפילו אם הם מתנאים. תלמוד לומר
 לשאר עמו, רק למי שמשם עצמו בשירים – שמחשיב עצמו
 כשיירי מאכלים, דהיינו שאינו מתנאה, הוא יזכה לכך.
 הגמרא דורשת את המשך הפסוק המונה את הצדיקים שיזכו
 לעטרה: ולרוח משפט – לשופטים את רוחם, זה הין את יצרו
 וכופהו לשוב בתשובה. וליושב על המשפט, זה דין הין את אמת
 לאמתו. ולגבורה, זה המתגבר על יצרו ואינו שומע לו לעבור
 עבירות. משיבי מלחמה, אלו התלמידים חכמים שנושאים וגו'תני
 במלחמתה של תורה. שערך, אלו תלמידי חכמים שמשכימין
 ומעריכין בכתבי נבסיות ובכתי מדרשות, ונראים כשוערים הפותחים
 בבוקר את שערי בית הכנסת ובית המדרש ונועלים בערב.
 הגמרא דורשת את הפסוק שאחריו: אמרה מרת הדין לפני הקדוש
 ברוך הוא, רבוננו של עולם מה נשתנו אלו מאלו – אומות העולם
 מישראל שזוכים לעטרה לראשם אם יש בהם מדות הללו, והלא
 גם בין אומות העולם ישנם כאלו שיש להם מדות אלו. אמר לה
 הקדוש ברוך הוא, ישראל עסקו בתורה, אומות העולם לא עסקו
 בתורה. אמר ליה מרת הדין, אם כן מובן שגם הרשעים בישראל
 שנידונים לגיהנם הוא משום שלא עסקו בתורה, ובמקום לעסוק
 בתורה עם אלה ביון שגו ובשכר תעו' (ישעיה כח כ) כאומות העולם,
 ולפיכך פקו פליליה' – הם נשפטו לגיהנם.
 הגמרא מבארת את המשמעות של 'פקו פליליה'. אומרת הגמרא:
 אין הפירוש של 'פקו' אלא גיהנם, שנאמר אצל אביגיל כשביקשה
 מדוד שלא יחרוג את נבל בעלה (שמואל א' כב לא), 'ולא תהיה זאת
 לך לפוקה' – הוזהרה אותו שלא יהיה לו מעשה זה למכשול,
 שירד עבורו לגיהנם. ואין 'פליליה' אלא דיינו, שנאמר לגבי המכה
 אשה ויצאו ולדותיה שמשלם דמי ולדות (שמות כב כב), 'ונתן
 בפליליה' – כמה שישיתו עליו הדיינים. ואם כן 'פקו פליליה' היינו
 נשפטו לגיהנם.
 הגמרא חוזרת לבאר את פסוקי המגילה: ויתלבש אסתר מלכות
 ותעמד בתצד בית המלך הפנימית, אמר רבי לוי, ממה שלא נאמר
 ויתבא ותעמוד, יש לבאר שזאת עמוד' הוא מלשון הפסקה,
 והכוונה שפסקה ונסתלקה רוח הקודש שליוותה אותה, שביין
 שהגיעה לבית הצלמים – לבית עבודה זרה של אחשורוש. נסתלקה
 הימנה שכינתה. כיון שראתה כך, אמרה אלי אלי למה עזבתני' (תהלים
 כב ג), שפא אתה דין אותי על כניסתי לבית הצלמים בשוגג, כמור,
 ועל ביאתי אל אחשורוש מאונם, אתה דין אותי כאילו באתי ברצון,
 שהרי אף שאני באה אליו בלי שקרא לי, זה מחמת אונס. או שפא
 רוח הקודש הסתלקה ממני על שקראתיו לאחשורוש כלב, שנאמר

השלישית למלכותו, ועוד חמש שנים דמלכות דריוש וכו', ועוד
 תרתי ו-שנתיים דידיה - שכבר מלך אחשורוש עצמו, הא נשלמו
 שבועין שנה לגלות בבל. ופיו דחיו בשנת שלש למלוך דמלו שבועין
 שנה ולא איפרוק ישראל מגלותם, אמר, השתא אין לחשוש עוד,
 ונדאי תו לא מיפרקי, ולכן אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו
 במשתה. וגם הוא נענש, שבא שכן וריקר ביניהן, וחרג אחשורוש
 את ושתי.
 מקשה הגמרא: והא שפיר חשיב - הלא אחשורוש חישב כהוגן את
 שבעים השנים, ומדוע לא נגאלו לאחריהם. מתרצת הגמרא: איהו
 ו-אחשורוש נמי מיטעא טעי בחשבון, משום דאיכעי ליה למימני -
 היה צריך למנות מהרבות ירושלים - משנחרבה ירושלים בשנת
 תשע עשרה לנבוכדנצר, שנאמר (דניאל ט א) 'למלאות להרבות
 ירושלים שבועים שנה'.
 מקשה הגמרא: סוף סוף במה בציין - כמה חסר ממנינו של
 אחשורוש, (חריסר) [חר כר] - אחת עשרה שנים, שאחשורוש
 מנה משנת שמונה לנבוכדנצר, והיה לו למנות משנת תשע עשרה,
 ואם כן איהו ו-אחשורוש במה שנים מלך, אריבסר שנה, ולפי זה
 בשנת אריבסר דידיה ו-של אחשורוש שהסתיימו שבעים שנה
 מחורבן ירושלים, איכעי ליה למימני בית המקדש, ואלמה בתיב
 אחר שכורש ציוה להפסיק את בנין הבית (עזרא ד כד) 'באדון המלכות
 עבדת בית אלהא די בירושלם והות בטלא עד שנת תרתין למלכות
 דריוש מלך פרס' - אז היתה בטילה מלאכת בית ה' שבירושלים,
 עד השנה השניה למלכות דריוש מלך פרס. ורק אז בנו את
 המקדש, וכל ימי אחשורוש לא בנו, נמצא שהגלות נמשכה יותר
 משבעים שנה.
 אמר רבא, אכן המנין הוא מחורבן ירושלים, שהיא שנת תשע
 עשרה לנבוכדנצר, אלא שהשנים שנמנו לעיל משנות המלכים,
 שנים מקופעות הו - יש שנים שנבלעו זו בזו, וחסרו שתי שנים
 להשלים מנין שבעים שנה, ולכן נשתזה בנין הבית עד השנה
 השניה למלכות דריוש השני.

סיום חשבון השנים של מלכות נבוכדנצר: ולפי זה נדע כמה שנים
 מלך נבוכדנצר, דכתיב (ירמיה נב לא) 'ויחי בשלשים ושבוע שנה לגלות
 יהויכן מלך יהודה, בשנים עשר חדש בעשרים וחמש לחדש, נשא
 אויל מלך יהודה [בשנת מלכות] את ראש יהויכין מלך יהודה
 ויצא אותו מבית הקל, הרי שאויל מרודך התחיל למלוך
 שלושים ושבוע שנים אחר גלות יהויכין, ועד אז מלך נבוכדנצר,
 ותוסיף עוד תמני - שמונה שנים שמלך נבוכדנצר עד גלות יהויכין
 וכמבאר לעיל, ועוד תלתין ושבוע שנות גלות יהויכין, הרי אריבסין
 וקמח שנות מלוכה דנבוכדנצר.
 ממשיכה הגמרא לבאר: ועשרין ותלת שנה דמלך אויל מרודך, לא
 נלמד מפסוק, אלא גמרא - מסורת היא בידינו. ולחשבון זה הוסיף
 בלשצר את תרתי שנות מלכות דידיה - של עצמו, הא נשלמו
 שבועין שנה למלכות בבל.
 ואמר בלשצר, השתא שלא נתקיימה נבואת ירמיה, ונדאי תו לא
 מיפרקי - שוב ה' לא יגאלם, ולכן אפיק מאני ו-הוציא כלים דבי
 מקדשא ואשתמש בהו בסעודתו. ותנינו דקאמר ליה דניאל (דניאל ה
 כא) 'ועל מרי שמיא התרוממת ולמאנא די ביתה תיתיו קדמך' - על
 אדון השמים התגאית וכלי ביתו הביאו לפניך. ומיד קיבל בלשצר
 עונשו, כדכתיב (שם ה ל) 'בה בלילא קמיל ו-בלילה ההוא נהרג
 בלשצר מלכא [בשדאי]. וכתיב (שם ו א) 'ודריוש מלך יהודה
 מלכותא בבר שני שתי ותרתין' - דריוש מלך בבל קיבל מלכותו
 כשהיה בן ששים ושתים שנה.
 ועל כך אמר אחשורוש, איהו ו-בלשצר מיטעא טעי בחשבון וכן
 נענש, אבל אנא השיבנא היטב ולא מיטעא. שבלשצר חישב שבעים
 שנה מתחילת מלכות נבוכדנצר, וזו טעות, דמי בתיב לפי מלאת
 שבעים שנה 'למלכות בבל', הלא 'לבל' בתיב, ומאי המשמעות
 'לבל', לגלות בבל - משגלה יהויכין לבלל, ולפי זה במה בציין -
 כמה שנים חסרות לשבעים שנה לגלות בבל, תמני - שמונה שנים,
 שהרי בשנה השמינית לנבוכדנצר הגלה את יהויכין, כמבאר
 לעיל, ולכן חשיב אחשורוש ועייל חילופיהו - והוסיף שמונה
 שנים אחרות במקום החסרות, שהם, הרי דבלשצר, כלומר השנה

אגרות קודש

ב"ה, י"ח תמוז, תשי"ח

ברוקלין.

צעירי אגודת חב"ד אשר בכפר חב"ד

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבם פ"נ והדו"ח מהתועדות י"ב וי"ג תמוז ימי הגאולה, ובודאי כפי שכבר
 נכתב כ"פ ישתדלו לנצל ההתרשמות גם בימים שלאחרי זה, ובהנוגע לתיירים הרי בטח חלק גדול
 מהם עוד נשארו באה"ק ת"ו וכן יפגשו עם האורחים החדשים הבאים, שכפי השמועה הרי בחודש
 אלול ותשרי יעלה המספר כו"כ, וגם בשבועות אלו הנה גם לאחרי המיעוט במספר די והותר בהתועלת
 שאפשר לקבל מהתיירים באם ינצלו שהותם באה"ק ת"ו ככל האפשרי, ויהי רצון שתכה"י יבשרו טוב
 בכל האמור.

בברכת הצלחה בעבודה ק"ק.

20 (אסתר ב כב) 'וְהָאֵסְתֵּר אֲסֵרָה לְמֶלֶךְ בְּשֵׁם מְרִדְכִי' שבתנן ותרש רוצים
 21 להרגו, ונכתב בספר הזכרונות שמרדכי הציל את המלך, והתגלגל
 22 הדבר שעל ידי כך נגאלו ישראל.
 23 מימרא נוספת: וְאִמֵּר רַבִּי אֱלֵעָזָר אִמֵּר רַבִּי חֲנִינְיָא, צְדִיק אֶבֶד –
 24 כשצדיק נפטר מהעולם, לְדוּרוֹ אֶבֶד – רק אנשי הדור הפסידו,
 25 שאין מי שיגן עליהם מן הפורענות, אבל הצדיק עצמו אינו נאבד
 26 במיתתו, שהרי שב למקור מחצבתו. מִשָּׁל לְאָדָם שְׂאֵבֶהָ לוֹ
 27 מְרִנָּלִית, כָּל מְקוֹם שֶׁהָיָא נִמְצָאת, מְרִנָּלִית שְׂמָה – בחשיבותה,
 28 ואינה מתעפשת ומרקיבה, ולא אֶבֶדָה אֱלָא לְבַעֲלָהּ. וכן הסתלקות
 29 הצדיק אינה הפסד אלא לדורו.
 30 הגמרא ממשיכה לבאר את פסוקי המגילה: אחר שסיפר המן
 31 לאוהביו ולאשתו את כבודו ועושרו, אמר 'וְכָל זֶה אֵינְנוּ שׁוֹהֵ לִי
 32 בְּכָל עֵת אֲשֶׁר אָנִי רֹאֶה אֶת מְרִדְכִי הַיְּהוּדִי יוֹשֵׁב בִּשְׁעַר הַמֶּלֶךְ'.
 33 אִמֵּר רַבִּי אֱלֵעָזָר אִמֵּר רַבִּי חֲנִינְיָא, וְכִי בִּשְׁעָה שֶׁרָאָה הָמָן אֶת מְרִדְכִי
 34 יוֹשֵׁב בִּשְׁעַר הַמֶּלֶךְ אִמֵּר 'כָּל זֶה אֵינְנוּ שׁוֹהֵ לִי', כלומר, מה גרם להמן
 35 כשראה את מרדכי, שלא חש לכלל הכבוד שהיה לו. אלא בְּרִיב
 36 חֶסֶדָא. דְּאִמֵּר רַב חֶסְדָּא, זֶה (וּמְרִדְכִי) כָּא לְהָמָן בְּפִרוּזְבּוּלִי – בטענת
 37 עושר, וְזֶה (וּמְרִדְכִי) כָּא לְמְרִדְכִי

1 האריות (דניאל ו יז), 'אֱלֹהֶיךָ דִּי אַנְתָּ פִלַּח לִי'ה בְּתִדְרָא הוּא יִשְׁוֹבֵינִךְ'
 2 – ה' שאתה עובדו תמיד הוא יצילך, ונתקיימה ברכתו וניצל.
 3 מימרא נוספת: וְאִמֵּר רַבִּי אֱלֵעָזָר אִמֵּר רַבִּי חֲנִינְיָא, אֵל תְּהִי קִלְלָת
 4 הַדְּיוֹט קָלָה בְּעֵינֶיךָ – תהיה זהיר אף מקללת אדם פשוט שְׁתִּיר
 5 אֲבִימֶלֶךְ קָלָל אֶת שְׁרָה עַל כֵּךְ שֶׁהִסְתִּירָה מִמֶּנּוּ שְׂהִיא אִשָּׁת אִישׁ
 6 ואמר לה (בראשית כ טז) 'הֲנִהּ הוּא לְךָ בָּסוּת עֵינַיִם' – הואיל וכיסית
 7 ממני שאברהם הוא אישך וגרמת לי את הצער הזה, יהי רצון
 8 שיהיו לך בנים עיורים, ואכן נתקיים בְּרַעְיָה, שנאמר (שם כו א) 'וַיְהִי
 9 כִּי יָקָן יֶצְחָק וַתִּבְרְכֶנּוּ עֵינָיו'.
 10 מימרא נוספת: וְאִמֵּר רַבִּי אֱלֵעָזָר אִמֵּר רַבִּי חֲנִינְיָא, כָּא וְרָאָה שְׂלֵא
 11 בְּמִדַּת הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מִדַּת בְּשֶׁר וְדָם – כחו של אדם אינו
 12 בהשוואה כלל לגבורת ה', שְׂמִדַּת בְּשֶׁר וְדָם, אָדָם, תחילה שוֹפֵת
 13 קֶדְרָה – מושיב את הקדרה על הכירה, וְרַק אַחֵר כִּךְ נִוְתֵן לְתוֹכָהּ
 14 מִיָּם, אֲכָל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא נִוְתֵן מִיָּם קוֹדֵם שֶׁנִּמְצָאת הַקְּדֵרָה, וְאַחֵר
 15 כִּךְ שוֹפֵת הַקְּדֵרָה לִקְבֹּל אֶת הַמִּיָּם שְׁעוֹמְדִים שֶׁם כִּבְר, לְמִיָּם מֵה
 16 שְׁנֵאִמֵּר (ירמיה י ג) 'לְקוֹל תִּתִּי הַמֶּן מִיָּם בְּשָׁמַיִם וַיַּעֲלֶה נְשָׁאִים' – ה'
 17 נותן תחילה מים באויר השמים ואחר כך מעלה עננים לקבלם.
 18 מימרא נוספת: וְאִמֵּר רַבִּי אֱלֵעָזָר אִמֵּר רַבִּי חֲנִינְיָא, כָּל הָאוֹמֵר דְּבִר
 19 בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ – בשם בעל המימרא, מִכֵּיא נְאוּלָה לְעוֹלָם, שְׁנֵאִמֵּר

אגרות קודש

ב"ה, י"ט תמוז, תשי"ח

ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נוי"נ וכו'

מו"ה אברהם זושא שי

שלום וברכה! מאשרים קבלת הפ"נ שלו עם המצורף אליו, ויהי רצון שעוד רבות בשנים ימשיך
 בעניני תורה ומצות בכלל ובמצות הצדקה ביחוד, ובפרט ע"פ דברי רבנו הזקן בעל התניא (פוסק בנסתר
 דתורה) והשולחן ערוך (פוסק בנגלה דתורה) איך היות כל עיקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא
 היא עבודת הצדקה כו' ולא אמרו רז"ל ת"ת כנגד גמ"ח אלא בימיהם כו' (אגה"ק ס"ט).

ומובן שגם ע"פ נגלה אין קושיא ממרז"ל ת"ת שקול כנגד גמ"ח, כי הרי מצוה שזמנה עובר וכן
 זו שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים דוחה תורה (מו"ק ט' ע"ב).

ובעקבתא דמשיחא הרי היוקר יאמיר כו' ואין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס (עין
 אגה"ק סוף סי' יו"ד).

ויהי רצון שפירות הנ"ל שאוכלין אותם בעוה"ז יומשכו ויפעלו בהנוגע לאברים בכלל ובחי'
 רגלים בפרט (אגה"ק סי' ט') של בנו הגדול יחיאל שליט"א. ויבשר טוב גם אודותו.

בברכה לבריאות הנכונה ולבשורות טובות בכל האמור.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **מז**. וביום שמוציאין ג' ספרים פגון ראש חדש מבת שחל בשבת שצריך לקרות פרשת השבוע ופרשת
- 2 ראש חדש וענין של חנפה וכן בשמחת תורה שצריך לקרות פרשת וזאת הברכה ובראשית ופרשת
- 3 המוספים ואי גם פן המפטר בלבד קורא באחרונה ומשלימין המניין⁶² או אפלו אם מוסיפים על המנין הפל
- 4 עולים בב' ספרים הראשונים ואחריהם אומרים קדיש קדם המפטר להפסיק בין קריאתם לקריאת המפטר
- 5 שקריאתו אינו אלא בשביל פבור התורה אבל קדם הקריאה בספר ב' אין נוהגים לומר קדיש אף אם פבר
- 6 נשלמו מנין הקרואים בספר אחד והקורא בספר ב' הוא נוסף על המנין⁶³.
- 7 ויש מנהגים אחרים בענין אמירת הקדיש בין שמוציאים ב' ספרים ובין שמוציאין ג' ואין לשנות שום
- 8 מנהג וכן אם יש מקום שנוהגים שמוציאין ב' ספרים (בראש חדש שחל בשבת ובד' פרשיות) שהאחרון
- 9 מהמנין קורא בשני והמפטר חוזר וקורא מה שקרא האחרון אין מזיחין אותם⁶⁴:

סימן רפב הלכות שבת קריאת התורה והמפטר סעיף טו

הלכתא רבתא

- ל' על המנין - אם טעה ואמר קדיש אחר הראשון, קרא שבעה בספר האחד, מ"מ יש לומר קדיש אחר מכל-מקום יש לו לחזור ולומר קדיש אחר סיום הקריאה בספר השני, ואפילו במקום שמוסיפין וכבר

ציונים והוספות

- 62 בב' הספרים הראשונים.
63 שערי אפרים שער ח סע"ז.
64 אין מגביהים ומסלקים אותו מדבריו לומר שמנהג זה

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **טז** כל משקה שמותר לסננו בסודר מותר לסננו בכפיפה
  - 2 מצרית ובלבד שלא יגביה הכפיפה משולי כלי התחתון
  - 3 טפח כדי לשנות מדרך החול אבל אותו כלי העשוי כנפה
  - 4 ומסננין בו הואיל והוא מיוחד לכך דינו כמשמרת שאין
  - 5 מסננין בה אלא משקה צלול שאין בו שמרים כמו שנתבאר:
  - 6 **יז** כלי שמריקין לתוכו יין מהחבית לא יהדק בפיו קשין
  - 7 וקסמין בחוזק מפני שדומה למשמרת אע"פ שאינה
  - 8 משמרת ממש שהרי עוברים בה שמרים מכל מקום הואיל
  - 9 ויש קסמין וטנופת שאין עוברים בה הרי זו דומה למשמרת
  - 10 אבל אם הוא יין צלול שאין בו טנופת אלא קסמין דקין
  - 11 מותר לסננו אפילו במשמרת גמורה כמו שנתבאר למעלה:
  - 12 **יח** מותר לערות בנחת מכלי לחבירו כדי שהפסולת
  - 13 והשמרים ישארו בשולי הכלי ובלבד שיזהר
  - 14 שכשיפסיק הקילוח ומתחילין לירד ניצוצות קטנות
  - 15 הנישופות באחרונה מתוך הפסולת אזי יפסיק ויניחם עם
  - 16 השמרים שאם לא יעשה כן הרי ניצוצות אלו מוכיחים
  - 17 שהוא בורר אבל בתחלת העירוי כשאין הפסולת ניכר לאו
  - 18 בורר הוא.
  - 19 ולכן מותר לקלוט שומן הצף על פי החלב שקורין
  - 20 (שמעטנע) מלמעלה וכשיגיע סמוך לחלב יניח קצת ממנה
- עם החלב והוא ששומן זה צריך לאכלו בו ביום אבל אם אינו צריך לה אסור לטרוח משבת לחול ואם חושש שיפסיד או יתקלקל מותר לעשותו ע"י נכרי מפני שאיסור הטורח וההכנה משבת לחול הוא שבות מדברי סופרים ובמקום הפסד יש להתיר אמירה לנכרי בכל שבות מדברי סופרים כמו שנתבאר בסי' ש"ז.
- ואם רוצה לאכלו לאלתר אינו צריך להניח ממנה כלום עם החלב וכן המערה משקה מכלי לחבירו אינו צריך להפסיק כשיורדין הניצוצות שהרי מותר לברור אוכל או משקה מתוך הפסולת כשרוצה לאכלו או לשותותו לאלתר כל שאינו בורר ע"י כלי אלא בידו כמו שנתבאר וכאן אף שמערה מכלי לכלי מכל מקום עיקר הברירה נעשה ע"י ידיו ואינו חשוב בורר בכלי אלא כשמסננין בסודר או כפיפה וכיוצא בהן:
- יט** אבל שומן הצף על גבי התבשיל אסור לערותו כולו אפילו כדי לאכול התבשיל לאלתר מפני שהן שני מיני אוכלין ואותו המין שאוכל לאלתר נקרא אוכל והשני נקרא פסולת וכשמערה השומן שאינו רוצה לאכלו הרי זה בורר פסולת מתוך אוכל:
- כ** מותר להגביה החבית על איזה דבר כדי שיקלח ממנה

17 החלבון אלא מחמת שהחלמון מועיל לתקן מראה החרדל
18 ולא החלבון ואף שמשליך החלבון עם הפסולת ואוכל
19 החלמון עם החרדל מכל מקום כיון שהסינון אינו בשביל
20 האכילה אלא בשביל תיקון המראה אינו נראה כבורר אוכל
21 מפסולת כיון שבאמת שניהם מין אוכל אחד הם:

22 **כב** ואף אם היה הסינון בשביל האכילה לא היה אסור
23 אלא כאן שהחלבון אף ששם אוכל עליו מכל מקום
24 אינו ראוי לאכלו כך כמות שהוא וגם רגילין להשליכו עם
25 הפסולת לכן הוא נראה כפסולת לגבי החלמון הנאכל כמו
26 שהוא עם החרדל ואסור מדברי סופרים אבל בענין אחר אין
27 איסור כלל אפילו מדברי סופרים בברירה מין אוכל אחד
28 דהיינו אפילו בורר חתיכות קטנות מתוך חתיכות גדולות
29 קצת אע"פ שמשליך הקטנות ארצה אינן נראין כפסולת
30 בשביל כך הואיל והן ראויין לאכילה ורגילות הוא לאכלן:

חלק סימן שיט דין הבורר בשבת טעמים ט"כ

1 היין היטב ואף שעל ידי זה יורד יין גם מתוך השמרים אינו
2 חשוב כבורר כל זמן שאין הניצוצות מתחילין לירד
3 מהשמרים כמו שנתבאר וכן מותר ליתן מים על גבי שמרים
4 שבחבית שיקלטו טעם היין ואין בזה משום בורר ובלבד
5 שישתה מהם בו ביום:

6 **כא** אין מסננין את החרדל מהסובין שלו אע"פ שגם הם
7 ראויים לאכילה ואין הסובין פסולת כלל ואין בו
8 משום בורר מן התורה אף על פי כן אסור מדברי סופרים
9 מפני שנראה כבורר אוכל מתוך הפסולת הואיל ומסנן כדי
10 לאכול החרדל ולהשליך הסובין.

11 אבל אם נתן החרדל במסננת מערב שבת מותר ליתן בה
12 ביצה לתקן מראה החרדל המסתנן בתוכה אע"פ שהחלמון
13 יורד למטה עם החרדל והחלבון שהוא קשור נשאר למעלה
14 עם הפסולת אינו נראה כבורר אוכל מתוך הפסולת מפני
15 שהחלמון והחלבון שניהם אוכלין הם ואינו מסנן החלמון
16 מן החלבון מחמת שהוא חפץ לאכול את החלמון ולא את

תורה אור

25 יום טוב היא בגבול ומדה, שיוצאים י"ח מצות
26 שמחה בכזית מבשר שלמים או רביעית יין (בזמן
27 הזה).

28 משא"כ שמחת פורים שהשמחה גדולה יותר
29 למעלה מהדעת, עד דלא ידע בו'.

30 והוא מפני ענין המבואר למעלה, שע"י המסירת
31 נפש שהיה בהם אז כל השנה, שהוא בחינה
32 שלמעלה מהטעם ודעת, הנה באתערותא
33 דלתתא ובטול זה הגיעו למעלה מעלה בעצמות
34 אין סוף ב"ה, שלמעלה מעלה מגדר
35 ההשתלשלות, שאינו בגדר סובב וממלא בו',
36 שמוזה דוקא נמשך בחינת המסירת נפש, כנ"ל
37 באריכות.

38 ולכן השמחה מגילוי זה הוא למעלה מהדעת.

39 השמחה של פורים היא למעלה מן הדעת ("עד
40 דלא ידע"), הן מצד האדם, דמסירת נפש (שזהו
41 ענינו של פורים) היא למעלה מטעם ודעת כנ"ל,
42 והן מצד מדריגת האור שנמשך בפורים, ממהותו
43 ועצמותו יתברך, שהוא למעלה מן הדעת. וזהו גם
44 מה שהשמחה היא "למעלה מהגבלה ושיעור ומדה
45 כלל, כי מה שהוא עפ"י דעת יתכן לומר בזה גבול
46 ושיעור, משא"כ בחינה שלמעלה מהדעת היא
47 בבחינת אין סוף ממש".

1 והנה תוספת אור זה הוא נ"כ בשיעור ומדה,
2 מאחר שנמשך בהשתלשלות חכמה ובינה ואינו
3 ערוך למהותו ועצמותו ית' הפשוט בתכלית
4 הפשיטות, וסדר ההשתלשלות הוא רק כטפה
5 מן הים בו'.

6 אמנם, גם תוספת אור הזאת יש לה שיעור
7 ומידה, מאחר שנמשך ומתלבש בתוך העולמות
8 דרך ד' אותיות שם הוי', היינו ע"י התלבשות האור
9 בתוך הספירות חכמה ובינה וכו' (הנקרא
10 "השתלשלות" כנ"ל), שהן כוחות מוגבלים, כל
11 ספירה בציור והגדרה שלה, ואין להן שום ערך
12 ודמיון למהותו ועצמותו יתברך שהוא "פשוט
13 בתכלית הפשיטות", וכל העולמות כולם אינם אלא
14 כטפה מן הים אצלו יתברך. וא"כ גם תוספת אור
15 המאירה בסדר השתלשלות אינה "אין סוף" אלא
16 אור מוגבל ומדוד.

17 ולכן מצות שמחת יו"ט שנאמר ושמחת בחגך
18 היא בגבול ומדה, בשלמי שמחה אין שמחה
19 אלא כבשר, ועכשיו משחרב בהמ"ק אין שמחה
20 אלא ביי, וברביעית יין יוצא ידי חובת שמחת
21 יו"ט, שהשמחה היא בגבול ושיעור.

22 מאחר שגם ה"תוספת אור" יש לה שיעור
23 ומידה, לכן, גם השמחה המתעוררת מחמת תוספת
24 גילוי זו היא בגבול ומידה, וזהו מה שמצות שמחת

12 יתברך, הרי כולם שוים ממש, וכמ"ש כחשכה
13 כאורה, דחושך ואור שווים לפניו, וכמ"ש גם חשך
14 לא יחשיך, ונאמר "אם צדקת מה תתן לו ורבו
15 פשעיו מה תעשה לו", וכמבואר בכמה מקומות
16 שמצד עצמותו יתברך, שאינו בגדר העולמות
17 ונבראים כלל, לא שייך לומר שעבודת הנבראים או
18 העדר עבודתם תתפוס מקום אצלו יתברך (וכמאמר
19 "וכי מה איכפת לו להקב"ה בין ששוחט כו' לא
20 ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות"), וזהו
21 "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי".

ד"ה חייב איניש פרק ז

1 והיינו עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי,
2 כי בהגלות נגלות הארת עצמותו ית' כולם
3 שוים ממש, וכחשכה כאורה כמ"ש גם חשך לא
4 יחשיך, וכמ"ש אם צדקת מה תתן לו ורבו
5 פשעיו מה תעשה לו.
6 ובזה יובן גם מה שאמרו "חייב איניש לבסומי
7 בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי",
8 דתמוה כיצד אפשר לומר שאין צריכים להבדיל בין
9 ארור המן לברוך מרדכי, אלא שבזה רימזו חז"ל איך
10 שע"י המסירת נפש דפורים ושמחת פורים מגיעים
11 לעצמותו יתברך, כי בהגלות נגלות הארת עצמותו

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

14 סיפא דקרא זה ודאי סותר שהרי אמר וברוח פיו כל
15 צבאם הרי רוח פיו זה אינו רק הבל בעלמא ואותו בחי'
16 רוח וההבל האלקי שנקרא רוח פיו ית' הוא המהווה
17 לכל צבאם ועל בחי' רוח והבל זה לא שייך לומר
18 שהוא בחינת צווי כמאמר הדבור אלא הוא רק הבל
19 הדבור בלבד וא"כ ודאי סותר למ"ש כי הוא צוה כו'
20 שהוא מבחי' סובב כנ"ל וההבל ורוח פיו ודאי בא
21 בבחי' ממלא וא"כ גם רישא דקר' במ"ש בדבר ה'
22 שמים נעשו ודאי הכוונה על בחי' אותיות דבור העליון
23 מצד עצמו כמו מאמר אותיות יהי אור מהווה האור
24 ואותיות דמאמר יהי רקיע מהווה רקיע ולא מצד בחי'
25 הצווי שבדבור ומאמר זה כדי שלא יקשה רישא לסיפא
26 וד"ל:

שנר הפורים

1 (עד) ולהבין זה בתוספת ביאור יש להבין תחלה
2 בענין הנ"ל במ"ש כי הוא צוה ונבראו
3 כו' דלכאורה יש סתירה לזה מ"ש בדבר ה' שמים נעשו
4 וברוח פיו כל צבאם הרי גם התהוות בחי' היש דשמים
5 הגשמיים נעשה ונתהווה מבחינת דבר ה' דוקא שהוא
6 בחינת האותיות האלקיים הנמשכים בבחי' ממלא דוקא
7 בתוך כל נברא כמו כח הפועל בנפעל כידוע ואם נאמר
8 שדבר ה' זה הוא צווי דבר מלך כמו דבר מלך שלטון
9 שהמלך בדבורו גוזר ואומר ונעשה כדבריו וכן דבר ה'
10 גזר שיהיה בחי' התהוות שמים גשמיים כמ"ש ויאמר
11 אלקים יהי רקיע כו' והיה כן והיינו מ"ש כי הוא צוה
12 ונבראו כנ"ל ואין פסוק זה בדבר ה' שמים נעשו
13 עשיה גשמית סותר כלל למ"ש כי הוא צוה כו' אבל

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

10 א"כ צריך לבחי' תשובה לכן הוא מלמטלמ"ע
11 שמתחלה מתקן עולם העשי' ע"י מעשה ואח"כ עולם
12 היצי' ע"י דיבור התורה שהיא ביצי' כי שית ספירין
13 מקננין ביצירה לפי שהוא הלכה פסוקה כשר ופסול
14 טמא וטהור, וע"י עיון התורה קושיות ופירושים שהוא
15 בחי' תלמוד מברר ומתקן עולם הבריאה, ולכן נא'
16 תחלה וקשרתם מעשה המצות ואח"כ ולמדתם כו'
17 בחי' תורה, וזהו הב' בחי' הילוך הנ"ל בבחי' אחרי
18 הוי' ובבחי' הפנים.

והתולדותי בתוככם

1 **ובזה** יובן ג"כ ההפרש מה שבפ' ראשונה נאמר תחלה
2 ת"ת ושננתם ודברת בם ואח"כ מצות וקשרתם
3 כו' כי הוקשה כל התורה לתפילין, ובפ' שני' נא' תחלה
4 וקשרתם ואח"כ ולמדתם כו', והיינו כי בפ' ראשונה
5 ההמשכה היא מלמעלמ"ט ולכן הוא כסדר שראשית
6 גילוי אא"ס הוא בחכ' ואורייתא מח"ע נפקת ולכן
7 תחלה בחי' תורה ואח"כ מצות כסדר המדריגות, מח'
8 רעו"ד דיבור תורה מעשה המצות, ובפ' שני' היא
9 מלמטלמ"ע שהרי נא' השמרו לכם פן יפתה לבבכם

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

25 הרחלי' שעלו מן הרחצה, רחלי' הוא בחי' צמר הם
26 הלבושי' שנעשי' ממעשה המצות שנמשכי' מבחי'
27 לבושי' כתלג חיור וכת' הנותן שלג כצמר וכת' ושער
28 רישי' כעמר נקי, שעלו מן הרחצה ר"ת משה שהרחיצה
29 נמשך ע"י משה שהוא הנותן מי החכ' בכיור כו'.
30 ורחצו כו' את ידיהם ואת רגליהם היינו כי הידי' הם
31 חו"ג ומהצפרני' יכול להיות יניקה מחסד לישמעאל,
32 ומגבורה כו', ולכן הם צריכי' רחיצה ע"י מי החכ'
33 להיות בבחי' ביטול ומותר בעולם, וע"ד ונחנו מ"ה
34 דמשה שזהו מבחי' חכ' כח מ"ה, ואז ממילא אינו שייך
35 תאוה דישמעאל שצריך לכולא כמ"ש ידו בכל, ולא
36 כעס ורציחה דקו השמאל, וזהו שורש ענין רחיצת
37 ידים. וכמו"כ יובן ענין רחיצת הרגלי' מבחי' האבק
38 מל' דק"נ שלא יומשך אחריה ושלא להיות בבחי' ואץ
39 ברגלי' כו' כ"א שיטהרו ע"י הרחיצה ממי החכ' שנתן
40 משה בכיור כו', שזהו בחי' רחצו הזכר כו' שפי' הת"י
41 שזהו ע"י התורה, והיינו להיותה כד מים החכ' הנ"ל
42 ותורה צוה לנו משה כו' להיות כי מן המי' משיתיהו
43 כנ"ל, וענין הטהרה ע"י התורה הוא כענין שהאור
44 דוחה ממילא את החושך ואינו יודע כלל אן ואיך נדחה
45 החשך, כך כדי לדחות כל ההרהורי' רעי' הוא ע"י אור
46 התורה, וכמ"ש ותורה אור להאיר אור הנפש דנש"י
47 שהיא בחי' נר ה', ולהאיר אורה הוא ע"י התורה שנק'
48 תורה אור כו'.

וישם את הכיור

בס"ד. (ש"פ פקודי, ל"ב).

1 **ועפ"ז** יובן ענין וישם את הכיור בין אוה"מ ובין
2 המזבח שהוא מחוץ לפרוכת, והיינו כי
3 המראות האלו הנה הם באי' מבחי' הבירור שמחוץ
4 דוקא שהוא בירור הנה"ב, ומעשה המצות נתלבשו
5 ג"כ בדברי' גשמי'. והיותם נחושת היינו כמ"ש
6 ומצחך כנחושה פי' ע"ד מאמר יהודה בן תימא הוי
7 עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון
8 אביך שבשמי' והיינו להתגבר ולהתחזק בעבודת ה'
9 בקיום התומ"צ ובירור נה"ב ולעמוד נגד כל מונע
10 מבית ומבחוץ, ולא יבוש מפני המלעיגי' שע"ז צ"ל
11 מצחך כנחושה, והכח ע"ז הוא בחי' התורה שנק' עוז
12 ותושי' כו' ומרומז ג"כ בתי' נחש"ת שהוא ר"ת
13 נובלות חכ' שלמעלה תורה שהיא הנותנת כח
14 מלמעלה בקיום התומ"צ ובירור נה"ב כי אלמלא
15 עוזרו לא הי' יכול לו כ"א ע"י סיוע מלמעלה שהוא
16 בחי' התורה כו'.

17 **ויתן** שמה מים ורחצו כו' הוא בחי' הרחיצה שאח"כ
18 מן הכיור, והיינו כי הלבושי' דתומ"צ ובירור
19 נה"ב שהם בחי' העלאת מ"ן צריכי' רחיצה במי המ"ד
20 דחכ', והוא ע"י משה דכתי' בו כי מן המים משיתיהו
21 בחי' ים החכ' שכל התורה הוא בחי' כד מים זה, ולכן
22 משה דוקא הוא הנותן שמה מים מי החכ', שיומשך
23 המשכת מ"ד לרחוץ הלבושי' דתומ"צ ובירור נה"ב
24 הצריכי' כיבוס ע"י המשכת מ"ד, ועז"נ שיניין כעדר

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

עבודה, ולהרגיש את ה"ישות" שלה הרי עיקרה מידות.
ועל כן גם התלבשות הנפש האלקית בנפש הבהמית
עיקרו בבחינת המדות שבו ובוה דוקא הוא פועל הבירור
דנפש הבהמית כו'.

ולכן בעבודה דמוחין עם היותו בבחינת קירוב ודביקות
במוחו – כלומר שדרגת האור והדביקות היא גבוהה

ולכן עבודת ה' רגילה צריכה להיות באופן שזה ישפיע
על חומריות נפש הבהמית, וזה לא על ידי מוחין לבדם
כי אם על ידי העבודה דאהבה ויראה דוקא, כי הנפש
הבהמית עיקרו הוא מדות כמו שמבואר במקום אחר⁸⁸,
- דכיון שעניינם של המידות הוא "הרגשת עצמו" כנזכר
לעיל, הרי הנפש הבהמית שעניינה לחפש את מה שטוב

88. ראה גם תניא לקוטי אמרים פרק ט.

19 החכמה שהיא ההשכלה בבחינת נקודה מופשטת עדיין
20 מאיר בה דקות עצם האור, ובה הכינה שהיא השנה,
21 הרי היא מעלמת על האור שבחכמה (ובנקודת התמצית
22 מאיר דקות עצם האור אבל הוא במורגש)
23 והמדות הן הרגש עצמו, ולכן באין על ידי הדעת דוקא
24 ואהבה עצמיות אינה מדה כי אם רצון, שרוצה מה
25 שהוא עצמו ומהותו, והמדה הוא שרוצה רק מה שטוב
26 לו, ולכן המדה תופס בהמציאות והרצון תופס בהעצם.
27 וכן הוא ברוחניות, ויכול להיות רצון בלא אהבה, ומה
28 שהמדות באין מהמוחין זהו רק מהמדות שבמוחין, ושם
29 הוא רק הרגש עצם הטוב, ובמדות הרגש הלו טוב, והוא
30 ענין קרבת אלקים לי טוב, ולכן התעוררות המדות הוא
31 דוקא לאחר התעלמות המוחין, והן בבחינת התפעלות
32 ולכן האור בהם במיעוט ובמוחין גם כן עיקר הביטול
33 בחכמה,
34 ובעבודה בהכרח שיהיו מדות בהתגלות שעל ידי זה הוא
35 קיום המצות, ועל ידי זה הוא התיקון דנפש הבהמית.

1 יותר, הרי יכול להיות בזה חסרון שהחומריות דנפש
2 הבהמית הוא במקומו ובתקפו עדיין בו, ורק באהבה
3 ויראה בהתגלות הלב פועל חלישות בנפש הבהמית
4 שנחלש חומריותו וגם ביטל החומרי והמורגש דנפש
5 הבהמית בו' וכמו שמבואר במקום אחר.
6 ועל כן המסקנה היא שאין להסתפק בעבודה דמוחין
7 לבר כי אם צריך להיות העבודה באהבה ויראה שכל
8 בו',
9 אמנם – אף שמצד בירור הנפש הבהמית יש חשיבות
10 גדולה למידות, הרי מצד הגילוי של האור יש יתרון גדול
11 במוחין על המידות דלחיותם בבחינת ביטול מאיר בהם
12 גילוי אור, והמדות להיותם בבחינת מציאות מתמעט
13 בהם האור שאינו מאיר בהם בגילוי כלל כמו במוחין
14 בו'.
15 ועל כן, המוחין נחשבים 'מעלה' והמידות 'מטה'.
16 קיצור.
17 והנה על ידי התלבשות האורות בכלים הרי הם בבחינת
18 התחלקות דמעלה ומטה, וכמו בכחות הנפש כח

שבת פרשת פנחס תער"ב

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים חלק א'

1 כוונת היצה"ר לעשות רע לאדם, ומתחיל בטענות של הבל. ע"י העמקת הדעת, העבודה
2 תהיה בלב שלם. קרוב ה' לכל קוראיו, גם מתוך צער ח"ו, וגם מרוב טוב, בגלל אלה
3 הקוראים אותו באמת, ע"י קביעות עתים לתורה.

20 וְהָיוּ גִלּוּת מִצְרִים בְּרוּחָנִיּוֹת, מֵהַשְׁהִיחַ הַבְּהִמִּית
21 וְהִיצֵר הָרַע סוֹכְבִּים וּמְקִיפִים אֶת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית.
22 וְכֵשֶׁם דְּבִגְלוּת מִצְרִים הָרִי עֲקָרָה הָיָה בְּשִׁבִּיל לְעֻנְתָּם,
23 וְהִינוּ דְּכָל פְּנוֹת הָעֲבוּדָה אֲשֶׁר הַמִּצְוִיִּים עָבְדוּ בְּיִשְׂרָאֵל
24 הוּא בְּפִרְךָ, דְּכֻנְתָּם הָיְתָה לְשִׁבְרֵ גּוֹפָם, הִנֵּה כְּמוֹ כֵּן
25 בְּגִלּוּת מִצְרִים בְּרוּחָנִיּוֹת דְּכֻנְתָּ הִיצֵר הָרַע שְׁמִסִּית וּמִדִּית
26 אֶת הָאֵדָם מִדְּרֹךְ הַיֵּשֶׁר הוּא בְּשִׁבִּיל לְעֻשׂוֹת רָע אֶל
27 הָאֵדָם, דְּהִיצֵר הָרַע הוּא מִלְּאָף רָע, דְּכָל פְּנוֹתוֹ הוּא לְהָרַע
28 אֶל הָאֵדָם, וְהוּא מִפְּנֵי עֶצֶם טִבְעוֹ הָרָע, וְכֵמוֹ שְׁאֵנוּ
29 רוֹאִים דְּגַם בְּטִבְעֵי בְּנֵי אָדָם יֵשׁ אֲנָשִׁים טוֹבִים וְאוֹהֲבִים
30 אֶת כָּל אָדָם, וְנִהְיִים לְעֻשׂוֹת טוֹבָה לְזוּלָתָם, גַּם אִם הוּא
31 אֵינוֹ מִפִּירוֹ הוּא דּוֹרֵשׁ טוֹבָתוֹ וּמִצְטָעֵר חִס־וְשְׁלוֹם בְּצִרַת
32 חֲבֵרוֹ, וְשִׁמְחָה בְּטוֹב חֲבֵרוֹ, וְיֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁהֵם רָעִים
33 וְחִטָּאִים, כְּמוֹ אֲנָשֵׁי סְדוֹם שֶׁמִּצְטָעֵרִים בְּטוֹבָתָם שֶׁל
34 אֲחֵרִים, וְנִהְיִים בְּצִרְתָּם חִס־וְשְׁלוֹם, וְהוּא מִפְּנֵי עֶצֶם
35 טִבְעָם הָרָע, כֵּן הוּא הִיצֵר הָרַע שֶׁהוּא רָע בְּעֶצֶם מִהוּתוֹ

20 וְחָפֵץ בְּרַעַת הָאֵדָם בְּכָדִי שִׁיעֲנָשׁוֹ אוֹתוֹ, וְכִמְאָמֵר רַ"ל
21 (בְּבֵר בְּתָרָא טז) "הוּא הַשֵּׁטֶן, הוּא הִיצֵר הָרָע, הוּא מִלְּאָף
22 הַמָּוֶת", שֶׁהוּא בְּעֶצְמוֹ הַמְּסִית וּמִדִּית אֶת הָאֵדָם מִדְּרֹךְ
23 הַיֵּשֶׁר, וּמְסִית אוֹתוֹ לְעֵבֶר עַל מִצְוֹת ה', וְאַחֵר כֵּף הוּא
24 בְּעֶצְמוֹ מְקַטְרֵג עַל הָאֵדָם עַל כָּל הַחֲטָאִים אֲשֶׁר עָשָׂה,
25 וּמִבְקֵשׁ אֲשֶׁר יִתְּנוּ לוֹ רְשׁוֹת לְעַנֹּשׁ אֶת הָאֵדָם בְּסִיּוּרִים
26 קָשִׁים וּמִרִּים רַחֲמָנָא־לְעֻלָּן. וְהֵאָפֵן אֲשֶׁר הִיצֵר הָרָע
27 מְסִית אֶת הָאֵדָם לְעֻשׂוֹת רָע, הוּא בְּאֻמָּנוֹת גְּדוּלָּה,
28 שֶׁבִּתְחִלָּה מְסִיתוֹ שְׁלֵא יִתְפַּלֵּל בְּצַבּוּר וְשְׁלֵא יִלְמַד תּוֹרָה,
29 וְהֵלֵךְ בְּטַעֲנוֹת שְׁאֵין לוֹ זְמַן, שֶׁהֵאָמַת אֵינוֹ כֵּן, וְהִרְאָה
30 שֶׁעַל דְּבָרִים בְּטָלִים יֵשׁ לוֹ זְמַן וְעַל לְמוּד תּוֹרָה אֵין לוֹ
31 זְמַן, וְכֵה מוֹלִיךְ אֶת הָאֵדָם מִדְּחֵי אֶל דְּחֵי רַחֲמָנָא־לְעֻלָּן,
32 עַד שְׁאוּמֵר לוֹ לְעַבֵּד עֲבוּדָה שֶׁהִיא זָרָה לְגִמְרִי. וְיִצְיֵאת
33 מִצְרִים הוּא הַסֵּרַת הַמִּצְוִי וְהַגְּבוּל, וְהִינוּ דְּהַשְׁכָּל שְׁבִימָח
34 מֵאִיר בְּלֵב בְּמִדּוֹת טוֹבוֹת בְּפֶעַל מַמָּשׁ, וְזֶהוּ "דַּע אֶת
35 אֱלֹקֶי אֲבִיךָ", דְּעִנִּין הַעֲמַקַּת הַדַּעַת הוּא הַהִתְקַשְׁרוּת, אֲזוּ

הקוראים אל ה' מרב צער ויסורים חסד ושלום, והוא לפי
ש"ש הקוראים אותו באמת על ידי העבודה בתורה,
שעל ידי זה שקובעים עתים לתורה הנה על ידי זה קרוב
ה' לכל קוראיו להשפיע להם שפע ברכה והצלחה.

י"ב י"ג תמוז תר"צ

די קאפ אין די הארץ זאָהלען זיין פאר בונדען טו וּלפּעל,
וְאָז הוּא הַעֲבֹדָה בְּלֵב שָׁלֵם. וְזֶהוּ פְּעֻלַּת מִנְּחַ הַדַּעַת,
דִּהְשָׁגָה שְׂפָמַח תָּבִיא בְּעֲבֹדָה בְּפֶעַל טוֹב. וְזֶהוּ "קְרוֹב
ה' לְכָל קֹרְאָיו", הֵן הַקּוֹרְאִים אֶל ה' מְרַב טוֹב, וְהֵן

טז. שהראש והלב יהיו קשורים.

לקוטי דיבורים

מכתב (ב) רא"ח אלטוהיז

מכתב ב. (המשך)

וזאת החלי:

פחד פחדנו אנ"ש המקורבים ביותר עוד מתחלת
השנה משנת תרפ"ז אם אין ראייה לדבר, אמנם יש
זכר לדבר, ביום ראשון של ראש השנה ההוא
בהפסוקים "מן המיצר" נזרקה מפיו של אותו צדיק
באנחה מרה ורמה מעומק הלב בלשון לעז התיבות
"איי געוואלד" כמדומני קודם התיבות של "יעשקוני
זדים", יחידי סגולה בעלי רגש ביותר, הרגישו בזה
ולרוב צערם ויגונם התחשבו במלה החדשה הזאת לא
רק בלבבם אך לא היה מעצור לרוחם באותה שעה
ממש להשיחנה גם לאחרים והיתה ליחה בפי על רוב
העם המתפללים בהמנין של רבינו שליט"א אז, ולכל
אחד ואחד בפרט, קשה היה לבלוע הפלא הזה
ולעבור עליו בשתיקה, כי כל הקרוב אליו והיודע
ומכיר בזהירותו בדבריו בכלל כל השנה, אף בשיחת
חולין שלו, שמעולם לא הוציא מפיו אף מלה אחת
לפני זולתו שתהיה בה איזהו בליטה של הפלאה לפני
השומע. על אחת כמה וכמה בימים הנוראים, ובפרט
ביום א' דר"ה באמצע הפסוקים שקודם התקיעות,
וכמובן הדבר היה לכל כי בלי ספק "רמז" יש בה,
ובהאי פחדא חשב כל אחד בפני עצמו כפי רגשי לבבו
וכפי הבנתו. לאחר זמן רב נודעתי כי גם האי גברא
רבה רבינו הקדוש שליט"א בעצמו בהאי פחדא יתיב
מתחלת שנת תרפ"ז כאשר שמענו מפורש אני
והרא"ד מפיו הקדוש בקאסטראמא קודם הגאולה
שאמר בזה"ל אות באות ממש "פאר תרפ"ז האב איך
זיך שטארק געשראקען, אף זיך האב איך ניט משער
געווען, גיטראכט האב איך וועגן חסידים" (על תרפ"ז)
פחדתי מאד, על עצמי לא שיערתי, חשבתי אודות
חסידים, בגמרו הדברים האלו סיפר לי אשר זוכר
הוא שנה אחת (איננו זוכר מספרה) אשר בסוף
ואחרית השנה ההיא אמר לו אביו רבינו הגדול נב"ם

אשר "בכליון עינים יחכה על כלותה של השנה
הזאת" ובהוספה לדבריו הנ"ל מהפחד של תרפ"ז
הוסיף עוד - באלה הדברים: "איידער איך האב
געהייסן אן הייבן זאגן תהלים איז מיר אן געקומען
זייער שווער, זייער שווער" (לפני שהוריתי להתחיל
באמירת תהלים, עלה לי הדבר בקושי רב, בקושי
רב). שאלתיו "מתי?" צויתנו לאמר תהלים, והשיב
ביום שמח"ת וזאת הלא גלוי וידוע לכל אנ"ש אשר
הי' בשנת תרפ"ז אשר הרבה הרבה לבקש ולצוות
בשמח"ת ההוא, לאמור בכל המנינים בכל אתר ואתר
בכל יום אחר התפלה "יום תהלים" כאשר נחלקו על
חדש ימים, ודוקא במנין ולאמר קדיש אחר התהלים.
ושאלתיו אז בשמח"ת אם יוצא אני בזה שאני אומר
תהלים קודם התפלה, וענה שהתהלים שקודם
התפלה שייך לתיקון חצות, ובכלל היו כל דבריו הק'
ביום שמח"ת ההוא ברוב מרידות, ובלב נשבר ונדכא,
עד הלילה, ובכל ימי החורף תרפ"ז עננים עבים
נפרשו עליו, ועל כל אנ"ש שי' בלא הודע שום טעמים
מדוע? למה? ומפני מה. יראה ורעד נרגש הי' ביתרון
בביתו בזמן הזה, יומם ולילה לא ישקוט ולא ינוח על
כל צעד וצעד של עבודתו הקדושה, ואם כי באמת
השבע שנים משנת תר"ף מתחילת נשיאותו עבד
רבינו את עבודתו בהחזקת הדת בכל המדינה והעיקר
בהחזקת והתייסדות חדרים לתשב"ר וישיבות לבחורי
חמד, כידוע ומפורסם לכל, ובכל העת לא חלף ולא
עבד עליו יום אחד בלא מכשול מהקשר "רשעים"
"בונד" ואנשים רעים וחטאים לד' אשר הבדלו לרעה
מכל שבטי ישראל "יעווסעקציא" אשר הם רק הם,
הפריעו אותו, והזדים האלו כרו לו שיחות על כל צעד
וצעד במלשינות של שקר לפני הממשלה, וד' אלוקי
אברהם ופחד יצחק עמד לימינו בכל עת רעה להצילו
משופטי נפשו, ואחרי רוב השיחות והסתכלותם של
"הפאליט-אטדעל" מהממלכה, בכל מעשי ידי על ידי
עושי רצונם בהודע "טאינא אגענטן", נוכחו לדעת

מכניס ראשו בסכנה אך מחויב הוא למסור נפשו לפי
 דעתו הקדושה, ואין לו אחרים תחתיו אשר עליהם
 יוכל לסמוך, כי הלא גם אנחנו כולנו מן הצד ראינו
 בחוש אשר רק הוא האחד המיוחד אשר החזיק ובנה
 את הריסת בית יעקב במדינתנו ואם לא הוא חו"ש
 אזי כבר נשתכחה תורה מיהודי ארצנו כי אם אין...
 חייטים. וכל החדרים עם המחזיקים אותם, תומכ'
 ומלמדיהם במדינתנו הלא רק בכוחו וגבורתו עם
 מסירת נפשו בהם, והרבה פעמים שמעתי מפיו הק'
 בזה"ל "אין אני עוסק ועושה בענינים השייכים לי,
 עניני ללמוד ולאמר דא"ח, ועל זה נצטויתי, וכל עניני
 כללית השייכים לכלל יהדות ודתית, לזאת נצרך וועד
 מיוחד צבורי מהרבנים וראשי אלפי ישראל אשר
 עליהם להתעסק בזה ועליהם החוב מוטל" לא פעם
 ולא שתיים במשך השבעה שנים האסיף להתאסף
 אתו את הרה"גן הראשים מהעיריות היותר גדולות
 ויפנה אליהם בבקשה ותחנונים כי יקבלו הם עליהם
 העול, והעבודה הקדושה הזו, והוא גם יהי' להם
 לעזרה בכל עת הנצרך ורק שהם ישאו בעול הזה
 לדאוג עבור אחינו האומללים בעניני בתי מדרש
 חדרים לתשב"ר ישיבות, מקואות, אך לרוב דאבונו
 ויגונו, אין גם אחד מהם לא התרצה, לא רק לקבל
 עליו העבודה וההתעסקות, אך גם תנאי התנה לפני
 רבינו כי גם שמו לא יקרא, ולבל יודע חו"ש כי יש
 לו איזו שייכות להענינים האלו. ובאמת קשה גם
 לבקרו ובפרט לחייבם חלילה על העבר רצונם לזה
 כי כל אחד ירא לגשת בקרוב אל העבודה הזאת
 אחרי ידעו הסכנה העומדת לפניו מה"יעווסעקציא"
 הארורה וכי בנפשו ממש הוא מסכן. מובן הדבר, כי
 סוף כל סוף מוכרח הי' רבינו שליט"א גם נגד רצונו
 וחפצו לישא עליו לבדו כל העול והמשא הכבדה
 הזאת, לסכן את נפשו הטהורה בכל רגע ממש מבלי
 התחשב כי זה מסירת נפש בפועל, אשר בזה ג"כ
 בטח לא רצה כאשר באזניכם שמעתם אתם אהובי
 אתי יחדיו מפיו הקדוש ההפרש שבין אברהם אבינו
 ע"ה במסירת נפשו לר' עקיבא, אברהם אבינו ע"ה
 לא רצה במס"נ כלל ורצה רק לפרסם אלקותו ית'
 ולקיים מצות ה' והמס"נ הי' בדרך ממילא, אבל ר'
 עקיבא רצה בזה, וכן גם רבינו הק' שליט"א לא רצה
 בשום אופן, אך להציל שלא תשכח תורה מישראל
 ח"ו מסר נפשו ממש ג"כ בדרך ממילא אך בלא כוונה
 ורצון לזה. וכן הי' גם לו פחד גדול כלל מכל אשר
 עשה בכל יום. וידע מזה בכלל ובבירור בשנת תרפ"ז,
 וכנראה מהדא"ח אשר אמר במאסקווע בל"ג בד"ה
 וקבל היהודים, בחורף רפ"ז, אשר מוכן הי' לכך. ושם
 בדא"ח הנ"ל אמר בפירוש דבזה"ג אשר החשך יכסה

ברור אשר אין לו לרבינו שליט"א שום יחס ואיזו
 שייכות לפאליטיקא שלהם בכלל, וכי אין הוא
 שליט"א שום מנגד להם בכל עניניהם לבד "תורה
 ומצות" אשר באמת לא איכפת גם להם, ואין שום
 חוק ודין בחוקי הממשלה להפריע ולהכריח הן
 היחידים והן ציבורים לעבור על דת, ולולא
 ה"יעווסעקציא" אשר פשתה נגע הצרעת בקירות
 ישראל, כי אז מצד הממשלה בעצמה, הי' יכולים
 ללמד תורת ד' גם ברבים ולקיים מצותיו ית' בריש
 גלי.
 והנה אחרי אשר הרשעים האלו ראו ונוכחו
 לדעת כי לא יכלו לו וכי באמת ד' אתו בכל אשר הוא
 עושה, הם מהרסים הבתי מדרש, המקואות, החדרים
 והישיבות והוא הקדוש שליט"א מבלי התחשב אתם
 והריסתם בונה מחדש הבתי מדרש, המקואות,
 החדרים והישיבות והחליטו החלטה גמורה להעבירו
 מן העולם לגמרי, היו לא תהיה, ויאזרו כל להפיק
 זממם, בדרך עקלתהון בעלילות של שקר וביד חזקה
 ויחפאו עליו דברים של תהו והבל אשר לא שמעון
 אוזן מעולם וירעו וישחיתו בעדתו עדת ד' בחירופים
 וגידופים, תשפך רוחם ונפשם ושם רשעים ירקב
 ועברתם הרעה בחורף הזה רפ"ז, ניכר ונרגש הי'
 בתוספות ויתר שאת, וכאשר נתוודע לנו לאחר זמן
 עשו אסיפות ביניהם להתייעץ ולהתנכל עליו ויאספו
 לפני "מאטעריאל" (חומר) של מרמה ושקר להלשין
 עליו בעת מצוא ובאותו חורף נתפס ונאסר המזכיר
 של רבינו שליט"א ידידנו הר' אד"ם עם עלילה של
 שוא עם עוד יחידים מאנ"ש על לא חמס ועול בכפם.
 בי"ט כסלו בעת הסעודה היו בביתו מרגלים
 משולחים מאתם לשמוע את אשר ידבר כמנהגו
 דברים עתיקים לעורר לבבות אנ"ש לעבודת ד', אולי
 ישמעו מה מפיו הק' דברים כאלו אשר יוכלו
 בערמתם להפכם ולהכניס רשת לרגליו, וכל החורף
 הזה שמרו את ביתו לידע את כל היוצא ונכנס, ספרו
 ומנו את צעדיו ממש וידעו כמעט כל הגה היוצא
 מפיו, כאשר נתוודע לנו אח"כ.
 ורבינו שליט"א ידע והרגיש בכל זה ברוחו
 הטהורה וגם אנחנו המקורבים ביותר ידענו ופחדנו.
 בחורף ההוא בחדש אדר ראשון נסע רבינו
 למאסקווע ע"ד עניני הכללים, והייתי אני על
 הוואקזאל ללוותו ובכניסתי להקופע שלו לברך
 ולהתברך אמר לי במר נפשו בזה"ל "א קפיטל תהלים
 שאט ניט, זאגט פאר מיר א קפיטל תהלים" (פרק
 תהלים לא מזיק, אמרו עבורי פרק תהלים). רעדה
 אחזתני בשמעי מפיו הדברים האלו ומזה הבנתי
 הפחדים המלולים אותו וכי יודע הוא שליט"א אשר

47 המחולל היושב ראש דקהלת ל"ג, בשפתי חנף ובכלי
48 מרמה אשר הוא הגונב דעת בא לרמות את רבינו
49 שליט"א כאשר עלתה בידו לגנוב את לב הרה"ג
50 הראב"ד בל"ג, אבל לא כן הוא הדבר הזה, עיניים
51 פקוחות לו, לב טהור ברא לו אלקים ודעת צלולה
52 וקדושה, וברוב חכמתו לא האמין כי ממעיין לב
53 טהור יצאו מים חיים וטהורים, וגם לא רצה עוד
54 לגלות את נבלתם לעיני כל ישראל, ותשובתו הרמתה
55 אליו היתה כזאת, אני בטבעי מאמין לכל איש ואם
56 גם לפי דבריכם כי כולו טהור הוא, אעפ"כ, בכלל
57 אין חפצי בזה בהשקפה ראשונה בלי טעמים פרטים,
58 אך אין רצוני לדחותה ולהעמיד סתירתה על "העדר
59 רצוני" כאשר עשה אדמו"ר נבג"מ, וספר לו מעשה
60 מוארשא אשר היתה שם אסיפה מוקדמת לפני
61 הרבה שנים משלשה אדמו"רים הגערער, הרעד
62 הראדזמינער, ואביו רבינו הגדול, נשמתם עדן,
63 וזכותם יגן עלינו, ושלשתם דנו אז השאלה ע"ד
64 ה"צענז" אשר הכריחו אז בפולין להרבנים. ועוד טרם
65 שמע רבינו הגדול את כל חלקי הבונה לטוב הענין
66 ומעלתה של ה"צענז" אמר מפורש בפיו הקדוש, בפה
67 מלא כי מנגד גדול הוא לזה. ואחרי אשר שאלו אותו
68 לבאר טעמיו מדוע? למה? ומפני מה אין דעתו נוחה
69 מזה? תשובתו ראשונה היתה, בלשונו הזהב "עס
70 ווילט זעך מיהר ניט" ועל זה שאל אותו הגערער נ"ע
71 בזה"ל: "ליובאוויצער רבי - ציא דען אף דעם
72 שטעלט איהר?" והשיב לו רבינו הגדול נבג"מ "ויע"
73 איך שטעל אף מין ניט וויסענדיקן משקל
74 הראשון ד'יקן "ניט וועלין" על יסודות האלו, כי
75 מקטנותו ומעודו הרגיל את גופו עם כל הרמ"ח
76 אבריו לא לחפץ את אשר אסור לו עפ"י ד"ת, וגם
77 אשר יהיו כלים בחפץ ורצון לרצות כל אבר ואבר
78 בהמצוה השייכה לאותו אבר ברוב רגילותם הוטבע
79 הענין בגופו ונעשה לטבע אצלו, עד אשר הנני מאמין
80 לו להגוף "אז עס ווילט זיך ניט, דארף מען טאקע
81 ניט וועלן" ואחרי הסיפור גמר רבינו שליט"א ברוב
82 ענוותנותו "איך וועל ניט זאגן וויא דער טאטע" אך
83 עפ"י שכל האנושי, סכנה גדולה היא עכשיו במדינתנו
84 לעשות "אסיפה פומבית" ורואה אני בהפסדה, הרבה
85 יותר מבשכרה וטוב לה שלא נבראה אבל אינני מנגד
86 לכלל התראותם של הרה"ג-ין וראשי אלפי ישראל
87 ואיש את רעהו ידברו בלי שום פרסום וקריאה לזה,
88 אח"כ בקש הי"ר מרבינו שיקח חבל בהקהלה דל"ג,
89 ושיצא בקול קורא נגד ה"אזעט", על זה השיב לו
90 רבינו כי מעולם לא התערבתי ולא הכנסתי את ראשי
91 בעניני העיר אשר אני דר בתוכה ואין זה עניני ולראי'
92 כי בראסטאו אשר משם באתי עתה, לא היה לי שם

1 ארץ בריבוי העלמות והסתרים המונעים ומעכבים
2 לימוד התורה אז דוקא נותנים כח מלמעלה להפוך
3 את החשך לאור, וע"י כתיב "לב נשבר ונדכא"
4 מגיעים למאור העצמי, והכל דוקא בכח "והילדים
5 אשר נתן לי ד'" ע"י קהלת ואסיפת תינוקות של בית
6 רבן ללמוד אתם תורה ברבים, שהוא יסוד ועקרא
7 שרשא דכולא, ע"י מסנ"פ בפועל דזהו תכלית ענין
8 הגלות לבררו לזככו. בטח אהובי זוכרים אתם את
9 התרגשותנו אז, והפחד אשר פחדנו אחרי המאמר
10 הזה אשר שמענו דברים ברורים "מס"נ בפועל"
11 בהחורף הזה יצאו כנגדו, להלחם אתו, לא רק
12 משמאל, אך גם מימין באו במחתרת ויחפרו בורות,
13 הלא היא הקהלה דל"ג ובראשם "ראש הקהלה",
14 מתחלה, עוד בסוף קיץ תרפ"ה במרמה בא אליו הרך
15 הזה, לרמותו לגנוב את לבו, ויאמר כי רוצה הוא
16 לבנות הריסת בית יעקב במדינתנו, אחרי אשר רואה
17 הוא כי רבה העזובה בארצנו, וכי כל עניני הדת
18 יורדים מטה מטה בכל יום ויום, והמעט אשר עוד
19 קיים הוא ג"כ בסכנה גדולה. ויתעורר הוא היושב
20 ראש הזה לנסוע לכל העיירות הגדולות במדינתנו
21 להתראות להתייעץ עם כל הרה"ג-ין ועם ראשי אלפי
22 ישראל לעוררם מתרדמתם, וגם הוא מקבל עליו
23 לקבל רשיון מהממשלה לעשות בל"ג "אסיפת רבנים"
24 או כאשר קראו הם "כנסיה כללית" ובטוח הוא בזה
25 אשר בלי ספק יתנו רשות להקהילם לל"ג כי חוק
26 מפורש הוא בהקאדעקס של הממשלה, כאשר כבר
27 נתנו במאסקווע רשיון כזה להכומרים והגלחים,
28 וכבר התאספו ועשו תיקונים רבים באמונתם, ואנחנו
29 עם ישראל מרוב פחדנו ויראתנו יושבים שלובי
30 זרוע ואינם עושים מאומה לטובת הדת? והלא הוא
31 בעצמו היושב ראש אם כי באמת הוא חפשי במעשה
32 המצות איננו "ארתידאקס" אוכל טריפות, מחלל
33 שבתות, "מגלח זקנו" אבל באמת לפי סברו תמים
34 בדעות הוא, מאמין הוא לפי דבריו בד' ובתורתו, ולבו
35 תם בקרבו אוהב עמו ודתו, ואות ומופת הוא אשר
36 נבחר ליושב ראש בוועד הלענינגראדי הנקרא
37 "רעליגיאזניא" ודעה אחת לו תמיד עם הראב"ד
38 הרד"ט שי' בל"ג אשר כל זה יורה ויוכיח להאמין
39 בדבריו ובכוונתו הטהורה, גם עורך דין הוא בעצמו
40 יודע כל החוקים דמדינה, ולפי דבריו, להכנסי'
41 הגדולה הזאת להיות לא במאסקווע אשר לכאורה
42 היתה צריכה להיות רק שם כי שם הצענטער
43 (המרז) וקרובה היא געאגראפיעעסקא (גיאוגרפית)
44 לכל העיירות, אך בלינינגראד כי לה משפט הבכורה
45 משנים קדמוניות לכל עינים מכלל ישראל דהמדינה,
46 וגם לכבוד הגאון הישיש הרד"ט וגם הלא הוא

47 עליהם לא לבד אשר לא יועילו ולא ייטיבו כלום
 48 אינון נפשי מנהון ואחרי רבים יחליטו לרעות,
 49 ואדרבה במושבתם אתם בהקהלה עוד יזיקו ושכיח
 50 היזק רב כי לכל העולם נודע אשר בהקהלה נמצאו
 51 הרבה יראים אשר עליהם יש לסמוך. ובטח כל
 52 ההחלטות היוצאים מהקהלה טהורים הם ויחליטו
 53 כל היראים והחרדים בבית אחת לצאת מתוכה,
 54 שבהקהלה אל תחד כבודם, וביום ההוא אשר שאלת
 55 "כנסי' כללית" על השלחן ונענו כל העדה קדושה של
 56 היראים המחאה גדולה נגדה, ויאמרו אל היושב ראש
 57 כי אחרי אשר נתגלה לנו קלונו של הקהלה יוצאים
 58 אנחנו מתוכה, ומעתה אין לכם שום רשות לגנוב דעת
 59 הבריות בשם "רעליגיאזניא" אשר גנוב הוא השם
 60 מאתנו היראים, כי אתם הלא כולכם בלעדינו אוכלי
 61 טריפות ומחללי שבת, ומה לכם עם בשר כשר עם
 62 מקואות, וידעו כל דיירי העיר כי שם ד' סר מעליכם,
 63 והחוב מוטל עלינו להודיע לכל ישראל להכריז בכל
 64 בתי המדרש ובתי כנסיות את ערמתכם ורשעתכם.
 65 וימהרו לקיים את הדבר הזה, והודיעו בפומבי את
 66 התועבה של הקהלה אשר נעשתה, פרישותם של
 67 העדה הנ"ל מהקהלה ואתם עמם היראים והחרדים
 68 נתודע לכל ההמון עם כי גם היראים לא היו מן
 69 הנעלבים ואינם עולבים, ויעשו אסיפה גדולה באחד
 70 מבתי כנסיות דל"ג, ויודיעו לכל הנאספים את
 71 המקרה לא טהור מהקהלה והסבה אשר הכריח
 72 אותם לעזוב את הקהלה ובדברים קצרים כאלו אשר
 73 פנו אתם אל הנאספים די והותר להלהיב בלבת אש
 74 את לבבם, ואלה הדברים אשר דברו מעל הבימה
 75 לפני עדת ישראל סבא.

76 אנחנו העשרה באי כח הנבחרים מאתכם יראי ד' דעיר
 77 לעניגראד את אשר ישנו פה ואת אשר אינו פה. מחויבים
 78 להודות לכם על הכבוד הגדול שנאמנים אנחנו לעשות אותם
 79 צירים בהקהלה הכבודה דל"ג, וחזקה שליח עושה שליחותו.
 80 והלא אתם נכבדים אשר עלינו נסתמכתם, ויושבים בסח
 81 בבטחון אשר אנחנו בעמדינו על משמרת הקודש בכרך הזה,
 82 איננה עלולה על שום דבר פיגול, עתה לרוב דאבוננו וצערינו
 83 מוכרחים היינו לעזובה מסבה אשר כל מעשיו של היושב ראש
 84 עם... הם נגד ה' ותורתו. ונפלינו אנחנו מהם בכל דבר
 85 שבקדושה, ואחרי כי רוב אתם שלשה עשר, ואנחנו העשרה
 86 המעט, לא רצינו לעבור על דבר ד' להיות אחרי רבים לרעות.
 87 את נפשותינו הצלנו בזה אשר יצאנו במחאה גדולה, ומחויבים
 88 אנחנו להודיעכם אשר סכנה גדולה נשקפה בהכנסי' הכללית,
 89 אשר מזמינה הקהלה על דעת עצמה, ועתידה היא ה"כנסי'
 90 הכללית" הזאת להעביר את עם ישראל מתורת הקדושה
 91 ומתוך רצונותיו ית', ועתה אתם נכבדים כטוב בעיניכם עשו.
 92 הנאספים כולם כאיש אחד בדעה אחת, בשעה

1 עסק עם עניני ציבור של העיר, ועוד "אזעט": השיב
 2 לו אין אני יודע מה זה? והשאלה מוזרת אצלי עוד.
 3 לאחר זמן בא ה' שאכנאוויץ לרבינו שליט"א ג"כ
 4 לבקשו, להודיע בפומבי התנגדותו ל"אזעט", טעמם
 5 של היושב ראש וה' שאכנאוויץ אשר פנו אליו
 6 בבקשתם הנ"ל פשוט הוא, הם "ציונים" ונלחמים הם
 7 בכלל לכל קאלאניאציא בכל מקום שהוא לבד
 8 בפלשתי' ובא בערמה שיתאחד אתם ולא איכפת להו
 9 בזה גם טעמו של רבינו בהתנגדותו ל"אזעט" כי
 10 בהקאלאניעס של "אזעט" אין ביהמ"ד, אין חדר
 11 לתשב"ר, אין רב וש"ב, אין מקוה, מגדלים חזירים,
 12 מחללים שבת ויו"ט בפהרסי' ומפני הטעמים האלו
 13 באמת הי' מנגד גדול כמו שהיא בקלקולה, אבל הלא
 14 ראה שיש לה תקוה, ובזה עסק ופעל הרבה הוא
 15 רבינו שלח משולחים לבנות בתי מדרש, מקואות
 16 חדרים, ושלח לשם שו"בין ושם הי' לו מכשול מצד
 17 היעווסעקציא, אשר פשטה ידה הרשעה, להשכיח
 18 תורתנו ולהעבירם מחוקי רצונותיו, מהשעה ההיא
 19 התחילה הקהילה הל"ג ללחום עם רבינו שליט"א,
 20 ההפרש וההבדל שבין אלו הנלחמים הי' בזה שהוא
 21 הקדוש שליט"א הלך בתמימות, באמת, פיו ולבו
 22 תמיד טוב, ודוקא בפרהסיא בריש גליא, והם
 23 הקהילה בערמתם מרמים את הרה"ג-ן והקהלות,
 24 בעקלתון, אחד בפה ואחד בלב, בפה אומרים
 25 שכונתם להשתדל בכל עניני דת, בשר כשר, מקואות,
 26 וכדומה ובהפרגרמה אשר נערך ע"י הקאמיסיא
 27 אשר בראשה הי' שאכנאוויץ כתוב מפורש הנכון
 28 אשר עליהם לבנות בית מדרש לרבנים "סימאנאריא"
 29 עם ברית חדשה. לייסד בתי תפילה עם סידור חדש
 30 ועוד חדש אשר אסור מן התורה, ואחרי אשר נתגלה
 31 מחשבתם הרעה להיראים מהקהלה, נהיתה הקהלה
 32 בפנימיותה כמרקחת, והיו לשתי מחנות, היושב ראש
 33 עם החפשים בערך שלשה עשר, והי' המחנה הנשאר
 34 לפליטה, היראים עשרה במספרם. והי' תמיד חלוקי
 35 דעות בין שתי הדעות, ובכל דבר שבקדושה אשר אין
 36 דעותיהם שוות הלא נחלטה עפ"י רוב דעות, והנה
 37 כאשר השאלה הכי נכבדה ע"ד "הכנסי' כללית" באה
 38 על הפרק לפסק הלכה, והיראים אחרי אשר כבר
 39 ידעו וראו הסכנה הגדולה אשר מוכנה ב"הכנסי'
 40 כללית" העתידה להיות ונודע להם כי גם רשיון קרוב
 41 להתקבל ונוכחו לדעת כי בהנסיעה אשר נסע היושב
 42 ראש התראה והזמין בכל עיירות ישראל רק עם
 43 הציונים והחפשים דבכל אתר ואתר והקמיסיא
 44 הנבחרה עפ"י רוב הדעות ג"כ מעורבת רק מן ציונים
 45 וחפשים, וגם מקום אחד לא הניחו להיראים להתגדר
 46 בה, ויראו לנפשם, כי בהיותם בהקהלה ושםם נקרא

21 ומבזים אותו שלא בפניו, וישימו אותו כמטרה
22 לחציהם, כי הוא הישיש מרוב זקנתו וחלישות דעתו
23 האמון בשפת חלקות, יאריך ד' ימיו ושנותיו בנעימים,
24 ויעשו פירוד לבבות בין רבינו שליט"א ובין הראב"ד,
25 בין אלה אשר עשרות בשנים ה' בדעה אחת בכל
26 דבר שבקדושה, ערמתם ודרך רשעם עמדה להם לפי
27 שעה, ודרך רשעים צלחה, והמחלוקת נמשכה הלאה,
28 ויקנאו בו אחיו על אהבת ישראל אליו אהבה עזה
29 ואמיתה, על מפעליו הטובים, על פרי מעלליו, הילדים
30 היקרים לאלפים ירבו אשר נתן לו ד' לחנכם עפ"י
31 תורתנו הקדושה בהחדרים הרבים אשר יסדר
32 ומייסד, הבחורי חמד מהישיבות למאות כן ירבו אשר
33 מהם תצא תורה ודבר ה', לימוד שיעור גמרא, עין
34 יעקב, מדרש, בכל הבתי מדרש, תיקון המקואות בכל
35 אתר ואתר אשר כל זה ראו הם המנגדים בעיניהם
36 במוחש, ולא יכלו להכחיש את כל הטוב הזה אשר
37 הוא עושה, ויוסיפו עוד שנוא אותו והמריבה של שתי
38 המפלגות האלו לא ה' כחות שוים, גם כלי זיינם
39 ה"אמצעים" אשר בהם הצדדים נלחמים זה עם זה,
40 רחוקות היו מאד בצורתם.

יומן, תרפ"ז

1 הראשונה החליטו להביע את תודתם הרבה
2 לציריהם, ולייסד "קהלה רעליגיאזניא" באמת אשר
3 מעשיהם נאמנים יהי' לשם "רעליגיאזניא" ונבחרה
4 "קאמיססיא זמני" לערוך פארגראמא להשתדל ע"ד
5 השגת רשיון לזה.
6 הדבר הזה, חרה עד מות להיושב ראש דהקהלה
7 ובקנאתו ואש עברתו נשבע הוא עם אחדים מעדתו
8 אשר ה' אתו בעצה אחת כמו ה' ראבינאוויץ המכונה
9 מלפנים "איש יהודי" העורך של "המליץ" וכהנה.
10 ויסכימו לנקום את נקמתם מאת היראים וכפי
11 הבנתם הבינו עד כמה יקר להם כבוד רבינו הקדוש
12 שליט"א, ויתנפלו בזעם וקצף נורא, בגלוי ובסתר,
13 עליו ועל חסידיו, וילבישו את המחלוקת בצורה
14 חדשה אשר נשתכחה בין ישראל סבא, בחשבם כי
15 בזה יעירו ויסיתו מלראות את ערותם ונבלתם.
16 ויקראו את שם המחלוקת בשם "מחלוקת חסידים
17 ומתנגדים" ובאמת צדו בזה הרבה נפשות ישראל
18 ברשתם גם מהיראים בחשבם כי אמת בפייהם.
19 וילשינו על החסידים מלשינות של שקר לפני
20 הראב"ד הישיש שי' כי החסידים שונאים רודפים

אגרות קודש

בי"ה ב' ו' אדר פ"ב

מו"ה אברהם ברוך שי'

1 שלום וברכה,

17 מן הארץ, וכ"ש בלחם מן השמים (שהוא ביושבי אהל
18 כמבואר בדא"ח) דשרשו גבוה יותר, והכלי אינם מוכרחי
19 כלל.

20 ובדבר שאינם חסידי וכו' האם זה סותר למה שאמרו
21 לנו אשר ההתנגדות של הזולת מקורו הרע שבנו, אתמהא.
22 בכל עת צריכי לחשוב מחשבות מה נעשה עמדי קודם
23 שהנני חושב מה נעשה עם הזולת, ואז כאשר אתקן את
24 חסרונתי יעזרנ[ני] השי"ת כי אזכה להיות כלי אל הטוב
25 להועיל להזולת. וכאשר אני הנני עומד בכל מהותי מה
26 שאני, ואין שום הזזה באיזה מדה לא טובה לתקנה
27 (ובדיק יותר ימצאו גם מדות רעות ותקיפות אשר לא
28 מחכי מוצאן ומקורן) ורק מה שחושבים ומדברים בעניינם
29 גבוהי, ודאי הדבר כאשר כל היום והלילה נמצאי בחנות
30 של בושם קולטי ריח טוב, אבל מ"מ כאשר כל זה יהי
31 בכלי בלתי מרוחצה כדבעי אז הריח הטוב אינו נודף
32 (נשמע) כ"כ, ובפרט כאשר הכלי עוד טומאתה בה, הרי זה
33 מביא שברון לב, דדבר טוב הוא בכלי כו'. כן אנחנו באם
34 שאין אנו עושי בעצמינו לטהר מחשבותינו ולפאר מדותינו
35 הכלי היא לא טהורה, ומה תועלת הריח טוב. עלינו לעבוד

2 מכתבך מ' שבט הגיע כבר, ולא עניתי עליו עד עתה
3 בכוונה מכוונת אשר בטח אקבל מענה על מכתבי הפרטי
4 והכללי מכ"ד טבת העבר, ואבליגה על צערי מראשית
5 מכתבך, ואבינך את אשר לא תבין במכתבי מ"ב טבת.
6 הואיל נא לקרוא המכתב פעם ושתיים והתבונן על כל
7 האמור בו, כי מפורש שמענו אשר ההתנגדות מאיזה צד
8 שתהי' הוא הלא טוב שלי, כלומר שמהלא טוב שלי צומח
9 מזה בהזולת התנגדות, אשר ע"כ העצה לזה לבער הלא
10 טוב שבי, וממילא לא יהי' קיום להתנגדות.

11 ומה אתה עונה לי על זה, דבר שלא מענינא כלל, כי
12 הנני מתרעם על אנשי שהם לא חסידי ועוד שונאי וכו',
13 והשאר אינם יכולי להחזיק ביוקר כזה, דברי' שאינם
14 נוגעי לענין זה כלל. בדבר ההחזקה גם אם יהיו אלף
15 אלפים פעמים (יתן ד') ככה, אין בכח אנשי להחזיק, כי
16 המח' לאלקים היא, והוא נותן לחם לכל בשר, וזה בלחם

12 כאלו במה שהי' אז ובמה שהוא עתה, כי הקופה שלי אינה
13 נגבית באופן כזה, אשר מי שהבטיח לי אז מאה ר"י יתן
14 לי עתה עשר פעמיו ככה או יותר. ואקוה להשי"ת כי לא
15 תצטרך לעזרתי בזה ובעזרתו ית' תהי' לך פרנסה טובה
16 בריוח, וישמח השי"ת לבבכם בשמחה וימלא משאלות
17 לבבך לטובה ולברכה, ויהי נועם ד' על כל המשתתפים
18 אתך עמך לעזרם בגוי"ר להשלים כוונת הוד כ"ק אאמו"ר
19 הרה"ק זצוקלה"ה נ"ע זי"ע, ויתן להם האלקים ברכה
20 בכל מעשי ידיהם בגוי"ר.
21 והי' ברכה כאו"י והדו"ש בן מו"ר.

אג"ק מוהרי"צ נרץ יד

1 בעצמינו בעבודה גדולה, עם כי גם דבר קטן לגדול יחשב,
2 ואז יש לנו תקוה כי ירחמינו השי"ת.
3 ועל להבא אעירך לקרוא מכתבי בנושאם הפנימי
4 בדיוק יותר, ולא הי' ואין כאן שום ת[רע]ומת על שום איש
5 בעולם, רק תחינה ובקשה לפעול ולעשות בהתחזקות
6 היותר אפשרי כפי אשר הוריתך בנחת ובמישרים,
7 והשי"ת יהי' בעזרך בגוי"ר.
8 הסך ה' מאות ר"י ככתבתי ע"ח וצויתי לשלוח קבלה.
9 ועל העתיד אבקשך שלא לעכב כספים כאלו רק בעת
10 שיכתבו מפורש לעשות כן.
11 ובדבר שהבטחתך בעזר אין אני יכול לעשות חשבונות

המשך ביאור למסכת מגילה ליום שישי עמ' א

28 בשמן שהיה בַּפֶּה ולא בקרן, לא נִמְשָׁכָה מִלְבוּתָהּ. וזו נבואתה,
29 שמלכות שאול ויהוא לא תימשך.
30 הגמרא דורשת את המשך תפלת חנה: 'אין קְדוּשׁ בָּהּ' כי אין בְּלִתְהָ,
31 אָמַר רַב יְהוֹנָתָן בֶּר מִנְשֵׁינָא, אֵל תִּקְרִי, 'כִּי אֵין בְּלִתְהָ', שהכוונה שאין
32 זולתה, אֵלָּא 'כִּי אֵין לְבִלּוּתָהּ', כלומר, שְׁלֵא בְּמִדַּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
33 מִדַּת בְּשָׁר וָדָם, שְׁמִדַּת בְּשָׁר וָדָם מַעֲשֵׂה יָדָיו מְכַלִּין אוֹתוֹ – שמעשה
34 ידיו נשארם בעולם אף אחרי שהאדם בלה ומת, אֲכַל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
35 הוּא מְכַלֵּה מַעֲשֵׂה יָדָיו, שהוא חי וקיים לעולם גם לאחר שמעשה
36 ידיו בלו. וזה הפירוש 'כִּי אֵין לְבִלּוּתָהּ', שאין מעשה ידיו 'מבליים'
37 אותו.
38 עוד נאמר שם: 'וְאֵין צוּר בְּאַלְהֵינוּ'. דורשת הגמרא: כוונת הפסוק,
39 'אֵין צִיד בְּאַלְהֵינוּ'. והראיה לכך, שְׁאֵדָם צִר צוּרָה עַל גְּבֵי הַבּוֹתָל
40 וְאֵינוּ יָכוֹל לְהַטִּיל בָּהּ רוּחַ וּנְשָׁמָה קְרָבִים וּבְנֵי מַעֲסִים, אֲכַל הַקְדוּשׁ
41 בְּרוּךְ הוּא צִר צוּרָה בְּתוֹךְ צוּרָה, דהיינו תינוק במעי אימו, וּמַטִּיל
42 בָּהּ רוּחַ וּנְשָׁמָה קְרָבִים וּבְנֵי מַעֲסִים.
43 ממשיכה הגמרא לבאר: אֲבִיגַיִל, מִנִּין שהיתה נביאה, דְּבָתִּיב (שמואל
44 א כה כ) 'וְהָיָה הָיָא רֹכְבָתָה עַל הַחֲמוֹר וְיָרְדַת בְּסִתְרָה הָהָר' כדי להיפגש
45 עם דוד. מדייקת הגמרא: למה כתוב 'בְּסִתְרָה הָהָר', מִן הָהָר מִיַּעֲנִי
46 לֵיה, שהרי ירדה מזהר. אָמַר רַבָּה בֶּר שְׁמוּאֵל, עַל עֶסְקֵי דָם הָבָא
47 מִן הַתְּתִירִים בָּאָה אֵלָיו. כלומר, שְׁנִטְלָה דָם וְהִרְאָתָהּ לוֹ, שיוורה לה
48 אם היא טהורה או טמאה. ו'סת'ר' דהיינו דם הבא מן הסתרים,
49 ו'ההר' הוא מלשון הוראה. אָמַר לָהּ דוד לאביגיל, וְכִי מָרְאִין דָם
50 בְּלִילָהּ, הרי צריך אור יום להבחין אם הדם טמא או טהור. אָמַרָה
51 לוֹ אביגיל לדוד, וְכִי דִינִי דִינֵי נִפְשׁוֹת בְּלִילָהּ, והרי כתוב (ירמיה כא
52 יג) 'דִּינוּ לַבָּקָר מִשְׁפָּט'. ונתכוונה לשאול אותו איך הולך להרוג את
53 נבל בלילה, הרי צריך לדנו קודם מיתתו, ואין דנין בלילה. אָמַר
54 לָהּ דוד לאביגיל,

1 שְׁנִילָד מִשֶּׁה נִתְמַלֵּא כָּל הַבֵּית בּוֹלוֹ אוֹרָה, עָמַד אָבִיהָ (עמרם)
2 וּנְשָׁקָה עַל רֹאשָׁהּ, אָמַר לָהּ, בָּתִּי, מִכָּךְ שֶׁנִּתְמַלֵּא הַבֵּית אוֹרָה מוֹכֵחַ
3 שֶׁנִּתְקַיְּמָה נְבוּאָתֶיךָ שֶׁהוּא יִגָּאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל מִשִּׁיעֲבֻדָם. וְכֵינִן
4 שֶׁהִנְחִיחוֹ בְּתִיבָה וְהִשְׁלִיכוֹהוּ לְאִזְרָה, מִחֲמַת גִּזְרֵת 'כֹּל הֵבֶן הַיָּלּוּד
5 הַיָּאֲרָה תִּשְׁלִיכוּהוּ' (שמות א כב), עָמַד אָבִיהָ וּמִסָּפָהּ (הכה אותה) עַל
6 רֹאשָׁהּ, וְאָמַר לָהּ, בָּתִּי, הֵיכָן נְבוּאָתֶיךָ, שְׂכִינָה שֶׁהוֹנַח בִּיאור וְדָאִי
7 יָמוּת שָׁם, וְלֹא יוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל. מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: תִּיַּיְנו דְּבָתִּיב (שם)
8 ב' ד' 'וְתִתְצַב אֲחֵתוֹ (מרים) מִרְחָק לְרַעָה מִזֶּה יַעֲשֶׂה לּוֹ' (למשה),
9 שֶׁהִתְצַבָה לְרַעָה מִזֶּה יִתָּא בְּסוּף נְבוּאָתָהּ – האם תתקיים נבואתה
10 או לא.
11 ממשיכה הגמרא לבאר: דְּבִזְרָה, מִנִּין שהיתה נביאה, דְּבָתִּיב (שופטים
12 ד ד) 'וְדִבְרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אִשָּׁת לְפִידוֹת', הרי שהיתה נביאה.
13 מבארת הגמרא: מֵאִי 'אִשָּׁת לְפִידוֹת', הלא אשת ברק היתה, אלא
14 ללמד שְׁהִיְתָה עוֹשֶׂה פְּתִילוֹת לַמְּנוּרָה לְמַקְרָשׁ – למשכן שילה.
15 הגמרא מבארת את המשך הפסוק: 'וְהָיָה יוֹשֶׁבֶת תַּחַת הַתֵּמָר' – עץ
16 תֵּמָר, ולשם באו בני ישראל לִמְשַׁפֵּט. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מֵאִי שְׁנָא
17 שִׁישְׁבָה דוֹקָא 'תַּחַת הַתֵּמָר', אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֲכָשָׁלוֹם, מִשּׁוֹם
18 שֶׁעַץ זֶה גְּבוּהָ וְאֵין לוֹ צֶלַל, וְאִי אִפְשָׁר לְהִגִּיעַ שָׁם לִידֵי יָחִיד עֹמֵה.
19 דְּרִשָׁה נֹוסֶפֶת: דְּבָר אַחֵר, מִזֶּה עַץ הַתֵּמָר הָיָה אֵין לוֹ אֵלָּא לֵב אַחֵר – יֵשׁ
20 לוֹ שֶׁרָף רַק בְּגֻזּוֹ עַל פְּנֵי כּוֹלוֹ, וְלֹא בְּעַנְפוֹ כְּשֶׁאֵר הָאֵילָנוֹת, אָף
21 יִשְׂרָאֵל שְׁבָאֲתוֹ הַיּוֹד שֶׁל דְּבוּרָה, לֹא תִּהְיֶה לָהֶם אֵלָּא לֵב אַחֵר
22 לְאִבְיָהּ שְׁבָשְׁמִים.
23 ממשיכה הגמרא לבאר: תָּנָה, מִנִּין שהיתה נביאה, דְּבָתִּיב (שמואל א'
24 ב א), 'וְתִתְפַּלֵּל תָּנָה וְתֹאמַר עֲלֵיךְ לִבִּי בָהּ' רָמָה קְרַנִּי בָהּ, וממנה
25 שֶׁנִּקְטָה בלשונה 'קֵרַן' ואמרה 'רָמָה קְרַנִּי', וְלֹא אָמְרָה 'רָמָה בָּבִי',
26 דורשים שהתנבאה כך, יוֹד וְשִׁלְמָה שְׁנִמְשָׁחוּ בְּשָׁמֶן שהיה מוֹנַח
27 בְּכָלִי בְּצוּרַת קֵרַן, נִמְשָׁכָה מִלְבוּתָהּ. אֲבָל שְׁאֵל וְהוּא שְׁנִמְשָׁחוּ

פרק ו הלכה א

הַמִּקְדָּשׁ כָּלוּ לֹא הָיָה בְּמִישׁוֹר, אֲלָא בְּמַעְלָה הָהָר. בְּשֹׂאדָם נִבְנָם מִשְׁעַר מִזְרָחֵי שָׁל
הַר הַבַּיִת מִתְחִלָּה עַד סוֹף תְּחִיל בְּשׁוֹה, וְעוֹלָה מִן תְּחִיל לְעֶזְרַת הַנָּשִׁים בְּשָׂתִים עֲשָׂרָה
מַעְלֹת. רוֹם כָּל מַעְלָה חֲצִי אֲמָה וְשְׁלֹחָה חֲצִי אֲמָה:

נקודות משיחות קודש

הטעם שהרמב"ם מתחיל בשלילה – "המקדש כולו לא היה במישור", ואינו כותב את החיוב בלבד "המקדש כולו היה במעלה ההר" – יש לומר: לדעת הרמב"ם קיום מצוות העשה של "ועשו לי מקדש" בבנין בית המקדש, היה בהמשך לה"משכן שעשה משה רבנו (במדבר) כמו שכתב הרמב"ם בתחילת הלכות בית הבחירה. לכן היה מקום לומר שכשם שכל המשכן היה במישור, וחלק אחד בו לא היה גבוה מן האחר, כך היה גם המקדש באופן זה. לכן מתחיל הרמב"ם: המקדש כולו לא היה במישור (כמו המשכן), אלא במעלה ההר.

כיוון שספר היר החזקה תוכנו הוא "הלכות הלכות", מובן שהמקדש היה הולך ועולה בשיפוע לא רק מצד מבנה ההר אלא זהו עניין של הלכה ב"מקדש כולו". על המקדש: א) לא להיות במישור. ב) להיות "במעלה ההר". יתירה מזו: אין זה תנאי של לכתחילה בלבד, אלא זהו תנאי לעיכובא.

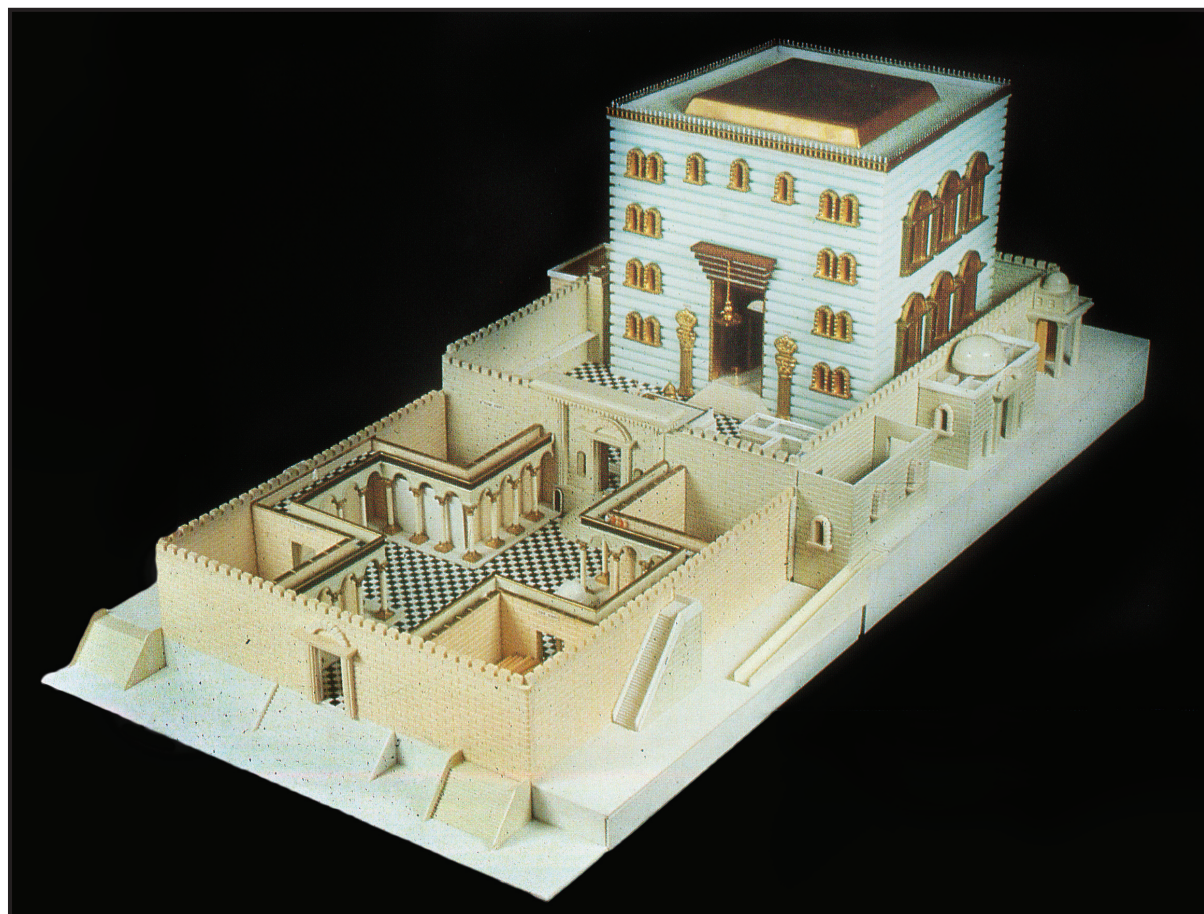
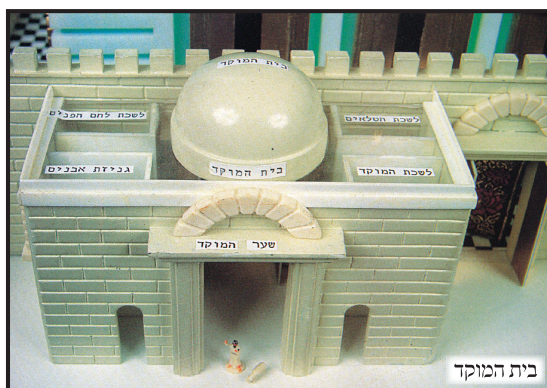
אבל צריך להבין: מה הסברא שבעניין זה צריך המקדש להיות שונה מהמשכן? ויש לומר הביאור בזה: חילוקי המקומות שהיו במקדש "במעלה ההר" – הם בהתאם עם זה שכל אחד מהם היה בו תוספת ועליה בקדושה לגבי המקום שלפניו. דין זה הוא רק במקדש, ולא במשכן, כי זה קשור עם גדר הקדושה שנתחדש במקדש.

ההסברה בזה: ישנו חילוק עיקרי בין המשכן ובין המקדש: המשכן היה בנין ארעי, ואילו בית המקדש היה "דירת קבע". במשכן חלות הקדושה היתה רק בהבנין וחלקיו – הקרשים והיריעות. אבל בבית המקדש היתה גם "קדושת מקום" – עצם מקום

המקדש נתקדש, ובשני עניינים: א) בנוגע לבית המקדש נאמר "המקום אשר יבחר ד' אלקיכם בו". ב) היה מעשה קידוש של קרקע (ריצפה) של המקדש. במשכן לאחר שפרקוהו ונסעו משם – לא נשארה שום קדושה במקום הראשון. מה שאין כן בבית המקדש בו הבחירה היא במקום, לכן הקדושה קבועה שם לעולם ועד. לכן מדגיש הרמב"ם חילוק זה שבין המשכן למקדש, כי דווקא בזה בא לידי ביטוי חידוש עיקרי שבמקדש לעומת המשכן – בקדושת המקום.

מאחר שעניינו של בית המקדש הוא להמשיך את השראת השכינה בעולם, באופן שהקדושה תחדור בתוך הגשמיות ותעלה אותה, לכן התבטא זה גם במציאותו הגשמית של העולם – המקום שבו עמד בית המקדש היה בהר, למעלה מהמקומות שסביבו. וככל שהעליה ומדרגת הקדושה שבמקדש היו נעלות יותר, היה גם המקום הגשמי גבוה יותר בגשמיות.

על פי זה מובן גם הטעם שקדש הקדשים שבמקדש לא היה נבדל בגובהו מהיכל המקדש: העניין שהקדושה של המקדש פועלת במקום הגשמי שיך למדרגות הקדושה שהדרגה הנמוכה הינה בערך להעליונה, שהיא נעלית הימנה "בשתיים עשרה מעלות", וכיוצא בזה. אבל כשמדובר על מדרגה בקדושה שהיא נעלית באין ערוך – אין שיך שזה יתבטא בגובה מקום גשמי. בקדושה של קדש הקדשים, ששם בהמקום היה הגילוי של עצמותו ומהותו ית', במקום הארון שהוא לא בערך כלל לשאר חלקי המקדש – עילוי כזה אינו יכול להתבטא בגובה של מקום גשמי, שהוא מדוד ומוגבל.

פרק ב משנה יב

רבי יוסי אומר, יחי ממוזן חבדך חביב עליך כשלא יתתן עיניו ללמוד תורה, שאינה ירשה לך וכל מעשיך יהיו לשם שמים:

נקודות משיחות קודש

על משנה זו כתב הרמב"ם⁷: "...ואפילו בשעה שהוא ישן, אם ישן לדעת כדי שתנוח דעתו עליו וינוח גופו כדי שלא יחלה ולא יוכל לעבוד את ה' והוא חולה, נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא. ועל ענין זה ציוו חכמים ואמרו, וכל מעשיך יהיו לשם שמים". והוא מוסיף על כך וכותב: "והוא שאמר שלמה בחכמתו, בכל דרכיך דעהו".

ויש לומר ששני סוגי עבודה הם: א) "כל מעשיך יהיו לשם שמים", ב) "בכל דרכיך דעהו".

כאשר האדם עוסק בדברי הרשות כגון אכילה, שתייה, מסחר וכדומה "לשם שמים", דהיינו כדי שיוכל לעבוד את ה' - מעשיו הם ענייני חול אך הם משמשים אותו לצורך קדושה. זהו "כל מעשיך" - מעשים שלך, של חולין - "יהיו לשם שמים".

אך יש מדריגה גבוהה מכך והיא כאשר עסקי החולין עצמם מתקדשים ולא רק משמשים לתועלת הקדושה ("לשם שמים"). [כמו כשהאכילה עצמה היא מצוה⁸]. זוהי העבודה של "בכל דרכיך דעהו", לא שהדרכים מובילות ל"דעהו", אלא שהן עצמן בבחינת "דעהו".

לפי זה יומתק מה שהרמב"ם הביא תחילה את מאמר המשנה "וכל מעשיך יהיו לשם שמים" ורק לאחר מכן את מאמר הכתוב "בכל דרכיך דעהו" (אף שלכאורה צריך היה להקדים את דברי הכתוב לדברי המשנה) - מכיון שסדר העבודה הוא מן הקל את הכבד: כדי להגיע לעבודה בדרגת "בכל דרכיך דעהו" יש להתחיל בעבודה של "וכל מעשיך יהיו לשם שמים".

בתפארת-ישראל הקשה, הרי נאמר¹ "תורה ציווה לנו משה מורשה קהלת יעקב", כלומר, שהתורה היא ירושה² ואיך אומר כאן "שאינה ירושה"?

ויש לתרץ הקושיא, כי באמת יש בתורה שתי בחינות: א) "ירוש" - התורה היא ירושה לכל אחד מישראל, ב) "מכר" - וכמאמר חז"ל³ "אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתי". בחינת "ירוש" שבתורה - משמעה שהתורה "שייכת" לכל אחד ואחד מישראל, שהרי ירושה אינה תלויה במצבו או בגילו של היורש, ולכן, עצם החיוב ללמוד תורה הוא שווה בכולם, כלשון הרמב"ם⁴ - "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר וכו'", ולא משנה מהי מידת הבנתו בתורה.

בחינת "מכר" שבתורה - מכוונת להבנת התורה. דהיינו, כמו במכר, הקונה אינו מקבל חינם, אלא עליו לשלם תמורת החפץ שקנה⁵, כמו כן הוא בנוגע להבנת התורה; כדי להבין היטב את חכמת התורה יש להשקיע עבודה ויגיעה.

על בחינה זו השניה - "מכר" - נאמר במשנתנו "התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך". כדי להבין ולהשכיל בתורה (כל אחד ואחד לפי כשרונותיו) לא מספיק "לרשת" את התורה אלא צריך גם "לקנות" אותה. "קנין" התורה נעשה על-ידי "ארבעים ושמונה דברים" שהתורה נקנית בהם ומפורטים לקמן במסכת⁶.

(לקוטי-שיחות, כרך יג, עמ' 115,

שיחות קודש תש"מ - פרשת מטות-מסעי)

(לקוטי-שיחות. כרך ג, עמ' 907, 931)

(1 ברכה לג, ד. 2) ועד שדרשו "לנו מורשה ולא להם (לעכו"ם)", ולכן עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה. (3 שמות רבה לג, א. 4) הלכות תלמוד תורה פרק א ה"ו. (5) ראה לקוטי שיחות שם שיש אף בחינה שלישית בתורה מתנה. בחינה זו מתייחסת לעניינים בתורה שהם למעלה מכוח הבנת הנבראים, וניתנים לאדם בדרך של מתנה מלמעלה. (6) פרק ו משנה ו. (7) הלכות דעות פרק ג הלכה ג. (8) כדוגמת אכילת שבת או אכילת קורשים, שהן עצמה מצוה.

פרשת מסעי

לג אֱלֹהֵי מִסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאוֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:
וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי
יְהוָה וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם: ג וַיִּסְעוּ
מֵרַעְמָסֶס בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל בְּיַד רָמָה לְעֵינֵי כָל־מִצְרַיִם: ד וּמִצְרַיִם
מִקְבָּרִים אֵת אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה בָּהֶם כָּל־בְּכוֹר
וּבְאֵלֵיהֶם עָשָׂה יְהוָה שְׁפָטִים: ה וַיִּסְעוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמָסֶס וַיַּחֲנוּ בְּסֹפֶת: ו וַיִּסְעוּ מִסֹּפֶת
וַיַּחֲנוּ בְּאֵתָם אֲשֶׁר בִּקְצֵה הַמִּדְבָּר: ז וַיִּסְעוּ
מֵאֵתָם וַיָּשֻׁב עַל־פִּי הַחִירָת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כְּעַל
צִפּוֹן וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִגְדֹּל: ח וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירָת
וַיַּעֲבְרוּ בַתּוֹדֵי־הַיָּם הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלְכוּ דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת
יָמִים בַּמִּדְבָּר אֵתָם וַיַּחֲנוּ בְּמֶרְחָ: ט וַיִּסְעוּ מִמֶּרְחָ
וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וּבְאֵילָם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינַת מַיִם
וּשְׁבַעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ־שָׁם: י וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם
וַיַּחֲנוּ עַל־יַם־סוּף: יא וַיִּסְעוּ מִיַּם־סוּף וַיַּחֲנוּ
בַּמִּדְבָּר־סִין: יב וַיִּסְעוּ מִמִּדְבָּר־סִין וַיַּחֲנוּ בְּדַפְקָה:
יג וַיִּסְעוּ מִדַּפְקָה וַיַּחֲנוּ בְּאֵלוֹשׁ: יד וַיִּסְעוּ מֵאֵלוֹשׁ
וַיַּחֲנוּ בְּרַפְדִּים וְלֹא־הָיָה שָׁם מַיִם לָעָם לְשִׁתּוֹת:
טו וַיִּסְעוּ מִרַפְדִּים וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר סִינִי: טז וַיִּסְעוּ
מִמִּדְבָּר סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרַת הַתְּאוּה: יז וַיִּסְעוּ
מִקִּבְרַת הַתְּאוּה וַיַּחֲנוּ בַּחֲצֵרֹת: יח וַיִּסְעוּ מַחֲצֵרֹת
וַיַּחֲנוּ בְּרֶתְמָה: יט וַיִּסְעוּ מֵרֶתְמָה וַיַּחֲנוּ בְּרָמֶן
פָּרָץ: כ וַיִּסְעוּ מֵרָמֶן פָּרָץ וַיַּחֲנוּ בְּלִבְנָה: כא וַיִּסְעוּ
מִלִּבְנָה וַיַּחֲנוּ בְּרֶסֶה: כב וַיִּסְעוּ מִרֶסֶה וַיַּחֲנוּ
בְּקַהֲלָתָה: כג וַיִּסְעוּ מִקַּהֲלָתָה וַיַּחֲנוּ בְּהַר־שָׁפֶר:
כד וַיִּסְעוּ מִהַר־שָׁפֶר וַיַּחֲנוּ בַּחֲרָדָה: כה וַיִּסְעוּ
מִחֲרָדָה וַיַּחֲנוּ בְּמַקְהֶלֶת: כו וַיִּסְעוּ מִמַּקְהֶלֶת
וַיַּחֲנוּ בְּתַחַת: כז וַיִּסְעוּ מִתַּחַת וַיַּחֲנוּ בְּתִרְחָ:

כח וַיִּסְעוּ מִתִּרְחָ וַיַּחֲנוּ בְּמִתְקָה: כט וַיִּסְעוּ מִמִּתְקָה
וַיַּחֲנוּ בַּחֲשֹׁמְנָה: ל וַיִּסְעוּ מַחֲשֹׁמְנָה וַיַּחֲנוּ
בְּמִסְרוֹת: לא וַיִּסְעוּ מִמִּסְרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּבִנִי יַעֲקֹן:
לב וַיִּסְעוּ מִבִּנִי יַעֲקֹן וַיַּחֲנוּ בְּחָר הַגִּדְגָד: לד וַיִּסְעוּ
מִחָר הַגִּדְגָד וַיַּחֲנוּ בְּיִטְבַּתָּה: לה וַיִּסְעוּ מִיִּטְבַּתָּה
וַיַּחֲנוּ בְּעֵבְרָנָה: לו וַיִּסְעוּ מֵעֵבְרָנָה וַיַּחֲנוּ בְּעֵצִין
גָּבֶר: לו וַיִּסְעוּ מֵעֵצִין גָּבֶר וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר־צֵן הוּא
קָדֵשׁ: לב וַיִּסְעוּ מִקָּדֵשׁ וַיַּחֲנוּ בְּחָר הָהָר בִּקְצֵה
אֶרֶץ אֲדוֹם: לה וַיַּעַל אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֶל־הָהָר
עַל־פִּי יְהוָה וַיָּמָת שָׁם בַּשָּׁנָה הָאֲרֻבָּעִים
לְצֵאת בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ
הַחֲמִישִׁי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ: לה וְאַהֲרֹן בֶּן־שֹׁלֵשׁ
וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה שָׁנָה בָּמָוֶה בְּחָר הָהָר: ס
ז וַיִּשְׁמַע הַכֹּהֵנִי מִלֶּךְ עֹרֵד וְהוּא־יֵשֵׁב בְּגִבַּת
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בָּבֶא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: מא וַיִּסְעוּ מִחָר
הָהָר וַיַּחֲנוּ בְּצִלְמָנָה: מב וַיִּסְעוּ מִצִּלְמָנָה וַיַּחֲנוּ
בְּפוֹנִן: מב וַיִּסְעוּ מִפוֹנִן וַיַּחֲנוּ בְּאִבְתָּ: מד וַיִּסְעוּ
מֵאִבְתָּ וַיַּחֲנוּ בְּעֵיִי הָעֵבְרִים בְּגִבּוֹל מוֹאָב:
מה וַיִּסְעוּ מֵעֵיִי וַיַּחֲנוּ בְּדִיבֶן גָּד: מז וַיִּסְעוּ
מִדִּיבֶן גָּד וַיַּחֲנוּ בְּעֵלְמֹן דְּבַלְתִּימָה: מז וַיִּסְעוּ
מֵעֵלְמֹן דְּבַלְתִּימָה וַיַּחֲנוּ בְּחָרֵי הָעֵבְרִים לִפְנֵי
נָבֹ: מח וַיִּסְעוּ מִחָרֵי הָעֵבְרִים וַיַּחֲנוּ בְּעֶרְבַת
מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יֶרֶחוֹ: כט וַיַּחֲנוּ עַל־הַיַּרְדֵּן מִבֵּית
הַיִּשְׁמָת עַד אֶבֶל הַשְּׁפִימִים בְּעֶרְבַת מוֹאָב: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 225)

אלה מסעי בני ישראל (לג, א)

הבעל-שם-טוב אומר, שכל אחד עובר את כל המסעות
במשך חייו. ואף שישנם מסעות שהם נגד רצון ה', ואיך
אפשר לומר שחייבים לעבור גם אותם – הנה המסעות עצמם
הם בחינות קדושות ומעלות רמות, אלא שהבחינה נתונה,
ומצד מעשי ישראל ארעו בהם דברים שליליים. ויש להעיר
מהמבואר ב'אור התורה' פ'שנתנו: "יש בחינת מ"ב מסעות
גם בן בכל יום".

שני (ישראל) ג וידבר יהוה אל־משה בערבֹת מואב

ועבר עצמנה: ה ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאתיו היפה: ו גבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול זה יהיה לכם גבול ים: ו זה יהיה לכם גבול צפון מן הים הגדל תתאו לכם הר ההר: ה מהר ההר תתאו לבא חמת והיו תוצאת הגבל צדדה: ו ויצא הגבל ופרנה והיו תוצאתיו חצר עינן זה יהיה לכם גבול צפון: ו התאוויתם לכם לגבול קדמה מחצר עינן שפמה: ו וירד הגבל משפם הרבלה מקדם לעין וירד הגבל ומחה על-פתף ים בנרת קדמה: י וירד הגבול הירדנה והיו תוצאתיו ים המלח זאת תהיה לכם הארץ לגבלתיה סביב: י ויצו משה את-בני ישראל לאמר זאת הארץ אשר תתנחלו אתה בגורל אשר צוה יהוה לתת לתשעת המפות וחצי המטה: י כי לקחו מטה בני הראובני לבית אבתם ומטה בני-הגדי לבית אבתם וחצי מטה מנשה לקחו נחלתם: י שני המפות וחצי המטה לקחו נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה

מזרח: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות יג עמ' 126)

זאת הארץ אשר תפל לכם (לד, ב)

ארץ - לשון רצוא, רומז לגשמה, המשתוקקת תמיד לה'. תפל - רומז לירידתה לעולם. מן הגבולין הללו. . המצות נוהגות - פגנת הירידה היא קיום מצות מעשיות, התלויות בארץ, שנתן לקימן רק במגבלות של העולם. על שם שנתחלקה בגורל. . לשון נפילה - על ידי ירידה זו מגיעה הנשמה לבחינת 'גורל', עבודה שלמעלה מטעם ודעת, עצם הנשמה.

רביעי וידבר יהוה אל-משה לאמר: י אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את-הארץ אלעזר הכהן ויהושע בן-נון: י ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תקחו לנחל את-הארץ: י ואלה שמות האנשים למטה יהודה פלב

על-ירדן ירחו לאמר: נא דבר אל-בני ישראל ואמרת אלהם פי אתם עברים את-הירדן אל-ארץ כנען: ו והורשתם את-כל-ישובי הארץ מפניכם ואבדתם את כל-משפיתם ואת כל-צלמי מסכתם תאבדו ואת כל-במותם תשמדו: ו והורשתם את-הארץ וישבתם-בה פי לכם נתתי את-הארץ לרשת אתה: ע"כ במנחת

שבת וכוה"ל

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות יח עמ' 411)

בחדש החמישי באחד לחדש (לג, לח)

פאן רואים כיצד פרשתנו קשורה לזמן קריאתה, שהרי היא נקראת תמיד סמוך לראש חדש אב. והקשר הוא לא רק בזמן אלא גם בתוכן: ר"ל אמרו "שקולה מיתקן של צדיקים (הסתלקות אהרן) כשרפת בית אלכנו" (שהיתה בחדש אב). ויש בזה הדגשה מיחדת, שהרי בית שני נחרב בעון שנאת חנם, והתקון הוא אהבת חנם, מדתו של אהרן: אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

שלישי ו והתנחלתם את-הארץ בגורל למשפחותיכם לרב תרבו את-נחלתו ולמעט תמעט את-נחלתו אל אשר-יצא לו שמה הגורל לו יהיה למפות אבותיכם תתנחלו: ו ואם-לא תורישו את-ישובי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשבים בעיניכם ולצינים בצדיכם וצרו אתכם על-הארץ אשר אתם יושבים בה: ו והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם: פ לד וידבר יהוה אל-משה לאמר: ז צו את-בני ישראל ואמרת אלהם פייאתם באים אליהארץ כנען זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה ארץ כנען לגבלתיה: ו והיה לכם פאת-נגב ממדבר-צן על-ידי אדום והיה לכם גבול נגב מקצה ים-המלח קדמה: ו ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבין ועבר צנה כתיב והיה קרי והיו תוצאתיו מנגב לקדש פרנע ויצא חצר-אדר

וַיִּשְׁתּוּ עַיִר: וּבְלִיְהָעִירִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלוֹיִם
 אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עֵיר אֲתֶהֱנֶה וְאֶת־מִגְרִישֵׁיהֶן:
 ה וְהָעִירִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאַחֲזֶזֶת בְּנִי־יִשְׂרָאֵל מֵאֵת
 הָרֶבֶל תִּרְבּוּ וּמֵאֵת הַמַּעֲט תִּמְעָטוּ וְתִמְעָטוּ אִישׁ כְּפִי
 נִחְלָתוֹ אֲשֶׁר יִנָּחֵלוּ יִתֵּן מִעָרָיו לָלוֹיִם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 212)

ועליהם תתנו ארבעים ושנים עיר (לה, ו)

ל"ו ערים היו בארץ ישראל ויש בעבר הירדן. ויש לתמה:
 הבקשה להשאיר בעבר הירדן לא היתה רצויה, ככתוב "ונחלה
 מבהלת בראשונה ואחריתה לא תברך" (שמהרו לטול חלקם
 בעבר הירדן, רש"י. וברש"י לבראשית רבה רפ"ב: תפסו
 בעבר הירדן שהיה מצוי להם ראשונה, אף-על-פי שארץ
 ישראל טובה הימנה). ואף-על-פי-כן צוה ה' להושיב את
 שבט לוי בעבר הירדן!

ששי וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וַדְּבַר
 אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים
 אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶרֶצָה כְּנָעַן: א וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים
 עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְגַם שְׁמָה רֹצֵחַ
 מִכַּה־נֶּפֶשׁ בִּשְׁגָגָה: ב וְהָיוּ לָכֶם הָעִירִים לְמִקְלָט
 מִגֹּאֵל וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד־עֲמֹדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה
 לְמוֹשָׁפֶט: ג וְהָעִירִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ שְׁש־עָרֵי מִקְלָט
 תִּהְיֶינָה לָכֶם: ד אֵת א שְׁלֹשׁ הָעִירִים תִּתְּנוּ
 מִעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הָעִירִים תִּתְּנוּ בְּאַרְץ
 כְּנָעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה: ה לָכֶם יִשְׂרָאֵל וְלֹגֶר
 וְלַתּוֹשֵׁב בְּתוֹכָם תִּהְיֶינָה שְׁש־הָעִירִים הָאֵלֶּה
 לְמִקְלָט לָנוּם שְׁמָה כָּל־מִכַּה־נֶּפֶשׁ בִּשְׁגָגָה:
 ו ואם־בְּכָלִי בְּרוּל א הִכְהוּ וַיָּמָת רֹצֵחַ הוּא מוֹת
 וַיָּמָת הָרֹצֵחַ: ז ואם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ
 הִכְהוּ וַיָּמָת רֹצֵחַ הוּא מוֹת וַיָּמָת הָרֹצֵחַ: ח אוֹ
 בְּכָלִי עֵץ־יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ הִכְהוּ וַיָּמָת רֹצֵחַ
 הוּא מוֹת וַיָּמָת הָרֹצֵחַ: ט גֹּאֵל הָדָם הוּא יָמִית
 אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפָגְעוֹ־בּוֹ הוּא יָמִתּוּ: י ואם־בִּשְׁנֹאָה
 יִהְיֶה פָּגַע אוֹ־הַשְּׁלֹדָה עָלָיו בְּצִדָּהּ וַיָּמָת: כא אוֹ
 בְּאִיבָה הִכְהוּ בִּידוֹ וַיָּמָת מוֹת־יוֹמָת הַמִּכָּה רֹצֵחַ

בַּיָּפְנֶה: כ ולמטה בני שמעון שמואל בן
 עמיהוד: כא למטה בנימין אלידד בן־פסלון:
 כב ולמטה בני־דן נשיא בקי בן־יגלי: כג לבני
 יוסף למטה בני־מנשה נשיא חניאל בן־אפד:
 כד ולמטה בני־אפרים נשיא קמואל בן־שפטן:
 כה ולמטה בני־זבולן נשיא אליצפן בן־פרנח:
 כו ולמטה בני־יששכר נשיא פלטיאל בן־עזון:
 כז ולמטה בני־אשר נשיא אחיהוד בן־שלמי:
 כח ולמטה בני־נפתלי נשיא פדהאל בן־עמיהוד:
 כט אלה אשר צוה יהוה לנחל את־בני־ישראל
 בארץ כנען: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 205)

אשר ינחלו לכם (לד, יז)

פרש רש"י, שכל נשיא בבר לכל בן שבטו "חלק הגון".
 ללמדך: נשיא אמתי מכניס את עצמו במצבו של היחיד,
 מעריך את תכונותיו ובורר לו חלק יפה, וכן בשמשיל עליו
 תפקיד – טובת היחיד לגד עניו, לא רק טובת הכלל. והנה
 כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו הטיל על כלנו להפיץ ולחזק
 יחדות. יש לדעת, שאין זה ותור על טובת הפרט לטובת
 הכלל, אלא זה טובת הפרט וחלק הגון שלו.

חמישי לַה א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת
 מִזָּבֵב עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר: כ צוֹ אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְנִתְּנוּ לָלוֹיִם מִנַּחֲלַת אַחֲזֶזֶת עָרִים
 לְשִׁבְתָּ וּמִגְרִישׁ לָעִירִים סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ לָלוֹיִם:
 ג וְהָיוּ הָעִירִים לָהֶם לְשִׁבְתָּ וּמִגְרִישֵׁיהֶם יִהְיוּ
 לְכַהֲמָתָם וְלִרְכֻשָּׁם וְלָכָל חֵיתָם: ד וּמִגְרִישֵׁי
 הָעִירִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלוֹיִם מִקִּיר הָעִיר וְחוּצָה
 אֵלָּה אִמָּה סְבִיב: ה וּמִדָּתָם מִחוּץ לָעִיר אֶת־
 פֶּאת־קִדְמָה אֶלְפִים בָּאֲמָה וְאֶת־פֶּאת־נֶגֶב
 אֶלְפִים בָּאֲמָה וְאֶת־פֶּאת־יָם אֶלְפִים בָּאֲמָה
 וְאֶת פֶּאת צָפוֹן אֶלְפִים בָּאֲמָה וְהָעִיר בְּתוֹךָ זֶה
 יִהְיֶה לָהֶם מִגְרִישֵׁי הָעִירִים: ו וְאֵת הָעִירִים אֲשֶׁר
 תִּתְּנוּ לָלוֹיִם אֵת שְׁש־עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ
 לָנוּם שְׁמָה הָרֹצֵחַ וְעַלֵּיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים

שביעי לו ^א ויקראו ראשי האבות למשפחת בני-גלעד בן-מכיר בן-מנשה ממשפחת בני יוסף וידברו לפני משה ולפני הנשאים ראשי אבות לבני ישראל: ^ב ויאמרו את-אדני צוה יהוה לתת את-הארץ בנחלה בגורל לבני ישראל ואדני צוה ביהוה לתת את-נחלת צלפחד אחינו לבנותיו: ^ג והיו לאחד מבני שבטי בני-ישראל לנשים ונגרעה נחלתן מנחלת אבותינו ונוסף על נחלת המטה אשר תהיינה להם ומגורל נחלתנו יגרע: ^ד ואם-יהיה היכל לבני ישראל ונוספה נחלתן על נחלת המטה אשר תהיינה להם ומנחלת מטה אבותינו יגרע נחלתן: ^ה ויצו משה את-בני ישראל על-פי יהוה לאמר פן מטה בני-יוסף דברים: ^ו זה הדבר אשר-צוה יהוה לבנות צלפחד לאמר לטוב בעיניהם תהיינה לנשים אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים: ^ז ולא-תפס נחלה לבני ישראל ממטה אל-מטה כי איש בנחלת מטה אבתיו ידבקו בני ישראל: ^ח וכל-בת ירשת נחלה ממוטות בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה למען יירשו בני ישראל איש נחלת אבותיו: ^ט ולא-תפס נחלה ממטה למטה אחר בן-איש בנחלתו ידבקו ממוטות בני ישראל: ^י כאשר צוה יהוה את-משה פן עשו בנות צלפחד: ^{יא} ותהיינה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעה בנות צלפחד לבני דדיהן לנשים: ^{יב} ממשפחת בני-מנשה בן-יוסף היו לנשים ותהי נחלתן על-מטה משפחת אביהן: ^{יג} אלה המצוות והמשפטים אשר צוה יהוה ביד-משה אל-בני ישראל בערבת מואב על ירדן ירחו:

חזק חזק ונתחזק

הוא גאל הדם ימית את-הרצח בפגועו-בו: ^כ ואם-בפתע בלא-איבה הדפו או-השליך עליו כל-כלי בלא צדיקה: ^{כא} או בכל-אבן אשר-ימות בה בלא ראות ויפל עליו וימות והוא לא-אויב לו ולא מבקש רעתו: ^{כב} ושפטו העדה בין המפה ובין גאל הדם על המשפטים האלה: ^{כג} והצילו העדה את-הרצח מיד גאל הדם והשיבו אתו העדה אל-עיר מקלטו אשר-גם שמה וישב בה עד-מות הכהן הגדל אשר-משה אתו בשמן הקדש: ^{כד} ואם-יצא יצא הרצח את-גבול עיר מקלטו אשר יגוס שמה: ^{כה} ומצא אתו גאל הדם מחוץ לגבול עיר מקלטו ורצח גאל הדם את-הרצח אין לו דם: ^{כז} כי בעיר מקלטו ישב עד-מות הכהן הגדל ואחר-מות הכהן הגדל ישוב הרצח אל-ארץ אבותיו: ^{כח} והיו אלה לכם לחקת משפט לדרתיכם בכל מושבתיכם: ^{כט} כל-מפה-נפש לפי עדים ירצח את-הרצח ועד אחד לא-יענה בנפש למות: ^ל ולא-תקחו כפר לנפש רצח אשר-הוא רשע למות פירות יומת: ^{לא} ולא-תקחו כפר לגוס אל-עיר מקלטו לשוב לשבת בארץ עד-מות הכהן: ^{לב} ולא-תחניפו את-הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יחניף את-הארץ ולא-יכפר לדם אשר שפך-בה בייאם בדם שפכו: ^{לג} ולא תטמא את-הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שכן בתוכה כי אני יהוה שכן בתוך בני ישראל: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כח עמ' 260)

ושפטו . . . והצילו . . . והשיבו (לה, כד-כה)

ושפטו - גבורה. והצילו - חסד. והשיבו (פפרת החסא ותקונו על ידי גלות לעיר מקלט) - תפארת, התפלות חסד וגבורה. כשם שהעולם נכרא על ידי שלשת המדות הללו, שגרי הקב"ה שתר את מדת הרחמים עם מדת הדין, אף בגין ותקון העולם מלא שפאכד על ידי ההורג נפש הוא על ידי מדות אלה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 לקוטי שיחות יג עמ' 256)

בן משה בני יוסף דברים (לו, ה)

על הפסוק (פנחס כז, ז) "בן בנות צלפחד דברות" פרש רש"י: "יפה תבעו". והיגיו, שלא רק שתביעתן צודקת, אלא היא גם תביעה יפה. ואף כאן: לא רק שהטענה צודקת וולכן בא צווי ה' לבנות צלפחד, אלא היא גם טענה יפה, ולכן "וכל בת... לאחד ממשפחת משה אביה תהיה לאשה" (אף שלא דברו על כך).

◆ ◆ ◆

חצי קריש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא ברעותיה וימליך מלכותיה, ויצימח פורקניה ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומיוכו ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבתתא ונחמתא, דאמרון בעלמא, ואמרו אמן: אמן

◆ ◆ ◆

מפטיר יי ויתחיינה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעה בנות צלפחד לבני דדיהן לנשים: מממשפחת בני־מנשה בני־יוסף היו לנשים ויתלי נחלתן על־משה משפחת אביהן: יי אלה המצות והמשפטים אשר צוה יהוה ביד־משה אל־בני ישראל בערבת מואב על ירדן ירחו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח ב עמ' 568)

אלה המצות והמשפטים אשר צוה ה' (לו, יג)

הפניסה לארץ ישראל הייתה לאחד הקדמת המסעות במדבר, בהן הכניעו בני ישראל ובכרו את ה'נחש שרף ועקרב'. כך נשללה האפשרות שקלפות אלו יבטלו את הפניסה לארץ, שהרי כבר התבררו. לכן הסתיימו המסעות בערבות מואב, הדרך הנמוכה ביותר: מואב הוא חקמה דקלפה, וכנה גופא – ערבות, לשון ערב וחשף. לאחר הכניעת וברור קלפה זו, מוכנים להכנס לארץ ישראל.

קל"ב פסוקים, חול"ה סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עץ־חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. ארך ימים בימינה, בשמאלה עשר ובבור. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטר כהן הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטר לפניה

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבורח בתורה ובמשה עבדו וב־ישראל עמו ובנביאי האמת וצדק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרות כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרות ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

ביאור על ההפטרות מתוך החומשים ע"פ שי למורא

(ח) אבותיכם, הדורות שעברו עבודה זרה אחרי שנכנסו לארץ. אחרי ההבדל, אחרי עבודות זרות, שכלו הכל ואין בהן ממש. וזהבילו, ובעבור זה נעשו גם הם הכל בלי ממשות, שהרי השפלה ממשלתם מאד. (ו) ערבה, מישור במדבר. ושוחה, ומקום גמות ובורות. בארץ ציה, במקום שממה. וצלמות, צל של מות, חשכת הקבר. לא עבר בזה איש, בדרך מעבר. ולא ישב אדם שם, לא התושב בקביעות מעולם. (ז) ארץ הכרמל, מקום שדות וכרמים. את ארצי, כלומר, הארץ הראויה להשרות שכנותי בה. לתועבת, לעבודה זרה, שהיא תועבת ה'. (ח) הכתנים, שמתפקיד הכתנים להורות לעם דרכי ה'. לא אמרו איה ה', לא הוזכרו את העם לומר להם להתבונן בגדלת ה', ולא למדום יראת ה'. ותפשי התורה, הם הסנהדרין. לא ידעוני, לא למדו את העם לדעת את ה'. והרעים, המלכים. פשעו בי, מרדו בי. והנביאים, נביאי השקר. בפעל, בשם הפעל, שהוא עבודה זרה. (ט) עוד אריב אתכם לפני שאביא עליכם רעה, אתונח עמכם עוד על ידי נביאי. ואת בני בניכם אריב, וידע אני שגם עם בני בניכם אריב, כי האשמה תלך מתאבדת לבנים דור אחר דור. (י) אני כתיים, אני תים של רומי. וקדר שלחו, ושלחו שליחים לארץ קדר, והם ערביים. הן היתה כזאת, האם היתה פעלה כזאת, הנפדת להלן. (יא) החימיר גוי אלהים, והמה לא אלהים, וכי חמיר גוי מהם את אלהיו, ואף על פי שהמה לא אלהים. כבודו, אשר בו היה נכבד. (יב) שמו שמים על זאת, כלומר, ראוי היה שהיו השמים משתוממים על זאת הרעה. ושערו חרכו מאד, והיו בסערה ובחרבן גדול. (יג) שתים רעות, אם הגוים המורו יראתם בכיזא בו, יש כאן רעה אחת. ועכשיו, שאותי עובד, שאני מקור מים חיים, ללכת אחר עבודות זרות שהם כמו בורות המיעדים לחזיק את המים, והם

הפטרות לפרשת דברים לקריאה בציבור ולשמו"ת

בירמיה פרק ב

ד שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה בֵּית יַעֲקֹב וְכָל־מִשְׁפָּחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל: ה כֹּה אָמַר יְהוָה מִה־מָּצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם בִּי עֹל בִּי רַחֲקוּ מֵעָלַי וְיָלְכוּ אַחֲרֵי הַהֵבֶל וַיִּהְיֶה לָּו: ו וְלֹא אָמְרוּ אִיָּה יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתָּנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַמּוֹלִיד אֶתָּנוּ בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ עַרְבָּה וְשׁוּחָה בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצִלְמוֹת בְּאֶרֶץ לֹא־עָבַר בָּהּ אִישׁ וְלֹא־יָשַׁב אָדָם שָׁם: ז וְאָבִיא אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ הַכַּרְמֶל לֶאֱכֹל פְּרִיָּה וְטוֹבָה וּתְבֹאוּ וְתִטְמְאוּ אֶת־אֲרָצִי וְנִחַלְתִּי שְׁמַתְּם לְתוֹעֵבָה: ח הַכַּתְנִים לֹא אָמְרוּ אִיָּה יְהוָה וְתַפְשִׁי הַתּוֹרָה לֹא יִדְעוּנִי וְהָרָעִים פָּשְׁעוּ בִּי וְהַנְּבִיאִים נִבְּאוּ בַּפֶּעַל וְאַחֲרֵי לֹא־יָעִלוּ הִלְכוּ: ט לָכֵן עַד אָרִיב אֶתְכֶם נְאֻם־יְהוָה וְאֶת־בְּנֵי בְנֵיכֶם אָרִיב: י כִּי עֲבָדוּ אֲנִי כְּתִיִּים וְרָאוּ וְקָדַר שִׁלְחוּ וְהַתְּבֹנְנוּ מְאֹד וְרָאוּ הֵן הִיְתָה כְּזֹאת: יא הַחִמִּיר גּוֹי אֱלֹהִים וְהָמָּה לֹא אֱלֹהִים וְעַמִּי הַמִּיר כְּבוֹדוֹ בְּלֹא יוֹעִיל: יב שְׁמוֹ שְׁמַיִם עַל־זֹאת וְשַׁעְרוֹ חֲרָכוּ מְאֹד נְאֻם־יְהוָה: יג כִּי־שְׁתִּים רָעוֹת עָשָׂה עַמִּי אֹתִי עֲזָבוּ מִקּוֹר: יד מִיָּם חַיִּים לַחֲצֹב לָהֶם בְּאֲרוֹת בְּאֲרֵי נִשְׁבָּרִים אֲשֶׁר לֹא־יָכְלוּ הַמַּיִם: יו הַעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אִם־יִלִּיד בֵּית הוּא מִדּוֹעַ הִיָּה לָבוֹ: יז עָלְיוּ יִשְׁאָגוּ כַּפָּרִים נִתְּנוּ קוֹלָם וַיִּשְׁתִּיחוּ אֲרָצוֹ לְשִׁמְחָה עָרְיוּ נִצְתּוּ מִבְּלִי יִשָּׁב: יח גַּם־בְּנֵי־

נשברים ונסדקים ומימיהם נבלעים בסדקים, הרי שתי רעות. (יד) העבד ישראל, וכי עבד הוא, שאין האדון מושגת כל כך עליו כמו שמשגיח האב על הבן. אם ילד בית הוא, או הוא ילד השפחה שבבית. לבן, לבנה ושלל. (טז) עליו ישאגו כפרים, על ישראל ישאגו הכפרים, הם מלכי הגוים. נתנו קולם, גערו בו. וישיתו ארצו לשמחה, עשו את ארצו לשמחה. נצתו, נהיו הערים ציה ושמחה. (יז) גת, אלכסנדרה

גַּם וְתַחֲפִנְחֶם יִרְעוּד קִדְקִד: יִהְיוּ־זֹאת תַּעֲשֶׂה־לָּךְ
עֹזְבֵךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּעַת מוֹלֶכְךָ בְּדֶרֶךְ: יִהְיֶה וְעַתָּה
מֵה־לָּךְ לְדֶרֶךְ מִצְרִים לְשִׁתּוֹת מִי שְׁחֹר וּמֵה־לָּךְ לְדֶרֶךְ
אֲשׁוּר לְשִׁתּוֹת מִי נָהָר: יִתְּסַפֶּרְךָ רַעְתֶּךָ וּמִשְׁבוֹתֶיךָ
תוֹכְחֶךָ וְדַעִי וְרֹאִי כִּי־רַע וְמָר עֹזְבֵךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְלֹא פִחַדְתִּי אֵלָיִךְ נְאֻם־אֲדֹנָי יְהוָה צְבָאוֹת: כִּי
מַעֲוֹלָם שְׁבַרְתִּי עָלֶיךָ נִתְקַתִּי מוֹסְרוֹתֶיךָ וְתֹאמְרִי לֹא
אֶעֱבֹר כִּי עַל־כָּל־גִּבְעָה גְבוּהָ וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן אֶת
צִעָה זֹנָה: כֹּא וְאֲנֹכִי נִטְעַתֶיךָ שׂוֹדֵק כֹּלָה זָרַע אִמָּת
וְאִיךָ נִהַפְכְתָּ לִי סוּרִי הִגַּפְנִי נִכְרִיָה: כֹּכָא כִּי אִם־תִּכְבְּסִי
בְּנֶתְךָ וְתִרְבִּי־לָךְ בְּרִית נִכְתָּם עֹנֵגָל לִפְנֵי נְאֻם אֲדֹנָי
יְהוָה: כֹּכָא אִיךָ תֹאמְרִי לֹא נִטְמַאתִי אַחֲרֵי הַבְּעָלִים לֹא
הִלַּכְתִּי רְאִי דְרָבְךָ בְּנִיָּא דַּעִי מַה עָשִׂית בְּכֶרֶה קִלָּה
מִשְׁרַכַת דְּרִכְיָה: כֹּכָא לְמַד מִדְּכָר בָּאוֹת נִפְשָׁה
שְׂאֵפָה רוּחַ תִּאֲנַתָּה מִי יִשְׁכַּנָּה כָּל־מִבְקָשֶׁיהָ לֹא יִיעֲפוּ
בְּחֻדְשָׁה יִמְצְאוּנָה: כֹּכָא מִנְעִי רִגְלֶךָ מִיַּחַף וּגְרוּגָה
מִצְמָאָה וְתֹאמְרִי נֹאֲשׁ לֹא כִּי־אֶהְבֵּתִי זָרִים וְאַחֲרֵיהֶם
אֵלָיִךְ: כֹּכָא בְּבִשְׁת גִּבְבִּי כִּי יִמְצָא פֶּן הִבִּישׁוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל
הַמָּה מִלְכִּיהֶם שְׂרִיָּהֶם וְכֹהֲנֵיהֶם וְנִבְיָאֵיהֶם: כֹּכָא אֲמָרִים

בְּתוֹכָהּ. נִכְתָּם עֹנֵגָה, כְּלוּמָר, אִפְלוּ אִם תַּעֲשִׂי מַעֲשִׂים טוֹבִים לִפְנֵי הַכְּרִיּוֹת, הֲרִי לֹא יִכְפְּרוּ עַל הַעֲוֹנוֹת שֶׁבִּשְׁפַתְךָ. (כג) לֹא נִטְמַאתִי,
לֹא עֲבַדְתִּי עֲבֹדָה זָרָה. רְאִי דְרָבְךָ בְּנִיָּא, רְאִי מַה עָשִׂית בְּנִיָּא מוֹל בֵּית פְּעוּר, וְעַד עֲכָשְׁיוּ אֶת מַחְזָקַת בָּאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ. בְּכֶרֶה קִלָּה
מִשְׁרַכַת דְּרִכְיָה, כְּמוֹ בְּכֶרֶה קִלָּה שֶׁמִּשְׁרַכַת דְּרִכְיָה, פַּעַם תִּרְוִץ הִנֵּה וּפַעַם תִּרְוִץ הִנֵּה, בֵּן אֶת, פַּעַם עֲבַדְתָּ עֲבֹדָה זָרָה פְּלוֹנִית,
וּפַעַם עֲבֹדָה זָרָה אַחֲרָת. "בְּכֶרֶה", גְּמֻלָּה צְעִירָה. "מִשְׁרַכַת", עֲנִין הַמִּשְׁכָּה וְהַקֶּפֶה וְקִשְׁיָה, כְּמוֹ "שְׂרֹדֵךְ נַעַל" (בִּרְאשִׁית יב, כג) שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ
מֵהַנַּעַל וְהָיוּ נוֹהֲגִים לְהַקִּיף בּוֹ סָבִיב הַנַּעַל כְּמָה פַּעֲמִים וְקוֹשְׁרִים אוֹתוֹ. וְכֵן אֶת שֶׁהַתַּחֲלֵת בְּעֲבֹדַת בַּעַל פְּעוּר נִדְבַקְתָּ בְּעֲבֹדָה זָרָה
עַד הַיּוֹם הַזֶּה. (כד) פְּרָה, הִנֵּה אֶת כְּמוֹ חֲמוֹר הַכֹּר. לְמַד מִדְּכָר, שֶׁהוּא רִגִּיל לְרוּץ בְּמִדְּכָר. בָּאוֹת נִפְשָׁה שְׂאֵפָה רוּחַ, כְּלוּמָר,
אִין מִי שֶׁמִּכְרִית אוֹתָהּ לְרוּץ וְלִדְרֹךְ, אֵלֹא הִיא בְּחֻפְצָה תִּרְוִץ וְתִרְדֹּף כָּכָל עַת וְשׂוֹאֵפֶת אֲוִיר בְּדֶרֶךְ הַרְצִים בְּמִהֲרִיּוֹת. תִּאֲנַתָּה מִי
יִשְׁכַּנָּה, כָּכָל פַּעַם שֶׁתִּרְוִץ תַּחֲוֹר בְּמִרְצָה לְמִקְוָמָה, כְּאֵלֹא הָיָה לָהּ דְּאֲנָה מִי יִשְׁכַּנָּה לְמִקְוָמָה. "תִּאֲנַתָּה", דְּאֲנַתָּה. כְּמוֹ "תִּאֲנִיָּה וְאֲנִיָּה"
(אִכָּה ב, ה). כָּל מִבְקָשֶׁיהָ לֹא יִיעֲפוּ, כָּל הַמִּבְקָשִׁים לְחַפְשָׁה אֵינֶם צְרִיכִים לְהַתְנַעֵץ. בְּחֻדְשָׁה יִמְצְאוּנָה, בְּשִׁתְּמִלֵּא הַרְיוּנָה וְתַפְשׁוּתָהּ
בְּקִלּוֹת, כִּי אִזּוּ הִיא כְּבֶדָה וְאִינָה וְכֹלָה לְרוּץ. וְכֵן יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הַרְעִים בָּא עֲלֵיהֶם הָאוֹיֵב, וְהֵם מִשְׁוֹטְמִים לְבָקֶשׁ עוֹר מִמִּלְכֵּי
מִצְרַיִם וְאֲשׁוּר. וְכָל הַרְיוּחָה הַזֹּאת בָּאָה בָּאוֹת נִפְשָׁם. וְלִכְסוּף לֹא תִהְיֶה לְאוֹיֵב וְיַעֲרָה רִבָּה, כִּי בְּקִלּוֹת יִכְבְּשֶׁם בְּחֻדְשׁ שֶׁהוּבֵן לָכֵךְ, וְהוּא
חֻדְשׁ "אֵב" שֶׁהִקְדַּע בְּכָה לְדוֹרוֹת בְּזֶמֶן הַמִּרְגָּלִים. (כה) מִנְעִי רִגְלֶךָ מִיַּחַף, כְּלוּמָר, תִּקְנִי מַעֲשִׂיךָ, כִּי שְׂלֹא תִלְכִּי בְּגוֹלָה וְיַחֲפָה.
וּגְרוּגָה מִצְמָאָה, וְשְׂלֹא תִצְמָא לְמִים. וְתֹאמְרִי נֹאֲשׁ, וְאִמָּתְךָ, אֲנִי מִתְנַשֶּׁמֶת מִעֲבֹדַת חֶבֶ"ה וְלֹא אֲשׁוּב אֵלָיו. זָרִים, עֲבֹדוֹת
זָרוֹת. (כו) כִּי יִמְצָא, אֲדָם שֶׁהָיָה מְחֻק לְנֶאֱמָן וְכִשְׁנִמְצָא שֶׁהוּא גִבְבִּי, הִבִּישׁוּ, לְשׁוֹן בּוֹשָׁה. הַמָּה, הַמִּזֵּן הָעָם. וְכֹהֲנֵיהֶם, כֹּהֲנֵי

שֶׁל מִצְרַיִם. וְתַחֲפִנְחֶם, שֵׁם עִיר בְּמִצְרַיִם. יִרְעוּד
קִדְקִד, יִשְׁבְּרוּ לָךְ אֶת רֹאשְׁךָ. וְהָ הָיָה יִאֲשִׁיחוּ מִלָּךְ
וְהוֹדָה, שֶׁהִרְגוּ פְּרַעַה נָכָה. "יִרְעוּד", לְשׁוֹן שְׂבִירָה
וְרִצְיָה, כְּמוֹ "יִרְעוּ דְּלִיּוֹתֵינוּ" (יִרְמִיָּה יא, טו), שֶׁפִּרְשׁוּ
"יִרְצֻנוּ אֶת עַנְיֵינוּ". (יז) הִלּוּא זֹאת תַּעֲשֶׂה לָּךְ וְגו',
הִלּוּא אֶת הַפְּרָעוֹת הַזֹּאת תִּגְרַם לָךְ הָאֲשָׁמָה וְהַעֲוֹן
אֲשֶׁר עֲזַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. בַּעַת מוֹלֶכְךָ בְּדֶרֶךְ, בַּעַת
שֶׁהָיָה מִלְמַד אוֹתְךָ אֶת הַדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה וְהַיִּשְׁרָה.
(יח) מַה לָּךְ לְדֶרֶךְ מִצְרַיִם, לְמַה תַּעֲזִיב אוֹתִי וְרוּחָה
לְכַמּוֹת עַל מִצְרַיִם. מִי שְׁחֹר, הוּא כְּמוֹ לְמִי הַנָּהָר
גִּלּוֹם. לְדֶרֶךְ אֲשׁוּר, לְלַכַּת לְבָקֶשׁ עוֹרָה מִמִּלְכָּךְ אֲשׁוּר.
לְשִׁתּוֹת מִי נָהָר, כְּלוּמָר, לְהַגּוֹת מַעֲוֹת מִלָּךְ אֲשׁוּר
אֲשֶׁר הֵם שׁוֹתִים מִמֵּי נָהָר פְּרָת. (יט) תִּסְפֶּרְךָ רַעְתֶּךָ,
הַסּוּף וְהָיָה שֶׁרַעְתֶּךָ תִּבְיֵא עֲלֶיךָ יִסּוּרִים. וּמִשְׁבוֹתֶיךָ,
הַשׁוֹכְבוֹת שֶׁלָּךְ. תוֹכְחָךְ, תִּשְׁפֹּט אוֹתְךָ בְּנִמְלֵ מַעֲשִׂיךָ.
וְלֹא פִחַדְתִּי אֵלָיִךְ, וְלֹא הָיָה לָּךְ פִּחַד מִמֵּנִי (פִּחַד
ה'). (כ) מַעֲוֹלָם שְׁבַרְתִּי עָלֶיךָ, תִּמְיד הָיִיתִי לָּךְ
לְעוֹרָה לְשֹׁבֵר הָעַל אֲשֶׁר הִכְבִּידוּ עֲלֶיךָ הַגּוֹיִם. נִתְקַתִּי
מוֹסְרוֹתֶיךָ, קִרְעַתִּי אֶת רִצְעוֹת הַעוֹר שֶׁל הָעַל
שֶׁהִכְבִּידוּ עֲלֶיךָ. וְתֹאמְרִי לֹא אֶעֱבֹר, וְאִזּוּ אַחֲרֵי
הַתַּשׁוּעָה שֶׁעָשִׂיתִי לָּךְ אִמָּתְךָ לֹא אֶעֱבֹר עוֹד עַל מִצְוֹת
ה'. כִּי עַל כָּל גִּבְעָה וְגו', אֲכַל אֶת לֹא שְׁמַרְתָּ
הַמִּסְתַּחֲדָךְ וְעַד שֶׁעַל כָּל גִּבְעָה וְגו', צִעָה זֹנָה,
מִטְּלִמְלֵת מִמְּקוֹם לְמִקְוָם כְּמוֹ הַזֹּנָה, כְּלוּמָר שֶׁהָיוּ
הוֹלְכִים מִבֵּית עֲבֹדָה זָרָה וְלִבֵּית עֲבֹדָה זָרָה אַחֲרָת.
(כא) נִטְעַתֶיךָ שׂוֹדֵק, מִתְחַלָּה נִטְעַתֶיךָ מִנְעֲנֵי גִפֶּן
מִשְׁבָּח, כְּלוּמָר, בְּנֵי אֲבוֹת כְּשֶׁרִים וְצַדִּיקִים. סוּרִי הִגַּפְנִי
נִכְרִיָּה, לְהָיוֹת כְּמוֹ עֲנִי הִגַּפֶּן הַרְעִים שֶׁמִּסְרִים אוֹתָם
מִן הִגַּפֶּן, כִּי פְרוּתִיָּה נִכְרִים, כְּלוּמָר בָּאוּשִׁים וְלֹא עֲנִיבִים.
(כב) אִם תִּכְבְּסִי בְּנֶתְךָ, אִם תִּקְנִי אֶת עַצְמְךָ כְּמוֹ
שֶׁמִּכְבְּסִים בְּנֵי בְּתוּרָה וּבְבוֹרִית. כְּלוּמָר, שֶׁתִּשְׁוֹבִי

עבודה זרה. ונביאייהם, נביאי הפעל. (כו) ובעת
רעתם, בעת שבאה עליהם רעה, מתפללים אלי
ואומרים "קומה והושיענו מן הרעה". (כח) כי
מספר עריד, לפי חשבון מספר עריד. היו אלהיד
יהודה, היו הפסילים שעשית, אתה יהודה. (א) אם
תשוב ישראל נאם ה' אלי, אם תשוב בתשובה
אלי, אמר ה'. תשוב, אז תשוב לחור לכבודי וגדלתי
הראשונה. פרוש אחר, אז תהיה בשוכה ונחת בארץ.
פרוש אחר, התקבל תשובתך, ולא תחתם עוד גזרה
רעה. ולא תגוד, אז לא תגוד מארץ לצאת בגולה.
(ב) במשפט, בשתתתב מן הדין בשבועה.
ובצדקת, שאם תכיר שהמשפט אינו בצדק, לא תקבל
השבועה. ותתברכו בו גוים, אם עשה ישראל כן, אז ותברכו בו גוים. כל גוי יאמר לבנו "תהא כפלוני וישראל". ובו יתחללו, מי שיוכל להדבק
בישראל, ותפאר בדבר.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק:
נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך אחר לא
ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל
דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה
בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:
שמחנו, יי אלהינו, באלהינו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה גרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

המולד: יום ראשון, שעה 6 בבוקר, 50 דקות 131 חלקים.
ראש חדש מנחם אב, ביום השני הבא עלינו לטובה.

לוח זמנים לשבוע פרשת מסעי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:50	5:54	8:37	8:40	9:16	9:18	10:28	10:29	19:44	19:41	20:13	20:09	19:21	20:21
חיפה (ק)	5:46	5:50	8:33	8:36	9:14	9:16	10:26	10:27	19:47	19:43	20:16	20:12	19:14	20:24
ירושלים (ק)	5:47	5:51	8:34	8:37	9:14	9:16	10:26	10:27	19:49	19:45	20:13	20:09	19:06	20:20
תל אביב (ק)	5:48	5:52	8:36	8:38	9:16	9:18	10:27	10:29	19:46	19:43	20:15	20:11	19:23	20:23
אוסטריה, וינה (ק)	5:15	5:22	8:01	8:08	9:06	9:09	10:25	10:28	20:46	20:39	21:27	21:20	20:23	21:36
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:30	7:26	9:17	9:16	9:56	9:54	10:48	10:47	17:23	17:28	17:54	17:58	17:09	18:09
אוקראינה, אודסה (ק)	5:24	5:31	8:12	8:18	9:12	9:15	10:30	10:32	20:42	20:36	21:22	21:14	20:19	21:30
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:50	4:57	7:36	7:43	8:40	8:44	10:00	10:02	20:20	20:13	21:01	20:53	19:56	21:10
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	4:59	5:06	7:45	7:52	8:51	8:54	10:10	10:13	20:32	20:26	21:14	21:06	20:09	21:23
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:17	5:25	7:59	8:08	9:12	9:16	10:33	10:36	21:05	20:58	21:50	21:41	20:41	21:59
אוקראינה, קייב (ק)	5:09	5:17	7:50	7:59	9:04	9:08	10:26	10:28	20:59	20:51	21:43	21:34	20:35	21:53
איטליה, מילאנו (ק)	5:54	6:00	8:43	8:48	9:40	9:43	10:58	11:00	21:05	20:59	21:43	21:36	20:42	21:51
אקוואדור, קיטו (ח)	6:17	6:17	8:46	8:47	9:17	9:17	10:19	10:19	18:24	18:24	18:47	18:47	18:06	18:56
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:56	7:52	9:49	9:47	10:26	10:24	11:19	11:18	18:05	18:09	18:34	18:37	17:50	18:49
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:03	8:58	10:44	10:43	11:26	11:23	12:16	12:14	18:40	18:45	19:12	19:17	18:27	19:29
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:56	6:01	8:46	8:49	9:32	9:35	10:47	10:49	20:29	20:24	21:02	20:57	20:07	21:10
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:42	5:47	8:31	8:35	9:20	9:22	10:35	10:37	20:22	20:17	20:56	20:50	20:00	21:04
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	5:42	5:47	8:32	8:36	9:20	9:23	10:36	10:37	20:23	20:18	20:57	20:51	20:01	21:05
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:13	6:19	9:03	9:07	9:54	9:57	11:10	11:12	21:03	20:58	21:39	21:33	20:41	21:47
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:34	6:37	9:20	9:23	9:59	10:00	11:10	11:11	20:22	20:18	20:50	20:46	20:01	20:58
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:55	6:00	8:44	8:46	9:25	9:27	10:37	10:39	20:01	19:57	20:31	20:27	19:40	20:39
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:41	6:44	9:26	9:28	10:02	10:04	11:12	11:13	20:13	20:10	20:40	20:37	19:53	20:48
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:36	5:41	8:25	8:29	9:15	9:18	10:30	10:32	20:20	20:15	20:54	20:49	19:58	21:02
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:33	5:38	8:23	8:27	9:13	9:16	10:29	10:31	20:20	20:15	20:55	20:49	19:58	21:03
בוליביה, לה-פס (ח)	7:01	6:59	9:16	9:16	9:48	9:47	10:46	10:46	18:17	18:19	18:42	18:43	18:01	18:53
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:50	5:58	8:28	8:39	9:47	9:51	11:09	11:12	21:47	21:39	22:32	22:23	21:22	22:42
בלגיה, בריסל (ק)	5:52	6:00	8:32	8:41	9:48	9:52	11:10	11:12	21:45	21:37	22:30	22:21	21:21	22:40
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:47	6:45	8:55	8:54	9:28	9:27	10:24	10:24	17:39	17:42	18:05	18:07	17:23	18:17
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:34	6:32	8:43	8:42	9:15	9:14	10:12	10:11	17:29	17:31	17:54	17:57	17:13	18:06
בריטניה, לונדון (ק)	5:07	5:15	7:44	7:55	9:05	9:09	10:27	10:29	21:06	20:58	21:52	21:43	20:44	22:02
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:06	5:15	7:15	7:44	9:08	9:13	10:32	10:35	21:24	21:15	22:14	22:04	21:02	22:25
גרמניה, ברלין (ק)	5:08	5:17	7:37	7:52	9:08	9:13	10:31	10:34	21:17	21:08	22:05	21:55	20:52	22:15
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:38	5:46	8:20	8:29	9:33	9:37	10:54	10:56	21:25	21:17	22:09	22:00	21:01	22:18
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:53	6:50	8:57	8:56	9:31	9:30	10:27	10:26	17:35	17:38	18:01	18:04	17:19	18:14
הודו, מומבאי (ח)	6:11	6:13	8:52	8:54	9:26	9:27	10:34	10:34	19:19	19:17	19:44	19:42	18:59	19:52
הודו, פונה (ח)	6:08	6:10	8:49	8:51	9:22	9:24	10:30	10:31	19:14	19:12	19:39	19:37	18:54	19:47
הונגריה, בודפשט (ק)	5:07	5:14	7:54	8:00	8:56	9:00	10:15	10:18	20:33	20:26	21:13	21:05	20:09	21:22
טורקיה, איסטנבול (ק)	5:45	5:50	8:35	8:39	9:24	9:26	10:39	10:41	20:28	20:23	21:02	20:56	20:06	21:10
יוון, אתונה (ק)	6:18	6:23	9:07	9:11	9:53	9:55	11:07	11:09	20:44	20:40	21:17	21:12	20:23	21:24
מולדובה, קישינב (ק)	5:30	5:36	8:17	8:23	9:18	9:22	10:37	10:39	20:52	20:45	21:32	21:24	20:28	21:40

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ו									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:10	6:08	8:49	8:51	9:23	9:24	10:31	10:31	19:16	19:14	19:42	19:40	18:57	19:50
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:55	8:01	9:32	9:30	10:17	10:14	11:04	11:03	17:11	17:17	17:46	17:52	16:58	18:05
נפאל, קטמנדו (ח)	5:23	5:20	8:06	8:08	8:43	8:45	9:53	9:54	19:00	18:57	19:27	19:24	18:39	19:35
סינגפור, סינגפור (ח)	7:06	7:05	9:36	9:36	10:06	10:06	11:09	11:09	19:16	19:16	19:40	19:40	18:59	19:49
פולין, ורשא (ק)	4:47	4:39	7:11	7:24	8:38	8:43	10:01	10:04	20:45	20:37	21:33	21:23	20:20	21:43
פרו, לימה (ח)	6:28	6:29	8:49	8:49	9:20	9:20	10:20	10:19	18:00	18:01	18:24	18:25	17:43	18:34
צרפת, ליאון (ק)	6:17	6:10	8:59	9:04	9:56	10:00	11:15	11:17	21:23	21:17	22:02	21:55	21:00	22:10
צרפת, פריז (ק)	6:16	6:09	8:54	9:01	10:01	10:04	11:21	11:23	21:45	21:38	22:27	22:19	21:21	22:36
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:53	5:52	8:25	8:25	8:55	8:56	9:59	9:59	18:14	18:13	18:37	18:37	17:55	18:46
קנדה, טורונטו (ק)	6:00	5:54	8:44	8:48	9:37	9:40	10:54	10:56	20:53	20:47	21:29	21:23	20:30	21:37
קנדה, מונטריאול (ק)	5:31	5:25	8:13	8:19	9:11	9:14	10:29	10:31	20:36	20:30	21:14	21:07	20:13	21:22
קפריסין, לרנקה (ק)	5:50	5:46	8:35	8:38	9:17	9:19	10:30	10:31	19:57	19:53	20:28	20:23	19:36	20:35
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	5:55	5:45	8:03	8:03	9:52	9:57	11:17	11:20	22:19	22:09	23:13	23:01	21:53	23:24
רוסיה, מוסקבה (ק)	5:23	5:13	7:36	7:36	9:22	9:27	10:48	10:51	21:57	21:48	22:54	22:41	21:31	23:06
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	5:52	5:45	8:33	8:39	9:34	9:38	10:53	10:56	21:09	21:03	21:49	21:42	20:46	21:58
שווייץ, ציריך (ק)	5:56	5:50	8:37	8:43	9:39	9:42	10:58	11:00	21:14	21:08	21:54	21:47	20:51	22:03
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:01	6:00	8:38	8:39	9:10	9:11	10:16	10:17	18:49	18:48	19:14	19:12	18:30	19:22

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ טכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת פל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: **chazak@zahav.net.il** - **www.chazak.co.il**

Dvar Malchus
Issue # 00435
20/07/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב

